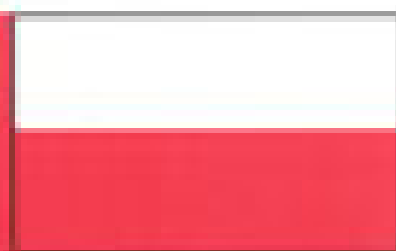

Я. А. Кротовская, Л. Г. Нашкуревич,
Г. М. Лесная, Н. В. Селиванова

ПРАКТИЧЕСКИЙ КУРС ПОЛЬСКОГО ЯЗЫКА

ВВОДНО-ФОНЕТИЧЕСКИЙ
КУРС

ОСНОВЫ ОРФОГРАФИИ

ОСНОВНОЙ КУРС

ГРАММАТИКА

Базовый учебник

МОСКОВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ИНСТИТУТ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ (УНИВЕРСИТЕТ)
МИД РОССИИ

**Я. А. Кротовская, Л. Г. Кашкуревич
Г. М. Лесная, Н. В. Селиванова**

ПРАКТИЧЕСКИЙ КУРС ПОЛЬСКОГО ЯЗЫКА

БАЗОВЫЙ УЧЕБНИК

*Издание второе,
переработанное и дополненное*

Рекомендовано Учебно-методическим объединением вузов Российской Федерации по образованию в области международных отношений в качестве учебника для студентов вузов, обучающихся по направлениям подготовки и специальностям «Международные отношения» и «Регионоведение»

Москва

асп ВОРПОК
ЗАПАД
2005

Подписано в печать 7.06.05. Формат 84×108^{1/32}.
Усл. печ. л. 29,40. Тираж 3000 экз. Заказ № 1559.

П69 **Практический курс польского языка. Базовый учебник** / Я. А. Кротовская, Л. Г. Кашкуревич, Г. М. Лесная, Н. В. Селиванова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: АСТ: Восток-Запад, 2005. — 559, [1] с.

ISBN 5-17-032190-2 (ООО «Издательство АСТ»)

ISBN 5-478-00162-7 (ООО «Восток-Запад»)

Данный курс является переработанным и дополненным изданием известного «Учебника польского языка» Я. А. Кротовской и Л. Г. Кашкуревича. Он предназначен для начинающих изучение польского языка и соответствует начальному и среднему уровням обучения. Учебник состоит из вводно-фонетического курса, краткого изложения основ польской орфографии, основного курса, включающего 32 урока, а также раздела «Грамматика». Издание соответствует современному уровню преподавания иностранных языков. Оно учитывает особенности обучения языку, родственному по отношению к русскому.

Учебник позволит сформировать прочные артикуляционные и интонационные навыки, усвоить нормативный курс грамматики и лексический минимум, а также освоить чтение художественной литературы и общественно-публицистических текстов и развить навыки речевого общения.

Учебник предназначен для подготовки гуманитариев — филологов, переводчиков, историков, специалистов-международников, а также всех, желающих серьезно изучить польский язык.

УДК 811.162.1(075.8)

ББК 81.2Пол-923

© Я. А. Кротовская, Л. Г. Кашкуревич,
Г. М. Лесная, Н. В. Селиванова, 2005
© «Восток – Запад», 2005

Содержание

<i>Предисловие</i>	13
<i>Алфавит</i>	15
ВВОДНЫЙ ФОНЕТИЧЕСКИЙ КУРС С ЭЛЕМЕНТАМИ ГРАММАТИКИ	
Урок 1	16
Краткие сведения об ударении. Гласные a, o, u . Согласные b, p, m, n, g, k, h(ch), w, f	
Урок 2	19
Гласный e . Согласные r, d, t, z, s	
Урок 3	21
Гласный i . Йотация i после гласных. Устойчивость произношения i в начале слов. Мягкость согласных b, p, w, f, g, k, h(ch), m . Буквенное изображение мягкости согласных. Смыслоразличительная роль мягкости согласных	
Урок 4	24
Гласный y . Согласный c . Среднеязычный согласный j . Буквенное изображение звука j	
Урок 5	28
Согласные l, l (l') . Согласные z, sz	
Урок 6	32
Носовые гласные a, e . Произношение носовых гласных перед l, l'	
Урок 7	35
Согласные dz, cz, dź	
Урок 8	38
Вопросительная интонация. Сочетания szcz (żcz), źdź, dźdź	
Урок 9	40
Назализация гласных в заимствованных словах. Среднеязычные согласные (продолжение): ń, ś, ź . Прошедшее время глагола być (ед. ч.)	
Урок 10	44
Среднеязычные согласные (продолжение): ć, dź . Сочетания ść, źdź . Настоящее время глаголов być, mieć	
Урок 11	47
Ассимиляция звуков. Ассимиляция на стыке слов. Названия месяцев	

Урок 12	51
Распадение носовых гласных. Место образования носового согласного, возникшего в результате распада носового гласного. Будущее время глагола być . Названия дней недели	
Урок 13	54
Произношение ń перед щелевыми согласными. Произношение носовых гласных перед ś, ź . Двойные согласные. Упрощение групп согласных. Дифтонги au, eu . Количественные числительные от 1 до 20	
Урок 14	58
Ударение. Безударные слова и части слов, не несущие ударения. Переход ударения на предлог и отрицательную частицу	
J. Brzechwa. Nie pieprz, Pietrze	61
Урок 15	63
Мягкость согласных t, d, s, z, r в заимствованных словах. Порядковые числительные 1 — 20	
J. Brzechwa. Chrząszcz	64
СИСТЕМАТИЗАЦИЯ СВЕДЕНИЙ	
О ЗВУКАХ ПОЛЬСКОГО ЯЗЫКА	66
Таблица гласных фонем. Таблица согласных фонем. Чередование гласных и согласных	
ОРФОГРАФИЯ	69
Сочетания согласных. Правописание гласных. Правописание согласных. Письменное изображение мягких и среднеязычных согласных. Двойные согласные. Правописание суффиксов. Правописание префиксов. Прописные и строчные буквы. Слитное и раздельное написание частиц и составных частей слов. Правописание иностранных имён собственных. Важнейшие различия между польской и русской пунктуацией	
ОСНОВНОЙ КУРС	
Лекcja 1	78
Основы глаголов. Деление глаголов на спряжения. Глаголы III спряжения. Род имён существительных. Родовые окончания имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных. Глагол być в качестве глагола-связки и в его самостоятельном значении. Употребление глагола mieć	
Tekst podstawowy: Lektorat	83

Słotwórstwo	85
Tekst dodatkowy: W. Bełza. Kto ty jesteś?	85
Lekcja 2	86
Глаголы II спряжения. Склонение имён существительных. II склонение. Имена существительные на -o, -e (ед. ч.). Употребление личных местоимений	
Tekst podstawowy: Nauka	91
Słotwórstwo	93
Teksty dodatkowe: Dlaczego pan płacze? J. Brzechwa. Samochwała	93
Lekcja 3	95
II склонение. Имена существительные на -o, -e (мн. ч.). Склонение имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных среднего рода (ед. ч.). Множественное число имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных в нелично-мужской форме	
Tekst podstawowy: Poczta	98
Słotwórstwo	101
Tekst dodatkowy: T. Śliwiak. Poczta w lesie	101
Lekcja 4	103
Глаголы I спряжения. Спряжение глаголов с основой на мягкий или отвердевший согласный. Склонение имён существительных среднего рода на -um	
Tekst podstawowy: Mój dzień	106
Tekst dodatkowy: Podanie o Lechu	108
Lekcja 5	110
Глаголы I спряжения с основой на твёрдый согласный. III склонение имён существительных. Твёрдый образец (ед. ч.). Склонение имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных женского рода (ед. ч.)	
Tekst podstawowy: W bibliotece	114
Tekst dodatkowy: M. Konopnicka. Pieśń o domu	117
Lekcja 6	119
Глаголы I спряжения с суффиксами -owa, -uwa. III склонение имён существительных. Твёрдый образец (мн. ч.). Именная часть сказуемого, выраженная именем существительным	
Tekst podstawowy: Spotkanie	122
Tekst dodatkowy: B. Czeszko. Słonecznik	125

Lekcja 7	127
Глаголы I спряжения brać, nieść . III склонение имён существительных. Мягкий образец (ед. ч.). Место согласованного и несогласованного определения в предложении	
Tekst podstawowy: Spacer świąteczny	131
Słotwórstwo	135
Tekst dodatkowy: H. Łochocka. Czy mnie znacie?	135
Lekcja 8	137
Глаголы III спряжения на -em, -esz, -e . III склонение имён существительных. Мягкий образец (мн. ч.). Склонение имён существительных среднего рода типа imię, plemię . Сказуемое nie ma . Прямое дополнение при глаголах с отрицанием	
Tekst podstawowy: Na wycieczkę	141
Teksty dodatkowe: Warszawa. T. Śliwiak. To Polska	144
Lekcja 9	146
IV склонение имён существительных. Глагол jechać (настоящее время). I склонение имён существительных. Творительный падеж единственного числа. Обстоятельства места	
Tekst podstawowy: Podróż	152
Słotwórstwo	155
Teksty dodatkowe: Kraków. Legenda o smoku wawelskim	155
Lekcja 10	158
I склонение имён существительных. Родительный и винительный падежи единственного числа. Склонение имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных мужского рода (ед. ч.). Склонение указательных местоимений ten, ta, to в единственном числе	
Tekst podstawowy: Pomniki	162
Słotwórstwo: Tworzenie przysłówków	164
Tekst dodatkowy: Moskwa	166
Lekcja 11	168
Час przeszły. I deklinacja. Dopełniacz liczby pojedynczej nazw miesięcy i dni. Okoliczniki czasu. Odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego typu ciełe	
Tekst podstawowy: U kolegi	173
Teksty dodatkowe: J. Brzechwa. Tydzień. J. Tuwim. Dwa wiatry. Pada, pada, pada	177
Lekcja 12	180
Wymiana samogłosek w tematach czasu przeszłego. I deklinacja. Celownik liczby pojedynczej. Użycie wyrazów kiedy i gdy	
Tekst podstawowy: Rodzina	183

Teksty dodatkowe: <i>Moja rodzina.</i>	
S. Grodzieńska. <i>Małżeństwo i szosa.</i> L. J. Kern. Nowy Kossak	187
L e k c j a 13	190
Czasowniki iść, usiąść. Czas przeszły. Rzeczowniki I deklinacji. Wołacz i miejscownik liczby pojedynczej. Zdania podrzędne ze spójnikiem że	
Tekst podstawowy: Nowe mieszkanie	193
Słotwórstwo	198
Teksty dodatkowe: S. Grodzieńska. <i>Rozmówki francuskie.</i>	
L. J. Kern. <i>Brama</i>	198
L e k c j a 14	202
Czasowniki móc, nieść, wieść. Czas przeszły. Rzeczowniki I deklinacji. Liczba pojedyncza. Wzór twardy. Krótkie formy zaimków dzierżawczych mój, twój, swój. Sposoby wyrażania czasu	
Tekst podstawowy: List	207
Teksty dodatkowe: J. Tuwim. <i>Okulary.</i> J. Brzechwa. <i>Leń.</i>	
M. Zientarowa. <i>List z kolonii</i>	211
L e k c j a 15	217
Rzeczowniki I deklinacji. Liczba pojedyncza. Wzór miękkiej. Sposoby wyrażania czasu (ciąg dalszy). Czasownik wiedzieć. Czas terażniejszy i czas przeszły	
Tekst podstawowy: W Łazienkach	220
Teksty dodatkowe: A. Mickiewicz. <i>Znaszli ten kraj?</i>	
M. Konopnicka. <i>Z słowiczych pieśni.</i>	
S. Grodzieńska. <i>Lizbona</i>	226
L e k c j a 16	230
I deklinacja. Liczba mnoga. Rzeczowniki niemęskoosobowe. Odmiana rzeczowników niemęskoosobowych. Odmiana rzeczownika tydzień. Miejsce końcówek osobowych czasu przeszłego w zdaniu. Zdania podrzędne z zaimkiem co	
Tekst podstawowy: Na Sylwestra	234
Słotwórstwo	237
Teksty dodatkowe: S. Grodzieńska. <i>Lizbona (dokończenie).</i>	
L. J. Kern. <i>Bigos</i>	237
L e k c j a 17	240
Część I I deklinacja. Liczba mnoga. Forma męskoosobowa. Liczba mnoga rzeczowników rodzaju męskiego na -a, -o	
Tekst podstawowy: Sportowcy	243
Część II. Odmiana rzeczownika dziecko w liczbie mnogiej	
Tekst podstawowy: Sportowcy (dokończenie)	245
Część III	
Tekst podstawowy: Rozmowy o sporcie	248

Słownictwo	251
Tekst dodatkowy: M. Musierowicz. Wywiad	251
Lekcja 18	254
Czasownik jeść . Czas teraźniejszy i czas przeszły. Forma męskoosobowa przymiotników, zaimków przymiotnych i liczebników porządkowych. Odmiana zaimka dzierżawczego czyj	
Tekst podstawowy: W niedzielę	257
Tekst dodatkowy: M. Samozwaniec. Świąteczne zakupy polonisty	262
Lekcja 19	264
Rzeczownikowa forma przymiotników. Odmiana rzeczowników ręka, ucho, oko w liczbie mnogiej. Odmiana zaimków osobowych 1 i 2 osoby i zaimka zwrotnego. Zaimki i przysłówki nieokreślone	
Tekst podstawowy: Józek ma anginę	268
Tekst dodatkowy: B. Prus. Kamizelka	273
Lekcja 20	278
Aspekt (postać) czasowników. Czas przyszły złożony. Odmiana zaimków osobowych 3 osoby. Zależność form okoliczników czasu od czasu orzeczenia	
Teksty podstawowe: Przed urlopem	282
Słownictwo	288
Teksty dodatkowe: K. I. Gałczyński. Oto, widzisz, znowu idzie jesień. Pieśń o żołnierzach z Westerplatte. Dlaczego ogórek nie śpiewa. Warszawa	289
Lekcja 21	292
Tworzenie postaci czasowników. Czas przyszły prosty. Zaimki przeczące.	
Tekst podstawowy: Warszawa jest i pozostanie stolicą	296
Teksty dodatkowe: M. Brandys. Powstanie Warszawskie. K. K. Baczyński. Oddzielili cię, syneczku...	301
Lekcja 22	306
Tryb rozkazujący. Przymiotnikowa odmiana rzeczowników. Odmiana nazwisk rosyjskich. Odmiana zaimka wskazującego tamtę	
Tekst podstawowy: W teatrze	312
Słownictwo	319
Teksty dodatkowe: J. Słowacki. W pamiętniku Zofii Bobrówny. L. Solski. Pierwszy wielki występ. A. Osiecka. Kiedy mnie już nie będzie. Kiedyż pan myśli? Wielcy ludzie	320
Lekcja 23	324
Tryb warunkowy (przyuszczający). Sposoby wyrażania trybu warunkowego w zdaniu. Odmiana rzeczowników nie mających liczby pojedynczej (pluralia tantum)	

Tekst podstawowy: Mikołaj Kopernik	328
Słownictwo	333
Teksty dodatkowe: J. Tuwim. Rzuciłbym to wszystko. R. M. Groński. Smak czasu	333
L e k c j a 24	337
Imiesłowy odmienne. Imiesłowy odmienne czynne (współczesne). Zdania podrzędne przydawkowe z zaimkiem który . Imiesłowy odmienne bierny. Strona bierna. Sposoby oznaczania osoby działającej w zwrotach biernych	
Tekst podstawowy: Placówka	343
Teksty dodatkowe: Przygoda afrykańska. W. Szymborska. Pochwała snów. Nagrobek. Muzeum	348
L e k c j a 25	352
Stopniowanie przymiotników. Odmiana rzeczownika przyjaciel w liczbie mnogiej	
Tekst podstawowy: Mickiewicz w Rosji	357
Teksty dodatkowe: A. Mickiewicz. Do M... Stepy akermzańskie. Trzech Budrysów. Pan Tadeusz (wstęp do poematu)	362
L e k c j a 26	369
Liczebniki główne: a) odmiana liczebników 1-4; b) związek zgody między liczebnikami 1-4 a określanymi rzeczownikami. Odmiana rzeczowników człowiek, rok w liczbie mnogiej. Sposoby oznaczania liczby osób. Imiesłowy nieodmienne (przysłówkowe): a) imiesłów nieodmienny współczesny; b) imiesłów nieodmienny uprzedni	
Tekst podstawowy: Rozmowa o gramatyce	374
Słownictwo	377
Tekst dodatkowy: J. Broszkiewicz. Wielka narodowa aria	377
L e k c j a 27	382
Liczebniki główne od 5 i wyżej. Składnia liczebników od 5 i wyżej. Rzeczownik brat w liczbie mnogiej. Odmiana rzeczowników miesiąc, tysiąc, pieniądz w liczbie mnogiej. Rzeczowniki odczasownikowe	
Tekst podstawowy: Uniwersytet Moskiewski	389
Słownictwo	396
Teksty dodatkowe: Uniwersytet Jagielloński. O. Budrewicz. Oświęcim	396
L e k c j a 28	400
<i>Część I.</i> Forma nieosobowa czasu przeszłego. Zdania bezpodmiotowe z orzeczeniem wyrażonym formą nieosobową czasu przeszłego. Zdania bezpodmiotowe z orzeczeniem wyrażonym formami zwrotnymi czasowników niezwrotnych	

Tekst podstawowy: Z włamaniem	405
<i>Część II</i>	
Tekst podstawowy: Z włamaniem (dokończenie)	413
Tekst dodatkowy: S.Nowobogacki. Napad rabunkowy	419
Lekcja 29	422
Liczebniki porządkowe złożone. Liczebniki nieokreślone. Zdania podrzędne przyczynowe ze spójnikiem dlatego że . Zdania podrzędne celowe	
Tekst podstawowy: Czy mnie jeszcze pamiętasz?	427
Słowotwórstwo	436
Teksty dodatkowe: R.Błaut. Dialogi hurtownika z producentem. Контракт. Kontrakt	436
Lekcja 30	441
Stopniowanie przysłówków. Użycie stopnia wyższego i najwyższego przysłówków w konstrukcjach składniowych. Liczebniki ułamkowe. Liczebniki zbiorowe	
Tekst podstawowy: Niezwykła rodzina	448
Tekst dodatkowy: S. Lem. Podróż ósma	453
Lekcja 31	458
<i>Część I</i>	
Tekst podstawowy: Polska. Kraj i ludzie	458
<i>Część II</i>	
Tekst podstawowy: Polska. Kraj i ludzie (ciąg dalszy)	462
<i>Część III</i>	
Tekst podstawowy: Polska. Kraj i ludzie (dokończenie)	467
Teksty dodatkowe: M. Bałucki. Dla chleba. Z. Kosidowski. Salomon dobrym włodarzem państwa	474
Lekcja 32	477
Czasowniki modalne. Orzeczenie w zdaniach bezpodmiotowych. Odmiana rzeczownika państwo	
Tekst podstawowy: Ostatnie zajęcie	483
Tekst dodatkowy: H. Sienkiewicz. Bitwa pod Grunwaldem	488

GRAMATYKA

CZĘŚCI MOWY

Rzeczownik	
Rodzaj	493
Liczba	494
Odmiana	494
System deklinacyjny	495
Twardy i miękki wzór	495

Rzeczowniki żywotne i nieżywotne	496
Rzeczowniki męskoosobowe i niemęskoosobowe	496
Odmiana rzeczowników I deklinacji	496
Odmiana rzeczowników II deklinacji	501
Odmiana rzeczowników III deklinacji	503
Odmiana rzeczowników IV deklinacji	505
Odmiana rzeczowników nie mających liczby pojedynczej (pluralia tantum)	506
Właściwości odmiany niektórych rzeczowników	506
Przymiotnik	
Rodzaj przymiotników	507
Odmiana przymiotników	508
Rzeczownikowa forma przymiotników jakościowych	509
Stopniowanie przymiotników	509
Przymiotnikowa odmiana rzeczowników	511
Zaimek	
Podział zaimków	512
Odmiana zaimków osobowych i zaimka zwrotnego	513
Pełne i krótkie formy zaimków mój, twój, swój	514
Właściwości odmiany zaimków wskazujących ten, tamten	515
Właściwości odmiany i użycia zaimków przeczących nikt, nic, niczyj	515
Formy weń, zeń, nań	515
Liczebnik	
Liczebniki główne	516
Związki syntaktyczne liczebników 1–4	516
Odmiana liczebników głównych od 5 i wyżej	516
Związki syntaktyczne liczebników od 5 i wyżej	517
Liczebniki porządkowe	517
Liczebniki nieokreślone	518
Liczebniki zbiorowe	519
Liczebniki ułamkowe	519
Czasownik	
Czasowniki przechodnie i nieprzechodnie. Czasowniki zwrotne	519
Strona czynna i strona bierna	520
Postać niedokonana i dokonana	520
Tryby	521
Dwa tematy czasowników	521
Czas teraźniejszy	522
Czas przeszły	523
Czas zaprzeszyły	525
Czas przyszły	525

Tryb rozkazujący	526
Tryb warunkowy	527
Bezokolicznik	528
Imiesłów	528
Właściwości niektórych czasowników	530
Rzeczowniki odczasownikowe	530
Znaczenie form czasów	530
Niektóre właściwości użycia formy trybów	532

Przysłówek

Tworzenie przysłówków jakościowych od przymiotników	533
Stopniowanie przysłówków jakościowych	533
Tworzenie przysłówków od różnych części mowy	534

Przymek

Przymyki łączące się z jednym przypadkiem	535
Przymyki łączące się z dwoma przypadkami	536
Przymyki łączące się z trzema przypadkami	537

Spójnik

Spójniki współrzędne	537
Spójniki podrzędne	539

SKŁADNIA

Podmiot	540
Orzeczenie	541
Dopełnienie	545
Czasowniki, rzeczowniki, przymiotniki różniące się składnią rzędu od odpowiednich wyrazów rosyjskich	547
Przydawka	548
Wyrażenie niektórych okoliczników	549
Niektóre uwagi o budowie zdań	554
Szyk wyrazów	556
Niektóre właściwości zdań złożonych	558

Предисловие

Данный курс предназначен для начинающих изучение польского языка и соответствует начальному и среднему уровням обучения. Его цель состоит в формировании у студентов прочных артикуляционных и интонационных навыков, усвоении ими нормативного курса грамматики и лексического минимума, а также обучении чтению художественной литературы и общественно-публицистических текстов и развитию навыков речевой коммуникации.

Целевой установкой в организации учебного материала книги является предупреждение ошибочного переноса форм употребления родного языка на изучаемый (т. е. интерференции на фонетическом, грамматическом и лексическом уровнях) и использование положительного переноса навыков употребления русского языка. Эти задачи имеют особое значение в условиях обучения родственному славянскому языку, они во многом определяют учебные цели, структуру уроков и всего учебника.

Курс состоит из следующих разделов: “Вводный фонетический курс”, “Орфография”, “Основной курс”, “Грамматика”.

“Вводный фонетический курс” построен в основном на том лексическом материале, который в дальнейшем (в уроках основного курса) повторяется и активизируется. Этот лексический материал включён в поурочный словарь. Слова, используемые лишь для иллюстрации тех или иных орфографических или фонетических особенностей, в поурочные словари не включаются. Их перевод даётся в скобках рядом с соответствующим словом. Грамматические конструкции, совпадающие по своей структуре с соответствующими конструкциями русского языка, могут быть использованы без пояснений, но в дальнейшем они активизируются. В начале каждого урока перечисляются рассматриваемые в нём фонетические и грамматические темы.

Раздел “Орфография” является справочным материалом, в нём излагаются основные правила польской орфографии и даётся сопоставление польской пунктуации с русской.

“Основной курс” состоит из 32 уроков, каждый из которых содержит грамматический материал, основные и дополнительные тексты, а также систему упражнений, многие из которых имеют коммуникативную направленность. Грамматический материал и тренировочные упражнения на его закрепление даются, как правило, на основе знакомой лексики. С 11 урока заголовки и лингвистические темы урока приведены на польском языке. Основной текст урока сопровождается его лексическим анализом, производимым с учётом особенностей преподавания родственных славянских языков. Подобранный для основных текстов и упражнений материал организован таким образом, чтобы концентрировать внимание обучаемых на встречающихся в тексте трудностях. Это позволяет целенаправленно активизировать каждый новый элемент польского

языка и избегать интерферирующего воздействия русского языка. Кроме тренировочных упражнений, в каждый урок (после 10-го) включены упражнения коммуникативной направленности. В уроках содержатся краткие сведения из области словообразования.

Дополнительные тексты и комментарии к ним предназначены для расширения словарного запаса студентов и формирования навыков самостоятельного чтения. Для облегчения понимания прочитанного в начальных уроках слова в комментариях приводятся в тех грамматических формах, в которых они употреблены в тексте.

Раздел “Грамматика” представляет собой краткий систематизированный курс грамматических сведений. В этом разделе приводятся также данные о ряде менее активных грамматических конструкций и форм польского языка, сведения о которых не были включены в грамматические темы уроков основного курса.

Данный “Практический курс польского языка” является вторым изданием, переработанным и дополненным, “Учебника польского языка” Я. А. Кротовской и Л. Г. Кашкуревича (М.: Высшая школа, 1987. 403 с.). В этом издании, предпринятом авторским коллективом МГИМО(У) МИД России, учебный материал приведён в соответствие с современными требованиями к преподаванию иностранных языков. Грамматический материал исправлен и дополнен, расширены словари к урокам, изменены многие тексты, прежде всего общественно-политического характера, и написаны новые. При подготовке учебника была использована методика изложения грамматического материала, разработанная с участием Б.Н. Гольдберг.

Качественно иным уровнем подготовки современных гуманитариев, а также расширением сфер применения их знаний обусловлена разработка уроков, посвящённых дипломатической, юридической и экономической проблематике (24, 28 и 29 уроки). Существенные изменения претерпели также уроки, дающие сведения о стране изучаемого языка – Польше.

Значительно расширены дополнительные тексты к урокам, что мотивировано глубоким убеждением авторов в необходимости формирования у студентов более широкого представления о польской классической и современной литературе. Наличие в уроках нескольких дополнительных текстов даёт возможность не только их выбора, но также предоставляет условия для самостоятельной работы студентов, не всегда имеющих возможность пользоваться специализированной библиотекой иностранной литературы.

Курс апробирован на занятиях по польскому языку в МГИМО(У) МИД России на факультетах международных отношений, международных экономических отношений и международного права.

Учебник предназначен для гуманитарных факультетов университетов (начальный и средний уровни обучения) и может быть использован в подготовке студентов – филологов, переводчиков, историков, специалистов-международников, а также всех желающих серьёзно изучить польский язык.

Алфавит

Буквы		Названия букв	Буквы		Названия букв
Печатные	Рукописные		Печатные	Рукописные	
A a	Αα	a	M m	Μμ	em
ą	ą	ą	N n	Νν	en
B b	Ββ	be	ń	ń	en
C c	ϸϸ	ce	O o	Οο	o
Ć ć	Ćć	cie	Ó ó	Óó	o kreskowane
D d	Δδ	de	P p	Ρρ	pe
E e	Εε	e	R r	Ρρ	er
ę	ę	ę	S s	Σσ	es
F f	Ϝϝ	ef	Ś ś	Śś	eś
G g	Γγ	ge	T t	Ττ	te
H h	Ηη	ha	U u	Υυ	u
I i	Ιι	i	W w	Ϝϝ	wu
J j	Јј	jot	Y y	Υυ	y
K k	Κκ	ka	Z z	Ζζ	zet
L l	Λλ	el	Ż ż	Żż	ziet
Ł ł	Łł	el	Ž ž	Žž	žet

Примечание. В иноязычных и заимствованных словах, сохраняющих исходное написание, встречаются также буквы Q q, V v, X x.

ВВОДНЫЙ ФОНЕТИЧЕСКИЙ КУРС С ЭЛЕМЕНТАМИ ГРАММАТИКИ

Урок 1

Краткие сведения об ударении
Гласные **a, o, u**.
Согласные **b, p, m, n, g, k, h(ch), w, f**

Краткие сведения об ударении

Место ударения. Ударение в польском языке постоянное. Оно обычно падает на предпоследний слог. Отклонений от этой нормы немного, о них будет сказано ниже (см. ур. 14).

Характер ударения. Ударение в польском языке, так же как и в русском, экспираторное (выдыхательное), однако в польском языке ударный слог не выделяется с такой силой, как в русском языке. Вследствие этого в польском языке гласные в неударных слогах не изменяются ни качественно, ни количественно и произносятся чётко.

Гласные **a, o, u**

Согласные **b, p, m, n, g, k, h (ch), w, f**

Гласный **a** – нижнего подъёма нелокализованный, по отношению к ряду нелабиализованный. Он звучит как русское подударное “а”.

Согласные **b, p, m** – губно-губные твёрдые; **b** и **p** образуют пару по звонкости, по способу образования они взрывные. Согласный **m** по способу образования сонорный носовой.

Согласные **b, p, m** произносятся соответственно как русские “б”, “п”, “м”.

1. Сравните произношение безударного **a**:

matka – мама

baba – баба

Гласный **o** – среднего подъёма заднего ряда лабиализованный. Он произносится как русское подударное “о”.

Согласный **n** – переднеязычный зубной сонорный носовой. Он произносится как русское “н”. Об особых случаях произношения будет сказано ниже (см. ур. 11).

2.	ma	na	on
	mat	nam	ona
	mama		ono

Согласные **g** и **k** – заднеязычные взрывные твёрдые. Они образуют пару по звонкости. Согласные **g** и **k** произносятся как русские “г” и “к”.

Согласный **h(ch)** – заднеязычный щелевой глухой. В современном литературном языке этот звук не имеет звонкой пары.

Согласный **h(ch)** имеет двойное письменное изображение: **ch** и **h**.

Обычно **ch** пишется тогда, когда в однокоренном русском слове имеется “х”, а **h** тогда, когда в соответствующем русском слове выступает “г”. (Более подробно об этом см. раздел “Орфография”).

П р и м е ч а н и е. Необходимо помнить, что звонкие согласные в конце слова, т. е. перед паузой, оглушаются.

3.	rap	kocham	noga
	okno	kocha	mag
	okna	oko	mak

Гласный **u** – верхнего подъёма заднего ряда лабиализованный. При произношении польского **u** губы более выдвинуты вперёд, чем при произношении русского ударяемого “у”. Уголки губ сомкнуты.

Звук **u** имеет двойное письменное изображение: **u** и **ó**. Буква **ó**, как правило, пишется тогда, когда звуку **u** в польском слове соответствует в русском слове того же корня звук “о”. В остальных случаях пишется **u**. (Более подробно об этом см. раздел “Орфография”).

Согласные **w**, **f** – губно-зубные щелевые твёрдые. Они образуют пару по звонкости. Согласные **w**, **f** произносятся соответственно как русские “в”, “ф”.

4.	hak	kawa	kanapa
	huk	mucha	nauka
	Bug	nowa	potagam
	buk	ucho	potaga
	bóg	waga	wagon
	fach	gmach	

5. wagon ma okno
wagon ma okna

gmach ma okno
gmach ma okna

on ma fach
ona ma fach

 С л о в а р ь

baba баба
bóg бог
Bug Западный Буг
buk бук
fach специальность, профессия
gmach здание
hak крюк
huk шум
kanapa диван
kawa кофе
kocham, kocha люблю, любит
mag маг
mak мак
mat, ma у меня, у него (неё)
есть
mama мама
mucha муха

na на
nam нам
 nauka наука; учение; учёба
noga нога
nowa новая
okno окно
oko глаз
on, ona, ono он, она, оно
pan 1) вы, он (вежливо о мужчине); 2) господин, пан; 3) мужчина
pomagam, pomagana (я) помогаю, (он, она) помогает
ucho ухо
waga 1) вес; 2) весы
wagon вагон

Урок 2

Гласный е
Согласные r, d, t, z, s

Гласный е

Гласный е – среднего подъёма переднего ряда нелабиализованный. Произносится как русское подударное “э”, например, в словах “этот”, “эти”.

Согласные r, d, t, z, s

Согласный r – переднеязычный сонорный твёрдый. Произносится как русское “р”.

6.	Ewa	nowe
	echo	naukowe
	era	epoka

Согласные d, t – переднеязычные зубные взрывные твёрдые. Они образуют пару по звонкости; d и t произносятся как русские “д”, “т”.

7.	brat	ten	trudna
	dom	ta	metro
	tom	to	matka
	tak	dobra	budowa
	kto	dawno	pogoda
	tu	rada	apтека
	tam		robota

Согласные z, s – переднеязычные зубные щелевые твёрдые. Они образуют пару по звонкости; z, s произносятся соответственно как русские “з”, “с”.

8.	znam	sen	gazeta
	zna	zdrowa	muzeum
	nos	stara	student
	gaz	wóz	studentka

9. 1. Dobra gazeta. 2. Nowa gazeta. 3. Trudna robota. 4. Dobra robota. 5. Nowa budowa. 6. Dobra rada. 7. Nowe metro. 8. Dobre metro. 9. Stare muzeum. 10. Nowe muzeum. 11. Stara apteka. 12. Wóz brata.

10. 1. Znam to muzeum. 2. Marek zna to muzeum. 3. Studentka Wanda zna ten gmach. 4. Ewa zna Kraków. 5. Matka ma wóz.

 С л о в а р ь

apteka аптека	pogoda погода
brat брат	rada совет
budowa стройка, строительство	robota работа
dawno давно	sen сон
dobra хорошая, добрая	stara старая
dom дом	student студент
echo эхо	studentka студентка
epoka эпоха	tak да; так
era эра	tam там
gaz газ	ten, ta, to этот, эта, это
gazeta газета	tom том
kto кто	trudna трудная
matka мать	tu здесь, тут; сюда
metro метро	wóz автомобиль, воз
muzeum музей	zdrowa здоровая
naukowe научное	znam, zna (я) знаю, (он, она) знает
nos нос	
nowe новое	

Урок 3

Гласный **i**

Йотация **i** после гласных

Устойчивость произношения **i** в начале слов

Мягкость согласных **b, p, w, f, g, k, h(ch), m**

Буквенное изображение мягкости согласных

Смыслоразличительная роль мягкости согласных

Гласный **i**

Гласный **i** верхнего подъёма переднего ряда нелабиализованный. Произносится как русское подударное “и”.

11. Indus idea
Irena import
iskra ich

Йотация **i** после гласных

Гласный **i** в положении после гласного произносится йотированно. Орфографически это не обозначается, например: *boisko* – bo(ji)sko.

12. Aida twoi
boisko moi
stoi swoi*

13. 1. Nowe boisko. 2. Dobre boisko. 3. Tu stoi Irena, tam stoi Aida. 4. Adam to ich brat.

Устойчивость произношения **i** в начале слов

Гласный **i** в начале слова не меняет, в отличие от русского языка, своего качества, то есть не произносится как “ы” после слов, оканчивающихся на твёрдый согласный.

14. 1. W ich domu. 2. Z ich domu. 3. Brat Iwana. 4. Wiktor z Iwanem.

Мягкость согласных **b, p, w, f, g, k, h (ch), m**

Согласные **b, p, w, f, g, k, h (ch), m** так же как и в русском языке, имеют мягкие пары **b', p', w', f', g', k', h' (ch'), m'**.

* Формы *twoi*, *swoi* в результате ассимиляции произносятся [tʃɔjɪ], [sʃɔjɪ] Подробнее об этом говорится в 11 уроке.

В отличие от русского языка мягкость этих согласных ограничена позиционно: они могут быть мягкими только в положении перед гласными (кроме у); они не могут быть мягкими в конце слова или слога, например: кровь – *krew*, бровь – *brew*, степь – *step*.

Буквенное изображение мягкости согласных

Перед гласным *i* согласные звуки *b, p, w, f, g, k, h(ch), m* произносятся мягко, поэтому мягкость их в таких сочетаниях не изображается особым буквенным знаком.

15.	<i>kupi</i>	<i>witam</i>	<i>firma</i>	<i>mówi</i>
	<i>taki</i>	<i>minuta</i>	<i>kino</i>	<i>robi</i>
	<i>drugi</i>	<i>pismo</i>	<i>egzamin</i>	<i>nazwisko</i>

Перед другими гласными (кроме у) мягкость согласных изображается с помощью буквы *i*, которая в этом случае является лишь знаком мягкости согласного. Сочетание “один из вышеперечисленных согласных + *i* + гласный” произносится так же как сочетание русских согласных “б”, “п”, “в”, “ф”, “г”, “к”, “х”, “м” с гласными “я”, “е”, “ё”, “ю”, но более интенсивно и с большей палатализацией соответствующих согласных.

16. Обратите внимание на произношение выделенных сочетаний:

мясо	–	<i>miasto</i>
вёсны	–	<i>wiosna</i>
первый	–	<i>pies</i>
бюро	–	<i>biurko</i>

17.	<i>miasto</i>	<i>pies</i>	<i>biurko</i>
	<i>rozmawiam</i>	<i>umiem</i>	<i>biuro</i>
	<i>rozmawia</i>	<i>umie</i>	<i>papier</i>
	<i>wiosna</i>		<i>rozumiem</i>
	<i>piosenka</i>		<i>rozumie</i>

18. 1. Ewa kupi nowe biurko. 2. Tu stoi stare biurko. 3. Irena to* matka Stefana. 4. Stefan to brat pana Marka. 5. Burek to pies Stefana.

19. 1. Nowa Huta to miasto. 2. Kraków to miasto. 3. Nowa Huta i Kraków to miasta.

* Местоимение *to* может употребляться в качестве связки, при этом именная часть сказуемого ставится в именительном падеже.

Смыслоразличительная роль мягкости согласных

Мягкость согласных (кроме **g, k, h(ch)**) играет, так же как и в русском языке, смыслоразличительную роль. В отличие от русского языка мягкость согласных перед **e** тоже смыслоразличительна.

20. Обратите внимание на различие в произношении и значении соответствующих польских слов:

bada (изучает)	–	biada (горюет)
wara (прочь, не смей)	–	wiara (вера)
pasek (пояс)	–	piasek (песок)
mech (мох)	–	miech (кузнечный мех)
zdrowe (здоровое)	–	zdrowie (здоровье)
wór (мешок)	–	wiór (стружка)

21. Обратите внимание на различие в произношении соответствующих русских и польских слов:

без – bez	медуза – meduza
аптека – apteka	зебра – zebra
газета – gazeta	ребус – rebus
секрет – sekret	декрет – dekret
демон – demon	рекорд – rekord

С л о в а р ь

bez без	pies собака
biurko письменный стол	piosenka песенка
biuro бюро, учреждение	pismo журнал (периодическое издание)
boisko стадион	robi (он, она) делает
drugi второй	rozmawiam, rozmawia (я) разговариваю, (он, она) разговаривает
egzamin экзамен	rozumiem, rozumie (я) понимаю, (он, она) понимает
idea идея	taki такой
ich их (притяжательное местоимение)	twoi твои
import импорт	stoi стоит
Indus индус	swoi свои
iskra искра	umiem, umie (я) умею, (он, она) умеет
firma фирма	w в
kino кинотеатр	wiosna весна
kupi (он, она) купит	witam приветствую
miasto город	z с; из
minuta минута	
moi мои	
mówi (он, она) говорит	
nazwisko фамилия	
papier бумага, документ	

Среднеязычный согласный j

Среднеязычными называют такие согласные, при образовании которых движение задней части спинки языка к средней части нёба является основным артикуляционным движением в отличие от мягких согласных, для которых такая артикуляция является дополнительной. Так, например, согласный **в'** по месту образования губно-губной, а артикуляция задней части спинки языка дополнительна и одновременна по отношению к основной.

Согласный **j** – среднеязычный средненёбный щелевой. Этот звук близок к русскому полугласному *i*, во всех позициях он произносится с одинаковой интенсивностью. В русском языке ему соответствует согласный “й”. В русском правописании он изображается: 1) после гласного – буквой “й”, например, дай; 2) перед гласным – с помощью особых букв, передающих **j** вместе с этим гласным: я = j + а, е = j + э, ё = j + о, ю = j + у. В небольшом количестве заимствованных слов звук **j** перед “о” изображается в русском правописании буквой “й”.

В польском правописании звук **j** в этих позициях изображается буквой **j**. (О других среднеязычных согласных говорится в уроках 9 и 10.)

Сравните: яма – **jama** ест – **jest** (есть, является)
Юстина – **Justyna** майор – **major**

26.	Jan	jestem	pracuje	mój
	ja	jest	pracujemy	moja
	jak	jego	rosyjski	moje
	jaki	jej	po rosyjsku	jasny
	jaka	jutro	kraj	jasna
	jakie			jasne

27. 1. Jestem studentem. 2. On jest studentem. 3. Mój brat jest profesorem. 4. Moja matka jest chora. 5. Ten piec jest stary. 6. Pies Jana jest chory. 7. Brat Anny jest majorem.

Примечание. **Jestem, jest** – глагольная связка настоящего времени 1 и 3-го лица. В отличие от русского языка она обычно не опускается.

Именная часть сказуемого, выраженного прилагательными стоит в именительном падеже, например: **on jest chory**.

28. 1. To mój papier. 2. To moja praca. 3. To jest moje biurko. 4. To jest jej praca. 5. To jest pies Ireny. 6. Jan to brat Ewy.

7. To jest jej brat. 8. To jest rosyjska gazeta. 9. Jan mówi po rosyjsku. 10. Rozmawiamy po rosyjsku.

29. 1. Ten pokój jest jasny. 2. To jest dobry pokój. 3. Tu jest okno, a tam jest piec. 4. Tu stoi biurko Jana. 5. To jest jego biurko. 6. To jest pokój Jana. 7. Jan tu pracuje. 8. Tam jest pokój Ireny. 9. Irena tam pracuje.

Буквенное изображение звука j

Звук j в положении между согласным и гласным встречается после приставок, а также в словах иностранного происхождения.

Звук j после приставок всегда изображается буквой j.

В словах иностранного происхождения звук j в положении между согласным и гласным изображается буквой j только после согласных c, s, z, a в остальных случаях пишется i.

30. wjazd komisja Rosja
zjazd stacja Francja
odjazd Azja Turcja

31. Обратите внимание на различие в произношении:

Aza – Azja
taca – stacja
misa – misja

32. Обратите внимание на различие в произношении при одинаковом написании выделенных сочетаний:

piasek [p'a] – piast [pja]
miasto [m'a] – astronomia [mja]
wiadro [w'a] – rewia [wja]
kopie [p'e] – kopie [pje]

33. Обратите внимание на произношение выделенных сочетаний:

Софья – Zofia	семья – astronomia
копья – kopia	адьюнкт – studiuje
подъем – radio	Марья – Maria

📖 С л о в а р ь

astronomia астрономия
cena цена
chory больной

chytry хитрый
co что
córnka дочь

cyfra цифра
cyrk цирк
dobry хороший, добрый
dwa два
egzaminy экзамены
gazety газеты
gmachy здания
hymn гимн
ja я
jak как
jaki, jaka, jakie какой, какая, какое
jasny, jasna, jasne светлый, светлая, светлое
jego его (притяжательное местоимение)
jej её (притяжательное местоимение)
jestem, jest (1 и 3 л ед. ч. наст. вр. глагола “быть”)
jutro завтра
kiedy когда
komisja комиссия
kopia, kopie копия, копии
kopie (он) пинает
kraj страна
kupimy (мы) купим
namy у нас есть, мы имеем
miasto город
misa миска
misja миссия
mój, moja, moje мой, моя, моё
mówimy (мы) говорим
muchy мухи
my мы
noc ночь

nowy новый
ocena оценка
odjazd отъезд
piasek песок
piastr пиастр
piec печь
po rosyjsku по-русски
pokój 1) мир (антоним слова война); 2) комната
pomagamy (мы) помогаем
praca работа, труд
pracuje, pracujemy работает, работаем
radio радио, радиовещание
rewia ревью
Rosja Россия
rosyjski русский (прилагательное)
rozmawiamy (мы) разговариваем
rozumiemy (мы) понимаем
stacja станция
stary старый
studiuje (он, она) изучает; учится в вузе
syn сын
taca поднос
trudny трудный
ty ты
umiemy (мы) умеем
wiadro ведро
wjazd въезд
wy вы
zdrowy здоровый
zjazd съезд
znamy (мы) знаем

Урок 5

Согласные l, l (l')

Согласные ź, sz

Согласные l, l (l')

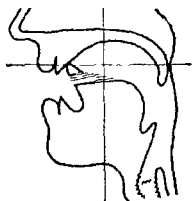
Согласный l – губно-губной неслогообразующий произносится как неслоговое ц, образуя как с предшествующим, так и с последующим гласным дифтонг, например: буц, буца.

Согласный l не может сочетаться с гласным i.

Примечание. Встречающееся в сложных словах сочетание букв li произносится раздельно, например: *współistnienie*.

34.	Wołga	byłem	ślucham	masło
	Wisła	byłam	ślucha	chłopiec
	Łaba	był	śluchamy	wykładowca*
	Płock	biały	mały	ołówek

35. 1. Ślucham radia**. 2. Władysław ślucha radia. 3. To jest Wisła. 4. To jest Łaba. 5. To jest Wołga. 6. On tam był. 7. Ona tam była. 8. Studentka Małeczka tu była. 9. Łucki był tam ze*** studentami. 10. Łucja kupiła nowe biurko.

Согласный l – переднеязычный нёбно-зубной смычно-проходной сонорный. Артикуляционно и акустически этот звук близок к так называемому средневропейскому l, он произносится без палатализации. Этот звук не сочетается с гласным y. В русском языке такого согласного нет.

36.	Kielce	Helena	Polska
	kolega	telefon	Polak****
	sala	telegraf	polski
	lektor*****	lustro	daleko
	Lola	dla	wielki

* Преподаватель (разных предметов кроме иностранных языков в вузе).

** Глагол *ślucham* управляет родительным падежом.

*** При стечении согласных к предлогу, оканчивающемуся на согласный, присоединяется *e*.

**** Названия национальностей пишутся с заглавной буквы.

***** *lektor* – преподаватель иностранного языка (кроме древних) в вузе.

37. Обратите внимание на различие в произношении и значении соответствующих польских слов:

łaska (милость) – laska (трость)
poła (пола) – pola (поля)
łuki (луки) – luki (пробелы)
kółka (кружки) – kulka (шарик)
atłas (атлас) – atlas (атлас)

38. Обратите внимание на различие в произношении:

хлеб	– chleb	цель	– cel
билеты	– bilety	полька	– Polka
поле	– pole	килька	– kilka (несколько)
лекция	– lekcja (урок)	люстра	– lustra (зеркала)

лёсс – los (судьба)
даль – dal
люд – lud (народ; народность)

39. 1. Helena kupiła chleba i masła. 2. Kolega Małeckiego kupił bilety dla Heleny i Ireny. 3. Łucja ma telefon. I Lucyna ma telefon. 4. Tam stoi moje lustro. 5. To jest bluza Władysława. 6. To jest mój słownik.

Г' – вариант фонемы Г – встречается в положении перед *i*, например: *byli, biblioteka*

Произношение Г' сходно с произношением русского “л”.

40. list mówili stolica
ulica słuchali tablica
byli rozmawiali biblioteka
Lublin

41. 1. Helena, Halina i ich kolega Olek słuchali radia. 2. Michał i Ludwik rozmawiali. 3. Tu jest tablica. 4. Tu jest list dla Loli. 5. To jest biblioteka kolegi Malinowskiego. 6. Tam jest lekcja. 7. Lublin to nie stolica.

Согласные *ż, sz*

Согласные *ż, sz* – переднеязычные нёбно-зубные щелевые твёрдые. Они образуют пару по звонкости. Звуки *ż* и *sz* произносятся как русские “ж” и “ш”.

Звук *ż* имеет двоякое письменное изображение: *ż* и *rz*.

Обычно буква *ż* пишется тогда, когда в однокоренном русском слове имеется буква “ж”, например: жена – *żona*; ди-

граф **rz** пишется как правило тогда, когда в однокоренном русском слове имеется мягкое “р”, например: река + *rzeka*. (Более подробно об этом см. раздел “Орфография”.)

42.	<i>żona</i>	<i>każdy</i>	<i>rzeka</i>
	<i>dużo</i>	<i>każda</i>	<i>burza</i>
	<i>kolezanka</i>	<i>każde</i>	<i>dobrze</i>
	<i>już</i>	<i>leży</i>	<i>talerz</i>
	<i>nóż</i>	<i>może</i>	<i>lekarz</i>
	<i>też</i>		<i>morze</i>

43.	<i>Puszkín</i>	<i>szafa</i>	<i>nasz</i>
	<i>Warszawa</i>	<i>zeszyt</i>	<i>nasza</i>
	<i>szkoła</i>	<i>pisze</i>	<i>nasze</i>

44. 1. To jest nasza szkoła. 2. To jest nasza sala wykładowa, a to tablica. 3. To jest nasze lustro. 4. To jest mój zeszyt. 5. Tu leży zeszyt Lucyny. 6. To jest jej zeszyt. 7. Mój kolega Michał był w Warszawie. 8. Moja kolezanka Zofia była w Krakowie. 9. Nasz lektor pisze. 10. Tam stoi szafa. 11. Tu leży nóż. 12. Tu jest talerz. 13. Była burza.

45. 1. Wisła to polska rzeka. Warta to też polska rzeka. 2. Warszawa to stolica. 3. Rzeszów to polskie miasto. 4. Lublin to stare miasto.

📖 С л о в а р ь

biały белый	lekarz врач
biblioteka библиотека	lektor преподаватель иностранного языка
bilet билет	leży (он, она) лежит
burza 1) гроза; 2) буря	list письмо
byłem, byłam, był, była, byli (я) был(а), (он, она) был(а), (они) были	lustro зеркало
chłopiec мальчик	maly малый, маленький
daleko далеко	masło масло
dla для	morze море
dobrze хорошо	może может, быть может
dużo много	mówili (они) говорили
już уже	nasz, nasza, nasze наш, наша, наше
każdy, każda, każde каждый, каждая, каждое	nóż нож
kolega коллега	ołówek карандаш
koleżanka коллега (ж. р.)	pisze (он) пишет
	Polak поляк

Polska Польша
polski польский
rozmawiali (они) разговаривали
rzeka река
sala wykładowa аудитория
słownik словарь
slucham, slucha, sluchamy, sluchali (я) слушаю, (он, она) слушает, (мы) слушаем, (они) слушали
stolica столица
szafa шкаф

szkoła школа
tablica 1) таблица, 2) доска (классная)
talerz тарелка
telefon телефон
telegraf телеграф
też тоже
ulica улица
wielki 1) большой, 2) великий
wykładowca преподаватель
zeszyt тетрадь
żona жена

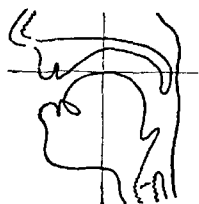
Урок 6

Носовые гласные *ą, ę*

Произношение носовых гласных перед *l, ł*

Носовые гласные *ą, ę*

В польском языке существуют носовые гласные. Эти звуки не имеют соответствия в русском языке.

Носовые гласные артикулируются в двух полостях: ротовой и носовой. В польском языке (в отличие от французского, в котором тоже есть носовые гласные) эти артикуляции не вполне синхронны. Носовой резонанс, возникающий в результате того, что нёбная занавеска опущена, проход в полость носа открыт и воздух проходит через нос, несколько запаздывает по отношению к артикуляции гласного элемента – *e* или *o*. При этом положение языка несколько ниже по сравнению с артикуляцией соответствующих чистых гласных.

Носовые гласные проявляют свой носовой резонанс в конце слова или в положении перед шелевыми согласными.

Для лучшего усвоения артикуляции носовых гласных рекомендуется пользоваться зеркалом. Чтобы научиться правильно артикулировать *ę* (*e* носовое), надо, произнося *e*, как бы приготовиться к произнесению *n*. Наблюдая в зеркале за положением языка, надо следить, чтобы артикуляция не была закончена, то есть чтобы не произошло смыкания передней части языка с верхними зубами. Для облегчения можно упираться кончиком языка в нижние зубы.

46. *męski* *język*
mężny *językowy*
potężny *mięso*

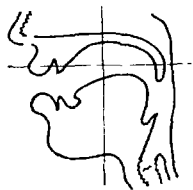
47. 1. *Znam język polski**. 2. *Andrzej studiuje język rosyjski*.
3. *Nasz kraj jest potężny*. 4. *Mój kolega studiuje język francuski*.

В конце слов *ę* произносится с несколько ослабленным носовым резонансом. В речи многих поляков оно звучит как чистое *e*.

* Согласованное определение часто ставится после определяемого слова. Более подробно о месте определения см. урок 7.

48. piszę mówię proszę
 daję studiuję imię
 pracuję trochę

49. 1. Mówię* po polsku. 2. Studiuję język polski. 3. Już dobrze mówię po polsku. 4. Iwan to rosyjskie imię. 5. Jan to polskie imię. 6. Proszę o ołówek**. 7. Daję Halinie gazetę. 8. Pracuję w szkole. 9. Leon zna trochę język francuski. 10. Michał dobrze zna język rosyjski. 11. Zofia ma matkę. 12. Lucyna ma koleżankę.

При артикуляции **ą** (носового **о**) надо, произнося **о**, подготовиться к произнесению **п** и, так же как при артикуляции **ę**, следить, чтобы не произошло смыкания передней части языка с верхними зубами. Если произносить последовательно **о** – **ą**, то, наблюдая за собой в зеркале, можно заметить, что при артикуляции **ą** нижняя губа немного опускается.

Произнося **ą**, труднее удержаться от смыкания, так как язык должен быть на весу. Поэтому рекомендуется сначала усвоить артикуляцию **ę**. Умение произносить один носовой гласный поможет усвоить произношение другого.

Гласный **ą** полностью сохраняет свой носовой резонанс в конце слов.

50. mąż piszą rozumieją
 wążki leżą rozmawiają
 brązowy mówią studiują
 zakąska kupią związek
 mają proszą są

51. 1. Helena i Halina już dobrze mówią*** po polsku. 2. Żegocki i Małecka rozmawiają po rosyjsku. 3. Andrzej i Michał słuchają

* **ę** – 1) окончание вин. падежа ед. числа существительных жен. рода на -a, -i,

2) окончание I лица ед. числа наст. вр. глаголов I и II спряжений,

3) окончание некоторых существительных среднего рода, например: *imię*; и некоторых наречий, например: *trochę*.

** *Proszę o* соответствует русскому: дайте (пожалуйста)

*** **ą** – 1) окончание 3 лица мн. числа наст. и будущего о времени глаголов,
 2) окончание твор. падежа ед. числа существительных женского рода.

radia. 4. Jan i jego kolega studiują język francuski. 5. Oni są studentami. 6. Oni już dobrze znają język francuski. 7. Barbara i Bożena piszą. 8. Tadek i Lucyna kupią zeszyty. 9. Helena ma brązowy ołówek. 10. To okno jest wąskie. 11. Lucyna jest studentką.

Произношение носовых гласных перед l, ł

Перед согласными l, ł носовые гласные произносятся как чистые o, e например: *zdjął* – [zdjoł], *zdjęli* – [zdjeli].

52. *wyjął* *zdjął*
wyjęła *zdjęła*
wyjęli *zdjęli*

53. 1. Paweł *wyjął* ołówek. 2. Studentka *wyjęła* zeszyty. 3. Aleksander *wyjął* papier. 4. Maria *zdjęła* palto. 5. Piotr i Jan *wyjęli* zeszyty.

📖 С л о в а р ь

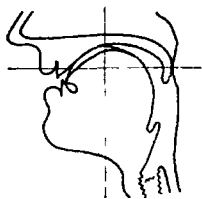
brązowy коричневый
daję (я) даю
francuski французский
imię имя
język язык
językowy языковой, язычный
kupią (они) купят
leżą (они) лежат
mają у них есть, они имеют
maż муж
męski мужской
mężny мужественный
mięso мясо
mówię, mówią (я) говорю, (они) говорят
palto пальто
piszą (они) пишут

potężny мощный, могучий
pracuję (я) работаю
proszę, proszą прошу, пожалуйста; (они) просят
rozmawiają (они) разговаривают
rozumieją (они) понимают
są (они) есть
trochę немного
wąski узкий
wyjął, wyjęła, wyjęli (он) вынул, (она) вынула, (они) вынули
zakąska закуска
zdjął, zdjęła, zdjęli (он) снял, (она) сняла, (они) сняли
związek союз

Урок 7

Согласные dz, cz, dź

Согласные dz, cz, dź

Согласный **dz** является звонкой парой переднеязычного аффрикативного твёрдого согласного **c**. Согласный **dz** – это слитно произнесённые **d** и **z** подобно тому, как **c** – это слитно произнесённые **t** и **s**.

В русском языке звук **dz** можно встретить при быстром произношении такой, например, группы слов как: “отец был”. Здесь под влиянием звонкого “б” глухой согласный “ц” озвончается.

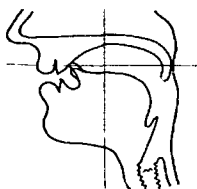
54.

bardzo	dzwonek	władza	wódz
rodzaj	rydz	dzban	wiedza

Примечание. На стыке приставки и корня согласные **d** и **z** произносятся раздельно, не образуя аффрикаты, например: *od/znaka*.

55. 1. Już był dzwonek. 2. Koledzy wychodzą. I ja wychodzę. 3. Paweł był bardzo chory. 4. Moi koledzy już bardzo dobrze mówią po francusku. 5. Tam leży jego odznaka. 6. Chodzę do szkoły. 7. Zofia i Andrzej też chodzą do szkoły. 8. Kolega Rudzki był chory. 9. Idę do Michała po dzban.

Примечание. Глаголы, обозначающие движение, употреблённые с предлогом **do**, выражают направление и отвечают на вопросы: “куда?”, “к кому?”. Например. *chodzę do szkoły* – хожу в школу, *idę do brata* – иду к брату.

Согласный **cz** – переднеязычный нёбно-зубной аффрикативный твёрдый глухой. В русском литературном языке такого согласного нет. В западно-русских говорах встречается твёрдое произношение “ч”, близкое к польскому **cz**.

Чтобы правильно (твёрдо) произносить **cz**, надо следить за положением языка. Кончик его, слегка загибаясь кверху, прикасается к альвеолам, а края языка – к внутренней стороне верхних зубов.

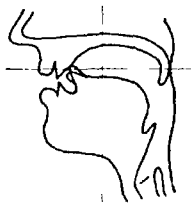
Согласный **cz** не может сочетаться с **i**.

56. czas	czysty	ojczyzna
czapka	czoło	tłumacz
czarny	czerwony	rzecz
czytam	leczy	słuchacz
czytasz	tłumaczy	często
czyta		człowiek

57. Обратите внимание на различие в произношении “ч” и **cz**:

отчизна – ojczyzna	часто – często
чистый – czysty	человек – człowiek
читала – czytała	чей – czyj
час – czas (время)	чех – Czech
лечит – leczy	

58. 1. Moja koleżanka bardzo dobrze tłumaczy. 2. Często czytam czeskie gazety. 3. Moi koledzy* też często czytają czeskie gazety. 4. Czytam Mickiewicza. 5. Mickiewicz to wielki poeta polski. 6. Na biurku leży czerwony ołówek Czesława. 7. Tam leży czysty biały papier i czarny zeszyt. 8. Czesław studiuje język czeski.

Согласный **dź** является звонкой парой согласного **cz**. Он встречается преимущественно в заимствованных словах.

Согласный **dź** не может сочетаться с **i**.

59. dżem	dżonka
dżuma	dżokej

Примечания:

1. **d** и **ż** на стыке приставки и корня произносятся раздельно, не сливаясь в один звук, например: **pod/żegacz** (поджигатель). В слове **budżet** и производных от него **d** и **ż** тоже произносятся раздельно.

2. **d** и **rz** не образуют слитного звука, кроме слова **drzwi** и производных от него. В остальных случаях **d** и **rz** произносятся раздельно.

60. pod/żegacz	d/rzewo	drzwi
bud/żet	d/rzemie	drzwiczki

* *Moi koledzy* – форма именительного падежа множ. числа от *mój kolega*.

61. 1. Tu jest okno, tam są drzwi. 2. Drzewiecki to nasz kolega.
3. To jest bardzo stare drzewo. 4. Ona kupiła dżem.

 С л о в а р ь

bardzo очень	dżem джем
budżet бюджет	dżokej жокей
czapka шапка	dżonka джонка
czarny черный	dżuma чума
czas время	leczy (он, она) лечит
czerwony красный	odznaka знак отличия, значок
czeski чешский	ojczyzna родина, отчизна
często часто	po francusku по-французски
człowiek человек	podżegacz поджигатель
czoło лоб	poeta поэт
czyj чей	rodzaj род
czysty чистый	rydz рыжик
czytam, czytasz, czyta (я) читаю, (ты) читаешь, (он, она) читает	rzecz вещь
do до, в, к	sluchacz слушатель
drzemie (он, она) дремлет	tlumacz переводчик
drzewo дерево, дрова	tlumaczy (он, она) переводит
drzwi дверь; двери	wiedza знание
drzwiczki дверца; дверцы	wladza власть
dzban кувшин	wodz вождь
dzwonek звонок	(wy)chodzę (вы)хожу
	(wy)chodzą (вы)ходят

Урок 8

Вопросительная интонация
Сочетания *szcz*, (*żcz*), *źdź*, *dźdź*

Вопросительная интонация

Вопросительная интонация выражается, так же как и в русском языке, повышением тона. В польском языке вопросительные предложения обычно начинаются с вопросительного слова. Вопросительная частица *czy* ставится всегда в начале предложения. При наличии вопросительного слова вопросительная интонация выражается слабее, чем тогда, когда вопрос выражается только с помощью интонации. В вопросительном предложении выделяется логическим ударением то слово, к которому относится вопрос.

62. 1. Czy **był** dzwonek? 2. Czy **czytasz** po polsku? 3. Czy masz **drugi** tom? 4. Czy była **burza**? 5. Czy to jest jego **brat**? 6. Czy on czytał wam **Mickiewicza**?
63. 1. Czy **Stefan i Hanka** pójdą jutro do kina? 2. Czy Stefan i Hanka **pójdą** jutro do kina? 3. Czy Stefan i Hanka pójdą **jutro** do kina? 4. Czy Stefan i Hanka pójdą jutro do **kina**?
64. 1. Czyj to pies? 2. Czyj to papier? 3. Czyj to zeszyt? 4. Czyja to czapka? 5. Czyja to praca? 6. Czyja to tablica? 7. Czyje to boisko?
65. 1. Kiedy ona tu była? 2. Ile masła kupiła Helena? 3. Może Michał jest chory? 4. Co tu leży? 5. Co to jest? 6. Kto to jest? 7. Dlaczego jego czapka tu leży? 8. Dlaczego on pisze? 9. Jaka to góra? 10. Jakie to morze?

Сочетания *szcz* [*żcz*], *źdź*, *dźdź*

В польском языке часто встречается сочетание согласного *sz* с согласным *cz*. Они не сливаются в один звук, произносятся раздельно и твёрдо. Иногда встречается сочетание *żcz*, которое произносится так же, как *szcz*.

66. <i>szczotka</i>	<i>jeszcze</i>	<i>płaszcz</i>
<i>szczyt</i>	<i>puszcza</i>	<i>deszcz</i>
<i>Szczytno</i>	<i>mężczyzna</i>	<i>Bydgoszcz</i>

67. Обратите внимание на различие в произношении “щ” и **szcz**:

щит – **szczyt** (вершина, пик) пуща – **puszcza**
ещё – **jeszcze** щётка – **szczotka**

Сочетание **żdź** является звонкой парой сочетания **szcz**. В некоторых словах встречается двойное **dź**, т. е. **dźdź**.

68. **wyjeżdżam** **jeżdżę** **dźdźysty**
wyjeżdżasz **jeżdżą** **dźdźownica** (дождевой червь)

69. 1. Często **jeżdżę** do Ireny. 2. Padał **deszcz**. 3. Była **dźdźysta** pogoda. 4. Halina ma nowy **plaszcz**. 5. Czy ten **plaszcz** jest czarny? 6. Ten **mężczyzna** ma czarny **plaszcz**. 7. Tam leży **szczotka**. 8. Co **jeszcze** tam leży? 9. Bydgoszcz to miasto. 10. **Szczytno** to miasto. 11. Bydgoszcz i **Szczytno** to miasta.

Słownik

co что
czy разве, ли, ль (частица)
czyj, czyja, czyje чей, чья, чьё
deszcz дождь
dłaczego почему
dźdźysty дождливый
góra гора
ile сколько
jaka, jakie какая, какое
jeszcze ещё
jeżdżę, jeżdżą (я) езжу, (они) ездят
kiedy когда
kto кто
leży (он,она) лежит

mężczyzna мужчина
miasto город
może может, может быть
padać 1) падать; 2) идти (о дожде)
plaszcz 1) плащ; 2) пальто
rójdą (они) пойдут
puszcza пуща
rano 1) утро; 2) утром
szczotka щётка
szczyt вершина, пик
wam вам
wyjeżdżam (я) уезжаю
wyjeżdżasz (ты) уезжаешь

Урок 9

Назализация гласных в заимствованных словах
Среднеязычные согласные (продолжение): **ń, ś, ź**
Прошедшее время глагола **być** (ед. ч.)

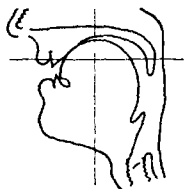
Назализация гласных в заимствованных словах

В заимствованных словах встречаются сочетания гласных **a, e, i, o, u, y** с согласным **n** перед щелевыми согласными **s, sz** и **ź**. При тщательном произношении согласный **n** после этих гласных может утрачивать самостоятельность и превращаться в носовой резонанс, гласные при этом произносятся как носовые. Назализация гласных не имеет в данном случае нормативного характера.

70. kwadrans	romans
konstytucja	branża
konserwatorium	nonsens
instytut	rynszток

Среднеязычные согласные **ń, ś, ź**

В четвёртом уроке дано определение среднеязычных согласных.

В русском языке существует один такой согласный -- “й”. В польском языке, кроме **j**, есть ещё несколько среднеязычных согласных: **ń, ś, ź, ć, dź**.

Орфографически среднеязычные согласные, кроме **j**, в положении перед гласными обозначаются так же, как мягкие согласные, т. е. с помощью буквы **i**, а в конце слова или слога -- с помощью надстрочного знака **'** (по-польски он называется *kreska*).

Произношение среднеязычного сонорного носового согласного очень близко к произношению русского “нь”, однако мягкость его несколько интенсивнее, так как подъём средней части спинки языка к среднему нёбу является для **ń** основной артикуляцией (в отличие от русского “нь”, для которого эта артикуляция дополнительная).

71. nie	robotnik	słońce
nikt	zdanie	niebieski
nic	opowiadanie	rzeczownik
koń	niemiecki	czasownik
kamień		

72. 1. Kto to jest? – To jest nasza lektorka pani Małecka.
 2. Czy on studiuje język niemiecki? – Nie, on studiuje język francuski.
 3. Czy Nina tu była? – Nie, Niny tu nie było.
 4. Czytam nowe opowiadanie. Rozumiem każde zdanie.
 5. Czy rozumiesz to zdanie? – Nie, nic nie rozumiem.
 6. Czy ten mężczyzna to brat pani Marii? – Nie, to jest jej mąż.
 7. Co tu leży? – Tu leży kamień.

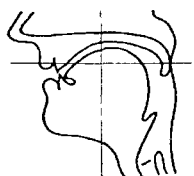
В заимствованных словах встречаются сочетания **ni** + гласный (кроме у). Эти сочетания следует произносить как **ńj** + гласный, например: *linia* произносится li[ńja] – в два слога.

73. Обратите внимание на одинаковое произношение выделенных сочетаний:

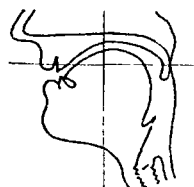
донья { *linia*
kolonia
Stefania
Japonia

74. Обратите внимание на различное произношение одинаково написанных сочетаний:

Mania [man'a] (Маня) – mania [mańja] (мания)

Согласные **ś, ź** – среднеязычные щелевые мягкие. Они образуют пару по звонкости. Артикуляция этих согласных близка к артикуляции **j**. Различие заключается в том, что при артикуляции **ś, ź** не только средняя часть спинки языка, но и кончик языка напрягается. Если произносить “сь”, “зь”, отодвинув язык в глубь рта, получится соответственно **ś, ź**.

75. siła	jesteś	książka
silny	jesteśmy	środa
siostra	byłeś	środek
wieś	byłaś	środkowy

76. 1. Czy jesteś studentem? – Nie, jestem słuchaczem. 2. Czy jesteś tłumaczem? – Nie, ja nie jestem tłumaczem, mój kolega Sienkiewicz jest tłumaczem. 3. Jesteśmy słuchaczami. 4. Jesteśmy robotnikami. 5. Jesteśmy tłumaczami. 6. Czy jesteś studentką? – Nie, jestem uczennicą. 7. Moja siostra jest tłumaczką. 8. Jesteśmy studentkami. 9. Co czytasz? – Czytam książkę. 10. Kiedy byłaś u siostry? 11. Czy kupiłaś zeszyt dla siostry? 12. Czy byłeś tam? 13. Czy kupiłeś chleba? 14. Jaka to książka?

77. Kazimierz	ziemia
zima	źle
zimno	teraźniejszy
zielony	gałąź

Примечание. На стыке приставки и корня **z** и **i** произносятся раздельно, причём **z** не становится среднеязычным, как обычно перед гласным **i**, а лишь смягчается, например: **bez/interesowny**.

78. 1. Rano było bardzo zimno. 2. Czy znasz miasto Kazimierz? 3. Dlaczego on dobrze mówi po czesku, a ty tak źle? 4. Czy ta zielona książka to słownik francuski?

75. siła	jesteś	książka
silny	jesteśmy	środa
siostra	byłeś	środek
wieś	byłaś	środkowy

79. 1. **Jestem, jesteś, jest** to czas teraźniejszy. 2. **Mam, masz, ma** to czas teraźniejszy.

80. Обратите внимание на различие в произношении:
сила – siła, сёстры – siostry, зимы – zimy

81. Обратите внимание на различие в произношении и значении:

kasza (каша)	– Kasia (Катя)
szyła (она шила)	– siła (сила)
żarna (жернов)	– ziarna (зёрна)
burza (буря)	– buzia (личико)

Прошедшее время глагола **być** (ед. ч.)

<i>мужской род</i>	<i>женский род</i>	<i>средний род</i>
byłem	byłam	
byłeś	byłaś	
był	była	było

Słownik

bezinteresowny бескорыстный

branża отрасль

czasownik глагол

gałąź ветка

instytut институт

jesteś, jesteście 2 л. ед. числа, 1 л.

мн. числа наст. вр. глаг. **być**

kamień камень

Kazimierz 1) имя; 2) название города

konserwatorium консерватория

konstytucja конституция

koń лошадь

kreska 1) черта, шрих; 2) тире

książka книга, книжка

kupiłeś (ты) купил

kwadrans четверть часа
linia линия
nic ничто; ничего
nie нет; не
niebieski 1) голубой; 2) небес-
ный
niemiecki немецкий
nikt никто
nonsens чепуха
opowiadanie рассказ
pani 1) вы (вежливое обраще-
ние к женщине); 2) женщина
robotnik рабочий
romans 1) романс, 2) роман
rynsztok сточная канава
rzeczownik имя существитель-
ное
silny сильный
sila сила

siostra сестра
słońce солнце
sluchacz слушатель
środa среда (день недели)
środek середина
środkowy центральный
teraźniejszy 1) *грам.* настоящее
(о врем.); 2) нынешний
tłumacz переводчик
tłumaczka переводчица
uczennica ученица
wieś деревня, село
zdanie 1) предложение, 2) мне-
ние
zielony зелёный
ziemia земля
zima зима
zimno холодно
źle плохо

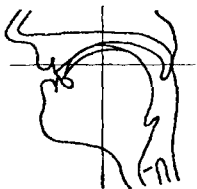
Урок 10

Среднеязычные согласные (продолжение): **ć, dź**

Сочетания **ść, źdź**

Настоящее время глаголов **być, mieć**

Среднеязычные согласные **ć, dź**

Согласные **ć, dź** – среднеязычные аффрикативные мягкие. Они образуют пару по звонкости.

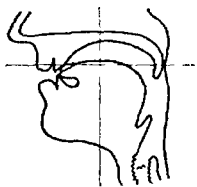
Звук **ć** близок по звучанию к русскому “ч” в очень мягком произношении. Во многих случаях согласный **ć** соответствует русскому “ть”, например: *być* – быть.

82.	<i>ciemny</i>	<i>mieć</i>	<i>wycieczka</i>
	<i>ciepły</i>	<i>objaśniać</i>	<i>Szczecin</i>
	<i>być</i>	<i>żyć</i>	<i>zwycięstwo</i>

83. Обратите внимание на различие в произношении:

<i>czy</i> – <i>ci</i>	<i>wołacz</i> – <i>wołać</i>
<i>leczy</i> – <i>leci</i>	<i>słuchacz</i> – <i>słuchać</i>

84. *być* – *bić* – *bicz* *mieć* – *miecz* – *mecz*

Звук **dź** близок к русскому озвонченному очень мягкому “ч” при слитном произношении таких, например, слов как: “ключ был”. Нередко **dź** соответствует русскому “дь”, например: *dzień* – день.

85.	<i>dzień</i>	<i>idzie</i>	<i>chodzi</i>	<i>młodzież</i>
	<i>tydzień</i>	<i>idziemy</i>	<i>chodzimy</i>	<i>poniedziałek</i>
	<i>niedziela</i>	<i>idziecie</i>	<i>chodziecie</i>	<i>grudzień</i>
	<i>dziś</i>	<i>widzieć</i>	<i>gdzie</i>	<i>Łódź</i>

86. 1. Jaki dziś ciepły dzień! 2. Czy dziś jest niedziela? – Nie, dziś jest poniedziałek. 3. Łódź to duże miasto. 4. Grudzień to już zima. 5. Student Kowalski idzie na boisko, tam jest mecz. 6. Kiedy była wycieczka do Kazimierza? 7. Jak ten czas leci! 8. Czas leczy.

87. 1. Henryk ma ciemny płaszcz. 2. Czy płaszcz Zdzisława jest ciepły? 3. Gdzie jest mój ołówek? 4. Gdzie byłeś wczoraj? 5. Gdzie są książki? 6. Czy często chodziecie do brata?

Сочетания ść, źdź

В польском языке часто встречается сочетание ś и ć. В этом сочетании оба согласных произносятся чётко и не сливаются в один звук. Сочетание ść не следует произносить как русское “щ”.

88. ściana liść miłość
gość liście iść

89. Обратите внимание на различие в произношении:

wieś (деревня) – wieść (весть)
koś (коси) – kość (кость)
nieś (неси) – nieść (нести)

Необходимо чётко различать в произношении и на слух сочетания ść и szcz.

90. Обратите внимание на различие в произношении сочетаний szcz и ść:

szczeka (лает) – ścieka (стекает)
szczera (искренняя) – ściera (трёт, стирает)

Сочетание źdź является звонкой парой сочетания ść. Сочетание źdź необходимо чётко отличать от сочетания źdź.

91. październik jeździć gwóźdź
październikowy jeździmy gwoździe

92. gwoździe drożdże jeździ wyjeżdża

Настоящее время глаголов być и mieć

być		mieć	
jestem	jesteśmy	mam	mamy
jesteś	jesteście	masz	macie
jest	są	ma	mają

Słownik

bicz бич

bić бить

być быть

chodzi, ходzimy, chodziecie

(он, она) ходит, (мы) ходим,

(вы) ходите

ciemny тёмный

ciepły тёплый

czas время

drożdże дрожжи

duży большой

dzień день

dziś сегодня

gdzie где

gość гость, посетитель
grudzień декабрь
gwóźdź гвоздь
idzie, idziemy, idziecie (он, она)
идёт, (мы) идём, (вы) идёте
iść идти
jeździć, jeździ, jeździmy ездить,
(он, она) ездит, (мы) ездим
leci (он, она) летит
leczy (он, она) лечит
liść лист (часть растения)
mecz матч
miecz меч
mieć иметь
milość любовь
młodzież молодёжь
niedziela воскресенье

objaśniać объяснять
październik октябрь
październikowy октябрьский
poniedziałek понедельник
słuchacz слушатель
słuchać слушать
ściana стена (деревянная; внут-
ренняя)
tydzień неделя
widzieć видеть
wołacz звательная форма
wołać звать
wycieczka экскурсия
wyjeżdża (он, она) уезжает
zwycięstwo победа
żyć жить

Урок 11

Ассимиляция звуков
Ассимиляция на стыке слов
Названия месяцев

Ассимиляция звуков

Звуки речи произносятся в речевом потоке не изолированно: сочетаясь, они оказывают влияние друг на друга. Это влияние может выражаться в ассимиляции, то есть уподоблении звуков.

В зависимости от того, уподобляется ли данный звук предшествующему или последующему, различается ассимиляция прогрессивная и регрессивная.

В зависимости от характера уподобления различается ассимиляция по участию голоса (т. е. ассимиляция по глухости – звонкости) и ассимиляция по месту образования.

Прогрессивной ассимиляцией называется воздействие предшествующего звука на последующий. В живом польском языке уже не происходят процессы прогрессивной ассимиляции. Примером застывшей исторической ассимиляции может служить правописание сочетаний: **chrz, krz, prz, trz, chw, kw, ćw**, которые во всех случаях произносятся **chsz, ksz, psz, tsz, chf, kf, ćf**.

93.	trzeba	przeczytać	przychodzić	chrzan
	trzy	zapisać	przyjść	krzak
	trzeci	przepraszać	przynosić	ćwierć
	chwała	krzyk	kwiat	
	chwila	ćwiczenie	kwiecień	

94. Обратите внимание на различие в произношении **rz** после звонких и после глухих согласных:

brzeg – przed drzewo – trzeba grzyb – krzyk

95. 1. Tu jest wysoki brzeg Wisły. 2. Pod drzewem jest grzyb.
3. Czy słyszysz krzyk? 4. Ten trzeci dom to nasza szkoła.
5. Przepraszam, czy kolega Sikorski jest tam? 6. Grzegorz już przeczytał ten tom.

Регрессивной ассимиляцией называется воздействие последующего звука на предшествующий.

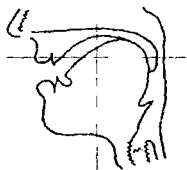
В польском языке регрессивная ассимиляция охватывает два случая.

1. По участию голоса:

Два соседствующих в речевом потоке согласных (кроме сонорных) уподобляются друг другу таким образом, что оба становятся либо глухими, либо звонкими. Наличие или отсутствие голоса зависит от качества второго согласного.

96. wchodzić	odpowiadać	Kluczbork
wstawać	prośba	Poczdam (Потсдам)
odchodzić	liczba	wczoraj

2. По месту образования:

Согласный **п** в положении перед заднеязычными взрывными **g** и **k** в заимствованных словах произносится как заднеязычное **п** – в фонетической транскрипции **ŋ**.

97. Mongol	kongres	Anglia
Mongolia	bank	Anglik
Kongo	punkt	angielski

98. 1. Ten wielki gmach to bank. 2. Zdzisław studiuje język angielski. 3. Ten Anglik to nasz lektor. 4. Kluczbork to małe miasto. 5. Mój kolega był w Anglii. 6. Michał wchodzi do banku*.

Ассимиляция на стыке слов

Различаются два вида ассимиляции на стыке слов: между двумя значимыми словами и между служебным и значимым словом.

В области ассимиляции на стыке двух значимых слов в польском языке нет единства. Существуют две разновидности произношения: варшавская и краковская.

Здесь будет изложена варшавская разновидность, очень близкая к произносительным нормам русского языка в этой области.

1. На стыке двух значимых слов конечный звонкий шумный согласный предшествующего слова оглушается перед начальным глухим и сохраняет звонкость перед начальным звонким шумным согласным.

99. 1. Łódź terażniejsza. 2. Mąż Sabiny. 3. Nóż Stefana. 4. Młodzież szkolna. 5. Lekarz Sawicki. 6. Talerz stoi. 7. Śnieg pada.

* **и** – окончание родительного падежа некоторых существительных мужского рода.

100. 1. Łódź dzisiejsza. 2. Chleb wiejski. 3. Talerz zupy. 4. Mąż Zofii. 5. Nóż Danuty. 6. Młodzież wiejska. 7. Lekarz Wołowski. 8. Śnieg biały.

2. Если конечный согласный предшествующего слова глухой, а начальный согласный последующего слова звонкий, то в зависимости от быстроты речи и индивидуальных речевых навыков может произойти озвончение, но оно не обязательно. Так как это свойственно и русскому языку, то изучающие польский язык могут в этом случае сохранить свои навыки.

101. 1. Brat Grzegorza. 2. Ołówek Wiktora. 3. Pies Zofii. 4. Student Wójcicki. 5. Zeszyt brata. 6. Noc była ciemna.

3. Если последующее слово начинается с сонорного согласного или гласного, то звонкий конечный согласный предшествующего слова оглушается.

102. 1. Talerz Michała. 2. Nóż Oli. 3. Mąż Ewy. 4. Młodzież akademicka. 5. Lekarz Adamski. 6. Chleb leży.

4. На стыке предлога и знаменательного слова конечный звонкий согласный предлога не оглушается перед сонорным согласным и гласным.

103. 1. List z Lublina. 2. List od Marii. 3. Idź z nim. 4. Idź bez Stefana. 5. Pod oknem. 6. Pod mostem.

104. 1. Wchodzi Olek i mówi: "Jest list od Anki". 2. Moje biurko stoi pod oknem. 3. Andrzej z Michałem byli w szkole. 4. Mąż Zofii to mój kolega. 5. Nóż jest tu, chleb leży tam. 6. Mąż Saby to brat Anny. 7. Ta wycieczka to młodzież szkolna. 8. Michała leczy lekarz Adamski.

Названия месяцев

styczeń	lipiec
luty	sierpień
marzec	wrzesień
kwiecień	październik
maj	listopad
czerwiec	grudzień

Słownik

angielski английский
Anglia Англия
Anglik англичанин

bank банк
brzeg берег
chrzan хрен

chwala хвала
chwila минута
czerwiec июнь
ćwiczenie упражнение
ćwierć четверть
grudzień декабрь
grzyb гриб
kongres конгресс
krzak куст
krzyk крик
kwiat цветок
kwiecień апрель
liczba число (количество)
lipiec июль
listopad ноябрь
luty февраль
maj май
marzec март
od от
odchodzić уходить
odpowiadać отвечать

październik октябрь
pod под
prośba просьба
przeczytać прочитать
przed перед
przepisać переписать
przepraszać извиняться
przychodzić приходиться
przyjść прийти
przynosić приносить
punkt пункт, точка
sierpień август
styczeń январь
trzeba надо
trzeci третий
trzy три
wchodzić входить
wczoraj вчера
wrzesień сентябрь
wstawać вставать

Урок 12

Распадение носовых гласных

Место образования носового согласного, возникшего в результате распада носового гласного

Будущее время глагола *być*

Названия дней недели

Распадение носовых гласных

Из шестого урока известно, что носовые гласные в положении перед согласными сохраняют свой носовой резонанс только в том случае, если эти согласные щелевые.

Если за носовым гласным следует взрывной или аффрикативный согласный, то носовой гласный распадается на два звука: чистый гласный (*o* или *e*) и носовой согласный.

Место образования носового согласного, возникшего в результате распада носового гласного

Место образования носового согласного, возникшего в результате распада носового гласного, совпадает с местом образования последующего согласного.

1) Если последующий согласный губно-губной (**b, p**), то носовой согласный будет губно-губным, т. е. **m**, например: *ząb* – z[om]b, *zęby* – z[em]by.

105. *ząb* *zęby*
dąb *dęby*
wstąpić *następny*

2) Если последующий согласный переднеязычный зубной (**d, t, dz, c**), то и носовой согласный будет переднеязычным зубным, т. е. **n**, например: *będę* – b[en]dę, *kąt* – k[on]t, *pieniądze* – pieni[on]dze, *więcej* – wi[en]cej.

106. *będę* *kąt* *piątek*
prędko *pieniądze* *porządek*
prędzej *święto* *początek*
 więcej

3) Если последующий согласный переднеязычный нёбно-зубной (**cz**), то и носовой согласный будет переднеязычным

нёбно-зубным, т. е. [ɲ]*, например: *miesięcznik* – miesi[ɲ]cznik, *łączyć* – ł[ɲ]czyć.

107. *miesięcznik* *łączyć* *podręcznik* *gorączka*

4) Если последующий согласный среднеязычный (*dź, ć*), то и носовой согласный будет среднеязычным, т. е. *ń*, например: *bądz* – b[ɔń]dź, *będzie* – b[ɛń]dzie.

108. *będzie* *bądz* *pięć* *zacząć*

5) Если последующий согласный заднеязычный (*g, k*), то и носовой согласный будет заднеязычным *ŋ*, т. е. *ŋ*, например: *pociąg* – poci[ɔŋ]g, *ręka* – r[ɛŋ]ka.

109. *ręka* *dziękuję*
Węgry *dźwięk*
potęga *piękny*
pociąg

110. 1. Dzień Konstytucji to wielkie święto. 2. Węgry to piękny kraj. 3. Wiedza to potęga.

111. 1. To jest pociąg do Szczecina. 2. Proszę o pięć biletów, dziękuję. 3. Kiedy będzie dzwonek? – Dzwonka nie będzie. 4. Pogoda jest piękna.

Будущее время глагола *być*

<i>będę</i>	<i>będziemy</i>
<i>będziesz</i>	<i>będziecie</i>
<i>będzie</i>	<i>będą</i>

Названия дней недели

poniedziałek
wtorek
środa
czwartek
piątek
sobota
niedziela

* Знаком [ɲ] изображается звук, отличающийся от *n* тем, что при его артикуляции передняя часть языка отрывается не от зубов, а от альвеол.

112. Вставьте названия соответствующих дней недели:

1. Dziś jest niedziela, wczoraj była ... , jutro będzie ...
2. Jutro będzie środa, dziś jest
3. Wczoraj był czwartek, dziś jest
4. Dziś jest sobota, jutro będzie ... , pojutrze (poślazawtra) będzie
5. Pojutrze będzie czwartek, jutro będzie
6. Dziś jest piątek, jutro będzie
7. Dziś jest poniedziałek, pojutrze będzie
8. Wczoraj był poniedziałek, przedwczoraj była... , jutro będzie
9. Pojutrze będzie niedziela, dziś jest

 Słownik

bądź будь
czwartek четверг
dąb дуб
dziękuję спасибо, благодарю
dźwięk звук
gorączka температура, горячка
kąt угол (внутренний)
łączyć соединять
miesięcznik журнал (ежемесячный)
 następnу следующий
niedziela воскресенье
piątek пятница
pieniądze деньги
pięć пять
piękny красивый, прекрасный
pociąg поезд
początek начало
podręcznik учебник

pojutrze послезавтра
poniedziałek понедельник
porządek порядок
potęga мощь
prędko, prędej скоро, скорее
przedwczoraj позавчера
ręka рука
sobota суббота
środa среда
święto праздник
Węgry Венгрия
wiedza знание
więcej больше
wstąpić 1) поступить (в учебное заведение), вступить в какую-либо организацию; 2) зайти
wtorek вторник
zacząć начать
zab зуб

Урок 13

Произношение *ń* перед щелевыми согласными
Произношение носовых гласных перед *ś, ź*
Двойные согласные
Упрощение групп согласных
Дифтонги *au, eu*
Количественные числительные от 1 до 20

Произношение *ń* перед щелевыми согласными

Среднеязычный носовой согласный *ń* в положении перед щелевыми согласными звучит как назализованный *j*. Это результат ассимиляции: говорящий как бы заранее подготавливается к произнесению следующего за *ń* щелевого согласного, вследствие чего артикуляция *ń* не доводится до конца. Средняя часть языка не смыкается с нёбом и возникает среднеязычный щелевой согласный с носовым резонансом.

113. Gdańsk rumuński państwo
gdański fiński państwowy
żeński pański

Произношение носовых гласных перед *ś, ź*

Когда носовые гласные *a, e* находятся в положении перед щелевыми среднеязычными согласными *ś, ź*, носовой резонанс этих гласных звучит как вышеописанный назализованный *j*.

114. szczęście usiąść
szczęśliwy częściej
część więź

115. 1. "Czytał" to rodzaj męski, a "czytała" to rodzaj żeński.
2. Kolega Stroński studiuje język fiński. 3. Moi koledzy
Urbański i Szczepański studiują język rumuński. 4. Port szcze-
ciński jest bardzo duży. 5. Czy często czytasz po polsku? –
Częściej czytam po rosyjsku.

116. 1. Czy Zofia Kowalska to pańska zona? 2. Gdańsk to stare
miasto. 3. Czy jesteś szczęśliwy? 4. Proszę usiąść.

Двойные согласные

В польских словах двойные согласные очень редко встречаются в корне: *dźdźysty, czczy* (тщетный). Обычно они бывают

на стыке приставки и корня или корня и суффикса, например: *oddać, dziennik*. Двойные согласные встречаются также в некоторых заимствованных словах, например: *libretto*. Произношение двойных согласных в польском языке такое же, как в русском.

Примечание. Большинство заимствованных слов, сохраняющих в русском языке двойные согласные, в польском языке имеет один согласный, например: *masa, kasa, klasa, grupa, kolega, gramatyka*.

117. oddać	ranny	inny	libretto
oddam	wanna	inna	ballada
odda	dziennik	inne	Anna
wwozić	codziennie		

118. 1. Jutro oddam wam zeszyty. 2. Lektor odda nam zeszyty. 3. "Świtezianka" to ballada Mickiewicza. 4. Anna codziennie czyta gazety. 5. Tu są fińskie gazety, a gdzie są inne? 6. To dziennik rumuński.

Упрощение групп согласных

При стечении нескольких согласных в разговорной речи может исчезать один из согласных, например: согласный *w* перед суффиксом *-sk(i)*: *warsza(w)ski, moskie(w)ski, Kowale(w)ski*. Исчезает и звук *n*, возникший из разложения носового гласного *ę* на *e + n*, в числительных *piętnaście, dziewiętnaście* и звук *ć* в числительных *pięćdziesiąt, sześćdziesiąt, sześćset*.

119. piętnaście	pięćdziesiąt
piętnasty	pięćdziesiąty
dziewiętnaście	sześćdziesiąt
dziewiętnasty	sześćdziesiąty

120. 1. Czy to piętnaste piętro?* – Nie, piętnaste piętro już było, a to jest dziewiętnaste. 2. Który to numer pisma? – Piętnasty. 3. Jutro będzie pierwszy maja**. 4. Ona kupiła pięćdziesiąt zeszytów. 5. Jakie ładne jabłko***.

* По-польски первый этаж называется *parter*, второй – *pierwsze piętro* и т.д. В слове *pierwszy* «w» не произносится.

** Подразумевается *pierwszy dzień*.

*** В слове *jabłko* не произносится *ł*, т.е. говорят [japko].

Дифтонги au, eu

Дифтонгом называется сочетание двух гласных – слогового и неслогового – в одном слого. Дифтонги, у которых слогообразующим является второй гласный называются восходящими. Дифтонги, у которых слогообразующим является первый гласный, называются нисходящими.

В польском языке выступают преимущественно нисходящие дифтонги. Они встречаются в заимствованных словах, а также в нескольких междометиях или образованных от них словах.

121. Austria	Europa
auto	europejski
autor	Eugenia
Kaukaz	fauna
audycja	miauczeć (мяукать)

Примечания.

1. Сочетания **au**, **eu** не являются дифтонгами, если составные части входят в разные морфемы, например: *na-uka*, *muze-um*.

2. В произношении большинства поляков согласный **i** участвует в образовании дифтонгов как восходящего, так и нисходящего типа: *lawka* – [ɫafka], *był* – [byɫ], о чём уже было упомянуто в 5-ом уроке.

122. 1. Austria to kraj europejski. 2. Eugenia to żona Augusta. 3. Słuchamy audycji. 4. Czyje to auto? 5. Grupa studentów polskich pojechała wczoraj na Kaukaz. 6. Co to za wycieczka? – To warszawska grupa.

Количественные числительные от 1 до 20

jeden	sześć	jedenaście	szesnaście
dwa	siedem	dwanaście	siedemnaście
trzy	osiem	trzynaście	osiemnaście
cztery	dziewięć	czternaście	dziewiętnaście
pięć	dziesięć	piętnaście	dwadzieścia

Słownik

audycja передача (радио- и теле-)

auto машина (автомобиль)

autor автор

ballada баллада

codziennie ежедневно

częściej чаще

część часть

czternaście четырнадцать
cztery четыре
dwa два
dwadzieścia двадцать
dwanaście двенадцать
dziennik 1) газета; 2) выпуск последних известий по радио и телевидению; 3) журнал (занятий)
dziesięć десять
dziewięć девять
dziewiętnaście девятнадцать
europejski европейский
fauna фауна
fiński финский
grupa группа
inny, inna, inne другой, другая, другое
jabłko яблоко
jeden один
jedenaście одиннадцать
klasa класс
libretto либретто
moskiewski московский
oddać, oddam, odda отдать, отдам, (он, она) отдаст
osiem восемь
osiemnaście восемнадцать

pański ваш (при разговоре с мужчиной)
państwo 1) государство; 2) вы (при обращении к нескольким лицам разного пола)
państwowy государственный
pierwszy первый
pięć пять
piętnaście пятнадцать
piętro этаж
pojechała (она) поехала
port порт
ranny 1) утренний, ранний; 2) раненый
rumuński румынский
siedem семь
siedemnaście семнадцать
szczęście счастье
szczęśliwy счастливый
szesnaście шестнадцать
sześć шесть
trzy три
trzynaście тринадцать
usiąść сесть
wanna ванна
warszawski варшавский
wwozić ввозить
żeński женский

Урок 14

Ударение

Безударные слова и части слов, не несущие ударения

Переход ударения на предлог и отрицательную частицу

Ударение

Ударение в польском языке, как уже было сказано в первом уроке, так же как и в русском, экспираторное, т. е. оно заключается в том, что ударный слог произносится с большей силой выдыхания.

В отличие от русского языка, ударные и безударные гласные в польском языке произносятся одинаково чётко, т. е. безударные гласные не меняют своего качества, не редуцируются.

Вторая характерная черта польского ударения заключается в том, что оно постоянно, причём отсчёт места ударения ведётся от конца слова. Польское ударение имеет чисто фонетический характер. Оно связано со слогами, а не с морфемами, вследствие чего не может играть смысловозначительной роли. В первом уроке уже говорилось, что обычно ударение падает на предпоследний (второй от конца слова) слог.

Однако некоторые слова имеют ударение на третьем или на четвёртом слоге (считая от конца слова).

К числу слов, имеющих ударение на третьем слоге, принадлежат:

1) Заимствованные слова с суффиксом **-ik(a)**, **-yk(a)**, например: *'technika*, *mate'matyka*, *'fabryka*, *gra'matyka*, *fo'netyka*, *'muzyka*, *po'lityka*.

В косвенных падежах этих слов ударение сохраняется на третьем слоге лишь в том случае, когда число слогов остаётся таким же, как в именительном падеже, например: *'fabryki*, *gra'matyki*, но: *fabry'kami*, *gramaty'kami*.

2) Заимствованные слова с суффиксом **-ik**, **-yk** и нулевой флексией (т. е. не имеющие окончания в именительном падеже единственного числа) могут иметь ударение на третьем слоге в тех падежах, в которых число слогов увеличивается на один по сравнению с именительным падежом единственного числа, например: *'technik*, *'technika*, *'techników*, но: *techni'kami*

3) Некоторые (немногочисленные) заимствованные слова, например: *'opera*, *uni'wersytet*, *Rzeczpo'spolita*.

4) Глаголы прошедшего времени 1 и 2-го лица множественного числа, например, *czy'taliśmy, czy'taliście**.

123. 1. Brat Eugenii jest matematykiem, on ukończył Uniwersytet Moskiewski. 2. Często ходимы до оперы. 3. Ten gmach to nowe technikum. 4. Mamy dużo starych fabryk. 5. Studiujemy gramatykę języка polskiego.

Ударение в сложных словах падает, как обычно, на предпоследний слог, например: *sa'molot*.

Однако, если каждая из составных частей сложного слова имеет два или более слогов, то возникает дополнительное, более слабое ударение. Слог, на который падает дополнительное ударение, произносится лишь немного сильнее безударного.

124.

samolot	długopis
samochód	Świnoujście
pracochłonny	łamigłówka
dobranoc	językoznawstwo

Дополнительное ударение падает на предпоследний слог первого элемента сложного слова, например: "*języko'znawstwo*

125. 1. Rzeczpospolita Polska to kraj w Europie Środkowej. 2. Nowogród to miasto. 3. Mój kolega ma samochód. 4. Studiujemy językoznawstwo. 5. Lubię rozwiązywać łamigłówki.

Безударные слова и части слов, не несущие ударения

Некоторые односложные слова и некоторые элементы слов не несут на себе ударения и не влияют на место ударения в слове.

Безударные слова произносятся слитно с предыдущими или с последующими словами.

Слова, которые произносятся слитно с предыдущим словом, называются энклитиками, например: *Daj mi długopis* (дай мне ручку).

Слова, которые произносятся слитно с последующим словом, называются проклитиками, например: *Byłem u niego* (я был у него).

К энклитикам относятся:

1) Односложные личные и возвратное местоимения в косвенных падежах, например: **mi** (мне), **się** (-ся).

* В современном польском языке наблюдается тенденция к постановке ударения на предпоследнем слоге и в этих формах.

126. 1. Daj mi długopis. 2. Daj mi zeszyt. 3. Kup jej bilet. 4. Zaczyna się lekcja. 5. Kończy się koncert.

2) Личные окончания множественного числа прошедшего времени **-śmy, -ście** и условная частица **by**.

127. 1. Byliśmy tam. 2. Byliście tu. 3. Bylibyśmy tam. 4. Bylibyście tu.

Примечание. В формах условного наклонения (**bylibyśmy** – мы бы были; **bylibyście** – вы бы были) ударение падает на четвёртый слог от конца слова.

3) Составные части имён числительных **-set, -sta, -kroć**.

128. 1. Pięćset pięćdziesiąt pięć złotych. 2. Czteryście sześćdziesiąt samochodów. 3. Siedemset siedemnaście książek. 4. Kilkakroć byliśmy tam.

4) Частицы (частица **no** пишется отдельно, частица **że** слитно).

129. 1. Daj no długopis. 2. Kup no mi zeszyt. 3. Przeczytajże ten list.

К проклитикам относятся:

1) Односложные предлоги.

130. 1. Zdzisław był u niego. 2. Anna wraca od Marii. 3. Idziemy do szkoły. 4. Kanapa stoi pod oknem.

2) Отрицательная частица **nie**. Ударение на эту частицу не падает в том случае, если за ней следует многосложное слово.

131. 1. Dlaczego nie piszesz? 2. Dlaczego ona nie czyta?

Переход ударения на предлог и отрицательную частицу

1) Если сочетание односложного существительного с односложным предлогом перешло в категорию наречий, т. е. подверглось адвербиализации, ударение переходит на предлог, например: *'na wieś* (в деревню вообще), *'na nos*, *'na koń* (по коням).

2) Если отрицательная частица стоит перед односложным глаголом, ударение переходит на частицу, например: *'nie tam*, *'nie jest*, *'nie był*.

132. Закончите предложения:

1. Czy masz brata? – Nie... .
2. Czy jesteś lekarzem? – Nie... .
3. Czy Michał jest robotnikiem? – Michał nie... .
4. Czy jesteś

uczennicą? – Nie... . 5. Czy jesteście tłumaczami? – Jeszcze nie... . 6. Czy będziecie tłumaczami? – Tak... . 7. Czy będziecie tłumaczkami? – Tak... . 8. Czy byłeś u siostry? – Nie... .

133. 1. Andrzej pojechał na wieś. 2. Czy masz ołówek? – Nie mam. 3. Czy masz długopis? – Nie mam. 4. Czy to jest nowy tekst? – Nie, to nie jest nowy tekst. 5. On nie ma słownika.

NIE PIEPRZ, PIETRZE

– Nie pieprz, Pietrze, pieprzem wieprza,
Wtedy szynka będzie lepsza.

– Właśnie po to wieprza pieprzę,
Żeby mięso było lepsze.

– Ależ będzie gorsze, Pietrze,
Kiedy w wieprza pieprz się wetrze.

Jan Brzechwa

КОММЕНТАРИЙ К СТИХОТВОРЕНИЮ

nie pieprz не перчи

Pietrze Пётр (старая звательная форма)

pieprz перец

wieprz боров

wtedy тогда

szynka ветчина

lepsza лучше

właśnie именно

żeby чтобы

ależ но, ведь

gorsze хуже

wetrze się вотрётся

Słownik

daj дай

dłaczego почему

długopis авторучка

dobranoc спокойной ночи

fabryka фабрика, завод

fonetyka фонетика

gramatyka грамматика

językoznawstwo языкознание

kanapa диван

kilkakroć несколько раз

koncert концерт

kończy się кончается, кончится

kup купи

lamigłówka головоломка

matematyk математик

matematyka математика

muzyka музыка

no но (частица)

Nowogród Новгород

opera опера

polityka политика

pracochłonny трудоёмкий

rozwiązywać решать, разгадывать

Rzeczpospolita Polska Польская Республика

samochód автомобиль

samolot самолёт

technik техник

technika техника

technikum техникум

tekst текст

u у

uczennica ученица

ukończyć окончить

uniwersytet университет

wraca (он, она) возвращается

zaczyna się (он, она) начи-
нается

złoty 1) золотой; 2) злотый (на-
звание денежной единицы
Польши)

że же (частица)

Урок 15

Мягкость согласных **t, d, s, z, r** в заимствованных словах
Порядковые числительные 1–20

Мягкость согласных **t, d, s, z, r** в заимствованных словах

Согласные **t, d, s, z, r** в польском языке не имеют мягких пар. Однако в некоторых (весьма немногочисленных) заимствованных словах, в частности в именах собственных, встречаются **t', d', s', z', r'**, которые произносятся так же, как соответствующие им русские согласные “т”, “д”, “с”, “з”, “р”.

134. festiwal	ring	Dierzawin
diuna	Tiutczew	Sierow
sinus	Riepin	Razin

Порядковые числительные 1–20

pierwszy	первый	jedenasty	одиннадцатый
drugi	второй	dwunasty	двенадцатый
trzeci	третий	trzynasty	тринадцатый
czwarty	четвёртый	czternasty	четырнадцатый
piąty	пятый	piętnasty	пятнадцатый
szósty	шестой	szesnasty	шестнадцатый
siódmy	седьмой	siedemnasty	семнадцатый
ósmym	восьмой	osiemnasty	восемнадцатый
dziewiąty	девятый	dziewiętnasty	девятнадцатый
dziesiąty	десятый	dwudziesty	двадцатый

135. Вставьте соответствующие порядковые числительные:

1. Luty to ... miesiąc.
2. Maj to ... miesiąc.
3. Lipiec to ... miesiąc.
4. Wrzesień to ... miesiąc.
5. Listopad to ... miesiąc.
6. Marzec to ... miesiąc.

136. Вставьте пропущенные слова:

1. Pierwszy miesiąc nazywa się... .
2. Czwarty miesiąc nazywa się... .
3. Siódmy miesiąc nazywa się... .
4. Dziewiąty miesiąc nazywa się... .
5. Dwunasty miesiąc nazywa się... .
6. Dziesiąty miesiąc nazywa się... .

137. 1. Mała Zosia ma 7 lat. 2. Jej brat ma 8 lat. 3. Już 5 lat studiuje język angielski. 4. Michał ma 18 lat, Andrzej – 19, a ich kolega Paweł ma już 20 lat.

138. Прочтите слова, обращая внимание на произношение и ударение:

Białystok	długopis	leksyka
Krasnystaw	Nowogród	matematyka
Starogard	gramatyka	liryka

139. Чётко произнесите слова:

gąszcz	Pszczyna
chrząszcz	Szczebrzeszyn
trzcina	brzęczenie

CHRZĄSZCZ

W Szczebrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie
I Szczebrzeszyn z tego słynie.

Wół go pyta: "Panie chrząszcze,
Po co pan tak brzęczy w gąszczy?"

"Jak to – po co? To jest praca!
Każda praca się oplaca".

Wół pomyślał: "Znakomicie!
Też rozpocznę takie życie".

Wrócił do domu i wesoło

Zaczął brzęczeć pod stodołą.

Po wolem, tęgim basem.

A tu Maciek szedł tymczasem.

"Ja ci tu pobrzęcę, wole!

Dosyć tego, jazda w pole!"

I dał taką mu robotę,

Że się wół oblewał potem.

Po robocie pobiegł w gąszcze.

"Już ja to na chrząszczy pomszczę!"

Lecz nie zastał chrząszcza w trzcinie,

Bo chrząszcz właśnie brzęczał w Pszczynie.

Jan Brzechwa

КОММЕНТАРИЙ К СТИХОТВОРЕНИЮ

chrząszcz жук

brzmi звучит (зд. жужжит)

trzcina тростник

z tego słynie этим славится

wół go pyta вол спрашивает у
него

po co pan tak brzęczy w gąszczy? зачем вы так жужжите
в чаще?

opłaca się стоит (выгодна)

pomyślał подумал

znakomicie отлично

rozpocznę начну

życie жизнь

wrócił do domu (*диал.* правильно:

do domu) вернулся домой

pod stodołą у сарая, у овина

po wolemu, tęgim basem как

вол, густым басом

szedł tymczasem шёл в то время

dosyc tego хватит

jazda отправляйся, пошёл!

pomszcę (na kim) отомщу

(кому-либо)

właśnie как раз

Słownik

czternasty четырнадцатый

czwarty четвёртый

diuna дюна

drugi второй

dwudziesty двадцатый

dwunasty двенадцатый

dziesiąty десятый

dziewiąty девятый

dziewiętnasty девятнадцатый

festiwal фестиваль

jedenasty одиннадцатый

leksyka лексика

liryka лирика

nazywa się называется

osiemnasty восемнадцатый

ósmu восьмой

piąty пятый

pierwszy первый

piętnasty пятнадцатый

ring ринг

siedemnasty семнадцатый

sinus синус

siódmy седьмой

szesnasty шестнадцатый

szósty шестой

trzeci третий

trzynasty тринадцатый

Систематизация сведений о звуках польского языка

Таблица гласных фонем

Подъём	Ряд		
	Передний	Средний	Задний
Верхний	i [i]		u [u]
Средне-верхний	[y] [y]		
Средне-нижний	e [e]		o [a]
Нижний		a [a]	

Примечание. В квадратных скобках указаны варианты фонем.

Краткие сведения об отвердевших согласных

Согласные **c, dz, cz, dź, sz, ź(rz)** в современном польском языке произносятся твёрдо. Их принято называть отвердевшими, так как исторически они возникли в результате палатализации (смягчения) других согласных и в дальнейшем отвердели.

Чередование гласных и согласных

Как в словообразовании, так и в грамматических формах происходят чередования звуков, являющиеся результатом исторического развития языка. Многие из этих чередований являются общими для польского и русского языков, принадлежащих к одной группе славянских языков. Например: день – дня (e – o) *dzień – dnia*; ходить – хаживать (o – a) *chodzić – chadzać*; голова – голов'е (твёрдый согласный – мягкий согласный) *głowa – głowie*; нога – ножка (г – ж) *noga – nóżka*; муха – мушка (x – ш) *mucha – muszka*; рука – ручка (к – ч) *ręka – rączka*.

Таблица согласных фонем

Степень сближения органов произношения	Участие голоса	Место артикуляции										
		губные				переднеязычные				Среднеязычные	заднеязычные	
		губно-губные		губно-зубные		зубные		нёбно-зубные				
		твёрд.	мягк.	твёрд.	мягк.	твёрд.	мягк.	твёрд.	мягк.	мягк.	твёрд.	мягк.
смычно-взрывные	звонкие	b	b'			d	d'*	[d]			g	g'
	глухие	p	p'			t	t'*	[t]			k	k'
щелевые	звонкие			v	v'	z	z'*	ž /ž/rz/		ž		
	глухие			f	f'	s	s'*	š /sz/		š	x /ch/h/	x' /ch/h/
смычно-щелевые	звонкие					z /dz/		ž /dž/		ž /dž/		
	глухие					c		č /cz/		č		
сонорные	носовые	m	m'			n		ŋ		ŋ	[ŋ]	[ŋ']
	ротовые	ɹ				[ʀ]		l r	l' r'*	j		

Примечание. В квадратных скобках даны варианты согласных, в косых – основное буквенное обозначение.

* В словах иноязычного происхождения.

Важнейшие чередования гласных

o – ó:	głowa – główka; robić – rób; robota – robótka
ę – a:	zęby – ząb; mężczyzna – mąż; święto – świąt
e('e) – ø:	Janek – Janka; pies – psa
'e – 'o:	nieść – nioseć; wiedli – wiodła
o – a:	robić – zarabiać; chodzić – chadzać
'a – 'e:	świat – świecie, miasto – mieście, miała – mieli

Чередование o – ó обычно происходит тогда, когда находится в слоге, закрытом звонким согласным, например: **gło**-wa, **głów**-ka; **ro**-bić, **rób**. Иногда переход o в ó встречается и в слоге, закрытом глухим согласным, например: ro-**bo**-ta, ro-**bót**-ka.

Важнейшие чередования согласных

b – b', p – p', w – w', f – f', m – m', n – n', l – l('):	niebo – niebie; grupa – grupie; głowa – głowie; szafa – szafie; mama – mamie; scena – scenie; stół – stole
d – dź – dz:	chód – chodzić – chodzenie
t – ć – c:	płytki – spłyć – spłylenie
g – ż – dz:	noga – nóżka – nodze
k – c – cz:	ręka – ręce – rączka
ch – sz – ś:	głuchy – głuszc – głusi
r – rz:	morski – morze; dobry – dobrze
z – ź – ż:	mróz – mrozie – mrozony
s – ś:	las – lasie, mięso – mięsie

Подробнее о чередованиях гласных и согласных в грамматических формах говорится в соответствующих уроках основного курса.

Орфография

Сочетания согласных

В польской орфографии для передачи некоторых согласных звуков употребляются следующие диграфы (буквенные сочетания):

ch, sz, rz, cz, dz, dź, dź

Например: *chleb, kasza, rzeka, rzecz, dzwonek, dzem, Łódź*.

Правописание гласных

u, ó

Буквы **u** и **ó** изображают звук **u**.

Буква **ó** пишется тогда, когда звук **u** восходит к звуку **o**. Эту связь между **ó** и **o** можно установить путём:

а) словоизменения, например: *mój – mojego*;

б) сравнения с другим словом, происходящим от того же корня, например: *ból – boli*;

в) сравнения с однокоренным словом в русском (или другом славянском) языке, например: *góra – гора, ósmy – восьмой*.

Примечания.

1. Букве **ó** может в русском языке иногда соответствовать буква “е”, например: *szósty – шестой, siódmy – седьмой*.

2. Слова: *Bułgaria, pułk, długi, but, dluto, furtka, marmur, nuta, zasuwka* и некоторые другие пишутся через **u**.

На букву **ó** слова никогда не оканчиваются, а в начале слов она встречается лишь в словах: *ów, ósmy* и производных от них.

Словообразовательные суффиксы **-ówk(a, o), -ówn(a),** а также окончание **-ów** пишутся через **ó**, например: *zarówka, Stankiewiczówna, domów*

Словообразовательные суффиксы **-un, -unk(a), -unek, -uch,** а также суффиксы оценки **-uni(a, o), -uszek, -utk(i), -uśk(i) -uchn(y),** пишутся через **u**, например: *opiekun, opiekunka, rysunek, kozuch, babunia, dziadunio, kwiatuszek, malutki, maluśki, maluchny*.

В некоторых случаях объяснение правописания затруднительно, например: *ogórek*.

ą – om, on; ę – em, en – в основах

Буквы **ą** и **ę** пишутся в основах:

- а) слов славянского происхождения, например: *ząb, zęby, mięso, maź*;
- б) слов, утративших черты заимствования, например: *ład, brażowu*.

В заимствованных словах пишутся сочетания **om, on, em, en**, например: *bomba, tempo, konserwy, benzyna*.

Правописание согласных

h – ch

Буква **h** пишется преимущественно в словах неславянского происхождения, например: *bohater, hetman, humanizm, horyzont, Helena, historia* (По-русски в этих словах как правило пишется “г”: богатырь, гетман, гуманизм, горизонт. В ряде русских слов согласный “г” часто отсутствует, например: Елена, история). Буква **h** встречается также в некоторых словах славянского происхождения, например: *Bohdan, hoży* (пригожий).

Буквенное сочетание **ch** пишется в словах славянского происхождения (соответственно русскому “х”, например: *chleb, ucho*), а также в заимствованных словах, если в соответствующих русских словах пишется “х”, например: *chemia* (химия).

В конце слов всегда пишется **ch**, (например: *gmach*), кроме слов: *druh, Boh* (Южный Буг).

ź – rz

Буква **ź** пишется:

- а) если при словоизменении или словообразовании ей соответствуют буквы **g, s, dz**, например: *możesz – mogę, wyższy – wysoki, pieniądze – pieniądze*;
- б) если в соответствующих русских, других славянских или заимствованных из неславянских языков словах на месте **ź** стоит “ж”, “з”, “с”, например: *młodzież – молодёжь, żona – жена, nóż – нож, róża – роза, świeży – свежий, ryż – рис*;
- в) в частице **że(ź)** и в словах, возникших из слияния с ней, например: *dajże, bierzże, kupże, róbże, niż, chociaż*.

Буквенное сочетание **rz** пишется:

- а) если при словоизменении, словообразовании или в соответствующих русских, других славянских или заимствованных из неславянских языков словах на месте **rz** имеется “р”,

“p”, например: *doktorzy – doktor, chorzy – chory, morze – morski, rzeka – река, burza – буря, Jerzy – Юрий*;

б) в суффиксах *-arz, -erz*, обозначающих действующее лицо мужского пола и мужские имена, например: *malarz, lekarz, żołnierz, Kazimierz, Włodzimierz*.

В названиях предметов правописание *-arz, -aź* в конце слова зависит от указанных выше условий, например: *kalendarz – календарь, bagaż – багаж, korytarz – коридор*.

Для практического усвоения правописания полезно запомнить, что после согласных **b, p, d, t, g, k, ch, j, w** пишется **rz**, например: *brzeg, przykład, drzewo, trzy, grzebień, krzyk, chrzan, ujrzeć, wrzesień*. Исключение составляют слова: *pszenica, kształt* и некоторые другие.

Примечание. Вышеупомянутое не распространяется на правописание суффикса форм сравнительной степени прилагательных *-sz(y)*, например: *krótszy, lepszy, większy*.

Письменное изображение мягких и среднеязычных согласных

Мягкость согласных (мягких и среднеязычных) перед гласным **i** не имеет особого изображения, так как все согласные перед **i** произносятся мягко, например: *bilet, taki*.

Мягкость согласных (кроме **j**) перед гласными **a, o, e, u** (**ó, a, e**) изображается с помощью непронесимого **i**, например: *miasto, Piotr, dzień, biurko, pióro, pociąg, mięso*.

Среднеязычные согласные (кроме **j**) в конце слова или перед согласным изображаются с помощью надстрочного знака, например: *dzień, gałąź, Staś, miedź, być, święto, słońce*.

Звук [j] в положении между согласным и гласным имеет двойное письменное изображение: **i** или **j**.

Буква **j** пишется:

а) после приставок, например: *wjazd, odjazd*;

б) после согласных **c, s, z**, например: *demokracja, lekcja, Rosja, Azja*.

В остальных случаях звук **j** в положении между согласным и гласным изображается с помощью буквы **i**, например: *Bulgaria, historia*.

Примечание. Сочетания “согласный + **i** + гласный” (**bia, mia, nia, wia** и др.) в польских словах обозначают мягкость согласного + гласный, например: *biały – [b'a]ły, miasto – [m'a]sto, Mania – Ma[n'a], wiadro – [w'a]dro*, а в заимствованных словах – согласный +

j + гласный, например: *Arabia* – Ara[bja], *armia* – ar[mja], *linia* – li[nja], *wiadukt* – [wja]dukt, *mania* – ma[nja].

В начале слога перед гласным **i** звук **j** не изображается. Буква **j** в этом положении выпадает, например: *mój*, *moja*, но *moi* (произносится [moji]).

Двойные согласные

Двойные согласные пишутся лишь там, где они действительно произносятся, например *willa*, *terror*, *wanna*. При словоизменении вторая из двойных согласных может подвергнуться чередованию, например: *libretto* – *o libretcie*.

Большинство заимствованных слов утратило двойные согласные, например: *masa*, *klasa*, *kasa*, *prasa*, *grupa*, *suma*, *tona*, *korektor*, *ilustracja*, *iluminacja*.

Двойные согласные в корнях исконно польских слов встречаются крайне редко (*dźdźysty*, *na czczo* и некоторые другие).

Обычно двойные согласные встречаются на стыке приставки и корня, корня и суффикса, или двух суффиксов, например: *od-dać*, *dzien-nik*, *ucz-en-nic(a)*.

Суффикс **-an(y)** пишется через одно **n**, например: *drewnia-ny*, *ołowiany*.

Правописание суффиксов

-sk(i)

В прилагательных и наречиях, образованных с помощью суффикса **-sk(i)** опускаются коренные согласные исходной основы: **g**, **z**, **ż**, **sz**, **szcz**, например: *Hamburg* – *hamburski*, *Ryga* – *ryski*, *Praga* – *praski*, *Kaukaz* – *kaukaski*, *mąż* – *męski* – *po męsku*, *Kalisz* – *kaliski*, *Bydgoszcz* – *bydgoski*, *Francuz* – *francuski*.

По аналогии **s** пишется и в других прилагательных, а также наречиях, например: *nisko*, *bliski*, *wąsko*.

Примечание. Указанное правило не распространяется на существительные, например: *Ona czyta francuską książkę*, но *Ona jest Francuzką*.

-dzk(i), -ck(i)

В прилагательных и наречиях, образованных от основ на **d**, **dz**, **dź**, пишется **-dzk(i)**, например: *sąsiad* – *sąsiedzki*, *Grudziądz* – *grudziądzki*, *Łódź* – *łódzki*; *ludzie* – *po ludzku*.

В остальных случаях пишется **-ck(i)**, например: *Bałtyk* – *bałtycki*, *tkacz* – *tkacki*, *student* – *studencki*, *Taszkient* – *taszkiencki*.

-stw(o), -wstw(o)

В существительных, образованных от прилагательных на **w(y)**, **-wsk(i)**, пишется **-stw(o)**, например: *leniwy – lenstwo, ojcowski – ojcostwo*.

В существительных, образованных от других существительных или глаголов, имеющих в корне либо в основе **w**, это **w** перед **-stw(o)** сохраняется, например: *znawca – językoznawstwo, dawać – prawodawstwo*.

Правописание префиксов

z-

Префикс **z-** изображается:

- а) перед **ś** буквой **ś**, например: *ściskać, ściemnieć*;
- б) перед глухими согласными (кроме **h, s, sz**) буквой **s**, например: *schodzić, sprawdzać*;
- в) перед всеми другими согласными и перед **h, s, sz** буквой **z**, например: *zrobić, zginąć, zdobyć, zdziwić się, zharmonizować, zszyć, zsinieć*.

roz-, bez-

Префиксы **roz-**, **bez-** всегда пишутся через **z**, например: *rozmawiać, rozpoczynać, bezduszny, bezsensowny*.

wz-, wez-, ws-, wes-

Перед звонкими согласными пишется **wz-**, **wez-**, например: *wzgląd, wezwać*.

Перед глухими согласными пишется **ws-**, **wes-**, например: *wskazać, westchnąć*.

Прописные и строчные буквы

Употребление прописных букв в большинстве случаев аналогично с русским. Но имеются и различия в употреблении прописных букв. Так, например, с прописной буквы пишутся:

- а) названия национальностей и групп народов, например: *Rosjanin, Polak, Słowianin*;
- б) названия жителей частей света, стран, областей, а также названия рас и племён, например: *Europejczyk, Austriak, Ślązak, Małopolanin, Kujawiak, Murzyn, Papuas*;

Примечание. Названия жителей городов пишутся со строчной буквы, например: *warszawianin, poznaniak, berlińczyk*.

Иногда одно и то же слово может обозначать жителя области и жителя города. В зависимости от этого оно пишется с прописной или со строчной буквы, например: *Krakowiak* (житель Краковского воеводства), *krakowiak* (житель Кракова).

в) все значимые слова, входящие в состав географического названия, например: *Morze Czarne*, *Jezioro Arafalskie*, *Kanał imienia Moskwy*, *Półwysep Krymski*, *Ocean Lodowaty Północny*;

Примечание. Слово “*imienia*” в составе названий пишется со строчной буквы.

Если слова *góra*, *rzeka* и т. п. не входят в состав названия, то они пишутся со строчной буквы, например: *góra Łomnica*, *rzeka Wisła*, *półwysep Korea*, *północny brzeg jeziora Bajkał*.

г) все значимые слова, входящие в названия учреждений, организаций, праздников и т. п., например: *Akademia Nauk*, *Ministerstwo Spraw Zagranicznych*, *Międzynarodowy Dzień Kobiet*, *Organizacja Narodów Zjednoczonych*, *Święto Morza*;

д) все значимые слова в заголовках периодических изданий, например: “*Tygodnik Powszechny*”, “*Przegląd Prawa Handlowego*”, “*Kobieta i Życie*”. Исключение составляют несклоняемые названия, например: “*Dookoła świata*”;

е) в письмах, заявлениях и т. п. слова, используемые для обозначения адресата и обращения к нему, например: *Drogi Ojczy, wczoraj otrzymałem Twój list. Szanowny Kolego, już dawno nie miałem od Was wiadomości. Z wielką przyjemnością przeczytałem Pana artykuł. Zwracam się do Pana Profesora z prośbą.*

Слитное и раздельное написание частиц и составных частей слов

Частицы *no*, *byle*, *lada*, *bądź*, *indziej* пишутся отдельно, например: *Chodź no! Przyjdę do was kiedy indziej. To nie byle kto!*

Частицы и составные части слов: *-że*, *-ż*, *-ś*, *-inąd*, *-kolwiek*, *-kroć* пишутся слитно, например: *Dajże mi gazetę! Któż to zrobił! Ktoś mi o tym już mówił. Wiem o tym skądinąd. Daj mi cokolwiek do czytania. Już kilkakroć mówiłem tu o tym.*

Условная частица *-by* (вместе с личными окончаниями условного наклонения) пишется слитно:

а) с личными формами глаголов, например: *napisałbym*, *zrobilibyśmy*;

б) с союзами и частицами, например: *żebyś*, *gdybyście*, *bylebyśmy*, *jeżeliby*, *niechby*.

В остальных случаях (т. е. с неличными формами глагола и с другими частями речи) частица **by** пишется отдельно, например: *Przeczytać bym tego nie mógł, bo było już ciemno. Kiedy byście mogli to zrobić? U niego byś mógł na nas poczekać.*

Личные окончания прошедшего времени, оторванные от глагола, пишутся слитно с тем словом, после которого они стоят, например: *Dlaczegoście nie poszli do kina? Nie pamiętam, komuśmy oddali twój klucz.*

Слитное и раздельное написание отрицательной частицы **nie** в основном подчиняется тем же правилам, что и в русском языке. Следует запомнить следующие написания:

Слитное:

Niezbyt, nieraz (кроме выражений типа “*nie raz i nie dwa*”), *niebawem, niejedyn, niejaki, niektóry, nieco, niechcący.*

Раздельное:

Nie ma, nie można, nie wolno, nie trzeba, nie warto, nie wiadomo.

Правописание иностранных имён собственных

Русская буква “л” передаётся буквой **l**, если она изображает “л” мягкое (т. е. перед “е”, “я”, “ю”, “и”, “ь”, например: *Leskow, Ladow, Lubań, Lidin, Iljin*), а в остальных случаях буквой **ł**, например: *Łomonosow, Łunaczarski, Ładoga*. Буквы “ж”, “ч”, “ш”, “щ” передаются буквами **ż, cz, sz, szcz**, например: *Żarow, Czkałow, Szostakowicz, Szczepkin*; “й” передаётся буквой **j**, например: *Polewoj*; “и” после шипящих – буквой **y**, например: *Czystopol*.

Примечание. В именах собственных нерусского происхождения **i** после шипящих сохраняется, например: *Soczi*.

Буквы “е”, “я”, “ю”, изображаются по-разному, в зависимости от того, какие звуки они передают в данном русском слове: **je, ja, ju** или **'e, 'a, 'u**, например: *Czapajew, Jabłoczkin, Tiumień, Pierow, Rianzań*.

Русское “е” после **l, ż, sz, cz** передаётся буквой **e**, например: *Leskow, Rżew, Szeksna, Czechow*.

Некоторые имена собственные, давно вошедшие в польский язык, пишутся по традиции, не соответствующей изложенным правилам, например: *Newa*.

Мягкие согласные, за которыми не следуют гласные, передаются соответствующими твёрдыми, например: *Gorki* (Горький).

Фамилии, оканчивающиеся на “-кий” (“-кая”), в польском языке оканчиваются на **-ki(-ka)**, например: *Gorki, Kowalewska*.

Фамилии на “-ой” по-польски тоже оканчиваются на **-oj**, например: *Tolstoj*.

Фамилии, взятые из языков, пользующихся латинским алфавитом, чаще сохраняют своё иностранное написание, например: *Rabelais, Goethe, Byron*.

Некоторые фамилии, давно и прочно вошедшие в польский язык, можно писать двояко: *Szeksplor* и *Shakespeare, Chopin* и *Szopen*.

Одни географические названия, давно вошедшие в язык, приняли польскую форму, например: *Paryż, Londyn, Wiedeń, Rzym, Budapeszt, Bukareszt*.

Другие географические названия приняли латинизированную форму, приспособленную к польскому правописанию, например: *Marsylia* (Марсель), *Monachium* (Мюнхен), *Kolonia* (Кёльн), *Sekwana* (Сена), *Tamiza* (Темза).

Большинство географических названий сохраняет своё иностранное написание, например: *Manchester* (Манчестер), *La Manche* (Ла-Манш).

Важнейшие различия между польской и русской пунктуацией

В преобладающем большинстве случаев употребление знаков препинания в польском языке такое же, как и в русском, однако есть некоторые расхождения.

Точка

При сокращениях типа *itd.* (*i tak dalej*), *itp.* (*i tym podobnie*), *tzw.* (*tak zwany*), *tj.* (*to jest*) точки между начальными буквами не ставятся.

Запятая

Хотя вводные слова обычно выделяются запятыми, однако слова *po pierwsze* (*po drugie* и т. д.) не выделяются запятыми, например: *Po pierwsze nie tam czasu, po drugie widziałem już ten film, więc nie pójdę z wami.*

Если вводное предложение, выделенное с помощью тире, разрывает предложение в таком месте, в котором должна стоять запятая, то эта запятая опускается, например: *Słyszałem – powiedział mój znajomy – że wyjeżdżasz na wczasy.*

Однородные и независимые определения

При постановке знаков препинания между несколькими определениями принимается во внимание не их однородность, а независимость друг от друга. Таким образом, могут отделяться запятыми неоднородные определения, если они не зависят друг от друга, например: *Ozdobą Moskwy są piękne, jasne, niedawno wybudowane, wielkie gmachy.*

Причастные и деепричастные обороты

Причастные и деепричастные обороты обычно не выделяются запятыми, например: *Pod murem otaczającym gmach rosty kwiaty.*

Допускается выделение запятыми причастного и деепричастного оборота, если он очень развёрнут, а также если отсутствие запятой может привести к разночтениям, например: *Ludzie ci, dobrze obeznani z każdą robotą, starali się za siebie i za niego. Idąc szybko, oglądał się za nią.*

Сложносочинённые предложения

Между частями сложносочинённых предложений, соединённых союзами **i, tudzież, lub, albo, bądź, czy, ani** не ставится запятая, например: *Wiosną dni są coraz dłuższe i słońce grzeje coraz mocniej. Nie tam dziś czasu na spacer ani pogoda nie jest odpowiednia. W lecie pojedę do siostry albo siostra przyjedzie do mnie. Ja tam przyjsć do ciebie czy ty do mnie przyjdiesz?*

ОСНОВНОЙ КУРС

Урок 1 • Lekcja 1

Грамматические темы урока • Tematy gramatyczne

Основы глаголов

Деление глаголов на спряжения

Глаголы III спряжения

Род имён существительных

Родовые окончания имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных

Глагол **być** в качестве глагола-связки и в его самостоятельном значении

Употребление глагола **mieć**

 Запомните новые слова: • Proszę zapamiętać nowe wyrazy:

ból боль

medal медаль

ceł цель

młody молодой

imię имя

pytanie вопрос

Основы глаголов • Tematy czasowników

Большинство глагольных форм в польском языке, так же как и в русском, образуется от двух основ: основы инфинитива и основы настоящего времени, например: *pisa-ć, pisz-ę* (писа-ть, пиш-у).

Деление глаголов на спряжения

Podział czasowników na koniugacje

В зависимости от личных окончаний настоящего времени различаются три спряжения глаголов: I, II и III.

Глаголы III спряжения • Czasowniki III koniugacji

Глаголы III спряжения имеют окончания: **-am, -asz, -a, -amy, -acie, -aj-ą** и несколько глаголов — окончания: **-em, -esz, -e, -emy, -ecie, -ej-ą**. (О глаголах с окончаниями: **-em, -esz, -e** и т. д. говорится в 8-м уроке).

czytać

Настоящее время • Czas teraźniejszy		
Лицо	ед. ч.	мн. ч.
1	(ja) czyt-am	(my) czyt-amy
2	(ty) czyt-asz	(wy) czyt-acie
3	(on, ona, ono) czyt-a	(oni, one) czyt-aj-a

Личное местоимение 3-го лица имеет во множественном числе две формы: *oni, one*. Применительно к людям форма *oni* означает мужское и смешанное общество, форма *one* – только женское. Эта же форма – *one* – употребляется во всех случаях, когда речь идёт не о людях. (Более подробно о личных местоимениях говорится во 2-м уроке).

1. Ответьте на вопросы: • Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy wyjeżdżasz już jutro? 2. Czy Jan i Piotr rozmawiają?
3. Kto jej pomaga? 4. Czy one zawsze czytają to razem? 5. Czy dobrze czytasz po polsku?

2. Поставьте глаголы в указанном лице и числе настоящего времени:

• Proszę użyć odpowiedniej osoby i liczby czasu teraźniejszego:
1. (Wyjeżdżać – 1 лицо ед. ч.) jutro. 2. Ona (objaśniać) trudny tekst. 3. Jan i Piotr (rozmawiać). 4. Komu (pomagać – 2 лицо мн. ч.)? 5. Pani profesor (rozmawiać) ze studentami.

3. Поставьте глаголы в соответствующем лице:

• Proszę użyć czasowników w odpowiedniej osobie:
1. Kochański (odpowiadać) dobrze. 2. Andrzej i Nina (rozmawiać) po polsku 3. Czy ona (mieć) czysty papier? 4. Czy ty na lekcjach (poprawiać) każde ćwiczenie? 5. Wykładowca (pytać), kto (mieć) czerwony długopis. 6. Profesor (objaśniać) tekst, Olek i Maria (słuchać). 7. Oni jutro (wyjeżdżać). 8. Andrzej (wołać) Michała. 9. Co ty (czytać)? 10. Ona pam (pomagać).

Род имён существительных • Rodzaj rzeczowników

К мужскому роду относятся:

1) Существительные с основой на твёрдый согласный, не имеющие окончания в именительном падеже единственного числа, например: *egzamin, dom, robotnik*.

2) Часть существительных с основой на мягкий или отвердевший согласный, не имеющих окончания в именительном падеже единственного числа, например: *dzień, lekarz*.

3) Существительные, обозначающие мужчин и оканчивающиеся на **-a, -o** и на некоторые другие гласные, например: *poeta, Moniuszko, Antoni, Jerzy, Linde*.

К женскому роду относятся:

1) Существительные на **-a, -i**, например: *książka, pani*.

2) Часть существительных с основой на мягкий или отвердевший согласный, не имеющих окончания в именительном падеже единственного числа, например: *wieś, noc*.

К среднему роду относятся существительные, оканчивающиеся на **-o, -e, -ę, -um**, например: *okno, pole, imię, muzeum*.

Примечание. Встречаются случаи несовпадения в роде с русским языком при сходном звучании, например: *medal, cel, piec, Kazań, Poznań* – мужского рода.

Родовые окончания прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных

Rodzaj przymiotników, zaimków przymiotnych i liczebników porządkowych

Прилагательные и порядковые числительные в именительном падеже единственного числа имеют окончания:

в мужском роде **-i, -y**; например: *wielki, pierwszy*

в женском роде **-a**, например: *wielka; pierwsza*

в среднем роде **-e**, например: *wielkie; pierwsze*

Примечание. Фамилии на **-ski, -dzki, -cki** изменяются по родам, как прилагательные, например: *pan Krajewski, pani Krajewska*.

Местоименные прилагательные изменяются по родам так же, как другие прилагательные. В именительном падеже мужского рода они, как и в русском языке, могут не иметь окончания, например: *mój, moja, moje; nasz, nasza, nasze*.

4. Сгруппируйте следующие словосочетания по родам:

• Proszę ugrupować według rodzaju:

Dobra pogoda. Ciemny płaszcz. Szczęśliwy człowiek. Mała stacja. Nowe muzeum. Następny dzień. Zielona kanapa. Wielkie święto. Mój kolega.

5. Подберите к каждому существительному прилагательное, местоимение или числительное в соответствующем роде:
- Proszę dobrać do rzeczowników przymiotnik, zaimek lub liczebnik porządkowy w odpowiednim rodzaju:
1. (Wielki, wielka, wielkie) poeta. 2. (Nowy, nowa, nowe) wyraz.
3. (Mój, moja, moje) długopis. 4. (Dobry, dobra, dobre) kawa. 5. (Nasz, nasza, nasze) lektorka. 6. (Pierwszy, pierwsza, pierwsze) zajęcie.

6. Поставьте прилагательные или местоимения, заключённые в скобки, в соответствующем роде:

- Proszę użyć odpowiedniego rodzaju przymiotników albo zaimków podanych w nawiasie:

1. (Ciepły) piec. 2. (Ciemny) noc. 3. (Mały) pokój. 4. (Silny) ból. 5. (Rosyjski) imię. 6. (Złoty) medal. 7. (Niebieski) ołówek. 8. (Wielki) museum. 9. (Nasz) młodzież. 10. (Młody) gość. 11. (Mój) kolezanka. 12. (Trudny) zdanie. 13. (Jasny) pokój.

Глагол *być* в качестве связки и в его самостоятельном значении

Czasownik *być* jako łącznik i w pełnym znaczeniu

Сравните синтаксический состав следующих польских и русских предложений:

Jestem w audytorium.	Я в аудитории.
Gdzie jesteś?	Где ты?
On jest u nas	Он у нас.
Jesteśmy w audytorium.	Мы в аудитории.
Gdzie jesteście?	Где вы?
Oni (one) są u nas.	Они у нас.
Jestem chory.	Я болен.
Czy jesteś chory?	Ты болен?
On nie jest chory.	Он не болен.
Ona jest chora.	Она больна.
Nasz pokój jest jasny.	Наша комната светлая.
To drzewo jest wysokie.	Это дерево высокое.

Как видно из примеров, глагол *być* в настоящем времени ни в качестве связки, ни в его самостоятельном значении не опускается.

7. Скажите по-польски: • Proszę powiedzieć po polsku:

1. Ты здоров? 2. Она здесь. 3. Он у нас. 4. Ваша большая комната светлая? 5. Моя комната высокая. 6. Где он? 7. Почему ты не там?

Употребление глагола *mieć* • Użycie czasownika *mieć*

Соответственно русским выражениям, означающим, что у кого-то что-либо есть, в польском языке употребляются выражения с глаголом *mieć* (иметь), например: у меня есть карандаш – *tam ołówek*.

8. Ответьте на вопросы: • Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy ona ma słownik? Tak, ... 2. Czy on ma czas? Tak, ...
3. Czy ona ma zeszyt? Tak, ... 4. Czy oni mają czysty papier?
Tak, ... 5. Czy one mają czerwony ołówek? Tak, ...

9. Переведите на польский язык:

• Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. У нас есть белая бумага. 2. У нас есть синий карандаш.
3. У него есть польский словарь. 4. У нас есть новая тетрадь.
5. У кого есть словарь? 6. У них (у женщин) есть хлеб. 7. У неё экзамен?
8. У них (у женщин) светлая комната? 9. У них (у мужчин) есть красный карандаш?

Słownik do tekstu

bardzo очень

ciekawy интересный

ćwiczenie упражнение

dobry хороший, добрый

dobrze хорошо

dzień dobry здравствуй(те)

dzwonek звонок

głośno громко

jeszcze ещё

kolega коллега, сослуживец, одноклассник, приятель

koleżanka коллега (женщина), сослуживица, одноклассница, приятельница

kończyć się заканчиваться, оканчиваться

lektor преподаватель (иностранного языка в вузе)

lektorat занятия по иностранному языку в вузе

lektorka преподавательница (иностранного языка в вузе)

objaśniać объяснять

odpowiadać отвечать

opowiadać рассказывать

opowiadanie рассказ

poniedziałek понедельник

poprawiać исправлять

powoli медленно

powtarzać повторять

przepuszczony пропущенный

pytać (się) спрашивать

raz раз (указание кратности действия)

rozlegać się раздаваться

siadać садиться

starać się стараться

teraz теперь

tłumaczyć переводить

witać się здороваться

wrzesień сентябрь

wstawać вставать

wykład лекция (в вузе)

wymawiać произносить

wyraz слово

zaczynać начинать
zadowolony доволен, доволь-
ный

zajęcie занятие
zdanie предложение

ОСНОВНОЙ ТЕКСТ • TEKST PODSTAWOWY

LEKTORAT

Wrzesień. W poniedziałek mamy już wykłady.

Rozlega się dzwonek.

– Dzień dobry – wita się lektor i siada. My też siadamy.

Lektor głośno czyta nowe opowiadanie. Opowiadanie jest bardzo ciekawe. Lektor objaśnia każdy nowy wyraz. Każdy student ma słownik.

Pierwszy czyta kolega Wroński. Lektor poprawia. Teraz Wroński czyta jeszcze raz. Czyta powoli, stara się dobrze wymawiać każde słowo. Potem koleżanka Łucka powtarza tekst. Zaczynamy pierwsze ćwiczenie. Każdy student głośno czyta jedno zdanie i wstawia przepuszczony wyraz. Potem lektor pyta o każde nowe słowo. Łucka i jeszcze jedna studentka bardzo dobrze odpowiadają po polsku. Staramy się odpowiadać dobrze. Lektor jest z nas zadowolony. Zajęcia się kończą.

Анализ текста • Analiza tekstu

✓ *Синонимы • Synonimy*

wyraz }
słowo } слово

✓ *Управление глаголов и прилагательных*

• *Składnia rzędu czasowników i przymiotników*

pytać (*kogo? co? o kogo? o co?*) – спрашивать (*кого? что? о ком? о чём?*)

zadowolony (*z kogo? z czego?*) – довольный (*кем? чем?*)

✓ *Различия в значении польских и русских слов при их сходном звучании*

• *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

zdanie предложение
słownik словарь
pytać спрашивать

10. Ответьте на вопросы: • Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Gdzie jesteśmy? 2. Kto się wita? 3. Co się zaczyna? 4. Jak czyta lektor? 5. Co ma każdy student? 6. Kto czyta pierwszy? 7. Jak czyta Wroński? 8. Co potem czyta każdy student? 9. O co pyta lektor? 10. Jak staramy się wymawiać każde słowo? 11. Czy lektor jest z nas zadowolony?

11. Закончите предложения: • Proszę dokończyć zdania:

1. Zaczynamy czytać nowe 2. Zawsze odpowiadamy
3. Mój kolega pyta 4. Opowiadanie jest bardzo 5. Czy każdy ma ... ? 6. Lektor jest zadowolony

12. Вставьте пропущенные слова:

• Proszę wstawić przepuszczone wyrazy:

1. Już mam słownik, ... zaczynam tłumaczyć.	teraz wykłady potem zawsze powoli kończyć się
2. Czytamy opowiadanie, ... każdy student powtarza jeden nowy wyraz.	
3. Mój kolega zaczyna czytać	
4. Na zajęciach ... odpowiadamy po polsku.	
5. Czy zajęcia już	
6. Kiedy zaczynają się	

13. Переведите на польский язык:

• Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Там урок. 2. Это трудное предложение. 3. О чём она спрашивает? 4. Ваша преподавательница очень довольна вами.

14. Поставьте глаголы и личные местоимения во множественном числе:

• Proszę użyć czasowników i zaimków osobowych w liczbie mnogiej:

1. Staram się dobrze wymawiać każde słowo. 2. Czy zawsze czytasz powoli? 3. Czy ona powtarza tekst? 4. Już dobrze czytam po niemiecku. 5. Czy ona dobrze wymawia każdy trudny wyraz?

15. Переведите на польский язык:

• Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Теперь они (мужчины) садятся и начинают переводить. 2. Они (женщины) хорошо произносят каждое слово. 3. Анна и её подруга повторяют рассказ. 4. Каждый студент хорошо отвечает на вопрос. 5. Мы вставляем пропущенное слово. 6. Вронский здоровается и садится. 7. Студент переводит новый рассказ. 8. Наш преподаватель объясняет каждое новое слово.

16. **Rozmowa** – Rozmowa z kolegą, który przyjechał do Polski z zagranicy. Rozmowa dotyczy jego studiów i jego pracy. Rozmowa dotyczy także jego planów na przyszłość. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat Polski i Polaków. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat kultury i sztuki. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat historii i tradycji. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat polityki i gospodarki. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat społeczeństwa i rodziny. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat życia i śmierci. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat miłości i przyjaźni. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat wolności i odpowiedzialności. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat dobra i zła. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat nadziei i smutku. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat życia i śmierci. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat miłości i przyjaźni. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat wolności i odpowiedzialności. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat dobra i zła. Rozmowa dotyczy także jego opinii na temat nadziei i smutku.
- **Praca** – Praca z kolegą, który przyjechał do Polski z zagranicy. Praca dotyczy jego studiów i jego pracy. Praca dotyczy także jego planów na przyszłość. Praca dotyczy także jego opinii na temat Polski i Polaków. Praca dotyczy także jego opinii na temat kultury i sztuki. Praca dotyczy także jego opinii na temat historii i tradycji. Praca dotyczy także jego opinii na temat polityki i gospodarki. Praca dotyczy także jego opinii na temat społeczeństwa i rodziny. Praca dotyczy także jego opinii na temat życia i śmierci. Praca dotyczy także jego opinii na temat miłości i przyjaźni. Praca dotyczy także jego opinii na temat wolności i odpowiedzialności. Praca dotyczy także jego opinii na temat dobra i zła. Praca dotyczy także jego opinii na temat nadziei i smutku.

СЛОВООБРАЗОВАНИЕ • SŁOWOTWÓRSTWO

Наречия типа: по-польски, по-русски и т. д. образуются следующим образом:

po polsku	– по-польски
po rosyjsku	– по-русски
po ukraińsku	– по-украински
po angielsku	– по-английски
po niemiecku	– по-немецки
po francusku	– по-французски

ТЕКСТ DODATKOWY

KTO TY JESTEŚ?

– Kto ty jesteś?	– Czym ta ziemia?
– Polak mały.	– Mą Ojczyzną!
– Jaki znak twój?	– Czym zdobyta?
– Orzeł Biały!	– Krwią i blizną!
– Gdzie ty mieszkasz?	– Czy ją kochasz?
– Między swemi.	– Kocham szczerze!
– W jakim kraju?	– A w co wierzysz?
– W polskiej ziemi.	– W Polskę wierzę!

Władysław Bełza

КОМЕНТАРЗ ДО ТЕКСТУ

mieszkasz живёшь

między swemi зд. среди своих

kraj страна

krwią i blizną кровью и шра-
мами

szczerze зд. от всего сердца

Лекcja 2

Грамматические темы урока • Tematy gramatyczne

Глаголы II спряжения

Склонение имён существительных

II склонение. Имена существительные на -o, -e (ед. ч.)

Употребление личных местоимений

 Запомните новые слова: • Proszę zapamiętać nowe wyrazy:

biernik винительный падеж

celownik дательный падеж

chodzić ходить

czyścić чистить

dopełniacz родительный падеж

dyktando диктант

lecieć лететь

leżeć лежать

lubić любить (испытывать симпатию к кому-л.; любить что-л.)

mianownik именительный падеж

miejsownik предложный падеж

mówić говорить

narzędnik творительный падеж

prosić (kogo? co? o co?) просить

przypadek падеж

wozić возить

wykładowca преподаватель

zebranie собрание

Глаголы II спряжения

Глаголы II спряжения имеют окончания: -ę, -isz (-ysz), -i (-y), -imy (-умы), -icie (-ычие), -ą.

У глаголов II спряжения основа настоящего времени оканчивается на мягкий или отвердевший согласный, например: *mówić – mówię; leżeć – leżę, chodzić – chodzę.*

Однокоренные русские глаголы (независимо от совпадения или несовпадения по значению) обычно тоже относятся ко II (русскому) спряжению, например: *mówisz – молвишь, leżysz – лежишь, chodzisz – ходишь.*

Образец спряжения • Wzór odmiany

mówić leżeć

Czas teraźniejszy				
Osoba	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
1	mówi-ę	leż-ę	mów-imy	leż-ymy
2	mów-isz	leż-ysz	mów-icie	leż-ycie
3	mów-i	leż-y	mówi-ą	leż-ą

Osoba	dz-dź	c-ć	ż-ź	sz-ś	żdź-źdź	szcz-ść
1 os. 1. p.	chodzę	lecę	wożę	proszę	jeżdżę	czyszczę
2 os. 1. p.	chodzisz	lecisz	wozisz	prosisz	jeździsz	czyścisz
3 os. 1. mn.	chodzą	leczą	wożą	proszą	jeżdżą	czyszczą

1. Поставьте вопросы к подлежащему:

- Proszę zadać pytania do podmiotu:

1. Ja czyszczę i ty czyścisz. 2. Ona chodzi i my ходимы.

3. On leci i oni lecą. 4. Ty wozisz i oni wożą. 5. On prosi i oni proszą. 6. Ty jeździsz i oni jeżdżą.

2. Поставьте глаголы в требуемом лице и числе:

- Proszę użyć czasowników w odpowiedniej osobie i liczbie:

1. Ona (siedzieć) przy oknie i (czytać). 2. Ja (chodzić) i (rozmawiać), a oni (siedzieć) i (poprawiać) ćwiczenie. 3. Lektor Kowalski i lektorka Małecka (pytać) o każdy nowy wyraz. 4. On nas (wozić). 5. Oni nas (wozić). 6. Ja (czyścić) buty i ona (czyścić) buty.

3. Поставьте во множественном числе:

- Proszę przerobić na liczbę mnogą:

1. On czyta i tłumaczy. 2. Czy dobrze mówisz po polsku?

3. Dlaczego on tak powoli chodzi? 4. Mówię dobrze po niemiecku.

5. Dlaczego tam lecisz? 6. Co on robi? 7. Czy ona odpowiada na każde pytanie? 8. On tłumaczy powoli. 9. Często jeżdżę do nich.

10. Gdzie stoisz?

4. Закончите предложения по образцу:

- Proszę dokończyć zdania według wzoru:

Wzór: *Ja chodzę powoli i on chodzi powoli.*

1. Ja rozmawiam po polsku i ona ... 2. Ja tu stoję i on tu ...

3. Ja odpowiadam na pytanie i on ... 4. Ja tłumaczę dobrze i ona ...

5. My mówimy po polsku i oni ... 6. My mamy papier i one ...

7. My tłumaczymy opowiadanie i one ... 8. My ходимы do szkoły

i wy ... 9. Ty prosisz o słownik i ona ... 10. My lecimy i oni ...

Склонение имён существительных • Odmiana rzeczowników

В словоизменении польских имён существительных в зависимости от падежных окончаний различаются четыре склонения: I, II, III и IV.

В польском склонении имеется шесть падежей, отвечающих на те же вопросы, что и в русском языке. Кроме этого име-

ется звательная форма для выражения обращения. Примером некогда употреблявшейся в русском языке звательной формы может служить: “Чего тебе надобно, старче?” (А. С. Пушкин).

<i>Nazwy przypadków</i>	<i>Названия падежей</i>
Mianownik (<i>kto? co?</i>) to jest	Именительный
Dopełniacz (<i>kogo? czego?</i>) tu nie ma	Родительный
Celownik (<i>komu? czemu?</i>) dajemy	Дательный
Biernik (<i>kogo? co?</i>) widzimy	Винительный
Narzędnik (<i>z kim? z czym?</i>) mamy do czynienia	Творительный
Miejsownik (<i>o kim? o czym?</i>) mówimy	Предложный
Wołacz	Звательная форма

Звательная форма имеет особое выражение лишь в единственном числе у существительных мужского и женского рода. В среднем роде единственного числа и во множественном числе звательная форма совпадает с именительным падежом.

II склонение • II deklinacja

Ко второму склонению относятся существительные среднего рода.

Склонение имён существительных на -о, -е (ед. ч.)

Odmiana rzeczowników na -o, -e (liczba pojedyncza)

Образец склонения • Wzór odmiany

M.	okn-o	pol-e	zebrani-e	jabłk-o
D.	okn-a	pol-a	zebrani-a	jabłk-a
C.	okn-u	pol-u	zebrani-u	jabłk-u
B.	okn-o	pol-e	zebrani-e	jabłk-o
N.	okn-em	pol-em	zebrani-em	jabłki-em
Msc.	o okni-e	o pol-u	o zebrani-u	o jabłk-u

Как видно из таблицы, почти все окончания сходны с окончаниями существительных среднего рода в русском языке. Не совпадает с русским окончание предложного падежа существительных на -о с основой на мягкий, отвердевший и заднеязычный согласный, например: *o pol-u, o jabłk-u*.

Окончание в творительном падеже, в отличие от русского языка, всегда одинаково: **-em**, например: *okn-em, pol-em, jabłki-em*.

Примечания.

1. В отличие от русского языка предлог *o* ставится также перед словами с начальным гласным, например: *o oknie* – об окне.

2. Заимствованные существительные типа *kino, auto, biuro* и т. п. в отличие от русского языка, склоняются, например: *kina, auta* и т. д. Исключения составляют такие слова, как *kakao* и *kilo*.

В предложном падеже перед окончанием *-e* происходит, так же как и в русском языке, смягчение предшествующего согласного, например: *niebo* – о небе.

В результате смягчения нередко происходит чередование согласных. Возможно также чередование гласных, например: *'a* – *'e*.

Примеры чередования согласных и гласных

Przykłady wymiany spółgłosek i samogłosek

Przyp.	n – ń	d – dź	r – rz	t – ć	sł – śl	st – ść
M.	okno	dyktando	metro	auto	masło	miasto
Msc.	o oknie	o dyktandzie	o metrze	o aucie	o maśle	o mieście

5. Поставьте существительные, заключённые в скобки, в предложном падеже:

• Proszę użyć odpowiedniej końcówki miejscownika rzeczowników podanych w nawiasie:

1. Książka leży na (biurko). 2. Na (morze) była burza. 3. Byłem w (kino). 4. Poprawiam zdanie w (ćwiczenie). 5. Powtarzamy każde nowe słowo w (opowiadanie). 6. Zeszyt leży na (okno). 7. Czy byłaś w (miasto)? 8. Kto siedzi w (auto)?

6. Поставьте существительные, заключённые в скобки, в соответствующем падеже:

• Proszę użyć końcówki odpowiedniego przypadku:

1. Moja matka jest w (pole). 2. Czy często chodzisz do (kino)? 3. Byłam wczoraj w (kino). 4. Mój kolega nie lubi chodzić do (kino). 5. Tu leży chleb z (masło). 6. Nie mam (biurko). 7. W (zdanie) jest nowy wyraz. 8. Jesteśmy w (miasto).

7. Вставьте подходящее слово в нужном падеже:

• Proszę użyć odpowiedniego wyrazu w odpowiedniej formie: *dyktando, jabłko, pole, kino, masło, ćwiczenie, biuro, miasto*.

1. Przed ... powtarzam ... 2. Ona jeszcze jest w... 3. W ... było zimno. 4. Tam leży ... 5. Co to jest? To jest chleb z ... 6. Często chodzimy do ... 7. Wczoraj byłam w ... 8. To jest ... Kijów.

Употребление личных местоимений

Użycie zaimków osobowych

В польском языке личные местоимения в именительном падеже часто опускаются.

Личные местоимения 1 и 2-го лица единственного и множественного числа (**ja, ty, my, wy**) употребляются только тогда, когда на них падает логическое ударение, например:

1. Czytamy i tłumaczymy. 2. **My** czytamy, a **wy** tłumaczycie.
Wchodzę i witam się. **Ty** stoisz, a **ja** siedzę.

В первом случае не подчёркивается, кто читает и переводит, кто входит и здоровается, поэтому личные местоимения 1 и 2-го лица опущены.

Во втором случае подчёркивается, кто именно читает, а кто переводит, кто стоит, а кто сидит, поэтому личные местоимения употреблены.

Местоимения 3-го лица единственного и множественного числа **on, ona, ono, oni, one** опускаются реже, чем местоимения 1 и 2-го лица. В отдельно взятых предложениях их не следует опускать, например: *On mówi dobrze po polsku i po rosyjsku.*

Если из контекста понятно, о ком идёт речь, то личные местоимения 3-го лица следует опускать, например: *Student czyta nowy tekst. Potem zaczyna tłumaczyć*

8. а) Переведите на русский язык:

- Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Już dobrze mówię po polsku. 2. Tłumaczymy nowy tekst.
3. Dlaczego nie siedzisz przy biurku? 4. Stoimy przy oknie i rozmawiamy. 5. Czy macie nowy słownik?

б) Переведите на польский язык:

- Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Мы переводим трудное предложение. 2. Ты вчера была в кино? 3. Я читаю новый интересный рассказ. 4. Ты был там? 5. У вас есть бумага? 6. Почему вы стоите? 7. Я читаю по-русски, а он переводит.

Słownik do tekstu

ale но

artykuł статья

czasopismo журнал

długi длинный; долгий

kolokwium коллоквиум

łóżko кровать, постель

mieszkanie квартира

myśleć думать

na pamięć наизусть
nazywać się называться; носить
имя, фамилию
numer номер
pisać писать
pisemny письменный
początek начало
pomóc помочь
potęga сила, мощь
pracować работать
przetłumaczyć перевести

razem вместе
remont ремонт
robić делать
sprawdzać проверять
świeży свежий
 tłumaczenie перевод
trudny трудный, сложный
trzeba нужно
uczyć się учить (что-л.); учиться
wiedza знание

TEKST PODSTAWOWY

NAUKA

Wiktor siedzi przy biurku i czyta świeży numer czasopisma "Nauka i Życie". W czasopiśmie jest ciekawy artykuł. Artykuł nazywa się: "Wiedza to potęga". Trzeba ten artykuł przetłumaczyć na język polski. Wiktor ma słownik. Zaczyna tłumaczyć. Początek nie jest trudny. Przychodzi jego kolega Michał. Wita się i prosi o słownik.

– Dlaczego tak późno przychodzisz? – pyta Wiktor.

– W mieszkaniu mamy remont. A matka jest chora, leży w łóżku. Trzeba było pomóc.

Siadają razem do tłumaczenia. Pierwszy raz tłumaczą taki długi tekst. Tłumaczą powoli, zdanie po zdaniu. Długo siedzą nad tłumaczeniem. Potem jeszcze raz wszystko sprawdzają. Robią to tak: Wiktor czyta każde zdanie po rosyjsku, a Michał sprawdza polski tekst. Starają się bardzo.

We wtorek będzie kolokwium. Trzeba więc dużo czytać, pisać i tłumaczyć. Trzeba się uczyć na pamięć. Słowem trzeba dużo pracować.

Примечания.

1. Возвратное местоимение **się** подвижно. Оно может стоять и до и после глагола. (Подробнее об этом сказано в 15 уроке).

2. Перед словами, начинающимися с нескольких согласных, предлоги могут принимать гласный **e** после конечного согласного, например: *we wtorek*.

Анализ текста • Analiza tekstu

✓ Управление глаголов • Składnia rzędu czasowników

prosić (кого? со? о со?) – просить (у кого? что?; кого? что?
о чём?)

uczyć się (czego?) – учить, изучать (что?)

✓ **Употребление предлогов • Użycie przyimków**

On siedzi **przy** biurku. – Он сидит **за** письменным столом.

Ona stoi **przy** oknie. – Она стоит у окна.

Oni siadają **do** tłumaczenia. – Они садятся **за** перевод.

Tłumaczymy zdanie **po** zdaniu. – Мы переводим предложение **за** предложением.

✓ **Значение слов • Znaczenie wyrazów**

położyć się do łóżka – лечь в постель

leżeć na łóżku – лежать на кровати

9. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Co robi Wiktor? 2. Co on czyta? 3. Jak się nazywa artykuł?
4. Na jaki język trzeba przetłumaczyć ten artykuł? 5. Kto przychodzi? 6. O co pyta Wiktor? 7. Co odpowiada Michał? 8. Czy oni zawsze tłumaczą taki długi tekst? 9. Jak tłumaczą każde zdanie? 10. Jak sprawdzają tłumaczenie? 11. Czy wczoraj było kolokwium? 12. Jak przetłumaczysz tytuł tekstu?

10. Wstawьте вместо многоточия:

- Proszę wstawić zamiast wielokropka:

na pamięć, w łóżku, o zeszyt, łóżko, artykuł

1. Tam stoi 2. Uczę się 3. Matka leży 4. Tłumaczymy razem bardzo długi 5. Proszę

11. Wstawьте пропущенные глаголы в соответствующей форме:

- Proszę wstawić czasowniki w odpowiedniej formie:

1. Wiktor i Michał ... każde słowo w ćwiczeniu.	myśleć
sprawdzać
witać się
zaczynać
uczyć się
siedzieć
nazywać się
prosić
wchodzić
2. Lektorka ... i ... z kolegami.	
3. Oni czytają nowy tekst i ... tłumaczyć.	
4. Wiktor i jego kolega ... już o egzaminach.	
5. Oni ... razem.	
6. One ... przy biurku.	
7. Artykuł ... "Trudny egzamin".	
8. Michał ... o długopis.	

12. Переведите на польский язык:

- Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Они (женщины) пишут статью. 2. Они (мужчины) сидят у окна. 3. Этот журнал называется "Математика". 4. Я болен и лежу в постели. 5. Почему вы не садитесь за перевод? 6. Мы

повторяем текст предложение за предложением. 7. Он просит карандаш.

13. Proszę przetłumaczyć na język polski:

Она входит и спрашивает: “Когда будет коллоквиум?”. Я отвечаю: “Коллоквиум будет завтра. Сегодня надо перевести эту статью”. Она спрашивает: “Эта статья длинная?” – “Не очень длинная, но трудная”, – отвечаю я. – “Почему ты так поздно начинаешь переводить?” – “Мой товарищ болен. Надо было помочь”. – “Как ты делаешь перевод?” – “Перевожу предложение за предложением, потом, как всегда, проверяю каждое слово. У меня есть словарь”.

14. Перескажите основной текст: а) от имени Виктора; б) от имени Михаила.

- Proszę opowiedzieć tekst “Nauka”: а) jako Wiktor; б) jako Michał.

СЛОВООБРАЗОВАНИЕ • SŁOWOTWÓRSTWO

Приставка **przy-** соответствует русской приставке **при-**, например: *przychodzić* – приходить.

Приставка **prze-** соответствует нескольким русским приставкам, например: *przetłumaczyć* – перевести, *przeczytać* – прочитать, *przeobrazić* – преобразовать.

TEKSTY DODATKOWE

DLACZEGO PAN PŁACZE?

Podróżny, który niedawno przyjechał do niewielkiego miasta, idzie ulicą i widzi, że przed domem siedzi stary człowiek i płacze.

– Co panu jest? Może pan jest chory? – pyta podróżny.

– Nie jestem chory – odpowiada stary człowiek.

– Ale dlaczego pan płacze?

– Płaczę, bo ojciec mnie zbił.

– Nie może być! Za co on pana zbił?

– Za to, że nie słucham dziadka.

– Ileż pan ma lat?

– Sześćdziesiąt.

– A ojciec?

– Ojciec ma osiemdziesiąt.

– Ileż lat ma dziadek?

– Dziadek ma sto lat.

 KOMENTARZ DO TEKSTU

podróżny путешественник, пут-
ник
iść (chodzić) ulicą идти, (хо-
дить) по улице
co panu jest что с вами?
przed domem возле дома
bo потому что

zbił побил
ileż pan ma lat? сколько же вам
лет?
dziadek дедушка
sześćdziesiąt шестьдесят
osiemdziesiąt восемьдесят

SAMOCHWAŁA

Samochwała w kącie stała
I wciąż tak opowiadała:
“Zdolna jestem niesłychanie,
Najpiękniejsze mam ubranie,
Moja buzia tryska zdrowiem,
Jak coś powiem, to już powiem,
Jak odpowiem, to roztropnie,
W szkole mam najlepsze stopnie,
Śpiewam lepiej niż w operze,
Świetnie jeżdżę na rowerze,

Znakomicie muchy łapię,
Wiem, gdzie Wisła jest na mapie,
Jestem mądra, jestem zgrabna,
Wiotka, słodka i powabna,
A w dodatku, daję słowo,
Mam rodzinę wyjątkową:
Tato mój do pieca sięga,
Moja mama – taka tęga,
Moja siostra – taka mała,
A ja jestem – samochwała!”

Jan Brzechwa

 KOMENTARZ DO TEKSTU

samochwała хвастунья, хвастун
w kącie в углу
zdolna способная, талантливая
najpiękniejsze ubranie самая
красивая одежда
buzia личико
roztropie толково, расторопно
najlepsze stopnie лучшие оценки
lepiej niż w operze лучше, чем
в опере
na rowerze на велосипеде
znakomicie превосходно, заме-
чательно

łapię ловлю
na mapie на карте
mądra умная
zgrabna стройная
wiotka гибкая
słodka покладистая, нежная
powabna очаровательная
w dodatku в добавок
wyjątkowa исключительная
do pieca sięga очень высокий
(буквально: достаёт до вер-
ха печки)
tęga полная

Lekcja 3

Tematy gramatyczne

II склонение. Имена существительные на -о, -е (мн. ч.)
 Склонение имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных среднего рода (ед. ч.)
 Множественное число имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных в нелично-мужской форме

II склонение. Имена существительные на -о, -е (мн. ч.)

II deklinacja. Rzeczowniki na -o, -e (liczba mnoga)

Wzór odmiany

M./W.	okn-a	pol-a	pytani-a	jabłk-a
D.	okien	pól	pytań	jabłek
C.	okn-om	pol-om	pytani-om	jabłk-om
B.	okn-a	pol-a	pytani-a	jabłk-a
N.	okn-ami	pol-ami	pytani-ami	jabłk-ami
Msc.	o okn-ach	o pol-ach	o pytani-ach	o jabłk-ach

Именительный падеж множественного числа существительных среднего рода всегда оканчивается на -а, например: *jabłka, biurka, miasta*.

Родительный падеж не имеет окончания, например: *pytań*. При этом гласный *o* в закрытом слого обычно переходит в *ó*, например: *pól*. Возможны и другие чередования гласных. Наличие или отсутствие беглого гласного *e* при стечении согласных не всегда совпадает с соответствующим явлением в русском языке, например: *pism*.

Русскому чередованию *o – o* в польском языке соответствует чередование *o – e*.

Примеры образования родительного падежа мн. ч.

Przykłady tworzenia dopełniacza liczby mnogiej

M.	pióra	słowa	święta	morza	jabłka	ćwiczenia	czasopisma
D.	piór	słów	święt	mórz	jabłek	ćwiczeń	czasopism

M.	okna	zebrania	lustra
D.	okien	zebrań	luster

Дательный падеж имеет окончание -om, например: *jabłkom*.

Это окончание имеют все имена существительные. Предложный падеж во всех типах склонения имеет окончание **-ach**, творительный падеж в большинстве случаев имеет окончание **-ami**.

1. Поставьте существительные в родительном падеже мн. ч.:
 - Proszę użyć rzeczowników w dopełniaczu liczby mnogiej:
 1. Ta sala ma dużo (okno).
 2. Dziś nie robimy (ćwiczenie) i nie tłumaczymy (zdanie).
 3. Ile (słowo) ma to ćwiczenie?
 4. Ile tam jest (drzewo)?
 5. Mam siedem (jabłko).
 6. Ile (czasopismo) leży na biurku?
2. Поставьте существительные и глаголы во мн. ч.:
 - Proszę użyć rzeczowników i czasowników w liczbie mnogiej:
 1. Czytam czasopismo.
 2. Siedzę przy biurku.
 3. Czy robisz ćwiczenie?
 4. Na oknie leży jabłko.
 5. Czy ona czyta opowiadanie?
 6. Tłumaczę zdanie.
 7. Widzę pole.

**Склонение имён прилагательных,
местоименных прилагательных
и порядковых числительных среднего рода (ед. ч.)**
**Odmiana przymiotników, zaimków przymiotnych oraz
liczebników porządkowych rodzaju nijakiego
(liczba pojedyncza)**

Wzór odmiany

M./W.	now-e	wysoki-e	nasz-e	drugi-e
D.	now-ego	wysoki-ego	nasz-ego	drugi-ego
C.	now-emu	wysoki-emu	nasz-emu	drugi-emu
B.	now-e	wysoki-e	nasz-e	drugi-e
N.	now-ym	wysok-im	nasz-ym	drug-im
Msc.	o now-ym	o wysok-im	o nasz-ym	o drug-im

Окончания родительного, дательного и творительного падежей прилагательных среднего рода сходны с соответствующими окончаниями русских прилагательных с основой на мягкий согласный: например: *син-его, син-ему, син-им*.

Не совпадает с русским окончание предложного падежа. Оно всегда совпадает с окончанием творительного падежа, например: *nowym, o nowym*.

3. Переведите на польский язык:
 - Proszę przetłumaczyć na język polski:
 1. Мы переводим начало очень интересного рассказа.
 2. Она сидит за своим новым письменным столом.
 3. Он гово-

рит об очень трудном упражнении. 4. Она тоже была на нашем собрании. 5. На третьем окне ничего (nic) не стоит.

Множественное число имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных в нелично-мужской форме

Liczba mnoga przymiotników, zaimków przymiotnych oraz liczebników porządkowych formy niemeńskoosobowej

Wzór odmiany

M./W.	now-e	wysoki-e	nasz-e	drugi-e
D.	now-ych	wysok-ich	nasz-ych	drug-ich
C.	now-ym	wysok-im	nasz-ym	drug-im
B	now-e	wysoki-e	nasz-e	drugi-e
N.	now-yimi	wysok-imi	nasz-yimi	drug-imi
Msc.	o now-ych	o wysok-ich	o nasz-ych	o drug-ich

Нелично-мужской формой называется такая форма словоизменения, которая относится ко всем существительным, кроме существительных, обозначающих лиц мужского пола, и смешанное (женско-мужское) общество. Эта форма выступает во множественном числе. В падежных окончаниях этой формы существует аналогия с русскими окончаниями, кроме именительного и винительного падежей, например: новые – *nowe*.

4. Употребите в нужной падежной форме:

• Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Stoimy pod (wysokie drzewa). 2. Nie mam (duże lustro).
3. Nie widzę, kto siedzi na (wysokie drzewo). 4. Tam stoją (nowe auto). 5. Siedzę w (nowe auto). 6. Kto to siedzi przy (piąte biurko)?

5. Поставьте во мн. ч.: • Proszę przerobić na liczbę mnogą:

1. Nie lubię trudnego tłumaczenia. 2. Tam stoi duże nowe biurko.
3. Czyje to auto? 4. Tam jest wysokie okno. 5. Czy to wasze łóżko?
6. Jakie wysokie drzewo! 7. Ile tam jest (auto)? 8. Czy tam jest kino?

Słownik do tekstu

cały целый, весь

chwila момент, минута

chwilczkę минутку

ciężki тяжёлый

do widzenia до свидания

duży большой

dziękuję спасибо, благодарю

ile сколько

jak długo сколько времени, с каких пор

kilogram килограмм
koperta конверт
krajowy отечественный (не иностранный)
który который
ładny красивый
listonosz почтальон
można можно
następny следующий
naukowy научный
oczywiście конечно
odebrać получить
odebranie получение
otwierać открывать (отворять)
paczka 1) пачка; 2) посылка (то же, что **przesyłka**)
pewnie по-видимому, должно быть
płacić платить
poczta почта
policzyć посчитать
przepraszać извиняться, просить прощения

przesyłka посылка, бандероль
przysyłać присылать
rok год
siostra сестра
słyszeć слышать
smaczny вкусный
spis список
świetnie отлично
święto праздник
telegram телеграмма
ważyć 1) весить; 2) взвешивать
wesoły весёлый
wołać звать, кричать
wszystko всё
zagraniczny заграничный
zaprenumerować выписать, подписаться (на периодическое издание)
zaraz сейчас (через минуту)
zawiadomienie извещение
zaczek марка (почтовая); значок
życzenie пожелание

TEKST PODSTAWOWY

POCZTA

- Czy słyszysz dzwonek? – woła moja siostra.
– Już otwieram. To listonosz. Jest telegram do nas.
– Od kogo?
– Od państwa Kowalskich. Z życzeniami wesołych świąt*. Ale to jeszcze nie wszystko. Jest też zawiadomienie. To przesyłka od mamy. Pewnie przysyła nam jabłka na święta.
– To świetnie. Bardzo lubię jabłka, które przysyła nam mama. Są takie świeże, smaczne i duże.
– A jakie ładne!

* * *

- Przepraszam, w którym okienku są przesyłki do odebrania?
– Przesyłki można odebrać w trzecim okienku.
– Dziękuję. O, jaka duża i ciężka. Ciekawa jestem, ile waży.
– Waży osiem kilo.

* Wesołych Świąt – стандартное поздравление с праздником.

– Przepraszam, w którym okienku można zaprenumerować czasopisma.

- O jakie czasopisma pani pyta, o krajowe czy zagraniczne?
- Mam spis. “Język polski” i jeszcze kilka czasopism naukowych.
- Na jak długo?
- Oczywiście na cały rok. Ile płacę?
- Chwileczkę, zaraz policzę.
- Teraz proszę jeszcze o koperty i znaczki.
- Koperty i znaczki są w następnym okienku.
- Dziękuję, do widzenia!

Analiza tekstu

- ✓ *Различие в значении польских и русских слов при их сходном звучании*
- *Różnica w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

odebrać	получить
rok	год
oczywiście	конечно
ładny	красивый

✓ *Выражения • Zwroty*

Paczka (przesyłka) jest do odebrania. – Посылку можно получить.

Ciekaw(a) jestem, kto to był. – Интересно, кто это был.

✓ *Словоупотребление • Użycie wyrazów*

Czytam **całe** ćwiczenie. – Я читаю *все* упражнение.

Czytam **wszystko**. – Я читаю *все*.

W **którym** okienku można kupić znaczki? W **drugim**. – В каком окне можно купить марки? Во *втором*.

Jakie tam są okna? **Duże**. – Какие там окна? *Большие*.

Слова **pan, pani, państwo** являются:

1) обозначениями третьих лиц и переводятся на русский язык:

a) если стоят перед именем и фамилией, как *господин; госпожа, господа, супруги*:

pan Jerzy Krajewski – *господин* Ежи Краевский

pani Łucka – *госпожа* Луцкая

państwo Ostrowscy – *господа* } Островские
супруги }

б) или вообще опускаются при переводе:

Telegram od państwa Kowalskich. – Телеграмма от Ковальских.

в) а также человек, мужчина:

Ten wysoki pan to listonosz. – Этот высокий человек – почтальон.

г) женщина:

Jakaś pani zgubiła na poczcie kopertę. – Какая-то женщина потеряла на почте конверт.

д) люди:

To jest auto tamtych państwa. – Это машина тех людей.

2) вежливым обращением к собеседнику или собеседникам на “Вы”:

Dlaczego pan płacze? – Почему вы (обращаясь к мужчине) плачете?

Ale też pani wysoko mieszka! – Ну и высоко же вы (обращаясь к женщине) живёте!

Płacą państwo w kasie. – Заплатите (обращаясь как минимум к двум людям разного пола) через кассу.

6. Ответьте на вопросы: • Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kto otwiera drzwi? 2. Kto przychodzi? 3. Od kogo jest telegram? 4. Co jest w telegramie? 5. Co jeszcze przynosi listonosz? 6. Jakie jabłka przysyła matka? 7. Ile waży przesyłka? 8. W którym okienku można zaprenumerować pisma krajowe? 9. A zagraniczne? 10. A gdzie można kupić koperty i znaczki?

7. Переведите на польский язык:

• Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Бандероли можно получить сейчас в пятом окне. 2. Сколько времени ты там был? 3. Где телеграмма от Новицких? 4. Интересно, – говорит Ковальский, – в каком городе он теперь? 5. Он целый день читает. 6. У меня новый красивый плащ. 7. Я перевожу весь рассказ. 8. Что было в следующем окошке? 9. Я читаю телеграмму. 10. Дайте, пожалуйста, марки. 11. Где я могу купить конверты? 12. Сколько с меня? 13. Извините, где лежат отечественные газеты и журналы?

8. Прочитайте в лицах и повторите по памяти:

• Proszę przeczytać w osobach i powtórzyć z pamięci:

– Jakie ładne jabłka! Czy są smaczne?

– Oczywiście.

– Proszę o dwa kilo.

- Dlaczego tak mało? Już zaczynają się święta.
- No to proszę o trzy kilo.
- Dziękuję. Do widzenia.

9. Прочитав дополнительный текст, составьте свои диалоги “На почте” и с почтальоном.
- Po przeczytaniu tekstu dodatkowego proszę ułożyć swoje dialogi “Na poczcie” oraz z listonoszem.

SŁOWOTWÓRSTWO

Сложные слова могут быть образованы с помощью соединительного гласного о, например: *listonosz, spadochron, rurociąg*.

Возможно также сложение слов без соединительного гласного, например: *żelbet, hulajnoga*.

TEKST DODATKOWY

POCZTA W LESIE

W Bieszczadach,
w lesie,
gdzie dębów dużo –
mieści się Ptasie
Pocztowy Urząd.
Pan drozd stempelki
przybija listom –
zaś dzięcioł jest tu
telegrafistą.
On wystukuje
swym dziobem silnym
depesze krótkie,
lecz bardzo pilne.
Pocztowy gołąb
jest listonoszem.
“Liścik do Pani!
Podpisać proszę”.
“Pani kukułko,
pocztówka z Brzeska,
ale też pani
wysoko mieszka!
Pan czyzyk ma tu
list z Wołominka.

Pewnie z wakacji.
Pewnie od synka.
A panna pliszka
z wysokiej sosny
co dzień dostaje
liścik miłosny”.
Zięba zaś pyta:
“A co pan ma dla
mego sąsiada,
dla pana trznalda?”
“Nic, droga pani.
Nic.
Ani słowa.
Za to przesyłkę
grubą ma sowa”.
I tak rozdzielał
gołąb siwiutki
ptasie radości
i ptasie smutki.

Natomiast bocian
zwany “Wojtusiem”
lotniczą pocztą

zajmował tu się.
Doręczał listy
Z dalekich krajów.
Zza mórz,
gdzie krewni
ptaszków mieszkają.

Tylko pieniędzy
nikt tu nikomu
nie przekazywał.
Czemu?
Wiadomo!
Ptaszkom pieniędzy
nie trzeba.
Po co?
Lodów nie jedzą.
Do kin nie chodzą.
Wszystko za darmo
w lesie ich czeka.
Nie brak im nawet
ptasiego mleka.

Ale powróćmy
do poczty ptasiej.
Więc kiedy rano
list tu nada się,
to w dniu tym samym
wnet go otrzyma
ptasi adresat.
Lato czy zima.
Dlatego wiesz ten
śląc do redakcji,
wrzucam do skrzynki
przy pniu akacji.

Jeśli więc ptaszek
zastuka, dzieci,
do waszych okien
– to teraz wiecie.
List wam przynosi
– ekspres z bajeczką,
którą pisałem
z moją córeczką.

Tadeusz Śliwiak

KOMENTARZ DO TEKSTU

ptasi птичий
urząd pocztowy почтовое отделение
dziób клюв
z wakacji из отпуска, с каникул
pliszka трясогузка
zięba зяблик
trznadel овсянка
siwiutki седенький
bocian аист
poczta lotnicza авиапочта
z za mórz из-за морей
krewni родственники

nikt nie przekazywał pieniędzy
никто не переводил денег
nie brak im nawet зд. у них есть
даже
powróćmy давайте вернёмся
nada się list отправят письмо
wnet тут же, быстро
śląc посылая, отправляя
wrzucam do skrzynki опускаю
в почтовый ящик
pień зд. ствол
wiecie вы знаете
bajeczka сказочка

Lekcja 4

Tematy gramatyczne

Глаголы I спряжения

Спряжение глаголов с основой на мягкий или отвердевший согласный

Склонение имён существительных среднего рода на **-um**

📖 Запомните новые слова: • Proszę zapamiętać nowe wyrazy:

chcieć хотеть

dać дать

dawać давать

myć мыть, умывать

myć się умываться

szyc шить

pić пить

technikum техникум

umyc się умыться

żyć жить (существовать)

Czasowniki I koniugacji

Глаголы I спряжения имеют окончания: **-ę, -esz, -e, -emy, -ecie, -ą**.

В зависимости от качества конечного согласного основы настоящего времени различается твёрдый и мягкий образец спряжения, например: *mog-ę, daj-ę*. Глаголы с основой на отвердевший согласный, например: *pisz-ę*, спрягаются по мягкому образцу.

Спряжение глаголов

с основой на мягкий или отвердевший согласный

Odmiana czasowników

o tematach zakończonych spółgłoską miękką lub stwardniałą

Wzór odmiany

pić

myć

pisać

chcieć

Osoba	Czas teraźniejszy			
1	pij-ę	myj-ę	pisz-ę	chc-ę
2	pij-esz	myj-esz	pisz-esz	chc-esz
3	pij-e	myj-e	pisz-e	chc-e
1	pij-emy	myj-emy	pisz-emy	chc-emy
2	pij-ecie	myj-ecie	pisz-ecie	chc-ecie
3	pij-ą	myj-ą	pisz-ą	chc-ą

Русские глаголы со сходной основой чаще всего тоже относятся к I спряжению (русскому), например:

żyć – żyję – żyjesz

жить – живу – живёшь

dawać – daję – dajesz

давать – даю – даёшь

В отличие от русского языка в польском языке глаголы с основной инфинитива на *i*, *u* сохраняют эти гласные в основе настоящего времени, например: *pić* – *piję*, *myć* – *myję*.

2. Ответьте на вопросы: • *Proszę odpowiedzieć na pytania:*

1. Czy Anna szyje? 2. Czy oni piją mleko? 3. Kto przychodzi i wita się? 4. Czy Andrzej oddaje słownik? 5. Czy Zofia i Jan czytają i tłumaczą? 6. Czy twój stary pies jeszcze żyje?

3. Закончите предложения: • *Proszę dokończyć zdania:*

1. Przychodzę, witam się i oddaję słownik, oni też ...
2. Piszę, czytam i tłumaczę. Czy ty też ...? 3. Piję mleko. One też ...
4. Anna szyje płaszcz i Zofia szyje płaszcz. Co one ... ?

4. Поставьте глаголы в соответствующем лице настоящего времени:

• *Proszę użyć odpowiedniej osoby czasu teraźniejszego:*

1. Co ona (szyć)? 2. Pies państwa Kowalskich (żyć) bardzo długo. 3. Codziennie (pić) mleko – mówi Helena. 4. One dziś (myć) okna. 5. Wiktor i Michał razem (uczyć się), razem (chodzić) do kina, słowem zawsze (być) razem. 6. Ja bardzo dużo (uczyć się) na pamięć. Czy ty też (uczyć się) na pamięć? 7. Co wy tu (robić)? 8. Czy on (mieć) słownik? 9. Na moim biurku (leżeć) pisma. 10. – (Chcieć) zaprenumerować pismo "Nauka i Życie" na cały rok – mówi Andrzej.

Склонение имён существительных среднего рода на -um

Odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego na -um

Заемствованные слова на **-um** в единственном числе сохраняют неизменяемую форму. Во множественном числе выделяется окончание родительного падежа **-ów**. Остальные падежи имеют те же окончания, что и другие существительные среднего рода.

Wzór odmiany

Przyp.	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
M/W.	muze-um	technik-um	muze-a	technik-a
D.	muze-um	technik-um	muze-ów	technik-ów
C.	muze-um	technik-um	muze-om	technik-om
B.	muze-um	technik-um	muze-a	technik-a
N.	muze-um	technik-um	muze-ami	technik-ami
Msc.	o muze-um	o technik-um	o muze-ach	o technik-ach

5. Употребите слова: • Proszę użyć wyrazów:
muzeum, technikum, sanatorium, konserwatorium, liceum
 а) в ед. ч.: • w liczbie pojedynczej:
 1. Byłem w ciekawym 2. Nasz syn uczy się w nowym
 3. Lekarz Kowalski pracuje w... . 4. Wyjeżdżam do 5. Jej córka uczy się w

б) во мн. ч.: • w liczbie mnogiej:

1. Chodzimy do ciekawych 2. Uczymy się w 3. Lekarz Kowalski i jego siostra – też lekarz – pracują w 4. Oni uczą się w ...: brat – w moskiewskim, a siostra – w nowosybirskim.

Słownik do tekstu

bilet билет	plaszcz плащ, пальто
błąd ошибка	podawać подавать
codziennie ежедневно	pójść пойти
czesać się причёсываться	różno поздно
filharmonia концертный зал	radio радиоприёмник
gimnastykować się заниматься гимнастикой	ręcznik полотенце
głodny голодный, проголодавшийся	ser 1) сыр; 2) творог
golić się бриться	sluchać слушать
grać играть (на инструментах, в игры)	spotykać się встречаться
herbata чай	stać стоять
kakao какао	szukać искать
kilka несколько	śniadanie завтрак
koncert концерт	ubierać się одеваться
korytarz коридор	widzieć видеть
łatwy лёгкий (нетрудный)	wieczór вечер
lustro зеркало	wkładać 1) надевать; 2) вкладывать
miejsce место	włączać включать
mleko молоко	wracać возвращаться
mydło мыло	wyłączać выключать
nigdy никогда	z rana утром
palić 1) жечь; 2) курить	zawsze всегда
pianino пианино	żegnać się 1) прощаться; 2) креститься

TEKST PODSTAWOWY

MÓJ DZIEŃ

Z rana wstaję i włączam radio – opowiada Janek. – Otwieram okno. Zaczynam się gimnastykować. Potem golę się przed lustrem, zaczynam się myć. Szukam mydła.

– Mydło jak zawsze leży pod lustrem – mówi brat – i ręcznik jest na swoim miejscu.

– Już widzę – odpowiadam. Potem ubieram się i czeszę*.

Wchodzi matka.

– Dzień dobry, mamó** . Jestem już głodny.

Matka podaje śniadanie. Siadamy. Na śniadanie jest świeży chleb, masło, ser. Jest herbata i mleko. Matka zawsze pije na śniadanie mleko albo kakao. Ja kakao nie lubię i nigdy nie piję.

Po śniadaniu matka i brat wychodzą. Ja jeszcze słucham radia. Potem wyłączam radio i sprawdzam swoje tłumaczenie. Tekst był łatwy, ale może jest błąd. Było kilka trudnych zdań. Potem wkładam płaszcz i wychodzę.

W sali wykładowej nie ma nikogo. Wychodzę na korytarz i widzę Michała. Michał Kowalski stoi przy oknie i pali.

– Mam na wieczór bilety do konserwatorium*** – mówi Michał. – Będzie koncert muzyki polskiej. Może chcesz pójść? Moja siostra Ewa, studentka konserwatorium, też będzie. No to jak?

– Świetnie. Oczywiście chcę. Na czym twoja siostra gra?

– Ewa gra na pianinie. Ja też gram, ale mało. Ewa gra co dziennie.

Wieczorem spotykamy się przed konserwatorium i wchodzimy razem.

Koncert kończy się późno. Żegnam się z Kowalskimi i wracam do domu.

Analiza tekstu

✓ Антонимы • Antonimy

zawsze	nigdy
łatwy	trudny

* При двух или более возвратных глаголах возвратное местоимение употребляется один раз, при первом глаголе.

** *mamo* – звательная форма от *mama*, подробнее см. урок 5.

*** В современном польском языке слово *konserwatorium* обозначает высшее музыкальное училище.

✓ **Składnia rzędu czasowników**

szukać (*kogo? czego?*) – искать (*кого? что?*)
słuchać (*kogo? czego?*) – слушать (*кого? что?*)

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

spotykać się	встречаться
palić	курить
lustro	зеркало
czesać się	причёсываться
ubierać się	одеваться
kilka	несколько

✓ **Употребление предлогов • Ужые пржымткѳв**

Wychodzę **na** korytarz. – Я выхожу *в* коридор.

Idę **na** koncert. – Я иду *на* концерт.

Po śniadaniu matka wychodzi. – После завтрака мать уходит.

✓ **Различия в выражении возвратности глаголов в польском и русском языках**

• **Różnice w wyrażaniu zwrotności czasowników w języku polskim i rosyjskim**

siadać	садиться
wracać	возвращаться

6. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Co Janek robi z rana? 2. Kto wchodzi? 3. Co mówi Janek?
4. Co mówi jego brat? 5. Co robi matka? 6. Co oni piją? 7. Kiedy matka wychodzi? 8. Co Janek robi po śniadaniu? 9. Co robi brat po śniadaniu? 10. Kto jest w sali wykładowej? 11. Jak myślisz, dlaczego? 12. Co robi Michał? 13. O czym oni rozmawiają? 14. Co robią wieczorem? 15. Co robi Janek, kiedy koncert się kończy?

7. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Почему он никогда не ходит в кино? 2. Мы садимся у окна и слушаем радио. 3. Сегодня урок был очень лёгкий. 4. Я всегда так делаю. 5. Мы будем у вас после собрания. 6. Звонок уже был, мы выходим в коридор. 7. Ты всегда возвращаешься поздно, я никогда не возвращаюсь поздно. 8. Мы слушаем интересный рассказ. 9. После собрания будет концерт. 10. Это очень трудный урок. 11. Где лежит мыло? 12. Что он рассказывает?

8. Используйте нужную форму глагола:
• Proszę użyć odpowiedniego czasownika:

1. Czy twoja siostra ... na pianinie?
2. Krystyna i Marian ... i witają.
3. Był dzwonek; ... na korytarz.
4. Czy ty zawsze tak dużo ... ?
5. Koncert już ... ; ... do domu.
6. Wchodzę i ... przy biurku.
7. Dlaczego ... tak późno?
8. Do sali wykładowej ... profesor.
9. Co oni ... ?

wychodzić
wchodzić
wracać
palić
grać
siadać
kończyć się
spotykać się
opowiadać

9. Proszę przetłumaczyć na język polski:

Сегодня у нас на завтрак чай, хлеб, масло и сыр. Сестра не садится завтракать (букв.: за завтрак). Она ещё не проголодалась. Она всегда пьёт утром тёплое молоко ещё в постели. Я сажусь завтракать. Она открывает окно. Уже ноябрь, но сегодня очень тепло.

Сестра читает ещё раз свой перевод, потом она встаёт, одевается и уходит. Я после завтрака сижу ещё немного, курю, потом выключаю радио и тоже ухожу.

10. Расскажите о дне Янека от имени его мамы, брата.
• Proszę opowiedzieć o dniu Janka w imieniu jego mamy, brata.
11. Расскажите о своём дне • Proszę opowiedzieć o swoim dniu.

TEKST DODATKOWY

PODANIE O LECHU

Dawno już, bardzo dawno temu, trzech bracia Lech, Czech i Rus rozeszli się w trzy strony świata, aby znaleźć miejsca dla swych plemion, założyć sobie nowe państwa.

Lech udał się na północ. Prowadził swój lud przez nieprzebyte puszcze, przeprował przez szerokie rzeki, przez zdradzieckie moczary, aż wyszedł na równinę nad brzegami Warty.

Zachwycała go uroda tego kraju, żyzność ziemi, obfitość ryb w rzekach i zwierzyny w puszczy. Postanowił tu się zatrzymać i gród sobie zbudować.

Wtem zobaczył w niebie białego orła, który szybował nad wysokim rozłożystym drzewem, na którym widniało gniazdo orle. Lech pomyślał, że to dobra wróżba i obrał sobie białego orła za

znak wojenny, a gród, który niedługo zbudował, nazwał Gniezmem. I była to pierwsza stolica Polan.

 KOMENTARZ DO TEKSTU

miejsce место

złożyć sobie państwa основать
свои государства

udał się отправился

nieprzebyte непроходимые

zdradzieckie moczary преда-
тельские болота

zachwyciła go uroda восхитила
его красота

żyźność плодородие

obfitość изобилие

zatrzymać się остановиться

zbudować построить

wtem вдруг

szybował парил

Lekcja 5

Tematy gramatyczne

Глаголы I спряжения с основой на твёрдый согласный
 III склонение имён существительных. Твёрдый образец (ед. ч.)
 Склонение имён прилагательных, местоименных прилагательных
 и порядковых числительных женского рода (ед. ч.)

Proszę zapamiętać nowe wyrazy:

droga дорога, путь

film фильм, кинокартина

gospodyni хозяйка

kupić купить

literatura piękna художественная литература

most мост

móc мочь (глагол)

niedługo 1) недолго; 2) скоро

piękny прекрасный

program radiowy радиопрограмма

przecież ведь

przydawka грам. определение

woda вода

1. Поставьте вопросы к определению:

• Proszę zadać pytania do przydawki:

1. Droga była bardzo długa.
2. Nowy film był ciekawy.
3. Tam wisi napis: literatura piękna.
4. Czytam program radiowy.
5. Tu stoi ciepła woda.
6. Wczoraj była piękna pogoda.
7. Już niedługo w naszym mieście będzie nowy most.
8. Chcę kupić nowy długopis.

Глаголы I спряжения с основой на твёрдый согласный

Czasowniki I koniugacji twar-dotematowe

Wzór odmiany

móc

Czas terażniejszy

Osoba	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1	mog-ę	moż-emy
2	moż-esz	moż-ecie
3	moż-e	mog-ą

У глаголов с твёрдой основой происходит, так же как в русском языке, чередование согласных, например: *mogę – możesz, piekę – pieczesz, idę – idziesz, pójdę – pójdiesz*.

2. Закончите предложения: • Proszę dokończyć zdania:

1. Anna i Michał mogą dziś pójść do kina, ale Helena nie

2. Czy możecie nam pomóc? Oczywiście 3. Dziś wieczór idziemy do Filharmonii (в концертный зал). Może ty też ... ? 4. Oni zawsze przychodzą późno. Czy wy też ... ? 5. Co ona piecze? Ona piecze bułki, i ja 6. Chcę wam pomóc, ale jestem chory i

III склонение имён существительных.

Твёрдый образец (ед. ч.)

III deklinacja. Rzeczowniki twar-dotematowe (liczba pojedyncza)

К III склонению относятся существительные женского рода на **-a, -i**, например: *biblioteka, gospodyni*.

По III склонению склоняются также существительные мужского рода на **-a** и фамилии мужчин на **-a, -o** славянского происхождения, например: *poeta, kolega, Wałęsa, Moniuszko, Fredro*, а также иностранные имена, например: *Otello*. Во множественном числе эти существительные изменяются по типу мужского склонения.

В III склонении различаются два образца: твёрдый и мягкий.

По твёрдому образцу склоняются существительные с основой на твёрдый согласный.

Wzór odmiany

Liczba pojedyncza				
M.	zon-a	drog-a	poet-a	Fredr-o
D.	zon-y	drog-i	poet-y	Fredr-y
C.	zoni-e	drodz-e	poeci-e	Fredrz-e
B.	żon-ę	drog-ę	poet-ę	Fredr-ę
N.	zon-ą	drog-ą	poet-ą	Fredr-ą
Msc.	o żoni-e	o drodz-e	o poeci-e	o Fredrz-e
W.	zon-o	drog-o	poet-o	Fredr-o

Падежные окончания родительного, дательного и предложного падежей совпадают с русскими. Винительный падеж имеет окончание **-ę**, звательная форма **-o**, творительный падеж **-ą**, например: *żonę, zono, żoną*

Как и в русском языке, в дательном и предложном падежах конечный согласный основы смягчается, например: *zona – żonie* (жена – жене).

При этом может происходить чередование согласных.

Przyp.	k – c	g – dz	ch – sz	t – ć	d – dź
M.	książka	Wołga	mucha	poeta	woda
C./Msc.	książce	Wołdze	musze	poecie	wodzie

Przyp.	s – ś	z – ź	r – rz	śl – śl	st – ść	zn – źn
M.	masa	bluza	siostra	Wisła	artysta	ojczyzna
C./Msc.	masie	bluzie	siostrze	Wiśle	artyście	ojczyźnie

3. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy widzisz ten nowy most na Wołdze? 2. Czy czytasz książkę o poecie? 3. Czy on był w nowej bluzie? 4. Komu opowiadasz o swojej siostrze? 5. Czy kwiaty już stoją w wodzie?

4. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. W ("Uroda") jest ciekawy artykuł o (skóra). 2. Daję (siostra) (książka). 3. Pomagam (koleżanka). 4. Praga to część Warszawy. Czy byłeś na (Praga)? 5. Na (Wisła) jest nowy most. 6. W (gazeta) jest program radiowy. 7. Na (droga) leży kamień. 8. Ten student był w (Polska). 9. Daję (kolega) zeszyt. 10. Byłem w kinie na filmie o (Moniuszko). 11. Książka leży na (kanapa). 12. Na śniadanie pijemy (kawa). 13. Po śniadaniu idę razem z (siostra) do (szkoła).

Примечание: слово **Praga**, используемое как название столицы Чехии, в составе обстоятельственных конструкций, отвечающих на вопрос "куда?", употребляется в родительном падеже с предлогом "do", а в конструкциях, отвечающих на вопрос "где?" употребляется в предложном падеже с предлогом "w". Слово **Praga**, используемое как название правобережной части Варшавы, употребляется в конструкциях, отвечающих на вопрос "куда?", в винительном падеже с предлогом "na", а в конструкциях, отвечающих на вопрос "где?", с тем же предлогом, но в предложном падеже.

5. Поставьте существительные в соответствующем падеже:

• Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Czy byłeś w (Praga)? 2. Byłem dziś na (Praga). 3. Chcę pojechać na (Praga). 4. Czy chcecie pojechać do (Praga)? 5. Byłam wczoraj u (koleżanka Jadwiga). 6. Zofia to siostra (mój kolega Tkaczanko). 7. Ona jeszcze nie była w (takie duże miasto).

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я возвращаюсь из Польши. 2. Я прощаюсь с подругой. 3. Я стараюсь помочь сестре. 4. Когда ты был на почте? 5. Я

ещё не был в Праге. 6. Мы разговариваем о погоде, о школе и учёбе.

**Склонение имён прилагательных,
местоименных прилагательных
и порядковых числительных женского рода (ед. ч.)**

**Odmiana przymiotników, zaimków przymiotnych
oraz liczebników porządkowych rodzaju żeńskiego
(liczba pojedyncza)**

Wzór odmiany

M./W.	now-a	wysok-a	nasz-a	drug-a
D.	now-ej	wysoki-ej	nasz-ej	drugi-ej
C.	now-ej	wysoki-ej	nasz-ej	drugi-ej
B.	now-ą	wysok-ą	nasz-ą	drug-ą
N.	now-ą	wysok-ą	nasz-ą	drug-ą
Msc.	o now-ej	o wysoki-ej	o nasz-ej	o drugi-ej

Прилагательные, местоименные прилагательные и порядковые числительные женского рода имеют окончания, сходные с окончаниями русских прилагательных мягкого образца.

Различие с русским языком проявляется в окончаниях винительного и творительного падежей, имеющих в польском языке окончание **-ą**, например:

B.	Piję czystą wodę.
N.	Myję się czystą wodą.

7. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Byłam tam z (moja kolezanka Jadwiga). 2. Pawlenko jest (kolega) Heleny. 3. Oddaję (książka) o (Kościuszko). 4. Mam dużo (ciekawa praca). 5. Oddaję słownik (kolega). 6. Czytam (ciekawa książka).

 Słownik do tekstu

bibliotekarka библиотекарь (женщина)

bogaty богатый

często часто

czynny работает (открыто)

czytelnia читальный зал, библиотека

czytelnik читатель

długo долго

dział 1) отдел, 2) цех

dziękować благодарить

inny другой, иной

korzystać пользоваться

książka книга

lub или

niedziela воскресенье

nic ничто, ничто

obok рядом

pokazywać показывать
powieść роман
półka полка
prócz кроме
rzeczywiście на самом деле, действитель-
ственно
siedzieć сидеть
spieszyć się торопиться, спешить
studiować изучать (в вузе)

szafa шкаф
tylko только
tymczasem тем временем
uczelnia учебное заведение
zmienić, zmieniać (по)менять
znaleźć найти
zwracać возвращать
zwracać się обращаться (к ко-
му-л.)

TEKST PODSTAWOWY

W BIBLIOTECE

Nasza uczelnia ma bogatą bibliotekę. Każda książka ma swoje miejsce. Każda leży na swojej półce. W tej szafie można znaleźć gramatykę polską, rosyjską lub inną.

W bibliotece jest literatura piękna i bogaty dział literatury naukowej. Biblioteka jest czynna* codziennie prócz niedziel i świąt. Każdy student może korzystać z biblioteki, może codziennie tu przyjść i zmienić książkę lub poczytać na miejscu.

Przy bibliotece jest czytelnia. Zawsze są tu świeże czasopisma i gazety. Każdy czytelnik biblioteki może korzystać z czytelni.

Do biblioteki wchodzi Jadwiga ze swoją koleżanką Zofią. One studiuja filologię polską. Często przychodzą razem do biblioteki.

– Jaką książkę zmieniasz? – pyta koleżankę Jadwiga.

Ale Zofia nic dziś nie zwraca. Chce tylko poczytać czasopi-
sma.

– Proszę o czasopismo “Język polski” – zwraca się Zosia do bibliotekarki.

Tymczasem Jadzia prosi o książkę. Bibliotekarka szuka na półce i podaje Jadwidze powieść Sienkiewicza.

Potem Jadwiga wchodzi do czytelni.

– Jaką masz książkę? – pyta koleżankę Zofia. Jadzia pokazuje swoją książkę i siada obok koleżanki.

– To rzeczywiście ciekawa książka – mówi Zosia.

Zofia siedzi dziś niedługo. Spieszy się bardzo, zwraca czasopi-
sma, żegna się z koleżanką, dziękuje bibliotekarce i wychodzi. Ja-
dwiga siedzi jeszcze długo.

*
pracuje, otwarta. Более подробно о слове «czynny» говорится
в 10 уроке.

✓ *Składnia rzędu czasowników*

dziękować (*komu?*) – благодарить (*кого?*)
 korzystać (*z czego?*) – пользоваться (*чем?*)
 zwracać się (*do kogo? czego?*) – обращаться (*к кому?*)

✓ *Użycie przyimków*

Zofia idzie *obok* swojej koleżanki. – Софья идёт *рядом со* своей подругой.

8. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Jaką bibliotekę ma nasza uczelnia? 2. Gdzie leży każda książka? 3. Kiedy biblioteka jest czynna? 4. Kto może korzystać z biblioteki i z czytelni? 5. Co zawsze jest w czytelni? 6. Kto wchodzi do biblioteki? 7. Co studiują Jadwiga i Zofia? 8. Z jakim pytaniem zwraca się Jadwiga do koleżanki? 9. Co odpowiada Zofia? 10. Co robi w bibliotece Jadwiga? 11. Jaką książkę podaje Jadwidze bibliotekarka? 12. Co robią Jadwiga i Zofia w czytelni? 13. Kto wychodzi pierwszy? Dlaczego? 14. Czy często Pan/i korzysta z biblioteki, czytelni? 15. Co to za biblioteka? 16. Jak to bywa?

✓ *Употребление союзов • Użycie spójników*

Proszę o “Sport” **lub** (**albo**) o inne pismo. – Дайте, пожалуйста, “Спорт” *или* (*либо*) другой журнал.

Proszę **albo** o “Sport”, **albo** o inne pismo. – Дайте, пожалуйста, *или* (*либо*) “Спорт”, *или* (*либо*) другой журнал.

Обратите внимание на то, что союз *lub* не может повторяться, при повторении разделительного союза используется союз *albo*.

9. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Biblioteka ma bogaty dział (literatura naukowa). 2. Kto siedzi obok (Jadwiga)? 3. Długo szukam (książka). 4. Zawsze korzystam z tej (teczka). 5. Zwracamy się do pani z (prośba). 6. Ona szuka (Jadwiga). 7. Zwracam się do (kolega) i proszę o znaczek pocztowy. 8. Zofia pyta (bibliotekarka) o (nowa książka).

✓ *Znaczenie wyrazów*

zwracać	возвращать
zwracać się	обращаться (к кому-л.)

niedługo	{	nedолго
		скоро, вскоре
(o)prócz		кроме

10. Postawьte вопросы k skazuемому:

- Proszę zadać pytania do orzeczenia:

1. On prosi o pisma angielskie. 2. One czytają świeże pisma.
3. Ona ma podręcznik języka francuskiego. 4. Nie chcą oni dziś iść do biblioteki.

11. Postawьte вопросы k подлежащему:

- Proszę zadać pytania do podmiotu:

1. On prosi o inną książkę. 2. Piszemy trudne ćwiczenia.
3. Świeże pisma leżą tam.

12. Употребите один из следуюших союзов:

- Proszę użyć jednego ze spójników: *prócz, albo, lub, ale*:

1. Proszę o pisma francuskie ... inne – zwracam się do bibliotekarki. 2. Idę dziś razem z koleżanką ... do czytelnii, ... do kina.
3. Mam już dwie książki, ... proszę o jeszcze jedną. 4. Mogę dać wszystko... gramatyki.

13. Прочитайте в лицах, потом повторите:

- Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

- Czy Maria już jest w bibliotece?
- Nie jestem pewien.
- A kto to siedzi przy czwartym oknie?
- Może to Hela?
- Tak, to Hela. Ona zawsze siedzi przy czwartym oknie.

2

- Dzień dobry!
- O, to ty, Basiu. Dzień dobry.
- Co robisz dziś w bibliotece?
- Pomagam bibliotekarce. Układam książki.
- Ja też mogę wam pomóc.
- Trzecia półka jest pusta. Możesz tam układać książki, które leżą na podłodze (на полу).

3

- Idziesz do biblioteki?
- Tak, oczywiście, przecież niedługo będzie egzamin.
- Co chcesz przeczytać?

- Nie mam gramatyki języka polskiego.
- Mogę dać.
- Dziękuję. Twoja gramatyka jest już bardzo stara.
- Rzeczywiście. W naszej bibliotece zawsze możesz znaleźć nową.
- Prócz gramatyki chcę też poczytać niektóre czasopisma naukowe.

4

- Proszę pani, czy mogę prosić o gramatykę języka polskiego?
- Proszę, oto (вот) gramatyka. Co jeszcze?
- Jeszcze poproszę o świeże czasopisma naukowe – angielskie lub francuskie.
- Francuskie leżą na pierwszej półce, angielskie na drugiej, ale świeżych czasopism jeszcze nie ma.
- Mogą być stare. Proszę też o pisma sportowe. Mój brat lubi czytać sportowe. Dziękuję. Do widzenia.

TEKST DODATKOWY

PIEŚŃ O DOMU

Kochasz ty dom, rodzinny dom,
 Co w letnią noc, skroś srebrnej mgły,
 Szumem swych lip wtórzy twym snom
 A ciszą swą koi twe lzy?

Kochasz ty dom, ten stary dach,
 Co prawi baśń o dawnych dniach,
 Omszałych wrót rodzinny próg,
 Co wita cię z cierniowych dróg?

Kochasz ty dom, rzeźwiącą woń
 Skoszonych traw i płowych zbóż,
 Wilgotnych olch i dzikich róż,
 Co głogom kwiat wplatają w skroń?

Kochasz ty dom, ten ciemny bór,
 Co szumów swych potężny śpiew
 I duchów jęk, i wichrów chór
 Przelewa w twą kipiącą krew?

Kochasz ty dom, rodzinny dom,
 Co wpośród burz, w zwątpienia dnie,
 Gdy w duszę ci uderzy grom
 Wspomnieniem swym ocala cię?

O, jeśli kochasz, jeśli chcesz
Życ pod tym dachem, chleb jeść zbóż,
Sercem ojczystych progów strzeż,
Serce w ojczystych ścianach złóż!

Maria Konopnicka

KOMENTARZ DO TEKSTU

pieśń песня	róża роза
kochać любить	głóg боярышник; плод шипов-
rodzinny отчий	ника
skroś зд. сквозь	kwiat цветок
srebrny серебряный	wplatać вплетать
mгла туман	skroń висок
wtórzyć вторить	potężny мощный
cisza тишина	śpiew пение
koić успокаивать, смягчать	jęk стон
łza слеза	kipiący кипящий
dach крыша	krew кровь
prawi baśń зд. рассказывает	wpośród среди
сказку	burza буря
wrota ворота	zwątpienie сомнение
omszały обомшелый	uderzyć ударить
próg порог	wspomnienie воспоминание
witać приветствовать	ocalać спасать
cierń шип, колючка; терновник	ojczysty отеческий
woń запах	strzec стеречь
rzeźwiący отрезвляющий	ściana стена
zboże зерно; хлеб	złożyć сложить
wilgotny влажный	

Lekcja 6

Tematy gramatyczne

Глаголы I спряжения с суффиксами **-owa, -ywa**

III склонение имён существительных. Твёрдый образец (мн. ч.)

Именная часть сказуемого, выраженная именем существительным

Глаголы I спряжения с суффиксами **-owa, -ywa** Czasowniki I koniugacji z przyrostkami **-owa, -ywa**

Wzór odmiany

rys-owa-ć (рисовать) **zapis-ywa-ć** (записывать)

Czas teraźniejszy				
Osoba	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
1	rys-uj-ę	zapis-uj-ę	rys-uj-emy	zapis-uj-emy
2	rys-uj-esz	zapis-uj-esz	rys-uj-ecie	zapis-uj-ecie
3	rys-uj-e	zapis-uj-e	rys-uj-ą	zapis-uj-ą

Как видно из таблицы, суффиксам инфинитива **-owa, -ywa** в основах настоящего времени соответствует суффикс **-uj-**. Суффикс **-owa** – это наиболее продуктивный глагольный суффикс в польском языке. В русском языке ему могут соответствовать суффиксы **-ова, -ирова**, например: *rysować* – рисовать, *telegrafować* – телеграфировать.

1. Proszę dokończyć zdania:

1. Czy to Michał tak ładnie rysuje? Tak, ... 2. Czy oni zapisują pytania lektora? Tak, ... 3. Czy one zawsze dziękują po śniadaniu? Tak, ... 4. Czy ona zapisuje nowe ćwiczenie? Tak,

2. Proszę użyć odpowiedniej osoby i liczby:

1. Anna mówi: (dziękować, żegnać się i wychodzić). 2. Kto (dziękować, żegnać się i wychodzić)? 3. Pytam ich, komu (dziękować), z kim (wychodzić)? 4. Oni (dziękować, żegnać się i wychodzić).

III склонение имён существительных. Твёрдый образец (мн. ч.)

III deklinacja. Rzeczowniki twar-dotematowe (liczba mnoga)

Wzór odmiany

M./W.	żon-y	drog-i
D.	żon	dróg
C.	żon-om	drog-om
B.	żon-y	drog-i
N.	żon-ami	drog-ami
Msc.	o żon-ach	o drog-ach

Формы именительного, родительного, творительного и предложного падежей, а для неодушевлённых существительных и винительного падежа, совпадают с русскими.

В отличие от русского языка винительный падеж одушевлённых существительных совпадает с именительным падежом, например: *mam siostry*.

В родительном падеже наблюдаются те же фонетические явления, что и во II склонении (беглый гласный *e*, например: *studentki, studentek*; чередование *o – ó*, например: *drogi – dróg*.)

Окончание дательного падежа такое же, как во II склонении.

3. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy lubisz moje koleżanki? 2. Czy ona dziś spotyka swoje siostry? 3. Czy widzisz córki pani Zofii?

4. Proszę użyć mianownika liczby mnogiej:

1. Ciepła zima. 2. Wielka rzeka. 3. Polska gazeta. 4. Moja koleżanka. 5. Rosyjska książka. 6. Twoja prośba. 7. Dobra matka.

5. Proszę użyć odpowiedniego przypadku liczby mnogiej:

1. Słuchamy (dobra rada). 2. Widzimy dużo (nowa budowa). 3. One pracują na (nowa budowa). 4. Na zebraniu było kilka (młoda matka).

6. Proszę użyć liczby mnogiej:

1. Kocham swoją siostrę. 2. Mam świeżą gazetę. 3. Lubię swoją koleżankę. 4. Czytam ciekawą książkę. 5. Słucham twojej rady.

7. Proszę użyć dopełniacza liczby mnogiej:

1. Rosyjska książka. 2. Wasza prośba. 3. Studentka Polka. 4. Trudna nauka. 5. Druga żona. 6. Prawa noga. 7. Wesoła dziewczyna. 8. Chora bibliotekarka.

Именная часть сказуемого, выраженная существительным Orzecznik rzeczowny

Именная часть сказуемого, выраженного именем существительным, обычно ставится в творительном падеже, например: *Jestem studentką*.

Если в качестве связки выступает указательное местоимение **to**, именная часть ставится в именительном падеже, например: *Wiedza to potęga*. Этой конструкции в русском языке соответствуют предложения типа: *Знание – сила*.

Именная часть сказуемого ставится в именительном падеже при её употреблении с глаголом *nazywać się*, например: *Nazywam się Kowalski*. *Nazywam się Jan Kowalski*, а также при выражении сильных эмоциональных состояний, например: *Matka jestem, nie chcę wojny!*

8. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Москва – столица России.
2. Я была студенткой.
3. Моя фамилия Ковальский.
4. Её фамилия Ткаченко.
5. Мы подруги.
6. Её зовут Анна Малиновская.

📖 Słownik do tekstu

biuro учреждение, контора, офис	racja 1) правота; 2) верно
cieszyć się радоваться	(po)rozmawiać (по)говорить
córka дочка	spędzać (spędzić) czas проводить (провести) время
czas время	spotkać встретить
(po)czekać (подо)ждать	spotkanie встреча
dziewczyna девушка	spotykać встречать
gadać болтать	suknia, sukienka платье
klasa класс	środa среда
kupować покупать	telefon 1) телефон; 2) телефонный звонок
marnować тратить, терять	telefoniczny телефонный
matura аттестат зрелости	telefonować звонить (по телефону)
mąż муж	torba сумка
miasto город	tracić 1) расходовать; 2) терять (время)
mieszkać жить (проживать)	wcześnie рано
niedaleko недалеко, поблизости	więc следовательно, так
owszem конечно, разумеется; без сомнений, охотно, пожалуйста	wybierać się собираться (куда-л.)
pelen полон	
przecież ведь	

za за
zakupy покупки

zatelefonować позвонить (по телефону)
znajdować się находиться

TEKST PODSTAWOWY

SPOTKANIE

Halina: Dzień dobry! Jak to dobrze, że panią spotykam. Ale może pani się bardzo spieszy?

Anna: Dzień dobry pani! Cieszę się z tego spotkania. Możemy chwilkę porozmawiać. Widzi pani, mam pełną torbę zakupów. To moje córki wybierają się na święta do swoich koleżanek, też siostr, które mieszkają za miastem. Jedna z siostr uczy się razem z moją Helą, druga – z Manią w jednej klasie.

Halina: Ale dlaczego pani dla nich wszystko kupuje? Przecież Hela i Mania to już duże dziewczyny.

Anna: Ma pani rację. Ale one też nie tracą ani chwili. Hela szyje sukienki.

Halina: A co robi Mania?

Anna: Mania w tym roku robi maturę, więc już teraz dużo pracuje. Od rana do wieczora uczy się matematyki. Stara się bardzo. Hela jest już studentką.

Halina: Czy pani jest zadowolona z tego, że dziewczyny spędzą święta u koleżanek?

Anna: Owszem, bardzo lubię koleżanki moich córek i cieszę się, kiedy razem spędzają czas. Będzie im wesoło.

Halina: Więc kiedy pani córki wracają do domu?

Anna: W środę już będą na miejscu.

Halina: Ale, my tu stoimy i gadamy, a czas leci. Mój mąż wraca wcześniej i zawsze jest głodny.

Anna: Mój też. Pewnie już wychodzi z biura, a biuro znajduje się niedaleko. Więc do widzenia.

Halina: Do widzenia. Czekam na telefon. Pani ma mój telefon?

Anna: Nigdy nie zapisuję telefonów. Mamy przecież książkę telefoniczną, więc zawsze mogę znaleźć numer i zatelefonować. No to do widzenia, już lecę.

Analiza tekstu

✓ *Synonimy*

tak }
owszem } да

Частича **owszem**, как правило, используется при вежливом подтверждении говорящим своего согласия, частича **tak** является нейтральной в отношении выражения категории вежливости.

tracić, marnować – терять (время, возможность и т. п.), расходовать (зря)

✓ **Antonimy**

wcześnie późno

✓ **Składnia rzędu czasowników**

cieszyć się (z czego?) – радоваться (чему?)

czekać (na kogo? na co?) – ждать (кого? чего?)

telefonować (do kogo?) – звонить (кому?)

9. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kogo spotyka pani Halina? 2. Co mówi pani Anna? 3. Co robią jej córki? 4. Z czego jest zadowolona pani Anna? 5. Kim jest Hela? 6. Kiedy wracają córki pani Anny? 7. Kiedy wraca z biura mąż pani Anny? 8. Na co czeka pani Halina? 9. Dlaczego pani Anna nie zapisuje telefonów? 10. Jak brzmią (zвучат) pełne imiona córek pani Anny?

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

mieszkać жить (проживать)

wybierać się собираться (куда-л.)

gadać болтать, разговаривать, говорить

tracić терять (*перен.*); расходовать

czas время

✓ **Фразеологические обороты • Zwroty frazeologiczne**

robić maturę – заканчивать среднюю школу, сдавать экзамены на аттестат зрелости

od rana do wieczora – с утра до вечера

mieć rację – быть правым

spędzać (spędzić) czas – проводить (провести) время

marnować (zmarnować) czas – проводить (провести) время напрасно (зря)

czas leci – время бежит

leczę – бегу (*букв. лечу*)

10. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Cieszę się bardzo z twojej matury. 2. Pani idzie z nami? Owszem, idę. 3. Czekamy na panią. 4. Pierwsza lekcja w szkole zaczyna się wcześniej. 5. Pan się do nas wybiera? 6. Całe życie mieszkam w tym mieście. 7. Już jest późno, a my gadamy i gadamy. 8. Jeszcze jest wcześniej – możemy pogadać. 9. Oni nie pracują, tylko czas tracą (marnują). 10. Spotykamy się z panią od czasu do czasu. 11. Telefon do pana.

✓ *Различие в роде польских и русских слов*

• *Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim*

klasa класс

11. Proszę ułożyć zdania używając w nich wyżej wymienionych (вышеперечисленных) zwrotów frazeologicznych.

12. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Вы (обращаясь к мужчине) правы. 2. Экзамен уже скоро. Как бежит время! 3. Я собираюсь в библиотеку. 4. Мы ждем ваших (обращаясь к мужчине) дочерей. 5. Что ты записываешь? 6. Билеты уже есть? – Да. 7. Я не вижу, где лежит телефонная книжка. 8. Она всегда так много болтает? 9. Мой муж встаёт рано, а дочь поздно.

13. Прочитайте и перескажите по-польски:

• Proszę przeczytać i opowiedzieć po polsku:

Мои сёстры живут за городом. Мы хотим провести у них праздники. Я с дочкой Анкой собираю вещи. “Где моя сумка? Там лежат наши покупки”, – говорит Анка. Я отвечаю Анке: “Всё на месте. Но где билеты?” Я надеваю новое платье. Слышу звонок. Это возвращается из школы Маня. Потом я зову своих дочерей и говорю: “Уже поздно, почему вы не одеваетесь?”

14. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci oraz użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Czy jego syn ma córkę?

– Nie, on nie ma córki.

– A ta mała dziewczynka, która siedzi na kanapie, to kto? | stoi obok

– To córka mojej sąsiadki.

2

- Czy Zosia już pracuje?
- Nie, ona jeszcze chodzi do szkoły.
- Do której klasy?
- Do dziewiątej.
- A Hela jest już studentką?
- Nie, Hela jest uczennicą dziesiątej klasy.

studiuje

3

- Czy to numer 610–23–19*?
- Tak, jest. Z kim pani chce rozmawiać?
- Czy mogę prosić docenta Kowalskiego?
- Pan docent jest zajęty. Proszę zadzwonić za chwilę.

840–21–53

profesora Urbańczyka
profesor
za godzinę

4

- Halo, czy to informacja?
- Tak, słucham panią.
- Czy mogę prosić o podanie numeru telefonu Klubu Studenckiego?
- Chwileczkę, zaraz sprawdzę. Już mam. Proszę notować: 649–15–27
- Dziękuję bardzo.

Muzeum Narodowego

824–13–18

TEKST DODATKOWY

SŁONECZNIK

Z początkiem czerwca poszedłem do fryzjera. Strzygłem się u niego w ciągu wielu lat. Bomba ominęła ten dom i ugodziła w sąsiedni.

Do zakładu wszedł mały, może ośmioletni chłopiec, którego wygląd mówił o najtragiczniejszej nędzy. Był obuty w rodzaj sandałów sporządzonych z opony i sznurka. Był odziany w uszyte z worka spodnie i wojskową, zapewne węgierską bluzę złachaną do ostatnich granic. W dłoniach wyciągniętych przed siebie niósł puszkę po konserwach.

– Czego? – burknął pan Józef.

– Chciałem wody – powiedział chłopiec i jeszcze bardziej do przodu wysunął puszkę.

– Weź, kran w kącie – powiedział pan Józef. Po chwili chłopiec wrócił.

– Chciałem jeszcze raz wody.

* Czytaj: *sześćset* [szejset], *osiemset* с ударением на первом слове.

– Znów po wodę? Po co ci tyle wody? Nie żałuję, ale po co – powiedział pan Józef.

– Ukradli klucz od hydrantu – powiedział mały. – Dozorca mówi: “To ty ukradłeś”! i nie chce dać. Po co mi klucz? Ja zasiałem na gruzach pięć słoneczników. Wyrosły – trzeba podlewać.

Stało się po tych słowach ciepło i radośnie. Pan Józef sięgnął z uśmiechem po pulweryzator i kręcąc głową przyglądał się malcowi napełniającemu puszkę. Wymienili uśmiechy. Wychodząc chłopiec zatrzymał się przy moim fotelu i podniósł twarz ku górze patrząc w oczy pana Józefa skraplającego mi głowę.

Pan Józef pocisnął kilka razy pulweryzator, otoczył głowę chłopca obłoczkami maleńkich pachnących kropeł.

Przetrwalem okupację, choć nie żywiłem żadnej nadziei. Wielokroć myślę o tym ogrodniku, ponieważ – jak sądzę – obudził na nowo miłość do życia, która obumarła we mnie.

Według opowiadania Bohdana Czeszki “Słonecznik”

KOMENTARZ DO TEKSTU

słonecznik подсолнух
fryzjer парикмахер
ominać миновать, пройти мимо
ugodzić угодить, попасть
zakład здесь: парикмахерская
wygląd внешний вид
nędza нужда, бедность
sandały сандали
sporządzić смастерить
opona покрывка
sznurek верёвка
uszyć сшить
worek мешок
spodnie брюки
bluza wojskowa гимнастёрка
przed siebie вперёд
puszka po konserwach консерв-
ная банка
weź возьми
kąt угол (внутренний)
po chwili wrócił вернулся через
минуту

hydrant пожарный кран
dozorca дворник
gruzy развалины
stać się стать; сделать; случиться
sięgnąć достать (протянуть за
чем-л. руку)
uśmiech улыбка
woda kolońska одеколон
przyglądać się (komu? czemu?)
разглядывать (кого-л., что-л.)
zatrzymać się остановиться
ku górze вверх
nacisnąć нажать
przedtem раньше
żywić nadzieję питать надежду
żaden никакой, ни один
ogrodnik садовник
kropla капля
przetrwać продержаться
wielokroć много раз

Lekcja 7

Tematy gramatyczne

Глаголы I спряжения **brać, nieść**

III склонение имён существительных. Мягкий образец (ед. ч.)

Место согласованного и несогласованного определения в предложении

 Proszę zapamiętać nowe wyrazy:

brać брать

linia линия

deklinacja склонение

nieść нести

koniugacja спряжение

Глаголы I спряжения **brać, nieść**

Часовники I koniugacji **brać, nieść**

Czas teraźniejszy				
Osoba	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
1	bior-ę	nios-ę	bierz-emy	niesi-emy
2	bierz-esz	niesi-esz	bierz-ecie	niesi-ecie
3	bierz-e	niesi-e	bior-ą	nios-ą

Как видно из таблицы, глаголы **brać, nieść** имеют две разновидности основы настоящего времени: *bior – bierz, nios – nieś*.

1. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Dlaczego nikt nie bierze świeżych gazet? 2. Kto bierze mój długopis? 3. Kto niesie chleb, masło i ser? 4. Kto niesie ciężkie biurko? 5. Co oni niosą? 6. Co one biorą? 7. Kto rysuje długą linię?

2. Postawьте глаголы в скобках в соответствующем лице:

• Proszę użyć odpowiedniej osoby czasowników podanych w nawiasie:

1. Oni (brać) świeże pisma i (nieść) do swojej sali. 2. Michał (brać) tekst i (zaczynać) czytać. 3. Co ona (nieść)? 4. (Brać) nasze ćwiczenia i poprawiamy każdy błąd. 5. Anka, Helenko, co (nieść)? 6. Dlaczego on (brać) moją książkę? 7. Kto (nieść) twój zeszyt?

III склонение имён существительных. Мягкий образец (ед. ч.)

III deklinacja. Wzór miękkiej (liczba pojedyncza)

По мягкому образцу III склонения склоняются существительные женского рода с основой на мягкий или отвердевший

согласный, имеющие окончания **-а** или **-i**, например: *ziemia, linia, ulica, pani*.

Образец склонения существительных с окончанием **-а**

Wzór odmiany rzeczowników z końcówką -a

Liczba pojedyncza				
M.	ziemi-a	ulic-a	czytelni-a	lini-a
D.	ziem-i	ulic-y	czytelni-i	lini-i
C.	ziem-i	ulic-y	czytelni-i	lini-i
B.	ziemi-ę	ulic-ę	czytelni-ę	lini-ę
N.	ziemi-ą	ulic-ą	czytelni-ą	lini-ą
Msc.	o ziem-i	o ulic-y	o czytelni-i	o lini-i
W.	ziemi-o	ulic-o	czytelni-o	lini-o

Русским образцом, наиболее близким по типу, является склонение существительных на **-ня**; **-ия**, например: *кухня, линия*.

Родительный, дательный и предложный падежи имеют окончания **-i**, **-y**, например: *ziemi, ulicy, linii* (как в склонении русских существительных типа "линия").

Винительный, творительный падежи и звательная форма имеют такие же окончания, как при склонении существительных женского рода с основой на твёрдый согласный, например: *żonę, żoną, żono, ulicę, ulicą, ulico*.

Существительные мужского рода с основой на мягкий или отвердевший согласный, оканчивающиеся на **-а**, склоняются по этому же образцу, но только в единственном числе, например:

M.	wykładowc-a
D.	wykładowc-y
C.	wykładowc-y
B.	wykładowc-ę
N.	wykładowc-ą
Msc.	o wykładowc-y
W.	wykładowc-o

Образец склонения существительных женского рода с окончанием **-i**

Wzór odmiany rzeczowników rodzaju żeńskiego z końcówką -i

Liczba pojedyncza		
M./W.	gospodyn-i	pan-i
D.	gospodyn-i	pan-i
C.	gospodyn-i	pan-i
B.	gospodyn-i-ę	pani-ą
N.	gospodyn-i-ą	pani-ą
Msc.	o gospodyn-i	o pan-i

Как видно из таблицы, склонение существительных на **-i** отличается от склонения существительных мягкого образца на **-a** лишь окончанием именительного падежа и сходной с ним звательной формы.

Существительные на **-i** сохраняют это окончание во всех падежах единственного числа, кроме винительного и творительного.

Примечание: Существительное *pani* имеет в винительном падеже окончание **-ą**, например: *lubię panią N.*

3. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy pani Maria jest waszą gospodynią? Tak, 2. Czy Zofia Kowalska jest koleżanką Heleny? Tak, 3. Czy znasz panią Malinowską? Tak, 4. Czy lubisz Halinę, koleżankę twojej siostry? Nie, nie lubię 5. Czy oni rozmawiają o Zosi Kowalskiej? Tak,

4. Поставьте в соответствующем падеже существительные в скобках:

• Proszę użyć odpowiedniego przypadku rzeczowników ujętych w nawias:

1. W (nasza stolica) jest piękne metro. 2. Czy byłeś w (Jalta)? 3. Byłam wczoraj w (biblioteka) i (czytelnia). 4. Przy (która ulica) znajduje się wasza uczelnia? 5. Czy pomagasz (kolega) w (nauka)? 6. Bibliotekarka daje (moja siostra) (nowa książka). 7. Rozmawiamy z (wykładowca) literatury o ("Burza"). 8. Biorę polską gramatykę i czytam o (trzecia deklinacja). 9. Wiktor opowiada o (swoja praca) w muzeum. 10. Michał rozmawia z (wykładowca). 11. Anna rozmawia z (nasza wykładowczyni). 12. Powtarzamy (druga koniugacja). 13. Oddaję zeszyt (wykładowca). 14. Czy byłeś w (stolica Bułgaria)? 15. Bardzo (pani) o to proszę. 16. W której (sala wykładowa) jest wasza grupa?

Примечание: Различие в употреблении местоимений *który*, *jaki* и "который", "какой" выражается в том, что во всех случаях, когда по-русски **можно** употребить и то, и другое местоимение, по-польски **нельзя** употребить *jaki*, например: "**Какой (который)** из них вам нравится?" *Który z nich podoba się pani?*

5. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я пишу на доске предложение из книги. 2. Ты будешь завтра в читальном зале? 3. Она живёт в столице Польши Варшаве. 4. Наше учреждение находится в столице. 5. Можно у вас (обращаясь к женщине) попросить марку? 6. В каком классе учиться

ваша (обращаясь к женщине) дочь? 7. Я сижу далеко и ничего не вижу на доске. 8. Мы ещё раз повторяем III спряжение.

Место согласованного и несогласованного определения в предложении

Miejsce przydawki przymiotnej i rzeczownej w zdaniu

В польском языке согласованное определение может стоять как до, так и после определяемого слова.

Согласованное определение ставится до определяемого слова, если оно выражает такие качества, как: форма, величина, цвет, вкус, запах, материал, из которого сделан предмет и т.п., например: *W pokoju stoi duży, czarny stół.*

Согласованное определение ставится после определяемого слова, если оно входит в словосочетание, являющееся названием, например: *Gramatyka naukowa. Sala wykładowa. Morze Czarne.*

При наличии нескольких определений после определяемого слова ставится то определение, которое для данного контекста является отличительным, например:

Trzyletnie szkoły **techniczne**. Techniczne szkoły **trzyletnie**.
Trzyletnie szkoły **muzyczne**. Muzyczne szkoły **trzyletnie**.

Несогласованное определение ставится обычно после определяемого слова, например: *Konserwatorium im. Czajkowskiego, Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika.*

6. Поставьте соответственно каждое определение до или после определяемого слова:

• Proszę położyć odpowiednio każdą przydawkę przed lub po rzeczowniku:

1. Literatura (piękna, polska, nasza). 2. Ulica (szeroka, czysta, Marszałkowska). 3. Teatr (Wielki, duży, nowy). 4. Fabryka (wielka, moskiewska). 5. Uniwersytet (Jagielloński, Warszawski).

7. Найдите место определений, заключённых в скобки:

• Proszę znaleźć odpowiednie miejsce dla każdej z przydawek podanych w nawiasie:

1. Uniwersytet (Moskiewski im. Łomonosowa). 2. Koperta (mała, biała). 3. Jabłko (czerwone, duże). 4. Pismo (sportowe, ciekawe). 5. Paczka (duża, ciężka). 6. Szkoła (nowa, im. Mickiewicza).

* *im.* – imienia (О склонении существительных типа *imię* см. урок 8.)

ani ни	państwo 1) государство; 2) вы (о мужчинах и женщинах)
blisko 1) близко; 2) почти	pieśń песня
bo так как, потому что	plac площадь
brzmieć звучать; раздаваться	pochód шествие, демонстрация
budowlany строительный	prawie почти
chłopiec мальчик	przedszkole детский сад
dochodzić подходить, прибли- жаться	przez через, сквозь
dość достаточно, довольно	rano утро; утром
dzieci дети	rodzice родители
dziewczynka девочка	rodzina семья
dziś сегодня	spacer прогулка
godzina час	stolica столица
iluminacja иллюминация	szeroki широкий
impieza мероприятие	szkola школа
inżynier инженер	śpiewać петь
iść идти	święteczny праздничный
jako в качестве кого-л.	teczka портфель (детский, дам- ский)
kłaść класть	telewizja телевидение
księgowa бухгалтер (женщина)	ten sam тот, тот же
młodzież молодёжь	udział участие
nawet даже	wcześniej раньше
nikt никто	wczoraj вчера
obchody празднование	wszędzie везде, всюду
oglądać смотреть (осматривать)	wyspać się выспаться
orkiestra оркестр	zabawa игра, забава
osoba starsza пожилой человек	zwykle обычно

TEKST PODSTAWOWY

SPACER ŚWIĄTECZNY

Maria Ostrowska jest księgową w dużej firmie budowlanej. Jej mąż pracuje jako inżynier w tej samej firmie. Ich córka Janka ma dziewięć lat i już chodzi do szkoły. Chłopiec jest jeszcze w przedszkolu. Szkoła i przedszkole są na tej samej ulicy, bardzo blisko. Nawet nie trzeba przechodzić przez ulicę.

Codziennie rano dziewczynka bierze swoją teczkę, sprawdza, czy wszystkie książki i zeszyty są na miejscu, kładzie do teczki swoje drugie śniadanie i wychodzi razem z bratem. Chłopiec zwy-

kle niesie teczkę siostry. Dochodzą razem do przedszkola. Brat wchodzi. Potem siostra idzie do szkoły.

Matka i ojciec wychodzą wcześniej, bo do pracy mają dość daleko: prawie godzinę drogi.

Ale dziś można się dobrze wyspać. Dziś nikt nie pracuje, nikt nie idzie do szkoły ani do przedszkola. Jest drugi dzień świąt. Wczoraj była sobota i Dzień Miasta. Ostrowski i jego zona zawsze oglądają obchody w telewizji: pochód po centralnych ulicach, koncerty i inne imprezy.

Dziś wieczór cała rodzina idzie na spacer na Plac Czerwony. Po drodze spotykają koleżankę Marii Halinę, która mieszka na tej samej ulicy.

Idą razem i oglądają świąteczną iluminację stolicy. Iluminacja jest piękna. A jak wesoło jest na ulicach! Gra radio i orkiestry, wszędzie brzmi wesoła muzyka, młodzież i osoby starsze śpiewają pieśni. Rodzice i dzieci też biorą udział w świątecznej zabawie.

Analiza tekstu

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

rodzina	семья	pochód	шествие, демонстрация
rano	утро; утром		

✓ *Zwroty frazeologiczne*

On(a) ma pięć lat.	Ему (ей) пять лет.
brać udział	принимать участие
pracować jako (kto?)	работать (кем?)
oglądać w telewizji	смотреть по телевизору
dziś wieczór	сегодня вечером

✓ *Употребление союзов • Ужестие спóжников*

Nie mogę pójść na spacer, **bo** jestem chory. – Я не могу пойти гулять, *потому что* я болен.

Nie mogę pójść (**ani**) dziś, **ani** jutro. – Я не могу пойти *ни* сегодня, *ни* завтра.

Союз **ani** может употребляться как многократно, так и единично.

✓ *Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim*

orkiestra	оркестр
-----------	---------

8. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy dzieci chodzą do tej samej szkoły? 2. Co Janka kładzie do teczki? 3. Czy matka i ojciec wychodzą wcześniej? Dlaczego wychodzą wcześniej? 4. Czy Janka sama niesie swoją teczkę? 5. Czy dziś brat Janki idzie do przedszkola? 6. Czy dziś wieczór cała rodzina idzie na spacer na Plac Czerwony? 7. Kogo spotykają po drodze? 8. Gdzie mieszka Halina? 9. Jak obchodzi się Dzień Miasta? 10. Czy bierzesz udział w odchodach świąt? 11. Co robisz w dniu świątecznym?

9. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Chodzimy do tej samej szkoły muzycznej. 2. Co kładasz do teczki? 3. Jej rodzina już tu nie mieszka. 4. Prawie nigdy nie chodzę do kina z siostrą, bo nie lubię kina. 5. Ile lat ma ta dziewczynka? 6. W niedzielę rano idę zwykle do koleżanki. 7. Ona pracuje w tej samej klinice, w której pracuje cała nasza rodzina. 8. Wczoraj przyjechali państwo Kowalscy. 9. Państwo polskie powstało w dziewiątym wieku.

10. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Вы (обращаясь к мужчине) принимаете участие в его работе? 2. Вы (мн. ч.) идёте сегодня вечером гулять? 3. Мы слушаем музыку. 4. Девочки берут свои портфели и идут в школу. 5. Я кладу в портфель ручку и карандаш. 6. Моя сестра работает бухгалтером в клинике им. Вишневого. 7. Мы поём вместе. 8. Звучит песня. 9. Сегодня первый день праздника. 10. Мы часто ходим смотреть иллюминацию. 11. Я обычно встречаю на улице свою сестру. 12. Моя семья живёт в Гдыне. 13. Я жду дочь почти час. 14. Утром обычно телевизор смотрят пожилые люди. 15. Сегодня дети и молодежь принимают участие в праздничных мероприятиях.

✓ Польские формы обращения

Наиболее распространённые формы обращения: *proszę pani*, *proszę pana*. Необходимо понять и усвоить, что глагол *proszę* в этих словосочетаниях не выражает никакой просьбы. Существительные (*pan*, *pani*) стоят в этих обращениях в родительном падеже. Это становится ясным при анализе формы обращения к сослуживцам (женщинам и мужчинам) – *proszę koleżanki*, *proszę kolegi*, *proszę państwa* (при обращении к мужчинам и женщинам).

✓ **Способы обозначения женщин по профессии, званию, должности**

1. При наименовании некоторых профессий – также как и в русском языке – используются лишь существительные мужского рода: *technik, geolog, inżynier, agronom*.

2. В последнее время при наименовании женщин по профессии всё чаще употребляются существительные мужского рода даже в тех случаях, когда существует соответствующее наименование женского рода, например:

Kowalska to dobry specjalista (dobra specjalistka).

Kowalska to dobry nauczyciel (dobra nauczycielka).

3. В современном польском языке всё шире распространяются наименования типа: *pani prezydent, pani premier, pani minister, pani doktor, pani profesor*

При наименованиях этого типа сказуемое ставится в женском роде, например:

Przyjechała pani premier. Pani profesor egzaminowała studentów.

В этих сочетаниях склоняется только первое слово, например:

Rozmawiam z panią doktor.

11. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Często spotykam (pani profesor). 2. Pracuję razem z (pani doktor). 3. Czy mogę rozmawiać z (pani dyrektor)? 4. Czy widzisz (pani minister)? 5. On pracuje razem z (pani magister). 6. To jest książka dla (pani docent).

12. Proszę podać antonimy do wyrazów: *zły, trudny, nigdy, późno, blisko, krótki, mały, lekki*.

13. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

– Dlaczego nie chcesz, żeby nasza córka była filologiem?

– Bo chcę, żeby była matematykiem tak samo jak ja.

– To od nas nie zależy (не зависит). Ona sama zadecyduje (решит).

2

– Lubię chodzić po starych ulicach moskiewskich.

– Nie tylko moskiewskie są ciekawe.

– Masz na myśli stare ulice warszawskie?

– Naturalnie. Przecież Warszawa to moje miasto rodzinne.

3

- Przepraszam, czy ten gmach to Teatr Wielki?
- Nie, to jest Teatr Mały, a Teatr Wielki jest tam. Widzi pan?
- Dziękuję.

4

- Bardzo pana przepraszam, kto z naszych znajomych bierze udział w wycieczce do Pragi?
- Anka Kowalska i Andrzej Sosnowski z żoną.

5

- Bardzo panią przepraszam, że nie zadzwoniłem wczoraj.
- Dobrze, że pan nie zadzwonił, bo byłam bardzo zajęta.

6

- Bardzo panią przepraszam, czy pani może mi powiedzieć, gdzie jest przystanek autobusowy.
- Owszem. Niedaleko placu.

14. Prozę wypytać kolegę o jego rodzinę.

15. Prozę opowiedzieć o swojej rodzinie.

SŁOWOTWÓRSTWO

От отвлечённых существительных с суффиксом **-izm**, (**-yzm**) могут быть образованы названия лиц в мужском роде с помощью суффикса **-ist-**, (**-yst-**) и окончания **-a**. В женском роде к этому суффиксу присоединяется суффикс **-k-**, например:

real-izm	real-ist-a	real-ist-k-a
terror-yzm	terror-yst-a	terror-yst-k-a

Возможны также образования без суффикса **-ist-**, например:

patriot-yzm	patriot-a	patriot-k-a
-------------	-----------	-------------

Прилагательные от существительных на **-izm** образуются с помощью суффиксов **-ist-**, (**-yst-**) + **-yczn-**, например: *real-ist-yczn-y*, *terror-yst-yczn-y*. Возможно также присоединение одного лишь суффикса **-yczn-**, например: *patriot-yczn-y*.

TEKST DODATKOWY

CZY MNIE ZNACIE?

Pracuje cała moja rodzina:
tata w fabryce przy swoich maszynach,
mama w przedszkolu, ciocia w klinice,

brat już od rana w politechnice,
siostra też w szkole: na skrzypcach gra.

A ja – wiadomo. Ja z czwartej A.

Kiedy zejdziemy się przy obiedzie,
nikt nie próżnuje, trzeba powiedzieć.

Brat żwawo rosół z talerza zmiata,
zmiata też siostra, zmiata nasz tata,
nie pozostają w tyle i ja.

A ja – to wiecie. Ten z czwartej A.

Znów do roboty każdy się bierze.

Mama coś pierze, brat zmył talerze,

tata wyciera, siostra zamiata,

a ciocia łąta wiatrówkę brata.

Mnie do tych zajęć nikt nie nagania,
bo mam na jutro trudne zadania.

Zadanie czeka sobie w zeszyście.

Czeka i czeka. No bo, widzicie,
kto przez telefon rozmawiać lubi,
temu nie trudno kwadransik zgubić,

a kto przed sobą komiksy ma –

jak może w głowie mieć czwartą A?

Wreszcie odpocząć musi rodzina.

Brat z ciocią poszedł dzisiaj do kina,

siostra już wszystkie lekcje ma z głowy,

mama przegląda program radiowy,

taty nie widać spoza gazety,

a ja, o rety, a ja, niestety,

mam jeszcze ciągle zadania dwa.

Te z czwartej A? Tak! Te z czwartej A...

Hanna Łochocka

KOMENTARZ DO TEKSTU

skrzypce скрипка

próżnuje зд. теряет время

żwawo живо, проворно

rosół бульон

talerz тарелка

nie pozostają w tyle не отстаю

pierze стирает

kwadransik четверть часика

zgubić потерять

odpocząć отдохнуть

przegląda просматривает

o rety о господи!

niestety к сожалению

ciągle всё ещё, по-прежнему

Лекcja 8

Tematy gramatyczne

Глаголы III спряжения на **-em, -esz, -e**

III склонение имён существительных. Мягкий образец (мн. ч.)

Склонение имён существительных среднего рода типа **imię, plemię**

Сказуемое **nie ma**

Прямое дополнение при глаголах с отрицанием

Глаголы III спряжения на **-em, -esz, -e**

Czasowniki III koniugacji na -em, -esz, -e

К III спряжению кроме глаголов на **-am, -asz, -a** относится также несколько глаголов на **-em, -esz, -e** например: *umieć – umiem, rozumieć – rozumiem, śmieć – śmiem*

1. a) Proszę użyć liczby mnogiej:

1. On rozumie po polsku. 2. Czy on umie tłumaczyć? 3. Nasza lektorka języka polskiego rozumie po francusku. 4. Moja koleżanka umie tłumaczyć na język czeski.

b) Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Виктор и Михаил умеют читать по-польски. 2. Ты понимаешь это предложение? 3. Я ещё не умею переводить на польский язык. 4. Чего ты не понимаешь? 5. Я хорошо понимаю этот рассказ.

III склонение имён существительных. Мягкий образец (мн. ч.)

III deklinacja. Wzór miękki (liczba mnoga)

Wzór odmiany

M./W.	ziemi-e	ulic-e	czytelni-e	gospodyni-e
D.	ziem	ulic	czytelni-i	gospodyń
C.	ziemi-om	ulic-om	czytelni-om	gospodyni-om
B.	ziemi-e	ulic-e	czytelni-e	gospodyni-e
N.	ziemi-ami	ulic-ami	czytelni-ami	gospodyni-ami
Msc.	o ziemi-ach	o ulic-ach	o czytelni-ach	o gospodyni-ach

Все существительные III склонения (ж. рода) мягкого образца имеют в именительном падеже множественного числа окончание **-e**, например: *ulice*.

В родительном падеже – чистая основа, например: *ziem, ulic* Существительные на **-nia** обычно имеют окончание **-i**, на-

пример: *czytelni*. Встречается и чистая основа, например: *sukien*. Заимствованные существительные типа *linia* имеют две формы родительного падежа множ. числа: *linii, linii, lekcji, lekcuj*. Формы *linii, lekcji*, т. е. совпадающие с формами ед. числа, употребляются тогда, когда из контекста ясно, что речь идёт о множ. числе. Если этой ясности нет, надо употреблять формы *linij, lekcyj*, например: *Jutro nie będzie lekcji* (урока). *Jutro nie będzie lekcyj* (уроков). *Jutro nie będzie żadnych* (никаких) *lekcji*.

2. Поставьте в единственном числе:

• Proszę przerobić na liczbę pojedynczą:

1. Tam są szerokie ulice. 2. Rozmawiamy z paniami. 3. W salach wykładowych wiszą duże tablice. 4. Nasze uczelnie mają bogate biblioteki i czytelnie. 5. To są nasze gospodynie. 6. Wczoraj było kilka zajęć.

3. Составьте предложения, соединив левую и правую колонки:

• Proszę połączyć lewą i prawą część zdania:

1. Ona pracuje w bibliotece,	} do naszych bibliotek i czytelni. czy też biblioteka jest za czytelnią? a ona idzie do czytelni. a ja pracuję w czytelni.
2. Ja idę do biblioteki,	
3. Czytelnia jest za biblioteką	
4. Wysyłamy świeże pisma	

4. Proszę przerobić na liczbę mnogą:

1. Na ścianie wisi czarna tablica. 2. Znam waszą gospodynię. 3. Biorę swoją pracę pisemną i oddaję pani Zofii. 4. Powtarzam lekcję. 5. Gdzie jest twoja nowa suknia? 6. Nasza sala wykładowa jest duża.

5. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Москва и Варшава – столицы. 2. Здесь будут новые улицы. 3. Где наши преподавательницы? 4. Тут лежат наши работы. 5. Сегодня не было уроков. 6. Я отдаю преподавательницам свежие журналы. 7. Он хорошо знает улицы нашего города. 8. Она умеет шить платья.

Склонение имён существительных среднего рода типа:

imię, plemię

Deklinacja rzeczowników rodzaju nijakiego typu: imię, plemię

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M./B./W.	imię	imiona
D.	imienia	imion
C.	imieniu	imionom
N.	imieniem	imionami
Msc.	o imieniu	o imionach

 Запомните выражения: • Proszę zapamiętać zwroty:

mieć na imię – зваться (об имени)

występować w imieniu – выступать от имени

6. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Mam na imię Olek, a jak ty masz na imię? 2. Moja mama ma na imię Wiera, a tata – Wiktor, a jak mają na imię twoi* rodzice?
3. Jak ma na imię to dziecko? 4. Jak ma na imię twoja koleżanka?

7. Закончите предложения или вставьте нужные слова:

• Proszę dokończyć zdania lub wstawić odpowiednie wyrazy:

1. Zosia lubi imię Franciszek, a Hela nie 2. Andrzej czytał książkę o historii 3. Często słyszę imię Jan, prawie nigdy nie słyszę ... Eustachy. 4. Moje siostry mają ładne 5. Nigdy nie słyszałam takich 6. On często występuje ... pana Nowickiego.
7. Studiuję na Uniwersytecie ... Łomonosowa.

Сказуемое nie ma • Orzeczenie nie ma

Anna tu **jest**.

Anna **ma** teczkę.

Anny tu **nie ma**.

Anna **nie ma** teczki.

Как видно из примеров, форма **nie ma** используется при образовании конструкций с отрицанием и к глаголу **być** – **jest**, и к глаголу **mieć** – **ma**.

8. Задайте вопросы к выделенным словам и ответьте на них отрицательно:

• Proszę zadać pytania do podkreślonych wyrazów i odpowiedzieć na nie przecząco:

1. **Jadwiga** już jest w bibliotece. 2. Tu **jest** twoja torebka.
3. Ona **ma** niemiecką gramatykę. 4. **On** ma nowe ćwiczenie.
5. **Mam** siostrę. 6. Tam jest **Maria**. 7. **Ona** ma nową suknię. 8. **Tam** jest i Zosia i Hela.

Прямое дополнение при глаголах с отрицанием

Dopełnienie bliższe po czasownikach zaprzeczonych

Прямое дополнение обычно стоит в винительном падеже. При отрицании оно всегда стоит в родительном падеже, например: *Rozumiem opowiadanie Nie rozumiem opowiadania*

* *twoi* – лично-мужская форма местоимения *twój*. См. подробнее в уроке 18.

В русском языке возможно употребление как родительного, так и винительного падежа, например: “Я не понимаю этого рассказа”; “Я не понимаю этот рассказ”.

Отрицание в польском языке требует родительного падежа и при наличии двух глаголов, например: *Nie umiem przetłumaczyć opowiadania.*

9. Proszę dokończyć zdania:

1. On czyta książkę. On nie czyta 2. Hela lubi muzykę. Hela nie lubi 3. Kupuję mleko. Nie kupuję 4. Piszę ćwiczenie. Nie piszę

10. Proszę użyć odpowiedniego przypadku wyrazów podanych w nawiasie:

1. Dlaczego nie czytasz (gazeta)? 2. Nie chcę brać na egzamin (gramatyka). 3. Nie piję (czarna kawa) wieczorem. 4. Nie umiem przetłumaczyć (zdanie). 5. Dlaczego oni nie niosą (paczka) na pocztę? 6. On nie otwiera tak wcześnie (okienko). 7. Nie rozumiem (ćwiczenie).

Если между отрицательной частицей и глаголом поставить наречие, например: *bardzo, często*, то дополнение ставится в винительном падеже, например: *Nie bardzo lubię matematykę.* Объясняется это тем, что в данном случае отрицание относится к наречию, а не существительному.

11. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy kupujesz jabłka? Nie, 2. Czy często kupujesz jabłka? Nie, 3. Czy pijesz mleko? Nie, ... 4. Czy codziennie pijesz mleko? Nie, 5. Czy robisz ćwiczenie? Nie, 6. Czy często robisz ćwiczenia? Nie,

Słownik do tekstu

artysta malarz художник

artysta художник (в широком значении)

drzwi дверь

formalność формальность

gotowy готовый

granica граница, предел

jeździć ездить

kawiarnia кафе

ładnie красиво

lipiec июль

malarz 1) живописец; 2) маляр

material материал

miara мера; мерка

mieścić się помещаться

napis надпись

nauczycielka учительница

niektóry некоторый

osoba лицо, человек, персона

para пара

parę несколько, пара
parter 1) партер; 2) первый этаж
pas пояс; полоса
piętro этаж
podróż путешествие, поездка,
дорога
pojechać поехать
pracownica сотрудница
rozumieć понимать
szycie шитьё, пошив
średni средний (кроме грам. зна-
чения)
tabliczka табличка

turystyczny туристический
umieć уметь
uszyty сшитый
w ogóle вообще
widnieć виднеться; рассветать
wolny свободный
zakład предприятие
załatwić сделать, устроить
załatwienie отглагольное суще-
ствительное от **załatwić**
zamiar намерение
zapisać się записаться
znać знать

TEKST PODSTAWOWY

NA WYCIECZKĘ

Z Moskwy do Warszawy wybiera się grupa turystyczna. W wycieczce bierze udział kilka młodych nauczycielek moskiewskich szkół średnich, pracownice niektórych zakładów moskiewskich i jeszcze parę osób.

Biuro podróży mieści się na drugim piętrze. Na drzwiach wisi tabliczka "Czynne codziennie prócz niedziel i świąt". Na jednym z okienek widnieje napis: "Informacja".

Do biura wchodzi para: ona – nauczycielka matematyki, on – artysta malarz. Ona ma na imię Maria, on – Piotr. Nigdy jeszcze nie byli w Polsce ani w ogóle za granicą. Ale rozumieją po polsku i umieją czytać.

Po załatwieniu formalności wracają do domu. Idą ulicą Arbat. Po drodze spotykają kolegę Piotra, też artystę malarza. Kolega był już kilka razy za granicą. Zna stolice Bułgarii i Rumunii, jeździł też po innych miastach bułgarskich i rumuńskich. Ale w Polsce jeszcze nie był, nie zna Warszawy ani innych miast polskich. Teraz chce pojechać razem z nimi. Więc nie trzeba tracić ani chwili czasu i zapisać się na wycieczkę. Przecież lipiec już za pasem. Kolega idzie do biura podróży. Maria i Piotr siadają przy wolnym stoliku w kawiarni.

Maria już chce iść po zakupy. Ma zamiar kupić sobie nową suknię, ale Piotr mówi: "Możesz się nie spieszyć i nie kupować gotowej sukienki. Możesz poczekać!"

– Masz rację – odpowiada Maria. – Mogę kupić materiał i oddać do szycia. Nie chcę gotowej sukienki. Gotowa nigdy tak ładnie nie leży jak uszyta na miarę.

✓ *Zwroty*

za pasem – не за горами

po załatwieniu formalności – после оформления документов

mieć zamiar – собираться, иметь намерение

uszyć na miarę – сшить по мерке

Biuro podróży jest czynne codziennie prócz niedziel i świąt. – Бюро путешествий работает ежедневно кроме воскресных и праздничных дней.

Обратите внимание на различие в значении фразеологического оборота *mieć zamiar* и глагола *wybierać się*

Wybieram się po zakupy. – Собираюсь пойти за покупками.

Mam zamiar kupić nowy płaszcz, ale oczekam trochę. – Я собираюсь (намерен, хочу) купить новый плащ, но подожду немного.

✓ *Словоупотребление • Użycie wyrazów*

parter	партер; первый этаж
piętro	этаж
pierwsze piętro	второй этаж и т. д.

Suknia dobrze leży. – Платье хорошо сидит.

kilka	несколько (в пределах десятка)
paraę	несколько, пара-тройка

✓ *Многозначность слов • Wieloznaczność wyrazów*

osoba	{	человек
		персона, лицо
		грамм лицо
wycieczka	{	экскурсия
		туристическая поездка
		туристская группа

Bardzo lubię opisy podróży (путешествий).

Podróż (поездка) do Krakowa była bardzo ciekawa.

Po podróży (с дороги) trzeba się umyć.

✓ *Употребление надежей • Użycie przyradków*

Jeździmy po miastach. – Мы ездим по городам

12. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kto bierze udział w wycieczce? 2. Gdzie się mieści biuro podróży? 3. Jaka tabliczka wisi na drzwiach biura? 4. Kto wchodzi do biura? 5. Czy nauczycielka i jej mąż znają język polski? 6. Co oni robią po załatwieniu formalności? 7. Kogo spotykają po drodze? 8. Czy ich znajomy nie był nigdy za granicą? 9. Co chce zrobić Maria? 10. Co mówi Piotr? 11. Co odpowiada Maria?

13. Proszę zadać pytania do wyróżnionych wyrazów:

1. Przy oknie **stoi** kilka osób. 2. Biblioteka jest na **pierwszym piętrze**. 3. Pan Otrębski jest **ważną osobą**. 4. Muzeum jest otwarte **codziennie**. 5. Zawsze chodzę **do szkoły** ulicą Parkową. 6. Biblioteka jest **czynna** we wtorki, czwartki i soboty.

14. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Как зовут твою сестру? 2. Мы ходим по музеям столицы Польши. 3. Моя комната на четвёртом этаже. 4. Сколько человек принимает участие в экскурсии? 5. Где помещается бюро заграничных путешествий? 6. Простите, как вас (обращаясь к мужчине) зовут? 7. У тебя новое платье? Как оно хорошо сидит. 8. Мы ездим по городам нашей родины. 9. "Они пишут" – это третье лицо множественного числа. 10. Почему ты никогда не ходишь по улице Маршалковской? 11. Читальный зал работает по воскресеньям и средам. 12. Она собирается купить новое платье.

15. Proszę przeczytać w osobach i powtórzyć z pamięci:

1

– Dzień dobry, pani docent. Pani pozwoli, że się przedstawię: nazywam się Krzysztof Trzcіński.

– Dzień dobry panu. Moje nazwisko – Szczepańska, ale proszę mi* mówić „ty”. Mam na imię Barbara.

– Bardzo mi miło. W takim razie też proszę mi mówić po imieniu.

2

Michał: Dzień dobry pani! Dlaczego pani tak się spieszy?

Anna: Dzień dobry. Wybieram się na wycieczkę.

Michał: Do którego miasta i kiedy ma pani zamiar pojechać?

Anna: Do Warszawy. Pojutrze.

* *mi* – краткая форма дательного падежа местоимения «я» (мне).

Michał: Tak prędko?

Anna: Tak. Ale jeszcze nie wszystko jest gotowe.

Michał: Co pani jeszcze chce kupić?

Anna: Chcę kupić torebkę i sukienkę.

Michał: Pani mąż też się wybiera na wycieczkę?

Anna: Zawsze jeździmy razem.

Michał: A ja chcę pojechać do Bułgarii. W Polsce już byłem.

Anna: Jest pan zadowolony z tej wycieczki?

Michał: Bardzo. Polska to ciekawy kraj. Życzę (желаю) pani przyjemnej podróży.

16. Proszę opowiedzieć tekst "Na wycieczkę" w imieniu Marii albo Piotra.

TEKSTY DODATKOWE

WARSZAWA

Warszawa to stolica Polski. Jest to dziś duże miasto, liczy ponad półtora miliona mieszkańców. Obecna Warszawa – to miasto szerokich ulic i zabytkowych pałaców, kościołów, pomników, wspaniałych bulwarów i ogrodów. Jest nie tylko ważnym ośrodkiem politycznym, administracyjnym i przemysłowym, lecz również wielkim centrum bogatego życia kulturalnego.

Historia Warszawy liczy ponad siedemset lat. To bardzo trudna historia. Podczas drugiej wojny światowej Warszawa została prawie cała zniszczona przez okupantów hitlerowskich. Po wojnie cały naród odbudowywał stolicę. I oto teraz możemy obejrzeć odbudowane według starych wzorów słynne Stare Miasto, Plac Zamkowy, Kolumnę Zygmunta, Zamek Królewski.

Na Rynku Starego Miasta zawsze jest dużo warszawiaków i gości stolicy. Można zobaczyć tu Niemców i Francuzów, Amerykanów i Włochów, Rosjan i Czechów. W starych kamieniczkach jest dużo małych kawiarenek. W kawiarni można wypić szklankę herbaty lub filiżankę kawy, zjeść ciastko. Na Rynku gra katarzyniarz. Tutaj można kupić obrazy młodych malarzy.

Każdy warszawiak, każdy gość stolicy koniecznie odwiedza Grób Nieznanego Żołnierza, składa hołd poległym. Każdy również odwiedza Syrenkę – symbol Warszawy – która ma tarczę i miecz by bronić Warszawy. W ogóle w Warszawie jest dużo miejsc godnych widzenia.

 KOMENTARZ DO TEKSTU

pałac дворец
kamienica каменный дом
ciastko пирожное
kataryniarz шарманщик
grób могила

składać hold воздавать почести
tarcza щит
godny достойный; заслуживающий (чего-л.)

TO POLSKA

Ten dom, który stoi nad Wisłą	(wiadomo, dwunasta).
– to Polska.	I każda godzina.
Ten sad, który kwitnie nad Odrą	I piątek, i środa.
– to Polska.	Jeziora mazurskie
I statki w Szczecinie,	i lasów uroda.
I dzwony nad Sanem.	I szkoły, i mosty.
I huty płonące.	I cisza bibliotek.
I ptaki nad ranem.	I węgiel w kopalniach.
I pola, co dzwonią	I w ulach mód złoty.
pszenicą i żytem.	Uśmiechy na ustach.
I halny wiatr w górach.	I znaczki na listach
I orzeł nad szczytem.	– to Polska,
I ręce, co tworzą	to kraj nasz,
maszyny i miasta.	to ziemia ojczysta.
I hejnał w Krakowie	

Tadeusz Śliwiak

 KOMENTARZ DO TEKSTU

statki суда, корабли
dzwony колокола
huty płonące зд. зарево металлургических заводов
żyto рожь
halny сильный ветер с гор (в Татрах)
nad szczytem над вершиной

hejnał особая мелодия, исполняемая на трубе
jeziora mazurskie мазурские озёра
uroda красота
węgiel w kopalniach уголь в шахтах
uśmiechy улыбки

Lekcja 9

Tematy gramatyczne

IV склонение имён существительных

Глагол **jechać** (настоящее время)

I склонение имён существительных. Творительный падеж единственного числа

Обстоятельства места

IV склонение имён существительных

IV deklinacja rzeczowników

К IV склонению относятся существительные женского рода, не имеющие окончания в именительном падеже единственного числа.

Существительные IV склонения оканчиваются на мягкий или отвердевший согласный или же на **-w**, например: *przyjaźń, noc, pieśń, brew, nić, rzecz*.

 Proszę zapamiętać nowe wyrazy:

brew бровь

nić нитка

dłoń ладонь

twarz лицо

koniec конец

Wzór odmiany

Liczba pojedyncza					
M.	powieść	brew	noc	dłoń	twarz
D.	powieści-i	brw-i	noc-y	dłoni-i	twarz-y
C.	powieści-i	brw-i	noc-y	dłoni-i	twarz-y
B.	powieść	brew	noc	dłoń	twarz
N.	powieści-ą	brwi-ą	noc-ą	dłoni-ą	twarz-ą
Msc.	o powieści-i	o brw-i	o noc-y	o dłoni-i	o twarz-y
W.	powieści-i	brw-i	noc-y	dłoni-i	twarz-y

В формах единственного числа IV склонение сходно с III склонением образца на **i**. Различие проявляется в именительном и винительном падежах, а также в звательной форме.

Сходство окончаний с русскими существительными женского рода на согласный проявляется во всех падежах, кроме творительного.

1. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy znasz powieść "Marta"? Nie, ... 2. Czy on pracuje całą noc? Nie, ... 3. Czy lubisz pieśń, którą śpiewa Rodowicz? Oczywiście, ... 4. Czy ona ma ładną twarz? Так,

Liczba mnoga					
M./W.	powieśc-i	brw-i	nic-i	noc-e	dłoni-e
D.	powieśc-i	brw-i	nic-i	noc-y	dłoni
C.	powieści-om	brwi-om	nici-om	noc-om	dłoni-om
B.	powieśc-i	brw-i	nic-i	noc-e	dłoni-e
N.	powieści-ami	brwi-ami	nić-mi	noc-ami	dłoń-mi
Msc.	o powieści-ach	o brwi-ach	o nici-ach	o noc-ach	o dłoni-ach

M./W.	twarz-e
D.	twarz-y
C.	twarz-om
B.	twarz-e
N.	twarz-ami
Msc.	o twarz-ach

2. Proszę użyć odpowiedniego przypadku liczby pojedynczej:

1. Nie znam (powieść), o której opowiadasz. 2. Lubię (pieśń "Kolorowe jarmarki"). 3. To była dziewczyna o bardzo (ładna twarz). 4. Widzę (młoda, wesoła twarz).

Во множественном числе выделяются своими окончаниями два падежа: именительный и родительный.

Именительный падеж имеет окончания **-i(-y)**, **-e**. Для употребления окончаний нет общего правила. Можно лишь выделить некоторые группы:

а) существительные на **-ść** имеют окончание **-i**, например: *powieści, części*;

б) существительные на **-rz(ż)**, **-c** имеют окончание **-e**, например: *twarz – twarze, straż – stráže, noc – noce*.

Поскольку в русском языке все существительные женского рода имеют в именительном падеже множественного числа окончание **-и (-ы)**, возможны случаи как сходства, так и различия с русским языком, например: *brwi, pieśni, noce, dłonie*

Родительный падеж множественного числа имеет окончание **-i(-y)**, например: *powieści, twarzu*.

Все существительные IV склонения на **-w(-ew)** имеют беглое **e**, встречающееся только в именительном и винительном

падежах единственного числа, например: *brew*, но *brwi*. Беглое *e* встречается в словоизменении и некоторых других существительных этого склонения, например: *wieś* – *wsi*.

Некоторые существительные имеют в творительном падеже множественного числа окончание **-mi**, например: *dłoń-mi*, *nić-mi*.

3. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy Zosia i Hela mają ładne twarze? Tak, ... 2. Czy ten chłopiec ma ciemne brwi? Tak, ... 3. Czy lubisz pieśni ukraińskie? Tak, 4. Czy lubisz ciekawe powieści? Oczywiście, ...

4. Proszę użyć odpowiedniego przypadku liczby mnogiej:

1. Czytamy (ciekawa powieść). 2. Widzę (młoda, wesoła twarz). 3. Lubię (ciemna noc i silna burza). 4. Chcę tłumaczyć (inna część) opowiadania. 5. On ma (ładna brew).

5. Proszę użyć odpowiedniego przypadku liczby pojedynczej lub mnogiej:

1. (Noc) były (ciemna). 2. (Burza) były (silna). 3. Ona ma ładne (dłoń). 4. Ona ma czarne (brew). 5. W naszej bibliotece są (ciekawa powieść). 6. One czytają (nowela). 7. Nie lubię (silna burza i ciemna noc).

Глагол **jechać** (настоящее время)

Часовник **jechać** (час **teraźniejszy**)

Osoba	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1	jad-ę	jedzi-emy
2	jedzi-esz	jedzi-ecie
3	jedzi-e	jad-ą

При спряжении глагола **jechać**, кроме чередования согласных, происходит чередование коренного гласного: **a – e**.

6. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy jedziesz razem z żoną? Tak, jadę ... 2. Z kim oni jadą do Warszawy? Jadą ... 3. Czy ona jedzie do siostry? Tak, ona jedzie 4. Kiedy jedziecie? Jedziemy ...

7. Используйте глагол **jechać** в нужном лице и числе настоящего времени:

• Proszę użyć odpowiedniej osoby i liczby czasu **teraźniejszego** czasownika **jechać**:

1. On ... z siostrą. 2. Halina i Michał ... razem. 3. Andrzej, kiedy ... do Moskwy? 4. ... do matki – mówi Janka.

I склонение имён существительных

I deklinacja rzeczowników

К I склонению относятся существительные мужского рода с нулевой флексией, например: *brat, koń, dom*, а также уменьшительно-ласкательные формы имён собственных на *-o*, например: *Stasio*.

Творительный падеж единственного числа

Narzędnik liczby pojedynczej

M.	człowiek	dom	pies	dzień	koniec
N.	człowieki-em	dom-em	ps-em	dni-em	końc-em

В I склонении творительный падеж единственного числа всегда имеет окончание **-em**.

8. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy często spotykasz się z takim wesołym człowiekiem, jakim jest Michał? Nie, 2. Czy za naszym domem jest poczta? Tak, 3. Kto u was zwykle chodzi na spacer z psem? U nas zwykle 4. Czy niedziela jest dniem pracy? Nie,

9. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я студент, мой брат ученик, а наш отец художник. 2. Вы (обращаясь к мужчине) врач? 3. Нет, я техник. 4. Я был в кино с братом. 5. За домом стоит машина (автомобиль). 6. Я еду к вам с сыном.

Обстоятельства места • Okoliczniki miejsca

Обстоятельства места могут выражаться наречиями с предложными сочетаниями.

Наречия места **tu, tam, gdzie, wszędzie, nigdzie** могут отвечать и на вопрос “где?” и на вопрос “куда?”, например:

Co **tu** leży?

Что *здесь (тут)* лежит?

On chce **tu** przyjechać.

Он хочет *сюда* приехать.

Byłem **tam**.

Я был *там*.

Jadę **tam**.

Я еду *туда*

Gdzie jest czytelnia?

Где читальный зал?

Gdzie idziesz?

Куда ты идёшь?

Nigdzie nie byłem.

Я *нигде* не был.

Nigdzie nie idę.

Я *никуда* не иду.

Другие наречия места отвечают на один вопрос, например:

Dokąd jedziesz?	Куда ты едешь?
Skąd oni jada?	Откуда они едут?
Widzisz stąd dobrze?	Ты хорошо <i>отсюда</i> видишь?
On wraca stamtąd .	Он возвращается <i>оттуда</i> .

10. Proszę użyć odpowiedniego przysłówka:

1. One jada ... jutro.	stamtąd tam nigdzie dokąd skąd
2. Chodzę ... pieszo.	
3. ... masz numer czasopisma "Sport"?	
4. ... nie chcę dziś iść.	
5. ... pan jedzie?	

11. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Откуда ты идёшь? 2. Я еду туда. 3. Когда он сюда приходит? 4. Вы никуда не едете? 5. Я нигде не вижу Анну.

В польском языке существуют, выраженные наречиями, обстоятельства места, отвечающие на вопрос "каким путём?":

którédy?	каким путём?
tamtédy	тем путём
tédy	этим путём

Обстоятельства места, отвечающие на вопрос "каким путём?", могут также выражаться существительным в творительном падеже, например:

Którédy chcesz iść? **Lasem.**

Обстоятельства места, отвечающие на вопрос "где?", могут выражаться существительными в родительном, творительном и предложном падежах с различными предлогами, например:

Oni mieszkają obok nas.	Byłem na wsi N.
Wzdłuż ścian stoją półki.	Byłem nad morzem .*
Papier leży pod słownikami.	Chodzimy po muzeach.
	Stoję przy oknie.

Обстоятельства места, отвечающие на вопрос "куда?", могут выражаться существительными в родительном и винительном падежах с различными предлогами, например:

* *Nad morzem, nad rzeką* и т.п. соответствует русскому *у моря, у реки, на берегу*; *na morzu, na rzece* это не на берегу, а непосредственно *на море* и т. д.

Jadę do domu.

Jadę za miasto.

Jedziemy nad morze, na Krym, w góry.

12. Proszę zadać pytania do podkreślonych wyrazów:

1. Jadę do pracy przez plac Puszkina.

2. Wczoraj byłem w kinie.

3. Jedziemy lasem.

4. Oni jadą tam przez Kraków.

5. Wracam z fabryki.

gdzie?
dokąd?
skąd?
którędy?

13. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Ты был на Висле? 2. Мы ходим по аудиториям и ищем преподавателя. 3. Когда вы (обращаясь к женщине) туда едете? 4. Они едут на Волгу. 5. Когда и куда вы едете? 6. Я был в деревне с братом и его товарищем. 7. Когда вы (обращаясь к женщине) были в деревне? 8. Кто сидит рядом с Марией?

📖 Słownik do tekstu

autobus автобус

autobusowy автобусный

dojść дойти

dolny нижний

dworzec вокзал

górnny верхний

hotel гостиница

jechać ехать

konduktor 1) кондуктор; 2) проводник

krótko недолго; коротко

lekki лёгкий (не тяжёлый)

metro метро

mijać проезжать, проходить мимо; миновать

niewielki небольшой

nigdzie 1) нигде; 2) никуда

odprawa celna таможенный досмотр

odprowadzać провожать

opuścić покинуть

peron перрон

pieszko пешком

pociąg поезд

pospieszny (i pośpieszny) скорый (поезд)

pół пол, половина

przedział купе

przejeżdżać переезжать

przystanek остановка

restauracyjny ресторанный

ruchliwy подвижный, полный движения

ruszać 1) трогать; 2) трогаться, отправляться

rzecz вещь

sam 1) сам; 2) один

stacja станция

szybko быстро

śródmieście центр (города)

taksówka такси

tor путь (ж.д. и т. п.)

trwać 1) длиться, продолжаться; 2) не отступать, упорствовать

uprzedzać предупреждать

wagon restauracyjny вагон-ресторан

walizka чемодан

właśnie как раз
wsiadać садиться (в транспорт)
wyjeżdżać выезжать, уезжать
wysiadać выходить (из транспорта)

zatrzymywać się останавливаться
znajomy знакомый
zobaczyć увидеть

TEKST PODSTAWOWY

PODRÓŻ

Dziś wyjeżdżamy. Wsiadamy do taksówki i jedziemy na dworzec Białoruski. Walizki mamy niewielkie, lekkie, więc niosę nasze rzeczy sam. Spotykamy kilka osób z naszej grupy. Widzę właśnie, jak nasz znajomy wysiada z taksówki, inny wychodzi z metra. A tu jest przystanek autobusowy. Kilka koleżanek jedzie autobusem. Plac przed dworcem jest bardzo ruchliwy. Wychodzimy na peron i czytamy na tablicy: Pociąg Moskwa – Berlin – tor numer trzy. Mamy jeszcze pół godziny.

Na naszym wagonie widnieje napis: Moskwa – Warszawa. Obok wagon restauracyjny.

Wsiadamy. Mamy dobre miejsca: czwarty przedział, jedno miejsce dolne, drugie – górne. Kładziemy walizki na półce. Konduktor uprzedza: “Pociąg niedługo rusza, odprowadzających prosimy opuścić wagon”.

Nas odprowadza brat. Żegnamy się z nim. Brat wysiada. My podchodzimy do okna. Jeszcze dwie – trzy minuty i pociąg rusza. Jedziemy szybko. Pociąg jest pospieszny i zatrzymuje się tylko na dużych stacjach. Stolicę Białorusi Mińsk mijamy w nocy. Rano jesteśmy na granicy. Odprawa celna i inne formalności trwają krótko. Przejeżdżamy most przez Bug i już jesteśmy w Polsce. Jeszcze kilka godzin i... będziemy w Warszawie.

Nikt nie czyta książek ani gazet, każdy chce stać przy oknie i pierwszy zobaczyć Warszawę.

- Na który dworzec przyjeżdżamy? – pytam konduktora.
- Na Dworzec Centralny.
- Nasz hotel jest w śródmieściu. Czy dworzec jest blisko?
- Tak, proszę pana. Można dojść pieszo.
- Dziękuję.

Analiza tekstu

✓ *Antonimy*

lekki ciężki

✓ **Składnia rzędu czasowników**

wsiadać (do czego?) – входить, садиться (в какой-л вид транспорта)

wysiadać (z czego?) – сходить, выходить (из какого-л. вида транспорта)

jechać (czym?) – ехать (на каком-л. виде транспорта)

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

dworzec	вокзал
górnym	верхний
opuścić	покинуть

✓ **Многозначность слов. Wieloznaczność wyrazów**

konduktor	{ кондуктор проводник
opuszczyć	{ опустить пропустить покинуть
sam	{ сам один

14. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kiedy wyjeżdżamy? 2. Czym jedziemy na dworzec? 3. Czy nasze walizki są ciężkie? 4. Kogo spotykamy przed dworcem? 5. Dokąd wychodzimy? 6. Co czytamy na tablicy? 7. Ile czasu mamy do odjazdu pociągu? 8. Jaki wagon jest obok naszego wagonu? 9. Jakie mamy miejsca? 10. Gdzie kładziemy walizki? 11. O czym uprzedza konduktor? 12. Kto nas odprowadza? 13. Czy pociąg zatrzymuje się na każdej stacji? 14. Kiedy mijamy granicę? 15. Gdzie jest nasz hotel?

15. Proszę użyć odpowiedniego wyrazu w odpowiedniej formie:

1. Wczoraj była bardzo ... lekcja, a dziś	łatwy
2. Jadwiga ... do taksówki.	trudny
3. To mój przystanek. Ja tu	lekki
4. Do biura ... moja znajoma.	ciężki
5. Twoja walizka jest duża i	wchodzić
6. ... z domu i idziemy na przystanek.	wychodzić
7. Autobus ... przed hotelem.	wsiadać
8. Śniadanie zawsze mam	wysiadać
	zatrzymać się

16. Составьте предложения, соединив две колонки:

• Proszę połączyć dwie części zdań:

Jedziemy autem	nam herbatę.
Moje rzeczy jak zawsze	jutro rano.
Konduktor podaje	albo metrem, albo taksówką.
Wracamy do Moskwy	kładę swoją walizkę na półce.
Jadę do nich	mieszka sama.
Kiedy pociąg rusza,	są bardzo lekkie.
Nie mogę sama nieść	z jednego dworca na drugi.
Moja matka	przez Radom rano.
Zawsze przejeżdżamy	takiej ciężkiej walizki.
Nie lubię spać	na górnej półce.
Na tej stacji	nieść takich ciężkich rzeczy.
Dlaczego twoja walizka	pociąg się nie zatrzymuje.
Nie mogę sama	one nie lubią jeździć autobusem.
Barbara i Zofia jadą metrem	jest taka lekka?

17. Proszę przetłumaczyć na język polski:

Мой знакомый и его жена едут за границу. Они живут в Польше. Его зовут Михаил, её Софья. Софья уже была за границей. Михаил хорошо знает Варшаву, Краков и другие города своей родины. Теперь они хотят поехать в Москву. У них уже есть билеты на скорый поезд. Они едут на вокзал на автобусе. Их никто не провожает. Они выходят на перрон и садятся в свой вагон. Кладут вещи на полку. Поезд отправляется. Потом Михаил говорит: “Я проголодался”. Жена отвечает: “Вагон-ресторан рядом. Мы можем туда пойти”.

18. Proszę przeczytać w osobach i powtórzyć z pamięci:

1

– Pani pozwoli? Pomogę nieść walizkę.

– Dziękuję, jest taka lekka, że mogę nieść sama. Może kolega pomoże pani Kowalskiej. Ona ma ciężką walizkę.

2

– Czy pani już była za granicą?

– Jadę po raz pierwszy. Ale moja siostra już była w Szwecji i w Hiszpanii i opowiada dużo ciekawych rzeczy.

– Czy pani ma dolne miejsce?

– Owszem. Miejsce mam dolne. Ale ja mogę dobrze spać i na górnym.

– I ja tak samo.

- Macie już bilety?
- Oczywiście.
- Na jaki pociąg?
- Na pospieszny.
- No to jedziemy razem. My też mamy na pospieszny.
- Który wagon macie?
- Trzeci.
- To i wagon mamy ten sam.

- Czy ten pociąg zatrzymuje się na małych stacjach?
- Nie, tylko na dużych.
- A do granicy jeszcze daleko?
- Już blisko. Z pół godziny.

19. Proszę opowiedzieć tekst “Podróż” w osobie drugiej – ty: np. “Dziś wyjeżdżasz” i tak dalej.
20. Proszę opowiedzieć o swojej podróży pociągiem.
21. Proszę rozwinąć podkreślone zdania z “Legends o smoku wawelskim” według wzoru:

Wzór: Dużo jest legend o Krakowie. – *Dużo jest pięknych legend opowiadanych przez lud o prastarej stolicy Polski Krakowie.*

SŁOWOTWÓRSTWO

С помощью частицы *-ś* можно образовать неопределённые местоимения и наречия, например: *ktoś* – кто-то, *coś* – что-то, *czyjś* – чей-то, *jakiś* – какой-то, *gdzieś* – где-то; куда-то.

TEKSTY DODATKOWE

KRAKÓW

Jesienią Kraków jest najbardziej sobą. Już przetoczyła się lawina czerwcowych wycieczek szkolnych, już rzadziej pojawiają się samochody z rejestracją zagraniczną, już wróciła młodzież studencka, znowu po wakacyjnej przerwie nadając ton miastu.

Dziewczyny pędzą na wykłady, wieczorem wkuwają lub umawiają się gdzieś. Może “Pod Jaszczurami”, może “Pod Baranami”, może w “Jamie Michalikowej”, bo tam nowy program, a najpewniej pod pomnikiem Grażyny na Plantach. Bo Planty są jesienią najpiękniejsze, całe złote i purpurowe.

Z wieży Mariackiej jak przed wiekami niesie się co godzinę hejnał. Ile pokoleń słuchało tego miłego dla ucha koncertu na trąbkę? Patronował ten hejnał niejednej dyskusji na wielkie tematy sztuki i kultury (bo Kraków wciąż chce być, jeśli nie pierwszą, to drugą stolicą kraju – intelektualną), patronował niejednej miłości, niejednej porażce przy egzaminach, a był także pierwszym łącznikiem dla tysięcy ludzi, którzy przybyli do Nowej Huty i zaraz stali się rodowitymi krakowianami.

Bo jest to miasto – o czym zapewniać nie trzeba – o wielkiej sile atrakcyjnej. Jedni traktują Kraków jak wielką świątynię historii, inni tutaj się uczą i pracują, a chyba wszyscy lubią tu karmić gołębie, lubią sobie stanąć na Rynku i patrzeć na krakowskie kwaciarki i ich bajecznie kolorowy towar. Wystarczy wejść na jakikolwiek dziedziniec przy ulicy Kanoniczej, Grodzkiej, Gołębiej czy Jagiellońskiej, by nacieszyć oczy renesansową architekturą, starą fontanną, omszałą przeszłością. Może ktoś nad naszą głową wytrzepie dywan, ale nie szkodzi. W średniowieczu mogło być gorzej. Można sobie pójść na Planty, przysiąść na chwilę i popatrzeć na ludzi, na drzewa, na dzieci. Można też przystanąć i pogapić się na malarza, który na Rynku rozstawił sztalugi i maluje podcienia Sukiennic. A i kawiarni tu mnóstwo, zacisznych, intymnych, i wystaw, galerii, muzeów, no i wreszcie jest ten największy salon – krakowski Rynek.

KOMENTARZ DO TEKSTU

przetoczyć się прокатиться
pędzić нестись (бежать); гнать
wkuwać зубрить
umawiać się уговариваться о
 встрече, свидании
Planty nazwa bulwaru w Krakowie
wieża башня
hejnał сигнал, исполняемый
 трубачом
łącznik зд. связующее звено
zapewniać (o czym?) уверять (в
 чём-л.)
siła atrakcyjna притягательная
 сила
świątynia храм

kwaciarka цветочница
bajecznie сказочно
dziedziniec двор
trąbka труба
sztuka искусство
porażka поражение (зд. провал
 на экзаменах)
wytrzepać dywan выбить ковёр
nie szkodzi не беда
średniowiecze средневековье
wystawa выставка
pogapić się поглазеть
sztaluga мольберт
podcienia аркады

LEGENDA O SMOKU WAWELSKIM

Dużo jest legend o Krakowie. Jedna z nich jest legenda o smoku wawelskim. Smok żył w jaskini. Porywał bydło, owce, a także ludzi i nikt nie potrafił go zgładzić.

Ludzie bali się. Pewnego dnia do króla Kraka, który miał swą siedzibę na Wawelu, zgłosił się młody szewczyk obiecując zniszczyć straszliwego smoka. Szewczyk uszył wielki wór z owczych skór, napełnił go siarką i podrzucił smokowi. Potwór zjadł przynętę. Poczuł pragnienie. Poszedł nad Wisłę i zaczął łapczywie pić wodę. Pił aż pękł.

Król dał szewczykowi córkę.

KOMENTARZ DO TEKSTU

smok wawelski вавельский дра-
кон

jaskinia пещера

porywał bydło похищал скот

nikt nie potrafił go zgładzić никто
не смог его прикончить

bali się боялись

siedziba резиденция

zgłosił się szewczyk явился под-
мастерье сапожника

zniszczyć уничтожить

wór мешок

podrzucił подбросил

potwór чудовище

przynęta приманка

pragnienie жажда

łapczywie жадно

pękł лопнул

Лекcja 10

Tematy gramatyczne

I склонение имён существительных. Родительный и винительный падежи единственного числа

Склонение имён прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных мужского рода (ед. ч.)

Склонение указательных местоимений *ten, ta, to* в единственном числе

I склонение имён существительных

Родительный и винительный падежи единственного числа

I deklinacja rzeczowników

Dopełniacz i biernik liczby pojedynczej

Родительный падеж имеет два окончания: **-а, -и**.

Окончание **-а** характерно для одушевлённых существительных, например: *człowieka, syna, konia, psa*.

Окончание **-а** имеют также неодушевлённые существительные:

а) с суффиксами **-ik, -yk, -nik, -arz, -acz, -ak, -ec**, например: *stolika, języka, słownika, korytarza, odkurzacza, trzepaka, końca*;

б) названия месяцев: *stycznia, marca, kwietnia, maja, czerwca, lipca, sierpnia, września, października, listopada, grudnia*;

в) некоторые названия одежды, посуды, орудий, танцев, единиц измерения, частей тела, игр, например: *plaszcza, talerza, noża, poloneza, kilograma, brzucha, hokeja*;

г) большинство грамматических терминов, например: *rzeczownika, zaimka, dopełniacza*;

д) многие другие существительные, не образующие определённой лексической группы, например: *ołówka, liścia, chleba, sera*.

1. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy Jerzy nie ma ołówka? Tak, 2. Czy znasz tego człowieka? Tak, 3. Czy masz psa? Tak, 4. Może trzeba kupić chleba i sera? Tak, 5. Czy w waszym mieszkaniu jest korytarz? Nie, 6. Czy trzeba wstawić do zdania zaimek? Nie, 7. Czy Piotr zna siostrę Janka? Tak,

Большинство неодушевлённых существительных имеют окончание **-и**:

а) отвлечённые и заимствованные существительные, например: *czasu, porządku, egzaminu, numeru*;

- б) существительные, обозначающие группу лиц или предметов, а также вещественные существительные с оттенком собирательности, например: *związkę, deszczu, śniegu*;
- в) названия рек, например: *Dunaju, Dniepru, Amuru*;
- г) названия дней недели, например: *wtorku, czwartku, piątku*;
- д) ряд существительных, не образующих определённой группы, например: *domu, listu, pociągu, kraju, zeszytu*.

2. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy wczoraj był egzamin? Nie, wczoraj nie było... 2. Czy oni czytają tekst? Nie, oni nie ... 3. Czy to jest list z domu? Nie, to nie jest ... 4. Czy ona ma zeszyt? Nie, ... 5. Czy oni już wysiadają z pociągu? Tak, oni ... 6. Czy już był jedenasty numer pisma "Sport"? Nie, jeszcze nie było

3. Proszę użyć odpowiedniej końcówki dopełniacza wyrazów ujętych w nawiasie:

1. Początek (tekst). 2. Koniec (wagon). 3. Środek (plac). 4. Nie widzę (peron). 5. Wejście do (hotel). 6. Praca (malarz). 7. Ołówek (brat). 8. Student (uniwersytet). 9. Kraj (śnieg i lód). 10. Zeszyt (student). 11. Początek (egzamin). 12. Życie (człowiek). 13. Matka (Janek). 14. Książka (chłopiec). 15. Płaszcz (Michał). 16. Praca (profesor).

Форма винительного падежа одушевлённых существительных совпадает в единственном числе с формой родительного падежа, форма винительного падежа неодушевлённых существительных совпадает с формой именительного падежа.

4. Proszę użyć biernika liczby pojedynczej wyrazów ujętych w nawias:

1. Czy mogę prosić o (zeszyt)? 2. Często spotykam (brat) Zosi. 3. Już niosę (śniadanie). 4. Lubię (Michał). 5. Oni czekają na (Piotr). 6. Na (kto) czekasz? 7. Na (co) czekasz?

Склонение имён прилагательных, местоименных прилагательных

и порядковых числительных мужского рода (ед. ч.)

Odmiana przymiotników, zaimków przymiotnych i liczebników porządkowych rodzaju męskiego (liczba pojedyncza)

Имена прилагательные и другие части речи, склоняющиеся как прилагательные, в мужском роде изменяются по падежам следующим образом:

M./W.	now-y	mój	drug-i
D.	now-ego	moj-ego	drug-i-ego
C.	now-emu	moj-emu	drug-i-emu
B.	now-ego, now-y	moj-ego, mój	drug-i-ego, drug-i
N.	now-ym	mo-im	drug-im
Msc.	o now-ym	o mo-im	o drug-im

5. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Na drzewie nie ma już ani (jeden liść). 2. Nie mam (hiszpański słownik). 3. Nie rozumiem (nowy tekst). 4. W szafie nie ma (twój płaszcz). 5. Wczoraj nie było (żaden deszcz). 6. Dlaczego nie masz ani (jeden ołówek)? 7. Wsiadamy do (pociąg osobowy). 8. Oni wysiadają z (ósmo wagon). 9. Uczymy się (język obcy). 10. Na półce nie ma ani (jeden talerz). 11. Chcę kupić (chleb i ser). 12. Nie mogę znaleźć (początek) opowiadania. 13. Nie mam (dobry długopis). 14. Ona ma (brat student). 15. Mam (dobry pies). 16. Moja siostra ma (stary kot).

Склонение указательных местоимений *ten, ta, to* (ед. ч.)

Odmiana zaimka wskazującego *ten, ta, to* (liczba pojedyncza)

	Rodzaj męski	Rodzaj nijaki	Rodzaj żeński
M./W.	ten	to	ta
D.	tego	tego	tej
C.	temu	temu	tej
B.	tego, ten	to	tę
N.	tym	tym	tą
Msc.	o tym	o tym	o tej

Родительный, дательный, творительный и предложный падежи мужского и среднего рода одинаковы, так же как и в русском языке.

В женском роде винительный падеж **tę** имеет окончание, свойственное существительным, например:

Czytam **tę** książkę.

Примечание: В разговорной речи вместо **tę** произносится **tą**.

6. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy on wysiada na tym przystanku? Tak, 2. Czy ona lubi swoją koleżankę Zosię? Tak, 3. Czy oni razem jadą na tę wycieczkę? Tak, 4. Czy Andrzej jedzie tym pociągiem? Tak, 5. Czy ona kupiła tę sukienkę dla siostry? Tak, 6. Czy

one nie lubią tej dziewczyny? Tak, 7. Czy on nie zna tej pani? Tak

7. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Wsiadam na (ta) stacji. 2. Wsiadamy do (ten) wagonu.
3. Jedziemy (ten) pociągiem. 4. Czy widzisz w oknie (ta pani)?
5. Wsiadamy z autobusu na (ten) przystanku. 6. Jedziemy na (ta) wycieczkę razem z artystą malarzem Gołębiowskim. 7. Ona też była z nami na (ta) wycieczce.

Słownik do tekstu

astronom астроном	przenieść перенести, переместить
czyli то есть	przywódca вождь, руководитель
czynny 1) активный; 2) действующий	rocznica годовщина
dalej дальше	rzeźbiarz скульптор
duński датский	setny сотый
gmach задание	słynny знаменитый
historyczny исторический	stanąć 1) встать, остановиться; 2) быть воздвигнутым
jak również а также	stąd отсюда
koło 1) круг; 2) колесо; 3) около	strona 1) сторона; 2) страница
kolumna арх. колонна	szczyt вершина, пик
król король	szewc сапожник
książę (род. księcia) князь, принц	twórca творец, создатель
lud народ	urodziny рождение; день рождения
najstarszy самый старый	walka борьба
największy самый большой, величайший	wejście вход
obecnie в настоящее время, ныне	wiek 1) век; 2) возраст
obejrzeć осмотреть, смотреть	wielki 1) большой; 2) великий
obejrzenie осмотр	wojna война
odbudowany восстановленный	wolność свобода
oglądanie осмотр	wrócić вернуться
ojczyzna отчизна	zabytek памятник старины
okupant оккупант	zabytkowy старинный
pałac дворец	zginąć погибнуть
poeta поэт	zniszczony уничтоженный, разрушенный
pomnik памятник	został wzniesiony был воздвигнут, сооружён
posąg статуя	zwiedzanie посещение, осмотр
posuwać się двигаться (вперёд)	
powstanie 1) восстание; 2) возникновение	
przede wszystkim прежде всего	

POMNIKI

Zaczynamy spacer po mieście. Wychodzimy z hotelu i jesteśmy na Krakowskim Przedmieściu. Dobrze jest stąd zaczynać oglądanie pomników warszawskich, bo właśnie na tej ulicy stoi ich kilka.

Więc przede wszystkim pomnik wielkiego polskiego astronoma Mikołaja Kopernika. Stoi on przed Pałacem Staszica¹, historycznym gmachem, w którym mieści się obecnie Polska Akademia Nauk, czyli PAN. Pomnik ten, zniszczony jak prawie wszystkie pomniki warszawskie przez okupantów hitlerowskich, po wojnie wrócił na swoje miejsce.

Posuwamy się dalej Krakowskim Przedmieściem i widzimy po prawej stronie pomnik księcia* Józefa Poniatowskiego², który zginął w walce o wolność swojej ojczyzny. Było to na początku dziewiętnastego wieku. Twórcą tego pomnika, jak również pomnika Kopernika, jest słynny rzeźbiarz duński Thorvaldsen³.

Idziemy dalej i zatrzymujemy się przed pomnikiem największego poety polskiego Adama Mickiewicza. Pomnik ten został wzniesiony w końcu dziewiętnastego wieku, w setną rocznicę urodzin poety.

Na Placu Zamkowym, na tym placu, od którego zaczynamy zwykle zwiedzanie Starego Miasta, widzimy wysoką kolumnę, a na jej szczycie posąg króla Zygmunta III Wazy⁴, tego, który przeniósł stolicę z Krakowa do Warszawy. Jest to najstarszy z pomników warszawskich. Oglądamy pięknie odbudowany Zamek Królewski. Mamy do obejrzenia jeszcze dużo pomników, ale jednego dnia nie możemy obejrzeć wszystkich.

Niedaleko Placu Zamkowego, na Starym Mieście koło zabytkowego Barbakanu⁵ widzimy ciekawy pomnik Jana Kilińskiego⁶, szewca, który brał czynny udział w Powstaniu Kościuszkowskim, był przywódcą ludu warszawskiego.

Na tym kończymy swój pierwszy spacer po Warszawie, wracamy do hotelu i oglądamy telewizję.

Komentarz historyczny do tekstu

¹ Stanisław Staszic – Станислав Сташиц (1755–1826) – видный польский учёный, просветитель, публицист. С 1808 г. президент Общества друзей науки.

* Склонение существительного *książe* дано в разделе “Грамматика”.

² Józef Poniatowski – Юзеф Понятовский (1763–1813) – польский князь, генерал, маршал Франции. Участник польского восстания 1794 г. и похода в Россию 1812 г.

³ B. Thorvaldsen – Б. Торвальдсен (1768–1844) – датский скульптор.

⁴ Zygmunt III Waza – Сигизмунд III Ваза (1566–1632) – польский король Речи Посполитой с 1587 г., король Швеции в 1592–1599 г.г.

⁵ Barbakan – Барбакан (сторожевое укрепление перед крепостной стеной).

⁶ Jan Kiliński – Ян Килиньский – сапожник, один из руководителей польского восстания 1794 г.

Analiza tekstu

✓ Składnia rzędu rzeczowników

- walka (o co?) – борьба (за что?)
- pomnik (kogo?) – памятник (кому?)

✓ Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu

szczyt – вершина, пик

✓ Wieloznaczność wyrazów

strona	{	сторона странница		wiek	{	век возраст
koło	{	колесо круг около		czynny	{	активный действующий грам. действительный
szczyt	{	вершина, верхушка, верх szczyt górski верхний предел, высшая степень szczyt marzeń, godziny <div style="text-align: right;">szczytu</div> (правлящие) верхи, высшая инстанция konferencja na <div style="text-align: right;">szczycie</div>				

8. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Od czego zaczynamy oglądanie Warszawy i jej pomników?
2. Gdzie stoi pomnik Mikołaja Kopernika?
3. Jaki pomnik oglądamy dalej?
4. Kiedy został wzniesiony pomnik Adama Mickiewicza?
5. Jaki pomnik widzimy na Placu Zamkowym?
6. Co zrobił król Zygmunt III Waza?

9. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy Adam Mickiewicz żył w XIX wieku?
2. Czy ta wycieczka stoi przed posągiem Zygmunta III?
3. Czy Thorvaldsen był rzeź-

biarzem duńskim? 4. Czy w godzinach szczytu łatwo jest jeździć po mieście? 5. Czy ten gmach po drugiej stronie ulicy to muzeum? 6. Od której ulicy zaczynamy oglądanie Warszawy i jej pomników? 7. Kiedy stanął pomnik Adama Mickiewicza? 8. Czyj pomnik stoi na Starym Mieście? 9. Czy codziennie oglądasz telewizję?

10. Proszę użyć odpowiedniego przypadku i przyimka:

1. Hotel znajduje się (druga strona ulicy). 2. Kolumna Zygmunta III jest (najstarszy pomnik) Warszawy. 3. (... godziny szczytu) trudno jest jeździć (... miasto). 4. Adam Mickiewicz był (wielki poeta) (dziewiętnasty wiek) 5. Nie jeżdżę w godzinach (szczyt). 6. Stoimy przed (posąg). 7. (Twórca) (ten pomnik) był wielki rzeźbiarz duński.

SŁOWOTWÓRSTWO

Образование наречий • Tworzenie przysłówków

От качественных прилагательных наречия образуются с помощью суффиксов -о, -'е, например: *niedaleko, przyjemnie*.

От основ на мягкий или отвердевший согласный наречия образуются обычно с суффиксом -о, например:

Имя прилагательное		Наречие
Мужской род	Средний род	
świeży	świeże	świeżo
średni	średnie	średnio
duży	duże	dużo
uroczy	urocze	uroczo
wąski	wąskie	wąsko

От основ на твёрдые согласные наречия образуются и с помощью суффикса -'е, и с помощью суффикса -о.

Имя прилагательное		Наречие
Мужской род	Средний род	
codzienny	codzienne	codziennie
ładny	ładne	ładnie
potężny	potężne	potężnie
silny	silne	silnie
szczęśliwy	szczęśliwe	szczęśliwie
dobry	dobre	dobrze
jasny	jasne	jasno
ciemny	ciemne	ciemno
nowy	nowe	nowo
ciepły	cieple	ciepło
bogaty	bogate	bogato

11. Proszę użyć przymiotnika lub przysłówka:

1. ... chodziliśmy na spacer.
2. W pokoju było bardzo ... i
3. ... burze bardzo nam przeszkadzały.
4. Niebo było zupełnie
5. Śniadania i obiady były
6. Nad morzem było nam
7. Noce były

dobrze
dobrze
ciepłe
ciepło
jasne
jasno
codzienne
codzienne

12. Proszę przeczytać w osobach i powtórzyć z pamięci:

1

- Proszę pana, czyj to pomnik?
- To jest pomnik wielkiego poety polskiego Adama Mickiewicza.
- Czy ten pomnik stoi już dawno?
- Stał w końcu dziewiętnastego wieku, w setną rocznicę urodzin poety.
- Dziękuję za informację.

2

- Co to za gmach?
- To jest Pałac Staszica. Obecnie mieści się tu Polska Akademia Nauk.
- Przed gmachem widzę pomnik.
- To jest pomnik Mikołaja Kopernika.
- Kto jest twórcą tego pomnika?
- Słynny rzeźbiarz Thorvaldsen.

13. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

- Idziemy zwiedzać miasto.
- Macie przewodnik po tym mieście?
- Nie mamy, może jest w księgarni (книжный магазин)?
- Wątpię (сомневаюсь).

muzeum; Krakowskie Przedmieście

2

- Gdzie się znajduje ten pałac?
- Niedaleko Warszawy.
- Czy można ten pałac zwiedzić?

pomnik; park;
koło Łodzi; pod Krakowem

– Jak pani spędza czas w Warszawie?	Krakowie; Poznaniu
– Zwiedzam parki, wystawy, a pan?	
– Chodzę często do teatru, na koncerty.	do kina; na wystawy

– Co pan dzisiaj zwiedza?	czyta
– Dzisiaj nic nie zwiedzam.	czytam
– Dzisiaj pan odpoczywa?	
– Tak, chcę trochę odpocząć.	Nie, dzisiaj mam dużo do roboty

14. Po przeczytaniu tekstu dodatkowego proszę opowiedzieć o jakimś mieście (gdzie Pan(i) mieszkał(a) w dzieciństwie, był(a) na wycieczce).

TEKST DODATKOWY

MOSKWA

Moskwa jest jednym z najstarszych miast w Rosji. Jak każde wielkie miasto o długiej historii ma ona swoje cechy szczególne, swój niepowtarzalny charakter.

Aby odczuć ten charakter, trzeba bliżej poznać to miasto i jego dzieje. Wtedy można będzie również zdać sobie sprawę z przyczyn, które ukształtowały takie właśnie, a nie inne jego oblicze.

Pierwsza wzmianka o Moskwie w kronice pochodzi z początku XII wieku, kiedy książę Jurij Dołgorukij na stromym wzgórzu, w gęstym sosnowym lesie założył warowny dwór. Cała Moskwa zajmowała wówczas jedną trzecią obszaru dzisiejszego Kremla.

W XIII wieku Moskwa była stolicą Księstwa Moskiewskiego, ostoją Rosjan w walce z najeźdźcami. Przez dwa i pół stulecia Ruś walczyła z jarzmem tatarskim. W końcu XIV stulecia książę Dymitr Doński odniósł zwycięstwo nad Tatarami w bitwie na Polu Kulikowym. Jednakże ostateczne zwycięstwo nastąpiło dopiero w XV wieku, właśnie wtedy Moskwa jest już stolicą zcentralizowanego państwa rosyjskiego. Centrum miasta w średniowieczu stanowił Kreml, który był jego twierdzą.

Na początku XVIII wieku car Piotr I przeniósł stolicę Cesarstwa Rosyjskiego do Petersburga. Trwało to aż do roku 1918, kiedy to na mocy dekretu, podpisanego przez Lenina, miasto znów zostało stolicą, wtedy – Związku Radzieckiego, a od roku 1991 – Federacji Rosyjskiej.

W Moskwie mieszkali i pracowali tacy wybitni działacze kultury światowej jak: A.Rublow, A.Puszkin, L.Tołstoj, F.Dostojewski, A.Czechow, P.Czajkowski, F.Szalapin.

W dzisiejszej Moskwie ludność przekracza 10 milionów mieszkańców. Jest to największy ośrodek polityczny, gospodarczy i kulturalny kraju. A Kreml nadal pozostaje siedzibą władz rosyjskich – tu urzęduje Prezydent. Rząd a także najwyższy organ ustawodawczy – Duma – też mieszczą się w Moskwie.

Zarówno Kreml jak też Plac Czerwony to zabytki historyczne o światowej sławie. Każdy cudzoziemiec, który przybywa do Moskwy, zwiedza te miejsca, które odegrały wielką rolę w dziejach kraju.

KOMENTARZ DO TEKSTU

miasto o długiej historii город с

многoveковой истoрией

cecha szczególna особенная черта

niewpowtarzalny неповторимый

odczuć почувствовать, понять

dzieje история

zdać sobie sprawę дать себе от-

чёт

ukształtować сформировать

oblicze облик

wzinianka упоминание

kronika хроника

stromy крутой, обрывистый

wzgórze холм

warowny укреплённый

dwór двор, усадьба

wówczas тогда

obszar территория

część часть

ostoją опора, оплот

najeźdźca захватчик

twierdza крепость

odnieść zwycięstwo одержать по-

беду

na mocy в силу

wybitny выдающийся

działacz деятель

światowy мировой

ludność население

przekraczać превышать

ośrodek центр

nadal по-прежнему

siedziba местопребывание

urzęduje зд. имеет рабочую

резиденцию

rząd правительство

ustawodawczy

законодательный

cudzoziemiec иностранец

Lekcja 11

Tematy gramatyczne

Czas przeszły

I deklinacja. dopełniacz liczby pojedynczej nazw miesięcy i dni

Okoliczniki czasu

Odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego typu **ciele**

Czas przeszły

Прошедшее время, так же как и в русском языке, образуется от основы инфинитива с помощью суффикса **-ł(-ła)**.

В отличие от русского языка, прошедшее время имеет не только родовые, но и личные окончания.

Wzór odmiany

pisać

Liczba pojedyncza

Osoba	Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
1	pisałem	pisałam	
2	pisałeś	pisałaś	
3	pisał	pisała	pisało

Liczba mnoga

Osoba	Forma męskoosobowa	Forma niemęskoosobowa
1	pisaliśmy	pisałyśmy
2	pisaliście	pisałyście
3	pisali	pisały

В вводимом фонетическом курсе приводилось спряжение глагола **być** в прошедшем времени, но только в единственном числе. Во множественном числе он спрягается следующим образом:

Osoba	Forma męskoosobowa	Forma niemęskoosobowa
1	byliśmy	byłyśmy
2	byliście	byłyście
3	byli	były

Типы спряжений (I, II, III) в формах прошедшего времени не различаются, например: *pisałem, mówiłem, czytałem*.

В единственном числе, так же как и в русском языке, различается мужской, женский, а в 3-м лице и средний род, например: *pisał, pisała, pisało*.

В отличие от русского языка, во множественном числе выделяется лично-мужская форма. Наличие этой формы является специфической особенностью польского языка. Эта особенность проявляется во всех частях речи, имеющих формы рода. (Подробно о каждой части речи говорится в соответствующих уроках).

Лично-мужская форма употребляется в отношении лиц мужского пола, а также групп лиц, в которые входят лица мужского пола.

В прошедшем времени глагола эта форма выражается в наличии особых окончаний множественного числа, например:

Andrzej i Paweł czytali.

Helena i Zofia czytały.

Wykładowcy byli na wykładach.

Wykładowczynie były w auli.

Michał i Helena pisali.

Zeszyty były czyste.

Długopisy były na biurku.

To były nasze psy.

Oni (Andrzej i Paweł) czytali.

One (Helena i Zofia) czytały.

Личное местоимение 3-го лица имеет во множественном числе две формы: **oni** – для обозначения лиц мужского пола, и групп лиц, в которые входят лица мужского пола, **one** – для обозначения всех других лиц, животных и неодушевленных предметов.

Oni (Michał i Helena) czytali.

One (dzieci) czytały.

One (zeszyty) tam leżały.

1. a) Proszę zmienić rodzaj męski czasownika na rodzaj żeński:

1. Dlaczego nie pojechałeś na wycieczkę? 2. Przy tłumaczeniu korzystałem ze słownika. 3. Nie brałem twojego zeszytu. 4. Dlaczego nie byłeś tam wczoraj?

b) Proszę zmienić formę męskoosobową na niemęskoosobową:

1. Czy przetłumaczyliście już artykuł? 2. Oni przeglądali czasopisma. 3. Spacerowaliśmy długo. 4. Co oni robili? 5. Byliśmy wczoraj za miastem.

2. Proszę użyć zaimków osobowych i czasowników w liczbie mnogiej:

1. On przyjechał wczoraj do Moskwy. 2. Ona przyjechała ze wsi. 3. O czym rozmawiałeś? 4. Co ona mówiła? 5. Odpowiadałem na każde pytanie. 6. Opowiadałam o ciekawej powieści. 7. Czy zwiedzałeś już nowy gmach uniwersytetu? 8. Czego on się uczył? 9. Spieszyłam się bardzo do biblioteki. 10. Czy byłeś wczoraj w kinie?

3. Proszę zamienić czas teraźniejszy na czas przeszły:

1. One czytają. 2. Jedziemy do biura metrem – mówią Helena i Maria. 3. Oni pracują razem. 4. Czy uczyście się języka polskiego? – pytam Andrzeja i Michała. 5. Maria, Zofia i Michał stoją (stać) przy oknie. 6. Co ona pisze? 7. Jesteśmy studentkami.

4. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Анна и её брат вчера вечером долго слушали радио. 2. Я спросила (zapytać) swoich podруг: “Что вы делали утром?”. 3. Мы вместе с преподавателем проверяли перевод. 4. Я возвращалась домой очень поздно. 5. Когда ты купила этот материал? 6. Я уже окончила школу.

I deklinacja.

Dopełniacz liczby pojedynczej nazw miesięcy i dni

Названия дней недели (мужского рода) имеют в родительном падеже окончание **-u**, например:

Do poniedziałku nie będę u was.

Названия месяцев имеют окончание **-a**, например:
Nie byłem tam od maja.

В склонении существительных (мужского рода), обозначающих дни недели, встречается беглое **e**, например: *wtorek – wtorku*. Беглое **e** встречается также в словоизменении наименований месяцев: *styczeń – stycznia, marzec – marca, kwiecień – kwietnia, czerwiec – czerwca, lipiec – lipca, sierpień – sierpnia, wrzesień – września, grudzień – grudnia*.

Okoliczniki czasu

Обстоятельства времени отвечают на вопросы *kiedy?* (когда?), *odkąd?* (с каких пор?), *jak długo?* (до каких пор? сколько времени?).

Обстоятельства времени могут быть выражены:

1) Наречиями, например:

Jutro nie będzie egzaminu.

Dawno nie byłem w Krakowie.

2) Предложными конструкциями, например:

Nie byliśmy w bibliotece **od poniedziałku do piątku** (с понедельника до пятницы).

Nie widziałam brata **od maja** (с мая).

Po południu (после обеда, во второй половине дня) poszedłem do biblioteki.

Pracowaliśmy przez miesiąc (месяц, в течение месяца).

Обстоятельственные конструкции с предлогом **przez** используются для обозначения промежутка времени, в течение которого длится действие. Они переводятся на русский язык беспредложно, конструкцией с предлогом “за” или с помощью наречия “в течение”, например: *Byliśmy przez tydzień na wsi* – (неделю, в течение недели). *Nie przeczytałam przez ten miesiąc ani jednej książki* (за этот месяц, в течение месяца).

5. Proszę zamiast rosyjskich zwrotów podanych w nawiasie użyć polskich odpowiedników:

1. Nie byliśmy tam (весь месяц). 2. (За это время) dużo przeczytałem. 3. (Первую неделю) lekarz przychodził codziennie. 4. Helena była u chorej siostry (с понедельника до четверга) 5. Ona nie przychodziła (сюда с воскресенья). 6. Nie przeglądałem czasopism (с июня). 7. Jej siostry przychodziły (сегодня утром). 8. (Я с понедельника не был) w czytelni. 9. (С первого июля я ходил) na uczelnię pieszo. 10. Nie mogłem dużo przetłumaczyć (за один день).

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я больна и до четверга не буду у вас. 2. Петра не будет до пятницы. 3. Мы были в деревне всё лето. 4. Я ездила к брату на июнь и июль. 5. До понедельника не будет экзамена. 6. До марта будет холодно. 7. Мои сестры не ездили туда до декабря. 8. Вчера я целый день слушал радио.

Odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego z końcówką -ę typu cielę (телёнок)

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.	ciel-ę	ciel-ęt-a
D.	ciel-ęci-a	ciel-ąt
C.	ciel-ęci-u	ciel-ęt-om
B.	ciel-ę	ciel-ęt-a
N.	ciel-ęci-em	ciel-ęt-ami
Msc.	o ciel-ęci-u	o ciel-ęt-ach

В эту группу существительных входят наименования незрелых домашних животных, например: *cielę, prosię* (поросёнок), а также два наименования взрослых животных: *zwierzę* (животное, зверь) и *bydło* (скотина, домашнее животное). Существительное *dziewczę* (девушка) в современном языке обычно употребляется только во множественном числе: *dziewczęta* (наряду с *dziewczyny*).

7. Proszę użyć odpowiedniej formy:

1. Tam było dużo (cielę i prosię). 2. Zosia i Marysia to (dziewczę) z naszej szkoły. 3. Do kina idzie jeden chłopiec i kilka (dziewczę). 4. Nie lubię oglądać (zwierzęta) w ogrodzie zoologicznym. 5. Takiego ładnego (źrebię) nigdy w życiu nie widziałam.

Słownik do tekstu

bloto 1) болото; 2) уличная грязь

brzeg берег

burza буря, гроза, шторм

bywać бывать

chłodno прохладно

chłód прохлада

ciągnąć się тянуться

deszcz дождь

dziewczę *устар.* девушка

egzamin экзмен

gorąco жарко; горячо

gwiazda звезда

jesień осень

kochać любить

kolejowy железнодорожный

las лес

lato лето

łódka лодка

miejsowość населённый пункт

miesiąc месяц

mróz мороз

na dole внизу

na górze наверху

narty лыжи

nazajutrz на следующий день

niebo небо

ogród 1) сад; 2) огород

oraz а также

pamiętać помнить

pogoda погода

pokój 1) комната; 2) мир

pole поле

połowa половина, середина

północ 1) полночь; 2) север

przyjemnie приятно

rzadko редко

rzeka река

silny сильный

spacerować гулять, прогули-
ваться

śnieg снег

świecić светить

tydzień неделя

uczeń ученик

wiać дуть, веять

wiatr ветер

wiejski деревенский, сельский

zeszły прошлый

zimny холодный

zmęczony устал(ый), утом-
лён(ный)

TEKST PODSTAWOWY

U KOLEGI

Jestem studentem. Na imię mam Mikołaj. Mam kolegę, który mieszka za miastem w pięknej miejscowości wiejskiej. Razem z nim mieszkają jego siostry Katarzyna i Małgorzata oraz brat Piotr, uczeń szkoły średniej. Kolega ma na imię Paweł.

Od stacji kolejowej do ich domu jest dziesięć minut drogi. Domek stoi nad brzegiem rzeki. Okna mieszkania wychodzą na rzekę. Na północ od domu ciągną się wielkie pola. Las jest niedaleko. Koło domku jest ogródek. Latem jest tam bardzo przyjemnie.

W lecie spędziłem u kolegi cały miesiąc, od pierwszego lipca do pierwszego sierpnia. Przez cały czas było bardzo gorąco i często bywały burze. Dużo spacerowałem, chodziłem do lasu. Często jeździłem łódką. Mój kolega i jego brat też jeździli, ale dziewczęta nie jeździły.

Jesienią bywałem u nich rzadko. Nie lubię chłodu, deszczu, zimnego wiatru i błota, a tam od rzeki często wieje zimny wiatr. Dzdzyista pogoda bywa od połowy września do listopada.

Od końca listopada czy też od połowy grudnia, nie pamiętam już dobrze, jeździłem do nich co tydzień. W zeszłą sobotę przez cały dzień padał śnieg, a nazajutrz był mróz. Lubię taką pogodę. W taką pogodę przyjemnie jest jeździć na nartach. Pojechałem z kolegą i jego bratem. Kasia była chora. Gosia nie chciała jechać bez siostry. Ona bardzo kocha swoją siostrę.

Wracaliśmy wieczorem. Byłem trochę zmęczony. Pogoda była piękna. Na niebie świeciły gwiazdy. Ale był silny mróz. W całym mieszkaniu, prócz pokoju Piotra, było ciepło. Jego pokój jest na górze. Tam jest chłodno. Siedzieliśmy na dole. Piotr siedział razem z nami. Przez cały wieczór nie wychodziliśmy z domu. Paweł pracował przy swoim biurku. Piotr uczył się gramatyki. Ma w poniedziałek egzamin z języka rosyjskiego.

Analiza tekstu

✓ Składnia rzędu rzeczowników

egzamin (z czego?) – экзамен (по чему? по какому предмету?)

✓ Wieloznaczność wyrazów

połnoc полночь; север

południe полдень; юг

połowa { половина
 { середина

wschód восход; восток

zachód заход; запад

pokój { комната
 { мир (не война)

✓ **Zwroty**

na północ od	к северу от	na wschód od	на восток от
na południe od	к югу от	na zachód od	на запад от

Deszcz pada. – Дождь идёт.

Śnieg pada. – Снег идёт.

co tydzień, co miesiąc, co rok itd. – каждую неделю и т. д.

jeździć na nartach – ходить (кататься) на лыжах

✓ **Wyrazy bliskoznaczne**

lubić любить (*питать симпатию к кому-л., любить что-л.*)

kochać любить (*испытывать глубокую привязанность, любовь*)

Lubię: jabłka
zimą
muzykę
swoje koleżanki
dzieci

Kocham: Ojczyznę
matkę
brata
swoją żonę
swoje dziecko

w zimie, zimą зимой

w lecie, latem летом

na jesieni, jesienią весной

na wiosnę, wiosną осенью

✓ **Antonimy**

zimno	gorąco
na górze	na dole

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

narty	лыжи	pokój	комната, мир
zimny	холодный	zimowy	зимний
chłodno	прохладно	chłodny	прохладный

8. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Gdzie mieszka Paweł?
2. Kto mieszka razem z Pawłem?
3. Czy oni mieszkają daleko od stacji?
4. Gdzie stoi dom Pawła?
5. Co się znajduje na północ od domu?
6. Czy na jesieni jest tam przyjemnie?
7. Jak długo był tam w lecie Mikołaj?
8. Co robił latem na wsi?
9. Dlaczego siostry Pawła nie jeździły łódką?
10. Czy jesienią Mikołaj często bywał u Pawła?
11. Jak często bywał w zimie?
12. Co chłopcy robili w niedzielę z rana?
13. Co Kasia i Małgosia robiły wieczorem?
14. Co robili Piotr i jego brat? Co robił Mikołaj?
15. Dlaczego Piotr uczył się w niedzielę gramatyki?
16. Czy w całym mieszkaniu kolegi jest ciepło?

9. Proszę połączyć części zdań:

Na zachód od stacji
Wróciliśmy do domu
Oni przyjechali do nas
Na południe od lasu
Okna mieszkania
Połowę drogi
Michał skończył pracę
Czy pamiętasz
Wschód słońca nad morzem
W południe było
Którędy chcesz jechać

jechaliśmy autobusem.
ciągną się pola.
przed zachodem słońca.
kto tam był?
jest piękny.
bardzo gorąco.
wychodzą na zachód.
we wtorek w południe.
o północy.
tędy czy tamtędy?
widzimy piękny park.

10. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. В середине лета мы поехали на юг. 2. Я очень люблю восход солнца в поле. 3. К югу от станции стоит большой дом. 4. Мы приехали с юга в середине октября. 5. В полдень шёл дождь. 6. Мы разговаривали всю дорогу. 7. Мы поехали туда поездом. 8. Я целую неделю болел (был болен).

11. Proszę użyć odpowiedniego wyrazu w odpowiedniej formie:

1. Nie mleka.
2. Czy pani ... wiosnę?
3. ... często bywa chłodno.
4. ... pojechaliśmy na południe.
5. ... było bardzo gorąco.
6. Cały czerwiec był
7. Moje mieszkanie jest ... , jego
8. Zosia bardzo ... swoją matkę.
9. Marysiu, czy ... jeździć ... na południe?
10. Kupiłem nowy płaszcz

zimowy
gorący
na wiosnę
w lecie
w zimie
na jesieni
lubić
kochać
ciepły
zimny
na górze
na dole

12. Proszę wstawić odpowiednie nazwy miesięcy:

1. Zima trwa od ... do 2. Wiosna trwa od ... do 3. Lato trwa od ... do 4. Jesień trwa od ... do

13. Proszę przeczytać w osobach i powtórzyć z pamięci:

1

- Bardzo lubię chodzić do kina. Ty też?
- Nie lubię kina. Lubię chodzić do teatru.

– Mam dwa bilety, stałem długo w kolejce (в очереди), to może jednak... ?

– No, jak już masz bilety, to idziemy.

2

– Mówiła nam Marysia, że twój brat Janek kocha Zosię. Czy to prawda?

– A sam Janek też mówił o tym?

– Janka nie widziałem już od miesiąca.

3

– Nie pamiętam takiej zimnej pogody w lecie.

– Początek czerwca to jeszcze nie lato.

– Masz rację. Może koniec czerwca i lipiec będą ciepłe.

– Lub nawet gorące.

4

– Przez cały miesiąc nie było deszczu.

– To dobrze. Jak już zacznie padać, to pada codziennie.

– Tego oczywiście nikt nie lubi.

14. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Czy byliście w Wilanowie?

Na Bielanach,
na Powązkach

– Tak, byliśmy miesiąc temu.

– Co chcecie zwiedzić w niedzielę?

– W niedzielę zwiedzamy Żelazową Wołę.

Palmiry; Puławy

2

– Piękną mamy dziś pogodę.

słoneczną

– Tak, rzeczywiście.

– Może pójdziemy na spacer?

do parku; do zoo

– Niestety, nie mam czasu.

Innym razem

3

– Jaka jest dzisiaj pogoda?

– Bardzo zimno.

bardzo gorąco;
pada deszcz; pada śnieg;
piękna; jest silny wiatr

– A jaka jest prognoza na jutro?

A co zapowiadają

15. Proszę opowiedzieć tekst “U kolegi” w imieniu Pawła albo kogoś z jego rodziny.

16. Proszę opowiedzieć o swoim pobycie za miastem.

17. Proszę spojrzeć w okno i powiedzieć, jaką mamy dziś pogodę?
A jaka była wczoraj?
18. Po przeczytaniu tekstu dodatkowego “Pada ...” proszę zapoznać się z prognozą pogody z gazety czy też Internetu i ułożyć własną.

TEKSTY DODATKOWE

TYDZIEŃ

Tydzień dzieci miał siedmioro:
– Niech się tutaj wszystkie zbiorą!
Ale przecież nie tak łatwo
Radzić sobie z liczną dziatwą:
Poniedziałek już od wtorku
Poszukuje kota w worku,
Wtorek środę wziął pod brodę:
– Chodźmy sitkiem czerpać wodę.
Czwartek w górze igłą grzebie
I zaszywa dziury w niebie.
Chcieli pracę skończyć w piątek,
A to ledwie był początek.
Zamyśliła się sobota:
– Toż dopiero jest robota?
Poszli razem do niedzieli,
Tam porządnie odpoczęli.
Tydzień drapie się w przedziałek:
No, a gdzie jest poniedziałek?
Poniedziałek już od wtorku
Poszukuje kota w worku ...
i tak dalej

Jan Brzechwa

KOMENTARZ DO TEKSTU

siedmioro семеро
niech się zbiorą пусть соберутся
przecież ведь
liczny многочисленный
dziatwa детвора
worek мешок
chodźmy пойдём (повелительное
накл.)
w górze igłą grzebie вверху игло-
кой ковыряет

dziura дыра
ledwie лишь только
zamyślić się задуматься
toż dopiero вот так
porządnie odpoczęli хорошень-
ко отдохнули
drapie się w przedziałek почё-
сывает пробор (соотв. рус-
скому: почесал затылок)

DWA WIATRY

Jeden wiatr –w polu gnał,
Drugi wiatr –w sadzie grał:
Cichuteńko, leciuteńko,
Liście pieścił i szeleścił.
Mdlał...

Jeden wiatr – pędziwiatr!
Fiknął kozła, plackiem spadł,
Skoczył, zawiał, zaszybował,
Świdrem w górę zakołował
I przewrócił się i wpadł
Na szumiący senny sad,
Gdzie cichutko i leciutko
Liście pieścił i szeleścił

Drugi wiatr...
Sfrunął śniegiem z wiśni kwiat,
Parsknął śmiechem cały sad,
Wziął wiatr brata za kamrata,
Teraz z nim po polu lata.
Gonią obaj chmury, ptaki
Mkną, wplątują się w wiatraki,
Głupkowate mylą śmigi.
W prawo, w lewo świst, podrygi.
Dmą płucami ile sił,
Łobuzują, pal je lichy!...
A w sadzie cicho, cicho ...

Julian Tuwim

KOMENTARZ DO TEKSTU

pieścić ласкать
mdleć зд. замирать
pędziwiatr слово, придуманное
автором – ветер-непоседа
fiknąć kozła кувыркнуть
plackiem spadł распластался
świder сверло
sfrunąć слететь
parsknąć śmiechem расхохотаться

wiatrak ветряная мельница
głupkowate mylą śmigi путают
придурковатые крылья мельницы
podrygi подыгрывание
płuca лёгкие (organ)
łobuzować озорничать
pal je lichy чёрт их поберит

PADA, PADA, PADA ...

Całą sobotę lało, a w niedzielę temperatura w górach spadła do zera. W Zakopanem było tylko 8 stopni ciepła. Ci, którzy wybierają się na wczasy w sierpniu, niech nie liczą na poprawę pogody, a sięgną po ciepłe ubrania. W lipcu przez Tatry i Podtatrze przeszły cztery pory roku, a jak będzie dalej ... Mimo chłodu na szlakach górskich panował duży ruch. Góry nawet w deszczu i chłodzie są piękne.

W Krakowie, jak zawsze, wielu turystów przemierzało Trakt Królewski, Planty, odwiedzało komnaty zamku na Wawelu – mimo zimna i deszczu. Wielu mieszkańców miasta skorzystało z wycieczek organizowanych przez zakłady pracy i wyjechało do okolicz-

nych lasów na grzyby. Mimo zimna w lasach Gór Świętokrzyskich grzybów w bród. Toteż przeżywają one prawdziwą inwazję grzybiarzy – po której, niestety, las wygląda jak “pobojowisko”. I tu pogoda nie odstraszyła turystów.

W Warszawie, w sobotę i niedzielę, również padał deszcz.

Na Mazurach też pada. Ale stali bywalcy w tych stronach i tym razem zajęli “swoje” miejsca na campingach.

Nad morzem tak, jak w innych rejonach kraju – też zimno i pada. Słońce skąpi promieni – ale na plażach zawsze pełno. Mniej chętnych do kąpieli – woda w Bałtyku zimna.

KOMENTARZ DO TEKSTU

zero ноль

Zakopane Закопане (курорт в Татрах)

stopień 1) градус; 2) ступень

wczasu отдых (во время отпуска)

liczyć (na kogo, na co) рассчитывать (на кого-л., что-л.)

poprawa улучшение

Tatry Татры (часть Карпат)

Podtatrze подножие Татр

ruch движение

przemierzać зд. ходить, гулять

komnata покой (напр. во дворце)

organizowany (przez kogo) организуемый (кем-л.)

okoliczny окрестный

Góry Świętokrzyskie Свентокшиские горы

w bród вдоволь (букв. в брод)

inwazja нашествие

grzybiarz грибник

pobojowisko побоище

odstraszyć отпугнуть

Mazury историческое название

Ольштынского и части Белостокского воеводства, страна озёр

bywalec завсегдашай

camping произн. **kemping** кемпинг

promień луч

chętny do kąpieli желающий искупаться

Lekcja 12

Tematy gramatyczne

Wymiana samogłosek w tematach czasu przeszłego

I deklinacja. Celownik liczby pojedynczej

Użycie wyrazów **kiedy** i **gdy**

Wymiana samogłosek w tematach czasu przeszłego

При образовании форм прошедшего времени в причастной основе на **-l** происходит чередование гласных: **e – a, e – a**.

Wzór odmiany

mieć

Liczba pojedyncza				Liczba mnoga	
Osoba	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męsko-osobowa	F. niemęsko-osobowa
1	miałem	miałam		mieliśmy	miałyśmy
2	miałeś	miałaś		mieliście	miałyście
3	miał	miała	miało	mieli	miały

У глаголов с основой инфинитива на **-e** этот гласный сохраняется только в лично-мужской форме. Во всех остальных случаях **-e** переходит в **-a**.

zacząć

Liczba pojedyncza				Liczba mnoga	
Osoba	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męsko-osobowa	F. niemęsko-osobowa
1	zacząłem	zaczęłam		zaczęliśmy	zaczęłyśmy
2	zacząłeś	zaczęłaś		zaczęliście	zaczęłyście
3	zaczął	zaczęła	zaczęło	zaczęli	zaczęły

У глаголов с основой инфинитива на **-a** этот гласный сохраняется только в формах ед. числа мужского рода. Во всех остальных формах **a** переходит в **e**.

При образовании ряда форм прошедшего времени от глаголов с суффиксом **-na**, обозначающих устойчивые состояния или длительные процессы, происходит выпадение этого суффикса, например: *moknąć, mokła, mokli; gasnąć* (гаснуть, угасать), *gasła, gaśli*.

1. Proszę zadać pytania do następujących zdań i odpowiedzieć na te pytania:

1. Michał nie chciał pojechać z nami. 2. Halina i Maria siedziały w audytorium. 3. Romanowski już zaczął powtarzać gramatykę, a Lipska jeszcze nie zaczęła. 4. Nie mogłem przetłumaczyć nowego tekstu – mówi Andrzej. 5. Książki leżały na półkach. 6. Wzięliśmy świeże gazety i czytaliśmy przy biurku. 7. Na północ od stacji ciągnęły się lasy.

I deklinacja. Celownik liczby pojedynczej

В дательном падеже единственного числа существительные I склонения обычно имеют окончание **-owi**, например:

człowiek	człowiek-owi
stół	stoł-owi
koń	koni-owi

Исключение составляют небольшая группа преимущественно односложных существительных, имеющих окончание **-u**, например:

pan	pan-u	chłop	chłop-u
bóg	bog-u	chłopiec	chłopc-u
świat	świat-u	pies	ps-u
diabeł	diabł-u	kot	kot-u
ksiądz	księdz-u	lew	lw-u
ojciec	ojc-u	orzeł	orł-u
brat	brat-u	osioł	osł-u

2. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Bibliotekarka dała (czytelnik) książkę. 2. Dawałem (Michał) nową książkę, ale on chciał inną. 3. Lektor oddał zeszyt (student). 4. Student oddał zeszyt (lektor). 5. Czy pomagasz w nauce (swój mały brat)? 6. Mój kolega nie rozumiał nowej lekcji. Objaśniałem (kolega) nową lekcję. 7. Siedziałem przy biurku i pokazywałem (ojciec) swoje fotografie. 8. Rozmawialiśmy z (twórca) pomnika o (słynny poeta). 9. Spędziliśmy cały miesiąc pod (Poznań). 10. Jego ojciec jest (chłop).

3. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Отцу трудно садиться в автобус, он обычно ездит на такси. 2. Я начал рассказывать брату о нашей поездке. 3. Я хотел вам (обращаясь к мужчине) показать интересную книгу. 4. Я помогал Андрею переводить статью из английского журнала. 5. Я отдал свой словарь профессору. 6. Я уже видел (букв. осмотрел) памятник великому украинскому поэту Тарасу Шевченко.

Użycie wyrazów **kiedy** i **gdy**

В польском языке имеется наречие **kiedy** (вопросительное и относительное), соответствующее русскому наречию “когда”, например:

Kiedy tam byłeś? (вопросительное наречие).

Nie mówiał nam jeszcze, kiedy tam byłeś. (относительное наречие).

Слово **kiedy** может также выступать как союз, например:
Widziałem twojego brata, kiedy tam byłem.

Слово **gdy** выступает лишь как подчинительный союз и употребляется в придаточных предложениях, выражающих временные отношения. По значению союз **gdy** совпадает с союзом **kiedy**, например:

Widziałem twojego brata, gdy tam byłem.

Союз **gdy** имеет книжный характер и в устной речи малоупотребителен.

4. Proszę wstawić “kiedy” w funkcji przysłówka albo spójnik “gdy”:

1. Zacząłem pracować w tej fabryce, ... byłem jeszcze bardzo młody. 2. Brat nie napisał, ... przyjeżdża. 3. Lubię jeździć na nartach, ... nie ma wielkiego mrozu. 4. ... Aleksander przyjechał, poszliśmy nad rzekę. 5. Ojciec opowiadał ciekawe historie z czasów, ... był jeszcze młody. 6. Nie pamiętam, ... to było: w połowie marca czy też w połowie kwietnia. 7.... zaczęliście powtarzać gramatykę? 8. ... mieszkaliśmy nad brzegiem rzeki, często jeździłem łódką. 9. Nie lubię jeździć za miasto, ... pada deszcz i wieje zimny wiatr. 10. Chcemy pojechać na południe, ... tam będzie nie bardzo gorąco. 11. Nie rozumiem, ... chcesz tam pojechać. 12. ... oddałeś słownik Wiktorowi? 13. Wziąłem tę książkę, ... byłem u Aleksandra.

Słownik do tekstu

agronom агроном

akademia 1) академия; 2) торжественное заседание

cioteczny двоюродный

ciotka тётя

dorosły взрослый

dziadkowie дедушка и бабушка

dzwonić звонить

fotografia фотография

katastrofa lotnicza авиакатастрофа

kieszka карман

krok шаг

kuzyn троюродный брат; дальний родственник

lekarz врач

list письмо

małżeństwo супруги

nareszcie наконец
niedawno недавно
otrzymać получить
postanowić решить
powiesić повесить
powinszowanie поздравление
przedstawienie спектакль
przyglądać się присматриваться
przyjazd приезд
przywitanie приветствие
rolniczy сельскохозяйственный
sklep магазин
spożywczy продовольственный
sprzedawczyni продавщица
studia обучение в вузе
taksówkarz таксист

uczennica ученица
ukończenie окончание (напр. учёбы, работы)
urlop отпуск
wiadomość известие
wieś деревня
własny собственный
wychowywać się воспитываться
wyjąć вынуть
z dziada pradziada издавна
zacząć начать
zaprowadzić повести, сводить
złożyć gratulacje поздравить
zupełnie совсем
(o)żenić się жениться
życie жизнь

TEKST PODSTAWOWY

RODZINA

Państwo Czechowiczowie są warszawiakami z dziada pradziada. Józef Czechowicz jest taksówkarzem i zna stolicę Polski jak własną kieszeń. Jego żona pracuje jako sprzedawczyni w sklepie spożywym niedaleko domu. Mają dorosłego syna i córkę. Córce na imię Barbara, synowi – Andrzej. Barbara jest uczennicą ósmej klasy. Andrzej pracuje jako agronom. Po ukończeniu Akademii Rolniczej wyjechał na wieś. Rodzice już cały rok nie widzieli syna. Niedawno otrzymali wiadomość – Andrzej postanowił się ożenić. Cała rodzina była ciekawa, z kim się Andrzej żeni. Nareszcie rodzice otrzymali od Andrzeja list, w którym napisał, że jego żona ma na imię Zosia. Rodzice jej zginęli w katastrofie lotniczej, gdy Zosia była jeszcze zupełnie małą. Nie pamięta ani ojca, ani matki. Zosia wychowywała się u dziadków. Wyjechała ze wsi tylko na studia. Po studiach wróciła na wieś. Teraz jest lekarzem. Lubi swoją pracę i dużo pracuje.

Basia napisała do brata list z powinszowaniem. Rodzice też złożyli gratulacje synowi. Andrzej chce przyjechać z żoną na urlop do Warszawy. Teraz cała rodzina czeka na ich przyjazd. Zosia ma w Warszawie ciotkę i ciotecznego brata, który dzwonił już kilka razy i pytał, kiedy przyjeżdża młode małżeństwo.

W sobotę rodzice otrzymali telegram. Andrzej i Zosia przyjeżdżają w niedzielę. Mają miesiąc urlopu. Matka i Barbara chciały

pójść na dworzec, ciotka i kuzyn też chcieli pójść, ale Andrzej nie podał w telegramie numeru pociągu.

Andrzej i Zosia przyjechali w niedzielę rano. Po przywitaniu Andrzej zaczął opowiadać o swoim życiu na wsi. Opowiadaniom nie było końca.

Matka cały czas przyglądała się Andrzejowi. Przecież nie widziała syna tak długo. Basia nie odchodziła ani na krok od Zosi. Pokazywała Zosi swój pokój, biblioteczkę, fotografie swoje i Andrzeja. Potem zaprowadziła Zosię do pokoju Andrzeja. Tam wyjęły rzeczy z walizek i powiesiły ubrania do szafy.

Potem cała rodzina długo siedziała przy stole. Rozmawiali o wszystkim: o życiu na wsi, o pracy, o koncertach i przedstawieniach, na które wybierają się w Warszawie.

Nazwy pokrewieństwa (podstwa)

mąż	}	małżeństwo	syn	}	dzieci
zona			córka		
dziadek	}	dziadkowie	wnuk	}	wnuki
babcia			wnuczka		
ojciec	}	rodzice	brat	}	rodzeństwo
matka			siostra		

stryj	дядя	}	со стороны отца
stryjenka*	тётя		
wuj	дядя	}	со стороны матери
ciotka*	тётя		

cioteczny brat**	двоюродный брат	}	со стороны матери
cioteczna siostra**	двоюродная сестра		
siostrzeniec	племянник (сын сестры)		
siostrzenica	племянница (дочь сестры)		
bratanek	племянник (сын брата)		
bratanica	племянница (дочь брата)		
kuzyn	двоюродный, чаще троюродный брат, дальний родственник		
kuzynka	двоюродная, чаще троюродная сестра, дальняя родственница		

* В отличие от русского языка суффикс *-k* в данном случае не придает слову негативный оттенок. Это же касается его употребления в уменьшительных именах, например: *Zośka, Baśka*.

** В отличие от русского языка опускать эти слова нельзя.

Analiza tekstu

✓ Zwroty synonimiczne

jak komu na imię gratulacje	jak kto ma na imię powinszowanie
--------------------------------	-------------------------------------

✓ Składnia rzędu

(o) żenić się (z kim?)	жениться (на ком?)
(po)winszować (komu? czego?)	поздравить, поздравлять (кого? с чем?)
(po)gratulować (komu? czego?)	

✓ Użycie spójnika jako

Andrzej pracuje jako agronom. – Андрей работает агрономом (в качестве агронома).

✓ Wieloznaczność wyzów

podać	{ подать указать, перечислить сообщить
-------	---

5. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Gdzie pracuje Józef Czechowicz i jego żona? 2. Kim jest pan Czechowicz? 3. Kim jest jego żona? 4. Czy ich dzieci są już dorosłe? 5. Kim jest Andrzej? 6. Jaką uczelnię ukończył Andrzej i dokąd wyjechał po studiach? 7. Jak długo rodzice nie widzieli Andrzeja? 8. Z kim się Andrzej ożenił? 9. Co napisał o swojej żonie? 10. Kogo z krewnych Zosia ma w Warszawie? 11. Kto czekał na przyjazd Zosi i jej męża? 12. Kiedy rodzice otrzymali telegram? 13. Dlaczego matka i Barbara nie mogły pójść na dworzec? 14. Kiedy Andrzej i Zosia przyjechali? 15. Co Barbara i Zosia zrobiły z walizkami? 16. O czym cała rodzina rozmawiała przy stole?

6. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Jeszcze nie otrzymałem (urlop). 2. Po (studia) otrzymałem pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim. 3. Oni mieszkają razem ze (swoją) dorosłą syn. 4. Dostaliśmy (telegram) od (kuzyn). 5. Kierownik (nasz dział) jest inżynierem. 6. Czekamy na przyjazd (ciotka) z (córka uczennica) (szkoła średnia). 7. Zaprowadziłam (cioteczny brat) do (swoją) pokój). 8. Po (przedstawienie) pojechaliśmy do domu (taksówka). 9. Jeszcze nie przeczytałem (ten obszerny artykuł). 11. Czy nie otrzymaliście (moje powinszowanie)? 12. Ósmego (marzec) byłam na (akademia). 13. Po egzaminach pojechałam razem z koleżanką do jej (rodzina).

7. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. На ком женился её брат? 2. Её дедушка работает врачом.
3. Вы уже поздравили Михаила? 4. Родители долго ждали телеграмму. 5. Анджей женился на двоюродной сестре Михаила. 6. Мы ездили на экскурсию с дядей (братом отца). 7. Она ещё работает учительницей? 8. Как зовут Ковальскую? 9. Родители, тёти и двоюродная сестра поздравили Елену, когда она окончила школу.

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

studia	обучение (в вузе); научные исследования
rodzina	семья
list	письмо
sklep	магазин

8. Proszę opowiedzieć o swojej rodzinie.

9. Proszę w dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

	1	
– Czy Piotr chętnie odwiedza swoją matkę?		mąż, kuzyn, syn, swoją ciotkę, swoją kuzynkę
– Tak, on odwiedza matkę dwa razy na tydzień.		
– A ciotkę?		babcię, kuzynkę
– Raz na miesiąc.		raz na tydzień
	2	
– Kowalski ma dużą rodzinę.		Malinowski
– To znaczy jaką?		
– Zonę, teściową*, dziecko i cztery ciotki.		teścia**
– Czy wszyscy mieszkają razem?		
– Tak, mają domek za miastem.		na przedmieściu Warszawy
	3	
– Znasz tę ulicę?		
– Owszem. Bywam tu często. Odwiedzam tu swoją ciotkę.		babcię, kuzynkę, wnuczkę
– Ona tu mieszka?		
– Tak, od dawna.		od dwóch lat, od trzech lat

* *teściowa* – тёща, свекровь

** *teść* – тесть, свекор

10. Taką kartę gratulacyjną i telegram dostała Zosia od rodziny z Warszawy:

a) Kochana Zosiu!

Składam Wam (Tobie i Twojemu miłemu Mężowi) najserdeczniejsze gratulacje z okazji ślubu!

Życzę Wam wszystkiego najlepszego na nowej drodze życia!

Ciocia Jadzia.

b) Szczęścia, zdrowia, pomyślności, udanych dzieci i kupę forsy życzy i z całego serca gratuluje

Olek z Warszawy.

A co Pani/Pana zdaniem napisali rodzice i siostra do Andrzeja?

TEKSTY DODATKOWE

MOJA RODZINA

Kiedy byłam jeszcze zupełnie mała, mieszkaliśmy razem z dziadkami. Pamiętam jak dziś: do przedszkola chodzę z dziadkiem, czasem z ojcem. Wracam do domu wieczorem z mamą albo z babcią. Z babcią zwykle nie chodzimy, częściej jeździmy trolejbusem: babcia nie lubi dużo chodzić.

Dziś jest nas już dużo i mieszkamy osobno. Razem z dziadkami mieszka wujek Władzio, który jeszcze nie jest żonaty, chociaż jest już niemłody. Tata nazywa go starym kawalerem. Ale wujcio się nie gniewa, jest wesoły i pogodny.

Dziadkowie są obecnie na emeryturze. Dawniej dziadek pracował jako nauczyciel, babcia też była nauczycielką. Wujek Władzio jest lekarzem.

Mam jeszcze dużo krewnych, ale o nich mowa będzie później.

A teraz kilka słów o rodzicach. Rodzice są z zawodu inżynierami. Obecnie tata pracuje jako informatyk w elektrociepłowni, a mama jest urzędniczką w miejskim przedsiębiorstwie komunalnym. Moje rodzeństwo to brat i siostra. Brata nie ma teraz w domu: wyjechał na miesiąc razem z żoną do jej rodziców. Siostra jeszcze jest mała, chodzi do szkoły. Jest uczennicą siódmej klasy.

Siostra mojej matki, ciocia Hela, nie ma córki, więc ja nie mam ciotecznej siostry. Cioteczny brat Michał jest studentem. Ciotka mieszka niedaleko i często przychodzi do nas z całą swoją rodziną.

czasem иногда, порою
osobno отдельно
żonaty женатый
kawaler холостяк
emerytura пенсия
krewny родственник
mowa речь

z zawodu по специальности
elektrociepłownia
теплоэлектростанция
urzędniczka служащая
przedsiębiorstwo komunalne
коммунальное предприятие

MAŁŻEŃSTWO I SZOSA

- Ona:* Niepotrzebnie zacząłeś hamować na śliskiej szosie.
On: Zacząłem hamować, kiedy złapałaś za kierownicę.
Ona: Złapałam za kierownicę, jak cię zaczęło rzucać.
On: Zaczęło mnie rzucać, kiedy pociągnęłaś za ręczny hamulec.
Ona: Pociągnęłam za ręczny hamulec, jak krzyknąłeś “rany boskie”.
On: Krzyknąłem “rany boskie”, kiedy zepchnęłaś mi nogę z gazu.
Ona: Zepchnęłam ci nogę z gazu, bo mnie nie chciałeś posłuchać.
On: Nie chciałem cię posłuchać, bo mi radziłaś prowadzić kozę na sznurku zamiast samochodu.
Ona: Radziłam ci prowadzić kozę na sznurku zamiast samochodu, bo jechałeś jak wariat.
On: Jechałem jak wariat, żeby uciec przed Fiatem, którego zwymyślałaś przy wyprzedzaniu.
Ona: Zwymyślałam go przy wyprzedzaniu, bo patrzył na mnie i stuknął się w czoło.
On: Stukał się w czoło, bo wystawiłaś przez okno prawą rękę, jakbyśmy mieli skręcać w prawo.
Ona: Wystawiłam rękę, żeby ci pokazać, w które drzewo rąbnjemy, jak będziesz tak głupio jechał.
On: Ale w końcu rąbnęliśmy w inne.
Ona: Pewnie! Czego ty nie zrobisz, żeby tylko mnie na złość.

Tak gawędzili, wznosząc się ku niebu. Tymczasem dokoła miejsca wypadku gromadzili się ludzie.

Według opowiadania Stefanii Grodzieńskiej “Małżeństwo i szosa”

niepotrzebnie зря
hamować тормозить
śliski скользкий
szosa шоссе, трасса

złapać схватить
kierownica руль
rzucać кидать
hamulec ręczny ручной тормоз

“**rany boskie**” восклицание со-
отв. русскому “О, господи”.
zepchnąć столкнуть
zamiast вместо
prowadzić вести (автомобиль)
wariat сумасшедший
uciec przed убежать от

zwymslać обругать
wyprzedzanie обгон
skręcać поворачивать
raćnąć врезаться
gawędzić беседовать, болтать
tymczasem зд. как раз, между тем
wypadek происшествие, случай

NOWY KOSSAK*

Hoże dziewczę płacze,
Konik nóżką grzebie,
Polacy od wieków
Twardzi są. Dla siebie.

Francuz Francuzowi
Funduje ślimaka,
A Polak najchętniej
Podgryza Polaka.

Hiszpanowi Hiszpan
Gra na tamburynie,
A Polak podkłada
Polakowi świnię.

Włoch tak kocha Włocha
Jak pawica pawia,
A Polaka Polak
Do wiatru wystawia.

Anglikowi Anglik
Robi przyjemności,
Polak Polakowi
Przykrości zazdrości.

Konik nóżką grzebie,
Płacze dziewczę hoże,
Polak do Polaka
Z pyskiem, albo z nożem.

Rzadko Polakowi
Polak dobrze zrobi,
To już takie nasze
Narodowe hobby.

A tak by się chciało
Wstawić do czytanki.
Że Polak i Polak
To są dwa bratanki.

Ludwik Jerzy Kern

KOMENTARZ DO TEKSTU

hoże dziewczę девица-красавица
funduje ślimaka угощает улиткой
Włoch итальянец
praw павлин
wystawia do wiatru обманывает,
объегоривает

przykrości zazdrości неприят-
ностям завидует
z pyskiem зд. с руганью
czytanka книга для чтения, хре-
стоматия

* Имеется ввиду художник Юлиуш Коссак (1824–1899) и его известная (во множестве авторских копий и вариантов) картина под условным названием «Улан и девушка».

Lekcja 13

Tematy gramatyczne

Czasowniki **iść, usiąść**. Czas przeszły
Rzeczowniki I deklinacji. Wołacz i miejscownik liczby pojedynczej
Zdania podrzędne ze spójnikiem **że**

Czasownik iść. Czas przeszły

Osoba	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męsko- osobowa	F. niemęsko- osobowa
1	szedłem	szłam		szliśmy	szłyśmy
2	szedłeś	szłaś		szliście	szłyście
3	szedł	szła	szło	szli	szły

Формы мужского рода единственного числа образуются от основы **szedł-**, остальные формы – от основы **szł(szl)-** соответственно русским основам шёл/шл-. По образцу **iść** спрягаются в прошедшем времени приставочные глаголы, образованные от того же корня, например: *pójść – on poszedł, ona poszła*.

1. Proszę użyć odpowiedniej osoby i liczby czasu przeszłego:

1. Helena (podejść) do telefonu.
2. Rodzice (pójść) do ciotki.
3. Chłopcy (pójść) do kina.
4. Goście (wejść) do mieszkania.
5. Andrzej (wyjść) z domu.
6. Jeden (wejść), drugi (wyjść).
7. Nie słyszałam, kiedy dziewczyny (wejść).
8. Kto tam (przyjść)?

Czasownik (u)siąść. Czas przeszły

Osoba	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męsko- osobowa	F. niemęsko- osobowa
1	(u)siadłem	(u)siadłam		(u)siedliśmy	(u)siadłyśmy
2	(u)siadłeś	(u)siadłaś		(u)siedliście	(u)siadłyście
3	(u)siadł	(u)siadła	(u)siadło	(u)siedli	(u)siadły

Глагол **(u)siąść** образует прошедшее время от основ **(u)siadł-, (u)siedl-**.

2. Proszę użyć odpowiedniej osoby i liczby czasu przeszłego:

1. One (wejść i usiąść).
2. Dziecko (usiąść) koło matki.
3. Chłopcy (usiąść) przy stole.
4. Dziewczyny (usiąść) przy oknie.
5. Dokąd on (pójść)?
6. Dokąd one (pójść)?
7. Oni (pójść) do brata.

Rzeczowniki I deklinacji Wołacz i miejscownik liczby pojedynczej

У существительных I склонения окончание звательной формы и предложного падежа зависит от конечного согласного основы, т. е. в звательной форме и в предложном падеже различается твёрдый и мягкий образец.

chłop	doktor	dziadek	obywatel	gość	ojciec
chłopi-e	doktorz-e	dziadk-u	obywatel-u	gości-u	ojcz-e
o chłop-i-e	o doktorz-e	o dziadk-u	o obywatel-u	o gości-u	o ojc-u

Окончания звательной формы и предложного падежа в большинстве случаев совпадают.

По окончаниям звательной формы и предложного падежа существительные I склонения можно разбить на три группы:

1) Существительные с основой на твёрдый согласный (твёрдый образец) имеют окончание **-e** со смягчением предшествующего согласного и соответствующим чередованием согласных, например: *chłop – chłopie; doktor – doktorze; brat – bracie*.

2) Существительные с основой на среднеязычный, отвердевший или заднеязычный согласный (мягкий образец) имеют окончание **-u**, например: *gość – gościu; towarzysz – towarzyszu; pułkownik – pułkowniku*.

Примечание. Исключение составляют существительные **dom, syn**, имеющие при твёрдой основе в звательной форме и предложном падеже окончание **-u**, например: *w domu, synu mój, o synu*, а также существительное **pan**, имеющее окончание **-u**, но только в предложном падеже: *o panu*.

3) Существительные – наименования лиц с суффиксом **-ec** имеют в звательной форме окончание **-e** с чередованием **c – cz**, например: *chłopiec – chłopcze*, а в предложном падеже – окончание **-u**, например: *o chłopcu*.

Примечание. После звательных форм типа **kolego, panie, obywatelu** и т. д. фамилия ставится в именительном падеже, например: *panie Kulczykowski*.

3. Proszę dokończyć według wzoru: *Czytałem artykuł, rozmawiałem o artykule*.

1. To mój syn, rozmawiałem o ... 2. Mam urlop, mówiłem ojcu o ... 3. Na biurku leżał papier, pisałem na ... 4. Nie zdej-

mowałem płaszcz, siedziałem w 5. Widziałem nowy pomnik, pisałem siostrze o 6. Znam dobrze Bagdad, byłem kiedyś w 7. Poszedłem na Plac Czerwony, byłem na

4. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Czytałem dużo o (autor) "Wojny a pokoju". 2. Kto stał na (korytarz) podczas lekcji? 3. Ile miejsc jest w (autobus)? 4. Słuchaliśmy radia w (język polski). 5. Oni rozmawiali o tym (inżynier). 6. Czy poszliście wczoraj na koncert? Tak, byliśmy na (koncert). 7. Staliśmy na (przystanek) i czekaliśmy na (tramwaj). 8. Pięknie było w (ogród). 9. Ojciec przyjechał w (listopad), a matka w (grudzień).

5. Proszę użyć odpowiedniej końcówki:

1. Egzamin był w (czerwiec). 2. Dziadek przyjechał w (sierpień). 3. Jeździliśmy tam w (lipiec). 4. W (grudzień i styczeń) było bardzo zimno. 5. W (marzec) jeszcze bywa dużo śniegu. 6. W (październik) często pada deszcz. 7. W (kwiecień i maj) już jest ciepło.

Zdania podrzędne ze spójnikiem że

Польским придаточным предложениям с союзом **że** соответствуют русские предложения с союзом "что", например: Myślałem, że dziś będzie deszcz. – Я думал, что сегодня будет дождь.

6. Proszę przeczytać i zadać pytania do zdań podrzędnych (придаточных предложений):

Wzór: *Co mówi Michał? Michał mówi, że nie może przyjechać.*

1. Andrzej powiedział ojcu, że Anna przyjechała. 2. Hela mówi, że Andrzej już poszedł do Akademii. 3. On myślał, że pani już wyjechała. 4. Kuzynka Piotra mówiła nam, że on wraca z południa we czwartek. 5. Halina pisała Andrzejowi, że nie może przyjechać w listopadzie.

Słownik do tekstu

balkon балкон

buirko письменный стол

ciężarówka грузовик

dywan ковёр

działać действовать

firanka занавеска

fotel кресло

kanapa диван

kłaść się ложиться

koldra одеяло

kredens буфет (шкаф для посуды и т. п.)

krzesło стул

kuchnia кухня

lodówka холодильник
łazienka ванная комната
mebel предмет мебелировки
meblościanka мебельная стенка
(набор мебели)
okazać się оказаться, очутиться
podłoga пол
poduszka подушка
położyć się лечь
postawić поставить
prowadzić вести
prysznic душ
przedpokój прихожая, передняя
przeprowadzić się переехать (в
другое помещение)
przeszkadzać мешать (препят-
ствовать)
regał книжная полка
również (a) также

schody лестница (ступенчатая)
serwantka сервант
składać się (z czego?) состоять
(из чего?)
spodobać się понравиться
spokojny спокойный
spółdzielnia кооператив, товари-
щество собственников
stół стол
tapczan тахта
telewizor телевизор
umywalka умывальник
wanna ванна
winda лифт
wygodny удобный
wziąć взять
zostać 1) остаться; 2) стать
że что

TEKST PODSTAWOWY

NOWE MIESZKANIE

Nasza rodzina składa się z dziadka, babci, rodziców, syna i córki.

Ja właśnie jestem tą córką. Rodzice wstąpili do spółdzielni, bo nasze stare mieszkanie jest bardzo małe. Teraz otrzymaliśmy już nowe.

Dziadek i babcia zostaną w starym mieszkaniu. Jest ono dla nich bardzo wygodne, bo na parterze, a babcia nie lubi windy.

Nowe mieszkanie jest na szóstym piętrze, ale to nam nie przeszkadza, przecież jest winda, więc nie trzeba wchodzić po schodach.

W sobotę poszłam z mamą obejrzeć nasze mieszkanie. Bardzo nam się spodobało. Z przedpokoju pierwsze drzwi z prawej strony prowadzą do dużego pokoju, drugie do małego pokoiku, z lewej – do kuchni i do trzeciego pokoju. W końcu korytarza jest wejście do łazienki.

Pierwszy pokój jest duży, jasny, o dwóch oknach, które wychodzą na spokojną uliczkę. To będzie pokój rodziców.

– Który pokój będzie mój? – zapytałam mamę.

– Myślę, że ten mały, a chłopcu można dać ten z balkonem.

Potem weszliśmy do łazienki. I wanna, i prysznic, i umywalka – wszystko nam się spodobało.

W przedpokoju jest telefon. Chciałam zatelefonować do koleżanki i podać swój nowy adres i numer telefonu, ale okazało się, że telefon jeszcze nie działa.

Przeprowadziliśmy się w niedzielę. Rzeczy przyjechały ciężarówką. Przed domem czekali na nas wuj i ciocia.

Ojciec razem z wujem i moim bratem Antkiem wnieśli do dużego pokoju stół, sześć krzeseł i kanapę. Szafa stała w przedpokoju. Mama pokazywała, gdzie jaki mebel postawić. Brat wziął do swojego pokoju tapczan i fotel. Telewizor również stoi w jego pokoju. Matka chce kupić meblościankę zamiast serwantki.

W moim pokoiku nie ma ani jednego ciężkiego mebla. Moje biurczko, regał, nawet łóżko – wszystko jest lekkie.

W kuchni postawiliśmy niewielki kredens, lodówkę i stolik.

Ojciec był już zmęczony i położył się na tapczanie. Dałam ojcu kołdrę i poduszkę.

– Wujku, może wujek też chce się położyć? – zapytałam. Ale wuj nie chciał się kłaść. Usiadł przy ojcu.

Ciocia powiedziała, że już jest późno, więc dywan i firanki mogą poczekać do rana. Książki też mogą poleżeć na podłodze.

Analiza tekstu

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

wstąpić { поступить
вступить
зайти

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

wygodny	удобный	dywan	ковёр
stół	стол	położyć się	лечь
krzesło	стул	tapczan	тахта

✓ *Różnice w rodzaju i znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów*

mebel (rodzaj męski)	предмет мебелировки
meble (liczba mnoga)	мебель

✓ *Zwroty*

jeździć windą	подниматься, спускаться на лифте
wsiadać do windy	садиться в лифт
wysiadać z windy	выходить из лифта
wchodzić po schodach	подниматься по лестнице

schodzić ze schodów }
schodzić po schodach } спустаться по лестнице

7. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Z kogo składa się rodzina, o której jest mowa w opowiadaniu "Nowe mieszkanie"? 2. Czy dziadek i babcia też przeprowadzają się do nowego mieszkania? 3. Na którym piętrze jest nowe mieszkanie? 4. Czy to przeszkadza, że mieszkanie jest wysoko? 5. Jakie jest nowe mieszkanie? 6. Gdzie jest wejście do łazienki? 7. Co matka chce kupić? 8. Jakie meble ma córka w swoim pokoju? 9. Czy telewizor stoi w pokoju córki? 10. Gdzie stoi regał? 11. Gdzie stoi kredens? 12. Czy w tym mieszkaniu jest telefon i czy można już dzwonić? 13. Jakie meble są w kuchni? 14. Kto się położył na tapczanie i dlaczego?

8. Proszę zadać pytania do poszczególnych zdań:

1. Chcę wstąpić do kolegi. 2. Ona wstąpiła na uniwersytet. 3. Ten fotel jest bardzo wygodny. 4. Kupiliśmy sześć krzeseł. 5. Dywan leży w dużym pokoju. 6. Wszedłem na piąte piętro po schodach.

✓ *Składnia rzędu*

położyć się (<i>na czym?</i>)	лечь (<i>на что?</i>)
postawić (<i>na czym?</i>)	поставить (<i>на что?</i>)
usiąść (<i>na czym?</i>)	сесть (<i>на что?</i>)
zatelefonować, zadzwonić (<i>do kogo?</i>)	позвонить (<i>кому?</i>)

✓ *Użycie przymków*

położyć się na łóżku	лечь <i>на кровать</i>
położyć się do łóżka	лечь <i>в постель</i>
usiąść w fotelu	сесть <i>в кресло</i>
pokój o dwóch oknach	комната <i>с двумя окнами</i>

9. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Byłem taki zmęczony, że położyłem się na (tapczan). 2. Jeszcze nie jest późno, a ty się już położyłeś do (łóżko). 3. Zadzwoiłem do (mieszkanie), ale nikt nie otworzył drzwi. 4. Każdy mebel stoi już na swoim (miejsce). 5. Położyliśmy książki na (podłoga). 6. Brat usiadł w (fotel). 7. Postawiłam telewizor na (stolik) w (kąt) pokoju. 8. Proszę położyć poduszki na (dywan). 9. Postaw kwiaty na (buirko).

10. Proszę użyć odpowiedniego czasownika w czasie przeszłym:

1. Po drodze ... do dziadka, potem poszliśmy dalej.	usiaść
2. Na czym telewizor? – zapytałam brata.	postawić
3. Byłam bardzo zmęczona, ale nie ... na tapczanie, tylko ... w fotelu.	położyć się
4. W poniedziałek cała rodzina ... do nowego mieszkania.	przeprowadzić się
5. Już ... na stole talerz dla mamy – mówi Anna.	spodobać się
6. Andrzejowi bardzo ... przedstawienie.	kupić
7. Moja siostra z mężem ... do spółdzielni.	zadzwonić
8. Wieczorem ojciec ... do wuja.	wstąpić
9. Ciocia ... meblościankę.	

11. Proszę użyć czasownika w odpowiedniej osobie i liczbie czasu przeszłego i, jeśli trzeba, z odpowiednim przyimkiem:

1. (Zejść...) schodów i (pójść...) przystanek – mówią Zofia i Jadwiga. 2. Mama i ciocia właśnie (obejrzeć) nowe meble. 3. (Przeprowadzić się) w zeszłym miesiącu, ale nie (zdążyć) jeszcze powiesić firanek – mówią moje siostry. 4. (Wyjąć...) lodówki i (postawić...) stole mleko – mówię do babci. 5. Andrzeju, dlaczego tak długo nie (wychodzić...) łazienki? 6. Na górę (jeździć) windą, na dół (schodzić...) schodach – opowiadają Zofia i Michał. 6. W którym pokoju (położyć) dywan? – pytam znajomych. 7. (Pojechać) windą na piąte piętro – mówią rodzice.

12. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

Malinowska: Halo*! Słucham.

Korespondent: Czy to mieszkanie państwa Malinowskich?

M.: Tak, kto mówi?

K.: Jestem korespondentem jednego z dzienników warszawskich.

Nazywam się Nowakowski. Czy mogę z panią porozmawiać?

M.: Owszem. Ale kto panu dał mój telefon?

K.: Telefon państwa mam z redakcji "Moskiewskiej Prawdy".

Chodzi o to, (дело в том) że chcę napisać o nowych domach, nowych mieszkaniach, nowych osiedlach w Moskwie.

M.: Chce pan do nas przyjechać?

K.: Z przyjemnością, jeśli pani pozwoli (*pozwolić* – разрешить).

M.: Czekam na pana.

K.: Właśnie wychodzę.

* Можно произносить с ударением и на первом и на втором слоге: 'halo, ha'lo

K.: Dzień dobry pani.

M.: Pan Nowakowski? Proszę. Chce pan obejrzeć nasze mieszkanie i zadać jakieś pytania?

K.: Tak jest (так точно), proszę pani.

M.: Słucham pana. Co pana interesuje?

K.: Jak dawno państwo tu mieszkają?

M.: Już prawie miesiąc.

K.: Czy meble, które tu widzę, są nowe czy też stare?

M.: Starych jest zupełnie mało. Prawie wszystkie są nowe. No, na przykład, meblościanka i regał są nowe, biurko jest stare.

K.: Może jeszcze od rodziców?

M.: Nie, to biurko mojego dziadka.

K.: Piękny mebel. Stare meble są teraz bardzo modne. Jeszcze jedno pytanie. Jak długo trzeba było czekać na to mieszkanie?

M.: Dwa lata.

K.: Słyszy pani, ktoś otwiera drzwi?

M.: Tak, słyszę. To mąż wraca do domu. Teraz może pan porozmawiać z mężem.

13. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Czy codziennie oglądasz telewizję?

ogląda pan

– Tak, codziennie.

nie, nie codziennie

2

– Czy masz dobry telewizor?

pan ma

– Tak, mam bardzo dobry telewizor.

nie, nie bardzo

3

– Czy pan ma telewizor?

samochód

– Tak, mam.

nie, nie mam

– Dobry?

bardzo dobry

– Już stary.

4

– Kowalski mieszka już w nowym domu.

mieszkanii

– Na którym piętrze?

pierwszym piętrze

– Na parterze.

czwartym, piątym

– A pan Jankowski?

– On ma nowe mieszkanie na trzecim piętrze.

czwartym, piątym

14. Proszę opowiedzieć o swoim mieszkaniu.

SŁOWOTWÓRSTWO

C pomocą sufiksów **-ik(-yk)** mogą być tworzone obcojęzyczne rzeczowniki rodzaju męskiego, oznaczające zwykle przedmioty, np.: *stolik, pokóik, fotelik, artykułik, piecyk, talerzyk, korytarzyk, samolocik*.

Możliwe, jednak, obcojęzyczne rzeczowniki rodzaju męskiego z tym sufiksem i od niektórych rzeczowników, oznaczających ludzi, np.: *chłopczyk*.

TEKSTY DODATKOWE

ROZMÓWKI FRANCUSKIE

Naszym największym marzeniem była wspólna wycieczka do Francji. Tylko we dwoje. Sytuacja majątkowa pozwoliła nam wyasygnować na razie niewielką tylko sumę na realizację marzenia, długo więc zastanawialiśmy się, jak zainwestować przeznaczone na to 15 złotych. Wybór padł wrzeszcie na "Rozmówki francuskie". Weszliśmy do księgarni i uroczyście zakupiliśmy. Pierwszy krok w kierunku realizacji marzenia został dokonany.

Cały wieczór przesiadaliśmy nad małą książeczką wybierając z niej przydatne zdania.

Książeczka była zachwycająca. Nawet zwroty potoczne zawierały skarby ekspresji, a w transkrypcji fonetycznej nabierały wdzięku i egzotyki.

– Miło mi pana widzieć – odczytałam z przekonaniem.

– Bardzo dziękuję za miłe przyjęcie – odpowiedział z ukłonem.

– Pragnę, aby pan został tu dłużej.

– Pani jest bardzo miła!

Następne działy przeczuliśmy szybko: zaprzeczenie, odmowa, wyrażenie wątpliwości, ostrzeżenie, to nas nie mogło dotyczyć. Wyrazy radości i zadowolenia... tak, to coś dla nas.

– Jakże jestem szczęśliwa!

– Jestem pełen nadziei.

– Jestem zachwycona.

– Jestem oczarowany!

Z Podróży spodobało nam się "proszę zarezerwować dwa miejsca", z Restauracji – "czy ma pan stół na dwa nakrycia". Z Hotelu – "chciałbym pokój z dwoma łózkami".

Z rubryki Zdrowie przydać nam się mogło tylko jedno jedyne zdanie: "Czuję się bardzo dobrze".

Z tym zasobem wiadomości dalibyśmy sobie radę. Ale nie pojechaliśmy. Nie pojechaliśmy wtedy razem do Francji, a teraz już żadne rozmówki nie są w stanie sprawić, abyśmy kiedykolwiek i gdziekolwiek znaleźli się razem.

Zawiadomiono mnie, że istnieje możliwość wystąpienia mnie do Francji. Odszukałam samouczek i zaczęłam go wertować. Samotnie.

“Co robić?”, “Co począć?”, “Co się stało?”. Podawano tylko pytania. Odpowiedzi, tak bardzo mi potrzebnych, w “Rozmówkach” nie znalazłam.

“To bardzo przykre”, “To bardzo smutne”, “To bardzo niemiłe”, “Okropność!”. Praktyczna książeczka.

“Nie mam szczęścia!”, “Nic z tego”, “To mnie rani do żywego”. Chyba specjalnie z myślą o mnie wydana.

I znów z różnych działów wypisuję potrzebne zwroty: “Chciałabym pokój z jednym łóżkiem”, “W moim pokoju jest za zimno”, “Lampa nie działa”, “Kaloryfer nie grzeje”.

“Nie wolno mi jeść tej potrawy”, “Ta potrawa jest dla mnie za słona”, “Za zimna”, “Za gorąca”, “Nieświeża”, “Niesmaczna”, “Dorsz”.

Zakupy: “Ten rozmiar nie nadaje się dla mnie”, “To obuwie kaleczy mnie”, “To mnie uwiera”, “To jest za małe”, “To za wąskie”, “To za szerokie”, “To ściska”, “To gniecie”, “To za drogo”.

Będę sama. Samotna. Spragniona towarzystwa jakiegoś żywego stworzenia... “Czy menażeria jest otwarta codziennie?”, “Chodźmy zobaczyć wybieg dla niedźwiedzia”, “Basen dla hipopotamów”, bo cóż innego mi pozostanie? To będzie moje życie towarzyskie.

– Nie czuję się dobrze – odpowiem na czyjeś zdawkowe pytanie. – Źle śpię, nie mam apetytu.

Przejrzałam wypisane zwroty. Nie pojedę do Francji. To musi być smutny kraj.

Według opowiadania Stefanii Grodzieńskiej “Rozmówki francuskie”

KOMENTARZ DO TEKSTU

rozmówki разговорник

marzenie мечта

wspólny совместный

sytuacja majątkowa материальное положение

na razie пока

wyasygnować ассигновать

zastanawiać się раздумывать

zainwestować вложить деньги

kierunek направление

przydatny подходящий, пригодный

zachwycający восхитительный

zwroty potoczne разговорные выражения
nabierały wdzięku становились приятными
miły зд. приятный
pragnąć желать
przerzucić перебросить (зд. перелистать)
zaprzeczenie отрицание
odmowa отказ
wątpliwość сомнение
ostrzeżenie предостережение
dotyczyć касаться
zadowolenie удовлетворение
zachwycony восхищён
zarezerwować заказать (билет, место и т. п.)
nakrycie прибор (столовый)
zasób wiadomości объем знаний
dać sobie radę справиться, справиться
nie są w stanie не в состоянии
znaleźć się очутиться
zawiadomiono известили (безличная форма)
istnieć существовать

odszukać отыскать
samouczek самоучитель
wertować просматривать (о книгах)
samotnie одна, в одиночку
podjąć предпринять
przykry неприятный
smutny печальный, грустный
okropność ужас
szczęście счастье
nic z tego ничего не поделаешь
to mnie rani do żywego это для меня кровная обида
za слишком, чересчур
uwiera, gniecie жмёт
kaleczyć калечить, уродовать
potrawa блюдо, кушанье
dorsz треска
spragniona towarzystwa jakiegoś żywego stworzenia жаждущая общества, какого-либо живого существа
menażeria зверинец
wybieg dla niedźwiedzia вольер для медведя
zdawkowy банальный

BRAMA

Anglicy mają sitting room,
Niemcy mają die Küche,
W bistro,
Wtłoczony w obcy tłum,
Francuz stoi z kielichem;
Turek w kawiarni fajkę ćmi,
Mknie Duńczyk do Tivoli.
Hawajczyk znowu całe dni
Spędza gdzieś wśród atoli,
Japończyk znika w domu gejsz,
Włoch w casa coś przetrąci –
W ogóle
Patrząc wzdłuż i wszerz,
To każdy ma swój kącik.

A my, Polacy,
 Co my mamy?
 My, Polacy, mamy bramy.
 O, jak nam błogo w cieniu bram,
 Gdzie zoin wzrok nie sięga.
 Przeciag zakaską jest nam tam,
 A korkociagiem – rka.
 Prosto z butelki
 Gul – gul – gul
 Zawartość spływa ładnie.
 W bramie się czujesz jak ten król.
 Pluć mozesz, gdzie popadnie.
 Znudzisz się? Druga juz o krok
 Otchłanią swą zaprasza.
 I nowa ćwiartka,
 Nowy mrok –
 Ech, bramo!
 Bramo nasza!

Ludwik Jerzy Kern

 KOMENTARZ DO TEKSTU

Duńczyk датчанин
wtłoczony w obcy tłum стисну-
 тый в толпе чужих
kielich бокал
ćmi fajkę дымит трубкой
mknie мчится
spędza gdzieś проводит где-то
znika исчезает
Włoch итальянец
coś przetrąci что-то перехватит,
 перекусит
patrzac wzdłuż i wszerz зд. ку-
 да ни глянь
kącik уголок
błogo зд. хорошо, отрадно

wzrok nie sięga взгляд не про-
 никает, не достаёт
przeciag сквозняк
korkociag штопор
zawartość содержимое
spływa стекает
czujesz się чувствуешь себя
pluć плевать
gdzie popadnie зд. куда вздума-
 ется
znudzisz się тебе надоест
o krok в шаг, рядом
otchłanią swą zaprasza зд. При-
 глашает в свою глубину
ćwiartka четвертинка
mrok мрак

Lekcja 14

Tematy gramatyczne

Czasowniki **móc, nieść, wieźć**. Czas przeszły
Rzeczowniki I deklinacji. Liczba pojedyncza. Wzór twardy
Krótkie formy zaimków dzierżawczych **mój, twój, swój**
Sposoby wyrażania czasu

Czas przeszły

Wzór odmiany

móc

Liczba pojedyncza				Liczba mnoga	
Osoba	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męskoosobowa	F. niemęskoosobowa
1	mogłem	mogłam		mogliśmy	mogłyśmy
2	mogłeś	mogłaś		mogliście	mogłyście
3	mógł	mogła	mogło	mogli	mogły

nieść, wieźć

Liczba pojedyncza					
Osoba	R. męski		R. żeński		R. nijaki
1	niosłem	wiozłem	niosłam	wiozłam	
2	niosłeś	wiozłeś	niosłaś	wiozłaś	
3	niósł	wiózł	niosła	wiozła	niosło wiozło

Liczba mnoga				
Osoba	F. męskoosobowa		F. niemęskoosobowa	
1	nieśliśmy	wieźliśmy	niosłyśmy	wiozłyśmy
2	nieśliście	wieźliście	niosłyście	wiozłyście
3	nieśli	wieźli	niosły	wiozły

Глаголы **nieść, wieźć** образуют прошедшее время от основ **nieśl-, wieźl-, niosł-, wiozł-**.

По этому же образцу спрягаются некоторые другие глаголы на **-eść**. (Более подробно об этом говорится в разделе "Грамматика").

Rzeczowniki I deklinacji. Liczba pojedyncza

В единственном числе у существительных I склонения различаются два образца: твёрдый и мягкий.

*Odmiana rzeczowników o temacie zakończonym spółgłoską twardą
(nietylnojęzykową)*

Wzór twardy

Liczba pojedyncza			
M.	chłop	autor	naród
D.	chłop-a	autor-a	narod-u
C.	chłop-u	autor-owi	narod-owi
B.	chłop-a	autor-a	naród
N.	chłop-em	autor-em	narod-em
Msc.	o chłop-i-e	o autorz-e	o narodz-i-e
W.	chłopi-e	autorz-e	narodz-i-e

Твёрдый образец в звательной форме и предложном падеже характеризуется смягчением конечного согласного (или двух согласных) основы, либо чередованием согласных.

Przykłady wymiany spółgłosek

Przyp.	d-dź	t-ć	z-ż	s-ś	r-rz	ł-l
M.	naród	kot	wóz	kongres	autor	stół
Msc.	o narodzie	o kocie	o wozie	o kongresie	o autorze	o stole

Przyp.	sł-śl	st-ść
M.	przemysł	list
Msc.	o przemyśle	o liście

В некоторых существительных I склонения происходит чередование гласных основы. После мягкого согласного *a* может чередоваться с *e*. Например: *świat – na świecie*. Если в слогe, закрытом звонким согласным, имеются *a, ó*, например: *błąd, mróz*, то в открытом слогe эти гласные могут переходить в *ę, o*, например: *błądu, mrozu*.

Przykłady wymiany samogłosek

Liczba pojedyncza					
Przyp.	a-e			ó-o	a-ę
M.	las	obiad	świat	stół	błąd
D.	lasu	obiadu	świata	stołu	błądu
C.	lasowi	obiadowi	światu	stołowi	błądowi
B.	las	obiad	świat	stół	błąd
N.	lasem	obiadem	światem	stołem	błądem
Msc.	o lesie	o obiedzie	o świecie	o stole	o błędzie
W.	lesie	obiedzie	świecie	stole	błędzie

1. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Czy wszystko rozumiesz w (nowy tekst)? 2. Dlaczego nie słuchaliście wczoraj (koncert)? 3. Rozmawialiśmy o (dobry obiad). 4. Studiuję na (Uniwersytet Warszawski). 5. Maria często przychodzi do nas ze (swój brat inżynier). 6. Byliśmy w (las). 7. Po (obiad) poszliśmy na spacer. 8. Nie słyszałem o (list) od Zofii. 9. Chcę pojechać do (Madryt). 10. On podróżował po (cały świat). 11. Przyniosłam obiad i postawiłam na (stół). 12. Oni długo mieszkali na (Wschód).

2. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Мария и Софья не могли отдать письмо инженеру. 2. Я ещё не видела твой новый плащ. 3. Мы вышли из дома после дождя. 4. Её статья была в десятом номере? 5. Ты показывал свою работу профессору? 6. Я ездила туда с братом моего мужа. 7. Её брат инженер. 8. Они (мужчины) несли по лестнице стол, я несла кресло. 9. Что они (женщины) привезли?

Krótkie formy zaimków dzierżawczych mój, twój, swój

Краткие формы притяжательных местоимений имеют книжный оттенок, они свойственны в основном письменной речи.

Wzór odmiany

Przyp.	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męsko- osobowa	F. niemęsko- osobowa
M.	twój	twa	twe	twoi	twe
D.	twego	twej	twego	tych	tych
C.	twemu	twej	twemu	twym	twym
B.	twego	twą	twe	tych	twe
N.	twym	twą	twym	twymi	twymi
Msc.	o twym	o twej	o twym	o tych	o tych

📖 Proszę zapamiętać nowe wyrazy:

godzina час

czas время

minuta минута

chwila минутка, момент

kwadrans четверть часа

budzik будильник

Sposoby wyrażania czasu

На вопрос: “Который час?” отвечают следующим образом:

- Która godzina? **Pierwsza (godzina).** – Час.
Druga (godzina). – Два часа.
Trzecia (godzina). – Три часа.

Для обозначения половины какого-либо часа употребляется конструкция “**wpół + do + родительный падеж соответствующего порядкового числительного**”.

- Wpół do pierwszej.** Половина первого.
Wpół do dwunastej. Половина двенадцатого.

Для обозначения числа истекших минут в первой половине часа употребляется конструкция “число минут + **po + предложный падеж порядкового числительного, обозначающего истекший час**”, например:

- Która godzina? **Pięć po pierwszej.** – Пять минут второго.
Dziesięć po piątej. – Десять минут шестого.
Dwadzieścia pięć po siódmej. – Двадцать пять минут восьмого.
Kwadrans po dziesiątej. – Четверть одиннадцатого.

Для обозначения времени во второй половине часа употребляется конструкция “**za + винительный падеж числа минут + именительный падеж порядкового числительного, выражающего час**”, например:

- Która godzina? **Za dziesięć dziewiąta.** – Без десяти девять.
Za dwadzieścia druga. – Без двадцати два.
Za kwadrans trzecia. – Без четверти три.

3. Proszę odpowiedzieć na pytanie “Która godzina?” opuszczając wyrazy “godzina”, “minuta”:

1. Шесть часов. 2. Пять минут пятого. 3. Четверть десятого. 4. Без трёх минут одиннадцать. 5. Половина девятого. 6. Без четверти двенадцать. 7. Без десяти семь. 8. Без двух минут четыре. 9. Без пяти минут восемь. 10. Половина одиннадцатого.

4. Proszę pisemnie odpowiedzieć na pytanie “Która godzina?” i przeczytać na głos (вслух):

1. Час, два, три, четыре, пять, шесть, семь, восемь, девять, десять, одиннадцать, двенадцать.

2. Половина первого, второго, третьего, четвертого, пятого, шестого, седьмого, восьмого, девятого, десятого, одиннадцатого, двенадцатого.

3. Четверть первого, второго, третьего, четвертого, пятого, шестого, седьмого, восьмого, девятого, десятого, одиннадцатого, двенадцатого.

5. Proszę napisać po polsku i przeczytać na głos:

5 минут второго; 10 минут третьего; 12 минут четвертого; 3 минуты первого; 25 минут шестого.

6. Proszę napisać po polsku i przeczytać na głos:

без 3 минут шесть; без 8 минут семь; без 11 минут восемь; без 17 минут девять; без 20 минут десять; без 26 минут одиннадцать.

Słownik do tekstu

biec бежать	podróżować путешествовать
całować целовать	pora пора, время
chociaż хотя	pozdrowienia (dla kogo) привет (кому?)
czasem иногда	pozwalać позволять, разрешать
czuć się чувствовать себя	północny северный
doba сутки	przebierać się переодеваться
dokoła вокруг	przeprosić попросить прощения, извиниться
dom wczasowy дом отдыха	spojrzeć взглянуть
dopisywać везти, сулить удачу	spóźniać się 1) опаздывать; 2) отставать (о часах)
doskonale отлично	światło свет (электромагнитные волны, воспринимаемые человеческим глазом)
gasić тушить, гасить	towarzyszka podróży попутчица
gdzie indziej в другом месте	trochę немного
jadalnia столовая комната	wczasy отдых (во время отпуска)
jeśli если	wóz транспортное средство (воз, телега, машина, повозка)
kierownik заведующий, руководитель	wskazywać 1) указывать; 2) показывать (время)
miły приятный, милый	wykąpać się 1) искупаться, 2) помыться (в ванне)
morze море	wzdłuż вдоль
nastawiać заводить (будильник), ставить часы (переводить стрелки)	zapalać 1) зажигать, 2) закуривать
obiad обед	zdjęcie снимок
odpoczywać отдыхать	
opalać się загорать	
plaża пляж	
plywać плавать	
pobyć пребывание	

zegar часы (настенные, настоль-
ные, башенные)

zegarek часы (наручные, карман-
ные)

TEKST PODSTAWOWY

LIST

Kochana Ciociu!

Myślę, że mój telegram Ciocia już otrzymała i pewnie czeka na list.

Podróż trwała jedną dobę. W wagonie miałam miłe towarzyski podróży. One też jechały do naszego domu wczasowego. Przyjechałyśmy do Trójmiasta* z rana. Była ósma, kiedy zajechał autobus. Był przepelniony. Poczekałyśmy na następny wóz. W następnym były wolne miejsca, więc jechałyśmy bardzo wygodnie. Spojrzałam na zegar: wskazywał wpół do dziewiątej.

Pięknie tu jest. Dokoła domu jest obszerny ogród. Do morza mamy bardzo blisko. Widzę morze z okna mojego pokoju.

Po przyjeździe wzięłam prysznic. Wykąpać się nie mogłam, bo nie miałam czasu. Przebrałam się i poszłam na śniadanie. W jadalni spotkałam kilka koleżanek z naszej uczelni, których Ciocia nie zna, i Małecką, tę z naszego domu. Nie widziałam Małeckiej blisko rok. Teraz mieszka gdzie indziej. Wyprowadziła się z naszego domu dość dawno. Jeździła wiosną do Rumunii i Bułgarii i przywiozła stamtąd ciekawe zdjęcia.

Chodzimy razem nad morze. Jeśli pogoda dopisuje, spędzamy na plaży cały czas do obiadu. Nauczyłam się dobrze pływać.

Wczoraj spóźniłyśmy się na obiad. Nikt prócz Małeckiej nie wziął na plażę zegarka, a jej zegarek spóźnia się trochę. Kierownik domu wczasowego był niezadowolony. Była już za kwadrans trzecia. Nie można każdemu gościowi podawać obiadu o innej porze. Przeprosiłam kierownika. Poszłam do kuchni sama i przyniosłam nasz obiad do jadalni. Staramy się teraz przychodzić na czas.

Zawsze już biorę na plażę swój zegarek; on się nie tylko nie spóźnia, ale nawet trochę się spieszy.

Po obiedzie się nie kładziemy. Chodzimy na spacer. Czasem bywamy w lesie, czasem spacerujemy wzdłuż plaży. Możemy też jeździć do miasta, bo to niedaleko.

Ciociu kochana, jestem bardzo zadowolona ze swojego pobytu nad morzem. Doskonale spędzam czas, odpoczywam i nawet opalam się, chociaż nasze północne słońce nie zawsze na to pozwala.

* *Trójmiasto* – используемое в разговорной речи обозначение трёх близко расположенных городов – Гданьска, Сопота и Гдыни.

Nie mamy prawie zupełnie czasu na czytanie. Wracamy do naszego pokoju i zapalamy światło o dziesiątej, czasem o wpół do jedenastej, a o jedenastej już gasimy i kładziemy się spać.

Z wieczora nastawiamy budzik na wpół do ósmej i rano biegniemy się kąpać jeszcze przed śniadaniem.

A jak Ciocia się czuje? Całuję mocno. Pozdrowienia dla Dziadka i Wujka.

Marysia

Analiza tekstu

✓ Użycie wyrazów

zegar часы (*настольные, стенные, башенные*)

zegarek часы (*наручные, карманные*)

czas }
pora } время, пора

Już dziesiąta: **czas** wracać do domu. – Уже десять: *пора* возвращаться домой.

Pory roku. – *Времена* года.

O tej **porze** już śpię. – Я в это *время* уже сплю.

✓ Zwroty

Pogoda **dopisuje**. – Погода *хорошая*; повезло с погодой.

Zdrowie **dopisuje**. – Здоровье *в порядке*.

Szczęście **dopisuje**. – Всѣ *идѣт удачно*; везѣт.

na czas }
w porę } вóвремя

✓ Wieloznaczność wyrazów

spóźniać się опаздывать; отставать (o czasach)

spieszyć się торопиться; спешить (o czasach)

wykąpać się искупаться; помыться (w wannie)

zapalać зажигать; закуривать

wóz { повозка, телега
 { машина

blisko { близко
 { почти (во врем. зн.)

✓ Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu

przebrać się переодеться
pozdrowienia привет

✓ **Składnia rzędu**

spóźniać się (*o ile?*)
spieszyć się (*o ile?*)
pozdrowienia (*dla kogo?*)
przeprzeć (*kogo?*)

7. Proszę połączyć dwie części zdań:

1. Już czas jechać na dworzec:	po spacerze?
2. Pojechaliśmy na wycieczkę	że zawsze chodzę pieszo.
3. Nie mogłem przyjść na czas,	bo już jest ciemno.
4. Każdy gość domu wczasowego	znów się spieszy.
5. W liście są pozdrowienia	bo byłem chora.
6. Nie zdążyłam się przebrać	o dwie minuty na dobę.
7. Jak się pani czuje	przed obiadem.
8. Chcę zapalić światło,	dla całej rodziny.
9. Mój zegarek spóźnia się	ma swoje miejsce przy stole.
10. Nie telefonowałam do państwa	wozem wujka.
blisko miesiąc	bo mój zegarek się spóźnia.
11. Mam tak blisko do biura,	możemy się spóźnić.
12. Już blisko miesiąc	nie ma listu od rodziców.
13. Mój zegarek	

8. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Интересно, – говорит Ядвига, – в каком доме отдыха они провели весь этот месяц. 2. Почему вы (обращаясь к мужчине) опоздали на целый час? 3. Ты доволен своими новыми часами? 4. Часы на моём письменном столе показывают семь. 5. Вы долго были на пляже? 6. Мы не могли купаться в море. С погодой нам не повезло – все время шёл дождь. 7. Я принял душ и лёг в постель. 8. Вы (обращаясь к лицам разного пола) видели этот снимок? 9. Они уехали из нашего дома. 10. Я привёз ваши вещи. 11. Он себя плохо чувствует. 12. Почему ты не потушил свет? 13. Он не ходил в школу почти неделю. 14. Уже пора! Ведь до вокзала далеко. 15. Я вижу, что у тебя новый будильник.

9. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

- Czy twój zegarek dobrze chodzi?
- Dlaczego pytasz mnie o to?
- Bo mój zaczął się spóźniać, więc nie rozumiem, czy naprawdę jest szósta, czy może już kilka minut po szóstej.

- Jest już siedem po szóstej.
- No widzisz, miałem rację: spóźnia się.

2

- Słyszałam, że w Moskwie na ulicach jest dużo zegarów.
- Tak, to prawda. Widzisz zegar na placu na prawo od naszego

hotelu?

- Tak, widzę. A czy daleko jest stąd do Placu Czerwonego, o którym tyle słyszałam?

- Niedaleko. Właśnie tam jest słynny zegar z kurantem (с боем).

- Więc może pójdziemy, jeśli to niedaleko? Bardzo mi się chce obejrzeć ten słynny na całym świecie plac i ten zegar z kurantem.

- Zostawimy obejrzanie placu na jutro. A zegar można zobaczyć z daleka.

- O, już widzę.

- Chwileczkę, właśnie teraz zegar wybija godzinę ósmą.

3

- Pogoda jakoś nie dopisuje.

- Więc nie chcesz iść na plażę?

- Chcę, ale nie lubię się kąpać w zimnej wodzie.

- No to zostajemy.

- Już ci mówiłem, że moja kuzynka i jej mąż mieszkają niedaleko...

- No to idziemy do nich albo zaprosimy ich do nas.

- A po obiedzie możemy pójść na plażę razem z nimi.

4

- Dużo czytasz?

- Prawie nie mam czasu na czytanie.

- Dlaczego?

- Rodzice wyjechali: zostałam w domu tylko ja, no i mój brat, który jeszcze chodzi do przedszkola.

- Więc wszystko w domu robisz sama?

- Oczywiście.

- Na jak długo oni wyjechali?

- Na cały miesiąc.

10. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

- Która godzina?

- Nie wiem. Panie Jarku, czy pan nie | pani Marysiu; pani Krysiu
wie, która jest godzina?

– Za kwadrans trzecia.		pięć po szóstej; dwunasta; wpół do czwartej
	2	
– Gdzie się pan zatrzymał, panie doktorze?		profesorze; docencie; redaktorze
– W Hotelu Europejskim.		u rodziców
	3	
– Panie inżynierze, kiedy pan wyjeżdża?		doktorze; dyrektorze; kierowniku
– Jedenastego lipca.		chyba jutro; w poniedziałek
	4	
– Czy Pan na długo przyjechał do Polski?		do Krakowa; do Gdyni
– Na dwa dni.		na cały miesiąc; prawie na tydzień
	5	
– Pani konduktorko!		
– Słucham.		
– Proszę powiedzieć, o której odjeżdża nasz pociąg?		ostatni tramwaj; autobus
– O pierwszej trzydzieści pięć.		o drugiej czterdzieści dwie
	6	
– Pani Basiu, o której pani wyjeżdża?		Zosiu, Halino
– Wyjeżdżam o godzinie osiemnastej trzydzieści.		o trzeciej; o wpół do drugiej

11. Po przeczytaniu tekstu dodatkowego "List z kolonii" proszę powiedzieć, jak Pan(i) rozpocznie i jak skończy list do: a) kolegi (koleżanki) z Polski; b) znajomego docenta z Uniwersytetu Jagiellońskiego; c) redaktora pisma "Polityka".

TEKSTY DODATKOWE

OKULARY

Biega, krzyczy pan Hilary:
 "Gdzie są moje okulary?"
 Szuka w spodniach i w surducie,
 W prawym bucie, w lewym bucie.
 Wszystko w szafach poprzewracał,
 Maca szlafrok, palto maca.
 "Skandal! – krzyczy. – Nie do wiary!
 Ktoś mi ukradł okulary!"

Pod kanapą, na kanapie,
Wszędzie szuka, parska, sapie!
Szpera w piecu i w kominie,
W mysiej dziurze i w pianinie.
Już podłogę chce odrywać,
Juz policję zaczął wzywać.
Nagle – zerknął do lusterka...
Nie chce wierzyć... Znowu zerka.
Znalazł! Są! Okazało się,
Że je ma na własnym nosie.

Julian Tuwim

 KOMENTARZ DO TEKSTU

but ботинок
macać шупать
szlafrok халат
szperać шарить

piec печь
komin дымоходная труба
nagle вдруг
zerknąć взглянуть

LEŃ

Na tapczanie siedzi leń
Nic nie robi cały dzień.
“O, wypraszam to sobie!
Jak to? Ja nic nie robię?
A kto siedzi na tapczanie?
A kto zjadł pierwsze śniadanie?
A kto dzisiaj pluł i łapał?
A kto się w głowę podrapał?
A kto dziś zgubił kalosze?
O – o! Proszę!”

Na tapczanie siedzi leń,
nic nie robi cały dzień.
“Przepraszam! A tranu nie piłem?
A uszu dzisiaj nie myłem?
A nie urwałem guzika?
A nie pokazałem języka?
A nie chodziłem się strzyc?
To wszystko nazywa się nic?”

Na tapczanie siedzi leń,
Nic nie robi cały dzień.

Nie poszedł do szkoły, bo mu się nie chciało,
 Nie odrobił lekcji, bo czasu miał za mało.
 Nie zasznurował trzewików, bo nie miał ochoty,
 Nie powiedział "dzień dobry", bo z tym za dużo roboty,
 Nie napił Azorka, bo za daleko jest woda,
 Nie nakarmił kanarka, bo czasu mu było szkoda.
 Miał zjeść kolację – tylko ustami mlasnął,
 Miał położyć się spać – nie zdążył – zasnął.
 Śniło mu się, że nad czymś ogromnie się trudził.
 Tak zmęczył się tym snem, że się obudził.

Jan Brzechwa

 KOMENTARZ DO TEKSTU

wypraszam to sobie нет уж, извините!

pluć плевать

łapać ловить

w głowę podrapać почесать в затылке

tran рыбий жир

guzik пуговица

strzyc się стричься

kanarek канарейка

kolacja ужин

mlasnąć чмокнуть

zdążyć успеть

zmęczyć się устать

LIST Z KOLONII

– Dlaczego nie ma wiadomości od chłopców? – denerwowała się matka Janka.

– Bo chłopcy nie umieją jeszcze pisać – ojciec Janka rozłożył aparat radiowy na małe kawałki i teraz składał go.

– Dlaczego wysadzasz język?

– Mmmm... – odpowiedział.

– Dlaczego rozłożyłeś aparat? Za chwilę będzie koncert, który chcę usłyszeć.

– Mmmm...

– Jesteś gorszy od dzieci – stwierdziła matka Janka tonem stanowczym. – Ale dlaczego nie ma od nich słowa? Chyba tam jutro pojedę.

– Nie pojedziesz – zachnął się ojciec Janka. – A niech to wszyscy diabli, ugryzłem się w język. Nie pojedziesz, bo wiesz, że nie wolno. Już dosyć się wygłupiałaś przy odjeździe. Siłą trzeba cię było wyciągać z autobusu.

– Nic podobnego – oburzyła się matka Janka. – A Buraczkowska to co? Pojechała pociągiem i była na kolonii, zanim jeszcze dzieci się zjawily. Cały dzień siedziała w krzakach i obserwowała.

– Wariatka! – stwierdził ojciec Janka krótko.

– Nic podobnego. Złapała swojego Kazia dwa razy, żeby mu nos wytrzeć. Poza tym zdała nam dokładne sprawozdanie o warunkach. Przyłapała naszego Andrzeja, jak kozikiem wycinał coś z deski.

– No i co?

– Kierowniczką ją wyrzuciła.

– To doskonale! – ucieszył się ojciec Janka. – Co zrobiła z kozikiem Andrzeja? Ja mu go podarowałem na drogę. Zwariować można z tymi babami.

– Jak to, co zrobiła? Odebrała mu. Miała czekać, aż się skaleczy?

– Gdzie kozik? – krzyknął ojciec Janka.

– Nie wiem. Nie pytałam się.

– Masz go natychmiast od niej odebrać.

– Ja się denerwuję o dzieci, a tobie chodzi o kozik.

– Mnie chodzi o dzieci. Andrzej miał zrobić ptasznik. Umówiliśmy się, że postawimy go na balkonie na zimę.

– Do zimy daleko, a ja umówiłam się z panną Kazią, tą nową od średniaków, że ona będzie pisała.

– Jak nie przestaniesz mówić, to ja nigdy tego radia nie zreperuję.

– Kiedy ono wcale nie było zepsute, ślicznie grało, poza tym nie mówisz chyba rękami.

Ojciec Janka zerwał się z krzesła.

– Wiesz co, zejdę do skrzynki, może tam coś jest. Lejek, na spacer.

Lejek wygramolił się błyskawicznie spod łóżka. Matka Janka zajrzała tam podejrzliwym wzrokiem.

– Czego szukasz? – chciał wiedzieć ojciec Janka. – On na leżąc nie leje.

Matka Janka bez słowa wyciągnęła spod łóżka wełnianą skarpetkę, pokrywkę od słoika z dżemem i ołówkę.

– On w mieszkaniu już prawie nie leje – powiedziała. – Dziś tylko cztery razy i tylko raz na dywan. Poza tym oblewa schody, co jest już bardzo dobrym znakiem, bo świadczy o tym, że domyśla się, że w domu nie wolno. Pudle to bardzo mądre psy.

– Dozorczyni jest innego zdania – mruknął ojciec Janka pod nosem. – No chodź już, idziemy. I żebyś mi części do radia nie ruszała.

– Przecież to radio było zupełnie dobre...

Ojca Janka już nie było.

Po chwili wrócił, tryumfalnie wymachując niebieską kopertą.

– Jest, no widzisz, po co się było denerwować.

– Dawaj już albo sam czytaj na głos.

– “Kochana mamó – czytał ojciec Janka – to znaczy szanowna pani, bo pani nie jest moją mamą, ale Andrzej dyktuje, więc piszę: kochana mamó”. – Czytaj sama, bo ja nic nie rozumiem.

– Dawaj! To panna Kazia. Przecież to jasne. Ona nie jest moją córką, więc nie może pisać “kochana mamó”. Ma osiemnaście lat. Co ty sobie wyobrażasz, że ja już jestem taka stara? – “Tutaj jest bardzo dobrze, Janek wciąż za mną chodzi i mi przeszkadza, i nie chce jeść płatków, i już nie mam czasu, bo idziemy nad rzekę”.

– No, widzisz, tam jest rzeka, a nam nic nie mówili. Potopią się. Janek zaraz dostanie kataru. Ja chyba jutro tam pojedę.

– No i co? To już wszystko? – zapytał ojciec Janka.

– Nie, jeszcze dużo. Tylko tu są jakieś krzyżyki zrobione ołówkiem. – “Te krzyżyki to zrobił Janek, ale niech się pani nie gniewa, bo to mają być pocałunki. Teraz dyktuje Janek. – Kochana mamusiu, całuję cię w buzię i w nos, i w całego człowieka. Czy Lejek nie mógłby tu przyjechać, bo tu są szyszki? – Szanowna pani, Andrzej poleciał gdzieś i Janek też, więc poczekam do jutra, żeby jeszcze coś podyktowali. Jest już jutro, to znaczy dziś, i udało mi się złapać Andrzeja, żeby jeszcze coś podyktował, bo rozumiem, że się pani niepokoi, a ja takiego krótkiego listu nie chcę wysyłać. – Kochany tato. – To mówi Andrzej. – Mam nadzieję, że państwo rozumieją, o co chodzi, bo sama zdaję sobie sprawę z tego, że ten list trochę dziwnie wychodzi. O, Andrzej przez ten czas, co ja pisałam to ostatnie zdanie, uciekł na boisko i przeszkadza starszym chłopcom w siatkówce. Zaraz go sprowadzę. Wczoraj nie udało mi się już sprowadzić Andrzeja do dyktowania, bo musiał za karę siedzieć w sypialni przez całe popołudnie. Nie chcę się na niego skarżyć, ale przecież muszę wytłumaczyć, dlaczego tyle dni trwa pisanie tego listu. – Kochany tato, jedna pani zabrała mi siłą kozik, co mi dałeś, ale sobie pożyczylem od Buraczkowskiego. Razem zrobiliśmy ptasznik, ale bez dna. Będzie wdechowa zabawa, jak te ptaszki się będą zimą nabierały i wypadały na ziemię z ptasznika. Janek rozbił sobie kolano i od tego czasu kaszle. Jest tu jeden pies, większy od Lejka, ale jakiś głupi, bo wciąż staje przy drzewach na trzech nogach. Nie mam więcej czasu. Pa! – Szanowna pani, już chyba wyślę ten list, bo więcej mi się nie uda z nich wyciągnąć. Tu jest bardzo dobrze, wszystko w porządku. Zaraz zabiorę ten kozik Buraczkowskiemu. Z poważaniem – Kazia”.

– No i widzisz, wszystko w porządku – powiedział ojciec Janka zamykając skrzynkę radiową.

– Mówiłam, że Janek się przeziębi, jak będzie wchodził do wody. Już kaszle. Dokąd idziesz z tym radiem?

– Muszę je oddać do naprawy. Jest poważnie uszkodzone. A po drodze wstąpię do Buraczkowskiej po ten kozik.

Maria Zientarowa

KOMENTARZ DO TEKSTU

kawalek кусок, часть

zanim прежде чем

obserwować наблюдать

wariatka сумасшедшая

sprawozdanie отчёт

warunki условия

kozik перочинный ножик

wygramolić się выкарабкаться

zajrzeć заглянуть

słoik стеклянная банка

dozorczyni дворничиха

płatki хлопья

siatkówka волейбол

zaraz go sprowadzę сейчас я его
приведу

skarżyć się жаловаться

będą się nabierały будут оши-
баться, обманываться

przeziębic się простудиться

Lekcja 15

Tematy gramatyczne

Rzeczowniki I deklinacji. Liczba pojedyncza. Wzór miękki
 Sposoby wyrażania czasu (ciąg dalszy)
 Czasownik **wiedzieć**. Czas teraźniejszy i czas przeszły

Rzeczowniki I deklinacji. Liczba pojedyncza. Wzór miękki

Odmiana rzeczowników o temacie zakończonym spółgłoską mięką lub stwardniałą

Liczba pojedyncza				
M.	koń	lekarz	dworzec	chłopiec
D.	koni-a	lekarz-a	dworc-a	chłopc-a
C.	koni-owi	lekarz-owi	dworc-owi	chłopc-u
B.	koni-a	lekarz-a	dworzec	chłopc-a
N.	koni-em	lekarz-em	dworc-em	chłopc-em
Msc.	o koni-u	o lekarz-u	o dworc-u	o chłopc-u
W.	koni-u	lekarz-u	dworc-u	chłopcze

Odmiana rzeczowników o temacie zakończonym spółgłoską tylnojęzykową

Liczba pojedyncza			
M.	robotnik	biolog	gmach
D.	robotnik-a	biolog-a	gmach-u
C.	robotnik-owi	biolog-owi	gmach-owi
B.	robotnik-a	biolog-a	gmach
N.	robotnik-iem	biolog-iem	gmach-em
Msc.	o robotnik-u	o biolog-u	o gmach-u
W.	robotnik-u	biolog-u	gmach-u

При словоизменении ряда существительных наблюдается чередование гласных, например: *maż – męza, błąd – błędu* и т. п.

1. Proszę użyć odpowiedniej formy przypadkowej:

1. Postawiłam walizkę w (przedpokój). 2. Ona mi opowiedziała o (swoj ojciec lekarz). 3. Na (korytarz) nikogo nie było. 4. W (marzec) byliśmy na południu. 5. Powiedziałam (ojciec i brat), że obiad już stoi na (stół). 6. Byliśmy na (dworzec) od drugiej do wpół do trzeciej, ale nie widzieliśmy was. 7. Poczta mieści się w (następny gmach).

2. Proszę ułożyć zdania używając w nich w różnych przypadkach liczby pojedynczej wyrazów:

pokój, Mińsk, Poznań, pracownik (работник, сотрудник), palec, zegarek, malarz, talerz, wuj, gość, ojciec.

По этому типу склонения изменяются некоторые существительные на **-b**, **-p**, **-w**, например: *gołąb, karp, paw* (павлин), *Wrocław* и другие названия городов на **-aw**.

M.	gołąb	Wrocław	karp
D.	gołębia	Wrocławia	karpia
C.	gołębiowi	Wrocławowi	karpiowi
B.	gołębia	Wrocław	karpia
N.	gołębiem	Wrocławiem	karpiem
Msc.	o gołębiu	o Wrocławiu	o karpie
W.	gołębiu	Wrocławiu	karpie

3. Proszę użyć odpowiedniego przypadku liczby pojedynczej:

1. Czy państwo byli we (Wrocław)? 2. Mój syn narysował (gołąb). 3. Na obiad nie chcieliśmy mięsa: poprosiliśmy o (karp) w śmietanie.

Sposoby wyrażania czasu (ciąg dalszy)

На вопрос “В котором часу?” отвечают следующим образом:

O której godzinie? **O pierwszej.** – В час.
 O ósmej. – В восемь.
 O dziewiątej pięć. – В 9 часов 5 минут.
 O jedenastej. – В одиннадцать.
 O wpół do drugiej. – В половине второго.

Ответ на вопрос “В котором часу?” с указанием минут такой же, как ответ на вопрос “Который час?”.

O której (godzinie)? **Dziesięć po dziewiątej.** – Десять минут десятого.
 Za pięć szósta. – Без пяти шесть.

4. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. O której godzinie odchodzi pociąg pospieszny do Katowic? (11.05). 2. O której godzinie przyjechałaś do Krakowa? (5.00). 3. O której godzinie dziewczyny się spotkały na Dworcu Centralnym? (15.00).

5. Proszę odpowiedzieć po polsku na pytanie "O której godzinie?", tłumacząc z rosyjskiego:

В пять минут четвёртого. В шесть часов. Без четверти одиннадцать. В десять минут двенадцатого. В половине пятого. В восемь сорок пять. Без двадцати девять.

В польском языке как и в русском существуют особые способы обозначения точного времени, используемые, например, в объявлениях на железнодорожном транспорте. Они существенно отличаются от способов обозначения времени в разговорной речи. Сравните:

8.15 piętnaście (kwadrans) po ósmej – ósma piętnaście

14.55 za pięć trzecia – czternasta pięćdziesiąt pięć

24.00 dwunasta w nocy – dwudziesta czwarta zero zero

7.30 wpół do ósmej – siódma trzydzieści

19.30 o wpół do ósmej wieczór – o godzinie dziewiętnastej trzydzieści

Приблизительный ответ на вопрос о времени (соответственно русскому: восьмой час, в девятом часу, около семи) в польском языке выражается следующим образом;

Po ósmej. Девятый час. В девятом часу.

Przed ósmą. Около восьми.

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Обед у нас дома бывает в половине четвёртого, а в доме отдыха был в два часа. 2. Поезд прибывает в пять сорок на третий путь. 3. Пора вставать: уже девятый час. 4. Мы пришли на вокзал около пяти. 5. Мы не пошли в кино: ведь уже четверть восьмого, а сеанс (seans) начинается в семь тридцать.

Czasownik wiedzieć. Czas teraźniejszy

Osoba	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1	wiem	wiemy
2	wiesz	wiecie
3	wie	wiedzą

У глагола **wiedzieć** в формах настоящего времени выделяются две основы: **wie-** и **wiedz-**.

Так же спрягаются и производные глаголы, например: *powiedzieć, opowiedzieć*.

Czas przeszły

Osoba	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męskosobowa	F. niemęskosobowa
1	wiedziałem	wiedziała		wiedzieliśmy	wiedziałyśmy
2	wiedziałeś	wiedziałaś		wiedzieliście	wiedziałyście
3	wiedział	wiedziała	wiedziało	wiedzieli	wiedziały

📖 Słownik do tekstu

<p>aleja аллея</p> <p>bać się бояться</p> <p>chyba пожалуй</p> <p>głęboki глубокий</p> <p>historia история</p> <p>kontynuować продолжать</p> <p>muzyk музыкант; композитор</p> <p>na dół вниз</p> <p>naprawdę в самом деле</p> <p>obudzić разбудить</p> <p>od razu сразу</p> <p>oryginalny оригинальный</p> <p>orzech (orzeszek) орех (орешек)</p> <p>placzący плачущий, плачущий</p> <p>ponieważ так как, ибо</p> <p>postać 1) образ; 2) облик, фигура; 3) <i>gram.</i> вид</p> <p>potrafić (с) уметь</p> <p>powiedzieć сказать</p> <p>przewodniczka гид, экскурсовод (женщина)</p> <p>przewodnik 1) гид, экскурсовод; 2) путеводитель</p> <p>przypomnieć (przypominać) напомнить (напоминать)</p>	<p>punktualnie точно (о времени)</p> <p>siedziba резиденция</p> <p>szkoda жаль, жалко</p> <p>tło фон</p> <p>ubrać się одеться</p> <p>uwaga 1) внимание; 2) примечание; 3) замечание</p> <p>wiedzieć знать</p> <p>wiele много</p> <p>wierzba верба, ива</p> <p>wiewiórka белка</p> <p>wyspa остров</p> <p>wywierać, wywrzeć wrażenie производить, произвести впечатление</p> <p>zapomnieć забыть</p> <p>zbudowany построен(ный)</p> <p>związany связанный (прямо и перен.)</p> <p>zwrócić 1) возратить; вернуть; 2) повернуть; 3) обратиться (внимание, взор)</p> <p>żeby чтобы</p>
--	---

TEKST PODSTAWOWY

W ŁAZIENKACH

Kontynuujemy nasz spacer po Warszawie. Ponieważ niedługo już wyjeżdżamy, a do obejrzenia mamy jeszcze wiele ciekawych miejsc, wstaliśmy dziś wcześniej. O wpół do siódmej obudził nas telefon. To dzwoniła nasza przewodniczka. Powiedziała, że będzie

przed hotelem punktualnie o siódmej. Ubraliśmy się szybko. Na śniadanie szkoda nam było czasu. Wiemy już, że w Łazienkach jest niezła kawiarnia. Wstąpimy tam na kawę. A teraz szybko po schodach na dół, żeby być przed hotelem o kilka minut wcześniej od naszej milej przewodniczki.

Jedziemy do końca Alei Ujazdowskich i o ósmej jesteśmy już przy wejściu do Łazienek.

– A co to za pałac? – pyta jeden z nas.

– Właśnie chciałam zwrócić uwagę państwa na ten pałac. To Belweder, zbudowany w połowie XVIII wieku. Obecnie jest tu siedziba prezydenta RP.

– Więc to jest Belweder? Dużo o nim słyszałem. Związany jest z historią Polski – mówi ktoś z naszej grupy.

– Proszę państwa, wchodzimy do Łazienek. – Weszliśmy. I od razu zobaczyliśmy bardzo oryginalny pomnik. Widziałem już zdjęcia pomnika Chopina* i czytałem o nim w przewodniku, a teraz już wiem, że naprawdę jest piękny.

Ale tego, co zobaczyłem, nie potrafię chyba opisać. Na tle pięknych drzew widzimy postać wielkiego muzyka pod wierzbą płaczącą. Wywiera to głębokie wrażenie. Nigdy nie zapomnę tego pomnika. Stoimy długo. Potem przewodniczka przypomina nam, że mamy jeszcze do obejrzenia całe Łazienki.

Idziemy dalej. Po alejach parku biegają wiewiórki. Nie boją się nikogo. Czekają na orzechy. I zawsze ktoś znajduje w kieszeni kilka orzeszków dla wiewiórek. Ale my nie mamy czasu. Chcemy obejrzeć Pałac na Wyspie**. Jest to obecnie muzeum, w którym zebrano*** wiele obrazów i piękne meble. Pałac, zniszczony podczas wojny jak prawie cała Warszawa, został odbudowany. Bywa tu codziennie tak dużo wycieczek z kraju i z zagranicy, że przy wejściu trzeba czekać. Chciałem kupić przewodnik, ale nie było.

Analiza tekstu

✓ Składnia rzędu

wywierać wrażenie (*na kim?*) – производить впечатление (*на кого?*)

✓ Skrótownice

RP – Rzeczpospolita Polska – oficjalna nazwa państwa polskiego

* – – – –
Читай: Szopena.

** Этот дворец называется также *Pałac na Wodzie*.

*** zebrano – безличная форма прошедшего времени, о которой говорится в 28 уроке.

✓ **Wieloznaczność wyrazów**

postać	{	образ
		персонаж (действующее лицо, герой)
		фигура, облик
przewodnik	{	грам. вид
		путеводитель
		гид, экскурсовод

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

zapomnieć (zapominać)	забыть (забывать)
przypomnieć (przypominać)	напомнить (напоминать)
potrafić	суметь

7. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Dlaczego trzeba było wstać tak wcześnie? 2. Gdzie czekała na wycieczkę przewodniczka? 3. O której spotkali się na dole? 4. Dokąd pojechali? 5. Kiedy został zbudowany Belweder? 6. Czy pomnik Chopina spodobał się całej grupie? 7. Na co czekały wieściorki? 8. Co jeszcze obejrzała grupa w Łazienkach? 9. Czy łatwo jest kupić przewodnik? 10. Jak ma na imię obecny prezydent Rzeczypospolitej Polskiej?

8. a) Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Czy widziałeś mój przewodnik? 2. On kogoś przypomina, ale nie wiem kogo. 3. Nie potrafię tego zrobić. 4. Zapomniałam, jaki dziś dzień. 5. Czy państwo już widzieli naszego przewodnika? 6. Przedstawienie wywiera na nas wielkie wrażenie. 7. Nie pamiętam ani jednej postaci z tej powieści. 8. Czasowniki mogą mieć postać dokonaną lub niedokonaną.

b) Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я уже купил путеводитель по Польше. 2. Её лицо кого-то напоминает. 3. Я не могу (не умею) это перевести. 4. Я никогда об этом не забываю. 5. Этот фильм производит на зрителей (зритель – widz) глубокое впечатление. 6. Кроме памятника Шопену в Лазенках мы обратили внимание на павлина, который спокойно гулял по аллее, и сфотографировали его.

✓ **Użycie wyrazów**

znać	}	знать
wiedzieć		

Глагол **znać** употребляется с прямым дополнением: *znać (kogo? co?)*, например:

Znam twojego brata.

Czy znasz język angielski?

Глагол **wiedzieć** употребляется с косвенным дополнением: *wiedzieć (o kim? o czym?)*, например:

Wiemy o tym człowieku bardzo mało.

On jeszcze nie wie o przyjeździe rodziców.

Местоимение **wszystko** может использоваться при глаголе **wiedzieć** в форме как прямого, так и косвенного дополнения, например:

Wiem wszystko. Wiem o wszystkim.

Глагол **wiedzieć** часто употребляется в сложноподчинённых предложениях с придаточным дополнительным в качестве сказуемого главного предложения, например:

Czy wiecie, co to jest?

Oni jeszcze nie wiedzą, że dziadek już przyjechał.

✓ **Wyrazy bliskoznaczne**

prędko	скоро
szybko	быстро

9. Proszę wstawić czasowniki “wiedzieć” lub “znać” w odpowiedniej formie czasu teraźniejszego albo w bezokoliczniku:

1. Nie... , czy jego siostra już przyjechała. 2. Nie ... jego ciotki.
3. Czy pani ... język angielski? 4. Czy kolega ..., że jutro nie będzie egzaminu? 5. Chcę jaka jutro będzie pogoda. 6. Andrzej, czy nie ..., kiedy będzie wycieczka do Krakowa? 7. ... to zdjęcie ale nie pamiętam, kto to jest. 8. Czy państwo ... , że jutro idziemy do Łazienek? 9. ..., że przewodniczka czeka, więc idę szybko.

10. Proszę użyć odpowiedniego czasownika w czasie przeszłym:

1. Nie mogłem pójść na przedstawienie i ... bilet.	zapomnieć
2. On nigdzie nie wyjechał w lecie: ... swoją pracę nad książką.	potrafić
3. Nie ... uszyć takiej sukienki, jaką ma moja koleżanka.	kontynuować
4. Nauczycielka ... uwagę uczennic na nowe trudne wyrazy.	zwrócić
5. Zupełnie ... , że jutro rodzice wracają z południa.	opowiedzieć
6. Kto wam o tym ... ?	

11. Proszę przetłumaczyć na język polski:

Когда началась война, он ещё не окончил консерваторию. После войны он продолжал учёбу. Теперь он музыкант. Я часто бываю на его концертах. Его игра (gra) производит глубокое впечатление на слушателей (słuchacz). Недавно я встретился с ним в кафе. Он сидел вместе с художником, картины которого висят во многих музеях страны. Я знаком с этим художником (знаю этого художника). В прошлом году мы ездили на экскурсию в Польшу, вместе ходили по музеям и прекрасным паркам Варшавы. Я забыл, как называется улица, на которой стоит памятник Мицкевичу, и музыкант мне напомнил. Но он не знал, как называется парк, в котором стоит памятник Шопену. Художник сказал: “Как можно забыть этот прекрасный парк с такими красивыми аллеями и такими оригинальными памятниками!”

12. Proszę przeczytać w osobach i powtórzyć z pamięci:

1

- Jak się pani czuje po wczorajszej wycieczce?
- Dziękuję. Wszystko w porządku. Doskonale.
- A jakie plany ma pani na dziś?
- Nie wiem jeszcze. Nie mogę powiedzieć od razu.
- Czy mogę jeszcze raz do pani zatelefonować?
- Proszę zadzwonić. Po obiedzie.

2

- Zosiu, czy nie obudziłam was?
- Alez nie! Wstajemy o wpół do ósmej, a teraz już jest kwadrans po ósmej.
- Chcesz pójść z nami dziś wieczór do kawiarni?
- Z przyjemnością.

3

- O której zaczynasz pracę?
- O dziewiątej.
- A z domu wychodzisz o ósmej?
- Nie, wychodzę kwadrans po ósmej. O dziewiątej już jestem w biurze.
- To dobrze. A ja mam tak daleko do biura, że wychodzę za kwadrans ósma.
- To o której ty wstajesz?
- O siódmej.

13. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony zwracając uwagę na użycie czasownika "wiedzieć":

On wie, czy ...

- Czy jest już szósta?		piątą; ósma
- Nie wiem. Może ktoś wie, czy jest już szósta?		
- Może Janek wie, on ma dobry zegarek.		Janka; ona

On wie, gdzie ...

- Gdzie jest Piotr?		mój brat; mój długopis
- Nie wiem.		
- Może ktoś wie, gdzie jest Piotr?		
- Niestety, nie wiemy.		nikt nie wie, gdzie on jest

On wie, kto ...

- To jest chyba nasz przyszły dyrektor.		kierownik; szef
- Czy Jankowski wie, kto to jest?		
- Nie, on też nie wie, kto to jest.		

On wie, kim jest ...

- Nie wie pan, kim jest pani Barbara?		pani Zofia
- Owszem, wiem. Ona jest nauczycielką.		kierowniczką
- To pewnie pan wie również, kim jest jej mąż?		
- Nie wiem.		chyba tłumaczem

On wie, co ...

- Czy pani wie, co moja żona kupiła?		zrobiła; nabyła
- Wiem już. Telefonowała do nas i powiedziała, że kupiła meblościankę.		pralkę; żelazko

On wie, która ...

- Która godzina?		
- Nie wiem. Może pan wie, która godzina?		pani
- Wiem, szósta.		siódma

On wie, że ...

- Dziś trzeba kupić bilet na pociąg.		samolot
- Wiem, że dziś trzeba kupić bilet.		pamiętam
- Ja tylko przypominam.		
- Dziękuję bardzo, ale ja pamiętam.		

On wie, ile ...

- Ile kosztuje bilet na koncert?		wystawę
- Nie wiem.		
- Panie Janku, może pan wie, ile kosztuje bilet na koncert?		Pani Marysiu, pani
- Niestety, nie wiem.		dwadzieścia złotych

On wie, jak ...

- Może pan wie, jak można dojechać na Plac Zamkowy?
- Tam nie można dojechać, tam można tylko dojść.
- Czy to daleko stąd?
- Ależ nie, bardzo blisko.

owszem, dość daleko

On wie, dlaczego ...

- Wiem, dlaczego jesteś niezadowolony.
- Dlaczego?
- Dlatego, że Basia wyjeżdża.

jesteś chory

bo nie pamiętasz o lekarstwie

On zna ...

- Czy pan zna język polski?
- Tak, znam.
- Dobrze pan zna?
- Dobrze.

Piotra; utwory Konopnickiej; historię; literaturę rosyjską; Kraków.

Nie, nie znam.

Nie, znam dość słabo.

TEKSTY DODATKOWE

ZNASZLI TEN KRAJ?

Znaszli ten kraj,
Gdzie cytryna dojrzewa,
Pomarańcz blask
Majowe złoci drzewa?
Gdzie wieńcem bluszcz
Ruiny dawne stroi,

Gdzie buja laur
I cyprys cicho stoi?
Znaszli ten kraj?
Ach, tam, o moja miła!
Tam był mi raj,
Pókiś ty ze mną była!

*Johan Wolfgang Goethe
Przełożył Adam Mickiewicz*

KOMENTARZ DO TEKSTU

-li – эта частица в современном языке не употребляется.

stroić украшать
bujać качаться

Z SŁOWICZYCH PIEŚNI

Wiem, że w okienku moim nie zobaczę
Zapalonego światła twoją ręką ...
Wiem, że daleko drży kędyś i płacze
Echo, zbudzone twą smętną piosenką.

Wiem, że na cichą i białą tę ścianę
I cień twój nawet nie padnie ulotny ...
A przecież wznoszę oczy zadumane,
Gdzie dom twój stoi pusty i samotny.

Maria Konopnicka

 KOMENTARZ DO TEKSTU

kędyś = gdzieś *уст.* где-то

samotny одинокий

smętny = smutny *уст.* печальный

LIZBONA

Dzień był niby jeszcze zimowy, a niby już wiosenny. W taki dzień powstają w człowieku tęsknoty, powleczone melancholią. Każda kobieta myśli o sprawieniu sobie nowej sukni, a mężczyzna – nowej żony. Ale już następna myśl jest: “A co zrobię ze starą?” I najczęściej marzenie pozostaje w sferze marzeń, zwłaszcza w wypadku sukni.

W taki oto zimowo-wiosenny dzień, pełen niepokoju, nadziei i smutku, wyszłam na ulicę. Promień słońca, które już naprawdę, pierwszy raz w tym roku grzało, wywołał we mnie chęć czegoś nowego, chęć przełamania szarego, normalnego tygodnia.

Przechodziłam akurat koło biura podróży. Podróż ... tak. Nastrój dworca. “Pociąg pospieszny do Pragi, Wiednia, Paryża odejdzie z toru drugiego przy peronie pierwszym...” Odjazd. Za oknami pociągu domy obcych miast. Fragmenty mieszkań, ulic, ludzie, prowadzący tam swoje normalne życie, w które zaglądamy jak przez dziurkę od klucza. Tak, to jest to. Weszłam do biura podróży.

- Poproszę o bilet drugiej klasy – powiedziała rozmarzona.
- Dokąd? – spytał przystojny urzędnik.
- Gdzieś daleko.
- Może do Koszalina?*
- A dalej nie można?
- Za Koszalinem jest jeszcze Mielno.**
- A dalej?
- Dalej jest już morze.
- Szkoda. A na łądzie nic innego pan nie ma?

* **Koszalin** – miasto leżące w 10 km. od Morza Bałtyckiego, liczące ok. 50 tys. mieszkańców.

** **Mielno** – małe miasteczko nad Bałtykiem, popularne kąpielisko.

– Proszę bardzo. Świeradów*! Bardzo daleko i jednocześnie na łądzie.

– A dalej?

– Dalej jest już zagranica.

– Nie szkodzi. Co pan mi może zaproponować za granicą?

– Żeby było daleko?

– Żeby było daleko.

– Może Lizbona?

– A to daleko?

– Daleko.

– To poproszę jeden drugiej klasy do Lizbony.

Przystojny urzędnik zastanowił się chwilę i powiedział:

– Niestety, proszę pani, musiałyby pani mieć paszport i wizę.

– Kiedy ja tam wcale nie chcę siedzieć, tylko bym się przejechała tam i z powrotem. Wiosna, wie pan, taki ładny dzień, po prostu mam ochotę się przewietrzyć.

– Sam bym się chętnie przewietrzył. Ale przepisy, niestety, utrudniają. Może by się pani jednak zdecydowała na coś krajowego?

– A co mi pan radzi?

– Ja bym pani polecił na przykład Poznań. Ładne miasto, czyste. Uniwersyteckie.

– Poznań? To nie jest zły pomysł. Jeżeli pan już tak zachwala, to poproszę jeden drugiej klasy do Poznania. O której odchodzi pociąg?

– W nocy. Godzina zero dwadzieścia siedem.

– O, to dziękuję. Mówiłam panu wyraźnie. Że wiosna, ładny dzień, mam ochotę gdzieś się przelecieć. Ale nie w nocy. Po co w nocy mam wyjeżdżać. W dzień nic pan nie ma?

– Dlaczego nie, proszę pani! Rozporządzamy szerokim asortymentem dziennym, proszę bardzo.

– Na przykład?

– Kraków. Piękne stare miasto. Zabytki, kościoły, zamek królewski autentyczny na tak zwanym Wawelu. Będzie pani miała prawdziwą satysfakcję.

– No dobrze. Niech już będzie ten Kraków, żeby panu czasu nie zajmować.

Według opowiadania Stefanii Grodzieńskiej "Lizbona"

* Świeradów – popularne uzdrowisko na Dolnym Śląsku, ok. 3 tys. mieszkańców.

Lizbona Лиссабон
niby будто
tęsknoty powleczone melancholią тоска с налётом меланхолии
kobieta женщина
sprawić sobie приобрести
najczęściej marzenie pozostaje w sferze marzeń чаще всего мечта остаётся мечтой
zwłaszcza в особенности
w wypadku в случае
nadzieja надежда
smutek грусть
promień луч
grzać греть
wywolać вызвать
chęć przelamania желание преодолеть, (букв. разломать)
akurat как раз
Wiedeń Вена
prowadzić вести

zaglądać przez dziurkę od klucza заглядывать в замочную скважину
nie szkodzi не беда
przystojny интересный (о внешности)
urzędnik служащий
zastanowić się призадуматься
musiałaby pani mieć paszport вам нужен был бы заграничный паспорт
niestety увы, к сожалению
tam i z powrotem туда и обратно
po prostu просто
przewietrzyć się проветриться
przepisy правила
może by się pani zdecydowała na coś krajowego? может быть Вы попутешествуете по нашей стране?
ład суша
radzić советовать
polecić порекомендовать
satysfakcja удовлетворение

Lekcja 16

Tematy gramatyczne

I deklinacja. Liczba mnoga. Rzeczowniki niemęskoosobowe
Odmiana rzeczowników niemęskoosobowych
Odmiana rzeczownika **tydzień**
Miejsce końcówek osobowych czasu przeszłego w zdaniu
Zdania podrzędne z zaimkiem **co**

I deklinacja. Liczba mnoga. Rzeczowniki niemęskoosobowe

Во множественном числе существительные I склонения имеют в именительном и винительном падеже различные формы в зависимости от того, что они означают: лиц мужского пола или другие объекты, т. е. женщин, животных, предметы, понятия и т. д.

Иначе говоря они делятся на лично-мужские (*męskoosobowe*) и нелично-мужские (*niemęskoosobowe*).

Odmiana rzeczowników niemęskoosobowych

Wzór twardy

Liczba mnoga					
M./W.	dom-y	ps-y	gmach-y	pomnik-i	śnieg-i
D.	dom-ów	ps-ów	gmach-ów	pomnik-ów	śnieg-ów
C.	dom-om	ps-om	gmach-om	pomnik-om	śnieg-om
B.	dom-y	ps-y	gmach-y	pomnik-i	śnieg-i
N.	dom-ami	ps-ami	gmach-ami	pomnik-ami	śnieg-ami
Msc.	o dom-ach	o ps-ach	o gmach-ach	o pomnik-ach	o śnieg-ach

Во множественном числе существительные с основой на заднеязычный согласный склоняются по твёрдому образцу.

Именительный падеж имеет окончание **-y**; после **g, k** – **-i**.
В родительном падеже – окончание **-ów**. В дательном – **-om**.
Винительный падеж совпадает с именительным.

Wzór miękki

Liczba mnoga			
M./W.	dworc-e	korytarz-e	koni-e
D.	dworc-ów	korytarz-y	kon-i
C.	dworc-om	korytarz-om	koni-om
B.	dworc-e	korytarz-e	koni-e
N.	dworc-ami	korytarz-ami	koń-mi
Msc.	o dworc-ach	o korytarz-ach	o koni-ach

В мягком образце именительный падеж имеет окончание -е. Родительный падеж – -i, (-y), а существительные на с – -ów.

Ряд основ на отвердевший согласный характеризуется дублетностью форм родительного падежа (подробнее об этом говорится в разделе “Грамматика”).

1. Proszę użyć podkreślonych wyrazów w liczbie mnogiej:

1. On ma złoty medal. 2. Budujemy nowy kanał. 3. Jesienią często padał deszcz. 4. Siedzę przy biurku i czytam list. 5. Z drzewa spada liść. 6. W pokoju stoi stół. 7. Jaki duży dom!

2. Proszę użyć odpowiedniego przypadku liczby mnogiej:

1. Ile (francuski słownik) ma biblioteka? 2. Bierzemy (swój płaszcz) i idziemy do domu. 3. Bibliotekarka pokazuje czytelnikowi (świeży miesięcznik). 4. Ile (koń) tam było? 5. Widzieliśmy (piękny koń). 6. W naszym mieście znajduje się wiele (dworzec kolejowy). 7. Tam stoi kilka (duży stół).

3 Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. В январе были сильные морозы. 2. В старой квартире были печи. 3. Я очень люблю лошадей. 4. Какие языки вы (обращаясь к мужчине) знаете? 5. Мы построили удобные гостиницы. 6. Сколько столов в этой аудитории? 7. В январе я получил пять писем. 8. Мы говорили о польских словарях.

Odmiana rzeczownika tydzień

Przyp.	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M./W.	tydzień	tygodnie
D.	tygodnia	tygodni
C.	tygodniowi	tygodniom
B.	tydzień	tygodnie
N.	tygodniem	tygodniami
Msc.	o tygodniu	o tygodniach

4. Proszę użyć odpowiedniego przypadku liczby pojedynczej lub mnogiej:

1. W (ten tydzień) często padały deszcze. 2. Już od kilku (tydzień) nie mam listu od rodziców. 3. Goście latem spędzają u nas całe (tydzień). 4. Od kilku (tydzień) nie widzieliśmy cioci.

Miejsce końcówek osobowych czasu przeszłego w zdaniu

Личные окончания прошедшего времени нередко отрываются от глагола и присоединяются к словам, стоящим перед ним.

Они обычно присоединяются к тому слову, на которое падает логическое ударение (как правило к первому слову в предложении), например:

Bardzośmy chcieli obejrzeć nowy gmach.

Личные окончания прошедшего времени могут также присоединяться к союзам и союзным словам, например:

Nie wiedziałem, żeście wczoraj byli w kinie.

Pokazałam ojcu, cośmy kupili.

Coś ty tam robiła?

У возвратных глаголов вместе с личным окончанием переносится и возвратное местоимение, например:

Dlaczegoście się spóźnili?

Присоединение к каким-либо словам личных окончаний прошедшего времени не изменяет ударения в этих словах.

5. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Czyście nie wiedzieli, że pociąg odchodzi kwadrans po dwunastej? 2. Dlaczegoście się nie przebrali po podróży? 3. Oni myśleli, żeśmy już pojechali. 4. Twój brat opowiadał, żeście nie chcieli wracać do miasta w lipcu. 5. Pókiś ty ze mną była!

6. Proszę przetłumaczyć na język polski, zwracając uwagę na miejsce końcówek osobowych czasu przeszłego:

1. Вы уже видели наши музеи? 2. Почему ты не пришёл? 3. Вчера мы никуда не ходили. 4. Мы уже столько осмотрели, что больше ничего осматривать не можем. 5. Что ты привезла? 6. Где вы были? 7. Зачем вы написали это письмо?

Zdania podrzędne z zaimkiem co

Польским придаточным предложениям с местоимением *co* в русском языке соответствуют придаточные предложения с местоимением “что”, например:

Nie pamiętam, co on mówił. – Я не помню, что он говорил.

7. Proszę wstawić “co” albo “że”:

1. Nie rozumiem, ... on pisze. 2. Siostra pisze, ... jutro przyjeżdża. 3. Lektor zapytał, ... tłumaczymy. 4. Powiedziałem lekto-

rowi, ... tłumaczymy artykuł. 5. Kto wam powiedział, ... egzaminy będą w czerwcu? 6. Dlaczego nie opowiadasz, ... robiłeś nad morzem, jak spędzałeś czas?

8. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я не вижу, что там лежит. 2. Я думал, что это ты взял мой словарь. 3. Мы думали, что вы возвращаетесь из дома отдыха в четверг. 4. Он сказал, что хочет прийти в половине шестого. 5. Я напомнил сестре, что хочу посмотреть её новое пальто. 6. Почему ты не рассказываешь, что ты там видел? 7. Я думала, что ковёр уже лежит на полу. 8. Я хочу знать, что вы переводите. 9. Он сказал, что вы (обращаясь к женщине) хорошо переводите.

Słownik do tekstu

broda борода
cześć привет (молодёжное приветствие)
czyżby неужели
doprowadzić довести
fryzjer парикмахер
fryzura причёска
garnitur мужской костюм
granatowy 1) гранатовый, 2) тёмно-синий
halo алло
kąt угол (внутренний)
kolejka 1) узкоколейка; 2) очередь
lepiej лучше (наречие)
mężczyzna мужчина
musieć быть вынужденным, долженствовать
nagle вдруг
nie do poznania неузнаваем(а)
obietcać обещать
omal nie чуть не
ostrzyć (się) остричь(ся)
otóż так вот
piętnastka пятнадцатый номер (трамвая, автобуса)
pomysł идея, мысль
porządek порядок

powtórzyć повторить
poznać, poznawać 1) узнать, узнавать; 2) (по)знакомиться
pralnia прачечная
pralnia chemiczna химчистка
proponować предлагать
przyglądać się смотреть, глядеть, наблюдать, разглядывать, присматриваться
restauracja ресторан
róg 1) угол (наружный); 2) рог
Sylwester, Sylwestra канун Нового года, встреча Нового года
sylwestrowy прилагательное от Sylwester, новогодний
szkodzić 1) вредить; 2) препятствовать
twierdzić утверждать
włosy волосы
zająć się заняться
zamówić заказать
zaprosić пригласить
zdziwienie удивление
zestarzeć się постареть
zgoda 1) согласие; 2) ладно, согласен, согласна
zmienić się измениться

TEKST PODSTAWOWY

NA SYLWESTRA

– Możesz sobie wyobrazić, Danusiu*, że wczoraj spotkałem Jacka Nowickiego. Chyba znasz go dobrze?

– Którego Nowickiego? Tego, co studiował razem z moim bratem na Uniwersytecie Warszawskim?

– Właśnie.

– Oczywiście, że znam go bardzo dobrze. Gdzieżeś go spotkał?

– Zaraz ci opowiem. Wczoraj po kinie poszliśmy się przejść z chłopcami i na rogu Alei Jerozolimskich i Marszałkowskiej, koło przystanku tramwajowego, gdzie się zatrzymuje piętnastka, podchodzi do mnie jakiś mężczyzna i mówi: “Cześć, Zbyszku**”. Poznajesz mnie?” Przyglądam się ze zdziwieniem i nagle poznaję, że to Jacek.

– Ale dlaczego nie poznałeś Jacka? Czyżby się tak zestarzał? Nie rozumiem, co mogło tak zmienić Jacka, żeby aż nie można było poznać człowieka.

– Nie wiem, czy pamiętasz, że Jacek jako student nosił brodę. Otóż teraz zgolił brodę i przez to zmienił się nie do poznania.

– Teraz rozumiem. Ciekawa jestem, czy się ożenił.

– W zeszłym roku.

– Więc trzeba było zaprosić Nowickich na niedzielę.

– Proponowałem, ale on twierdzi, że lepiej będzie zamówić na Sylwestra stolik w restauracji i razem spędzić noc Sylwestrową. Zapisał nasz telefon i obiecał wszystko sam załatwić.

– To doskonały pomysł. Chcę tylko, żeby stolik nie stał w kącie. Nie lubię siedzieć w kącie. Poza tym muszę się zająć swoją fryzurą i doprowadzić do porządku suknię. Już idę do telefonu, żeby się zapisać do fryzjera. Halo, czy mogę się zapisać na pojutrze do pani Zosi? Taka duża kolejka? To może na czwartek? Na którą? Nie słyszę, proszę powtórzyć. Dobrze, zapisuję: na wpół do trzeciej. Będę punktualnie. Nigdy się nie spóźnię. Do widzenia.

– Zapisałaś się, Danusiu? Ja też muszę się ostrzyć. Pójdę chyba jutro.

– Tylko nie bardzo krótko. Nie lubię krótkich włosów.

– Zgoda. Ale jak tam z moim granatowym garniturem?

– Omal nie zapomniałam, że jest w pralni chemicznej.

– Dziś pralnia nieczynna.

* Danusiu – zvat. падеж от *Danusia*, уменьшительного от *Danuta*.

** Zbyszek – уменьшит. от *Zbigniew*.

- Nie szkodzi. Zdamy jutro odebrać.
- Już dochodzi ósma. Czas do biura. Lecę.

Analiza tekstu

✓ *Użycie wyrazów*

Sylwestra	Сильвестров день, 31 декабря, канун (встреча) Нового года
zgoda	{ согласие, одобрение, примирение ладно, хорошо (<i>выражение согласия</i>)
piętnastka	пятнадцатый номер (<i>трамвая</i> и т. п.)
kąt	угол (<i>внутренний</i>)
róg	угол (<i>наружный</i>)
granatowy	{ гранатовый drzewo granatowe, <i>мин.</i> bransoletka granatowa тёмно-синий <i>воен</i> гранатный ogień granatowy

✓ *Zwroty*

Omal nie – Чуть не...
Dochodzi ósma. – Скоро восемь.
Nie szkodzi. – Не беда.

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

nagle	вдруг	zaprosić	пригласить
twierdzić	утверждать	garnitur	мужской костюм

9. Proszę wstawić przepuszczone wyrazy: *omal, zaprosili, na rogu, nie szkodzi, garnituru, długie, nagle, doskonała, piątka, nieciekawie, twierdzi, wybieramy się, znaleźć, dokąd, nic, w lodówce*

1. ... chodzi na Pragę. 2. ... zaczął padać deszcz. 3. Kogoście ... na święta? 4. Przedstawienie było ...i ... , aleśmy siedzieli do końca. 5. Jutro będzie ... pogoda, ... dziadek. 6. Na Sylwestra ... do rodziców. 7. Nie mogę ... swojego ... 8. ... lecisz? 9. Nie kupiłeś ... na śniadanie? Mamy w ... ser i szynkę. 10. Przystanek jest ... 11. ... się nie spóźniłem. 12. ..., pójdę do fryzjera kiedy indziej.

10. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kto to taki Jacek Nowicki? 2. Gdzie się z nim spotkał Zbigniew? 3. Co powiedziała Danuta, kiedy usłyszała, co mówi Zbigniew? 4. O czym rozmawiali Zbigniew z Nowickim? 5. Co zapro-

ponowała Danuta? 6. Na kiedy zapisała się do fryzjera? 7. Dokąd chciał pójść Zbigniew? 8. Czy Pan/i wie, jak w Polsce obchodzi się Sylwestra? A Boże Narodzenie? 9. A jak to jest w waszej rodzinie?

11. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Простите, вы (обращаясь к женщине) не можете сказать, где останавливается десятый? 2. В этом году мы никого не пригласили на встречу Нового года. 3. Вчера мы никуда не ходили, сегодня идём. 4. Мы сели на шестой, но не доехали до нашей остановки: по дороге увидели знакомого и вышли из трамвая. 5. Он утверждает, что не узнал Андрея: Андрей сбрил бороду. 6. Лифт вдруг остановился. 7. Ты знаешь, что родители купили для Петра? 8. Я чуть не опоздала на поезд. 9. Чемодан стоит в углу.

12. Proszę przeczytać w osobach i powtórzyć z pamięci:

1

– Czy wiesz, którym tramwajem można dojechać do Nowickich?
– Dlaczego o to pytasz?
– Zaprosił nas. Obiecałem, że będziemy u niego w niedzielę.
– Można zadzwonić do Nowickiego i zapytać, ale wydaje mi się, że do nich chodzi czwórka, czternastka i trzydziestka.

2

– Chociaż dziś mamy niedzielę, wstałam o wpół do siódmej, bo mam w domu dużo do roboty.
– Więc nie chcesz iść do Nowickich?
– Cheę. Ale nie za późno, żebyśmy wrócili do domu wcześniej i w porę położyli się spać.

3

– Halo! Danusiu, to ty?
– Któż by jeszcze?
– Cheę usłyszeć, jak spędziliście Sylwestra.
– Szkoda, że was nie było. Noc sylwestrową spędziliśmy bardzo wesoło. A wy?
– Jak zwykle. U rodziców.

13. Proszę w podanym dialogu użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

– Co roku otrzymuję od Baški takie same życzenia noworoczne.	imieninowe; urodzinowe
– Jakie mianowicie?	
– “Z okazji Nowego Roku najlepsze życzenia przesyła Basia”.	imienin; urodzin
– Cieszysz się, że o tobie jeszcze pamięta?	

nie zapomniała

SŁOWOTWÓRSTWO

Имена существительные образуются от числительных следующим образом:

jeden – jedynka	jedenaście – jedenastka
dwa – dwójka	dwanaście – dwunastka
trzy – trójka	trzynaście – trzynastka
cztery – czwórka	czternaście – czternastka
pięć – piątka	piętnaście – piętnastka
sześć – szóstka	szesnaście – szesnastka
siedem – siódemka	siedemnaście – siedemnastka
osiem – ósemka	osiemnaście – osiemnastka
dziewięć – dziewiątka	dziewiętnaście – dziewiętnastka
dziesięć – dziesiątka	dwadzieścia – dwudziestka

14. Po przeczytaniu wiersza Ludwika Jerzego Kerna proszę podać przepis na bigos po rosyjsku i po polsku.

TEKSTY DODATKOWE

LIZBONA

(dokończenie)

– Ile taki bilet kosztuje?

– Dziewięćdziesiąt jeden dwadzieścia.

– W jedną stronę?

– Tak.

– Tam i z powrotem sto osiemdziesiąt dwa czterdzieści?

– Tak jest, proszę pani.

– Za drogo. Fantazja fantazją, ale prawie dwieście złotych, to już pieniądz. Nie mówię, żeby się targować, broń Boże, co innego, gdybym tam miała jakiś interes, ale na fantazję to za drogo. Nic tańszego pan nie ma?

– Owszem. Mamy piękne trasy po umiarkowanych cenach. Wyszków* – dziewiętnaście dwadzieścia. Tam i z powrotem podróżuje pani za trzydzieści osiem czterdzieści.

– Ale czy ten Wyszków ciekawy?

– Jeśli mam być szczerą to porównanie z Lizboną wypadłoby na jego niekorzyść. Ale za to taka przystępna cena!

– Pewnie, drogo to nie jest. Ale jak pan sam przyznaje, że gorsze miasto od Lizbony, to i czterdziestu złotych szkoda. Piechotą nie chodzi.

* Wyszków – miasteczko niedaleko Warszawy.

– A co pani powiedziała by na Piastów*. A może by Ursus albo Włochy**? Tanie jak barszcz. Też ludzie podróżują.

Zamyśliłam się i spytałam:

– A jakiego zdania pan, jako fachowiec, jest o Wilanowie?

– Jak najlepszego, proszę pani. Wilanów*** mogę polecić z czystym sumieniem. Osiemdziesiąt groszy, park i zabytki.

– Poproszę więc jeden do Wilanowa.

– Bardzo mi przykro, ale biletów na miejskie autobusy nie sprzedajemy.

– Szkoda. Tak dobrze mi pan doradził, a teraz mam dać zrobić konkurencji. I w autobusach już mi pan nie będzie mógł pomóc.

Westchnęłam i spojrzałam na urzędnika. Miał bardzo ładne oczy.

– Za dziesięć minut kończę pracę – powiedział – jeżeli pani może poczekać, to postaram się załatwić pani autobus. Nasz klient – nasz pan.

Był piękny zimowo-wiosenny dzień. Błądziliśmy do zmroku po błocie wilanowskiego parku. Na drzewach były pąki, urzędnik biura podróży miał piękne oczy i wcale nie wiem, czy wiosna w Lizbonie jest ładniejsza.

Według opowiadania Stefanii Grodzieńskiej "Lizbona"

KOMANTARZ DO TEKSTU

z czystym sumieniem с чистой
совестью

błądzić плутать

bloto грязь

pąk почка, бутон

BIGOS

Trzeba garnek wziąć.

Dość duży.

Tak nas uczy doświadczenie.

W trakcie bowiem gotowania

I ciągłego próbowania

Bigos kurczy się szalenie.

W ten to garnek,

Jak od dziecka nam wpajano,

Kilka kapust daje się:

Więc krojoną prosto z główki,

* **Piastów** – miasto leżące ok. 15 km. od Warszawy.

** **Ursus, Włochy** – dalekie przedmieścia Warszawy.

*** **Wilanów** – przedmieście Warszawy, park i pałac barokowy z połowy XVII w.

Więc kiszoną,
Tudzież pasteryzowaną.
(Ta ostatnia to są nasze kapuściane głowy,
Co niestety w tej postaci idą jako towar eksportowy).
Co tam mamy z resztek mięsa ładujemy w tę kapustę,
Byle nie ogryzki jakieś,
No i byle nie za tłuste.

Na przyprawy kolej:
Trochę trzeba wrzucić w tę kapustę angielskiego ziele,
Liść laurowy vel bobkowy,
Jałowcowych jagód (jak mawiano dawniej) małowiele,
Grzybów, co nadadzą bigosowi taki bukiet aromatów,
Że na zapach, to wysiada przy bigosie każdy bukiet kwiatów,
W końcu śliw suszonych parę wrzucimy w pary kłęby,
Pestki przedtem usunąwszy.
Ze względu na zęby.

Gotujemy jak najdłużej.
Tydzień, a czasami nawet dwa.
Kto cierpliwszy ten, rzecz jasna, wiele lepszy bigos ma.
Dobry jestem człowiek więc i tego nie pominię,
Że w ostatniej fazie to czerwonym trzeba bigos podlać winem.
Teraz bigos co to jest, jak sądzę, wiecie.
To jest właśnie to, co wszyscy o tej porze roku jecie.
Oraz to, co aktualnie dzieje się na świecie.

Ludwik Jerzy Kern

KOMENTARZ DO TEKSTU

garnek кастрюля
doświadczenie опыт
w trakcie в процессе
kurczy się szalenie зд. жутко
сьёживается
z resztek из остатков
ładujemy зд. добавляем
ziele angielskie пимент, гвоз-
дичный перец

jagody jałowcowe можжевело-
вые ягоды
wysiada зд. проигрывает
wrzucimy w pary kłęby давайте
бросим в клубы пара
pestki usunąwszy удалив кос-
точки

Lekcja 17

Tematy gramatyczne

I deklinacja. Liczba mnoga. Forma męskoosobowa
 Liczba mnoga rzeczowników rodzaju męskiego na **-a, -o**
 Odmiana rzeczownika **dziecko** w liczbie mnogiej

CZEŚĆ I*

I deklinacja. Liczba mnoga. Forma męskoosobowa

M.l.p.	ojciec	pan	profesor	Arab
M.l.mn.	ojcowie	panowie	profesorowie	Arabowie
D./B.l.mn.	ojców	panów	profesorów	Arabów

Лично-мужские существительные во множественном числе имеют некоторые особенности в склонении.

Одни существительные – независимо от качества конечного согласного основы – имеют в именительном падеже множественного числа окончание **-owie**. Это обычно наименования степени родства, а также наименования по должности, профессии и принадлежности к народности или нации. Винительный падеж во всех случаях совпадает с родительным, в творительном падеже иногда встречается окончание **-mi**, например: *braćmi, ludźmi*. Окончания других падежей совпадают с соответствующими окончаниями, используемыми в других склонениях.

Остальные лично-мужские существительные образуют именительный падеж множественного числа в зависимости от конечного согласного основы.

Wzór twardy

Przyp.	p-p'	d-dź	t-ć	ch-ś	z-ź
M.l.p.	chłop	śasiad	student	Czech	Francuz
M.l.mn.	chłop-i	śasiadz-i	studenc-i	Czes-i	Francuz-i
D./B.l.mn.	chłop-ów	śasiad-ów	student-ów	Czech-ów	Francuz-ów

Przyp.	r-rz	k-c	g-dz
M.l.p.	autor	robotnik	biolog
M.l.mn.	autorz-y	robotnic-y	biolodz-y
D./B.l.mn.	autor-ów	robotnik-ów	biolog-ów

* Lekcja 17 jest podzielona na trzy części.

Во множественном числе лично-мужские существительные с основой на заднеязычный согласный склоняются по твёрдому образцу.

В именительном падеже существительные с основой на согласный, имеющий мягкую пару, а также с основой на **d, t, ch, z** имеют окончание **-i**, существительные с основой на **r, k, g** имеют окончание **-y**.

При этом происходят вышеприведённые чередования согласных.

Некоторые существительные, например, *sąsiad* имеют кроме того чередование гласных 'a – 'e.

Wzór miękki

M.l.p.	gość	towarzysz	lekarz	chłopiec
M.l.mn.	gości-e	towarzysz-e	lekarz-e	chłopc-y
D./B.l.mn.	gość-i	towarzysz-y	lekarz-y	chłopc-ów

Именительный падеж имеет, так же как в нелично-мужской форме, окончание **-e**. Существительные с суффиксом **-ec** имеют, в отличие от нелично-мужской формы, окончание **-y**.

Родительный и винительный падежи после среднеязычных согласных имеют окончание **-i**, после отвердевших – **-y**. Существительные с суффиксом **-ec** имеют окончание **-ów**.

Более подробно об окончаниях мягкого образца говорится в разделе “Грамматика”.

1. Proszę użyć podkreślonych wyrazów w liczbie mnogiej:

1. Wczorem przyszedł gość.
2. Przy chorym był lekarz.
3. Wziąłem chłopca do kina.
4. W tym domu mieszka profesor uniwersytetu.
5. Co powiedział doktor?
6. Czy pan był w Poznaniu?
7. Tam pracuje inżynier.
8. W wycieczce brali udział: chłop i nauczyciel, robotnik i technik, lekarz i astronom.
9. On pracuje w tej fabryce jako kierownik działu.
10. Sąsiad moich rodziców wyjechał na wieś.

Существительные *bracia, ludzie* в творительном падеже имеют форму: *braćmi, ludźmi*.

Liczba mnoga rzeczowników męskoosobowych na -a, -o

Существительные мужского рода на **-a, -o**, которые в единственном числе склоняются по III склонению, образуют формы множественного числа по I склонению.

Liczba mnoga

M./W.	koledz-y	poec-i	Moniuszk-owie	mężczyźn-i
D./B.	koleg-ów	poet-ów	Moniuszk-ów	mężczyzn
C.	koleg-om	poet-om	Moniuszk-om	mężczyzn-om
N.	koleg-ami	poet-ami	Moniuszk-ami	mężczyzn-ami
Msc.	o koleg-ach	o poet-ach	o Moniuszk-ach	o mężczyzn-ach

Примечание. Существительное *mężczyzna* (мужчина) в родительном падеже множественного числа имеет форму *mężczyzn*.

2. Proszę użyć podkreślonych wyrazów w liczbie mnogiej:

1. Do Andrzeja przyszedł kolega. 2. Wczoraj wieczorem mieliśmy gości: był wykładowca i profesor uniwersytetu. 3. Dlaczego w parku nie było twojego kolegi? 4. Artysta Teatru Wielkiego brał udział w koncercie. 5. Do tej kawiarni często przychodzi poeta. 6. Gość pojechał do domu taksówką. 7. Przyjechał Sanguszko. 8. Wczoraj przyszedł do nas Zaręba.

3. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Граждане (obywatel), собрание начинается. 2. Пришли сослуживцы. 3. Врачи уже здесь. 4. Где сидят экономисты (ekonomista)? 5. Это доценты нашего университета. 6. Мужчины пришли поздно. 7. Куда ушли сотрудники (urzędnik)? 8. В какой школе работают учителя? 9. В этой стране живут арабы.

 Słownik do tekstu

boks бокс	partyjka уменьш. от партия (в какой-л. игре)
broń palna огнестрельное оружие	podjąć начать, предпринять
chętnie охотно	sportowiec спортсмен
cywilny гражданский	sprzęt оборудование, инвентарь
dawniej раньше, прежде	stadion стадион
dotąd до сих пор	starszy pan пожилой человек
dyspozycja распоряжение	strzelectwo стрелковый спорт
działanie действие, деятельность	szachy шахматы
grywać играть (неоднократно)	trener тренер
interesować się интересоваться	uprawiać (coś) заниматься, увлекаться
lotnictwo авиация	większość большинство
lotnik лётчик	wojenny военный
lucznictwo стрельба из лука	wojskowy 1) военный; 2) военнослужащий
luczniczka стрелок (женщина)	

SPORTOWCY

Piotr i Andrzej są sportowcami. Ojciec ich dawniej też lubił sport, w swoim czasie był wojskowym lotnikiem, brał udział w działaniach wojennych. Nic więc dziwnego, że broni palnej nie lubi. Po wojnie podjął pracę w lotnictwie cywilnym, ożenił się i już nie myślał o sporcie. Teraz jest już starszym panem, którego interesują szachy. W szachy grywa chętnie. Koledzy z pracy, też w jego wieku, często przychodzą do pana Stanisława na partyjkę szachów. Matka za młodu była dobrą łuczniczką i dotąd chętnie czyta wszystko, co się tyczy łucznictwa i strzelectwa. Ale jak większość kobiet nie lubi boksu.

Synowie ich są studentami. Mają do swej* dyspozycji stadiony i boiska, mają dobrych trenerów i doskonały sprzęt sportowy. Już w szkole zaczęli uprawiać różne sporty.

Analiza tekstu

✓ **Zwroty**

nic dziwnego, że	неудивительно, что
starszy pan	пожилой человек
za młodu	в молодости, в молодые годы
mieć (coś) do dyspozycji	иметь (что-либо) в своём распоряжении
co się tyczy	что касается
uprawiać sport	заниматься спортом

✓ **Многократный вид**

grywać	играть (в какие-либо игры) многократно, систематически
jadać	есть, питаться

В польском языке широко употребляется многократный вид. Он не имеет того оттенка, который свойственен русским глаголам этого вида, например: *Jadamy w domu obiady tylko w dni wolne od pracy.*

Примечание. Спряжение глагола *jeść* дано в следующем уроке.

* См. раздел "Грамматика": Полные и краткие формы притяжательных местоимений.

4. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kim są Andrzej i Piotr? 2. Kiedy i jakie sporty uprawiali ich rodzice? 3. W co grywa obecnie pan Stanisław? 4. Co młodzież sportowa ma do swej dyspozycji?

5. Proszę ułożyć zdania używając w nich wyrazów i zwrotów: *za młodu, nic dziwnego, jadać, grywać, starszy pan, co się tyczy.*

6. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Jakie sporty uprawiasz? 2. Jakie rodzaje sportu uprawiali twoi rodzice? 3. W co lubi grać twój dziadek? 4. Czy często bywasz na boisku?

7. Proszę użyć wyrazów "wojenny", "wojskowy" w odpowiedniej formie:

1. Mój brat jest ... 2. Chodziłem do szkoły w dawnych czasach ... 3.auta ... wiozły sprzęt ... 4. Spotkałem na ulicy znajomego ... 5. Odbyły się ćwiczenia (учения) ... 6. Dziadek często śpiewa piosenki ... 7. Lata ... były bardzo ciężkie. 8. 13 grudnia 1981 roku w Polsce został wprowadzony stan (положение) ... 9. Działania ... na całym froncie zamary. 10. W tej rodzinie panuje prawdziwa dyscyplina

CZĘŚĆ II

Odmiana rzeczownika dziecko w liczbie mnogiej

M./W.	dzieci
D./B.	dzieci
C.	dzieciom
N.	dziećmi
Msc.	o dzieciach

8. Proszę zmienić liczbę pojedynczą na liczbę mnogą:

1. Pojechaliśmy z naszym dzieckiem nad morze. 2. Ona chętnie opowiada o swoim dziecku. 3. Otrzymaliśmy list od starszego dziecka. 4. Matka zawsze kocha swoje dziecko. 5. Chcemy pojechać do naszego dziecka.

Słownik do tekstu

bieg бег

bramka спорт. ворота

drużyna команда

gymnastyczny гимнастический

gimnastyka гимнастика

hartować закалять

hokeista хоккеист

hokej хоккей

jednocześnie одновременно
kibicować болеть (в спорте)
koszykówka баскетбол
lód лёд
łyżwy коньки
mecz матч
nadal по-прежнему
odnosić 1) относить; 2) одерживать
osiągać (osiągnąć) (co) достигать (достичь) (чего-л.)
 pewnego razu однажды
piłka мяч
piłka ręczna гандбол
piłkarz футболист
pływak пловец

pobijać побивать (рекорд)
prawdziwy настоящий, подлинный
przepuszczać пропускать
rekord рекорд
rodzaj род, вид
rozegrać разыграть, сыграть
siatkówka волейбол
strzelić bramkę забить гол
sukces успех
szkolny школьный
ślizgawka каток
trawa трава
wola стремление
wynik результат
zawody состязание, соревнования

TEKST PODSTAWOWY

SPORTOWCY (dokończenie)

Andrzej często bierze udział w biegach, ale uprawia też inne sporty. Gra w siatkówkę, w koszykówkę, w zimie jeździ na nartach i na łyżwach, jest doskonałym hokeistą. W lecie gra w hokeja na trawie, w zimie – na lodzie.

Jak każdy prawdziwy sportowiec Andrzej uprawia przede wszystkim gimnastykę. Wie dobrze, co znaczą dla sportowca codzienne ćwiczenia gimnastyczne. Można w czasie egzaminów nie pójść na zawody, można w piękną pogodę zimową nie pójść na ślizgawkę, ale nie można przepuszczać gimnastyki.

Swój pierwszy sukces w biegach Andrzej osiągnął już w dziewiątej klasie. Od tego czasu wiele razy pobijał swoje rekordy.

Piotr grał od dziecka w piłkę ręczną. Pewnego razu jego drużyna szkolna rozegrała mecz z drużyną innej szkoły i Piotr na trzy minuty przed końcem gry strzelił bramkę. Chłopiec był szczęśliwy z sukcesu.

Teraz nadal gra w piłkę i często odnosi sukcesy. Uprawia również inne rodzaje sportu. Zimą często jeździ na nartach, łyżw nie lubi. Jeździ latem nad morze i dużo pływa. Nauczył się doskonale pływać. Koledzy mówią, że jest dobrym pływakiem.

Ani Piotrowi, ani Andrzejowi sport nie przeszkadza w nauce. Studenci często pytają, jak można być jednocześnie sportowcem i

osiągać dobre wyniki w nauce. A oni zawsze odpowiadają kolegom, że sport hartuje wolę, a silna wola pomaga w każdej pracy.

Ojciec cieszy się z sukcesów swoich dzieci i myśli często: "Jak będą wnuki, będziemy razem kibicować naszym piłkarzom".

Analiza tekstu

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

piłka	мяч
drużyna	команда (спортивная)
łyżwy	коньки
prawdziwy	настоящий, истинный
zawody	соревнования

✓ *Zwroty*

jeździć na łyżwach, nartach – кататься на коньках, лыжах

na trzy minuty przed końcem – за три минуты до конца

od dziecka – с детских лет

strzelić bramkę – забить гол

przeszkadzać (w czymś) – мешать что-либо делать

kibicować (komuś) – спорт. болеть (за кого-л), за команду

grać w hokeja, tenisa, brydża, ale – w siatkówkę, piłkę nożną

✓ *Особенности склонения и употребления слова lód*

• *Osobliwości odmiany i użycia wyrazu lód*

При склонении существительного *lód* гласный *ó-o* не выпадает, например:

M. lód, D. lodu, C. lodowi, B. lód. N. lodem, Msc. o lodzie.

Во множественном числе употребляется форма *lody, lodów*

itd И это слово имеет ещё и значение "мороженое", например:

Bardzo lubię i często jadam lody.

9. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kim są Piotr i Andrzej? 2. Czy ich ojca jeszcze interesuje sport? 3. Od kiedy bracia zaczęli uprawiać sport? 4. Jakie dyscypliny sportu uprawia Andrzej? 5. Kiedy osiągnął swój pierwszy sukces? 6. W co gra Piotr? 7. Jaki sukces osiągnął Piotr w drużynie szkolnej? 8. Dokąd Piotr jeździ latem? 9. Jaki sport uprawia na południu? 10. Czy sport przeszkadza braciom w nauce? 11. Co myśli ojciec o sukcesach swoich synów? 12. Jakie rodzaje sportu uprawia-

li za młodu rodzice tych chłopców? 13. Czy jesteś kibicem jakiegoś klubu sportowego?

10. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Каким видом спорта ты занимаешься? 2. Студенты имеют в своём распоряжении отличные аудитории, библиотеки, музеи. 3. Команда нашего института (вуза) добилась успехов в состязаниях с командой другого института (вуза). 4. Я с детских лет занимаюсь спортом. 5. Дети моего товарища отлично плавают. 6. Вы (обращаясь к мужчине) давно играете в футбол? – С детства. 7. Он добился больших успехов в учёбе. 8. Завтра играют хоккеисты. 9. Андрею однажды удалось забить гол. 10. Кто вчера был на катке? 11. Тренеры и футболисты ещё не приехали. 12. Завтра будут интересные состязания. 13. Этот мужчина настоящий спортсмен.

11. Proszę użyć odpowiedniego przypadku i przyimka:

1. Nie wzięłyśmy słownika. To nam bardzo przeszkadza (tłumaczenie). 2. Cieszymy się (nowe mieszkanie). 3. Osiągnęliśmy cel: nauczyliśmy się grać (szachy). 4. Wiatr przeszkadzał chłopcom (gra). 5. Dziecko cieszy się (nowa piłka). 6. Nie gram ani (hokej), ani (piłka nożna), wolę (brydż).

12. Proszę przetłumaczyć na język polski:

Мой знакомый работает тренером. Он с детства занимается разными видами спорта. Хоккеисты нашего предприятия (zakładu) – его ученики. На катке он бывает ежедневно, даже по воскресеньям. Он хорошо знает, что нельзя пропускать ни одного дня. Он мастер (mistrz) спорта и часто ездит за границу. Однажды он был на олимпиаде (olimpiada). Но участия в играх не принимал. Он уже тогда был тренером. Он всегда говорит: “Спорт не мешает учиться (в учёбе). Спорт закаляет волю. У вас отличные условия, всё в вашем распоряжении. Надо этим пользоваться”.

CZĘŚĆ III

Słownik do tekstu

a mianowicie а именно
bieg przez plotki бег с барьерами
długodystansowiec стайер
dystans дистанция

jeździectwo верховая езда, конный спорт
judo (dżudo) дзюдо
kolarstwo велосипедный спорт

kolarz велосипедист
krótkodystansowiec спринтер
lekka atletyka лёгкая атлетика
nic a nic абсолютно ничего, ров-
ным счётом ничего
pływanie плавание
po kolei по очереди
piłka nożna футбол
poważnie серьёзно
regaty регата
rower велосипед
sprinter спринтер

stajer стайер
wioślarstwo гребля
woleć предпочитать
zapasy борьба
zapoznać się ознакомиться
zawodnik участник соревнова-
ний
zgodzać się соглашаться
znać się (na czymś) разбираться
(в чём-л.)
żeglarstwo парусный спорт

ROZMOWY O SPORCIE

1

Halina: Tadeziu, czy mogę porozmawiać z tobą poważnie?

Tadeusz: Oczywiście. Ale co się stało? Może dzieci zachorowały, albo w szkole nie wszystko jest w porządku?

H.: Uspokój się. Nic się nie stało. Po prostu chcę, zapoznać się choć trochę z terminologią sportową. Dzieci rosną, coraz bardziej interesują się sportem, a ja nic nie rozumiem. Nie znam się na tym absolutnie.

T.: Spróbuję ci pomóc. Postaram się podzielić sporty na kilka grup i po kolei krótko opowiedzieć o nich.

H.: No, to zaczynamy.

T.: Jakie znasz sporty, związane z piłką?

H.: Piłka nożna, siatkówka, koszykówka.

T.: Zapomniałeś o piłce ręcznej. A mówiąc o hokeju trzeba dodać, że bywa on na lodzie i na trawie. A co możesz powiedzieć o lekkiej atletyce?

H.: Prawie nic. Wolę posłuchać.

T.: Więc lekka atletyka to przede wszystkim biegi, a mianowicie bieg na krótki dystans czyli sprint, bieg na długi dystans i bieg przez płotki.

H.: A jak się nazywa każdy z tych zawodników?

T.: Krótkodystansowiec czyli sprinter i długodystansowiec czyli stajer.

H.: Na dziś mam dość tej nauki.

2

T.: No to jak, Halinko, wracamy do wczorajszej rozmowy?

H.: Naturalnie. Wiele słyszałam o jakimś japońskim rodzaju zapasów czyli walki, ale nie pamiętam, jak się nazywa.

T.: Chodzi chyba o judo. Nazwę piszemy "judo", ale wymawiamy "dżudo".

H.: Może jeszcze opowiesz o sportach wodnych?

T.: Są to wioślarstwo, żeglarsstwo i pływanie. Zawody wioślarskie nazywają się regaty. Omal nie zapomniałem, że wczoraj nie opowiedziałem o kolarstwie. Kolarze jeżdżą na rowerach. Rower dla dwóch kolarzy nazywa się tandem. To chyba już wszystko?

H.: A o koniach nic nie mówiłeś.

T.: Taki sport nazywa się jeździectwo.

H.: Dziękuję za wszystko. Postaram się tego nauczyć.

13. Proszę podane wyżej dialogi przerobić na tekst ciągły, używając zamiast słowa „powiedzieć” tych czasowników: *zapytać, zgodzić się, zapewnić, wyjaśnić, dodać, pocieszyć, wtrącić, oświadczyć, kontynuować, zaproponować, dopytywać się, poprosić, chcieć wiedzieć, odpowiedzieć, interesować się.*

14. Proszę podać synonimy wyrazów: *rowerzysta, sprinter, futbol, stadion, stajer, basen.*

15. Proszę powiedzieć, jaki sport uprawia ten zawodnik: *judok, biegacz, tenisista, narciarz, zapaśnik, lekkoatleta, jeździec, bokser, łucznik, szachista, siatkarz, skoczek.*

16. Proszę przeczytać w osobach i powtórzyć z pamięci:

1

– Jakie sporty pani uprawia?

– Obecnie nie uprawiam już nic, prócz gimnastyki.

– A dawniej?

– Za młodu często jeździłam na nartach, chętnie też chodziłam na ślizgawkę.

2

– Słyszałem, że wasza drużyna ma teraz nowego bramkarza.

– Tak, nasz poprzedni bramkarz został trenerem.

– A jak daje sobie radę nowy?

– Doskonale.

3

– Od dziecka interesowałem się łucznictwem i strzelectwem.

– A obecnie?

– Tak samo.

4

– Dlaczego płaczesz, chłopczyku?

– Jakże nie mam płakać! Matka nie pozwala ani mnie ani mojemu bratu kopać piłkę (гонять мяч).

– Dlaczego?

– Mówi, że to przeszkadza w nauce.

5

– Dokąd idziesz, Zosiu?

– Na boisko. Często grywam na naszym boisku w siatkówkę.

– A twój brat też gra w siatkówkę?

– On jest bardzo wysoki, nic więc dziwnego, że gra nie tylko w siatkówkę, ale i w koszykówkę.

6

– Proszę pana, może pan wie, czy kobiety uprawiają judo?

– Prawdę mówiąc nie słyszałem i nie czytałem o tym. Ale nie jestem pewien.

– No to chyba rzeczywiście nie uprawiają.

– Ale dlaczego pani to interesuje?

– Mój mąż kiedyś powiedział, że nie może sobie wyobrazić, żeby kobieta uprawiała judo.

– Słusznie. Tak myśli każdy mąż.

7

– Lubię wszystkie sporty wodne, ale najbardziej żeglarstwo.

– Więc okazuje się, że pan jest żeglarzem i jak wszyscy żeglarze dziwi się pan, że nie każdy sportowiec uprawia ten rodzaj sportu.

– No, niezupełnie tak. Lubię i pływanie i wioślarstwo.

8

– Ma pani rower?

– Każde z nas* ma rower, to znaczy i ja i mąż.

– A my prócz rowerów mamy tandem.

17. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Uprawiam lekkoatletykę, zwłaszcza biegi, lubię bieg na średni dystans.	na krótki dystans sto jedenaście
– Jaki masz czas na czterysta metrów?	
– Czterdzieści pięć sekund.	

2

– Czyj jest ten dom wczasowy?	inżynierowie; sportowcy
– Nie wiem. A wiesz, kto tu spędza urlopy?	
– Wiem. Profesorowie i uczniowie.	

* Средний род применяется в таких случаях, когда говорится одновременно о лицах разного пола.

- Kto mieszka w tym pokoju?
- Tu mieszkają pływacy.

hokeiści, biegacze

- Autorzy to niezwykle zajęci ludzie.
- Czy wszyscy autorzy są tak zajęci?
- Może nie wszyscy, ale większość.

aktorzy; kompozytorzy;
fotoreporterzy; operatorzy

18. Proszę wypytać kolegę albo lektora o jego stosunek do sportu.

19. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Jakie sporty są najbardziej popularne w Pani/Pana kraju? A w Polsce? 2. Co sądzisz o kobietach w boksie, podnoszeniu ciężarów, zapasach itp? 3. Jakie znasz sporty letnie? a zimowe? 4. Gdzie odbędą się najbliższe Igrzyska Olimpijskie? 5. Czy chciał/a/byś, żeby Twój kraj gościł kolejne Igrzyska?

20. Proszę opowiedzieć o sporcie w Pani/Pana rodzinie.

SŁOWOTWÓRSTWO

Словообразовательный суффикс существительных мужского рода (личных и неличных) **-owiec** отличается большой продуктивностью.

С его помощью образуются новые слова, например: *sport – sportowiec*, *nauka – naukowiec*, *dźwięk – dźwiękowiec* (звуковой фильм), *fach – fachowiec* (специалист).

Очень распространённым и активным является словообразовательный суффикс существительных женского рода **-ówka**, например: *maj – majówka* (загородная прогулка), *koniec – końcówka* (окончание), *ciężar – ciężarówka* (грузовик), *koszyk – koszykówka*, *siatka – siatkówka*.

TEKST DODATKOWY

WYWIAD

Sobota, 14 lutego 1998, Walentego.

– Jak by pani zareagowała na wiadomość, że pani sąsiad to homo sapiens?

Pytanie zadała – zniecacka wyciągając przed siebie mikrofon – pełna kociego wdzięku dziewczynka o stalowoszarych, skośnych oczach i ciemnych lokach do pasa. Profesjonalna pewność, dźwię-

cząca w jej głosie, zaskakiwała u istoty, która zapewne nie opuściła jeszcze szkoły podstawowej. Nieco z tyłu, jakby dystansując się od tej młodszej, stała urodziwa, dorodna dziewczyna w wieku licealnym. Spod jej miedzianej grzywki zerkały łagodne oczy koloru kasztanów. Ta młodsza, wytwornie blada, ubrana była w czarne paletko z aksamitnym kołnierzem i kokieteryjny kapelusik. Ta starsza – rumiana jak poziomka – w sportową kurtkę polar i dzinsy.

Obie piękne panienki stały u wylotu przejścia podziemnego, zwrócone tyłem do majaczącego w oddali dworca Poznań Główny. Była godzina druga po południu; zaczynała się straszna dla tego miasta pora korków i zamętu. Tłumy płynęły nieustannie przez podziemia, schody i chodniki, a tramwaje, autobusy i chorobliwie liczne samochody osobowe nadjeżdżały – hałasując i smrodząc – ze wszystkich stron...

Zagadnięta kobieta miała pięćdziesiątkę, żółte włosy i fioletowy берет, wciśnięty na brwi namalowane kredką. Zatrzymała się, postawiła obok nogi torbę, zawierającą zakupy (szampan, krewetki oraz francuskie i holenderskie sery twarde i pleśniowe), po czym spojrzała z zaskoczeniem...

– Zareagowała? No, nie wiem – odrzekła. – A co bym miała powiedzieć takiemu? Mało to dzisiaj człowiek musi wyrozumieć i ścierpieć?

– Bardzo pani dziękuję – powiedziała uprzejmie kociooka profesjonalistka i wyłączyła mikrofon. Poziomkowa z grzywką nic nie powiedziała, bo właśnie, mocno ściągając szerokie brwi i zaciskając usta, usiłowała stłumić wybuch śmiechu.

– A ta sonda to dla kogo? – zainteresowała się pani w berecie.

– Dla Borejko-Station – gładko odparła kociooka. – Dzięki. Dzięki. Dzięki raz jeszcze.

Kobieta wyostrzyła spojrzenie, oceniając wiek sondażystki. Najwyraźniej pod fioletowym beretem zaczęły się rodzić jeszcze inne pytania – lecz oto nadjechał tramwaj numer pięć, więc kobieta tylko machnęła ręką, porwała swe zakupy i ruszyła w pościg.

– No? Może już dość? – zaproponowała starsza dziewczyna...

– Uważaj, Tygrys, bo ci jeszcze kto przyłoży.

Ale Tygrys już zdybał następną ofiarę.

– Przepraszam, dzień dobry – słowa te zostały skierowane do przesadnie dynamicznej blondynki w purpurowym poncho, która szła, wymachując czarną aktówką. – Co by pani zrobiła, gdyby się okazało, że pani kolega z pracy to homo sapiens?

– A! To szczególne pytanie! – syknęła pani z aktówką, zatrzymując się natychmiast i ciskając pełne potępienia spojrzenie zza

metalowych okularów. – Wiele to mówi o mentalności naszego zakłamanego społeczeństwa. Zaścianek!

Miedzianowłosa wydała ciche stęknienie, po czym odwróciła się, zgięta w ataku kaszlu.

– Czyli co? – kociooka trwała niewzruszenie w postawie pełnej wyczekiwania. – Jak by pani konkretnie zareagowała?

– Oczywiście wcale bym nie reagowała! – oburzyła się rozmówczyni. – Nie wtykam nosa w nie swoje sprawy, jak pierwsza lepsza drobnomieszczanka!...

– No, uważaj, moja droga. Mam następnego – nieomylny instykt reporterski tym razem kazał Tygrysowi zacząć rośłego młodziana w mycce z pomponem i nadętej kurtce. Opalony atleta niósł w wielkiej dłoni czerwone pudełko czekoladek w kształcie serca, zaś ramiona obciążał mu potężny plecak. Kierował się rażno w stronę dworca, a widząc, że ktoś go nagabuje, grzecznie uniósł z ucha słuchawkę walkmana. – Co by pan zrobił, gdyby się okazało, że pański kumpel to homo sapiens? – padło pytanie.

– W mordę bym dał – odparł bez namysłu młodzieniec, odpychając mikrofon. – Z drogi, mała, bo się spieszę.

Wielkimi krokami zbiegł po schodach i wkrótce dał się widzieć po drugiej stronie, na chodniku ulicy Dworcowej.

Fragment powieści Małgorzaty Musierowicz "Imieniny"

KOMENTARZ DO TEKSTU

koci wdzięk кошацьа грация

zaskakiwała u istoty поражала,

удивляла у существа

urodziwa статная, красивая, при-

гожая

wytwornie изысканно

u wylotu przejścia podziemnego

у входа в подземный переход

pora korków i zamętu время про-

бок и суматохи

tlum толпа

chodnik тротуар

hałasując i smrodząc гремя и

чадя

zagadnięta спрошенная

stłumić wybuch śmiechu пода-

вить хохот

porwać зд. схватить

ruszyć w pościg броситься в погоню

jeszcze ci kto przyłoży ещё схлопочешь от кого-нибудь

zdybać następną ofiarę наметить очередную жертву

potępicie осуждение

mentalność zakłamanego społeczeństwa менталитет лицемерного общества

zaścianek село, глухомань

wydała stęknienie зд. хрюкнула

trwała niewzruszenie w postaci pełnjej wyczekiwania невозмутимо ждала продолжения

oburzyć się рассердится, обидеться, оскорбиться

kumpel приятель

Lekcja 18

Tematy gramatyczne

Czasownik **jeść**. Czas teraźniejszy i czas przeszły
Forma męskoosobowa przymiotników, zaimków przymiotnych i li-
czebników porządkowych
Odmiana zaimka dzierżawczego **czyj**

Czasownik jeść

Czas teraźniejszy		
Osoba	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1	jem	jemy
2	jesz	jecie
3	je	jedzą

Czas przeszły					
Osoba	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męskoosobowa	F. niemęskosobowa
1	jadłem	jadłam		jedliśmy	jadłyśmy
2	jadłeś	jadłaś		jedliście	jadłyście
3	jadł	jadła	jadło	jedli	jadły

Глагол **jeść** в настоящем времени спрягается, как глагол **wiedzieć**, т. е. имеет две основы **je-** и **jedz-**. Основа **jedz-** выступает в 3-м лице множественного числа: *jedzą*.

Основа прошедшего времени (**jadł-/jedł-**) не совпадает с основой инфинитива.

1. Proszę użyć odpowiedniej osoby i liczby czasu teraźniejszego lub przeszłego czasownika "jeść":

1. Michałku, Marysiu, co ... wczoraj na obiad? 2. One siedzą przy stole i ... 3. Jeszcze nic dziś nie ... – mówi Paweł. 4. Chętnie ... na śniadanie jajka – mówią rodzice. 5. Co one wczoraj ... na śniadanie? 6. Jak to dziecko... ! 7. Co dzieci ... na obiad? 8. Babcia nigdy nie ... konserw.

Forma męskoosobowa przymiotników, zaimków przymiotnych i liczebników porządkowych

Прилагательные, местоименные прилагательные и порядковые числительные, относящиеся к существительным, обозна-

чающим лиц мужского пола, имеют в именительном падеже множественного числа лично-мужскую форму, а все остальные – нелично-мужскую.

Forma męskoosobowa
nowi studenci

Forma niemęskoosobowa
nowe studentki
nowe biurka
nowe domy
nowe psy

Лично-мужская форма прилагательных, местоименных прилагательных и порядковых числительных оканчивается на *-y* или *-i*, со смягчением или чередованием конечного согласного основы.

Wzór formy męskoosobowej z końcówką -y

Przyp.	g-dz	k-c	r-rz
M.l.p.	drugi	taki	dobry
M.l.mn.	drudzy	tacy	dobrzy

Wzór formy żeckoosobowej z końcówką -i

Przyp.	d-dź	ch-ś	sz-ś	s-ś	ż-ż	ł-l
M.l.p.	młody	cichy	pierwszy	łyсы	duży	mały
M.l.mn.	młodzi	cisi	pierwsi	łyси	duzi	mali

Przyp.	t-ć	st-ść	sł-śl	zł-źl	j-i
M.l.p.	bogaty	czysty	dorośły	zły	mój
M.l.mn.	bogaci	czyści	dorośli	źli	moi

У прилагательных с основой на мягкий согласный или на *-c, -dz* лично-мужская форма совпадает с именительным падежом единственного числа.

M.l.p.	głupi	obcy	cudzy
M.l.mn.	głupi	obcy	cudzy

Отглагольные прилагательные с суффиксом *-on(y)* имеют чередование *o – e*: *zmęczony – zmęczeni, zadowolony – zadowoleni*.

Чередование *o – e* имеет также прилагательное *wesoły*: *wesoły – weseli*.

2. Proszę użyć odpowiedniej formy mianownika liczby mnogiej:

1. Młody pływak. 2. Język obcy. 3. Piękny koń. 4. Doskonały sportowiec. 5. Dorosły syn. 6. Wielki artysta. 7. Wielki gmach. 8. Dobry koncert. 9. Dobry poeta. 10. Cudzy pies. 11. Stary mąż-

czynna. 12. Stara matka. 13. Wesoły chłopiec. 14. Wesoła dziewczyna. 15. Pierwsza uczennica. 16. Mój kolega. 17. Nasz wykładowca. 18. Mały Polak. 19. Nowy profesor. 20. Dorosłe dziecko. 21. Cichy sąsiad. 22. Łysy dziadek. 23. Obcy hokeista. 24. Zmęczony kapitan. 25. Nieproszony gość. 26. Chytry kupiec.

Odmiana zaimka dzierżawczego czyj

Przyp.	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męskoosobowa	F. niemęskoosobowa
M.	czyj	czyja	czyje	czyi	czyje
D.	czyjego	czyjej	czyjego	czyich	czyich
C.	czyjemu	czyjej	czyjemu	czyim	czyim
B.	czyjego, czyj	czyją	czyje	czyich	czyje
N.	czyim	czyją	czyim	czyimi	czyimi
Msc.	o czyim	o czyjej	o czyim	o czyich	o czyich

3. a) Proszę użyć odpowiedniej formy mianownika liczby mnogiej:
 1. Czyj to pies? 2. Czyj to syn? 3. Czyja to córka? 4. Czyja to książka? 5. Czyje to dziecko? 6. Czyje to biurko?

b) Proszę użyć odpowiedniej formy zaimka "czyj" (czyja, czyje):
 1. Czy wiesz, z ... bratem ona pojechała nad morze? 2. Dla ... dziecka szyjesz? 3. Z ... siostrą on się ożenił? 4. Dla ... dzieci to kupiłaś? 5. Z ... kolegami rozmawiałeś? 6. ... to dzieci? 7. ... to psy? 8. ... to koledzy?

4. Proszę użyć biernika liczby pojedynczej i mnogiej:

1. **Widzę:** Duży koń. Duży dom. Duży chłopiec.

2. **Lubię:** Wesoły kolega. Wesoła koleżanka.

3. **Znam:** Twój profesor. Twoja profesorka. Nowe muzeum.

Słownik do tekstu

bulka булка

ciastko пирожное

cichy тихий

cukier сахар

czuć чувствовать

dbać (o co?) заботиться (о чём?)

deka (nieskl.) 10 граммов

gorzki 1) горький; 2) не сладкий

gospodyni хозяйка

gościnnie гостеприимный, гостинный

jeść есть

kielbasa колбаса

kolacja ужин

konserwy консервы

ławka лавка, скамейка

łyżka ложка

musztarda горчица (приправа)

nakrywać накрывать
napić się выпить (утолить жажду)
nóż нож
obcy 1) чужой; 2) иностранный
(о языке)
obejść się обойтись
pieczeń wołowa жаркое из говядины
pieczywo хлебо-булочные изделия
po co 1) зачем; 2) за чем
położyć положить
powietrze воздух
przekąska закуска

puszka консервная банка (металлическая)
serdecznie сердечно
słodycze сладости
sól соль
szklanka стакан
szynka ветчина; окорок
talerz тарелка
tańczyć танцевать
upłynąć уплыть; истечь
wale вальс
widelec вилка
zgodzić się согласиться
zmęczyć się устать
zupa суп

TEKST PODSTAWOWY

W NIEDZIELE

Olek, jego koleżanki i koledzy poszli w niedzielę rano do parku. Było to w połowie kwietnia.

Spacerowali po alejach. Oglądali świeże liście na drzewach i młodą trawkę. Gdy byli już zmęczeni, usiedli na ławce i zobaczyli, że tam leży torba z jakimiś rzeczami. Ponieważ nie wiedzieli, czyje to są rzeczy, postanowili oddać cudzą torbę przy wyjściu z parku.

Jerzy, jeden z kolegów, powiedział:

– Czas wracać, jestem już głodny i wy też pewnie jesteście głodni. – Miał rację. Anna i Helena były głodne. Heła dziś nic prawie nie jadła, tylko wypła szklankę gorzkiej kawy, to znaczy bez cukru. Ona zawsze mało je, dba o linię. A teraz na powietrzu czuje, że jest bardzo głodna.

Ale nikomu się nie chciało wracać do domu.

– Koledzy – zawołał Olek – mam doskonały pomysł: idziemy wszyscy do nas. Matka będzie bardzo zadowolona. Wiem, że na obiad jest pieczeń wołowa. Bez zupy możemy się obejść. Pieczywo można kupić koło domu. Tam zawsze są świeże i smaczne bułki.

Wszyscy chętnie się zgodzili. Wyszli z parku o trzeciej, po drodze kupili kilka bułek, trzydzieści deka kiełbasy, czterdzieści deka szynki i puszkę konserw. Potem wstąpili po słodycze.

Wsiedli do autobusu i pojechali do Olka. Gdy weszli do mieszkania, Olek zwrócił się do matki: – Mamo, to są moje koleżanki i moi koledzy.

Jego matka, pani Zofia, jest gościnna. Przyjęła ich bardzo serdecznie. Ona lubi, gdy młodzi do nich przychodzą, gdy są weseli i zadowoleni. Mówi często: "W naszym domu kolega syna nie jest obcym człowiekiem".

Anka i Hela pomagały pani Zofii nakrywać do stołu i o wpół do piątej wszystko było gotowe. Anka położyła koło każdego talerza nóż, widelec i łyżkę, przyniosła przekąski.

– Po co kładziesz łyżki, przecież zupy nie ma – powiedziała Hela.

– Zapomniałam o tym. A ty zapomniałaś podać na stół musztardę i sól.

– Zaraz, zaraz, już niosę.

Rozlega się dzwonek. Wchodzi jeszcze jeden kolega Olka.

– Proszę do stołu – mówi gospodyni.

– Dziękuję, jestem już po obiedzie – odpowiada chłopiec.

Obiad jest bardzo smaczny.

Po obiedzie młodzież chce tańczyć. Pani Zofia siada do pianina. Anka i Hela proszą o walca*.

– Przyjemnieśmy spędzili niedzielę, czas upłynął nam bardzo wesoło – opowiadały nazajutrz koleżankom Anka i Hela. – Byliśmy w parku, potem poszliśmy do Olka na obiad. Po obiedzie tańczyliśmy. Kolacji już nie jedliśmy, tylkośmy się napili herbaty z ciastkami. Potem podziękowaliśmy pani Zofii, pożegnaliśmy się z nią i poszliśmy** do domu.

Analiza tekstu

✓ Wyrazy bliskoznaczne

cudzy чужой (принадлежащий другому)

obcy чужой, чуждый; иностранный; незнакомый, неизвестный; посторонний

Cudze rzeczy. – Чужие вещи.

Pod cudzym nazwiskiem. – Под чужой фамилией.

Obcy człowiek. – Чужой (неизвестный, посторонний) человек.

Język obcy. – Иностранный язык.

Obcym wstęp wzbroniony. – Посторонним вход воспрещается.

* В сочетаниях *grać w hokeja, tańczyć walca, palić papierosa* и некоторых других вместо винительного падежа выступает родительный.

** При наличии нескольких однородных сказуемых личное окончание может быть употреблено только один раз при первом глаголе.

✓ **Użycie wyrazów**

jeść śniadanie	завтракать
jeść obiad	обедать
jeść kolację	ужинать
dbać o linię	заботиться о фигуре
gorzka kawa, herbata	кофе, чай без сахара

✓ **Użycie przyimków**

po co	{ за чем за чем	po kogo	за кем
-------	--------------------	---------	--------

Po co to robisz? Зачем ты это делаешь?

Po co idziesz? За чем ты идёшь?

Idę po chleb. Я иду за хлебом.

Po kogo idziesz? За кем ты идёшь?

Idę po Marię. Я иду за Марией.

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

czuć	чувствовать
pieczeń	жаркое
puszka	консервная банка (металлическая)
gościnnie	гостеприимный

5. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Dokąd poszli w niedzielę Olek, jego koleżanki i koledzy?
2. Jaka to była pora roku?
3. Jak spędzali czas w parku?
4. Dlaczego nikt nie chciał wracać do domu?
5. Jaki pomysł przyszedł Olkowi do głowy?
6. O której wyszli z parku i co kupili po drodze?
7. Jak ich przyjęła pani Zofia?
8. Kto podawał do stołu?
9. Co robiła młodzież po obiedzie?
10. Kto grał do tańca?
11. Co chciały tańczyć Anka i Hela?
12. Co one opowiadały nazajutrz swoim koleżankom?

6. Proszę uzupełnić zdania odpowiednimi czasownikami w czasie teraźniejszym:

1. Anka ... wody do szklanki.
2. Michał ... kawę.
3. Hela ... do stołu.
4. Matka ... do pianina i ... walca.
5. Anka i Jerzy ... walca.
6. Goście ... do stołu.
7. ... na was już pół godziny.
8. Mama ... o dzieci.
9. Goście ... gospodyni za kolację.

7. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Почему вы (обращаясь к мужчинам и женщинам) еще не завтракали?
2. В котором часу они ужинают?
3. В доме отдыха

мы всегда обедали в два. 4. Я не знаю, они (женщины) уже обедали или нет. 5. Я забыл, в котором часу они обедают. 6. Мы вчера ели очень вкусный суп. 7. Что ты ел на завтрак? 8. На обед было жаркое. 9. Зачем он пошёл к Анджею? Ведь Анджея нет дома. 10. За чем он пошёл? – За ветчиной. 11. Они очень гостеприимны. 12. Она купила большую банку консервов. 13. Ядвига пошла за билетами в кино. 14. Хозяйка пошла на кухню за ложками, вилками и ножами. 15. Михаил пошёл за Петром. 16. Я поблагодарил сослуживца за билеты в театр. 17. Это чужая книга. 18. Кто это? – Не знаю, это кто-то (ktoś) чужой (посторонний).

8. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy często Pani/Pan zaprasza swych kolegów do domu na obiad? Dlaczego? 2. Czy zdarzyło się Pani/Panu znaleźć czyjeś cudze rzeczy? Co Pan/i z nimi zrobił/a? 3. Czy dba Pan/i o linię? Dlaczego? 4. W jaki sposób można dbać o kondycję? 5. Co Pan/i jadł/a na obiad w ubiegłą niedzielę? 6. Jaka jest Pani/Pana ulubiona zupa? A przekąska? A drugie danie? A deser? 7. Czy zna Pan/i jakieś dania kuchni polskiej? 8. Czy umie Pan/i nakrywać do stołu? 9. Jak to należy robić? 10. Czy potrafi Pan/i zatańczyć walca? 11. Na czym Pan/i umie grać? 12. W co Pan/i umie grać? 13. O co, a może o kogo Pan/i dba? 14. Czy ktoś dba o Panią/Pana? 15. Komu i za co Pani/Pana zdaniem warto podziękować?

9. Proszę dokończyć zdania:

1. Pieczywo to ... 2. Słodycze to ... 3. Przyprawy to ... 4. Owoce i warzywa to ... 5. Wędliny to ... 6. Nabiał to ... 7. Mięso i drób to ... 8. Napoje to ...

10. Proszę przetłumaczyć na język polski:

Вчера у нас были гости. Пришли наши знакомые и родственники. Наши дети пошли к товарищу, который учится вместе с ними. Остались только взрослые. Все закуски к ужину я купила утром. Они стояли в холодильнике. Пришли мои родители и сестра с мужем. Пришёл также сослуживец мужа с женой. Мой отец сел за пианино. Все танцевали. Было очень весело. Гости сказали, что всё было очень вкусно и они приятно провели время. На следующее воскресенье нас пригласил сослуживец мужа.

11. Proszę przeczytać w osobach i powtórzyć z pamięci:

1

- Dlaczego pani nie kładzie cukru do kawy?
- I kawę i herbatę zwykle piję bez cukru.

- Czy pani dba o figurę?
- Nie, po prostu nie lubię cukru.

2

- Na pana kierownika czeka jakiś człowiek.
- Czy pani go nie zna?
- Nie, to ktoś obcy.

- Więc proszę zapytać w jakiej sprawie (по какому делу) przyszedł?

3

- Słyszałem, że Staś wyjeżdża na miesiąc za granicę.
- To dziwne (удивительно). Czy on zna chociażby jeden język obcy?
- Raczej nie (скорее всего нет).
- Może jedzie z tłumaczem?
- Chyba tak, bo inaczej nie potrafi (не сумеет) z nikim się porozumieć.

4

- Po co mama stawia na stole tak dużo talerzy?
- Czekamy na gości.
- I dużo będzie tych gości?
- Prawie wszyscy nasi znajomi – koledzy tatusia (папы) z żonami i moje koleżanki z mężami.

12. Proszę w dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

- Czy trzeba zrobić zakupy? - Tak, trzeba kupić dwa kilo cukru, paczkę herbaty, czterdzieści deka szynki, jakieś konserwy i trzy kartony mleka. - Coś mi się zdaje, że tych zakupów jest trochę za dużo.	trzy kilo mąki; pół kilo kiełbasy; pasztetu, cztery bułki, dwie butelki wody mineralnej, pół kilo mięsa

2

- Poproszę o kiełbasę - Ile? - 50 deka. - Co jeszcze? - 30 deka sera żółtego.	szynkę, parówki

20 deka pasztetu |
|---|---|

13. Proszę opowiedzieć o: 1) niedzieli spędzonej razem z kolegami; 2) przyjęciu w Pani/Pana domu.

ŚWIĄTECZNE ZAKUPY POLONISTY

Chcąc kupić sobie nową kamizelkę, profesor wstąpił do domu towarowego.

– Poproszę o kapelusz z włosatego filcu – rzekł.

– Prosi pan o kapelusz “włosowy” – poprawiła go sprzedawczyni. – Niestety, chwilowo ich nie mamy.

Profesor wybałuszył oczy. Słowo “włosowy” zdumiało go i przeraziło. Więc w takim razie jego głowa, niezupełnie jeszcze łysa, mogłaby się też nazywać “włosowa”? Kto wymyślił to okropne określenie i dlaczego zostało wcielone do polskiej mowy?

Nie kupiwszy kapelusza, postanowił zrobić sobie samemu prezent z wełnianej kamizelki.

– Poproszę panią o wełnianą męską kamizelkę – zwrócił się do sprzedawczyni.

– Nie wiem, o co panu chodzi – powiedziała sprzedawczyni, wzruszyła ramionami i zwróciła się do następnego klienta.

– O, to, co tam... – rzekł profesor, wskazując ręką stos ciepłych męskich kamizelek.

– Trzeba od razu mówić, że panu chodzi o “bezrękawnik” – rzekła sprzedawczyni.

Profesor aż się wzdrygnął.

“Cóż za okropny język! Nawet gdybym miał marznąć do końca życia, nie zażądam “bezrękawnika” – pomyślał.

Ponieważ żona prosiła, aby jej kupił na gwiazdkę ciepły szlafrok, udał się do działu damskiej konfekcji.

– Chciałbym kupić jakiś ładny damski szlafrok – rzekł.

– Co takiego? – zapytała sprzedawczyni.

Profesor spojrział zdziwiony i wskazał jej wiszące na wieszakach szlafroki.

– O, właśnie to. Może mi pani pokaże ten zielony...

– Czemu pan od razu nie powie, że panu chodzi o “podomkę”?

– Nie znałem tej nazwy – odparł profesor zmieszany. – Odkąd żyję, nazywało się to szlafrokiem.

– Staramy się unikać cudzoziemskich słów – rzekła pouczająco sprzedawczyni. – Mamy już na ich miejsce polskie określenia. Proszę, niech pan obejrzy. Dysponujemy dużym asortymentem konfekcji.

Profesor, zupełnie zgnębiony, kupił zieloną “podomkę”.

– Poproszę o kwit do kasy – rzekł.

– Chodzi panu zapewne o paragon – rzekła sprzedawczyni i wręczyła mu paperek z wypisaną na nim kwotą.

Profesorowi poloniście zbierało się na płacz, postanowił więc kupić sobie kilka chustek do nosa. Podszedł do odpowiedniego działu, lecz zawahał się: – Jeśli powiem, że proszę o “chustki do nosa” – mruknął – to gotowi nie zrozumieć. – Poproszę o trzy “nosówki” – rzekł odwaznie.

Sprzedawczyni spojrzała na niego jak na wariata.

– Co takiego? – zapytała.

– Czy ja wiem, jak się to teraz nazywa? No, taka “bielizna nosna”. Leży tam na półce.

– Chodzi panu o chustki do nosa – domyśliła się sprzedawczyni.

– Cieszę się bardzo, że chustki do nosa nie zmieniły nazwy – rzekł profesor z radosnym uśmiechem.

*Według opowiadania Magdaleny Samozwaniec
“Świąteczne zakupy polonisty”*

KOMENTARZ DO TEKSTU

kamizelka жилет

kapelusz шляпа

wybałuszyć oczy вытарашить глаза

zdumieć удивить, потрясти

przerazić привести в ужас

okropny жуткий, ужасный

wcielić воплотить; zd. ввести

mowa речь

welniany шерстяной

wzdrygnąć się содрогнуться

gwiazdka рождество

szlafrok халат (домашний)

konfekcja готовое платье

wieszak вешалка

odkąd żyję отродясь

zgnębiony удручённый

kwota zd. сумма

chustka do nosa носовой платок

wahać się колебаться, сомневаться

wariat сумасшедший

Lekcja 19

Tematy gramatyczne

Rzeczownikowa forma przymiotników

Odmiana rzeczowników **ręka, ucho, oko** w liczbie mnogiej

Odmiana zaimków osobowych 1 i 2 osoby i zaimka zwrotnego

Zaimki i przysłówki nieokreślone

Rzeczownikowa forma przymiotników

В современном польском языке очень немногие прилагательные могут употребляться в форме, которую по-русски принято называть краткой. Эту форму имеют прилагательные только в именительном падеже мужского рода.

Они, так же как и в русском языке, употребляются в функции именной части сказуемого, например:

On zawsze jest zdrow i wesół. – Он всегда здоров и весел.

Ciekaw jestem, kto to był. – Интересно, кто это был.

К наиболее употребительным прилагательным в этой форме относятся: *zdrów, gotów, wesół, rad, ciekaw, pewien* и некоторые другие.

Несколько прилагательных употребляется только в этой форме: *rad, kontent, wart, winien, powinien*.

1. Proszę użyć odpowiednich przymiotników: *wesoły, wesół; zdrowy, zdrow, ciekawy, ciekaw, rad*

1. Teraz dziadek często choruje, chociaż jeszcze niedawno był to ... mężczyzna. 2. Jej syn kilka dni leżał w łóżku, a teraz jest już 3. ... jestem, że Andrzej przyjeżdża z żoną – mówi ojciec. 4. Piotr cały dzień jest ..., cieszy się z sukcesów swojej drużyny. 5. To bardzo ... artykuł. 6. ... jestem, czyj to artykuł.

Odmiana rzeczowników **ręka, ucho, oko** w liczbie mnogiej

M./B./W.	ręc-e	usz-y	ocz-y
D.	rąk	usz-u	ocz-u
C.	ręko-m	usz-om	ocz-om
N.	ręko-ami, ręko-oma	usz-ami, usz-yma	ocz-ami, ocz-yma
Msc.	o ręk-ach	o usz-ach	o ocz -ach

Указанные существительные сохранили в некоторых падежах реликтовые окончания древнего двойственного числа. Так,

например, в творительном падеже наряду с обычными формами множественного числа – *rękami, uszami, oczami* – употребляются в некоторых контекстах формы: *rękoma, uszyna, oczyna*.

Существительное “*ręka*” имеет две формы также и в предложном падеже единственного числа: *ręce, rękę*, например: *Matka z dzieckiem na rękę. Lepszy wróbel w rękę, niż sokół na sęku.*

2. Proszę użyć rzeczownika “*ręka*” w odpowiednim przypadku liczby mnogiej:

1. Czy umyłeś już ...? 2. Jeszcze nie umyłem ... 3. Nieładnie jest chodzić po ulicy z ... w kieszeniach. 4. Przy rozmowie nie trzeba wymachiwać ...

Odmiana zaimków osobowych 1 i 2 osoby i zaimka zwrotnego

M.	ja	ty	–
D.	mnie	ciebie, cię	siebie
C.	mnie, mi	tobie, ci	sobie
B.	mnie	ciebie, cię	siebie, się
N.	mną	tobą	sobą
Msc.	o mnie	o tobie	o sobie

Proszę porównać polskie i rosyjskie formy przypadków

D./B.	ciebie, siebie	тебя, себя
C./Msc.	tobie, sobie	тебе, себе

Особенностью склонения личных местоимений в некоторых падежах является наличие параллельных полных и кратких форм.

Местоимение **ja** имеет краткую форму в дательном падеже **mi**. Местоимение **ty** имеет краткую форму в родительном и винительном падежах **cię**, в дательном – **ci**. Местоимение **siebie** имеет краткую форму в винительном падеже **się**.

Краткие формы употребляются тогда, когда на местоимение не падает логическое ударение. Они не несут на себе и словесного ударения, являясь безударными элементами речи. Они присоединяются в речевом потоке к предшествующему слову, т. е. являются энклитиками (см. “Вводный фонетический курс”), например: *Wykładowca oddał mi zeszyty.*

Краткие местоимения не могут стоять в начале предложения; в конце они ставятся лишь в нераспространённых предложениях, состоящих, как правило, из двух слов, например:

Proszę cię! Но: Bardzo cię proszę.

После предлогов всегда употребляется полная форма местоимений, например:
Będę jutro u siebie.

При односложных местоимениях ударение обычно падает на предлог, например:
Ona chodziła 'ze mną do kina.

При противопоставлении или перечислении лиц всегда употребляется полная форма, например:
On dał jabłko mnie i tobie. On nie dał jabłka ani mnie ani tobie.

Местоимения 1-го и 2-го лица в именительном падеже, в отличие от русского языка, не могут быть безударными, поэтому они опускаются, если на них не падает логическое ударение, например:
Pójdę na spacer.
Ja pójdę, a ty zostaniesz.

Возвратное местоимение имеет краткую форму в винительном падеже. Эта форма употребляется для образования возвратных глаголов.

Местоимения *ty*, *wy* склоняются совершенно так же, как в русском языке.

3. Proszę użyć odpowiedniej formy zaimka:

1. Czy on (ty) już mówił, że Andrzej jest w Poznaniu? 2. (Ja) ona nie powiedziała, kiedy znów będzie w Warszawie, a (ty)? 3. Oni byli u (ja) po koncercie. 4. Dlaczego tak długo nie zwracasz (ja) nart? 5. Jak (ty) widzą, tak (ty) piszą (przysłowie – пословица).

4. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Kupiłem (zaimek zwrotny) na śniadanie szynki. 2. Mogę to oddać tylko (ty). 3. Co ona (ty) powiedziała? 4. Nikt (ja) nie mówił, że Andrzej się ożenił. 5. Kto chce ze (ja) pójść do parku? 6. Twoja matka dużo opowiadała (ja) o (ty). 7. On nie lubi mówić o (zaimek zwrotny). 8. Hela i ja byliśmy u Andrzeja, nie było tylko (ty).

Zaimki i przysłówki nieokreślone

Неопределённые местоимения и местоименные наречия могут быть образованы прибавлением частицы *-ś*, например: *ktoś, coś, jakiś, czyjś, gdzieś*.

Их не следует смешивать с местоименными наречиями, к которым прибавляется усилительная частица *-ż, -że*, например: *któż, cóż, jakież, czyjże, gdzież*.

5. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Кто же у тебя вчера был? 2. Почему же он тебе не рассказал, что мы были в парке, а Александру рассказал? 3. Я Вас (обращение к мужчине) где-то встречала? 4. Тебя кто-то ждёт. 5. Я не могу пойти сегодня с тобой к дяде. 6. Она рассказала мне о себе. 7. К вам пришёл какой-то человек. 8. Елена и Юрий были у меня в воскресенье. 9. Он говорит, что видел меня в метро. 10. Этот музей находится где-то в центре города. 11. Мы купили себе ветчины, колбасы и сыру. 12. Тебе кто-то звонил.

Słownik do tekstu

angina ангина	przychodnia поликлиника
apetyt аппетит	recepta рецепт
apteka аптека	serce сердце
boleć болеть (болит)	sluch слух
choroba болезнь	spać спать
chorować болеть (болею)	spokojnie спокойно
cytryna лимон	stwierdzić установить, определить, констатировать
dentysta зубной врач	szpital больница
dodać добавить, прибавить	temperatura температура
gardło горло	usta рот
głowa голова	wątroba печень
gorączka жар	wezwać вызвать (напр., врача)
grypa грипп	wyglądać mizernie, być mizernym плохо выглядеть
internista терапевт	wzrok зрение
kaszel кашель	zakaźny заразный
katar насморк	zalecić прописать, рекомендовать
kazać велеть	zapalenie воспаление
lekarstwo лекарство	zapisać 1) записать; 2) прописать
mowa речь	zaziębić się простудиться
okulary очки	zażyć принять (лекарство)
otworzyć открыть	zab зуб
rewien уверен; некий, какой-то	zbadać 1) исследовать; 2) осмотреть (больного)
płuca лёгкие	zdziwić się удивиться
plukanie полоскание	zmierzyć измерить
podnieść się подняться; повыситься	zwolnienie lekarskie больничный лист
pomarańcza апельсин	
rozwozić позволить, разрешить	
proszek порошок	

JÓZEK MA ANGINĘ

Od wczoraj Józek czuje się niedobrze. Wrócił z uczelni wczesnie. Matki w domu nie było. Jeszcze nie wróciła z przychodni. Mówiła z rana, że chce pójść do dentysty. Matkę często bolą zęby.

Józek zmierzył sobie temperaturę. Miał niewielką gorączkę. Kaszlu ani kataru nie miał. Zażył proszek na ból głowy i położył się do łóżka.

Gdy matka wróciła, zdziwiła się, że syn leży w łóżku.

– Co ci jest, Józku? – zapytała. – Pewnie się zaziębiłeś?

– Sam nie wiem, co mi jest – odpowiedział Józek. – Kataru nie mam. Bolą mnie oczy i głowa. Gardło mnie tak boli, że ust nie mogę otworzyć.

Matka chciała wezwać lekarza, ale Józek się nie zgodził. – Po co mi lekarz – powiedział. – Nic mi nie jest. Jutro będę zdrow.

Ale nazajutrz czuł się źle. Temperatura się podniosła. Miał silny ból głowy. Matka wezwała lekarza. Przyszedł po godzinie, umył ręce i wszedł do pokoju chorego. Zapytał, na jakie choroby zakaźne chorował jako dziecko i czy nie miał zapalenia płuc. Józek powiedział, że dawniej zawsze był zdrow. Na płuca ani on sam, ani nikt z rodziny nigdy nie chorował. I dodał jeszcze od siebie, że ma doskonały apetyt i sen i że nie chce iść do szpitala.

– Wesołego ma pani chłopca. Może jeszcze chce coś powiedzieć, na przykład, że słuch i wzrok ma w porządku i okularów nie nosi. Albo, że nie wie, z której strony jest wątroba.

Na to Józek odpowiedział, że rzeczywiście nie wie.

Lekarz zbadał chorego i stwierdził anginę. Powiedział, że serce i płuca są zupełnie w porządku. O szpitalu nie ma mowy. Zapisał lekarstwo i zalecił płukanie gardła. Kazał Józefowi leżeć w łóżku przez trzy dni. Dał zwolnienie lekarskie.

Matka wzięła receptę i poszła do apteki po lekarstwo. Gdy wróciła, dała Józkowi lekarstwo, a potem herbatę z cytryną.

Józek nic nie jadł i prawie przez cały dzień spał. Dzwonili koledzy, pytali o jego zdrowie. Matka odpowiadała, że pewnie już czuje się lepiej, bo śpi spokojnie.

Wieczorem przyszedł jeden z kolegów. Przyniósł dla chorego pomarańcze.

– Józek!* Mam dla ciebie bilet na koncert grupy rockowej na niedzielę wieczór – powiedział.

* В современном языке в разговорной речи вместо звательного падежа часто употребляется именительный. Эта форма

Matka była z tego niezadowolona. Józek jeszcze wyglądał miźnie. Lekarz kazał przez jakiś czas leżeć w łóżku, więc nie może być mowy o koncercie. Ale kolega jest pewien, że do niedzieli Józek będzie zdrow i wesół jak zawsze.

W sobotę matka zadzwoniła do przychodni i zamówiła wizytę domową. Przyszedł ten sam lekarz. – Któż to tak długo leży w łóżku? – powiedział internista. Pozwolił Józkowi wstać z łóżka i wychodzić z domu.

Analiza tekstu

✓ Składnia rzędu czasowników i rzeczowników

boleć (kogo? co?) – болеть (у кого? что?)

Глагол *boleć (boli)* так же, как в русском языке глагол “болеть (болит)”, употребляется только в 3-м лице.

chorować (na co?) – болеть (чем?)

Mamę boli serce. – У мамы болит сердце.

Mama choruje na serce. – У мамы болит сердце (хроническая болезнь). У мамы больное сердце.

lekarstwo, proszek, środek (na co?) – лекарство, порошок, средство (от чего?)

6. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Od kiedy Józek czuje się niedobrze? 2. Czy Józek pierwszego dnia wezwał lekarza? 3. Jak się leczył sam? 4. Dlaczego nazajutrz zgodził się na lekarza? 5. O co pytał się lekarz chorego? 6. Co Józek opowiadał lekarzowi o sobie? 7. Co lekarz zalecił? 8. Czy koledzy pamiętali o chorym? 9. Dlaczego matka była niezadowolona, że kolega przyniósł Józkowi bilet na koncert? 10. Co odpowiedział kolega Józka? 11. Który lekarz przyszedł po raz drugi? 12. Co stwierdził lekarz?

7. Proszę użyć odpowiedniego przypadku z przyimkiem lub bez:

1. Co (ty) boli? 2. W nocy (Maria) bardzo bolała noga. 3. Uszy (ja) bolą. 4. Ciotka Marii już dawno choruje (serce). 5. (Ty) zawsze boli albo głowa, albo ucho, albo oko, a (ja) nigdy nic nie boli. 6. Już (ja) zęby więcej nie bolą. 7. Nie wiedziałem, że jego ojciec choruje (gardło). 8. Wieczorem często bolą (ja) oczy. 9. Czy w nocy nie bolały (ty) zęby? 10. Boli (ja) nie cała głowa, tylko czoło. 11. (Józek)

встречается тогда, когда собеседники обращаются друг к другу на “ты”.

bolą oczy. 12. Dlaczego wuj się położył? Czy (wuj) głowa boli?
13. Co (ty) zalecił lekarz na ból głowy? 14. Nigdy nie nosiłem (oku-
lary). 15. Co (kto) boli, o tym mówić woli (przysłowie).

✓ *Użycie wyrazów*

ten sam – тот же

podnieść się – подняться (с постели и т. п.)

wejść – войти; подняться (на гору; по лестнице и т. п.)

otworzyć – открыть, отворить (okno, глаза)

odkryć = zrobić odkrycie – открыть (planetę, zakon przyrody)

jestem pewien – я уверен

✓ *Zwroty*

Nie ma mowy – не может быть и речи

Co panu (pani, mu, jej, ci) jest? – Что с вами (с ним, с ней, с тобой)?

Mam dobry wzrok. – У меня хорошее зрение.

Mam dobry słuch. – У меня хороший слух (я хорошо слышу).

zamówić wizytę domową – вызвать врача на дом

zapisać się na wizytę do internisty – записаться на приём к тера-
певту

✓ *Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim*

grypa	грипп	ból	боль
-------	-------	-----	------

recepta	рецепт
---------	--------

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

zakaźny	инфекционный	katar	насморк
---------	--------------	-------	---------

zazyć	принять (о лекарстве)
-------	-----------------------

8. Proszę, użyć odpowiedniego przypadku i – jeśli trzeba – z od-
powiednim przymkiem:

1. (Siostra) boli głowa. 2. Nigdy nie chorowałem (zapalenie
płuc). 3. Nie chciałem, żeby matka poszła (ja) do przychodni i po-
szła sama. 4. Nie mogę sama wnieść (szafa). 5. Maria weszła (po-
kój). 6. Zmierzyłam sobie (temperatura). 7. On nigdy nie miał (dobry
słuch). 8. Dziadek ma (chora wątroba). 9. Jeszcze nie kupiłem sobie
(okulary). 10. Zapisałem (ty)(wizyta)(dentysta) na drugą po południu.
11. To jest najlepsze lekarstwo (grypa). 12. Zaraz (pani) zbadam.

9. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Доктор, воспаление лёгких это инфекционное заболева-
ние? 2. Дядя не может подняться пешком на четвёртый этаж: у

него большое сердце. 3. Это та же книга? – Не знаю. 4. Врач дал тебе рецепт? 5. Юрий живёт один. 6. У этого мальчика грипп. 7. В котором часу ты принял порошок? 8. Я не могу пойти с вами в парк: у меня насморк и кашель. 9. Больной поднялся и сел на кровати. 10. Ты, наверное, простудилась. 11. Чьи это очки? 12. Глаза и уши у вас (обращаясь к мужчине) в порядке, а горло надо лечить. 13. Я всегда сплю на правом боку. 14. В аптеке нет лекарства, которое вы, доктор, мне прописали. – Вы (обращаясь к женщине) уверены?

10. Proszę użyć odpowiednich przysłówków: *teraz, dawniej, wcześniej, późno*:

1. ... Malinowski pracował jako agronom, ... jest już stary i nie pracuje. 2. Nie pójdziemy dziś do kina, już jest bardzo 3. Nie rozumiem, dlaczego Józefa jeszcze nie ma, on zawsze przychodzi 4. Rodzice Andrzeja ... mieszkali na wsi. 5. Kto jest ... nauczycielem matematyki w waszej szkole? 6. Jestem głodny: śniadanie jedliśmy dziś bardzo ... , a już jest piąta.

11. Proszę użyć odpowiednich czasowników w odpowiedniej formie:

1. Mam ból gardła, chcę sobie ... temperaturę. 2. Józef ma wysoką temperaturę, matka ... lekarza. 3. Lekarz ... lekarstwo, matka ... receptę i ... do apteki. 4. Nigdy nie ... na zapalenie płuc. 5. Matka ma kaszel i nie ... całą noc. 6. Zaraz będzie obiad, chłopcy, czy ... już ręce? 7. Od wczoraj ... mnie zęby.

12. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я себя плохо чувствую, у меня ангина. 2. Если у тебя болят зубы, почему ты не идёшь к зубному врачу? 3. У меня был кашель. Врач прописал мне очень хорошие порошки от кашля. 4. Зачем мне лекарства? Я совершенно здоров. 5. У нашего преподавателя было воспаление лёгких. 6. У дедушки большое сердце. 7. Может быть вызвать врача? 8. Что у тебя болит? – У меня болит глаз. 9. Я ещё не вымыл руки. 10. В детстве (ребёнком) он часто болел, а теперь почти никогда не болеет. 11. Рецепт лежит на письменном столе. 12. Почему ты лёг в постель? 13. Я уверен, что дождя не будет. 14. Он ещё не вернулся из поликлиники. 15. Врач советовал мне заниматься спортом. 16. Я не хочу ехать в Познань один. 17. У меня так болят зубы, что я не сплю уже вторую ночь. 18. У меня насморк и высокая температура, я думаю, что это грипп. 19. Я не помню, чем болел в детстве (ребёнком). 20. У меня есть хорошие средства от гриппа.

13. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

- Halo, Janek! Dlaczego tak długo nie dzwoniłeś?
- Miałem zapalenie uszu.
- Jak to? Jednocześnie bolało cię i prawe i lewe ucho?
- Tak, bolało mnie i jedno i drugie.
- To dziwne. Nigdy o czymś takim nie słyszałem.

2

- Czy rodzice pani są zdrowi?
- Nie mogę tego powiedzieć.
- A na co chorują?
- Ojciec na serce, a matka ma słabe płuca. W zeszłym roku dwa razy chorowała na zapalenie płuc.

3

- Zośka, dlaczego tak mizernie wyglądasz?
- Nic dziwnego, przecież chorowałam przez cały tydzień.
- Na co?
- Miałam grypę i bardzo wysoką gorączkę.

4

- Znów mnie bolą zęby.
- To dlaczego nie idziesz do dentysty?
- Boję się.
- Nie jesteś już małym dzieckiem.
- Jednak się boję.
- No, to idziemy razem.

14. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

- Ostatnio bardzo mizernie wyglądasz.
Co ci jest?	złe; blado; nie najlepiej
pani; panu
żołądek; ząb; palec; lewe
oko
- Boli mnie głowa.	
- Trzeba koniecznie pójść do lekarza.	

2

- Córka pani Wiśniewskiej jest ciężko
chora.	siostra; wnuczka
co jej dolega
w sanatorium
na co choruje
ból głowy;
boli ją wątroba; gardło;
bolą ją ręce
- Co jej jest?	
- Czy jest w domu?	
- Nie, jest w szpitalu.	
- Ale pani mi nie powiedziała, co jej jest.	
- Ma ból w sercu.	

– Myślę, że Janek jest chory.	bardzo zmęczony
– Dlaczego tak myślisz?	
– Ostatnio bardzo źle wygląda.	mizernie
– Czy wiesz, co mu jest?	
– Często boli go głowa.	żołądek; wątroba

– Przepraszam, gdzie przyjmuje internista?	chirurg; dermatolog
– To jest trochę dalej, na końcu korytarza z lewej strony, pokój numer dwadzieścia jeden.	dwadzieścia dziewięć
– Przepraszam, który pokój?	
– Pokój numer dwadzieścia jeden.	

15. Proszę opowiedzieć, jak Pan/i się zaziębił/a, jakie były następstwa, kto Panią/Panem się opiekował?
16. Proszę ułożyć dialogi i odegrać według nich krótkie scenki na temat: “U lekarza”, “W kolejce do internisty”, “W aptecce” itp.

TEKST DODATKOWY

KAMIZELKA

Biednym ludziom niewiele potrzeba do duchowej równowagi. Trochę żywności, dużo roboty i dużo zdrowia. Reszta sama się jakoś znajduje.

Moim sąsiadom, jak się zdaje, nie brakło żywności a przynajmniej roboty. Ale zdrowie nie zawsze dopisywało.

Jakoś w lipcu pan zaziębił się, zresztą nie bardzo. Dziwnym jednak zbiegiem okoliczności dostał jednocześnie tak silnego krwotoku, że aż stracił przytomność.

Było to już w nocy. Żona utuliwszy go na łóżku pobiegła po doktora.

Doktor spojrzawszy na nią przy blasku migotliwej latarni uznał za stosowne przede wszystkim ją uspokoić. A ponieważ chwilami zataczała się, zapewne ze zmęczenia, a dorożki na ulicy nie było, więc po-
dał jej rękę i idąc tłumaczył, że krwotok jeszcze niczego nie dowodzi.

– Krwotok może być z krtani, z żołądka, z nosa, z płuc rzadko kiedy. Zresztą jeżeli człowiek zawsze był zdrow, nigdy nie kaszlał...

– O, tylko czasami! – szepnęła pani zatrzymując się dla nabrania tchu.

– Czasami to jeszcze nic. Może mieć lekki katar oskrzeli.

- Tak... to katar!... – powtórzyła pani już głośno.
- Zapalenia płuc nie miał nigdy?
- Owszem!... – odparła pani znowu stając. Trochę nogi się pod nią chwiały.
- Tak, ale zapewne już dawno!... podchwycił lekarz.
- O, bardzo... bardzo dawno!... – potwierdziła z pośpiechem. – Jeszcze tamtej zimy.
- Półtora roku temu.
- Nie... Ale jeszcze przed nowym rokiem... O, już dawno!
- A! Jaka to ciemna ulica, w dodatku niebo trochę zasłonięne – mówił lekarz.

Weszli do domu. Pani z trwogą zapytała stróża: co słyhać? – i dowiedziała się, że nic. W mieszkaniu stróżowa także powiedziała jej, że nic nie słyhać, a chory drzemał.

Lekarz ostrożnie obudził go, wy badał i także powiedział, że to nic.

- Ja zaraz mówiłem, że to nic! – odezwał się chory.
- O, nic! ... – powtórzyła pani ściskając jego spotniałe ręce.
- Wiem przecież, że krwotok może być z żołądka albo z nosa. U ciebie pewnie z nosa... Tyś taki tęgi, potrzebujesz ruchu, a ciągle siedzisz... Prawda, panie doktorze, że on potrzebuje ruchu?

– Tak! tak!... Ruch jest w ogóle potrzebny, ale małżonek pani musi parę dni położyć. Czy może wyjechać na wieś?

- Nie może... – szepnęła ze smutkiem.
- No, to nic! Więc zostanie w Warszawie. Ja będę go odwiedzał, a tymczasem niech sobie poleży i odpocznie. Gdyby się zaś krwotok powtórzył... – dodał lekarz.

- To co, panie? – spytała żona blednąc jak wosk.
- No, to nic. Mąż pani wypocznie, tam się zasklepi...
- Tam... w nosie?... – mówiła pani składając przed doktorem ręce.

– Tak... w nosie! Rozumie się. Niech pani uspokoi się, a resztę dać na Boga. Dobranoc.

Słowa doktora tak uspokoiły panią, że po trwodze, którą przechodziła od kilku godzin, zrobiło się jej prawie wesoło.

– No, i cóż to tak wielkiego! – rzekła trochę śmiejąc się, a trochę popłakując.

Uklękła przy łóżku chorego i zaczęła całować go po rękę.

– Cóż tak wielkiego! – powtórzył pan cicho i uśmiechnął się. – Ile to krwi na wojnie z człowieka upływa, a jednak jest potem zdrów!...

– Już tylko nic nie mów – prosiła go pani.

W początkach września nerwowe stany, podobne do gorączki, występowały coraz silniej, prawie po całych dniach.

– To głupstwo! – mówił chory. – Na przejściu od lata do jesieni najzdrowszemu człowiekowi trafia się jakieś rozdrażnienie, każdy jest nieswój... To mnie tylko dziwi: dlaczego moja kamizelka leży na mnie coraz luźniej?... Strasznie musiałem schudnąć i naturalnie dopóty nie mogę być zdrowy, dopóki mnie ciała nie przybędzie, to darmo!

Żona bacznie przysłuchiwała się temu i musiała przyznać, że mąż ma słuszość.

Chory co dzień wstawał z łóżka i ubierał się, chociaż bez pomocy żony nie mógł wciągnąć na siebie żadnej sztuki ubrania. Tyle przynajmniej wymogła na nim, że na wierzch nie kładł surduta, tylko paltot.

– Dziwić się – mówił nieraz patrząc w lustro – dziwić się tu, że ja nie mam sił. Ależ jak wyglądam.

– No, twarz zawsze łatwo się zmienia – wtrąciła żona.

– Prawda, tylko że ja i w sobie chudnę...

– Czy ci się nie zdaje? – zapytała pani z akcentem wielkiej wątpliwości.

Zamyślił się.

– Ha! Może i masz rację... Bo nawet ... od kilku dni uważam, że ... coś... moja kamizelka.

– Dajże pokój! – przerwała pani – przecież nie utyłeś...

– Kto wie? Bo, jak uważam po kamizelce, to ...

– W takim razie powinny by ci wracać siły.

– Oho! Chciałabyś tak zaraz... Pierwej muszę przecież choć cokolwiek nabrać ciała. Nawet powiem ci, że choć i odzyskam ciało, to i wtedy jeszcze nie zaraz nabiorę sił...

– A co ty tam robisz za szafą?... – spytał nagle.

– Nic, szukam w kufrze ręcznika, a nie wiem..., czy jest czysty.

– Nie wysilajże się tak, bo aż ci się głos zmienia... To przecież ciężki kufer...

Istotnie, kufer musiał być ciężki, bo pani aż porobiły się wypieki na twarzy. Ale była spokojna.

Odtąd chory coraz pilniejszą zwracał uwagę na swoją kamizelkę. Co parę zaś dni wołał do siebie żonę i mówił:

– No... patrzajże. Sama się przekonaj: wczoraj mogłem tu jeszcze włożyć palec o – tu ... A dziś już nie mogę. Ja istotnie zaczynam nabierać ciała!

Ale pewnego dnia radość chorego nie miała granic. Kiedy żona wróciła z lekcji, powitał ją z błyszczącymi oczyma i rzekł bardzo wzruszony:

– Posłuchaj mnie, powiem ci jeden sekret... Ja z tą kamizelką, widzisz, trochę, szachrowałem. Ażeby ciebie uspokoić, co dzień sam ściągałem pasek, i dlatego kamizelka była ciasna... Tym sposobem dociągnąłem wczoraj pasek do końca. Już martwiłem się myśląc, że się wyda sekret, gdy wtem dziś... Wiesz, co ci powiem?... Ja dziś daję ci najświętsze słowo, zamiast ściągać pasek, musiałem go trochę rozluźnić! ... Było mi formalnie ciasno, choć jeszcze wczoraj było cokolwiek luźniej... No, teraz i ja wierzę, że będę zdrow... Ja sam!... Niech doktor myśli co chce...

Długa mowa go tak wysiliła, że musiał przejść na łóżko. Tam jednak jako człowiek, który bez ściągnięcia pasków zaczyna nabierać ciała, nie położył się, ale jak w fotelu oparł się w objęciach żony.

– No, no! – szeptał – kto by się spodziewał?... Przez dwa tygodnie oszukiwałem moją żonę, że kamizelka jest ciasna, a ona dziś naprawdę sama ciasna!... No... no!...

I przesiadzieli tuląc się jedno do drugiego cały dzień. Chory był wzruszony jak nigdy.

– Mój Boże – szeptał całując żonę po rękę – ja myślałem, że już tak będę chudnął do... końca. Od dwu miesięcy dziś dopiero pierwszy raz uwierzyłem w to, że mogę być zdrow. Bo to przy chorych wszyscy kłamią, a żona najwięcej. Ale kamizelka – ta już nie skłamię!...

Dziś patrząc na starą kamizelkę widzę, że nad ściągaczymi pracowały dwie osoby. Pan – co dzień posuwał sprzączkę, żeby uspokoić żonę, pani – co dzień skracala pasek, ażeby mężowi dodać otuchy.

“Czy znowu zejda się kiedykolwiek oboje, ażeby powiedzieć sobie cały sekret o kamizelce?...” – myślałem patrząc na niebo.

Nieba już prawie nie było nad ziemią. Padał tylko śnieg taki gęsty i zimny, że nawet w grobach marzły ludzkie popioły.

Któż jednak powie, że za tymi chmurami nie ma słońca?...

Według noweli Bolesława Prusa "Kamizelka"

 KOMENTARZ DO TEKSTU

żywność продовольствие
przynajmniej по крайней мере

zbieg okoliczności стечение обстоятельств

krwotok кровотечение

stracić przytomność потерять сознание
utulić укутать
latarnia фонарь
dorożka дрожки, пролётка
uznać za stosowne счесть правильным
dowodzić (czegoś) доказывать (что-л.)
dla nabrania tchu чтобы передохнуть
katar oskrzeli бронхит
chwiać się зд. дрожать
stróż дворник
stróżowa жена дворника
tęgi полный (толстый)
małżonek супруг
zasklepić się зарубцеваться
ukłęknać встать на колени
głupstwo пустяк
to darmo тут ничего не поделаешь
luźno свободно (не тесно)
bacznie внимательно
ma słusność прав

wymóc na kimś добиться (от кого-л.)
paltot уст. пальто
dziwić się зд. странно ли, удивляться ли
wtrącić зд. вставить слово
w sobie chudnę с тела спадаю
dajże spokój ну что ты
utyć пополнить
kufer сундук
pierwiej сперва
porobiły się wypieki выступили красные пятна
pilny внимательный
przekonać się убедиться
wzruszony тронутый, растроганный
szachrować жульничать
wtem вдруг
spodziewać się (czego) надеяться (на что-л.)
oszukiwać обманывать
jedno do drugiego друг к другу
kłamać обманывать
sprzączka пряжка
otucha бодрость

Lekcja 20

Tematy gramatyczne

Aspekt (postać) czasowników

Czas przyszły złożony

Odmiana zaimków osobowych 3 osoby

Zależność form okoliczników czasu od czasu orzeczenia

Aspekt (postać) czasowników

Польские глаголы бывают совершенного или несовершенного вида, например: *pisać* – *napisać*, *pokazywać* – *pokazać*, *zwiedzać* – *zwiedzić*.

Czas przyszły złożony

В польском языке, так же как и в русском, сложное будущее время образуется от глаголов несовершенного вида.

Оно имеет две формы.

Одна форма состоит, как и в русском языке, из будущего времени вспомогательного глагола *być* и инфинитива спрягаемого глагола, например: *będę czytać*. Другая форма имеет вместо инфинитива 3-е лицо прошедшего времени, например: *będę czytał*, *będę czytała*. Обе формы будущего сложного времени имеют в современном языке одинаковое значение, но вторая – более употребительна.

Модальные глаголы, т. е. выражающие отношение деятеля к действию (*chcieć*, *móc*, *mieć*, *musieć*), образуют будущее сложное время только по второй форме (чтобы избежать стечения двух инфинитивов), например:

Będę mógł kupić. *Będziecie chcieli pojechać*.

Wzór odmiany

czytać

Osoba	I forma	II forma
	Liczba pojedyncza	
1	będę czytać	będę czytał (czytała)
2	będziesz czytać	będziesz czytał (czytała)
3	będzie czytać	będzie czytał (czytała, czytało)
Liczba mnoga		
1	będziemy czytać	będziemy czytali (czytały)
2	będziecie czytać	będziecie czytali (czytały)
3	będą czytać	będą czytali (czytały)

1. Proszę w następujących zdaniach użyć czasowników w czasie przyszłym złożonym (forma II):

1. Rozmawiam z profesorem. 2. Andrzej i Piotr biorą udział w meczach piłki nożnej. 3. One jedzą obiad. 4. Nie mogłyśmy przyjść do was. 5. Koledzy, czy korzystacie ze słownika? 6. Ona nosi jasny płaszcz. 7. On też chce pojechać na wycieczkę.

2. Proszę przetłumaczyć na język polski używając czasu przyszłego złożonego (forma II):

1. Мы не будем вам мешать. 2. Я не буду писать письмо. 3. С завтрашнего дня автобус не будет здесь останавливаться. 4. Профессор, когда вы будете проверять наши работы? 5. Какой язык ты будешь учить? 6. Мы не будем тебя так долго ждать. 7. Теперь мы будем пользоваться новым читальным залом. 8. Он не будет бриться вечером. 9. Мы будем заниматься разными видами спорта. 10. Я не буду принимать это горькое лекарство и лежать в постели. 11. Ребята, вы будете обедать? 12. Когда у нас будет экзамен? 13. Мои дети не будут болеть гриппом. 14. Твои родители будут болеть за нашу олимпийскую сборную? 15. Когда российские граждане будут ездить в Польшу без виз?

Odmiana zaimków osobowych 3 osoby

Przyp.	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męsko-osobowa	F. niemeńskoosobowa
M.	on	ona	ono	oni	one
D.	jego, niego, go	jej, niej	jego, niego, go	ich, nich	ich, nich
C.	jemu, niemu, mu	jej, niej	jemu, niemu, mu	im, nim	im, nim
B.	jego, niego, go	ją, nią	je, nie	ich, nich	je, nie
N.	nim	nią	nim	nimi	nimi
Msc.	o nim	o niej	o nim	o nich	o nich

Местоимения 3-го лица в единственном числе имеют полные и краткие формы. Краткие формы выступают в мужском роде в родительном, дательном и винительных падежах, в среднем роде – в родительном и дательном падежах, например:

Andrzej i Maria byli w parku. Jego nie widziałem, widziałem tylko ją. Nie widziałem go w parku.

Komu oddałeś książkę? Jemu. Oddałem mu książkę.

Widziałem tylko jego, jej nie było. Widziałem go w teatrze.

Местоимения 3-го лица имеют, так же как и в русском языке, особые формы с начальным **n**, употребляемые после предлогов, например:

Idę do niego.

В отличие от русского языка в творительном падеже единственного и множественного числа имеются только формы с начальным **n**, употребляемые также и без предлогов, например:

Interesuję się nim (nią, nimi).

В именительном и винительном падежах множественного числа различаются лично-мужская и нелично-мужская формы, например:

To studenci, oni są moimi kolegami.

Czy znasz ich?

To studentki. One są moimi koleżankami.

Czy znasz je?

To dzieci. One przyszły do ciebie.

Czy znasz je?

Czy twoje zeszyty leżą na półce? Nie, one leżą w biurku. Widziałem je tam.

3. a) Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Kiedy je widziałeś? 2. Czy znasz jej brata? Nie znam go.
3. Widziałem ją wczoraj w parku. 4. Lektor pytał nas wczoraj o nią.
5. Andrzej, czy często go spotykasz? 6. Już dawno nie widziałem Olka. Kogo wczoraj spotkałeś, jego czy Michała? 7. Gdzieście je widzieli?

b) Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Почему вы ему не помогали? 2. Мы вчера долго разговаривали и о тебе и о нём. 3. Я сегодня видел его брата. 4. Я часто рассказываю о нём своему сыну. 5. Он не любит пирожных и никогда их не ест. 6. Елена и Софья очень любят пирожные и часто покупают их к чаю.

4. Proszę wstawić opuszczone zaimki:

1. Halina i Zofia to moje koleżanki. Czy znasz ... 2. Nie wiem, gdzie jest Andrzej. W szkole... dzisiaj nie ma. 3. Widziałem dziś na ulicy Zofię, ale nie rozmawiałem z ... 4. Andrzej zawołał brata i oddał ... swoje łyzwy. 5. Zofia dziś nie będzie pracowała: gardło... boli. 6. Znam te książki. Brałem ... z biblioteki. 7. Maria i Helena chcą do nas przyjść. Czekamy na ...

5. Proszę zastąpić zaimki rodzaju męskiego zaimkami rodzaju żeńskiego i zaimki formy męskoosobowej zaimkami formy niemęskoosobowej:

1. Wczoraj widziałem go w kinie. 2. Pytałem się o niego.
3. Nie widziałem go już prawie pół roku. 4. Kupiłem mu książkę.
5. Byłem tam razem z nim. 6. Czy widziałeś ich w teatrze?
7. Spotkałem się z nim wczoraj w parku.

Zależność form okoliczników czasu od czasu orzeczenia

В польском языке выражение обстоятельства времени может зависеть от времени сказуемого.

Обстоятельство времени, соответствующее русскому обстоятельству, выраженному винительным падежом с предлогом “через” (через час и т. п.), может быть выражено:

a) при сказуемом в прошедшем времени – предложным падежом с предлогом **po**, например:

On wrócił po chwili. – Он вернулся через минутку.

b) при сказуемом в будущем времени – винительным падежом с предлогом **za**, например:

On tu będzie za chwilę. – Он здесь будет через минутку.

6. Proszę wstawić “za” lub “po” i użyć odpowiedniego przypadku:

1. Jedziemy całą noc. (... godzina) będziemy już w domu.
2. Chciałam spacerować kilka godzin, ale (... godzina) już byłam zmęczona.
3. Czy możesz na mnie poczekać? (... kwadrans) będę u ciebie.
4. On zaczął się uczyć języka francuskiego i (... miesiąc) już dobrze czytał.
5. Andrzej przysłał telegram: (... tydzień) będzie w Warszawie.
6. Gdy weszłam do pokoju, Maria jeszcze spała, ale (... chwila) otworzyła oczy.

7. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Мы будем читать через час. 2. Он уехал на север и вернулся через год. 3. Через месяц мы будем хорошо говорить по-польски. 4. Через неделю она уже была дома. 5. Через сколько недель вы (обращаясь к мужчине) будете опять в Варшаве? 6. Через месяц он будет жить в нашем городе. 7. Через сколько минут будет звонок? 8. Через полчаса мы уже были на вокзале. 9. Ежи женился и через месяц уехал с женой в Познань.

📖 Słownik do tekstu

bawelna 1) хлопок; 2) хлопчатобумажная ткань

bluzka, bluzeczka блузка, кофточка

buty ботинки, сапоги
chustka do nosa носовой платок
chustka платок
ciemny тёмный
dom towarowy универмаг
dopasować подогнать (по размеру)
ekspedientka продавщица
garderoba гардероб
jasny 1) ясный; 2) светлый
jedwab шёлк
klientka клиентка, покупательница
kolor цвет
konfekcja готовое платье
kostium костюм (дамский)
koszula рубашка
krawat галстук
kreton ситец
krótki короткий
lén лён
letni 1) летний; 2) чуть тёплый
liliowy лиловый
lniany льняной
marynarka 1) пиджак; 2) военно-морской флот
modny модный
obuwie обувь
pantofle туфли
pasta do zębów зубная паста
perfumy духи
perkal зд ситец

po 1) по; 2) через, спустя; 3) после (чего-л.)
potrzebny нужный, нужен
przeddzień канун
przydać się пригодиться
przymierzyć примерить
przypomnieć sobie вспомнить
przywitać się поздороваться
rajstopy колготки
reszta 1) остальное, остальные; 2) сдача
rękaw рукав
różowy розовый
sandalki сандали (дамские, детские)
satyna сатин
satynowy сатиновый
skarpetki носки
spodnie брюки
spódnica юбка
szczoteczka do zębów зубная щётка
szczotka щётка
sztuczny искусственный
tkanina ткань
ubranie 1) одежда; 2) костюм (мужской)
włożyć 1) надеть; 2) вложить, положить (во что-л.)
woda kolońska одеколон
za слишком (частица)
zeszloroczny прошлогодний

TEKST PODSTAWOWY

PRZED URLOPEM

Jest połowa czerwca. Za pięć dni Michał i jego żona Halina wyjeżdżają na urlop. Jadą na południe, nad morze. Są zadowoleni, że czeka ich podróż. Bardzo lubią podróżować. W zeszłym roku jeździli razem z ciotecznym bratem Michała samochodem do Chorwacji. W tym roku cioteczny brat będzie miał urlop w sierpniu.

Dziś Michał i Halina oglądają swoją garderobę i wybierają, co wziąć ze sobą, co włożyć na drogę. Michał przymierzył swój garni-

tur sportowy. Kupił go przed rokiem. Spodnie są zupełnie dobre, ale marynarka jest trochę za wąska. Czarny garnitur naturalnie nie jest potrzebny w lecie ale ciemnoszary może się przydać. Michał mówi, że reszta nie będzie mu potrzebna. Będzie chodził w spodniach i koszulach z krótkimi rękawami.

Halina chce wziąć swój letni kostium i parę sukienek z jedwabiu. Postanowiła kupić sobie jeszcze jedną suknię i kilka jasnych bluzeczek. Potrzebne jej są też brązowe letnie pantofle i białe sandały.

Następnego dnia Halina sama poszła do sklepu, bo Michał nie miał czasu. W domu towarowym weszła przede wszystkim na drugie piętro do działu konfekcji. Poprosiła o sukienkę w kolorze granatowym lub niebieskim. Ekspedientka pokazała jej dużo ładnych sukienek, perkalowych i satynowych. Powiedziała klientce, że tkaniny bawełniane są nadal modne. Bawełna to nie to, co tkaniny sztuczne.

Halina wybrała sobie granatową sukienkę z satyny w duże czerwone kwiaty, bo bardzo się jej podobała. Obejrzała też lniane, ale nie kupiła, bo len jest za drogi.

Ekspedientka powiedziała, że suknia doskonale leży. – Ma rację – pomyślała Halina – sukienka naprawdę dobrze leży i jest mi w niej do twarzy.

Prócz sukienki kupiła sobie spódniczkę i dwie bluzeczki – liłiową i różową.

Potem kupiła dla Michała kilka par skarpetek, chustki do nosa, oliwkowy krawat, kilka koszul z krótkimi rękawami, a dla siebie rajstopy. Do działu obuwia już nie poszła, bo była bardzo zmęczona.

Dziś już nic nie będzie kupowała. Postanowiła resztę rzeczy kupić za kilka dni, kiedy Michał będzie już wolny. Wtedy będą też mogli kupić pantofle dla Michała.

Po dwóch dniach kupili wszystko, co im było potrzebne, nie zapomnieli nawet o mydle, paście do zębów i wodzie kolońskiej. Perfum Halina nie lubi. W ostatniej chwili Michał przypomniał sobie, że trzeba jeszcze kupić szczotkę do ubrania i szczoteczkę do zębów. Chciał też kupić sobie buty, ale Halina powiedziała, że do zimy jeszcze daleko.

Wieczorem w przeddzień wyjazdu sprawdzali, czy czegoś nie zapomnieli, czy wszystko włożyli do walizek, bo następnego dnia nie będą mieli czasu. Pociąg odchodzi wcześniej, o dziewiątej dwadzieścia. Z domu trzeba będzie wyjść o wpół do dziewiątej.

Analiza tekstu

✓ *Użycie wyrazów*

Suknia dobrze leży. – Платье хорошо сидит.

Halinie jest do twarzy w czerwonym. – Галине идёт красное.

Za в сочетании с прилагательным и наречием выступает как частица, указывающая на избыток качества, выражаемого прилагательным или наречием.

za wąski	узкий, слишком узкий
za duży	велик, слишком большой
za krótki	короток, слишком короткий
za dużo	слишком много

Potrzebny mi jest krawat.

Potrzebna ci jest suknia.

Potrzebne mu są spodnie.

Trzeba kupić kwiaty.

Trzeba употребляется только в безличных предложениях.

przed rokiem – год назад

następnego dnia – на следующий день

w kolorze brązowym – коричневого цвета

szczotka do ubrania – одёжная щётка

pasta, szczoteczka do zębów – зубная паста, щётка

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

parę, kilka	несколько	krawat	галстук
sklep	магазин		

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

reszta	{	остальное
		остальные
		сдача

✓ *Użycie czasownika z celownikiem zaimka zwrotnego*

przypomnieć sobie – вспомнить

✓ *Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim*

garderoba	гардероб	ubranie	одежда
obuwie	обувь	satyna	сатин

✓ **Zwroty i wyrazy bliskoznaczne**

w przeddzień } накануне ekspedientka sprzedawczyni
poprzedniego dnia }

✓ **Antonimy**

jasny ciemny
sztuczny naturalny
wąski szeroki, luźny (свободный, не тесный)

8. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Za ile dni Michał i jego żona wyjeżdżają? 2. Dokąd oni jadą?
3. Od czego zaczynają przygotowania do podróży? 4. Czy garnitur sportowy Michała jest w porządku? 5. Jaki garnitur bierze ze sobą Michał? 6. W czym będzie chodził na południu? 7. Co bierze ze sobą Halina? 8. Co chce sobie kupić? 9. Dlaczego poszła sama do sklepu? 10. Co kupiła w domu towarowym? 11. Dlaczego wybrała granatową sukienkę? 12. Co kupili w domu towarowym Michał i Halina, kiedy poszli tam razem? 13. Dlaczego sprawdzali walizki w przeddzień wyjazdu?

9. Proszę wypisać z tekstu wszystkie kolory oraz przypomnieć sobie, jakie jeszcze kolory Pan/i zna. Czy potrafi Pan/i wymienić wszystkie kolory tęczy (радуги)?

10. Proszę w następujących zdaniach użyć w odpowiedniej formie (i jeśli trzeba z przyimkiem) wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1. Kupiłam sobie granatową sukienkę ...	krótki
2. Bardzo ci... w niebieskim kolorze.	jedwabna koszula
3. Czy te pantofle nie będą dla niego ...	mały
4. Proszę mi pokazać	twarz
5. Nie mam ani jednej	białe kwiaty
6. Nie mogę włożyć twojej bluzki, bo ... są dla mnie trochę	jasna sukienka
7. Chcemy pójść jutro ... po ... dla Andrzeja.	rękaw
8. Matka kupiła ... brązowy garnitur sportowy.	Michał
9. Nigdy nie kupowałam męskich ... do nosa.	nowe ubranie
10. ... jej powiedzieć, że ... nie kupiłam.	dom towarowy
11. Nie trzeba ... kupować nowego ubrania.	trzeba
12. ... nie jest mi potrzebna.	czapka
13. Nie będę kupowała	on
14. Chce sobie sama uszyć tanią sukienkę z tego	len
15. Nie widzę czy ta ... jest z perkalu, czy też ze	perkal
	chustka
	Janek

11. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Этот пиджак тебе немного велик. 2. Юрий примерил брюки. Они хорошо сидят. 3. Я не беру это серое платье: мне не идёт серое. 4. Галина была в коричневой юбке и белой блузке. Ей очень идёт белое. 5. Сегодня так тепло, что я надела летний костюм из шёлка. 6. Мой старый плащ мне короток. Я хочу купить себе новый, синий или чёрный. 7. Мне нужны новые джинсы. 8. Какой это размер носков? Я хочу их взять, но не будут ли они мне велики? 9. Я не помню, взяла ли я с собой светлые туфли. 10. Тебе нужен галстук. 11. Завтра нужно купить билеты. 12. Позвонить ему? – Не надо. 13. Зачем ты купил десять носовых платков? Это слишком много. 14. Этот ситец для бабушки слишком светлый. Она предпочитает тёмные платья. 15. Эта блузка из хлопка? 16. Я не люблю сатин.

12. Proszę dokończyć zdania:

1. Chciałam pójść jeszcze do działu obuwia, ale... 2. Potrzebna mi jest letnia suknia, a Andrzejowi potrzebne są ... 3. Kupiłam sobie kilka par jasnych rajstop, ale zapomniałam... 4. Halina włożyła ładną sukienkę w granatowe kwiatki, a Zofia ... 5. Mam białe pantofle, chcę sobie kupić ... 6. Na każdym piętrze domu towarowego można kupić mydło, ...

13. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я вспомнил, что завтра надо позвонить дяде. 2. Мои старые брюки мне малы. 3. Эта юбка тебе коротка. 4. Ты берёшь с собой старый пиджак? 5. У этого платья слишком длинные рукава. 6. Твоя шелковая блузка висит в шкафу. 7. Я всегда покупаю этот одеколон. 8. Прежде всего надо пойти в универмаг. 9. Мы так устали, что не пошли за туфлями для жены и для меня. 10. Я ничего не купила в этом магазине, кроме колготок для себя и носков для мужа. 11. Мы вместе покупали всё, что нам будет нужно: муж помогал мне выбирать. Мы купили белое платье в голубой цветочек и зелёную блузку. 12. Все твои рубашки уже лежат в чемодане. 13. Надо купить ему новый костюм. 14. Накануне экзамена я лёг очень поздно и встал в 6 часов. 15. Я не хочу носить сапоги.

14. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

– Dzwoniłam do ciebie kilka razy, ale nie mogłam cię zastać w domu.

– Chodziłam po ubranie dla Antka. Chłopak nie ma w czym chodzić.

– Kupiłaś mu coś?

– Kupiłam nie tylko ubranie. Pomyślałam sobie: po co będę chodziła kilka razy. Kupiłam więc kilka innych rzeczy.

– Bardzo mądrze (разумно) zrobiłaś.

2

– Anka nie może już chodzić w tej starej sukience.

– Pewnie (наверное) jest dla niej za krótka?

– I za krótka i za wąska. Dziewczyna przecież rośnie i trzeba jej coś nowego kupić.

– A sama nie możesz uszyć?

– Mówi, że to, co matka szyje, nie leży tak ładnie, jak gotowe.

3

– Kto u ciebie wczoraj był?

– Przyszła Danka.

– I coście robiły przez cały wieczór?

– Poszliśmy z nią do kina.

– Mogłam pójść z wami. Dlaczegoście mnie nie zaprosiły?

15. Proszę użyć w dialogach wyrazów i zwrotów umieszczonych z prawej strony:

1

– Gdzie są artykuły spożywcze?

– Na pierwszym piętrze.

– A artykuły elektryczne?

– Dział elektryczny – trzecie piętro.

gospodarstwa domowego
drugim; trzecim

placze męskie; krawaty;
buty męskie

obuwie; konfekcja damska

2

– Jakie towary eksportuje Polska?

– Trudno wymienić (перечислить) wszystkie.

– Na przykład jakie?

– Leki, artykuły spożywcze.

sprzedaje na rynku światowym
nazwać

kosmetyki; meble; wyroby z
bursztynu

3

– Jutro jadę na wczasy.

– Czy będziesz miał dużo bagaży?

– Dwie walizki i teczkę.

we wtorek; za tydzień

dużą torbę; plecak

4

– Czy jest mi do twarzy w tym kostiumie?

– Bardzo. Może tylko trochę źle leży.

– Ale poza tym jest bardzo ładny.

w tym garniturze; w tej marynarce; w tym ubraniu

ładna; ładne

	5	
- Oto mój nowy zegarek.		płaszcz; rower
- Piękny.		niezły; super
- Czy to prawda?		Podoba ci się?
- Naturalnie.		oczywiście; bardzo mi się podoba
	6	
- Co pan będzie robił jutro?		przed południem; po południu; wieczorem
- Będę pracował.		będę spał; pójdę na spacer
	7	
- Jak pani chce spędzić dzisiejszy wieczór?		jutrzejszy
- Będę się uczyła języka polskiego.		grała na pianinie
- A pani brat?		mąż
- On chyba będzie czytał dzienniki rosyjskie.		gotował kolację

16. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Czy Pan/i lubi chodzić po zakupy? Dlaczego? 2. Co Pan/i ostatnio nabył/a w domu towarowym? 3. Co by Pan/i chciał/a sobie kupić w prezencie na gwiazdkę? 4. Co Pan/i najczęściej (чаще всего) kupuje przed urlopem?

17. Kto wymieni więcej: części garderoby? kolorów? sportów? artykułów spożywczych?

18. Proszę podać liczbę pojedynczą: *skarpetki, buty, sandaalki, pantofle.*

19. Proszę ułożyć dialogi:

a) Wybredna (привередливая) Klientka i Wyrozumiała (терпеливая) Ekspedientka;

b) Płochliwy (пугливый, нервный) Klient i Natrętny (назойливый, навязчивый) Sprzedawca.

SŁOWOTWÓRSTWO

Сложные прилагательные, у которых первая основа взята от прилагательного, имеют соединительный гласный **o**, например:

śnieżnobiały	biało-czerwony
jasnoczerwony	polsko-czeski
różnokolorowy	narodowo-wyzwoleńczy
zeszłoroczny	południowo-zachodni

Если обе части сложного прилагательного самостоятельны, они пишутся через дефис. В остальных случаях слитно.

Wiersze

OTO WIDZISZ, ZNOWU IDZIE JESIEŃ

Oto widzisz, znowu idzie jesień,
człowiek tylko leżałby i spał...

Założże twój szmaragdowy pierścień:
blask zielony będzie miło grał.

Lato się tak jak skazaniec kładzie
pod jesienny topór krwawy bardzo –
a my wiosnę widzimy w szmaradzie,
na pierścieniu, na twym jednym palcu.

 KOMENTARZ DO TEKSTU

założże надень же

skazaniec

приговорённый к

szmaragdowy pierścień кольцо

казни

с изумрудом

PIEŚŃ O ŻOŁNIERZACH Z WESTERPLATTE*

Kiedy się wypełniły dni
i przyszło zginać latem,
prosto do nieba czwórkami szli
żołnierze z Westerplatte.

(A lato było piękne tego roku.)

I tak śpiewali: – Ach, to nic,
że tak bolały rany,
bo jakże słodko teraz iść
na te niebiańskie polany.

(A na ziemi tego roku było tyle wrzосу na bukiety.)

W Gdańsku staliśmy tak jak mur,
gwiżdżąc na szwabską armatę,
teraz wznosimy się wśród chmur,
żołnierze z Westerplatte.

* Ten wiersz i "Sen żołnierza" napisane były w dniu 17 września 1939 r. na froncie (następnego dnia Gałczyński dostał się do niewoli) i dostarczone rodzinie w Warszawie przez kolegę-żołnierza.

I ci, co dobry mają wzrok
i słuch, słyszeli pono,
jak dudnił w chmurach równy krok
Morskiego Batalionu.

I śpiew słyszano taki: – By
słoneczny czas wyzyskać,
będziemy grzać się w ciepłe dni
na rajskich wrzosowiskach.

Lecz gdy wiatr zimny będzie dał
i smutek krążył światem,
w środek Warszawy spłyniemy w dół,
żołnierze z Westerplatte.

KOMENTARZ DO TEKSTU

żołnierz солдат

zginąć погибнуть

niebiańskie райские

wrzos вереск

gwizdząc na szwabską armatę

зд. плюя на немецкие пушки

chmura туча

pono якобы, говорят

wyzyskać зд. использовать

DLACZEGO OGÓREK NIE ŚPIEWA

(z niedokończony całości pt. "Miłosierdzie")

Pytanie to, w tytule
postawione tak śmiało,
choćby z największym bólem
rozwiązać by należało.

Jeśli ogórek nie śpiewa,
i to o zadnej porze,
to widać z woli nieba
prawdopodobnie nie może.

Lecz jeśli pragnie? Gorąco!
Jak dotąd nikt. Jak skowronek.
Jeżeli w słoju nocą
łzy przelewa zielone?

Mijają lata, zimy,
raz słoneczko, raz chmurka;
a my obojętnie przechodzimy
koło niejednego ogórka.

KOMENTARZ DO TEKSTU

w tytule в заглавии

rozwiązać by należało следовало
бы разрешить, найти ответ

o żadnej porze ни в какое время
(года, суток)

pragnie gorąco горячо стремится,
желаает

jak dotąd nikt как никто до сих
пор

skowronek жаворонок
w słoju в стеклянной банке
obojętnie равнодушно

WARSZAWA

Choćbyś morzem żeglował,
choćbyś lądem wędrował,
nie wiem jaką krainą
ciekawą –

ona wezwie cię dłońmi,
sen ją w nocy przypomni
i jak dziecko zawołasz:
Warszawo!

A niech zerknie, mój bracie,
księżyc na Mariensztacie
albo liść zawiruje
złotawy –

niech wiatr dmuchnie od rzeki,
a już jesteś na wieki
zakochany w urodzie
Warszawy.

Bo to ona, wciąż ona,
tarcza niezwyciężona,
promieniami okryta
i sławą.

Myśli nasze wciąż o niej.
Serca nasze wciąż do niej.
Wszystko dla niej. Dla ciebie,
Warszawo!

KOMENTARZ DO TEKSTU

choćbyś morzem żeglował плывёшь ли ты по морю

choćbyś lądem wędrował путешествуешь ли ты по суше

kraina страна, край

wezwie cię dłońmi зд. поманит
призывно рукой (позовёт тебя)

zerknie księżyc выглянет месяц

Mariensztat жилой район в Варшаве

zawirować закружить

dmuchnąć дунуть

tarcza niezwyciężona непобедимый щит

wciąż постоянно

promień луч

Lekcja 21

Tematy gramatyczne

Tworzenie postaci czasowników
Czas przyszły prosty
Zaimki przeczące

Tworzenie postaci czasowników

Глаголы совершенного вида образуются от глаголов несовершенного вида чаще всего с помощью приставок, например:

robić	tłumaczyć	czekać	pisać
zrobić	przetłumaczyć	počekać	napisać

Глаголы несовершенного вида образуются от глаголов совершенного вида обычно с помощью тех же суффиксов, что и в русском языке, например:

objaśnić	dać	pokazać
objaśni-a-ć	da-wa-ć	pokaz-ywa-ć

При образовании несовершенного вида с помощью суффикса **-a-** могут происходить чередования гласных и согласных, например:

powiedzieć	otworzyć	zwrócić
powiadać	otwierać	zwracać

Встречаются и другие изменения основ, сходные с русскими, например:

zacząć	krzyczeń
zaczynać	krzyknać

Некоторые глаголы образуют видовые пары от разных основ, например:

brać	–	wziąć
oglądać	–	obejrzeć
widzieć	–	zobaczyć
kłaść	–	położyć
mówić	–	powiedzieć
przychodzić	–	przyjść

Некоторые глаголы не имеют видовых пар, например: *umieć, mieć, móc, wiedzieć, znać, zależeć, siedzieć, spać, żyć, pracować.*

В польском языке широко распространено употребление глаголов несовершенного вида со значением повторяемости действия. Такие глаголы образуются от глаголов несовершенного вида, например:

mieć	grać	jeść	czytać	pić
miewać	grywać	jadać	czytywać	pijać

В ряде случаев префиксация может существенным образом изменить лексическое значение глагола, например:

dażyć – стремиться *zdążyć* – успеть

Czas przyszły prosty

Формы простого будущего времени образуются, как и в русском языке, от основ глаголов совершенного вида с помощью окончаний настоящего времени.

Wzór odmiany

Osoba	Liczba pojedyncza		
1	napisz-ę	zrobi-ę	przeczyt-am
2	napisz-esz	zrob-isz	przeczyt-asz
3	napisz-e	zrob-i	przeczyt-a
Osoba	Liczba mnoga		
1	napisz-emy	zrob-imy	przeczyt-amy
2	napisz-ecie	zrob-icie	przeczyt-acie
3	napisz-ą	zrobi-ą	przeczyt-ają

Глагол **dać** образует будущее время следующим образом:

dam	damy
dasz	dacie
da	dadzą

Если различие в виде выражено суффиксом, то глаголы видовой пары могут относиться к разным спряжениям, например:

<i>kupować</i>	– kupuję, kupujesz
<i>kupić</i>	– kupię, kupisz

1. Proszę użyć odpowiedniej formy czasu przyszłego:

1. (Pójść) razem do domu towarowego i (kupić) tam podkolanówki dla Zosi i chustki do nosa dla ciebie. 2. Nie wiem, czy (zdążyć) na pociąg, bo mamy bardzo mało czasu. 3. Moja matka już przyjechała: teraz (jadać) obiady w domu. 4. Oni (przyjeżdżać) do nas co rok. 5. Halina zaraz (wykąpać się i przebrać się). 6. Chłopcy,

kiedy (kapać się), teraz czy wieczorem? 7. Andrzej, czy (jeździć) w zimie na nartach? 8. Pierwszą stronę (przetłumaczyć) razem, a drugą (tłumaczyć) sama. 9. Lektorzy (dać) wam teksty do tłumaczenia.

2. Proszę utworzyć czas przyszły od czasowników:

kończyć – skończyć; zgadzać się – zgodzić się; zapominać – zapomnieć; korzystać – skorzystać; łączyć – połączyć; prenumerować – zaprenumerować; przebierać się – przebrać się; słuchać – posłuchać; słyszeć – usłyszeć, spóźniać się – spóźnić się.

Zaimki przeczące

В польском языке имеются следующие отрицательные местоимения: **nikt, nic, niczyj, żaden**. Отрицательные местоимения, так же как и в русском языке, требуют отрицания при глаголе, например:

Nikt nie przychodził.

Местоимения **nikt** и **nic** склоняются следующим образом:

M.	nikt	nic
D.	nikogo	niczego, nic
C.	nikomu	niczemu
B.	–	–
N.	nikim	niczym
Msc.	o nikim	o niczym

Местоимение **nic** имеет в родительном падеже две формы. Более употребительна форма **nic**, например:

Nic nie słyszałem.

Местоимения **niczyj** и **żaden** имеют формы рода и числа, а также лично-мужскую форму.

При употреблении местоимений **nikt, nic, niczyj** с предлогом начальный слог **ni-**, в отличие от русского языка, не отрывается от местоимения, например:

Nie słyszałem o tym od nikogo.

Nie wiem o niczym.

On się z niczym zdaniem nie zgodził.

П р и м е ч а н и е. Сочетание *do niczego* является идиоматическим выражением и соответствует русскому “никуда не годится”. Например: *Twoje stare ubranie jest już do niczego.*

Местоимение **żaden** склоняется как прилагательное, оно переводится на русский язык как “никакой, ни один”, например: *Lubię tylko biały kolor, w żadnym (никаком) innym kolorze nie jest mi do twarzy.*

Michał nie zna żadnego (ни одного) języka obcego.

W żadnym razie – ни в коем случае.

3. Proszę użyć odpowiedniej formy zaimków przeczących:

1. Z (nikt) nie będę o tym mówiła.
2. Dla (nikt) nie kupiłam biuletów.
3. (Żaden) z nich: ani Zofia, ani Michał nie zna tego języka.
4. Moja różowa bluzka jest już do (nic).
5. O (nic) już nie chcę opowiadać.
6. Te stare książki (nikt) nie są potrzebne.

4. Proszę użyć odpowiedniego przypadku i przyimka:

1. Jestem bardzo zajęty i nie pójdę dziś (nikt): ani do ciebie, ani do wuja.
2. Już dawno nie byłam u Zofii i (nic) o niej nie wiem.
3. Jeszcze (nikt) nie dostałem listu.
4. Marysiu! Pewnie ty wzięłaś zeszyty Zosi? – Nie, ja (niczyj) zeszytów nie brałam.
4. (Nikt) tak przyjemnie nie spędzałam czasu jak z tobą.
6. Proszę pamiętać, że nie będziemy (nikt) czekali.
7. Nigdy go (nic) nie prosiłem.

5. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Мы ни к кому сегодня не пойдём: будем весь вечер сидеть в парке и слушать музыку.
2. Почему вы (обращаясь к мужчине) никому не позвонили и не сказали, что Анна приезжает завтра?
3. Мы ни от кого ни о чём не слышали, – сказал Михаил. – Ты в нашем городе, а мы об этом ничего не знаем.
4. Я ещё ни с кем не говорил о вашем (обращаясь к женщине) проекте.
5. Ты уже видела новые фотографии моей дочери? – Нет, я никаких фотографий не видела.
6. У меня был лёгкий грипп, но я не принимал никаких лекарств.
7. Никаких твоих книг я не брал.

Słownik do tekstu

architekt архитектор

dążyć (do czego?) стремиться

decydować (o czym?) решать;

быть решающим

entuzjizm энтузиазм

filozof философ

główny главный

historyk историк

komunikacja зд. средства транспортно-го сообщения

los судьба

ludność население

ludowy народный

martwy мёртвый

miasteczko городок

myśl мысль

myśliciel мыслитель

naokoło вокруг, кругом
nieraz иногда, порой, подчас
odbudowa восстановление
osiedle жилой район
ośrodek центр, средоточие
polityczny политический
połączyć соединить
porównać сравнить
powojenny послевоенный
powstać 1) возникнуть; 2) вос-
стать
pozostać остаться
przybywać прибывать

pusty пустой
rewolucyjny революционный
rodzić się рождаться
ruch движение
stać się 1) стать; 2) сделаться
szczegół подробность, деталь
tworzyć 1) творить; 2) создавать
wiara вера
wypalić 1) выжечь; 2) выкурить
wyrastać вырастать
wyzwolić дать свободу; освободить
zdażyć успеть, поспеть

TEKST PODSTAWOWY

WARSZAWA JEST I POZOSTANIE STOLICĄ

Warszawa wyzwolona!

Jutro wracam. Pojadę samochodem wojskowym, bo innej komunikacji jeszcze nie ma.

Z daleka wydaje się, że miasto stoi, ale z bliska ... Naokoło wypalone mury... Ale jeszcze nie zrozumiałem wszystkiego.

– Pójdę Nowym Światem – pomyślałem – potem Krakowskim Przedmieściem. Czy to możliwe, że już nie zobaczę tych domów, tych pałaców, tych pomników? Tu mieszkali i tworzyli wielcy poeci i malarze, myśliciele i filozofowie, artyści i historycy. Tu rodziły się i wyrastały akademie, instytuty naukowe, uniwersytety. Była też Warszawa głównym, nieraz decydującym o losach reszty kraju, ośrodkiem myśli politycznej i ruchów rewolucyjnych.

Właśnie to miasto leżało teraz puste i martwe.

Ale nie trwało to długo.

Warszawa jest i pozostanie stolicą! Tak postanowił cały naród. Powstanie nowa Warszawa, stolica Polski Ludowej. Z dużych miast i małych miasteczek Polski, ze wszystkich stron kraju przybywały dzień w dzień wagony ze sprzętem technicznym i materiałami budowlanymi. Ludzie pracowali dniem i nocą. Ludność wracała do stolicy. Entuzjazm, który się z niczym nie da porównać, pozwolił na szybką odbudowę stolicy. Most Poniatowskiego znowu połączył Warszawę z Pragą. Niedaleko Placu Zamkowego powstała trasa W – Z, która biegnie przez całe miasto ze wschodu na zachód. Przy odbudowie Starego Miasta architekci nie zapomnieli żadnego szczegółu architektury starej Warszawy. Powstały nowe szerokie

ulice, nowe domy, sklepy, szkoły, teatry, kina, boiska, fabryki. Warszawa stała się znowu ośrodkiem kultury i nauki. Każdy Polak cieszył się, kiedy przed pałacem Staszica stanął pomnik Kopernika, dalej, na Krakowskim Przedmieściu, pomnik Mickiewicza, a na Placu Zamkowym Kolumna Zygmunta, kiedy zaczęły powstawać nowe osiedla

Kto pamięta powojenną Warszawę, w której nie było ani wody, ani światła, ani komunikacji, ani nawet domów, może zrozumieć, ile wiary we własne siły miał naród, kiedy powiedział: "Warszawa jest i pozostanie stolicą".

Analiza tekstu

✓ Wyrazy bliskoznaczne

mur { каменная стена (наружная)
каменная ограда

ściana { стена (деревянная – наружная или внутренняя)
стена (каменная внутри помещения)

✓ Antonimy

z daleka z bliska

✓ Wieloznaczność wyrazów

stać się { стать (превратиться)
случиться, произойти

tworzyć { творить, создавать
образовывать

stanać { остановиться, стать, задержаться на chwilę
достичь, дойти и celu
встать, стать, ступить на лодzie
приступить, явиться, вступить do walki
остановиться, расположиться na nocleg
явиться, предстать przed sądem
кончиться, завершиться

powstać { возникнуть
восстать

✓ Składnia rzędu czasowników

decydować (o czym?) – решать (что?); иметь решающее значение
dążyć (do czego?) – стремиться (к чему?)

✓ **Zwroty**

dzień w dzień	ежедневно, регулярно, систематически
dać się porównać	идти в сравнение
dniem i nocą	днём и ночью, постоянно

6. Proszę wstawić przepuszczone wyrazy i zwroty: *zrozumiesz, codziennie, w domu, stać, wolnego, stała się, nie da się porównać, do kina, szczegółły, komunikacja, o tydzień, miastami, zadecyduje, czuł, wydawał się, się nie stanie:*

1. Może się ..., że goście przyjdą, a ... nikogo nie będzie.
2. Warszawa ... znowu ośrodkiem kulturalnym kraju. 3. Nic ... z tym pięknym gmachem. 4. Mam tak mało ... czasu, że nie mogę sobie pozwolić na chodzenie 5. Czy między tymi ... jest dobra ...? 6. ..., co się stało, gdy ci opowiem wszystko. 7. Gmach ten z daleka ... niewielki. 8. O moim przyjeździe ... zdrowie dziadków. 9. Jak będę się dobrze ..., to przyjdę do was. 10. Nic ci ..., jak pojedziesz ... później. 11. Nie mieliśmy dobrej pogody: ... padał deszcz.

7. Proszę użyć odpowiedniego czasownika w czasie przyszłym: *zrozumieć, pozwolić, pamiętać, stanąć, zapomnieć, stać się, powstać, zatrzymać:*

1. Starania architektów ... na odbudowę tej części miasta ze wszystkimi szczegółami. 2. Na tym pustym miejscu ... nowe miasto. 3. Przeczytam ten artykuł w piśmie angielskim, ale nie jestem pewien, czy 4. Każdy, kto widział Warszawę zaraz po wojnie, ... ją przez całe życie. 5. W którym mieście ... pomnik Słowackiego? 6. Czy wrócimy wozem Andrzeja? Tak, on ... swój wóz przed domem. 7. Pójdę bez płaszcza, nic mi ..., dziś nie jest tak zimno, jak było wczoraj. 8. Wkrótce dziecko ... o wszystkim.

8. Proszę przetłumaczyć:

1. Śledztwo stanęło w martwym punkcie i morderca chyba nigdy już nie stanie przed sądem. 2. Rzeka stanęła i teraz będziemy mogli przechodzić przez nią po lodzie. 3. Noga żadnego okupanta nigdy nie stanęła na tej wyspie. 4. Po męczącej podróży turyści narreszcie stanęli u celu: schroniska górskiego. 5. Żołnierze stanęli na noc w małym miasteczku. 6. Pociąg stanął w polu i ruszył dopiero po godzinie. 7. Wojsko krzyżackie stanęło do boju na Polu Grunwaldzkim. 8. W końcu stanęło na tym, że strony załatwią sprawę polubownie.

✓ **Różnice w znaczeniu wyrazów:**

naród	нация, народ
lud	народ
narodowy	национальный
ludowy	народный (ale strój ludowy – национальный костюм)

9. Proszę użyć wyrazów “naród”, “lud”, “ludowy”, “narodowy” w odpowiedniej formie:

1. Orkiestra będzie grała hymny ... 2. Bardzo lubię pieśni ... 3. Organizacja ... Zjednoczonych (OOH). 4. To była jedna z ulubionych piosenek ... warszawskiego. 5. Każdy region polski ma swój strój ...

10. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Co Pan/i wie o Warszawie? 2. Czy może Pan/i wymienić nazwy jej ulic, placów, parków? 3. Jakie Pan/i zna pomniki warszawskie? zabytki? 4. Co to takiego Łazienki? 5. Czy wie Pan/i, jak wygląda godło Warszawy?

11. Proszę przetłumaczyć i opowiedzieć swoimi słowami po polsku:

Herbem Warszawy jest Syrena, czyli mitologiczna pół dziewczyna-pół ryba, różniąca się od innych legendarnych syren tym, że jest uzbrojona. Pochodzenie tego herbu jak i same okoliczności powstania miasta giną w mrokach dziejów i nie ma na ten temat żadnych przekazów historycznych. Opowiada o tym jedynie legenda. Według niej, kiedyś – bardzo, bardzo dawno temu – nad brzegiem Wisły mieszkała para ubogich rybaków o imionach Wars i Sawa. Byli to ludzie dobrzy, pracowici i życzliwi dla obcych. Dzięki temu zaskarbili sobie łaski jednej z syren mieszkających wówczas w wodach Wisły. Pewnego dnia wodna boginka skierowała do nich zbłąkanego w puszczy księcia ziem nadwiślańskich. Księżę zachwycony gościnnością i innymi cnotami ubogich rybaków obdzielił ich hojnie gruntem i pozwolił zbudować na nim osadę, którą później od imion właścicieli nazwano Warszawą.

Z powieści Mariana Brandysa “Najdziwniejsze z miast”.

12. Proszę przypomnieć sobie, co oznaczają poniższe czasowniki, oraz położyć je w czasie przeszłym i przyszłym i użyć w zdaniach: *stać*, *stać się*, *pozostać*, *zostać*, *stanąć*, *powstać*, *postanowić*

13. Proszę przetłumaczyć zdania:

1. Я стою у доски. 2. Мы стояли на Красной площади и слушали экскурсовода. 3. Ты 15 минут стоял на остановке и ждал автобуса. 4. Девушка остановилась перед витриной магазина. 5. Машина остановится напротив нашей школы. 6. Что случилось? 7. Мой друг стал военным. 8. Я останусь один. 9. У них осталось немного продуктов. 10. Хорошо, если я застану тебя дома. 11. Мы приходили несколько раз, но не застали никого в культурном центре. 12. Кем ты хочешь стать? 13. Мой сын станет настоящим человеком. 14. Брат стал чистить ботинки, я – мыть посуду, а сестра стала стирать бельё. 15. Мы не станем ссориться с вами! 16. Друзья встанут рано и решат, как проведут воскресенье. 17. 1 августа 1944 года Варшава восстала.

14. Proszę opowiedzieć po polsku po zapoznaniu się z tekstami dodatkowymi:

а) 1 августа 1944 года вспыхнуло варшавское восстание, длившееся два месяца и три дня. Что говорить, оно было преждевременным и плохо подготовленным. Не хватало оружия и боеприпасов, медикаментов и перевязочных средств. Не было достаточного числа опытных руководителей и военных вождей, но всё это лишь возвеличивает беспримерный подвиг варшавян, особенно варшавской молодёжи, ставшей душой восстания. Плохо вооружённые мальчики и девочки дрались плечом к плечу с бойцами подпольной польской армии...

Восстание потрясло гитлеровцев... Всего через четыре дня после его начала губернатор Франк писал в своём дневнике: "Большая часть Варшавы охвачена огнём. Поджоги домов – это наиболее эффективный способ лишить повстанцев их укрытий. После подавления восстания Варшаву постигнет заслуженная участь – она будет полностью разрушена и стёрта с лица земли"... Но прошло ещё два месяца, прежде чем горящая Варшава, потерявшая двести пятьдесят тысяч человек только убитыми, сложила оружие. Оставшихся жителей немцы изгнали из города. Левобережная Варшава опустела. Впрочем, Варшавы уже не было. То, что осталось от города после боёв, бомбёжек и артобстрела, прикончили "фернихтунгс комманден". Они приходили с огнёмётами и сжигали всё, что могло гореть...

И всё же Гитлер жестоко ошибался, когда зимой 1944 года говорил на заседании рейхстага: "Варшава стала просто географическим понятием". К этому "географическому понятию"

вслед за войсками потянулись невесты откуда взявшиеся варшавяне – из окрестных лесов, из лагерей и тюрем, из дальних деревень и городов. Они селились среди куч битого обгорелого кирпича, разводили костры, пристраивали над головой хоть какую-то кровлю и начинали жить. А что значило тогда – жить? Прежде всего чувствовать под ногой варшавскую землю. Искать родных и близких, пропавших без вести. Расчищать развалины. Восстанавливать город. Да, можно смело сказать, что восстановление города началось буквально на другой день после освобождения.

Из “Варшавского дневника” Юрия Нагибина

б) Варшава – город трагичной и героической судьбы. История не щадила её никогда, но в годы гитлеровского нашествия Варшавы не стало. В руины превратились дома и улицы, были расстреляны и погибли миллион с лишним жителей. Чтобы город остался на карте, надо было всё начинать заново. И вот тогда случилось чудо.

Варшавяне не построили заново – они восстановили город, восстановили таким, каким было каждое здание в момент его сооружения в прошлом – в XIV или XVII, XVIII или XX веках. Здесь соединилось всё – колоссальная исследовательская работа историков и искусство архитекторов, мастерство строителей и самоотверженность простых варшавян, которые своими руками расчищали строительные площадки. Ни о чём этом не догадаться на улицах сегодняшней Варшавы... Всё вернулось на свои места, и сегодня Варшава живёт во всех оттенках прожитого времени, архитектурных стилей – живой, неповторимый, цветущий город.

Из книги “Варшава” Нины Молевой

15. Proszę po zapoznaniu się z tekstami dodatkowymi opowiedzieć: a) o losie Warszawy w czasie II wojny światowej; b) o odbudowie Warszawy.

TEKSTY DODATKOWE

POWSTANIE WARSZAWSKIE

W miarę zaostrzania się terroru hitlerowskiego, coraz bardziej przybierał na sile podziemny ruch oporu. Aż wreszcie nadeszła chwila, kiedy podziemna Warszawa wyszła z konspiracyjnego ukrycia i stanęła do otwartego boju z okupantem. Pierwszego sierpnia 1944

roku o godzinie piątej po południu z bram domów warszawskich wybiegały oddziały młodych żołnierzy z biało-czerwonymi opaskami na ramionach i nad okupowanym miastem załopotwały narodowe flagi. W stolicy Polski wybuchło zbrojne powstanie.

W ostatnich dziesięcioleciach ukazało się w Polsce wiele książek o Powstaniu Warszawskim. Historycy i byli powstańcy przeprowadzają w nich drobiazgową analizę operacji powstańczej z punktu widzenia strategicznego i politycznego. Pada w tych książkach wiele zarzutów pod adresem emigracyjnego rządu polskiego, który rzucił z Londynu hasło do zbrojnego powstania, nie zapewniwszy mu odpowiedniej pomocy i nie przemyślawszy do końca jego szans i skutków w ogólnej sytuacji militarno-politycznej owego czasu... Poddaje się krytyce niedostateczne przygotowanie wojskowe powstania i brak współpracy między dowództwem powstańczym a dowództwem nadsyłającej ofensywy radzieckiej. Ale żadna z tych uwag krytycznych nie może i nie stara się pomniejszyć wspaniałego zrywu ludności miasta, które po pięciu latach straszliwej, wyniszczającej okupacji własnymi siłami zrzuciło z siebie jarzmo niewoli – i przez dwa miesiące z niezrównanym męstwem i poświęceniem walczyło z wielokrotnie silniejszym wrogiem – wzbudzając podziw całego świata i zapisując jedną z najbardziej heroicznych i dramatycznych kart w historii drugiej wojny światowej.

Hitler rozwścieczony „buntem” Warszawy skazał ją na totalną zagładę. Wyrok wykonano z przerażającą dokładnością. Całą ludność Warszawy lewobrzeżnej (dzielnica Praga położona na prawym brzegu Wisły – została wyzwolona przez ofensywę radziecką już w połowie września 1944 roku) ewakuowano do olbrzymiego obozu przejściowego w pobliskim Pruszkowie. Tych, którzy nie zdołali się stamtąd w jakiś sposób wydostać, rozwożono do obozów koncentracyjnych bądź do obozów pracy przymusowej. Do opuszczonego miasta wkroczyły specjalne oddziały SS, uzbrojone w miotacze ognia, bomby zapalające i inną broń niszczycielską. Palono i niszczone dom po domu, zabytek po zabytku.

Wkrótce milionowe miasto zmieniło się w wielkie cmentarzy-sko ruin. Przepadł dorobek kulturalny, gromadzony przez dziesiątki pokoleń w ciągu kilku stuleci. Między innymi uległ zniszczeniu wyniosły pomnik Zygmunta III. Opiewaną przez poetów kolumnę strzaskano, pierwszy warszawski król runął twarzą na bruk swojej stolicy. Miasto Warsa i Sawy przestało istnieć.

Z brzegu praskiego patrzyli na śmierć Warszawy – ze łzami w oczach i z rozpaczą w sercach – żołnierze Pierwszej Armii Polskiej,

walczącej u boku Armii Radzieckiej. Trzon tego odrodzonego wojska polskiego stanowiła Dywizja imienia Tadeusza Kościuszki, sformowana w roku 1943 w rosyjskich Sielcach nad Oką z Polaków, którzy w wyniku wojny znaleźli się na terytorium Związku Radzieckiego. Generalny plan wielkiej ofensywy, z którym nie uzgodniono wybuchu Powstania, uniemożliwił polskim żołnierzom przyjscie ze skuteczną pomocą powstańcom. W ostatniej fazie Powstania Pierwsza Armia WP* straciła około czterech tysięcy żołnierzy i oficerów podczas forsowania Wisły i walk na przyczółkach.

17 stycznia 1945 roku – w wyniku nowej ofensywy radziecko-polskiej – zmasakrowane zwłoki Warszawy zostały wydarte hitlerowcom. Wkraczających żołnierzy polskich powitał krajobraz niesamowitej grozy: sterczące przęsła zerwanych mostów, martwe ulice zasypane górami gruzu, wypalone szkielety domów, pałaców i kościołów, przewracane wozy tramwajowe, zwalone z cokołów okaleczone pomniki, pustka i cisza cmentarza, nie zakłócona żadnym odgłosem życia. To miasto nie było zniszczone – było utłuczone na miazgę w moździerz wojny.

Tuż za wojskiem na pogorzelsko Warszawy poczęli ścigać tłumnie jej dawni mieszkańcy. Wracali zewsząd: z Pragi, z okolicznych wsi, z innych miast, z wyzwolonych obozów hitlerowskich. W owych dniach na wszystkich podwarszawskich drogach można było obserwować to samo zjawisko: środkiem waliły na zachód czołgi, artyleria i transporty piechoty wielkiej ofensywy – natomiast bokami przebijały się w stronę Warszawy nie kończące się kolumny obciążonych furmanek oraz pieszych wędrowców, obciążonych tobołami bądź ciągnących za sobą ręczne wózki. To ewakuowani warszawiacy powracali do swoich domów – chociaż tych domów już nie było.

Nowe kierownictwo odradzającego się państwa – powstałe w Lublinie po wyzwoleniu pierwszych ziem polskich – rozważało początkowo, czy miasto tak zniszczone jak Warszawa może spełniać funkcje głównego ośrodka politycznego i administracyjnego kraju, czy nie lepiej byłoby na czas pierwszej odbudowy przenieść stolicę do nie zniszczonej Łodzi. Zwyciężyła jednak koncepcja trudniejsza, ale odpowiadająca życzeniom nie tylko warszawiaków, lecz całego narodu: stolica musi pozostać w Warszawie, bo to się przyczyni do szybszej odbudowy bohaterskiego miasta.

Fragment powieści Mariana Brandysa "Najdziwniejsze z miast"

* WP – Wojsko Polskie.

przybierać na sile усиливаться
podziemny подпольный
oddział отряд
żołnierz солдат
opaska повязка
wybuchło zbrojne powstanie на-
 чалось вооружённое восста-
 ние
zarzut обвинение
dowództwo командование
nadciągająca ofensywa прибли-
 жающееся наступление
radziecki советский
zryw зд. порыв
niszczyć уничтожать
poświęcenie самопожертвование
wielokrotnie многократно
podziw восхищение
rozwścieczony взбешённый
skazał na zagładę приговорил к
 уничтожению
**wykonać wyrok (na kim? na
 czym?)** привести приговор в
 исполнение
przerażająca dokładność ужа-
 сающая скрупулёзность
olbrzymi громадный, огромный
obóz лагерь, зд. концентраци-
 онный
zdolać wy dostać się суметь вы-
 братья
przymusowy принудительный
wielkie cmentarzysko ruin ог-
 ромное кладбище развалин

strzaskać разбить
bruk мостовая, брусчатка
istnieć существовать
rozpacz отчаяние
trzon зд. основа
uzgodnić согласовать
uniemożliwić сделать невозмож-
 ным
przyczółek плацдарм
zmasakrowane zwłoki изуродо-
 ванный труп
krajobraz niesamowitej grozy
 зд. жуткий пейзаж
**sterczące przęsła zerwanymch mo-
 stów** торчащие пролёты раз-
 рушенных мостов
gruz зд. обломки
zakłócony потревоженный
utłuczony na miazgę стёртый в
 прах (порошок), превращён-
 ный в пыль
moździerz 1) ступа; 2) миномёт
pogorzelnisko пепелище
czołg танк
obładowana furmanka навью-
 ченная повозка
toboły тюки, котомки
odradzające się państwo возро-
 ждающееся государство
zwyciężyć победить
przyczynić się (do czego?) спо-
 собствовать

Oddzielili cię, syneczku, od snów, co jak motyl drżą,
 haftowali ci, syneczku, smutne oczy rudą krwią,
 malowali krajobrazy w żółte ścięgi pozóg,
 wyszywali wisielcami drzew płynące morze.

Wyuczyli cię, syneczku, ziemi twej na pamięć,
 gdyś jej ścieżki powycinał żelaznymi łzami.

Odchowali cię w ciemności, odkarmili bochnem trwóg,
przemierzyłeś po omacku najwstydlwsze z ludzkich dróg.
I wyszedłeś, jasny synku, z czarną bronią w noc,
i poczułeś, jak się jeży w dźwięku minut – zło.
Zanim padłeś, jeszcze ziemię przeżegnałeś ręką.
Czy to była kula, synku, czy to serce pękło?

*Krzysztof Kamil Baczyński**

 KOMENTARZ DO TEKSTU

motyl бабочка

drzeć дрожать, трепетать

haftować вышивать

ścieg стежок, шов, строчка

pożoga пожар, зарево

powycinać zd. вырезать, вырубать

trwoga тревога

przemierzyłeś po omacku ты ис-
ходил на ощупь

broń оружие

jeżyć się ошетиниваться

zanim прежде чем

przeżegnać перекрестить

kula пуля

pękło zd. разорвалось

* Tak w marcu 1944 roku, na pięć miesięcy przed śmiercią w Powstaniu, pisał o swych rówieśnikach **Krzysztof Kamil Baczyński**, żołnierz Armii Krajowej, młody poeta zmiażdżony przez wojnę i faszyzm. Należał do tragicznego pokolenia, urodzonego w latach 20. naszego stulecia i zdającego zaledwie maturę w chwili wybuchu wojny, do tego pokolenia, które nawet swoich poetów musiało posłać na walkę i śmierć. „Cóż, należymy do narodu, którego losem jest strzelać do wroga z brylantów” – powiedział historyk literatury Stanisław Pigoń, dowiedziawszy się o podjęciu walki zbrojnej przez Baczyńskiego.

Lekcja 22

Tematy gramatyczne

Tryb rozkazujący
Przymiotnikowa odmiana rzeczowników
Odmiana nazwisk rosyjskich
Odmiana zaimka wskazującego **tamten**

Tryb rozkazujący

Wzór

Osoba	Liczba pojedyncza			
2	nieś	ciągnij	rób	przeczytaj
3	niech niesie	niech ciągnie	niech robi	niech przeczyta
Liczba mnoga				
1	nieśmy	ciągnijmy	róbmy	przeczytajmy
2	nieście	ciągnijcie	róbcie	przeczytajcie
3	niech niosą	niech ciągną	niech robią	niech przeczytają

Повелительное наклонение в польском языке выражается с помощью простых (2 л. ед. ч., 1 и 2 л. мн. ч.) и сложных форм (3 л. ед. и мн. ч.).

Глаголы с двумя вариантами основы настоящего времени, например: *niosę, niesiesz* образуют повелительное наклонение от основы 2-го лица, например: *nieś*; глаголы III спряжения – от основы 3-го лица множественного числа, например: *czytaj*.

2-е лицо единственного числа повелительного наклонения состоит из чистой основы и всегда оканчивается согласным.

У глаголов с основой на мягкий губно-губной или губно-зубной согласный происходит отвердение этого согласного, например: *kupię – kup, mówię – mów*.

К основам, оканчивающимся труднопроизносимыми стечениями согласных, присоединяется **-ij (-yj)**; например: *ciągnij, umrzyj*

Сложные формы повелительного наклонения 3-го лица единственного и множественного числа образуются с помощью повелительной частицы **niech** и 3-го лица настоящего (или простого будущего) времени, например: *niech niosą, niech przeczyta*

В отличие от русского языка, во множественном числе существует форма 1-го лица, например: *piszmy, czytajmy*.

1-е лицо множественного числа образуется путём прибавления к форме повелительного наклонения 2-го лица единственного числа окончания **-my**, например: *zaczynij – zaczynijmy*; 2-е лицо множественного числа имеет окончание **-cie**, например: *rób – róbcie*.

Глагол **być** образует повелительное наклонение следующим образом:

	<i>bądźmy</i>
<i>bądź</i>	<i>bądźcie</i>
<i>niech będzie</i>	<i>niech będą</i>

Глаголы: **mieć** – *miej, niech ma, miejmy, miejcie, niech mają*; **wziąć** – *weź, niech weźmie, weźmy, weźcie, niech wezmą*; **jeść** – *jedz, niech je, jedzmy, jedzcie, niech jedzą*; **wiedzieć** – *wiedz, niech wie, wiedzmy, wiedzcie, niech wiedzą*.

Описательная форма (т. е. 3-е лицо) часто употребляется в качестве вежливой формы, например:

Niech mi babcia da jeść. – Бабушка, дайте мне поесть.

1. Proszę użyć liczby mnogiej trybu rozkazującego:

1. *Chodź ze mną.* 2. *Idź z nim.* 3. *Niech ona na mnie nie czeka.* 4. *Nie nalewaj mi kawy.* 5. *Oddaj mi list.* 6. *Przyjdź do nas jutro.* 7. *Nie spiesz się, jeszcze mamy dużo czasu.* 8. *Śpij, jutro wstaniemy wcześniej.* 9. *Nie spóźnij się na pociąg.*

Примечание. Различие в значении *idź, chodź* состоит в том, что *idź* выражает удаление от говорящего, а *chodź* – приближение, совершаемое совместно, например: *Idźcie sami. Chodź tu. Chodźmy do kina.*

2. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Иди за хлебом, но не покупай слишком много. 2. Иди сюда. 3. Идите сюда скорей. 4. Иди спать. 5. Пусть он туда не ходит. 6. Пойдёмте домой. 7. Пойдёмте в библиотеку. 8. Иди к врачу.

3. Proszę użyć 1 osoby liczby mnogiej trybu rozkazującego:

1. (Zacząć) pracę. 2. (Usiąść) tu. 3. (Pójść) razem do niego. 4. Nie (mówić) o mnie. 4. (Stanąć) przy oknie i (porozmawiać). 6. (Wrócić) do domu. 7. Nie (stać) tu. 8. (Zobaczyć), co ona kupiła.

4. a) Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. *Niech kolega zadzwoni wieczorem.* 2. *Niech ojciec przyjdzie do nas w niedzielę.* 3. *Proszę, niech państwo siadają.* 4. *Niech*

mi koleżanka opowie, kogo spotkała w teatrze. 5. Siądźmy do stołu i zacznijmy jeść.

b) Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Переведите все этот текст. 2. Не жди его: он придёт поздно. 3. Дедушка, не забудьте ответить на письмо. 4. Пойдёмте в лес. 5. Надень новое пальто. 6. Начните переводить вместе. 7. Давайте поблагодарим хозяйку.

Przymiotnikowa odmiana rzeczowników

Субстантивированные прилагательные, а также существительные с флексиями, сходными с флексиями прилагательных, склоняются, в основном, по образцу прилагательных. Сюда относятся:

1) В мужском роде: имена на **-i**, **-y**, например: *Antoni, Jerzy*; фамилии на **-ski**, **-cki**, **-dzki**, например: *Kraszewski, Słowacki, Rudzki*; субстантивированные прилагательные и причастия, например: *budowniczy, uczony*; фамилии на **-i**, **-y**, **-e**, например: *Gorki, Batory, Linde*.

Wzór przymiotnikowej odmiany rzeczowników rodzaju męskiego

Przyp.	Liczba pojedyncza			
M./W.	Słowack-i	budownicz-y	uczon-y	Jerz-y
D.	Słowacki-ego	budownicz-ego	uczon-ego	Jerz-ego
C.	Słowacki-emu	budownicz-emu	uczon-emu	Jerz-emu
B.	Słowacki-ego	budownicz-ego	uczon-ego	Jerz-ego
N.	Słowack-im	budownicz-ym	uczon-ym	Jerz-ym
Msc.	o Słowack-im	o budownicz-ym	o uczon-ym	o Jerz-ym

Liczba mnoga			
M./W.	Słowacc-y	budownicz-owie	uczen-i
D.	Słowack-ich	budownicz-ych	uczon-ych
C.	Słowack-im	budownicz-ym	uczon-ym
B.	Słowack-ich	budownicz-ych	uczon-ych
N.	Słowack-imi	budownicz-ymi	uczon-ymi
Msc.	o Słowack-ich	o budownicz-ych	o uczon-ych

Существительные типа *budowniczy* имеют в им. падеже мн. ч. окончание **-owie**.

Wzór odmiany nazwisk obcego pochodzenia typu *Linde, Heine**

Przyp.	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M./W.	Lind-e	Lind-owie
D.	Lind-ego	Lind-ów
C.	Lind-emu	Lind-om
B.	Lind-e	Lind-ów
N.	Lind-em	Lind-ami
Msc.	o Lind-em	o Lind-ach

2) В женском роде: фамилии на **-ska, -cka, -dzka**, географические названия и другие субстантивированные прилагательные, например: *Dąbrowska, Konopnicka, Rudzka, Orzeszkowa*** (от фамилии мужа *Orzeszko*), *Biała Podlaska, krawcowa* (портниха); русские фамилии на **-owa**, например: *Panowa*.

Wzór przymiotnikowej odmiany rzeczowników rodzaju żeńskiego

Przyp.	Liczba pojedyncza	
M.	Konopnick-a	Orzeszkow-a
D.	Konopnicki-ej	Orzeszkow-ej
C.	Konopnicki-ej	Orzeszkow-ej
B.	Konopnick-ą	Orzeszkow-ą
N.	Konopnick-ą	Orzeszkow-ą
Msc.	o Konopnicki-ej	o Orzeszkow-ej
W.	Konopnick-a	Orzeszkow-o

Liczba mnoga		
M./W.	Konopnicki-e	Orzeszkow-e
D.	Konopnick-ich	Orzeszkow-ych
C.	Konopnick-im	Orzeszkow-ym
B.	Konopnicki-e	Orzeszkow-e
N.	Konopnick-imi	Orzeszkow-ymi
Msc.	o Konopnick-ich	o Orzeszkow-ych

Существительные женского рода, кроме оканчивающихся на **-ska, -cka, -dzka**, могут иметь в звательной форме окончание **-o**, например: *Orzeszkowo, krawcowo*.

3) В среднем роде: названия некоторых видов оплаты, географические названия (субстантивированные прилагательные),

* Czytaj: Hajne.

** Подробнее об образовании женских фамилий см. раздел "Грамматика".

например: *komorne* (квартирная плата), *czesne* (устаревшее: плата за учение в учебном заведении), *Zakopane*.

Wzór przymiotnikowej odmiany rzeczowników rodzaju nijakiego

Przyp.	Liczba pojedyncza	
M./W.	komorn-e	Zakopan-e
D.	komorn-ego	Zakopan-ego
C.	komorn-emu	Zakopan-emu
B.	komorn-e	Zakopan-e
N.	komorn-em	Zakopan-em
Msc.	o komorn-em	o Zakopan-em

Склонение существительных по образцу прилагательных имеет следующие особенности:

В мужском роде: существительные на -е имеют в творительном и предложном падеже единственного числа окончание -em, например: *Lindem, Goethem*. Личные существительные могут в именительном падеже множественного числа оканчиваться как прилагательные, например: *Słowaccy, uczeni* или как существительные I склонения, например: *budownicowie*

Odmiana nazwisk rosyjskich

Nazwiska mężczyzn

M.	Bagrick-i	Gork-i	Trubieck-oj
D.	Bagricki-ego	Gorki-ego	Trubiecki-ego
C.	Bagricki-emu	Gorki-emu	Trubiecki-emu
B.	Bagricki-ego	Gorki-ego	Trubiecki-ego
N.	Bagrick-im	Gork-im	Trubieck-im
Msc.	o Bagrick-im	o Gork-im	o Trubieck-im

Фамилии на -ki, -cki, -ski, -ckoj склоняются как прилагательные. Фамилии на -oj (например: *Tołstoj*), склоняются как существительные: M. *Tołstoj*, D. *Tołstoja*, C. *Tołstojowi*, B. *Tołstoja*, N. *Tołstojem*, Msc. *o Tołstoju*.

Во множественном числе фамилии (за исключением фамилий на -ski, -cki, -ki, -ckoj) склоняются как существительные.

Nazwiska kobiet

Русские женские фамилии типа *Muchina* склоняются как существительные: M. *Muchina*, D. *Muchiny*, C. *Muchinie*, B. *Muchinę*, N. *Muchiną*, Msc. *o Muchinie*.

Женские фамилии типа *Panowa* склоняются как прилагательные (см. склонение *Orzeszkowa*).

5. Proszę użyć w odpowiedniej formie:

1. Zosia ma brata (Jerzy). 2. Grupa młodzieży pojedzie na wycieczkę do (Zakopane). 3. Przeczytaliśmy kilka opowiadań (Eliza Orzeszkowa). 4. Czy w naszej bibliotece jest słynny słownik języka polskiego (Linde)? 5. Profesor miał wczoraj wykład o (Goethe). 6. Dziś zobaczymy pomnik (Tolstoj). 7. Bardzo mi się podoba dramat (Gorki) "Na dnie". 8. Czy czytałeś powieści historyczne (Ignacy Kraszewski)? 9. Chcę przeczytać powieść (Panowa) "Towarzysze podróży". 10. (Antoni) bardzo się spodobał pomnik (Majakowski). 11. Chcemy napisać list do (budowniczy) tego domu. 12. Dużo czytałem o (Konstanty Ildefons Gałczyński). 13. Pojechałam w podróż ("Batory") (nazwanie korabla). 14. Przeczytałem ciekawy artykuł o (ojciec Maksymilian Kolbe).

Odmiana zaimka wskazującego tamten

Склонение указательного местоимения **tamten** отличается от склонения местоимения **ten** лишь в винительном падеже единственного числа женского рода, например:

Kup **tę** książkę (окончание -ę как у существительного).

Kurty **tamtą** ciekawą książkę (окончание -ą как у прилагательного).

6. Proszę użyć zaimka "ten" lub "tamten" w odpowiednim przypadku liczby pojedynczej lub liczby mnogiej:

1. ... książkę już czytałam, proszę o ... 2. Jerzego i Antoniego znam, a kto są ... chłopcy? 3. W ... roku już nie pojedę na wieś. 4. Przeczytaj jeszcze raz, nie rozumiem ... , co napisałeś. 5. I ... kostium jest dobry i Nie wiem, który wybrać. 6. Niech mama poprosi, żeby przyszedł ... lekarz, który już u mnie był.

📖 Słownik do tekstu

akt акт

aktor актёр

aria ария

armia армия

biada книж. горе

budowniczy строитель

dal даль

delegacja 1) делегация; 2) служебная командировка

dowiedzieć się узнать (получить сведения)

dumny 1) гордый; 2) высокомерный

dziać się происходить, совершаться

głos голос

góra 1) гора; 2) верх

góralski горский

jodla ель, пихта

kasa касса
kompozytor композитор
kurtyna театральный занавес
lornetka бинокль
mądry умный, мудрый
nieszczęśliwy несчастный
odezwać się откликнуться
opera опера
partia партия
posiedzenie заседание
postarać się (o co?) постараться
prędzej скорее, быстрее
program программа
przedwczoraj позавчера
przejrzeć просмотреть
reżyser режиссёр
rząd (род. пад. **rzędu**) ряд
rzeczywiście действительно, в самом деле
symfoniczny симфонический

śpiewak певец
środkowy средний, в середине, центральный
szatnia гардероб
szczególnie особенно
sztuka 1) искусство; 2) пьеса
szumieć шуметь
taniec танец
teatr театр
ulubiony любимый; излюбленный
ważny 1) важный; 2) действителен (до какого-л. срока)
widownia зрительный зал
włoski итальянский
wykonanie исполнение
występować выступать
zajęty занят(ый)
zamieszkać поселиться

TEKST PODSTAWOWY

W TEATRZE

Konstanty Malinowski, budowniczy z Mirnego w Jakucji, przyjechał w delegacji służbowej do Moskwy. Zamieszkał u swojej siostry Anny Jurkiewiczowej.

W dzień bywał bardzo zajęty, ale wieczory miał wolne. Pierwszego wieczoru był na filmie słynnego reżysera włoskiego Antonioniego. Następnego dnia był razem z siostrą i jej mężem, też budowniczym, w Centralnym Teatrze Armii Rosyjskiej na sztuce “Mądremu biada”. Przedwczoraj był ze swoim starym kolegą szkolnym Jerzym Zawadzkiem na pięknym koncercie symfonicznym w Filharmonii.

Dziś Konstanty przejrzał program teatrów moskiewskich na cały tydzień i postanowił pójść w sobotę na “Halkę” – operę polskiego kompozytora Moniuszki.

Siostra Konstantego też chce pójść na “Halkę”. Bardzo lubi tę operę. Jurkiewicz nie pójdzie, bo ma tego dnia ważne posiedzenie.

– Proszę cię, Aniu – powiedział Konstanty – postaraj się o bilety, bo ja nie będę miał czasu. Poproś o środkowe miejsca, na parterze. I pamiętaj, proszę cię, że ja z daleka źle widzę, więc nie bierz w ostatnich rzędach.

– Nie zapomnijcie o lornetkach – odezwał się Jurkiewicz.

W sobotę rano Anna była u fryzjera. Przed pójściem do teatru zadzwoniła do męża.

– Dobrze, żeś zadzwoniła – powiedział Jurkiewicz – za pół godziny będę wolny, posiedzenie już się kończy, może zdążę do teatru. Proszę cię, dowiedz się w kasie, czy są jeszcze bilety. Mogę zaraz przyjechać.

Ale biletów już nie było. Anna i Konstanty poszli sami. Przy wejściu kupili program. Konstanty chciał się dowiedzieć, kto śpiewa partię Jontka, czy występuje jego ulubiony śpiewak. Okazało się, że tego dnia występuje właśnie on. Rzeczywiście ma piękny głos i jest doskonałym aktorem.

– Chodźmy prędej – mówi Anna – już był drugi dzwonek, a my jeszcze jesteśmy w szatni.

Wchodzą na widownię i siadają w ósmym rzędzie. Gra orkiestra. Kurtyna się podnosi. Akt pierwszy dzieje się w ogrodzie przed pałacem dumnego pana.

Konstantemu i Annie spodobała się aria nieszczęśliwej dziewczyny w wykonaniu młodej artystki.

Duże wrażenie wywarła na nich cała opera, szczególnie tańce góralskie i piękna aria Jontka: “Szumią jodły na gór szczycie, szumią sobie w dal...”

Analiza tekstu

✓ Składnia rzędu czasowników

(po)starać się (o co?) – (по)стараться (что-л. сделать)

✓ Wieloznaczność wyrazów

sztuka	{ штука искусство пьеса	góra	{ гора верх
--------	----------------------------------	------	-------------------

rząd	{ правительство (род. пад. <i>rzędu</i> , мн. ч. <i>ряды</i>) грам. управление ряд (род. пад. <i>rzędu</i> , мн. ч. <i>ряды</i>)
------	---

Примечание. Существительное **rząd** в значении “ряд” во всех падежах, кроме именительного и винительного единственного числа, меняет **ą** на **ę**, например: *rzędu, rzędy*.

ważny	{ важный действителен (до какого-л. срока)
-------	--

✓ **Wyrazy bliskoznaczne**

środkowy центральный, находящийся в середине
centralny центральный, не периферийный

7. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Skąd przyjechał Malinowski i gdzie zamieszkał? 2. W jakim celu przyjechał do Moskwy? 3. Czy ma dużo wolnego czasu? 4. Co zdążył już obejrzeć w Moskwie? 5. Dokąd chce pójść w sobotę z siostrą? 6. Dlaczego Jurkiewicz nie pójdzie z nimi? 7. O co prosi Malinowski Jurkiewiczową? 8. O czym przypomina im Jurkiewicz? 9. Po co oni kupili program? 10. Czy przyszli wcześniej do teatru? 11. W którym rzędzie siadają? 12. Co jest miejscem akcji w akcie pierwszym? 13. Co się podobało Konstantemu w pierwszym akcie? 14. Jaka aria spodobała się Jurkiewiczowej i jej bratu? 15. Dlaczego Jurkiewicz nie poszedł do teatru?

8. Proszę użyć odpowiedniego wyrazu w odpowiedniej formie:

1. Nie lubię siedzieć w ostatnim	sztuka
rząd
wazny
postarać się
2. Dokument ten jest ... do pierwszego stycznia.	
3. Posiedzenie z udziałem przedstawiciela... zostało
przeniesione na poniedziałek.	
4. Nie widzę, kto siedzi w pierwszym	
5. Kowalski obiecał ... o bilety dla nas.	
6. Nie lubię tej	

✓ **Użycie wyrazów**

dowiedzieć się (*czego? o czym?*) – узнать (*что? о чём?*) (получить сведения)

roznać – узнать (обнаружить знакомые черты)

zaraz сейчас, тотчас teraz теперь, сейчас

Nаречие **zaraz** употребляется обычно с будущим временем, например:

Zaraz przyjdę.

С другими временами употребляется наречие **teraz**, например:

Jestem teraz zajęty. Teraz zrozumiałem.

Nаречие **zaraz** может употребляться и с прошедшим временем, если этому времени предшествует другое прошедшее время, например:

Jak tylko usłyszałem dzwonek, zaraz otworzyłem drzwi.

9. Proszę użyć przysłowka “teraz” lub “zaraz”:

1. Nie mogę przyjść: nie mam ... czasu. 2. ... już nie pracuję, bo mam 80 lat. 3. ... będzie kolacja. 4. ... pójdę po papierosy. 5. Czy pan się już dowiedział, kiedy odchodzi pociąg do Kijowa? Jeszcze nie, ale ... się dowiem. 6. ... możemy spokojnie porozmawiać. 7. Kto ... jest dyrektorem tej fabryki? 8. Przynieś mi szklanek wody. ... przyniosę. 9. Ona zawsze mówi “... wszystko będzie gotowe”, a potem zapomina.

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

lornetka бинокль kurtyna занавес

✓ *Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim*

program программа

10. Proszę wstawić przepuszczone wyrazy w odpowiedniej formie: *widownia, wejście, kurtyna, postarać się, sztuka, zatrzymać się, dowiedzieć się, rząd, wyjście*:

1. Przyjdź do mnie wieczorem, ale po ósmej: może ... w czytelni. 2. Dwudziesty ... to dla mnie za daleko. Ja stamtąd nic nie zobaczę. 3. Taka piękna gra to wielka 4. Za chwilę podniesie się 5. Te środkowe drzwi to ... do metra, tamte boczne to 6. Zaraz rozpocznie się 7. Czy ... kiedy oni przyjeżdżają? – pytam brata. 8. Wchodzimy na ... i siadamy w trzecim 9. ... o miejsca jak najbliżej sceny, bo źle widzę. 10. ... i ... od przechodniów, którzy mamy jechać.

11. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Какие пьесы Горького ты видела в театре? 2. Перед входом в театр будет играть оркестр. 3. Я сказала брату: “Купи программу”. 4. В каком ряду вы сидите (обращаясь к женщине и мужчине)? 5. Теперь мы живём в Кракове, раньше мы жили во Вроцлаве. 6. Подожди меня, я сейчас буду готов. 7. Это ты? Я не узнала твоего голоса. 8. Узнайте, за чем он звонил. 9. Это тот актёр, которого мы вчера встретили на улице Ганди (Gandhi).

12. Proszę użyć odpowiedniego przyimka: *na, w, do, od, przed, przy*.

1. Zofia dzwoniła ... męża ... pójdziem ... koncert. 2. Kupiliśmy bilety ... wejściu ... kina. 3. Zdjęliśmy ... szatni płaszcze i weszliśmy ... widownię. 4. Czy idziesz dziś ... teatru? 5. Wczoraj byłem zajęty ... czwartej po południu. 6. ... kinie lubię siedzieć ... ostatnich rządach. 7. Kasa znajduje się ... prawo ...

wejścia. 8. Podczas antraktu ... ostatnim aktem poszliśmy ... bufetu. 9. Wyszliśmy za późno i nie zdążyliśmy ... pociąg.

13. Proszę użyć odpowiedniego czasownika w czasie przeszłym:

1. Dziesięć lat temu ten aktor ... w teatrze "Ateneum".	cenić
podobać się
dowiedzieć się
występować
postarać się
2. Polacy bardzo ... tego artystę.	
3. Głos tego śpiewaka wszystkim	
4. Proszę pana, czy pan ... , kiedy przyjeżdża do Moskwy "Teatr Polski"?	
5. Ten teatr zawsze mi	
6. Mój znajomy ... dla państwa o bilety.	

14. Proszę uzupełnić zdania wyrazami mającymi znaczenia przeciwstawne do znaczeń podkreślonych słów:

1. Pierwszy egzamin mamy trzeciego maja, a ... trzydziestego czerwca. 2. Wejście do kina jest z tej strony, a ... z tamtej. 3. Ten dom ma cztery piętra, a ... pięć pięter. 4. Wsiadamy do tramwaju w Alejach, a ... na Placu Narutowicza. 5. Przychodzimy do teatru i zdejmujemy płaszcze, wychodzimy z teatru i ... je. 6. Spódnica jest trochę za krótka, a płaszcz za

15. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Мы поедem туда вместе с Константином. 2. Вы (обращаясь к женщине) любите итальянские фильмы? 3. Вчера мы ходили в Большой театр, а в воскресенье пойдём в Национальный. 4. После ужина я уже не пойду в кино, будет слишком поздно. 5. Дайте, пожалуйста, билеты в восьмой и девятый ряд. 6. Я не знаю эту пьесу. 7. "Гальяка" Станислава Монюшко – моя любимая опера. 8. Занавес поднялся. 9. Ты любишь народные танцы? 10. После антракта Галина и Елена вошли в зрительный зал. 11. Он замечательный артист. 12. Недавно я узнала, что ваш (обращаясь к мужчине) брат – певец. 13. Я сейчас узнаю, есть ли билеты на спектакль по пьесе Алексея Толстого "Любовь – книга золотая". 14. В этом доме на Арбате семья Пушкиных поселилась сразу после бракосочетания. 15. Сейчас я покажу вам портрет Наталии Пушкиной.

16. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

– Proszę cię, dowiedz się, kiedy będzie kolacja. Jestem już głodny.

– Zaraz się dowiem. Już idę do kuchni.

- Idź, już idź, i wracaj z odpowiedzią.
- Mamusiu, tata pyta, czy kolacja jest już gotowa.
- Myjcie ręce, zaraz podam do stołu.

2

– Panie Andrzeju, niech się pan dowie, kiedy się otwiera kasa.

- Niech się pani nie denerwuje. Zaraz się dowiem.

3

– Nie rozumiem, dlaczego w tym pokoju jest ciepło, a w tamtym chłodno.

- Pomyśl sama.

– Zaraz pomyślę. Już wiem. To dlatego, że w tym pokoju jest tylko jedno okno, a w tamtym są dwa.

4

- Dokąd idziesz?

– Idę po paszport. Za kilka dni wyjeżdżam za granicę.

– To ciekawe. Opowiedz mi, dokąd jedziesz i na jak długo.

– Postaram się znaleźć wolną chwilę, żeby wstąpić do ciebie przed wyjazdem.

- Tylko nie zapomnij!

17. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Czy jest słownik polsko-rosyjski?

rosyjsko-polski

– Niestety, nie ma. Niech pan zapyta w księgarni naukowej. Tam chyba jeszcze jest.

– Tam też nie mają.

– To niech pan się dowie w księgarni w Pałacu Kultury i Nauki.

to może pan się dowie; to może państwo się dowiedzą

2

– Kiedy odjeżdża pociąg do Krakowa?

autobus; Gdańska

– Niech pan zapyta w okienku numer dwa.

może pan się dowie;

3

– Gdzie jest mój ołówek?

mój długopis;

– Poszukaj w biurku.

poczekaj, chyba jest w biurku; może jest w biurku?

– Nie ma.

– Poczekaj, zaraz dam ci swój.

wczoraj go widziałem, na pewno tam jest

4

- Nie wie pan, czy są jeszcze bilety?
- Zaraz dojdę do kasy i zapytam.
- Może pan spyta, czy są bilety na balkon.
- Dobrze, zaraz się dowiem.

do okienka
na parter
chętnie służę

5

- Gdzie występuje ten wasz znajomy?
- W teatrze.
- On jest aktorem?
- Tak, on jest utalentowanym aktorem.

kolega
w operze; w filmie
śpiewakiem; tancerzem
doskonałym

6

- Idę dzisiaj na film.
- Na jaki film?
- "Pasazerka".
- To podobno dobra rzecz.
- Tak, film jest wspaniały.

do kina; do teatru
jaką sztukę
"Pan Wołodyjowski"
udana (удачная)
wspaniała

7

- Proszę o dwa bilety na piątek
- Na wieczór, czy na popołudnie?
- Na wieczór.
- Na parterze czy na balkonie?
- Dwa dobre miejsca na parterze.

sobotę; niedzielę

popołudnie

balkonie

8

- Czy znasz program teatrów warszawskich?
- O który teatr ci chodzi?
- Interesuje mnie na przykład co grają w Teatrze Dramatycznym
- Nie mam pojęcia co tam grają ostatnio.

kin

które kino
co można dziś obejrzeć w
kinie "Stolica"
wyświetlają

9

- No to zegnamy się. Zaraz już pociąg ruszy. Ukłony dla rodziny.
- Do widzenia.
- Napisz do nas.
- Oczywiście. Napiszę zaraz po przyjeździe.

pozdrowienia

pamiętaj o nas
postaram się

10

- Jak spędzimy dzisiaj wieczór?
- Chodźmy do kina.
- Świetnie (отлично), chodźmy!

dzisiejsze popołudnie
na spacer
bardzo dobry pomysł

18. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kiedy Pan/i ostatnio był/a w teatrze? 2. Co to był za teatr? 3. Jakie Pan/i ma wrażenia? 4. Co Pan/i woli oglądać w teatrze? 5. Czy lubi Pan/i operę? A muzykę klasyczną? A musical? 6. Czy zna Pan/i jakichś kompozytorów polskich? 7. Co Pan/i woli: teatr, film czy telewizję? 8. Kto jest Pani/Pana ulubionym aktorem?

19. Proszę po obejrzeniu odpowiedniej rubryki w gazecie albo strony w Internecie przedyskutować z kolegami plany na najbliższą niedzielę.

SŁOWOTWÓRSTWO

Фамилии женщин, за исключением производных от фамилий мужчин на **-sk(i), -ck(i), -dzk(i)**, образуются следующим образом:

1) От фамилии мужа с помощью:

а) суффикса **-ow(a)**:

Bohатыrowicz	– Bohатыrowiczowa
Judym	– Judymowa
Rojek	– Rojkowa
Banaś	– Banasiowa
Szeląg	– Szelągowa

б) суффикса **-in(a), -yn(a)**:

Zaręba	– Zarębina
Borejsza	– Borejszyna

2) От фамилии отца с помощью:

а) суффикса **-ówn(a)**:

Bohатыrowicz	– Bohатыrowicówna
Judym	– Judymówna
Rojek	– Rojkówna
Banaś	– Banasiówna

б) суффикса **-ank(a)** со смягчением предшествующего согласного:

Boryna	– Borynianka
Szeląg	– Szelążanka

Процессы суффиксального образования фамилий женщин в современном языке являются факультативными. Наряду с суффиксальными формами фамилий для наименования женщин используются и бессуффиксальные такие, как *koleżanka Jurkiewicz, pani doktor Borejsza*.

TEKSTY DODATKOWE

W PAMIĘTNIKU ZOFII BOBRÓWNY

(fragment)

Niechaj mię Zośka o wiersze nie prosi,
Bo kiedy Zośka do ojczyzny wróci,
To kazdy kwiatek powie wiersze Zosi,
Kazda jej gwiazdka piosenkę zanuci.

Juliusz Słowacki

KOMENTARZ DO TEKSTU

Обратите внимание на вежливую форму обращения, а также на то, что в польском языке суффикс *-k-* в уменьшительных именах не имеет уничижительного характера.

PIERWSZY WIELKI WYSTĘP

Następny sezon krakowski znowu dał mi sposobność próbowania sił w najbardziej różnorodnych typach ról. Jednak mimo rozwoju mojego warsztatu aktorskiego i uznania, jakim cieszyłem się, nie należałem jeszcze do czołowych aktorów tego zespołu. Toteż gdy w grudniu 1884 roku olbrzymie afisze zapowiedziały:

Gościnne występy
Heleny Modrzejewskiej*

nie roіło się nawet w mej głowie, bym został zaszczycony rolą w przedstawieniu z jej udziałem.

Po cóz wysilać się na opisywanie, kim była Modrzejewska jako kobieta i jako aktorka. Po cóz trudnić się analizą jej kreacji, skoro wszystko, cokolwiek byśmy dziś mogli powiedzieć i tak nie odda ani jej niebywałego czaru i wdzięku ani artyzmu.

Cały Kraków był niebywale ozywiony. W teatrze wrzało. Za kulisami wiedziano już, że wystąpi w “Damie Kameliowej” Dumas^{**}, oraz w dwu Komedjach Szekspira, a mianowicie w “Jak wam się podoba” i w “Wieczorze Trzech Króli”.

Moje widoki były znikome, ale cień nadziei błakał się po moim sercu. Wreszcie ogłoszono termin i obsady ról.

* Хелена Моджеевская (1840–1909) – польская актриса. Представительница реалистической «краковской школы». Прославилась исполнением ролей в пьесах У. Шекспира, Ф. Шиллера, Ст. Выспяньского.

** Należy czytać: Dumas

Grom z jasnego nieba! Nie wierzyłem! Jestem! Jest moje nazwisko!

Nadszedł wreszcie dzień, w którym stanąłem w kulisach starego teatru. Po przywitaniach ze starszymi kolegami i koleżankami rozpoczęła nasza Mistrzyni próbę z "Wieczoru Trzech Króli". Schowany, raczej wciśnięty w ciemny zaułek kulis, goniłem oczami każdy ruch Modrzejewskiej.

Po chwili usłyszałem wołanie:

– Solski! Gdzie jest Solski*?

Nie wiem, kiedy znalazłem się na środku sceny. Z początku nieśmiało, potem coraz pewniej wygłaszałem tekst roli.

Po skończonej próbie Modrzejewska przystąpiła do mnie, podała mi rękę, którą oczywiście pocałowałem, i zaczęła wypytwać, jak dawno jestem na scenie, czy w tej roli widziałem już kogoś, a gdy odpowiedziałem, że nie, uścisnęła mi dłoń i wyrzekała cicho:

– Brawo!

Po przedstawieniu, w którym znaczny sukces odniósł również znakomity mój kolega Mieczysław Frenkiel**, Modrzejewska oświadczyła:

– Macie tutaj dwu zdolnych aktorów – Frenkla i Solskiego, po których scena polska ma prawo dużo się spodziewać.

Byłem u szczytu szczęścia.

Według "Wspomnień" Ludwika Solskiego

KOMENTARZ DO TEKSTU

sposobność зд. возможность
warsztat aktorski ogół metod stosowanych przez artystę

cieszyć się uznaniem пользоваться успехом

czolowy ведущий

występy gościnne гастрольи

nie roilo się w głowie на ум не приходило

zaszczycony удостоен

trudnić się зд. утруждать себя

czar очарование

wdzięk изящество, прелесть

wrzeć кипеть

"Jak wam się podoba" "Как вам это нравится?" (У. Шекспир)

"Wieczór Trzech Króli" "Двенадцатая ночь или что угодно" (У. Шекспир)

* Людвик Сольский (1855–1954) – польский актёр и режиссёр. Известен, как выдающийся исполнитель ролей в пьесах А. Фредро и Ст. Выспяньского.

** Мечислав Френкель (1859–1935) – польский актёр, известный исполнитель комедийных ролей.

widoki зд. перспективы
znikomy ничтожно малый
bląkać się блуждать
obsada (sztuki) состав испол-
нителей спектакля

zaulek переулок; зд. уголок
próba репетиция
oświadczyć заявить

KIEDY MNIE JUŻ NIE BĘDZIE

Siądź z tamtym mężczyzną
twarzą w twarz,
kiedy mnie już nie będzie,
spalcie w kominie
moje buty i płaszcz,
zróbcie sobie miejsce...

A mnie oszukuj mile
uśmiechem, słowem, gestem,
dopóki jestem... dopóki jestem...

Płyn z tamtym mężczyzną
w górę rzek,
kiedy mnie już nie będzie,
znajdźcie polanę,
smukłą sosnę i brzeg –
zróbcie sobie miejsce...

A mnie wspominaj czule,
że mało tak się śniłem,
a przecież byłem... no przecież byłem...

Dziel z tamtym mężczyzną
chleb na pół,
kiedy mnie już nie będzie,
kupcie firanki,
jakąś lampę i stół,
zróbcie sobie miejsce...

A mnie bezczelnie kochaj,
choć smutne śpiewki przędę,
bo przecież będę... no przecież będę...

Agnieszka Osiecka

KOMENTARZ DO TEKSTU

oszukiwać обманывать
smukły стройный, гибкий

bezczelnie нагло, откровенно
przędę пряду

Pewnego razu wielki fizyk angielski Rutherford* wszedł wieczorem do swego laboratorium. Mimo późnej pory jeden z jego licznych uczniów stał pochylony nad jakąś aparaturą.

– Co pan tu robi tak późno? – zapytał Rutherford.

– Pracuję – padła odpowiedź.

– A co pan robi w dzień?

– Oczywiście pracuję – odpowiedział uczeń.

– I od wczesnego ranka też pan pracuje?

– Tak, panie profesorze. Od samego rana – skwapliwie potwierdził uczeń, spodziewając się, że taka odpowiedź zasłuży na pochwałę wielkiego uczonego.

Rutherford spochmurniał i rzucił szorstko:

– Kiedyż pan myśli?

KOMENTARZ DO TEKSTU

padła odpowiedź раздался ответ
skwapliwie усердно

spochmurnieć нахмуриться
szorstko жёстко, резко

WIELCY LUDZIE

Albert Einstein** lubił filmy Chaplina*** i odnosił się z wielką sympatią do nieporadnego człowieczka, bohatera chaplinowskich filmów.

Pewnego razu w liście do Chaplina napisał: “Pana film “Gorączka złota” rozumieją ludzie na całym świecie i Pan z pewnością będzie wielkim człowiekiem. Einstein”.

Chaplin na to odpowiedział: “Podziwiam Pana jeszcze bardziej niż Pan mnie, bo teorii względności nikt na świecie nie rozumie, mimo to Pan już jest wielkim człowiekiem. Chaplin”.

KOMENTARZ DO TEKSTU

nieporadny неловкий, беспомощный

podziwiać (kogo? co?) восхищаться

“Gorączka złota” “Золотая лихорадка”

względność относительность

* Czytaj: Rezerford.

** Czytaj: Ajnsztajn.

*** Czytaj: Czaplin.

Lekcja 23

Tematy gramatyczne

Tryb warunkowy (przypuszczający)

Sposoby wyrażania trybu warunkowego w zdaniu

Odmiana rzeczowników nie mających liczby pojedynczej (pluralia tantum)

Tryb warunkowy (przypuszczający)

Сослагательное наклонение имеет категориальное значение возможности или предположительности.

Сослагательное наклонение образуется, так же как в русском языке, от основы инфинитива путем прибавления к форме 3-го лица прошедшего времени условной частицы **by**.

В отличие от русского языка, сослагательное наклонение имеет личные окончания для 1 и 2-го лица. Личные окончания ставятся после условной частицы, которая пишется слитно с личными формами глаголов и союзами. Условная частица **by** и личные окончания не влияют на место ударения (см. раздел “Фонетика”).

Wzór odmiany

czytać

Osoba	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męsko-osobowa	F. niemęsko-osobowa
1	czytałbym	czytałabym	–	czytalibyśmy	czytałybyśmy
2	czytałbyś	czytałabyś	–	czytalibyście	czytałybyście
3	czytałby	czytałaby	czytałoby	czytaliby	czytałyby

Частица **by** вместе с личным окончанием может отрываться от глагола и присоединяться к другому слову. Чаще всего она ставится после первого слова в предложении, а при наличии подчинительного союза обязательно присоединяется к нему, например:

Gdybym to wiedział!

Zebyś nigdy nie chorował!

Zebyś wiedział (так и знай).

Bardzo bym chciała usłyszeć tego śpiewaka.

Poszedłbym z wami do teatru, gdybym nie miał dziś posiedzenia.

Формы сослагательного наклонения в польском языке, как и в русском, широко употребляются и для вежливого выражения просьбы, например:

Czy mogłaby pani pokazać tamtą sukienkę?
Czy mógłbyś kupić chleba?
Chciałbym Pana poprosić o bilety na ten koncert.

О слитном и раздельном написании частицы **by** и личных окончаний см. раздел “Орфография”.

1. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Gdybym wiedziała z rana, że wieczorem będziesz miał czas, wzięłabym bilety. 2. Czybyś mogła przynieść tę książkę? 3. Mógłbym do was zadzwonić, gdybym miał wasz telefon. 4. Co byście chcieli zjeść na obiad? 5. Chętnie bym wyjechał nad morze. 6. Czy nie moglibyście przyjść do mnie jutro?

2. Proszę użyć czasowników w trybie warunkowym:

1. Wanda i Ewa bardzo chcą pojechać na południe. 2. Pojadę za miasto, gdy będzie ładna pogoda. 3. Zosiu, czy nie możesz uspokoić się? 4. Uczę się chętnie języka polskiego. 5. Chętnie pójdę z tobą do biblioteki.

3. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Если бы вы (обращаясь к сослуживцу) узнали, когда будет выступать этот певец, мы бы все пошли на концерт. 2. В котором часу вы (обращаясь к женщинам) могли бы быть на вокзале? 3. Если бы они (женщины) были вчера свободны, они бы мне позвонили. 4. Я бы отдал тебе журналы, если бы я их уже прочитал. 5. Я был бы очень рад, если бы он пришёл. 6. Если бы мы (мужчины и женщины) могли, мы бы каждый день ходили в кино.

Odmiana rzeczowników nie mających liczby pojedynczej (pluralia tantum)

Некоторые имена существительные имеют только форму множественного числа (*pluralia tantum*).

К ним относятся:

1) Обозначения парных предметов (или пары лиц), например: *drzwi, usta, rodzice*.

2) Некоторые географические названия, например: *Chiny* (Китай), *Niemcy* (Германия), *Węgry* (Венгрия), *Włochy* (Италия); *Sudety, Tatry, Katowice, Kielce*

3) Некоторые названия каникулярных промежутков в работе или в учёбе и некоторые названия бытовых праздников, например: *wakacje, ferie, wczasy, urodziny, imieniny, dożynki*.

По падежным окончаниям (именительный и родительный падежи) указанные существительные можно разбить на следующие группы:

I. *Odmiana męska*

M. rodzic-e wczas-y
D. rodzic-ów wczas-ów

II. *Odmiana żeńska*

M. drzw-i Tatr-y Katowic-e skrzypce spodni-e malin-y
D. drzw-i Tatr Katowic skrzypiec spodn-i malin

III. *Odmiana nijaka*

M. ust-a
D. ust

Сказуемое и определение при подлежащем, выраженном таким существительным, ставится во множественном числе, например:

Moje urodziny będą za tydzień.

Если подлежащее выражено существительным *państwo** (в собирательном значении), то сказуемое и определение тоже ставятся во множественном числе, например:

Byli u nas nasi znajomi państwo Kowalscy.

Odmiana nazw niektórych krajów (pluralia tantum)

M./W.	Niemc-y	Węgr-y	Włoch-y	Czech-y	Chin-y
D.	Niemiec	Węgier	Włoch	Czech	Chin
C.	Niemc-om	Węgr-om	Włoch-om	Czech-om	Chin-om
B.	Niemc-y	Węgr-y	Włoch-y	Czech-y	Chin-y
N.	Niemc-ami	Węgr-ami	Włoch-ami	Czech-ami	Chin-ami
Msc.	w Niemcz-ech	na Węgrz-ech	we Włosz-ech	w Czech-ach	w Chin-ach

* Подробно о склонении существительного *państwo* говорится в 32 уроке.

Падежные формы названий этих стран не следует смешивать с падежными формами названий соответствующей национальности, например:

Czytałem książkę o Włochach.	Rozmawialiśmy o Niemcach.
Czytałem książkę o Włoszech.	Rozmawialiśmy o Niemczech.
Lubię Włochów.	Znam Niemców.
Lubię Włochy.	Znam Niemcy.

4. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Nasza drużyna sportowa niedawno wróciła z (Węgry).
2. Romanowski był w (Chiny).
3. Czy znasz jego (rodzice)?
4. Dlaczego nie kupiłeś sobie (spodnie)?
5. Grupa artystów wyjechała do (Włochy).
6. Nigdy nie byłem w (Katowice).
7. On przyjechał z (Kielce).
8. On dużo opowiadał o (Włochy) i (Włosi).
9. Kupiłam kilo (maliny).

5. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. W zawodach brały udział Węgry.
2. Mickiewicz widział się z Goethem, gdy przyjechał do Niemiec.
3. To jest środek do płukania ust.
4. Czytałam ciekawą powieść o życiu artystów we Włoszech.
5. Chciałabym zobaczyć stolicę Węgier.
6. Ten aktor to Węgier.
7. Nigdy nie byłem w Czechach.
8. Chciałbym kiedyś wybrać się z wycieczką do Tatr.
9. Czy ta droga prowadzi do Katowic?
10. O czym będziesz rozmawiał z Włochami? Przecież nie wiesz prawie nic o Włoszech i nie umiesz ani słowa po włosku.

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Венгрия послала своих спортсменов на соревнования.
2. Ты читал "Немцев" Леона Кручковского?
3. Открой эту дверь.
4. После каникул мы опять сюда вернёмся.
5. Я никогда не был ни в Венгрии, ни в Италии.
6. Она мне показала фотографию своих дедушки и бабушки.
7. Мне не хочется подниматься по лестнице на девятый этаж.

 Słownik do tekstu

astronomiczny астрономический
dopiero только, лишь
dzielo творение, труд
ekonomista экономист
epoka эпоха
godzić 1) (w kogo? w co?) мести, попадать, угрожать;
2) (kogo? z kim?) мирить

grecki греческий
kościół церковь, костёл
krytycznie критически
literat литератор
łacina латынь
matematyczny математический
matematyk математик
medycyna медицина

mieszkaniec житель
niektóry некоторый
niż (сравн. частица) чем
obrać się вращаться
obrót 1) оборот; 2) вращение
obserwatorium обсерватория
odnosić się относиться, касаться
Odrodzenie Возрождение
odwrotnie наоборот
osiąść поселиться, обосноваться
ów тот, другой
Padwa Падуя
pogląd взгляд (убеждение)
poziom уровень
prawnik юрист
prawo 1) закон; 2) право; 3) юри-
дические науки
reformator реформатор
rewolucja революция
rozpocząć начать (только в са-
мостоятельном значении)
sfera сфера
słynąć славиться
spod из-под; от

stamtąd оттуда
starożytny древний, античный
symbol символ
szeroko широко
śmierć смерть
świat мир, вселенная
teoria теория
ukazać się появиться; выйти из
печати
urodzić się родиться
według (kogo? czego?) (по мне-
нию и т. п.), соответственно,
согласно, в соответствии
władza власть
wówczas тогда, в то время
wykładać преподавать
wyzwolenie освобождение (от
рабства, плена, оккупации
и т. п.)
zainteresowanie (czym?) интерес
zapoczątkować положить начало
zrodzić się родиться, возник-
нуть

TEKST PODSTAWOWY

MIKOŁAJ KOPERNIK

Słynny na cały świat wielki astronom polski Mikołaj Kopernik żył w pierwszej połowie XV wieku, w epoce Odrodzenia. Urodził się w Toruniu i tam rozpoczął naukę. Po śmierci ojca rodzina Koperników osiadła we Włocławku. Tu Mikołaj ukończył szkołę. Tu też zrodziły się pierwsze zainteresowania astronomiczne przyszłego wielkiego astronoma.

Studia rozpoczął w Krakowie, który był wówczas głównym miastem Polski, stolicą państwa.

Akademia Krakowska – pierwszy polski uniwersytet – słynęła szeroko. Przyjeżdżali tu na studia studenci z różnych krajów Europy.

Na Akademii studiował Kopernik nauki matematyczne, które stały wówczas w Krakowie na wysokim poziomie, słuchał także wykładów z astronomii i już wówczas się odnosił krytycznie do teorii Ptolemeusza o budowie świata.

Studiów w Krakowie nie ukończył i wyjechał do Fromborka do swego wuja. Stamtąd pojechał na studia do Włoch. We Włoszech studiował prawo na uniwersytecie w Bolonii, a potem prawo i medycynę w Padwie. Jednocześnie przez cały czas prowadził studia astronomiczne. Miał jak wszyscy wielcy uczeni owych czasów bardzo szerokie zainteresowania naukowe.

Kopernik nie byłby wielkim uczonym swojej epoki, gdyby się nie zapoznał z dziełami filozofów starożytnych. Studiował w tym celu język grecki, bo nie wszystkie dzieła autorów starożytnych były przetłumaczone na łacinę. Z dzieł tych autorów dowiedział się, że niektórzy filozofowie starożytni mieli inne poglądy na budowę świata niż Ptolemeusz. Po ukończeniu studiów we Włoszech Kopernik wrócił do kraju. Dla swoich prac naukowych wybudował we Fromborku obserwatorium astronomiczne.

Gdybyśmy mogli zapytać wówczas mieszkańców tego małego miasteczka, w którym mieszkał Kopernik, kim jest ów człowiek, każdy by pewnie odpowiedział, że jest lekarzem i architektem, literatem i prawnikiem, ekonomistą, matematykiem i astronomem, ale nie usłyszelibyśmy od nikogo, że jest wielkim reformatorem nauki.

Przez całe życie pracował Kopernik nad nową teorią o budowie świata, według której Ziemia obraca się naokoło Słońca, a nie odwrotnie, jak twierdził w swoim czasie Ptolemeusz. Słynne dzieło "O obrotach sfer niebieskich" ukazało się dopiero przed samą śmiercią wielkiego syna narodu polskiego.

Teoria Mikołaja Kopernika była nie tylko rewolucją w astronomii, lecz zapoczątkowała wyzwolenie nauki spod władzy kościoła. Długo jeszcze po śmierci wielkiego astronoma kościół prowadził walkę z teorią, która godziła w jego potęgę.

Imię Kopernika, którego nazwano "tytanem myśli", stało się symbolem walki o wolność myśli naukowej.

Analiza tekstu

✓ *Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim*

cel (ten, jasny)

цель

obserwatorium (astronomiczne)

обсерватория

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

prawo {
 закон
 право
 юридические науки

niebieski { голубой
 небесный

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

świat	мир, вселенная
dzieło	труд, произведение, творение

✓ **Użycie wyrazów**

rozpocząć – zacząć (употребляется только как глагол, имеющий самостоятельное лексическое значение)

zacząć – zacząć (употребляется как глагол, имеющий самостоятельное лексическое значение, а также как вспомогательный глагол, обозначающий начало действия, выраженного другим глаголом)

dopiero – исключение предшествующих вариантов

tylko – исключение всех других вариантов

Mogę przyjść **dopiero** w środę. – Я могу прийти *только* в среду (*не раньше среды*)

Mogę przyjść **tylko** w środę. – Я могу прийти *только* в среду (*ни в какой другой день, кроме среды*)

✓ **Użycie przymków**

studiować **na uniwersytecie**

wykładać **na uniwersytecie**

pracować **na uniwersytecie**

iść **na uniwersytet**

według (*kogo? czego?*) – по, согласно, в соответствии

7. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kiedy żył Mikołaj Kopernik i gdzie się urodził?
2. Gdzie mieszkał po śmierci ojca?
3. Kiedy zrodziły się jego zainteresowania astronomiczne?
4. Gdzie rozpoczął studia?
5. Jakim miastem był wówczas Kraków?
6. Czy Akademia Krakowska znana była wówczas?
7. Co studiował na Akademii Krakowskiej?
8. Kiedy zaczął się krytycznie odnosić do teorii Ptolemeusza?
9. Dokąd pojechał po studiach w Krakowie?
10. Co studiował we Włoszech?
11. W jakim celu uczył się języka greckiego?
12. O czym dowiedział się z dzieł filozofów starożytnych?
13. Czy Kopernik był tylko astronomem?
14. Jaki tytuł ma główne dzieło Kopernika?
15. Jakie znaczenie dla nauki miało jego odkrycie?
16. jaki był stosunek kościoła do tego odkrycia?

8. Proszę wstawić przepuszczone wyrazy:

1. Kowalski studiuje ...
2. Dzieło Kopernika ...: "O obrotach sfer niebieskich".
3. Kopernik ... naukę ...
4. Znaczenie dzieła Kopernika uczeni zrozumie-
li ... po jego śmierci.
5. ... dzwonił Jerzy, powiedział, że jest u Kon-
stantego.
6. Profesor Markiewicz wykłada ...
7. Wykłady rozpoczną się dopiero ...
8. Mam w swojej bibliotece ... Mickiewicza i
Słowackiego.
9. Każdy z pracujących ma ... wziąć urlop po
jedenastu miesiącach pracy.

za tydzień
na uniwersytecie
dzieła
prawo
dopiero
dopiero co
w Toruniu
rozpoczął
nazywa się

9. Proszę użyć odpowiedniego wyrazu:

(zacząć – rozpocząć)

1. Wykłady na uniwersytecie ... się we wrześniu. 2. Kiedy on
... studiować matematykę? 3. On ... tam pracować od grudnia.

(dopiero – tylko)

1. W tym roku dostanę urlop ... w listopadzie. 2. Z całej grupy
... Wiktor dostał złoty medal. 3. ... po egzaminach będę miał wolny
czas. 4. Czy na egzaminie była ... jedna dwójka?

(wykład – lekcja)

1. Na ... języka rosyjskiego uczniowie pisali dyktando. 2. Czy
bywasz na ... profesora Głowackiego? 3. Po ... studenci poszli na
obiad. 4. Po ... dzieci wróciły do domu.

10. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Ты учил латынь? 2. Вы (обращаясь к мужчине) житель
этого города? 3. Он изучает в университете античную литературу. 4. Я могу к вам приехать только после экзаменов. 5. Я знаю,
что твои товарищи очень хорошо к тебе относятся. 6. Какие
взгляды на строение вселенной были у Птолемея? 7. Некоторые
из моих друзей изучают юридические науки. 8. У учёных эпохи
Возрождения были широкие научные интересы. 9. Я никогда не
был в астрономической обсерватории. 10. Когда выйдет из печа-
ти (появится) ваш (обращаясь к женщине) новый роман? 11. Они не изучают греческий язык. 12. Поезд пришёл по распи-
санию (rozkład). 13. С какой целью ты стала учить юриспруден-

цию, если интересуешься филологией? 14. По убеждениям древних Земля стоит на китах (кит – wieloryb).

11. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

– Chciałbyś studiować prawo?

– Dziwne pytanie. Gdybym chciał, to bym się nie zapisał na filozofię.

– To nie takie proste, ja na przykład też studiuję filozofię, ale chętnie bym ją zmienił na medycynę.

2

– Chętnie zwiedziłbym Włochy.

– Byłem we Włoszech w zeszłym roku, ale pojechałbym jeszcze raz.

– A ja byłem na Węgrzech.

– I chciałbyś pojechać tam znów?

– Wolałbym zwiedzić jeszcze jakiś inny kraj.

3

– Kiedy się skończą wykłady i zaczną wakacje, pojedę do Czech.

– Co zwiedzicie podczas tej wycieczki?

– Najpierw zwiedzimy Pragę, później Karlowe Wary.

4

– Dopiero teraz zrozumiałem, o co ci chodzi.

– Dlaczego dopiero teraz? Przecież rozmawialiśmy na ten temat tydzień temu.

– Po prostu nie miałem czasu poważnie się zastanowić nad tym co wtedy powiedziałaś.

5

– Czy Kowalscy często u was bywają?

– W tym roku byli tylko jeden raz.

– A jest już połowa kwietnia.

– Więc widzisz, że niezbyt często.

12. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Kto przyjedzie w tym roku do Warszawy? | do Moskwy

– Z Anglii – Anglicy, ze Stanów Zjednoczonych – Amerykanie, z Francji – Francuzi, z Czech – Czesi. | Z Austrii – Austriacy, ze Szwecji – Szwedzi, z Włoch – Włosi, z Brazylii – Brazylijczycy

- Co będą zwiedzali?
- Uważam, że naszym gościom trzeba pokazać przede wszystkim Warszawę, Kraków, a także Wieliczkę, gdzie znajduje się Muzeum Soli.

2

- Kiedy państwo wyjeżdżają z Polski?
- Już jutro.
- Będziemy czekali na list.
- Postaramy się często pisać.

3

- Czy chciałabyś pójść jutro do kina?
- Chciałabym, ale nie mogę.
- Dlaczego?
- Bo musiałabym przepuścić wykłady.

Co będą oglądali?
Moskwę, Petersburg, a także Włodzimierz i Suzdał.

na wczasy
za tydzień; za miesiąc
was często wspominali
telefonować

do teatru; na koncert

zostawić chorą babcię samą

13. Proszę opowiedzieć, czego Pan/i się dowiedział/a o Koperniku.

14. Proszę przypomnieć sobie, jakich Wielkich Polaków Pan/i zna.

SŁOWOTWÓRSTWO

С помощью суффиксов **-czn(y)**, **-iczn(y)**, **-yczn(y)** могут образовываться прилагательные от заимствованных существительных, например:

astronomia – astronomiczny

matematyka – matematyczny

filozofia – filozoficzny

krytyka – krytyczny

teoria – teoretyczny

metoda – metodyczny

temat – tematyczny

agronomia – agronomiczny

dentysta – dentystyczny

gramatyka – gramatyczny

fonetyka – fonetyczny

fabryka – fabryczny

ideologia – ideologiczny

TEKSTY DODATKOWE

RZUCIŁBYM TO WSZYSTKO

Rzuciłbym to wszystko, rzuciłbym od razu,

Osiadłbym jesienią w Kutnie lub Sieradzu.

W Kutnie lub w Sieradzu, Rawie lub Łęczycy,

W parterowym domku, przy cichej ulicy.

Byłoby tam ciepło, ciasno, ale miło,

Dużo by się spało, często by się piło.

Tam koguty rankiem na opłotkach pieją.
 Tam sąsiedzi dobrzy tyją i głupieją.
 Poszedłbym do karczmy, usiadłbym w kąciku,
 Po tym, co nie wróci, popłakał po cichu.
 Pogadałbym z Tobą przy ampulce wina:
 “No i cóż, kochana? Cóż, moja jedyna?
 Żal ci zabaw, gwaru, tęskno do stolicy?
 Nudzisz się tu pewno w Kutnie lub Łęczycy?”
 Nic byś nie odrzekła, nic, moja kochana,
 Słuchałaś wicheru w kominie do rana...
 I dumiała długo w lęku i tęsknicy:
 – Czego on tu szuka w Kutnie lub w Łęczycy?

Julian Tuwim

 KOMENTARZ DO TEKSTU

rzucić бросить, кинуть	zabawa игра (развлечение)
od razu сразу	gwar шум
parterowy одноэтажный	 tęskno do тосковать по
ciasno тесно	nudzić się скучать (испытывать скуку)
koguty na opłotkach pieją пе- тухи на заборах поют	odrzec ответить
sąsiad сосед	wicher вихрь
tyć полнеть, толстеть	komin печная труба
karczma корчма	dumać раздумывать, размыш- лять
po cichu потихоньку	lęk испуг
ampulka зд. рюмка	 tęsknica тоска
jedyny единственный	
żał жалко	

15. Po przeczytaniu tekstu dodatkowego “Smak czasu” proszę spróbować ułożyć do niego komentarz.

SMAK CZASU

To, co mija – i z czym przemijamy – nie zawsze daje znać o sobie łomotem obalanych pomników, lądowaniem na nieznanach planetach i echem wystrzałów. Bywa, że smak czasu zamyka się w epizodach.

Oto zapis rozmowy z czasów prymasa Glempa, premiera Cimoszewicza, lidera związkowego Krzaklewskiego, komendanta Papały*. Miejsce akcji: mieszkanie. M-ileśtam. Zjawia się Nieznajomy.

* Połowa lat 90. ubiegłego stulecia.

- Szefie, jest sprawa. Nie kupiłby pan samochodu?
- Po cholere.
- Ale to fuks na torze. Ogrodnik zwariował.
- Jaki ogrodnik?... Działkę też mam. Zadaczoną.
- Mówi się – ogrodnik zwariował, kiedy chodzi o fantastyczną okazję. Jestem otóż skłonny sprzedać panu samochód za jedną dziesiątą ceny.
- Jaki?
- Merc.
- Rzęch ze złomowiska.
- Skąd – nówka.
- Po ilu?
- Dziesięć tysięcy. Co to dla takiego wózka.
- Faktycznie. Tyle co pryszcz.
- Preferuje pan kolorek blu metalik.
- Zgadł pan. Ale nie jestem zainteresowany.
- Nie zapytawszy o cenę?
- Ile pan dzwoni. Przez grzeczność pytam.
- Sto dwadzieścia baniek. Na stare.
- Za Merca, nówkę, po dziesięciu tysiącach?
- Szefie, mówiłem: okazja.
- Papiery wozu pan ma?
- Ja?... To pan je ma.
- Zaraz, chwileczka: mój Merc stoi w garażu...
- Może się założymy, że nie stoi?
- Kurde! Proponuje mi pan kupno – mojego samochodu?
- O, już pan kuma. Proponuję uczciwą transakcję.
- To ma być uczciwa transakcja?
- Szefie, po co te nerwy. Transakcja jest nie tylko uczciwa, ale dziś ogólnie przyjęta w Warszawie. No to jak: dogadamy się: Merc, blu metalik, po dziesięciu tysiącach.
- Trochę cofnąłem licznik.
- Co... cofnął pan licznik? O ile?
- O tyle, o ile.
- Przecież wózek ma niecały rok.
- Ma dychę.
- Dziesięć lat?
- Co to dla Merca. Tyle co pryszcz.
- Ale to nieuczciwe. Takie numery...
- Numery przebite. Jest taki warsztatik na Woli. Złote rączki, mówię panu.

- Chce pan powiedzieć, że ten Merc jest kradziony?
- Nie wiem, nie pytałem. Niech go pan sobie zatrzyma.
- A pan?
- Zadowolę się ubezpieczeniem. Merc, nówka, po dziesięciu...
- Oszuka pan ubezpieczyciela?
- To pana martwi? Wybacz pan – nie kumam, dlaczego.
- Mnie to przeraża, proszę pana. A więc to prawda. Dekalog przestał obowiązywać.
- Mało że ukradł, to jeszcze poucza. Wyrzutek sumienia się znalazł!
- Ja przecież jestem stratny.
- Ciekawostka.
- Podrzucił mi pan lewiznę. Na oko inteligentny gościu, a takie przekręty, że mózg się obkurcza
- Dobra, dobra. Pan zatrzymuje wózek. Okazja. Ogrodnik zwariował.
- Jaki ogrodnik, co to ma wspólnego z ogrodnictwem.
- Tak się mówi. Wzbogaciłem się językowo dzięki znajomości z panem.
- Pan się wzbogacił. A co ja mam powiedzieć? Szefie, nie kupi pan Merca? Spuszczę do stu baniek.
- Nie.
- Osiemdziesiąt.
- Nie jestem zainteresowany.
- Siedemdziesiąt pięć.
- Panie, puknij się pan. Aha, zapomniałem: wózek był puknięty. Dachował.
- Siedemdziesiąt.
- Proszę – tu jest lustro. Niech pan się przejrzy. A teraz niech pan powie: czy tak wygląda człowiek, od którego kupiłbym używany samochód?

*Fragment felietonu Ryszarda Marka Grońskiego z pisma
"Polityka" 1997, nr 29*

Lekcja 24

Tematy gramatyczne

Imiesłowy odmienne

Imiesłowy odmienne czynne (współczesne)

Zdania podrzędne przydawkowe z zaimkiem **który**

Imiesłowy odmienne bierne

Strona bierna

Sposoby oznaczania osoby działającej w zwrotach biernych

Imiesłowy odmienne

Термину “причастие” в польской грамматической традиции соответствует термин “*imiesłów odmienny (przymiotnikowy)*”, термин “*imiesłów nieodmienny (przysłówkowy)*” соответствует термину “деепричастие”.

В польском языке, так же как и в русском, существуют причастия действительные и страдательные, например: *czytający* – читающий, *czytany* – читаемый, читанный.

В отличие от русского языка, в современном польском языке нет причастий, различающихся по выражению категории времени (т. е. нет деления на причастия настоящего и прошедшего времени).

Imiesłowy odmienne czynne (współczesne)

Действительные одновременные причастия образуются от основы 3-го лица множественного числа настоящего времени глаголов несовершенного вида с помощью суффикса *-ący* и родовых окончаний, например: *pisz-ący*, *mówi-ący*, *myj-ący*, *czytaj-ący*, *bior-ący*.

Причастие от глагола *być* имеет форму *będący*.

Польские действительные причастия одновременными называются потому, что они означают действие, происходящее одновременно с действием, выраженным сказуемым. При сказуемом в настоящем времени польскому одновременному причастию соответствует в русском языке действительное причастие настоящего времени, например:

Każdy robotnik pracujący (работающий) w tej fabryce jest zadowolony z warunków.

При сказуемом в прошедшем времени польскому одновременному причастию в русском языке может соответство-

вать действительное причастие прошедшего времени, например:

Każdy robotnik pracujący (работавший) w tej fabryce był zadowolony z warunków.

Примечание. Именительный падеж лично-мужской формы причастий совпадает, так же как и у прилагательных с основой на -с, с именительным падежом мужского рода, например:

Każdy pracujący otrzymał urlop. Wszyscy pracujący otrzymali urlopy.

1. Proszę utworzyć imiesłowu odmienne czynne od następujących czasowników: *odjeżdżać, wisieć, prenumerować, nieść, wychowywać się, zajmować się, podróżować, brać*.

2. Proszę użyć imiesłówów odmiennych:

1. List kończył się słowami: "Pozdrowienia od (kochać) Cię rodziców". 2. Dla osób (uprawiać) sporty to ćwiczenie nie jest trudne. 3. Spotkałem kolegę (wracać) z uniwersytetu. 4. Studenci (studiować) język polski otrzymali nowe książki do czytania. 5. Nasza biblioteka prenumeruje pisma (ukazywać się) w Warszawie. 6. Dla (chcieć) nic trudnego (поговорка).

3. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Здесь живут рабочие, работающие на строительстве нового здания. 2. Поезд, отправляющийся из Москвы в восемь часов, останавливается на этой станции в половине одиннадцатого. 3. В библиотеке есть зал для читателей, пользующихся научной литературой. 4. Среди книг, стоящих на этих полках, много произведений польских поэтов. 5. Рядом с мужчиной, поднимавшимся по лестнице, шёл мальчик.

Zdania podrzędne przydawkowe z zaimkiem który

В польском языке нет причастия, соответствующего русскому действительному причастию прошедшего времени.

В связи с этим в польском языке, чаще чем в русском, встречаются придаточные определительные предложения с местоимением **który**. Придаточные определительные предложения с местоимением **który** соответствуют не только русским придаточным предложениям с союзным словом "который", но также и предложениям с причастным оборотом, например:

Kuzynka Zosia, która przyjechała (которая приехала) dwa dni temu do Moskwy, była u nas dzisiaj.

Maria Jurkiewiczowa, która przyjechała (приехавшая) wczoraj do Warszawy, była dziś u nas.

Иногда в определительных предложениях в значении “который” выступает местоимение **co**, например: *Ten chłopiec, co wczoraj przychodził, to kolega mego brata.*

4. Proszę przetłumaczyć na język polski zdania z ćwiczenia 3, używając zdań podrzędnych.

5. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Gdzie jest obraz, który wisiał na tej ścianie? 2. Widziałem artystów słowackich, którzy przyjechali do naszego miasta. 3. Pomagałem koledze, który nie zdał egzaminu. 4. To są moi koledzy, którzy wrócili z wycieczki.

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Студент, не читавший эту книгу, охотно её возьмёт. 2. Я вчера встретил одноклассника, вернувшегося из отпуска. 3. Все книги, стоящие на этой полке, мы положим в шкаф. 4. Марек Опиловский, учившийся вместе со мной в университете, живет теперь в Торуне.

Imiesłowy odmienne bierne

Страдательные причастия образуются от основы инфинитива переходных глаголов с помощью суффиксов **-n-**, **-on-**, **-t-** и родовых окончаний прилагательных.

Суффикс **-n-** присоединяется к основам инфинитива:

а) на **-a-**, например:

pisa-n-y, gra-n-y

б) на **-e-** (чередующееся с **-a-**: *widzieć – widziałem*), например:

widzia-n-y, słysza-n-y

С помощью суффикса **-on-** образуются страдательные причастия от глаголов, у которых основа прошедшего времени оканчивается:

а) на гласный **-i-** или **-y-**, например:

robiony, ukończony

б) на согласный (кроме **г** и **л**), например:

wzniesiony, przywieziony

В причастиях, образованных от производной основы, оканчивающейся на **ć**, **dź**, **ś**, **ź**, **ść** происходит отвердение, например:

utracić – utracony, prowadzić – prowadzony, nosić – noszony,
wozić – wożony, czyścić – czyszczony

Суффикс **-t-** присоединяется к непроизводным основам инфинитива на **-i-, -y-, -u-, -ą-, (-ę-)**, а также к основам прошедшего времени на **-r (-ł)**, например:

wypić – wypity, umyć – umyty, obuć – obuty,
zacząć – zaczęty, wytrzeć – wytarł – wytarty

Глаголы с суффиксом **-ną-** образуют страдательные причастия двумя способами.

У одной части этих глаголов к основе 2 лица настоящего времени присоединяется суффикс **-on-**, например:

zginać – zginiesz – zginiony

У другой части вместо **-ną-** появляется **-nię-** и присоединяется суффикс **-t-**, например:

osiągnąć – osiągnięty

Для практического ознакомления с образованием страдательных причастий можно в ряде случаев пользоваться аналогией с русскими страдательными причастиями.

7. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

przeczytany, napisany, wybrany, zagrany, powiedziany, zrozumiany, zatrzymany, wezwany, podany, kupiony, przeniesiony, przywieziony, zrobiony, zjedzony, chwalony, pieczony, zmierzony, powieszony, pozwolony, postawiony, zaproszony, umyty, wypity, zaszyty, pobity, zdjęty, wzięty, zaczęty, osiągnięty, pociągnięty, otwarty.

8. Proszę użyć imiesłowu biernego:

1. Lektor zwraca nam (poprawić) tłumaczenia. 2. Czytamy (rozpocząć) wczoraj opowiadanie. 3. Całe tłumaczenie jest już (przepisać) na czysto. 4. Ta sztuka była (grać) dużo razy. 5. Kiedy został (zbudować) Pałac Staszica? 6. Kiedy twoja praca będzie (skończyć)?

9. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Письмо уже написано. 2. Пусть он тебе отдаст все исправленные тексты. 3. Здесь лежат книги, взятые из библиотеки. 4. Эта статья ещё не переведена. 5. Через десять минут я буду одета. 6. Сейчас подам заказанный обед. 7. Это лекарство рекомендовано от простуды. 8. Господин директор занят, позвоните, пожалуйста, позже.

В польском языке сказуемое, выраженное вспомогательным глаголом и страдательным причастием, может соответствовать не только русскому сказуемому, выраженному той же формой (*Książki były kupione wczoraj* – Книги были куплены вчера), но также и русскому сказуемому, выраженному глаголами на “-ся” в страдательном значении, например: *“Pan Tadeusz” Adama Mickiewicza był tłumaczony* (переводился) *na różne języki*.

При страдательных причастиях, образованных от глаголов несовершенного вида, в качестве вспомогательного глагола выступает глагол *być* в настоящем, прошедшем и будущем времени, например:

Utwory tego autora są (były, będą) tłumaczone na język polski.

При страдательных причастиях, образованных от глаголов совершенного вида, в качестве вспомогательного глагола, кроме глагола в прошедшем и будущем времени, часто выступает глагол *zostać* (тоже в прошедшем и будущем времени), например:

Oto pałac, który został zbudowany w XIX wieku.

Na tej ulicy zostanie zbudowane nowe kino.

10. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Po wojnie w Moskwie zostały zbudowane nowe stacje metra. 2. W maju tego roku została otwarta nowa biblioteka. 3. Kiedy ta powieść była napisana? 4. Kiedy będzie rozpoczęta budowa szkoły na tej ulicy?

Sposoby oznaczenia osoby działającej w zwrotach biernych

Действующее лицо в страдательных оборотах выражается с помощью предложно-падежной конструкции **przez** + винительный падеж, например:

Powieść ta została napisana przez słynnego pisarza.

Необходимо помнить, что эта конструкция используется лишь для обозначения действующих лиц. Для обозначения орудия используется форма творительного падежа, например: *uniesiony wiatrem, napisany długopisem*.

11. Proszę użyć odpowiedniej formy gramatycznej:

1. Nowela “Dym” została napisana (Maria Konopnicka). 2. Dlaczego to jest przepisane (ołówkę)? 3. Myślę, że drugi mecz

będzie wygrany (nasza drużyna). 4. Czytałam wszystkie książki (ona) tłumaczone. 5. To są jabłka przysłane (wuj).

12. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Она любит играть старые, всеми забытые песни (песенки). 2. Письменные переводы проверяются преподавателями. 3. Эта школа была построена в прошлом году. 4. Я прочитал уже все книги, принесённые братом из библиотеки. 5. Какие открытия были сделаны Коперником?

Słownik do tekstu

ambasador посол

attaché атташе

bankiet банкет

były бывший, прежний

danie блюдо (еда)

dodatek 1) дополнение, добавка; 2) гарнир

dramat драма

dplomata дипломат

fundusz фонд, капитал

instruować инструктировать

interwencja вмешательство

kelner кельнер, официант

kiecka *razg* юбка, платье, тряпка

konsul консул

konwencja wiedeńska Венская конвенция

kroić 1) резать; 2) кроить

kucharz повар

kwestia вопрос, проблема

legalny легальный, законный

motyl бабочка, мотылёк

najczęściej чаще всего

niby 1) словно, будто, как; 2) как будто, якобы

nuda скука

pieróg 1) вареник; 2) (pieczony) пирог

placówka 1) представительство; 2) отделение, учреждение

podjąć зд. предпринять

podstawowy 1) основной, главный; 2) элементарный, начальный

porzekadło поговорка

posługiwanie się пользование

pólmisek блюдо (посуда)

protokół протокол

przestrzec (przestrzegać) 1) (przed czym?) предостеречь (предостерегать) (от чего?); 2) (czego?) соблюсти (соблюдать) (что?)

przesyt пресыщение

przyjęcie приём

radca советник

reprezentować представлять

równocześnie одновременно

rzecznik prasowy представитель по делам печати

sekretarz секретарь

sojusz союз

sprzątać делать уборку

sprzątaczką уборщица

stanowisko 1) должность, положение; 2) точка зрения, позиция, отношение

szatkować шинковать, рубить (капусту)

szpieg шпион

szturczać толкать

środowisko среда, окружение

temat тема

towarzyszyć (komu?) сопроводить (кого?)
uczestniczyć uczestwować
udawać (kogo?) притворяться (кем?), делать вид
umiejętność умение, искусство
uroczystość торжество
wspierać поддерживать

wtrącać się вмешиваться
zagadywać (kogo?) заговаривать (с кем?)
zapalny зд. взрывоопасный
zastępować замещать, заменять
zbrojny вооруженный
zwłaszcza особенно
(z)nienawidzić (воз)ненавидеть

TEKST PODSTAWOWY

PLACÓWKA

Gdzie mąż nie może, tam żonę pośle.

Na przyjęciu dyplomaci stoją w małych grupkach i rozmawiają o groźącym konflikcie w zapalnym regionie świata. Nagle ambasador Rosji pyta ambasadora Polski: “Jakie stanowisko zająłby wasz kraj, gdyby sojusz podjął interwencję zbrojną?”

Ale Polska nie ma jeszcze w tej kwestii wyrobionego zdania. Na szczęście jest żona. – Normalnie nie może przerywać, wtrącać się, zagadywać o kwiatkach i motylkach. Lecz gdy rozmowa schodzi na niewygodny temat, szturcham ją lekko, dając znak, że pora na kwiatki i motylki – mówi Jerzy Surdykowski, były konsul generalny RP w Nowym Jorku. – Panie należy przestrzec: nie wiążcie się z dyplomatami. Życie u boku sekretarza, radcy, attaché, a zwłaszcza ambasadora, to pole potencjalnych dramatów i konfliktów. Żona jest tylko dodatkiem do męża.

Teoretycznie żona dyplomaty mogłaby siedzieć w domu, sprzątać, gotować i czekać, aż mąż wróci z pracy. Lub realizować standardowy pakiet kobiecych zajęć: basen, tenis, zakupy, fryzjer, kosmetyczka. To za dnia. Gdy nadchodzi wieczór, trzeba iść na bankiet.

– W naszym zawodzie bankiet to ciąg dalszy dnia roboczego – wyjaśnia Paweł Dobrowolski, były konsul generalny w Szkocji, dziś rzecznik prasowy MSZ.

Konwencja wiedeńska o dyplomacji mówi, że podstawowym zadaniem dyplomaty jest zdobywanie informacji wszelkimi legalnymi sposobami. I tym różni się on od szpiega.

– Na bankiecie mąż łowi informację, a żona uśmiecha się i mówi, jak jej przyjemnie – instruuje Jerzy Surdykowski.

– Wydawaliśmy rocznie 150 przyjęć. Inni też wydawali. Nie wolno nie chodzić. To można znieawidzić. Nudy, czysta forma,

przesyt. Na własnych imprezach się nie jada, trzeba udawać, że się pije – mówi Stanisław Ciosek, były ambasador w Moskwie.

Bankiet we własnej ambasadzie żona polskiego dyplomaty najczęściej ogląda w kuchni. Fundusz reprezentacyjny mały, niewiele ambasad zatrudnia kucharza. Na ogół niby wszystko można kupić, ale gdzie w Dżakarcie, Nairobi lub Quito znaleźć pierogi z mięsem? A dania powinny być narodowe.

– Intendant przebierał się za kelnera, sprzątaczką za kelnerkę. On nalewał, ona roznosiła, a ja kroiłam, szatkowałam, nakładałam na półmiski. Dowoziłam z kraju książki kucharskie – dzieli się swoimi sposobami Nina Dziemidowicz, żona ambasadora w Egipcie. Podobnie sobie radziła, gdy chodziło o stroje: – Środowisko dyplomatów jest małe. Która baba wytrzyma psychicznie, jeśli będą ją ciągle oglądali w tej samej kiecce? Na szczęście umiem szyć, więc to skroiałam, tamto przerobiłam. Będąc w Polsce, jechałam do Łodzi, kupowałam “spady” po modelkach i jakoś szło.

Jak być dobrą żoną na placówce, tego nie uczy nikt. Ale oczekiwania względem żony są wyraźne. Mówi Irena Koźmińska, żona ambasadora RP w USA: “Ma jak najlepiej reprezentować swój kraj i dbać o jego interesy, towarzyszyć mężowi, wspierać go, a czasem nawet zastępować”.

Tak bywa, gdy odbywa się równocześnie wiele spotkań, uroczystości i mąż ambasador nie jest w stanie uczestniczyć we wszystkich. Bywają sytuacje delikatne, na przykład, gdy dyplomata egzotycznego państwa przychodzi na przyjęcie z czterema żonami. Z którą przywitać się jako pierwszą? Protokół dyplomatyczny to znacznie więcej niż umiejętność posługiwania się widelcem i nożem. W świecie dyplomacji szczegóły są ważne. Tam bardziej niż gdzie indziej sprawdza się porzekadło “jak cię widzą, takie o tobie mają zdanie”.

– Nie zapominajmy – mówi Ludwik Dembiński, były ambasador RP przy ONZ w Genewie – że na placówce reprezentuje się nie siebie, lecz swoje państwo.

*Według artykułu Jerzego Domagały w Magazynie
“Rzeczpospolitej”, 2000*

Analiza tekstu

✓ *Skrótownice*

MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych

USA (skrót angielski) – Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych

✓ **Zwroty**

przebierać się za (kogo?) – переодеваться, наряжаться (на маскараде) (кем?)

nie jest w stanie – не в состоянии

gdzie indziej – в другом месте

✓ **Wieloznaczność wyrazów**

zapalny { мед. воспалительный
воспламеняющий(ся), воспламеняемый
перен. горячий, пылкий

reprezentacja { представительство
спорт. сборная команда

stanowisko { пост, должность, положение
пост, пункт – stanowisko kontrolne
воен. позиция – stanowisko dowodzenia
точка зрения, позиция, отношение

stan { состояние, положение – stan wojenny, stan cywilny
уровень – stan wody
состав – stan osobowy
ист. сословие – stan szlachecki
штат
стан, талия
в устойч. сочет. – государство:
mąż stanu – государственный деятель
racja stanu – интересы государства
zamach stanu – государственный переворот
sekretarz stanu – государственный секретарь = министр иностранных дел (в США)

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

pięćóg { вареник
печёный пирог
пельмень

✓ **Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim**

temat	тема	przyjęcie	приём
przywilej	привилегия	przesyt	пресыщение
dramat	драма		

✓ **Składnia rzędu czasowników**

udawać (*kogo?*) – притворяться (*кем?*), делать вид

przestrzegać (*czego?*) – соблюдать (*что?*)

towarzyszyć (*komu?*) – сопровождать (*кого?*)

zagadywać (*kogo?*) – заговаривать (*с кем?*), обращаться (*к кому?*)

✓ **Różnice w znaczeniu wyrazów**

półmisek блюдо (посуда) danie блюдо (еда)

Na srebrnych półmiskach roznoszono dania kuchni arabskiej.

13. Po przeczytaniu tekstu podstawowego proszę odpowiedzieć “tak” czy “nie”:

1. Dyplomata ma ten sam cel co szpieg.
2. Żona jest tylko dodatkiem do męża.
3. Bankiet to najprzyjemniejsza część pracy dyplomaty.
4. Dla żon dyplomatów organizuje się specjalne szkolenie w systemie kształcenia kadr dyplomatycznych.
5. W świecie dyplomacji główne to forma.

14. Proszę użyć następujących wyrazów w odpowiedniej formie zastępując podkreślone słowa: *świat, zagadywać, środowisko, zakupy, były, posprzątać, bankiet, temat, niby, zastępować, pan ambasador, równocześnie, szpieg, uczestniczyć, szczyt, podstawowy, delegacja, zwłaszcza.*

1. Mam załadować kupione rzeczy do samochodu. 2. Żona nie rozpoczyna rozmowy o kwiatach i motylkach, szczególnie gdy omawiane są poważne problemy. 3. Zróbcie porządki po uroczystym przyjęciu. 4. Mój dawny kolega szkolny należy teraz do innego towarzystwa niż ja. 5. Ten rzekomy dyplomata jest agentem obcego wywiadu. 6. Czy będziesz pełnił moje funkcje, jak wyjadę w podróż służbową? 7. Jego Ekscelencja nie może w tym samym czasie brać udziału w kilku imprezach. 8. Głównym tematem rozmów na najwyższym szczeblu była sytuacja międzynarodowa.

15. Proszę uzupełnić tekst odpowiednimi wyrazami w odpowiedniej formie i, jeśli trzeba, od niektórych czasowników utworzyć rzeczowniki albo imiesłowy: *ambasada, ambasador, dyplomata, impreza, instruować, konsul, kwestia, placówka, przestrzegać, przyjęcie, reprezentacja, towarzyszyć, uroczystość.*

1. Zdajemy sobie sprawę, że problem żon, to także ... jakości ... państwa polskiego na świecie. 2. Najgorzej mają żony szefów placówek – ... i ... generalnych. 3. Przed wyjazdem nikt nie zaprosił mnie

na żadną rozmowę ... do MSZ. 4. Żona musi znać swoje miejsce, na ... nie może być dwuwładzy. 5. Co dla zawodowego ... jest karierą, dla jego żony oznacza przerwę w życiorysie. 6. Za nie ... nakazu grozi anulowanie wizy i wydalenie z kraju. 7. Policzmy, w Kairze jest 135 ..., niech każda zorganizuje tylko jedno ... w roku. 8. Myślę, że aktywnej kobiecie nie wystarczy ... mężowi podczas oficjalnych ... 9. W Waszyngtonie ... politycznych i dyplomatycznych jest bez liku.

16. Proszę przetłumaczyć:

Opowiada Nina Dziemidowicz:

W Egipcie pod patronatem prezydentowej Mubarakowej urządzane były bazy charytatywne. Każdy region prezentuje, co ma najlepszego.

Na plakacie reklamującym bazar europejski zobaczyłam niemal wszystkie flagi. Polskiej nie było. Powiedziałam sobie: tak nie może być. Do męża wystąpiłam o pożyczkę dwóch tysięcy dolarów. Przygotowałam biznesplan, powysyłałam faksy do polskich przedsiębiorstw z prośbą o udostępnienie materiałów lub wyrobów. Poleciałam do kraju, pochodziłam po sklepach i firmach. Kupowałam kryształ, lniane obrusy, ozdoby choinkowe. W efekcie polskie stoisko na bazarze było przebojem. Zarobiliśmy tyle, że zwróciłam dług i jeszcze sporo zostało dla kairskich sierot.

Мы так наловчились (зд. wyspecjalizować się), что перед отъездом устроили польский базар. Дамы из посольства выступили в национальных костюмах, я с мужем тоже, а как же. Я встречала, угощала, квасила капусту, мы приготовили бигус, борщок. Была польская водка, пиво, шелковые платки, сладости, паштеты. И флаг появился. Но, конечно, я могла сидеть и жаловаться, что нет средств.

17. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony(albo swoich wariantów):

	1	
- Panie ambasadorze!		Ekscelencjo!
- Czy wizyta prezydenta była owocna?		premiera; Jego Królewskiej Mości; sekretarza stanu udana
- Nie bardzo.		Czy ja wiem? Owszem.
- Czy Centrala podziela Pana zdanie?		Pana szef jest tego samego zdania
- Sądzę, że tak.		Myślę; według mnie; moim zdaniem

– Czy miejscowe władze szanują przywilej nietykalności dyplomatycznej?	przestrzegają
– Z całą pewnością, przecież to państwo cywilizowane!	Oczywiście. Naturalnie, demokratyczne; solidne

– Proszę Panią, na czym polega umiejętność bycia żoną dyplomaty?	sztuka
– Na tuszowaniu ubóstwa naszej dyplomacji, na nawiązaniu nieoficjalnych kontaktów tam, gdzie oficjalne są zamrożone, na towarzyszeniu mężowi na wszystkich imprezach, w końcu na jak najlepszym promowaniu swego kraju.	biedy; nędzy
stosunków
zerwane; byciu u boku
reklamowaniu

18. Proszę z tekstu podstawowego i dodatkowego "Przygoda afrykańska" oraz z ćwiczeń powybierać słownictwo "dyplomatyczne" i ułożyć zdania.

TEKSTY DODATKOWE

PRZYGODA AFRYKAŃSKA

Rozwój komunikacji lotniczej ogromnie ułatwił dyplomację osobistą, a także bezpośredni kontakt ambasad z Centralą. Niestety tłok i zamieszanie panujące na wszystkich lotniskach świata powoduje ogromne kłopoty z bagażem. Walizki podróżnych wędrują często w sposób nieprzewidywalny, a biuro przedmiotów zaginionych jest najbardziej pracowitym działem każdego dworca lotniczego. Przywilej nietykalności dyplomatycznej nie dotyczy niestety walizek oddanych na bagaż.

Pewien wyższy urzędnik naszego MSZ odbywał podróż inspekcyjną po krajach Afryki Zachodniej. Po dwóch tygodniach dostosował się już do miejscowych upałów i kiedy leciał do ostatniej stolicy na swojej trasie, zapakował do walizki wszystkie ubrania i siedział w samolocie w drelichowych spodniach, bawełnianej koszulce bez rękawów i w sandałach.

Mimo to, kiedy wylądował, po kilku minutach formalności paszportowych był już zlany potem. Błogosławił więc swój lekki strój do chwili, kiedy witający go urzędnicy ambasady nie stwierdzili, że walizka gościa nie dotarła razem z nim do celu. Dopiero na drugi dzień linia lotnicza zawiadomiła, że walizka powędrowała do Dakaru, a stamtąd została wysłana do Paryża, gdzie będzie na lotnisku oczekiwać swego właściciela.

A tymczasem nasz dygnitarz już nazajutrz po przyjeździe miał rozmowę i przyjęcie u prezydenta państwa. O zakupieniu garderoby nie mogło być mowy nie tylko ze względów finansowych, ale po prostu z powodu całkowitego braku tekstyliów na rynku, nawet czarnym. Więc zaczęło się przymierzanie w ambasadzie spodni, butów, koszul i marynarek należących do nielicznego personelu placówki, który jak na złość składał się z ludzi drobnych i szczupłych. Jedynie krawat i skarpetki pasowały idealnie. Reszta uwierała, piła pod pachami, ścisła szyję, krępowała ruchy.

Prezydent miał na szczęście poczucie humoru i przygoda gościa stała się jedynie przedmiotem żartów. Wizyta przebiegała owocnie. Ale kiedy po dwóch dniach gość odlatywał do Paryża, musiał oddać wszystkie pożyczone ciuchy i wsiadł do samolotu znowu w drelichowych spodniach i kusej koszulce.

Ten etap podróży był męczący i zawierał nieprzewidziane postoje na afrykańskich lotniskach, w czasie których nasz podróżny porządnie się spocił. W dodatku niezgrabna stewardesa rozlała mu na kolana kawę. Kiedy więc samolot wylądował wreszcie na paryskim lotnisku, ambasador wyglądał rozpaczliwie. Zwłaszcza że był to listopad, temperatura zbliżała się do zera, a zacinający deszcz ze śniegiem zdążył przemoczyć naszego dyplomata w przejściu między drzwiczkami samolotu a autobusem.

W rezultacie, kiedy podał swój paszport urzędnikowi kontroli granicznej, ten spojrział na dokument, a następnie ze zdumieniem i podejrzliwością na stojącą przed nim postać.

– Pan jest ambasadorem? – zapytał sceptycznie, po czym skinął na policjanta i kazał zaprowadzić podróżnego na posterunek.

Dwie godziny trwały badania, wyjaśnienia i poszukiwania w składach lotniska zaginionej walizki. Kiedy dyplomata przebrał się wreszcie w toalecie policyjnej i wyszedł jeszcze zmarznięty, ale już dostojny i przyjął przeprosiny policji – przyrzekł sobie, że bez względu na pogodę będzie zawsze podróżować, jak na dyplomata przystało: w ciemnym ubraniu i białej koszuli.

Według wydania "Noty i anegdoty dyplomatyczne".

Warszawa, 1977

KOMENTARZ DO TEKSTU

Centrala центр, зд. MSZ

dostosować się приспособиться

drelichowy тиковый (тик – лёгкая ткань)

wylądować приземлиться

dygnitarz сановник

uwierać жать, давить

pić pod pachami жать под мышками

rozpaczliwie отчаянно

krępować сковывать
ciuchy барахло, тряпки
zacinający секущий

posterunek зд. отделение (по-
лиции)

WIERSZE

Wisława Szymborska

POCHWAŁA SNÓW

We śnie
maluję jak Vermeer van Delft.
Rozmawiam biegle po grecku
i nie tylko z żywymi.
Prowadzę samochód,
który jest mi posłuszny.
Jestem zdolna,
piszę wielkie poematy.
Słyszę głosy
nie gorzej niż poważni święci.
Bylibyście zdumieni
świećnością mojej gry na fortepianie.
Fruwam, jak się powinno,
czyli sama z siebie.
Spadając z dachu
umiem spaść miękko w zielone.
Nie jest mi trudno
oddychać pod wodą.
Nie narzekam:
udało mi się odkryć Atlantyde.
Cieszy mnie, że przed śmiercią
zawsze potrafię się zbudzić.
Natychmiast po wybuchu wojny
odwracam się na lepszy bok.
Jestem, ale nie muszę
być dzieckiem epoki.
Kilka lat temu
widziałam dwa słońca.
A przedwczoraj pingwina.
Najzupełniej wyraźnie.

KOMENTARZ DO TEKSTU

święty святой
sama z siebie сама по себе
fruwać порхать

narzekać жаловаться
natychmiast немедленно, сразу
же

NAGROBEK

Tu leży staroświecka jak przecinek
autorka paru wierszy. Wieczny odpoczynek
raczyła dać jej ziemia, pomimo że trup
nie należał do żadnej z literackich grup.
Ale też nic lepszego nie ma na mogile
oprócz tej rymowanki, łopianu i sowy.
Przechodniu, wyjmij z teczki mózg elektronowy
i nad losem Szymborskiej podumaj przez chwilę.

KOMENTARZ DO TEKSTU

przecinek запятая

łopian лопух

pomimo несмотря на

los судьба

rymowanka стихок

MUZEUM

Są talerze, ale nie ma apetytu,
Są obrączki, ale nie ma wzajemności
od co najmniej trzystu lat.

Jest wachlarz — gdzie rumieńce?

Są miecze — gdzie gniew?

I lutnia ani brzęknie o szarej godzinie.

Z braku wieczności zgromadzono

dziesięć tysięcy starych rzeczy.

Omszały woźny drzemie słodko

zwiesiwszy wąsy nad gablotką.

Metale, glina, piórko ptasie

cichutko tryumfują w czasie.

Chichocze tylko szpilka po śmieszce z Egiptu.

Korona przeczekała głowę.

Przegrała dłoń do rękawicy.

Zwyciężył prawy but nad nogą.

Co do mnie, żyję, proszę wierzyć.

Mój wyścig z suknią nadal trwa.

A jaki ona upór ma!

A jak by ona chciała przeżyć!

KOMENTARZ DO TEKSTU

obrączka обручальное кольцо

gablotka витринка

wachlarz веер

szpilka булавка, шпилька

omszały зд. дряхлый

śmieszka хохотунья, насмешница

woźny зд. смотритель

wyścig гонка

Lekcja 25

Tematy gramatyczne

Stopniowanie przymiotników

Odmiana rzeczownika **przyjaciel** w liczbie mnogiej

Stopniowanie przymiotników

Качественные прилагательные образуют степени сравнения как с помощью суффиксов, так и описательно, например: *trudny – trudniejszy – najtrudniejszy; gorzki – bardziej gorzki – najbardziej gorzki.*

1) Tworzenie stopnia wyższego za pomocą przyrostków

Сравнительная степень образуется с помощью суффиксов **-sz-**, **-'ejsz-**.

Суффикс **-sz-** присоединяется к основам на один согласный, например: *sprawiedliwy – sprawiedliwszy*, а также к основам на **rd**, **st**, например: *twardy – twardszy*.

Перед суффиксом **-sz-** происходит чередование некоторых согласных основы, а именно: **l – ł, g – ż, c – t**, а также гласных, а именно: **'a – 'e, a – ę**, например: *biały – bielszy, długi – dłuższy, gorący – gorętszy*.

Суффикс **-'ejsz-** присоединяется к основам, оканчивающимся на три согласных, например: *bystry – bystrzejszy*, а также к основам на два согласных, которые трудно произнести перед **-sz**, например: *mężny – mężniejszy, jasny – jaśniejszy, ciepły – ciepłejszy, łatwy – łatwiejszy*. Перед данным суффиксом также происходит чередование или смягчение согласных основы.

Прилагательные с суффиксами **-k-**, **-ok-**, **-ek-** образуют сравнительную степень не от основы, а от корня, например: *ciężki – cięższy, szeroki – szerszy, daleki – dalszy*.

В основах на **s** на месте этого согласного выступает **ź**, например: *wysoki – wyższy, niski – niższy, bliski – bliższy*.

2) Tworzenie stopnia najwyższego

Превосходная степень образуется от сравнительной путём прибавления приставки **naj-**, например: *nowszy – najnowszy, starszy – najstarszy*.

Все прилагательные в сравнительной и превосходной степени изменяются по родам, числам и падежам, например: *starszy brat, starszego brata; starsza siostra, starszej siostry; starsze*

dziecko, starszego dziecka; starsze siostry, starszych sióstr; starsi bracia, starszych braci itd.

1. Proszę utworzyć stopień wyższy i najwyższy od następujących przymiotników:

świeży, jasny, miły, dumny, doskonały, bogaty, stary, potrzebny, twardy, łatwy, bliski, silny, głęboki, krótki, głodny, ostry, szybki, ładny.

3) Właściwości stopniowania niektórych przymiotników

Следующие прилагательные образуют сравнительную и превосходную степень супплетивно, т. е. от других основ:

dobry	– lepszy	– najlepszy
zły	– gorszy	– najgorszy
duży	– większy	– największy
mały	– mniejszy	– najmniejszy

Сравнительная и превосходная степень прилагательного **wielki** совпадает с соответствующими формами прилагательного **duży**, например: *wielki gmach, większy gmach*.

Прилагательное *lekki* образует степени сравнения следующим образом: *lekki – lżejszy – najlżejszy*.

2. Proszę użyć stopnia wyższego lub najwyższego:

1. Kopernik był jednym z (wielki) uczonych w Polsce. 2. Ten pałac to jeden z (piękny) gmachów stolicy. 3. Który dom jest (wysoki), ten czy tamten? 4. Nasza drużyna zwyciężyła, bo była (silna). 5. Twój płaszcz jest (krótki) niż suknia. 6. Andrzej jest (dobry) sportowcem w naszej grupie. 7. Kto jest wśród was (młody)?

3. Proszę użyć odpowiedniego przymiotnika w odpowiednim stopniu:

1. Mieszkamy na ... piętrze tego domu. 2. Na wiosnę poziom wody w rzekach jest ... niż w lecie. 3. Michał jest ... narciarzem wśród studentów uczelni. 4. Szynka jest według mnie ... niż kielbasa. 5. Ta fabryka zajmuje ... przestrzeń niż tamta.

4) Użycie spójników i przyimków przy przymiotnikach w stopniu wyższym i najwyższym

При сравнении качества разных предметов прилагательные в сравнительной степени требуют употребления сравнительного союза **niż**, после которого сравниваемое слово ставится в именительном падеже, например: *Jestem starszy niż ty* или предлога **od**, после которого сравниваемое слово ставится в родительном падеже, например: *Jestem starszy od ciebie*.

Превосходная степень требует при сравнении предлогов: **z, spośród** (из числа) и **wśród** (среди) с родительным падежом, например: *Jestem najstarszy z was Kto jest najsilniejszy spośród was? On jest najmłodszy wśród nas.*

4. Proszę użyć stopnia wyższego lub najwyższego:

1. Te jabłka, które kupiłaś dziś są (dobre) niż te, co kupiłaś w zeszłym tygodniu, 2. Moja walizka jest (lekka) od twojej. 3. Te pantofle są jeszcze (złe) niż te, które mierzyłam w domu towarowym w naszym mieście. 4. Wasze nowe mieszkanie jest (małe) ze wszystkich, które dotychczas (до сих пор) widziałam. 5. Wybrałeś chyba (duży) bukiet ze wszystkich, które były w sklepie. 6. To jest (stary) pomnik w Warszawie. 7. (Młody) z moich braci ma na imię Władysław. 8. Ten gmach jest (wysoki) w naszym mieście. 9. Te ciastka są (smaczne) niż tamte.

5. Proszę dokończyć zdania:

1. Jerzy jest starszy ... 2. Zofia jest najmłodsza... 3. Te kwiaty są ładniejsze... 4. Andrzej jest najsilniejszy ... 5. Jesteś zdrowsza i silniejsza ... 6. Praca kolegi Kieleckiego była najlepsza ...

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Твой чемодан тяжелее моего. 2. Рубашка, купленная вчера, больше, чем моя старая. 3. Какая из прочитанных тобою книг самая интересная? 4. Платье легче плаща. 5. Сегодня выступает один из самых знаменитых певцов. 6. Волга длиннее и шире Вислы. 7. Зимой ночи длиннее, чем летом. 8. В декабре самые короткие дни. 9. У меня самая маленькая комната в квартире, но самая светлая.

7. Proszę użyć odpowiedniej formy stopnia najwyższego:

1. Jaka góra jest (wysoki) szczytem Karpat? 2. Ze wszystkich polskich książek, które przeczytałam tego lata, (ciekawa) była powieść Dąbrowskiej "Noce i dnie". 3. Mam trzy siostry. (Stara) jest inżynierem, średnia malarką, (młoda) jest jeszcze na studiach.

5) Użycie wzmacniających partykuł przy przymiotnikach w stopniu wyższym i najwyższym

При сравнительной степени может употребляться частица **coraz**, выражающая нарастание качества, например:

W październiku noce są coraz dłuższe (все длиннее).

При превосходной степени может употребляться частица **jak**, указывающая на высшую степень качества, например:

Lubię tłumaczyć jak najtrudniejsze teksty (самые трудные).

8. Proszę użyć wzmacniających partykuł przy stopniu wyższym lub najwyższym:

1. Zaczyna się zima; pogoda jest ... (chłodniejsza).

2. Czekamy na twój ... (najszybszy) przyjazd. 3. Nasz chłopiec rośnie bardzo szybko: za każdym miesiącem jest ... (wyższy).

4. Znowu pada, pogoda jest ... (gorsza).

6) Stopniowanie opisowe

Сравнительная и превосходная степень прилагательных может быть образована описательно с помощью слов *bardziej*, *najbardziej*, например:

trudny – bardziej trudny – najbardziej trudny.

Некоторые прилагательные образуют степени сравнения только описательно, например:

zmęczony – bardziej zmęczony – najbardziej zmęczony;

chory – bardziej chory – najbardziej chory.

9. Proszę użyć stopnia wyższego lub najwyższego opisowo:

1. Mam wrażenie, że dziś jesteś jeszcze ... zmęczona niż wczoraj. 2. Egzamin z języka polskiego był dla mnie ... trudny niż egzamin z literatury obcej. 3. Profesor powiedział, że wszyscy odpowiadali dobrze, a ... zadowolony był z odpowiedzi Michalskiego.

4. Języki wschodnie są dla nas ... trudne, niż europejskie. 5. Ten proszek od bólu głowy jest ... gorzki, niż tamten.

Odmiana rzeczownika przyjaciel w liczbie mnogiej

M./W.	przyjaciele
D.	przyjaciół
C.	przyjaciółom
B.	przyjaciół
N.	przyjaciółmi
Msc.	o przyjaciołach

В косвенных падежах множественного числа выступает видоизменённая основа: *przyjaciół (-oł)*.

10. Proszę użyć odpowiedniego przypadku liczby mnogiej wyrazu *przyjaciel*:

1. Często spotykam się z 2. Nie znam twoich 3. Dużo słyszałem o jego 4. Autor powieści posłał ją swoim

- bliski** близкий
bystry быстрый
carat царизм
carski царский
cenić ценить
coraz все (усилительная частица)
daleki далёкий, дальний
dekabrysta декабрист
doskonały 1) превосходный, отличный, прекрасный; 2) совершенный, идеальный, абсолютный
dzielny 1) мужественный, храбрый, 2) энергичный
gorący горячий, жаркий
hasło зд. лозунг, девиз
kłęska 1) поражение; 2) неудача, несчастье, бедствие
kłopot беспокойство, забота, проблема
krytyk критик
łączyć соединять
na czele во главе
nastrój настроение
nienawiść ненависть
odbyć пройти, проделать (путь, путешествие)
ogólny общий, всеобщий
organy орган (инструмент)
patrzeć смотреть, глядеть
poezja поэзия
postępowy прогрессивный
powrócić (do czego?) возвратиться, вернуться
przyjaciel друг
przyjaźń дружба
przyjąć принять
rewolucjonista революционер
samotność одиночество
serdeczny сердечный (об отношениях)
- skrzypce** скрипка
sonet сонет
społeczeństwo общество, общественность
stowarzyszenie общество (организация)
stracić утратить, потерять (безвозвратно)
tajny тайный, секретный
tęsknota тоска, грусть
twardy твёрдый, жёсткий
ucisk гнёт
umilowanie (do czego?) влечение (к чему-л.)
ustrój строй, устройство
utwór произведение
uważać 1) (za kogo? za co?) считать (кем? чем?), полагать; 2) (na kogo? na co?) беречь (кого? что?), смотреть (за кем? чем?) беречь, остерегаться; 3) быть внимательным, наблюдать
wpłynąć повлиять
wspaniały прекрасный, великолепный
wspólny общий, совместный
wszelki всевозможный
wydarzenie событие
wygnanie ссылка, чужбина
zabronić (czego?) запретить (что?)
zapał энтузиазм
zawiązać się завязаться
zesłanie ссылка (куда-л.)
zgubić потерять, затерять
zły 1) злой; 2) плохой
znaczenie значение
znakomity отличный, превосходный, великолепный, замечательный

MICKIEWICZ W ROSJI

Adam Mickiewicz, poeta, o którym znany krytyk polski Boy Żeleński pisał, że zrobił z języka polskiego „najdoskonalsze skrzypce, najwspanialsze organy, najbogatszą orkiestrę”, został wysłany przez rząd carski do Rosji za udział w tajnych stowarzyszeniach młodzieży. Opuścił kraj, do którego już nigdy nie powrócił.

“Litwo! Ojczyzno moja! ty jesteś jak zdrowie;
Ile cię cenić trzeba, ten tylko się dowie,
Kto cię stracił”.

Tak rozpoczyna Mickiewicz “Pana Tadeusza”, swój najpiękniejszy utwór.

Postępowe koła społeczeństwa rosyjskiego w Petersburgu przyjęły serdecznie najznakomitszego poetę polskiego. W Petersburgu zapoznał się Mickiewicz z Bestużewem, Rylejewem i innymi rewolucjonistami, stojącymi na czele tajnych stowarzyszeń dekabrystów.

Cele dekabrystów, którzy dążyli do lepszego, sprawiedliwszego ustroju, bliskie były Mickiewiczowi, który cenił hasło: “Za waszą wolność i naszą”*. Uważał on dekabrystów za towarzyszy broni; Rylejewa i Bestużewa pokochał jak swoich najbliższych przyjaciół. O dekabrystach Mickiewicz powiedział: “Tajne te stowarzyszenia składały się z najdzielniejszej, najpełniejszej zapału i najbardziej czystej młodzieży rosyjskiej”.

Z Petersburga poeta wyjechał do Odessy. Odbył stamtąd dwumiesięczną podróż na Krym, gdzie po raz pierwszy w życiu oglądał tak piękną przyrodę. Z podróży tej i z tęsknoty do dalekiej ojczyzny zrodziły się jego “Sonety Krymskie”.

W Odessie Mickiewicz był niedługo. Władze zabroniły mu pobytu na południu. Zamieszkał w Moskwie. Przez pierwsze kilka miesięcy czas upływał mu w tęsknocie i samotności; spotykał się tylko ze starymi przyjaciółmi Polakami. Może wpłynął na to ogólny ciężki nastrój po klęsce dekabrystów, a może własne coraz większe kłopoty materialne.

Nastrój ten zmienił się dopiero wtedy, gdy poeta wszedł do środowiska literatów rosyjskich, a szczególnie, gdy zapoznał się z największym poetą rosyjskim Aleksandrem Puszkinem.

Między rosyjskim a polskim poetą zawiązała się od razu serdeczna przyjaźń. Łączyła ich nienawiść do caratu, do wszelkiego

* Лозунг польских повстанцев.

ucisku, gorąca tęsknota do wolności i miłowanie poezji. Gdy Mickiewicz w Paryżu dowiedział się o śmierci wielkiego poety rosyjskiego, napisał artykuł "Aleksander Puszkina" i podpisał go: "Jeden z przyjaciół Puszkina". W artykule tym nazywa "Oniegina" "jego najpiękniejszym, najoryginalniejszym i najnarodowszym" utworem.

O pobycie Mickiewicza w Rosji Boy Żeleński pisał:

"Zesłanie do Rosji było wygnaniem, ale i wyzwoleniem, było, można powiedzieć, najszcześniejszym wydarzeniem w życiu Mickiewicza i tak on sam na to patrzył... To były najpiękniejsze, najszcześniejsze lata jego życia".

Analiza tekstu

✓ Składnia rzędu

uważać (za kogo? za co?) – считать (кем-л., чем-л.)

uważać (na kogo? na co?) – присматривать (за кем-л., за чем-л.)

zabronić (czego?) – запретить (что-л.)

bronić (kogo? czego?) – защищать (кого-л., что-л.)

11. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Przez kogo Mickiewicz został wysłany do Rosji? 2. Czy wrócił jeszcze na Litwę? 3. Jak przyjęły poetę postępowe koła społeczeństwa rosyjskiego? 4. Z kim zapoznał się Mickiewicz w Petersburgu i w Moskwie? 5. Dlaczego cele dekabrystów były Mickiewiczowi bliskie? 6. Dlaczego opuścił Odessę? 7. Jak upływał mu czas w pierwszych miesiącach pobytu w Moskwie? 8. Co wpłynęło na nastrój poety? 9. Co łączyło dwóch wielkich poetów? 10. Jak Mickiewicz nazwał "Oniegina"? 11. Co pisał Boy Żeleński o pobycie Mickiewicza w Rosji? 12. Co pisał o jego poezji?

12. Proszę uzupełnić tekst czasownikami w odpowiedniej formie z przyimkiem lub bez przyimka:

1. Wszyscy ... kolegę Wojcickiego ... dobrego tłumacza.	uważać
opuścić
bronić
zabronić
2. Matka wyszła na chwilę z kuchni i poprosiła córkę, żeby ... mleko.	
3. Helena ..., że Kuba nie ma racji.	
4. Mickiewicz ... Litwę na zawsze.	
5. Znow ... dwa wyrazy w ćwiczeniu – mówi nauczyciel do chłopca.	
6. Każdy żołnierz ... Ojczyzny.	
7. Rząd carski ... Mickiewiczowi powrotu do kraju.	
8. Turyści ... Kraków ... najpiękniejsze miasto w Polsce.	

✓ **Użycie wyrazów**

(z)gubić – (по)терять (то, что возможно найти); затерять
(s)tracić – (по)терять (безвозвратно); (по)нести потерю (в сочетании с отвлечённым существительным)

ogólny **общий** (всеобщий) wspólny **общий** (совместный)

13. Proszę użyć wyrazów “ogólny”, “wspólny”, “zgubić”, “stracić” w odpowiedniej formie:

1. ... dziś dużo czasu na chodzenie po sklepach – powiedział Andrzej. 2. Marysia ... chustkę do nosa. 3. Dziadkowie i rodzice mieli ... mieszkanie. 4. Po godzinach biurowych odbyło się ... zebranie. 5. ... widok miasta był piękny. 6. Planujemy z Nowakami ... wyjazd na wczasy. 7. Nie mogłem wysłać listu, bo ... adres. 8. Nie ... czasu, chodź do nas. 9. Ona podczas wojny ... swego małego brata i dopiero po roku odszukała go. 10. Oni ... podczas wojny ojca, który zginął w walce. 11. Nie mam wykształcenia (образования) specjalnego, mam tylko 12. Po chorobie ona ... apetyt. 13. Dla takiej dziewczyny każdy chłopak może głowę

✓ **Zwroty**

towarzysz broni – товарищ по оружию, однополчанин, соратник
stać na czele – стоять во главе, возглавлять

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

broń	оружие, род войск
kłopot	беспокойство, забота, проблема
zamieszkać	поселиться

✓ **Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim**

skrzypce скрипка organy оргán

14. Proszę połączyć dwie części zdań:

1. W poniedziałek odbyło się	jesteście już po kolacji. po raz pierwszy. spotkanie byłych towarzyszy broni. stoi inżynier Nowak. w małym drewnianym domku. młodzież tańczy.
2. Na czele tej firmy	
3. Z problemem tym spotykam się	
4. Zamieszkaliśmy na całe lato	
5. Niech pani sobie nie robi z nami kłopotu:	
6. Orkiestra gra,	

15. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Один из друзей Пушкина, поэт-декабрист Кюхельбекер (Küchelbecker) провёл в ссылке много лет и не вернулся оттуда. Он умер в изгнании. 2. Когда Мицкевич покидал Литву, он не знал, что никогда туда не вернётся. 3. Наш кружок состоит из молодых литераторов и критиков. 4. Я читаю роман известного польского прогрессивного автора второй половины XIX века. 5. Мицкевич и Пушкин были соратниками в борьбе за свободу. 6. Мицкевич встречался с Рылеевым и Бестужевым. Он считал себя другом декабристов. 7. В изгнании Мицкевич испытывал (miał) всё большие материальные трудности. 8. Оружием поэта является поэзия. 9. Пребывание в России имело для Мицкевича особое значение. 10. Царские власти запретили великому русскому поэту Пушкину жить в столице. Он был выслан из Петербурга.

16. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

- Z kim spędziłeś wczorajszy wieczór?
- Z przyjaciółmi.
- Było wam wesoło?
- Wesoło i przyjemnie. Jeden z przyjaciół ma piękny głos.
- Czy on coś śpiewał?
- Oczywiście. Cudownie śpiewał piosenki ludowe.

2

- Kto z was jest starszy: ty czy też twój przyjaciel Jurek?
- Jestem od Jurka starszy o jeden miesiąc.
- Jesteście więc w jednym wieku. A mnie się zdawało, że on jest starszy.
- To chyba dlatego, że on już ma siwe włosy.

3

- Czy pani czytała "Pana Tadeusza"?
- Czytałam nie tylko ten piękny poemat, ale i inne utwory Mickiewicza, lecz, niestety, prawie wszystkie po rosyjsku.
- Dlaczego?
- Pani przecież wie, że jestem Rosjanką. Polskiego nauczyłam się dopiero niedawno.
- Rozumiem panią. Mnie również czytanie klasyków w języku, który znam słabo, nie sprawiłoby przyjemności.

17. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

- Urodziłam się dwadzieścia lat temu.	dziewiętnaście
o rok
- Jesteś więc ode mnie młodsza o dwa lata.	

<ul style="list-style-type: none"> – Okazuje się, że to ja wśród nas jestem najstarszy. 	najmłodszy
2	
<ul style="list-style-type: none"> – Byłyśmy w teatrze, Basia i Marysia miały miejsca bliższe, w szóstym rzędzie. – A gdzie siedziała Ola? – Ona miała miejsce w dalszym rzędzie. 	w kinie, dalsze; w piętnastym bliższym
3	
<ul style="list-style-type: none"> – Trzcinińscy mają ładny samochód. – Uważam, że nasz jest ładniejszy. – Dlaczego tak uważasz? – Nasz samochód jest szybszy. 	motocykl; rower lepszy sądzisz nowocześniejszy
4	
<ul style="list-style-type: none"> – Kupuję nowe meble. Nie wiem, co kupić do spania. – To nie problem. Może pan kupi tapczan? – Tapczan jest najwygodniejszy, ale zajmuje dużo miejsca. – To może pan kupi kanapę? – Kanapa jest niewygodna do spania. – To już nie wiem, co panu zaproponować. – Kupię łóżko: jest najtańsze. 	jaki mebel łóżko łóżko jest najlepsze

18. Proszę użyć odpowiedniej formy wyrazu „przyjaciel”:

PRZYJACIELE

Żyli dwaj ... (*kto?*).
 Jakich dzisiaj niewiele.
 Byli ... (*kogo?*) wzorem.
 Raz wędrowali borem.
 Wtem wprost ku ... (*komu?*)
 Miś zmierza. Niewesoło!
 Zwierz zęby szczyryć zaczął.
 Ach, pożre wnet ... (*kogo?*).
 Na szczęście obok rosły
 Dwie niebosiężne sosny.
 Leszek – hops! Już na drzewie.
 Mieszek, jak wleźć tam, nie wie.
 Więc błaga: “Pomóż dziś mi,
 ... (*kim?*) byliśmy!”
 Krzyczy tak, wreszcie mdleje.
 Miś mruknął: “Martwych nie jem...”

I odszedł. Złazł Leszek:
“Żyjesz? Ach, jak się cieszę.
Czułeś oddech niedźwiedzia?”
“Tak, nawet coś powiedział:
Bym nie polegał zgoła
Na takich ... (*na kim?*)”.
Prawdziwi ... (*Wołacz!*)
O, jakże was niewiele.

Według bajki Adama Mickiewicza

19. Proszę poszukać pełnej biografii Mickiewicza (w encyklopediach, Internecie) i opowiedzieć ją kolegom.
20. Po przeczytaniu tekstów dodatkowych proszę: a) powiedzieć, o jakich szczegółach życiorysu Adama Mickiewicza dowiadujemy się z jego utworów? b) podać swój wariant tłumaczenia któregoś wiersza poety.

TEKSTY DODATKOWE

Utwory Adama Mickiewicza

DO M... (MARYLI)*

Precz z moich oczu!... posłucham odrazu,
Precz z mego serca!... i serce posłucha,
Precz z mej pamięci!... Nie! tego rozkazu
Moja i twoja pamięć nie posłucha.
 Jak cień tem dłuższy, gdy padnie zdaleka,
 Tem szerzej koło żałobne roztoczy,
 Tak moja postać, im dalej ucieka,
 Tem grubszym kirem twą pamięć pomroczy.

Na każdym miejscu i o każdej dobie,
Gdziem z tobą płakał, gdziem się z tobą bawił,
Wszędzie i zawsze będę ja przy tobie,
Bom wszędzie cząstkę mej duszy zostawił.
 Czy zadumana w samotnej komorze
 Do arfy zbliżysz nieумыślną rękę,
 Przypomnisz sobie: właśnie o tej porze
 Śpiewałam jemu tę samą piosenkę.

Czy grając w szachy, gdy pierwszemi ściegi
Śmiertelna złowi króla twego matnia,

* Wiersz napisany w roku 1822

Pomyślisz sobie: tak stały szeregi,
Gdy się skończyła nasza gra ostatnia.

Czy to na balu w chwilach odpoczynku
Siędziesz, nim muzyk tańce zapowiedział,
Obaczysz próżne miejsce przy kominku,
Pomyślisz sobie: on tam ze mną siedział.

Czy książkę weźmiesz, gdzie smutnym wyrokiem
Stargane ujrzysz kochanków nadzieje,
Złożywszy książkę z westchnieniem głębokiem,
Pomyślisz sobie: ach, to nasze dzieje...

A jeśli autor po zawilej probie
Parę miłosną naostatek złączył,
Zagasisz świecę i pomyślisz sobie:
Czemu nasz romans tak się nie zakończył?

Wtem błyskawica nocna zamigoce,
Sucha w ogrodzie zaszeleszczy grusza,
I puszczyk z jękiem w okno załopoce...
Pomyślisz sobie, że to moja dusza.

Tak w każdym miejscu i o każdej dobie,
Gdziem z tobą płakał, gdziem się z tobą bawił,
Wszędzie i zawsze będę ja przy tobie,
Bom wszędzie cząstkę mej duszy zostawił.

KOMENTARZ DO TEKSTU

żałobny траурный
kir чёрная (траурная) ткань
pierwszemi ściegi на первых
ходах
matnia ловушка, западня
nim zapowiedział прежде чем
объявил

wyrok приговор
stargane зд. разбитые
po zawilej probie зд. после
серьёзного испытания
puszczyk z jękiem załopoce не-
ясыть (серая сова) со сто-
ном забьётся

STEPY AKERMAŃSKIE*

Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu,
Wóz nurza się w zieloność i jak łódka brodzi,
Śród fali łąk szumiących, śród kwiatów powodzi,
Omijam koralowe ostrowy burzanu.

Już mrok zapada, nigdzie drogi ni kurhanu;
Patrzę w niebo, gwiazd szukam, przewodniczek łodzi;

* Sonety Krymskie

Tam z dala błyszczący obłok? Tam jutrzienka wschodzi?
 To błyszczący Dniestr, to weszła lampa Akermanu.
 Stójmy! – jak cicho! – Słyszę ciągnące żurawie,
 Których by nie dościgły źrenice sokoła;
 Słyszę, kędy się motyl kołysa na trawie,
 Kędy wąż śliską pierśią dotyka się zioła.
 W takiej ciszy – tak ucho natężam ciekawie,
 Że słyszałbym głos z Litwy.– Jedźmy, nikt nie woła!

 KOMENTARZ DO TEKSTU

przestwór зд. простор, ширь	nie dościgłyby źrenice sokoła не
brodzić рыскать	увидели бы глаза сокола
śród fali łąk зд. среди волн лугов	kędy <i>узм.</i> 1) где; 2) куда, как
śród powodzi среди половодья,	dotyka się zioła касается тра-
разлива	винки
jutrzienka 1) утренняя заря, рас-	natężać напрягать
свет; 2) утренняя звезда	

АККЕРМАНСКИЕ СТЕПИ

Выходим на простор степного океана,
 Воз тонет в зелени, как чёлн в равнине вод,
 Меж заводей цветов, в волнах травы плывёт
 Минуя острова багряного бурьяна.
 Темнеет. Впереди – ни шляха, ни кургана;
 Жду путеводных звёзд, гляжу на небосвод;
 Вон блещет облако, а в нём звезда встаёт:
 То за стальным Днестром маяк у Аккермана.
 Как тихо! Постоим. Далёко в стороне
 Я слышу журавлей в незримой вышине:
 Внемлю, как мотылёк в траве цветы колышет,
 Как где-то скользкий уж, шурша, в бурьян ползёт.
 Так ухо звука ждёт, что можно бы расслышать
 И зов с Литвы ... Но в путь! ... Никто не позовёт!
Перевод И. Бунина

TRZECH BUDRYSÓW*

Ballada litewska

Stary Budrys trzech synów, tęgich jak sam Litwinów,
 Na dziedziniec przyzywa i rzecze:

* Wiersz napisany w latach 1827–1828

“Wyprowadźcie rumaki i narządźcie kulbaki,
A wyostrzcie i groty i miecze.

Bo mówiono mi w Wilnie, że otrąbią niemylnie
Trzy wyprawy na świata trzy strony:
Olgię ruskie posady, Skirgieł Lachy sąsiady,
A ksiądz Kiejstut napadnie Teutony.

Wyście krzepcy i zdrowi, jedźcie służyć krajowi,
Niech litewskie prowadzą was bogi!
Tego roku nie jadę, lecz jadącym dam radę,
Trzej jesteście i macie trzy drogi.

Jeden z waszych biec musi za Olgiędem ku Rusi,
Ponad Ilmen, pod mur Nowogrodu;
Tam sobole ogony i srebrzyste zasłony
I u kupców tam dziengi jak lodu.

Niech zaciągnie się drugi w księdza Kiejstuta cugi,
Niechaj tępi Krzyżaki psubraty;
Tam bursztynów jak piasku, sukna cudnego blasku
I kapłańskie w brylantach ornaty.

Za Skirgiełłem niech trzeci poza Niemen przeleci,
Nędzne znajdzie tam sprzęty domowe;
Ale zato wybierze dobre szable, puklerze,
I mnie stamtąd przywiezie synowę.

Bo nad wszystkich ziem branki, miłsze Laszki kochanki,
Wesolutkie jak młode koteczki,
Lice bielsze od mleka, z czarną rzęsą powieka.
Oczy błyszczą się jak dwie gwiazdeczki.

Stamtąd ja przed półwiekiem, gdym był młodym
człowiekiem,

Laszkę sobie przywiozłem za żonę;
A choć ona już w grobie, jeszcze dotąd ją sobie
Przypominam, gdy spojrzę w tę stronę”.

Taką dawszy przestrozę, błogosławił na drogę;
Oni wsiedli, broń wzięli, pobiegli.
Idzie jesień i zima, synów niema i niema,
Budrys myślał, że w boju poległi.

Po śnieżystej zamieci, do wsi zbrojny mąż leci,
A pod burką wielkiego coś chowa.

“Ej to kubeł, w tym kuble nowogrodzkie są ruble?”
– “Nie, mój ojczy, to Laszka synowa!”

Po śnieżystej zamieci, do wsi zbrojny mąż leci,
A pod burką wielkiego coś chowa.

“Pewnie z Niemiec, mój synu, wiesziesz kubel bursztynu?”

– “Nie, mój ojciec, to Laszka synowa!”

Po śnieżystej zamieci, do wsi jedzie mąż trzeci;

Burka pełna, zdobyczy tam wiele;

Lecz nim zdobycz pokazał, stary Budrys już kazał

Prosić gości na trzecie wesele.

KOMENTARZ DO TEKSTU

dziedziniec двор

rzecze зд. говорит

rumak скакун

narządźcie kulbaki приготовьте, наладьте сёдла

groń стрела, дротик

otrąbią niemylnie совершенно точно объявят (дословно: протрубят)

wyprawa поход

ogon хвост

zaciągnie się w cugi зд. вступит в ряды (дословно: впряжётся)

tępić зд. истреблять

bursztyń янтарь

kapłańskie ornaty одеяния священников

nędzny бедный, нищий

sprzęt domowy домашний скарб

puklerz щит

branka пленница

zamieć метель

chować прятать

kubel ведро, ушат

wesele свадьба

БУДРЫС И ЕГО СЫНОВЬЯ

Три у Будрыса сына, как и он, три литвина.

Он пришёл толковать с молодцами.

“Дети! сёдла чините, лошадей проводите,

Да точите мечи с бердышами.

Справедлива весть эта: на три стороны света

Три замышлены в Вильне похода.

Паз идёт на поляков, а Ольгерд на пруссаков,

А на русских Кестут воевода.

Люди вы молодые, силачи удалые

(Да хранят вас литовские боги!),

Нынче сам я не еду, вас я шлю на победу;

Трое вас, вот и три вам дороги.

Будет всем по награде: пусть один в Новеграде

Поживится от русских добычей.

Жёны их, как в окладах, в драгоценных нарядах;

Домы полны; богат их обычай.

А другой от пруссаков, от проклятых крыжаков,

Может много достать дорогого.

Денег с целого света, сукон яркого цвета,
Янтаря – что песку там морского.

Третий с Пазом на ляха пусть ударит без страха.
В Польше мало богатства и блеску,
Сабель взять там не худо; но уж верно оттуда
Привезёт он мне на дом невестку.

Нет на свете царицы краше польской девицы.

Весела, что котёнок у печки,
И как роза румяна, а бела, что сметана;
Очи светятся, будто две свечки!

Был я, дети, моложе, в Польшу съездил я тоже
И оттуда привёз себе жёнку;
Вот и век доживаю, а всегда вспоминаю
Про неё, как гляжу в ту сторону”.

Сыновья с ним простились и в дорогу пустились.

Ждёт, пождёт их старик домовитый,
Дни за днями проводит, ни один не приходит.
Будрыс думал: уж видно убиты!

Снег на землю валится, сын дорогою мчится,
И под буркою ноша большая.
“Чем тебя наделили? что там? Ге! не рубли ли?” –
“Нет, отец мой; полячка младая”.

Снег пушистый валится; всадник с ношею мчится,
Чёрной буркой её покрывая.

“Что под буркой такое? Не сукно ли цветное?” –
“Нет, отец мой; полячка младая”.

Снег на землю валится, третий с ношею мчится,
Чёрной буркой её прикрывает.
Старый Будрыс хлопочет и спросить уж не хочет,
А гостей на три свадьбы сзывает.

Перевод А. Пушкина

WSTĘP DO POEMATU “PAN TADEUSZ”

Litwo! Ojczyzna moja! ty jesteś jak zdrowie;
Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie,
Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie
Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie.

Panno święta, co jasnej bronisz Częstochowy
I w Ostrej świecisz Bramie! Ty, co gród zamkowy
Nowogródzki ochraniasz z jego wiernym ludem!

Jak mnie, dziecko, do zdrowia powróciłaś cudem,
(Gdy od płaczącej matki pod Twoją opiekę
Ofiarowany, martwą podniosłem powiekę;
I zaraz mogłem pieszo do Twych świątyń progu
Iść za wrócone życie podziękować Bogu),
Tak nas powrócisz cudem na Ojczyzny łono.
Tymczasem przenoś moją duszę utęsknioną
Do tych pagórków leśnych, do tych łąk zielonych,
Szeroko nad błękitnym Niemnem rozciągnionych;
Do tych pól malowanych zbozem rozmaitem,
Wyłaczanych pszenicą, posrebrzanych żytem;
Gdzie bursztynowy świerzop, gryka jak śnieg biała,
Gdzie panińskim rumieńcem dzięcielina pała,
A wszystko przepasane jakby wstęgą, miedzą
Zieloną, na niej zrzadka ciche grusze siedzą.

 KOMENTARZ DO TEKSTU

cud чудо

ofiarowany pod Twoją opiekę
зд порученный Твоему по-
кровительству

łąka луг

zboże rozmaite различные хле-
ба, злаки

żyto рожь

bursztynowy świerzop янтарная
полевая горчица

gryka гречиха

dzięcielina pała rumieńcem кле-
вер пылает румянцем

wstęga лента

miedza межа

Lekcja 26

Tematy gramatyczne

Liczebniki główne: a) odmiana liczebników 1– 4; b) związek zgody między liczebnikami 1– 4 a określonymi rzeczownikami
 Odmiana rzeczowników **człowiek, rok** w liczbie mnogiej
 Sposoby oznaczania liczby osób
 Imiesłowy nieodmiennie (przysłówkowe): a) imiesłów nieodmienny współczesny; b) imiesłów nieodmienny uprzedni

Liczebniki główne

a) Odmiana liczebników 1–4

Числительное **jeden**, имеющее формы мужского, женского и среднего рода: *jeden, jedna, jedno*, склоняется как прилагательное.

Числительное **dwa** имеет формы мужского/среднего и женского рода.

Остальные количественные числительные не имеют форм рода. Количественные числительные, относящиеся к существительным, обозначающим мужчин, имеют лично-мужскую форму.

Odmiana liczebnika dwa

Przyp.	F. męskoosobowa	F. męska nieosobowa i nijaka	F. żeńska
M.	dw-aj, dw-óch, dw-u	dw-a	dw-ie
D.	dw-óch, dw-u	dw-óch, dw-u	dw-óch, dw-u
C.	dw-om, dw-u	dw-om, dw-u	dw-om, dw-u
B.	dw-óch, dw-u	dw-a	dw-ie
N.	dw-oma, dw-u	dw-oma, dw-u	dw-oma, dw-iema
Msc.	o dw-óch, o dw-u	o dw-óch, o dw-u	o dw-óch, o dw-u

Различия в склонении родовых форм числительного **dwa** наблюдаются в именительном, винительном и творительном падежах.

Odmiana liczebnika trzy

Przyp.	F. męskoosobowa	F. niemęskoosobowa
M.	trz-ej, trz-ech	trz-y
D.	trz-ech	trz-ech
C.	trz-em	trz-em
B.	trz-ech	trz-y
N.	trz-ema	trz-ema
Msc.	o trz-ech	o trz-ech

По этому образцу склоняется и числительное **cztery**.

b) Związek zgody między liczebnikami 1 – 4 a określanymi rzeczownikami

Числительное **jeden**, также как и в русском языке, согласуется в роде и падеже со стоящим при нем существительным, например:

Na stole leży **jeden** ołówek. Nie mam ani **jednego** ołówka.

При числительных *dwaj, dwa, dwie, trzech, trzy, czterej, cztery* существительные ставятся, в отличие от русского языка, в именительном падеже множественного числа, например: *dwaj przyjaciele, dwa stoły, dwie studentki, trzech wykładowcy, trzy domy, czterej koledzy, cztery książki*.

Сказуемое при таких сочетаниях ставится во множественном числе, например:

Dwaj koledzy **poszli** do teatru. Trzy książki **leżały** na półce.

При формах именительного падежа *dwóch (dwu), trzech, czterech* существительное ставится в родительном падеже множественного числа, а сказуемое в 3-м лице единственного числа (для глаголов прошедшего времени и условного наклонения – в среднем роде), например:

Dwóch (dwu) astronomów **przyszło** do obserwatorium. Trzech braci **mieszkało** razem. Przy każdym stoliku **siedzi** czterech gości.

1. Proszę napisać liczebniki literami:

1. Ten dom budowali 2 znani architekci. 2. Byliśmy w teatrze na "3 siostrach" Czechowa. 3. 4 kolegów wyjechało razem na wczasy. 4. Rozmawiałem z 2 kolegami. 5. Przed 4 dniami byliśmy na wycieczce. 6. Gdyby 2 z was zostały, to byśmy mogły skończyć wszystko do wieczora. 7. Przyjdźcie wszyscy 3. 8. Przyjdźcie wszystkie 3. 9. Moi 2 młodsi synowie jeszcze są studentami. 10. Nad projektem nowej fabryki pracowało 4 znanych inżynierów. 11. Poszliśmy do parku we 3. 12. chodziłyśmy do Zofii we 2. 13. Jeździłam na południe z 3 koleżankami. 14. 2 kolegów nie mogło przyjść na wykłady. 15. 4 studenci zdają egzaminy dziś i 3 jutro. 16. W naszej grupie jest tylko 4 mężczyzn.

2. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. У него три сына и две дочери. 2. У неё четыре сестры и ни одного брата. 3. В дом отдыха приехали два врача и три инженера. 4. Я буду у тебя с двумя товарищами. 5. На четырнадцатом этаже живут четыре чиновника, три врача, два архитектора. 6. Эту книгу написали два известных математика.

Odmiana rzeczowników człowiek, rok w liczbie mnogiej

Множественное число существительных *człowiek, rok* образуется супплетивно, т. е. от другой основы.

M./W.	ludzie	lata
D.	ludzi	lat
G.	ludziom	latom
B.	ludzi	lata
N.	ludźmi	latami (laty)
Msc.	o ludziach	o latach

Примечание. В некоторых словосочетаниях сохранилась старинная форма творительного падежа, например: *dawnymi laty* (в прежние годы), *przed laty* (прежде, много лет назад).

Sposoby oznaczenia liczby osób

Для обозначения числа людей употребляется слово **osoby** с соответствующими числительными, например:
W pokoju były dwie osoby (два человека).

Слово **ludzie** в обозначениях количества чаще соответствует русскому “народ”, например:

Na placu było dużo ludzi. – На площади было много народа.

3. Proszę uzupełnić tekst odpowiednimi wyrazami:

1. Synek pana Waclawa ma dwa 2. Jerzy ukończył studia przed dwoma 3. W niedzielę w parku zawsze jest dużo 4. Ile masz ... ? 5. Za trzy ... Ziutek pójdzie do szkoły. 6. Dawniej rodzice Ciarka co ... przyjeżdżali do nas; teraz są już starzy i od trzech ... nigdzie nie wyjeżdżają. 7. Wszyscy wyszli, zostały tylko trzy

4. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Сколько лет твоему брату? 2. Вся семья: четыре сестры, их мужья, три сына старшей сестры и две дочери младшей занимаются спортом. 3. На этой остановке в автобус сели две женщины и двое мужчин. 4. Четыре человека сидят, три человека стоят у окна. 5. Она окончит институт через два года. 6. Анна уже два года учит английский язык. 7. В субботу вечером во всех кинотеатрах бывает много народу.

Imiesłowy nieodmienne (przysłówkowe)

В польском языке существует два типа деепричастий: 1) деепричастия со значением одновременности, образуемые от

основ глаголов несовершенного вида; 2) деепричастия со значением предшествования, образуемые от основ глаголов совершенного вида.

a) Imiesłów nieodmienny współczesny

Деепричастие со значением одновременности образуется от основы настоящего времени (3-го лица множественного числа) с тем же суффиксом **-ąc**, что и действительное причастие, например:

Czas teraźniejszy	Imiesłów odmienny współczesny	Imiesłów nieodmienny współczesny
czytaj-ą bior-ą	czytaj-ący bior-ący	czytaj-ąc bior-ąc

Деепричастия со значением одновременности образуются только от глаголов несовершенного вида, например:

Czy pisząc tę pracę korzystałeś ze słownika?

Глагол *być* образует деепричастие со значением одновременности от основы будущего времени: *bed-ę* – *będ-ąc*.

О знаках препинания при деепричастных оборотах говорится в разделе “Орфография”.

b) Imiesłów nieodmienny uprzedni

Деепричастие со значением предшествования образуется от основы прошедшего времени глаголов совершенного вида с помощью суффиксов **-wszy**, **-szy**.

Суффикс **-wszy** присоединяется к основам на гласный, например:

Bezokolicznik	Czas przeszły (3. os. l.p. r. m.)	Imiesłów uprzedni
przeczyta-ć	przeczyta-ł	przeczyta-wszy
zrobi-ć	zrobi-ł	zrobi-wszy
włoży-ć	włoży-ł	włoży-wszy
zją-ć	zją-ł	zją-wszy
przejrze-ć	przejrza-ł	przejrza-wszy

Суффикс **-szy** присоединяется к основам на согласный (причём суффикс прошедшего времени **-ł** сохраняется), например:

Bezokolicznik	Czas przeszły (3 os. 1. p. r. m.)	Imiesłów uprzedni
wnieś-ć	wniósł	wniósł-szy
wejś-ć	wszedł	wszedł-szy
zjeś-ć	zjadł	zjadł-szy

5. Proszę utworzyć od podanych bezokoliczników imiesłów nieodmienny współczesny:

1. Wanda leżała na kanapie (czytać) książkę. 2. Bardzo się spieszę – powiedział Leszek (podać) mi rękę. 3. Pociąg jechał (nie zatrzymywać się) na żadnej stacji. 4. Wczoraj (być) w teatrze widziałam naszego profesora. 5. Nie (mieć) ani chwili czasu nie mogłam zatelefonować do ciebie. 6. Nie trzeba się zatrzymywać (przechodzić) przez ulicę. 7. Nigdy nie czytaj (leżeć). 8. Lubię pracować (słuchać) jednocześnie radia. 9. Pracuję (stać).

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Сняв пальто и шапку, я вошёл в комнату. 2. Выходя из квартиры, я встретился с господином Кузьминым, который живёт на последнем этаже. 3. Мы шли, разговаривая о только что увиденной пьесе. 4. Я сидел в углу, ни на что не откликаясь. 5. Мы часто сидели вместе в библиотеке, читая какие-нибудь книги. 6. Возвращаясь домой, я встретился с паном Мигульским. 7. Изучая в Италии право и медицину, Коперник работал над новой теорией строения вселенной. 8. Покидая Литву, Мицкевич не знал, что он её никогда уже не увидит.

Słownik do tekstu

dawny 1) прежний, старый, бывший; 2) старинный, древний; 3) бывший

gdyż так как, потому что

jednakowy одинаковый

liczba число, количество

mimo to несмотря на (э)то

należać (do kogo? do czego?)
принадлежать

nieco несколько, слегка, чуть-чуть

nieobecny отсутствует; отсутствующий

niewłaściwy 1) неправильный, ненадлежащий, неподходящий; 2) неуместный, бестактный

oba оба

obecny 1) присутствующий, присутствует; 2) нынешний

po prostu просто

podobno будто бы, говорят

podobny (do kogo? do czego?) похожий, подобный, такой же

podwójny двойной

pojedynczy отдельный, единичный, одиночный

pokrewny родственный

porównanie сравнение

porównywać сравнивать

praktycznie практически

punkt 1) пункт; 2) точка

rozmowa разговор

slawista славист

slawistka славист (женщина)

słowiański славянский

w każdym razie во всяком случае

wdawać się w szczegóły вникать в подробности

właściwie собственно говоря

wstęp 1) вступление, введение;
2) вход (право входа)
wytlumaczyć объяснить, рас-
толковать
zanim прежде чем

zastanawiać się (nad czym?)
раздумывать
zdarzenie событие
zjazd съезд
zobaczyć się повидаться

TEKST PODSTAWOWY

ROZMOWA O GRAMATYCE

Janek: Zosiu, chciałbym cię o coś zapytać. Ale to chyba będzie długa rozmowa. Czy masz trochę czasu?

Zosia: Owszem. Gdyby nie to, że chcę się zobaczyć z jedną z koleżanek, mogłabym nawet nie pójść na wykłady. Jeden z naszych profesorów jest nieobecny. Wyjechał na zjazd slawistów. Przechodząc korytarzem słyszałam, jak powiedział do pani profesor Zajączkowskiej, że wróci dopiero za dziesięć dni. Inny profesor, ten co wykłada historię języków słowiańskich, jest podobno chory. Jak dwóch profesorów jest nieobecnych, to właściwie nie ma po co chodzić.

Janek: Historia języków słowiańskich... Właśnie to mnie zainteresowało. Jesteś slawistką ...

Zosia: No, slawistką to ja jeszcze nie jestem. Jestem po prostu studentką drugiego roku. Jeszcze mam przed sobą kilka lat studiów. Dużo wody upłynie, zanim zostanę slawistką "z prawdziwego zdarzenia"* . Ale o co ci chodzi?

Janek: Ty jesteś studentką drugiego roku, a ja przecież nie ukończyłem jeszcze szkoły.

Zosia: Wiem doskonale, że jesteś uczniem ósmej klasy, ale nie rozumiem, po co mi to przypominasz. Po co ten długi wstęp? Mów od razu.

Janek: No to posłuchaj. Uczę się rosyjskiego już cztery lata. No, może nie cztery lata, ale w każdym razie już czwarty rok. Ale nie wszystko rozumiem. Mam pewne kłopoty z gramatyką. Dlaczego na przykład po polsku mówi się "dwa domy", a po rosyjsku "dwa doma"? Niby wszystko takie podobne, a mimo to zupełnie inne. Czy możesz mi to wytłumaczyć?

Zosia: Naturalnie. Nic łatwiejszego. Zaraz ci wszystko wytłumaczę. Często bywa tak, że ludzie nie zwracają żadnej uwagi na swój język, nie zastanawiają się nad tym, jak mówią. Dopie-

* z *prawdziwego zdarzenia* (букв.: из события, действительно имевшего место) – означает нечто действительно, настоящее.

ro gdy zaczną się uczyć jakiegoś języka obcego zaczynają porównywać dwa języki. Takie porównania szczególnie często przychodzą do głowy, gdy człowiek ma do czynienia z dwoma językami pokrewnymi, na przykład polskim i rosyjskim. Wiesz przecież, że oba te języki należą do rodziny języków słowiańskich.

Janek: No wiem, oczywiście. Ale teraz, to już twój wstęp zaczyna być nieco za długi.

Zosia: Masz rację. Więc nie wdając się w szczegóły powiem ci krótko. Po rosyjsku przy liczebnikach dwa, trzy, cztery używa się mianownika dawnej liczby podwójnej. Praktycznie rzecz biorąc, można by nawet powiedzieć, dopełniacza liczby pojedynczej, gdyż obie te formy są jednakowe. Ale z punktu widzenia naukowego będzie to niewłaściwe. Kontynuuję tę myśl. Więc po polsku...

Janek: Po polsku, to ja przecież wiem.

Zosia: Jak wiesz, to powiedz.

Janek: W języku polskim po liczebnikach dwa, trzy, cztery używamy mianownika liczby mnogiej. Teraz już wszystko zrozumiałem. Dziękuję ci, siostrzyczko.

Analiza tekstu

✓ Wieloznaczność wyrazów

należać (*do kogo?*) { принадлежать (*кому?*)
относиться (*к кому?*)

dawny { прежний, старый, бывлой
старинный, давний, древний
бывший

obecny { присутствующий, присутствует
нынешний, теперешний

punkt { точка (знак препинания)
точка (геометрическая фигура)
пункт (в разн. значениях)
разг. ровно, точно

✓ Zwroty

mieć do czynienia (*z kim? z czym?*) – иметь дело (*с кем-л., с чем-л.*),
сталкиваться (*с чем-л.*)

O co chodzi? – В чём дело?

w każdym razie – во всяком случае
nie łatwiejszego – нет ничего проще, проще простого
zwracać (na co?) uwagę – обращать на что-л. внимание
(co?) przychodzi (przyszło) do głowy – (что-либо) пришло в го-
лову, взбрело на ум
nie wdając się w szczegóły – не вдаваясь в подробности
praktycznie rzecz biorąc – практически
z punktu widzenia – с точки зрения

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym
brzmieniu*

po prostu	просто	podobny	похожий
		podobno	будто бы

7. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Kim jest Janek? 2. Z kim rozmawia? 3. O co pyta na początku rozmowy? 4. Co mu siostra odpowiada? 5. Czy Zosia uważa siebie za prawdziwą slawistkę? 6. Czego Janek nie zrozumiał w gramatyce rosyjskiej? 7. Jak mu Zosia wytłumaczyła? 8. Czy ma Pan/i podobne problemy z nauką polskiego?

8. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Będziemy u was punkt o piątej. 2. Obecny dyrektor naszej firmy jest młodszy od dawnego. 3. Ten projekt praktycznie rzecz biorąc jest do niczego. 4. To mnie nie obchodzi, to nie mój kłopot. 5. Wytłumacz mi, dlaczego nie byłeś obecny na wykładach. 6. Dawny kierownik naszego biura znowu pracuje u nas. 7. Francuski i włoski to języki pokrewne. 8. Mój punkt widzenia na tę sprawę jest zupełnie inny. 9. Pociąg nie zatrzymuje się w tym punkcie. 10. Jesteś bardzo podobny do dziadka. 11. Po prostu nie rozumiem, o co mu chodzi. 12. Nigdy nie miałem do czynienia z aparatem fotograficznym. 13. Chodzi o to, że profesor jest chory.

9. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я бы очень хотел с тобой повидаться. 2. Скажи мне, в чём дело. Почему ты не бываешь на лекциях? 3. Дело в том, что этот текст больше. 4. Все студенты нашего курса (года) присутствовали на лекции. 5. Этот плащ мне велик. 6. Ваши (обращаясь к женщине) дочери похожи на вас. 7. Профессор Новак знает несколько славянских языков. 8. Он часто имеет дело с техническими переводами. 9. Присутствовавшие при этом событии лица не смогли его одинаково описать.

10. Proszę użyć odpowiedniego wyrazu: *niby, podobno, zanim, nieco, po prostu*:

1. Podróż była ... dłuższa, niż myśleliśmy z początku.
2. Okazało się, że Zgólkowie ... zapomnieli o twoich urodzinach.
3. ... Zenon chce studiować slawistykę.
4. Nie zapomnij wysłać telegram ... wyjedziesz.
5. Dzieci ... nie rozumieją, co dorośli mówią, ale faktycznie tak nie jest.

11. Proszę przetłumaczyć na język polski:

Я учусь в медицинском институте (букв.: изучаю медицину). Я уже на четвёртом курсе. Мой старший брат славист. Он читает лекции в Варшавском университете. Он знает четыре славянских языка, а я только два: польский и русский. Это родственные языки, поэтому мне не очень трудно было учить русский язык. Но иногда я делаю ошибки. Ведь есть так много слов похожих по звучанию, но различных по значению. В прошлом году я начал также учить английский. Если сравнивать языки, то английский труднее. Успехи у меня пока небольшие. Однако я буду продолжать его изучать.

12. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

- Czy czytałeś powieść “Czterej pancerni i pies”?
- Tak. Nawet oglądałem film w telewizji zrobiony na jej podstawie.
- Dlaczego: “Czterej pancerni i pies”? Przecież można powiedzieć: “Czterech pancernych i pies”.
- Masz rację. Mówimy “trzej mężczyźni” i “trzech mężczyzn”.
- Dobrze, że był tylko jeden pies.
- Bo dwa psy by się pogryzły.

SŁOWOTWÓRSTWO

От количественных числительных “*dwa*”, “*trzy*”, “*cztery*” образуются следующие прилагательные: *podwójny, potrójny, poczwórny*.

TEKST DODATKOWY

WIELKA NARODOWA ARIA

Wokół Chopina panuje od wielu już lat atmosfera zachwytu i szacunku. Oczywiście nie każdy jego utwór spotykał się z entuzjazmem. Byli też tacy krytycy, którzy wprost z bezczelnym uporem

odmawiali Fryderykowi talentu. Tych ludzi drażnił nie tyle sam typ owego talentu, ile treść owej muzyki, jej narodowy i ludowy charakter, obcy ludziom wychowanym przez wytworne salony.

Zdarzało się i tak, że nawet wśród przyjaciół i zwolenników spotykał się z niezrozumieniem. Od wielu już na przykład lat namawiano go, aby napisał operę, symfonię... Szczególnie zaś często wracała sprawa opery. Operę radził pisać profesor Elsner, radzili ją pisać przyjaciele Wojciechowski, Witwicki, Zaleski. Nawet pani Sand i Mickiewicz byli zdania, że koroną, najwyższym szczytem i osiągnięciem chopinowskiego dzieła winna stać się opera i tylko opera.

Opera jednak nie powstała. W dodatku Chopin prawie nie zajmował się innymi niż fortepian instrumentami. Posądzano go niegdyś o ubóstwo twórcze. "Cóż to za kompozytor – pytali ci i owi – który nie potrafi przekroczyć wąskich granic jednego instrumentu? Gdzie jego symfonia, gdzie zaś przede wszystkim jego opera?"

Fryderyk odpowiadał dobrodusznymi kpinkami. Tak się zresztą do owych utyskiwań w ciągu ostatnich lat przyzwyczaił, że jeśli go nie zanadto nudziły, to częstokroć wywoływały dobry humor.

Ustalił sobie nawet metodę, z czasem aż kilka metod, odpowiadania na zarzuty.

Pierwsza z nich była najprostsza. Gdy męczył pytaniami osobnik, któremu odpowiedzieć wypadało tylko z grzeczności – Fryderyk złośliwie podnosił prawą brew.

– Pyta pan – uśmiechał się – czemu opery nie piszę?

– Tak.

– Dobrze – kiwał poważnie głową Chopin – odpowiem. Ale dopiero wtedy, kiedy mi pan odpowie na moje pytanie.

– Proszę bardzo.

Chopin patrzył w sufit i stawiał pytanie:

– Dlaczego pan nie lata?

Tamten baraniał:

– J-jak to dlaczego? – i nie wiedząc, czy Chopin kpi czy też zwariował, dodawał – bo... bo nie umiem.

– A widzi pan – uciął Fryderyk – ja też nie umiem. Ani latać ani pisać oper.

Rozmówca albo się obrażał, albo nie. W każdym jednak razie sprawie opery dawał spokój.

Inteligentniejszym odpowiadał również po prostu:

– Nie każecie pisać poetom powieści... nie każcie mi pisać oper.

I znów wszystko było w porządku.

Czasami jednak nie mógł się wykić jednym pytaniem lub jedną odpowiedzią. Zdarzyło się tak na przykład z okazji urodzin pani Sand, która zaprosiła kilku starych przyjaciół Chopina. Przybył sam Mickiewicz, który od razu swym zwyczajem zaszył się milcząc w najciemniejszym kącie – był Witwicki i kilku innych.

Witwicki zawsze uchodził za nudziarza. Tym zaś razem szczególnie uporczywie począł się dopytywać, kiedy Chopin zabierze się wreszcie do tworzenia wielkiej narodowej opery.

W Paryżu znów plotkowano na ten temat, kilku zaś zawodowych blagierów przysięgało już nawet, że na własne uszy słyszeli fragmenty głównych arii.

Początkowo Fryderyk odpowiadał żartami, potem trochę się rozzłościł. Nie pomagało. Witwicki był uparty – i jak każdy uparty nieco tępawy. Należało mu raz wreszcie wytłumaczyć spokojnie i rozumnie całe zagadnienie.

– Moi drodzy – rzekł. – Chcecie, bym napisał wielką narodową operę. To znaczy, że mam napisać, jak już wiele razy mówiliście, jakiś historyczno-muzyczny dramat o życiu któregoś z naszych sławnych królów czy hetmanów. Tak?

Witwicki pukał palcem w stół:

– Ot to, to... o to właśnie!

Fryderyk wzruszył ramionami.

– Oczywiście. Mam napisać uverture z fanfarami na dwanaście trąb, potem cztery akty z fanfarami na czterdzieści trąb i arię dla tenora, który będzie wiercił się po scenie w tekturowej koronie i będzie śpiewając moją arię robił oko do dam siedzących w lożach.

– Po co te kpiny? – oburzył się Witwicki.

– Nie kpiny, ale prawda – odrzekł ostro Fryderyk. I nagle uśmiechnął się. – Powiem wam jednak, że może jakaś, wielką narodową arię uda mi się napisać. Więcej: przed kilku dniami napisałem coś w tym stylu i ... i chyba wam to teraz zagram.

Wszyscy oniemieli ze zdumienia i ciekawości. Jak to? – czyżby Chopin, który od tylu lat odżegnywał się od stworzenia historycznej opery, przystąpił wreszcie do tej pracy? Wszyscy czekali w najwyższym napięciu – słowa Fryderyka były niezwykłym zaskoczeniem.

Fryderyk usiadł do fortepianu – i zagrał mazurka, prostego mazurka, który zaczyna się pojedynczą, liryczną melodią, kończy się zaś tą samą melodią zbudowaną na akordach i już nie liryczną, lecz bohaterską, groźną niemal.

Witwicki nic nie rozumiał. Z wyraźnym rozczarowaniem wzruszył ramionami.

– Tak ... – bąkał – tak, to ładne. Ale – rozzłościł się nagle – czemu nas okłamujesz? Nie jest to aria, tylko mazurek. I nie królewską historię przypomina, tylko chłopskie tańce i piosenki.

Fryderyk wstał.

– Bo to jest moja narodowa sztuka. Rozumiesz? Nie aria dla króla w tekturowej koronie, tylko pieśń żywego ludu, mojego narodu.

– Tez mi naród – burknął Witwicki – ciemne chłopstwo.

Tu jednak wskoczył Mickiewicz. Głos jego zadudnił gniewem:

– Jak to? – spytał. – Czy jeszcze nie zrozumieliście, kto jest właściwie narodem? Nie zrozumieliśmy tego dziesięć lat temu, nie daliśmy narodowi wolności. A przecież przede wszystkim dlatego przegraliśmy wojnę z carem i póty ją będziemy przegrywali, póki jej właśnie lud, właśnie chłop i biedak nie rozpocznie. A jeśli chcemy wygrać wojnę o swą narodową sztukę, to komu ją mamy poświęcać i od kogo mamy się uczyć? Właśnie od tych, u których uczył się i których sercem spamiętał Chopin.

Słuchano w pokornym milczeniu. Potem zaś Fryderyk nie dopuścił nikogo do głosu – zaczął grać i grał do późna w noc. Świece i lampy przygasły, w pokoju gęstniały cienie – muzyka zaś rozwijała się coraz piękniej, coraz wspanialej.

Skończył swój koncert owym mazurkiem, którego już dziś raz grał. Dzięki ceniom w pokoju nikt nie zauważył, że przy ostatnich taktach wymknęły mu się spod powiek dwie łzy. Jedna z nich odbiła światło wygasających świec, a spłynąwszy po policzku spadła na klawisz fortepianu.

Według "Opowieści o Chopinie" Jerzego Broszkiewicza

KOMENTARZ DO TEKSTU

wokół вокруг

panować господствовать

od wielu lat уже много лет

zachwył восторг

szacunek уважение

wprost прямо

bezczelny наглый, нахальный

upór 1) упорство; 2) упрямство

odmawiać (czego?) отказывать

drażnić раздражать

treść содержание

wytworny изысканный, изящный

zdarzać się случаться, происходить

zwolennik сторонник

namawiać (na co?) уговаривать

radzić советовать

osiągnięcie достижение

winien должен

w dodatku вдобавок

posądzać (o co?) подозревать

ubóstwo twórcze творческое бессилие

przekroczyć превысить; пере-
шагнуть
kpić издеваться
utyskiwanie сетование
przyzwyczać się привыкнуть
częstokroć зачастую
ustalić metodę установить метод
wypadalo удобно было
złośliwie язвительно
baranieć балдеть
ucinał зд. останавливал
rozmówca собеседник
obrażać się обижаться
wykpić się отделаться, отшу-
титься
zaszył się w kącie забился в угол
uchodzić (za kogo?) считаться
(кем?)

nudziarz скучный человек, за-
нуда
plotkować сплетничать
przysięgać клясться
blagier хвастун, врун
słyszeć na własne uszy слышать
самому
zagadnienie проблема
pukać стучать
wzruszyć ramionami пожать пле-
чами
tektura картон
robić oko подмигивать, строить
глазки
odżegnywać się отрещиваться
zaskoczenie неожиданность

Lekcja 27

Tematy gramatyczne

Liczebniki główne od 5 i wyżej
Składnia liczebników od 5 i wyżej
Rzeczownik **brat** w liczbie mnogiej
Odmiana rzeczowników **miesiąc, tysiąc, pieniądz** w liczbie mnogiej
Rzeczowniki odczasownikowe

Liczebniki główne od 5 i wyżej

Количественные числительные, начиная с 5, не образуют форм рода и имеют следующие падежные формы:

Przyp.	Forma męskoosobowa	Forma niemęskoosobowa
M.	pięciu	pięć
D.	pięciu	pięciu
C.	pięciu	pięciu
B.	pięciu	pięć
N.	pięciu (pięcioma)	pięciu (pięcioma)
Msc.	o pięciu	o pięciu

Окончание **-u** выступает во всех падежах лично-мужской формы, а в нелично-мужской форме – во всех падежах, кроме именительного и винительного; в творительном падеже существует параллельная форма на **-oma**. Остальные числительные в пределах первых двух десятков склоняются по этому же образцу:

sześć	– sześciu	czternaście	– czternastu
siedem	– siedmiu	piętnaście	– piętnastu
osiem	– ośmiu	szesnaście	– szesnastu
dziewięć	– dziewięciu	siedemnaście	– siedemnastu
dziesięć	– dziesięciu	osiemnaście	– osiemnastu
jedenaste	– jedenastu	dziewiętnaście	– dziewiętnastu
dwanaście	– dwunastu	dwadzieścia	– dwudziestu
trzynaście	– trzynastu		

По типу *dwadzieścia – dwudziestu* склоняются названия следующих двух десятков:

trydzieści – trzydziestu
czterdzieści – czterdziestu

У числительных от *pięciu* до *dziesięciu* конечные согласные основы мягкие; у числительных от *jedenastu* до

czterdziestu – твёрдые. Названия остальных десятков склоняются следующим образом:

pięćdziesiąt	– pięćdziesięciu
sześćdziesiąt	– sześćdziesięciu
siedemdziesiąt	– siedemdziesięciu
osiemdziesiąt	– osiemdziesięciu
dziewięćdziesiąt	– dziewięćdziesięciu

В разговорной речи обычно произносят [pień]dziesiąt, [sześ]dziesiąt, dzie[wień]dziesiąt, [szej]set, dzie[wień]set.

1. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Такая вещь стоит от пятидесяти до семидесяти рублей.
2. На экскурсию едет восемьдесят человек.
3. Внизу нас ждёт группа из девяноста человек.

Составные числительные образуются так же, как и в русском языке: *dwadzieścia jeden, dwadzieścia dwa*.

При склонении изменяются по падежам все составные части, например: *trzydziestu pięciu*.

2. Proszę napisać słownie używając odpowiedniego przypadku:

- 22 (dom). 34 (jabłko). 45 (bułka). 56 (koń). 67 (zeszyt). 78 (robotnica). 89 (hotel).

Названия первых четырёх сотен склоняются следующим образом: *sto – stu, dwieście – dwustu, trzysta – trzystu, czterysta – czterystu*.

В названиях последующих сотен изменяется первая составная часть, а вторая остается без изменений: *pięćset – pięciuset, sześćset – sześciuset, siedemset – siedmiuset, osiemset – ośmiuset, dziewięćset – dziewięciuset*.

3. Proszę napisać słownie liczebniki główne:

1. Na tej widowni mieści się od 700 do 800 osób.
2. Tam było od 300 do 400 osób.
3. Tam jest około 900 domów.

4. Proszę napisać słownie następujące liczebniki główne:

125, 468, 254, 895, 531, 947, 375, 739, 664, 283.

5. Proszę nazwać liczbę przedmiotów wymienionych z prawej strony:

trzy ...	sześć ...	biurko	
cztery ...	osiem ...		rok
trzy ...	piętnaście ...		wóz

dwaj ...	dziesięciu ...	człowiek
dwa ...	czterdzieści ...	milion
dwa...	trzydzieści ...	napis
dwa ...	sześćdziesiąt osiem ...	rower
trzy ...	pięć ...	depesza
trzej ...	sześciu ...	przyjaciel
cztery ...	dwadzieścia ...	stacja
dwa ...	trzydzieści ...	samochód
trzy ...	pięćdziesiąt ...	tablica
dwie ...	dziewięćdziesiąt...	suknia

Составные числительные с единицей на конце имеют следующие свойства:

- они не изменяются по родам;
- числительное *jeden* не изменяется в составе этих числительных ни по родам ни по падежам*;
- имя существительное ставится при них в родительном падеже множественного числа, например: *dwadzieścia jeden stołów, sto trzydzieści jeden książek, czterdzieści jeden długopisów*.

6. Proszę napisać liczebniki główne słownie i użyć odpowiedniego przypadku rzeczowników:

- 51 (jajko).
- 61 (hotel).
- 71 (okno).
- 81 (dziewczynka).
- 91 (rok).

Składnia liczebników od 5 i wyżej

При подлежащем, выраженном сочетанием числительного от 5 и выше с существительным, сказуемое стоит в 3-м лице единственного числа, а в прошедшем времени и условном наклонении в среднем роде, например:

Na biurku **leży** pięć książek.

Na biurku **leżało** sześć książek. Gdybym położyła jeszcze dwie, **leżałoby** osiem.

В косвенных падежах (кроме винительного, совпадающего с именительным), а также в именительном лично-мужской формы типа *dwóch kolegów, pięciu strażaków* все количественные числительные, так же как и в русском языке, согласуются с существительными, например:

* В разговорной речи отмечаются многочисленные случаи нарушения этого правила.

Chodziłem na spacer z pięciu (pięcioma) kolegami.
Czytałem powieść o dwóch kapitanach.
Kupiłem dwa zeszyty i pięć ołówków.

7. Proszę użyć czasowników w odpowiedniej formie czasu przeszłego:

1. Trzej studenci (zacząć) się uczyć języka czeskiego. 2. Trzech studentów już (skończyć) pracę pisemną. 3. Trzy studentki już (wrócić) z domu wczasowego. 4. Dziesięciu studentów już (wyjechać). 5. Dziesięć studentek (wziąć) z biblioteki świeże pisma. 6. W sali (siedzieć) dziesięć osób. 7. Dwie siostry Karola (pojechać) na lato na wieś. 8. Przy budowie domu (pracować) trzystu pięćdziesięciu robotników. 9. Dziesięciu kolegów (chcieć) razem pojechać nad morze. 10. Dwudziestu jeden chłopców (pojechać) na wycieczkę.

8. Proszę użyć liczebnika i rzeczownika w odpowiedniej formie:

1. 2 (kolega) poszło na spacer. 2. Na wykładach nie było 5 (student) i 6 (studentka). 3. On wrócił do miasta po 4 (rok) nauki. 4. 31 (student) ukończyło uniwersytet. 5. 61 (robotnica) pracowało w tej młeczarni. 6. Na wycieczkę pojechało 20 (mężczyzna) i 15 (kobieta). 7. Poszedłem do teatru z 2 (kolega) i 3 (koleżanka). 8. W pierwszej klasie dzieci uczą się liczyć do (1000). 9. On jeszcze nie ukończył 19 (rok).

Rzeczownik brat w liczbie mnogiej

M./W.	bracia
D.	braci
C.	braciom
B.	braci
N.	braćmi
Msc.	o braciach

9. Proszę przetłumaczyć na język polski:

Передо мной лежит книга “Двенадцать стульев”. Авторами “Двенадцати стульев” являются Ильф и Петров. “Двенадцати стульям” может позавидовать (rozazdrościć) любое (букв. каждое) сатирическое произведение. Я с удовольствием ещё раз почитаю “Двенадцать стульев”. Мои братья восхищаются (zachwycają się) “Двенадцатью стульями”. Я была со своими братьями в кино на “Двенадцати стульях”.

10. Proszę odmienić w liczbie pojedynczej jeden z wyrazów: *tyśiąc, pieniądz, miesiąc, zajęc*.

Odmiana rzeczowników miesiąc, tysiąc, pieniądze w liczbie mnogiej

M.	miesiące	tysiące	pieniądze
D.	miesięcy	tysięcy	pieniędzy
C.	miesiącom	tysiącom	pieniądom
B.	miesiące	tysiące	pieniądze
N.	miesiącami	tysiącami	pieniężmi
Msc.	o miesiącach	o tysiącach	o pieniądzach

В родительном падеже множественного числа **а** чередуется с **ę**. В творительном падеже множественного числа существительное *pieniądze* имеет форму *pieniężmi*.

11. Proszę napisać słownie liczebniki główne:

1000, 2000, 3000, 4000, 5000, 6000, 7000, 8000, 9000, 10000, 20000, 30000, 40000, 50000, 60000, 70000, 80000, 90000.

12. Proszę napisać słownie liczebniki główne:

1200, 2400, 5689, 10348, 4893, 3785, 1479, 59243.

13. Proszę użyć odpowiedniego przypadku:

1. Jolanta i Elżbieta są od dwóch (miesiąc) w górach. 2. Jaka jest cena tych mebli? – Dwa (tysiąc) pięćset złotych. 3. Wyjechałem na wieś na dwa (miesiąc). 4. Nie byłem w mieście przez trzy (miesiąc). 5. W tych zakładach pracuje pięć (tysiąc) osób.

14. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Дочери моего сослуживца Михаила Виноградова два года четыре месяца. 2. Эти книги стоили тысячу рублей. 3. Этот зал меньше, в нем нет тысячи мест. 4. Эта библиотека насчитывает (имеет) десять тысяч читателей. 5. Зелинский уехал вместе с братьями на шесть месяцев в Познань. 6. Я видел интересную книгу, но не мог её купить: у меня не было с собой* денег. 7. Все четыре сына Новицкой работают на железной дороге. 8. У неё пять братьев.

Rzeczowniki odczasownikowe

Польские отглагольные существительные имеют более тесную связь с глаголом, чем русские: они имеют соотносительные видовые пары, например: *mycie* – *umycie*; *spotykanie* – *spotkanie*, *obliczanie* – *obliczenie*, *podpisywanie* – *podpisanie*

* букв.: при себе.

Образованные от возвратных глаголов, они сохраняют возвратность, например: *mycie się, czesanie się*.

В польском языке отглагольные существительные употребляются чаще, чем в русском. Это связано с тем, что область их функционирования несколько шире, чем в русском языке.

Польским отглагольным существительным в русском языке нередко соответствует инфинитив, например:

Daj mi coś do czytania. – Дай мне что-нибудь почитать.

Отглагольные существительные в польском языке могут также выполнять синтаксические функции, свойственные русским деепричастиям прошедшего времени, например:

Po napisaniu (написав) listu przeczytałem go jeszcze raz.

15. Proszę uzupełnić tekst używając wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1. Nie kładź się spać po

2. Po ... obiadu poszliśmy na spacer.

3. ... ręk przed ... jest konieczne.

4. Po ... talerzy , zaczęłam myć łyżki, noże i widelce.

5. Po ... listu włożyłem go do koperty.

6. Tu zwykle odbywa się ... różnych ważnych dokumentów.

jedzenie –

zjedzenie

mycie –

wymycie

podpisanie –

podpisywanie

16. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Dzieci uczą się czytania i pisania. 2. Kup coś do jedzenia.

3. Nie lubię kupowania biletów przed samym przedstawieniem.

4. Po ogoleniu się wszedłem do łazienki i wziąłem prysznic.

5. Janek zapomniał o umyciu się. 6. Po przejściu przez ulicę idź na prawo.

7. Lekarz zalecił mi codzienne płukanie gardła. 8. W tym muzeum jest dużo ciekawych rzeczy do obejrzenia.

9. Na tabliczce jest napisane: "Palenie wzbronione". 10. On już nie miał nic do stracenia.

17. Proszę przetłumaczyć na język polski używając rzeczowników

odczasownikowych:

1. Умывшись, я лёг спать. 2. Получив письмо родителей, я сразу позвонил тебе.

3. Я забыла купить хлеба и теперь нам нечего есть. 4. Купи писчей бумаги. 5. Окончив перевод, я проверил в нем каждое предложение.

6. Ездить на метро приятнее, чем на трамвае. 7. Мне нечего читать.

alpinarium альпинарий
artykuły spożywcze продовольственные товары, продукты питания
aspirant (w Rosji), doktorant (w RP) аспирант
aula актовый зал
basen бассейн
blok 1) глыба, кусок; 2) *стр.* блок; 3) корпус (здание); 4) *полит.* блок, союз
bufet буфет (помещение)
długość длина; долгота
dom akademicki (razg akademik) студенческое общежитие
dostarczyć доставить, снабдить
dziesięciolecie десятилетие
fakultet факультет
filmowy относящийся к кино
flora флора
gabinet кабинет
gatunek 1) род, вид, категория, тип; 2) сорт, качество; 3) *лит.* жанр
głębia глубь, глубина
hall (czyt. hol) холл, вестибюль
hektar гектар
humanistyczny 1) гуманистический; 2) гуманитарный
kilometr километр
klatka schodowa лестничная клетка
klub клуб
kondygnacja этаж, ярус
krawiec портной
laboratorium лаборатория
liczyć 1) считать (вести счёт); 2) рассчитывать (на кого-л., что-л.)
milion миллион
na górę наверх, вверх

nabyć приобрести, купить
obliczenie расчёт, вычисление
obliczyć рассчитать, подсчитать
obszar пространство, территория
odczyt публичная лекция
ogółem всего, в целом
określić определить
ostatni последний
otoczyć окружить
pamiątka сувенир
pod względem в отношении
pomieszczenie помещение
ponad свыше, сверх
popiersie бюст (скульптура)
portret портрет
poświęcić посвятить, пожертвовать, отдать
potok ручей, поток
powierzchnia поверхность, площадь
pracownia 1) мастерская; 2) лаборатория, кабинет
przeście переход
przekraczać превышать
przeznaczyć предназначить
referat реферат, доклад
rozmiar размер
scena сцена
specjalny специальный
spróbować попробовать, попытаться
stoisko зд. палатка, лоток
stółwka столовая (общественного питания)
strefa зона, полоса, район, пояс
studencki студенческий
stulecie столетие
stworzyć создать
terytorium территория
toczyć się 1) катиться; 2) течь; 3) вестись, идти, происходить
ubiegły прошлый, прошедший

umeblowanie мебель, обстановка
urządzenie устройство
w ciągu в течение
wielkość 1) величина; 2) величие
wieżowiec высотное здание
wodospad водопад
wydział 1) отдел, отделение;
2) факультет
wynosić составлять
wyposażenie 1) снабжение; 2) обо-
рудование
wyposażyc (w co?) снабдить, обо-
рудовать
wysokość высота
wystawić 1) выставить; 2) *me-
atr.* поставить

Wzgórza Worobiowe Воробье-
вы горы
zabawka игрушка
zająć занять (terytorię, po-
zycję i t. p.)
zajmować занимать
zakład usługowy предприятие
бытового обслуживания
zegarmistrz часовщик
zespół ансамбль
zużyć (zużywać) употребить (упо-
треблять), использовать
zwiedzić посетить (stranę, mu-
зей i t. p.)

TEKST PODSTAWOWY

UNIwersytet Moskiewski

Wieżowiec Uniwersytetu Moskiewskiego został zbudowany na Wzgórzach Worobiowych w połowie ubiegłego stulecia.

W późniejszych latach w strefie parkowej zbudowano uniwersyteckie obserwatorium astronomiczne, miasteczko sportowe, 10-piętrowy gmach fakultetów humanistycznych. Jego sale wykładowe, pracownie i gabinety – to ogółem prawie 41 tys. m² powierzchni użytkowej.

Za Uniwersytetem na 47 hektarach założono Ogród Botaniczny. Ciekawe jest zwłaszcza alpinarium, w którym toczą się sztuczne potoki górskie i szumią wodospady, rosną tysiące gatunków flory Altaju, Kaukazu, Krymu, Azji Środkowej i Dalekiego Wschodu.

W głębi terytorium uniwersyteckiego w ostatnich dziesięcioleciach wybudowano jeszcze kilka bloków, w tej liczbie drugi gmach wydziałów humanistycznych, centrum obliczeniowe i przychodnię.

Na początku naszego wieku zbudowany też został nowy gmach fundamentalnej biblioteki.

Czy wiecie, ile czasu trzeba poświęcić na obejrzenie tak wielkiego zespołu gmachów?

Spróbujmy określić rozmiary tego Pałacu Nauki. Obszar jego wynosi 320 hektarów. Długość 119 klatek schodowych znajdujących się w głównej części gmachu wynosi 11 kilometrów. W gmachu tym mieści się 148 sal i 1487 audytoriów oraz wiele laboratoriów. Ogólna

liczba różnych pomieszczeń Uniwersytetu przekracza 45 tys. Gdyby na obejrzenie każdego z nich poświęcić tylko jedną minutę, to na zwiedzenie wszystkich trzeba by zużyć 750 godzin. W samym tylko gmachu centralnym znajduje się 22 tys. różnych pomieszczeń.

Biblioteka uniwersytecka liczy kilka milionów tomów. Przy pomocy specjalnych urządzeń zamówione książki mogą być w ciągu kilku minut dostarczone czytelnikowi.

Zapoznajmy się z częścią centralną. Zacznijmy od głównego wejścia. Przed wejściem widzimy wielki basen otoczony 12 popiersiami uczonych rosyjskich.

Przez wielkie drzwi wchodzimy do hallu. W hallu znajduje się 20 wind z ogólnej liczby 66. Jedną z tych wind jedziemy na górę do Muzeum Ziemi. Muzeum zajmuje 6 pięter. Na górze na wysokości prawie 150 metrów znajduje się ostatnia sala muzeum – sala historii nauki.

Sam główny gmach uczelni ma 36 kondygnacji (w tym 5 pod ziemią) o ogólnej wysokości ponad 380 metrów.

Teraz jedziemy windą na trzynaste piętro, skąd specjalne przejście prowadzi do domu akademickiego. Pokoje studenckie są połączone w mieszkania. Na mieszkanie składają się dwa pokoje, przedpokój i urządzenia sanitarne. Biurko, stojące przy oknie, półka do książek, szafa w ścianie, stolik, tapczan, dwa-trzy krzesła – oto umeblowanie każdego pokoju. Pokoje dla aspirantów mają takie samo umeblowanie, ale są trochę większe. Na każdym piętrze w końcu korytarza jest kilka dobrze wyposażonych kuchen, z których mogą korzystać wszyscy mieszkańcy domu akademickiego.

Opuśćmy teraz dom akademicki, żeby się zapoznać z klubem. Na dole przy wejściu znajdują się dwie sale przeznaczone na referaty, odczyty i seanse filmowe. Piękne schody prowadzą na górę na widownię obliczoną na 800 osób. Scena jest doskonale wyposażona: można na niej wystawić każdą sztukę.

Schodzimy na dół do wielkiej sali gimnastycznej. Obok niej znajduje się basen, który pod względem swoich rozmiarów i wyposażenia należał w swoim czasie do najlepszych w Moskwie.

Zwiedzając dalej centralną część gmachu, wchodzimy do auli na 1 600 osób. Przed wejściem do auli widzimy posągi wielkich uczonych rosyjskich. Jest tu również kilkadziesiąt portretów znakomych uczonych całego świata.

W głównym wieżowcu mieści się też kilka stołówek i bufetów, kilkanaście sklepów i stoisk, gdzie można nabyć wszystko od artykułów spożywczych po zabawki i pamiątki, a także zakłady usługowe – fryzjerski, krawiecki, szewski, zegarmistrzowski i inne, oraz poczta.

Dla młodzieży studiującej na Uniwersytecie Moskiewskim zostały stworzone doskonałe warunki studiów i pracy naukowej.

Учёная степень

Stopień naukowy

kandydacka dysertacja	{	w Rosji rozprawa kandydacka
		w RP rozprawa doktorska
doktorska dysertacja	{	w Rosji rozprawa doktorska
		w RP rozprawa habilitacyjna

При обращении к кандидату или доктору наук в польском языке используется только одна форма обращения: panie doktorze (pani doktor).

Analiza tekstu

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

gatunek	{	род, вид, категория, тип
		сорт, качество
		<i>биол.</i> вид zachowanie gatunku
		<i>лит.</i> жанр
liczyć	{	считать (вести счёт и т. п.)
		рассчитывать (на кого-л., на что-л.)

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

akademik (<i>разг.</i>)	студенческое общежитие
obliczać	считать, рассчитывать
obliczenie	расчёт, вычисление
wynosić	составлять

✓ *Użycie przysłówków*

w górę	{	вверх
na górę		
pod górę		

18. Proszę przeczytać na głos cały tekst, zwracając szczególną uwagę na liczebniki.

19. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Jakie Pan/i zna wieżowce moskiewskie z połowy XX wieku?
2. Co możemy powiedzieć o rozmiarach głównego gmachu? 3. Co się w nim mieści? 4. Ile czasu trzeba zużyć na obejrzenie wszystkich pomieszczeń uniwersyteckich? 5. Ile tomów liczy biblioteka? 6. Co

widzimy przed głównym wejściem? 7. Co się znajduje w hallu? 8. Dokąd jedziemy windą? 9. Gdzie znajduje się sala historii nauki? 10. Jak jest urządzony dom akademicki? 11. Czy pokoje aspirantów są takie same jak pokoje studentów? 12. Na co są przeznaczone dwa wielkie audytoria, które się znajdują na dole przy wejściu do klubu? 13. Czy widownia jest duża? 14. Jak jest wyposażona scena? 15. Co się znajduje obok sali gimnastycznej? 16. Na ile osób jest obliczona aula? 17. Co się znajduje przed wejściem do auli? 18. Czy można w ciągu jednego dnia obejrzeć cały Uniwersytet?

20. Proszę opowiedzieć o swojej uczelni.

21. Proszę użyć w odpowiedniej formie wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1. Jeden z moich kolegów ..., że do ukończenia nauki ... 247 dni.	na dół
2. Co oni stamtąd ... ?	złoty
3. Za zeszyty zapłaciłam trzydzieści ..., za książki pięćdziesiąt. Ile to razem ... ?	przeznaczyć
4. Nie ... na mnie: nie będę mógł przyjść.	obliczyć
5. W tym ... domku ... są pokoje rodziców, a ... pokój ich syna.	pozostać
6. Chodźmy ..., tam na nas czekają.	wynosić
7. Zejdźcie ... i poczekajcie na mnie.	na górze
8. Ci studenci mieszkają	na dole
9. Jaki jest ... tego kraju?	liczyć
10. Pan Strzembosz jest	jednopiętrowy
11. Ten pokój jest ... dla gości.	na górę
	akademię
	członek akademii
	obszar

22. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Почему все окна на лестничной клетке открыты? 2. До ближайшей станции два километра. 3. Помни, что мы на тебя рассчитываем. 4. Я не люблю подниматься на лифте. 5. Если я нахожусь на пятом или шестом этаже, то иду вниз по лестнице, если на седьмом, восьмом, спускаюсь на лифте. 6. Билеты в оба конца, гостиница на четыре дня и обеды в ресторане – сколько это составляет? 7. Мы подсчитали, что до конца отпуска осталось четырнадцать дней. 8. Это зал на пять тысяч мест.

✓ *Użycie przyimków i przysłówków z liczebnikami*

około (koło) ilu? (Dopełniacz) stu tysięcy	} почти сто тысяч
blisko } ile? (Biernik) sto tysięcy	
prawie }	

ponad } ile? (Biernik) sto tysięcy { свыше ста тысяч
 przeszło } { более ста тысяч

23. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. На почти трёх десятках факультетов Московского Университета учится более 40 тысяч студентов. 2. На территории университетского комплекса расположено около 50 главных и вспомогательных (pomocniczy) зданий, насчитывающих свыше 50 тысяч помещений. 3. На улице Кравченко стоит 26-этажная серая башня. Это новое общежитие МГУ на почти 3 тысячи человек. 4. В Университете учится свыше двух тысяч иностранных студентов и аспирантов из более чем ста государств мира. 5. “Высотка” МГУ – это 31-этажное здание высотой более 380 метров. 6. На главном здании университета находятся часы, барометр и термометр, диаметр (średnica) которых составляет около 9 метров. 7. Число студентов дневного отделения (studia dzienne) увеличилось с 13 тысяч в 1953 году до 31 тысячи в 2001. 8. С 1917 года Университет подготовил около 180 тысяч специалистов и около 35 тысяч кандидатов наук для народного хозяйства, культуры и просвещения.

24. Proszę uzupełnić tekst używając odpowiednich form czasowników:

1. Domek był ... pięknymi drzewami. 2. To ... sumę trzystu złotych. 3. ... to muzeum, gdybyśmy mieli więcej czasu. 4. Zosiu, proszę cię ... ile to będzie w sumie. 5. Czy wiecie, jak dużo kawy ... Warszawa w ciągu miesiąca? 6. Teatry moskiewskie ... już kilka sztuk Fredry. 7. Widzę, że nie rozumiesz, o co mi chodzi, więc ... ci to wytłumaczyć.	<p>wystawić
 zwiedzić
 spróbować
 przekraczać
 zużywać
 obliczyć
 otoczyć</p> |
|--|---|

25. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Какова длина стены, у которой стоит книжный шкаф? 2. Вы живёте в студенческом общежитии? 3. Заведующий библиотекой на заседании в актовом зале. 4. Чьи это бюсты там наверху? 5. По размерам зрительного зала и оборудованию сцены это лучший театр во всем городе. 6. В холле стоят две статуи. 7. Дети окружили учителя. 8. Я очень люблю плавать. Там есть бассейн? 9. Наше здание сегодня посетила делегация польской молодёжи. 10. Зал побольше предназначен для киносеансов, зал

поменьше – для лекций и заседаний. 11. Лаборатории помещаются на одиннадцатом этаже. 12. Мы посвятили несколько часов осмотру музея истории земли. 13. Лаборатория в вашем распоряжении. 14. Перед зданием стоит статуя высотой 10 метров.

✓ *Użycie liczebników głównych*

В группу количественных числительных семантически включаются слова, входящие в составные числительные: *tysiąc, milion, miliard*. Однако склоняются они как существительные (I склонение).

У составных числительных при склонении изменяются все части (кроме числительного *jeden*), однако при четырёх и более компонентах в разговорном языке обычно склоняются лишь два последних, например: *do pięć tysięcy sześćset trzydziestu dwóch osób*.

26. Proszę przeczytać na głos, pamiętając o formach osobowych i nieosobowych:

Szkoła przeżycia.

W Polsce były w ub.r. 21 164 przedszkola zatrudniające 76 237 nauczycieli i obejmujące opieką 1016,4 tys. dzieci. W 20 414 szkołach podstawowych (w tym 768 specjalnych) pracowało w ub.r. szkolnym 319 360 nauczycieli, a do szkół uczęszczało 5 325 488 uczniów (na jedną szkołę przypadało 271 dzieci). Funkcjonowało 2571 szkół niepaństwowych, zatrudniających 49 432 pedagogów i kształcących 877,8 tys. uczniów.

W 1762 liceach uczyło się 607 138 młodych ludzi i pracowało 28 302 nauczycieli. W 235 liceach niepaństwowych zatrudniano 1269 nauczycieli, uczących 22 784 osoby.

W 5562 średnich szkołach zawodowych kształciło się 856,9 tys. uczniów, których uczyło 46,5 tys. pedagogów. Do 2937 zasadniczych szkół zawodowych uczęszczało 794,9 tys. uczniów i pracowało 34 300 nauczycieli. W 969 szkołach policealnych było 95 850 uczniów i 3314 pedagogów. W 251 szkołach artystycznych kształciło się 45 694 uczniów, a zajmowało się nimi 4231 nauczycieli. Działo też 179 niepaństwowych szkół zawodowych, uczących 19 900 uczniów i zatrudniających 535 nauczycieli.

27. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

- Nie chciałabym mieszkać wyżej niż na ósmym piętrze.
- Nie podobają ci się wieżowce?

– Tego bym nie powiedziała. Trudno sobie wyobrazić nowoczesne miasto bez wieżowców.

– Więc o co chodzi?

– Boję się wysokości. Nie mogłabym wyjść na balkon, ani wyrzeć przez okno.

2

– Nasi chłopcy mają wakacje.

– A jak spędzają czas?

– Prawie codziennie chodzą do kawiarni internetowej i grają całymi godzinami w gry komputerowe.

3

– Zapoznajcie się państwo: to są dwaj moi koledzy z pracy, a te dwie panie to koleżanki mojej żony z lat akademickich.

– Bardzo nam miło poznać tak uroczych panów.

– Cała przyjemność po naszej stronie!

4

– Na ile pokoi jest obliczony ten komplet mebli?

– Na dwu- lub trzypokojowe mieszkanie.

– Zosiu, obejrzyj. Może byśmy wzięli?

– Najpierw dowiedz się, ile to kosztuje.

– Racja. Zaraz zapytam. Proszę mi powiedzieć, jaka jest cena tego kompletu?

– Dziesięć tysięcy.

– Jest dla nas za drogi.

– Niech pan spojrzy na tamten komplet. Jest co prawda mniejszy. Ale na dwa pokoje wystarczy.

– Czy o wiele tańszy?

– Oczywiście. Dziewięć tysięcy.

5

– Czy w Europie są miasta liczące ponad 10 milionów mieszkańców?

– Mogę ci się pod sekretem przyznać, że nigdy na geografii się nie znałem, ale zdaje mi się, że takie miasta istnieją tylko w Azji i w Ameryce.

28. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Ile kosztuje ten ładny płaszcz?

– Niestety, dużo.

– Dwa tysiące?

– Dziesięć tysięcy.

elegancki garnitur; modna suknia

trzy; cztery

sześć; dziewięć

	2	
– Czy masz pieniądze?		forse
– Mam. Dlaczego pytasz?		
– Chcę kupić kwiaty.		buty; perfumy
– Ile ci dać?		
– Sto złotych.		pięćset; dwa tysiące; pięć tysięcy
	3	
– Potrzebuję piętnastu tysięcy złotych.		dziesięciu tysięcy
– Na co?		
– Potrzebne nam są nowe kołdry i poduszki.		firanki
– Na wszystko razem wystarczy		tysiąc
(хватит) ci siedem tysięcy.		

SŁOWOTWÓRSTWO

Отглагольные существительные образуются от основы инфинитива с помощью суффиксов **-ni(e)**, **-eni(e)**, **-ci(e)**, например: *czytanie, mówienie, mycie*. Сопоставьте образование страдательных причастий и отглагольных существительных:

czyta-ć	czyta-n(y)	czyta-ni(e)
mówi-ć	mówi-on(y)	mówi-eni(e)
my-ć	my-t(y)	my-ci(e)

TEKSTY DODATKOWE

UNIwersYTET JAGIELLOŃSKI

Uczelnia Krakowska nazywana obecnie Uniwersytetem Jagiellońskim została założona przez króla z dynastii Piastów – Kazimierza Wielkiego w roku 1364.

Uniwersytet miał wówczas trzy wydziały: prawa, medycyny oraz filozofii. Po śmierci Kazimierza Wielkiego zmalała działalność Akademii (tak się wówczas nazywała uczelnia krakowska).

W roku 1400 założyciel nowej dynastii, król Władysław Jagiełło, zgodnie z testamentem swojej żony królowej Jadwigi, odnowił fundację. Odrodzona uczelnia przyjęła później imię swego drugiego fundatora. Nazwa ta istnieje po dziś dzień.

Autorytet uczelni szybko rósł i sława jej rozchodziła się daleko za granice Polski. W XV wieku 75 procent studentów stanowili przybysze z obcych krajów. Podobnie zresztą i dziś studiuje w Krakowie wiele młodzieży z różnych stron świata: Czech, Ukrainy, Wietnamu, Bułgarii, Francji, Stanów Zjednoczonych i innych krajów.

Najsławniejszym uczniem Uniwersytetu był Mikołaj Kopernik.

W XVI wieku liczba studentów osiągnęła 9600 osób. Wykładało tu wielu wybitnych humanistów, tak polskich, jak i przybyłych z innych europejskich uczelni.

Liczne wojny w XVII wieku nie sprzyjały rozwojowi nauki. Uczelnie z wolna zaczęła upadać. Epoka Oświecenia przyniosła wiele zmian na lepsze. W roku 1773 powstała Komisja Edukacji Narodowej – pierwsze w Europie ministerstwo oświaty.

Druga wojna światowa zadała uczelni bolesny cios. Szóstego listopada 1939 roku okupant niemiecki ściągnął na konferencję w uczelni większość pracowników naukowych. Przybyłych 183 profesorów, docentów, asystentów brutalnie pobito, a potem wysłano do obozów koncentracyjnych. Zginęło tam 30 wybitnych uczonych.

Po wojnie z wydziałów Uniwersytetu Jagiellońskiego rozwinęła się większość krakowskich wyższych uczelni, które tworzą teraz potężny ośrodek naukowy.

W roku 1964 Uniwersytet Jagielloński obchodził sześćsetlecie swego istnienia. Było to święto nie tylko tej sławnej uczelni, ale i całej nauki i kultury polskiej. Przypomniało ono rolę i znaczenie Uniwersytetu w nauce światowej, a zwłaszcza w dziedzinie nauk przyrodniczych, matematycznych i filologicznych. Na uroczystość zostali zaproszeni przedstawiciele 140 uniwersytetów zagranicznych z całego świata.

KOMENTARZ DO TEKSTU

zmaleć уменьшиться
odnowić fundację возобновить фонд; зд. финансирование
po dziś dzień по сей день
przybysz пришелец
podobnie подобным образом
zresztą впрочем
testament завещание
humanista гуманист

z wolna постепенно
upadać приходит в упадок
epoka Oświecenia эпоха просвещения
zadać bolesny cios нанести болезненный удар
ściągnąć зд. вызвать
brutalnie грубо, дерзко
dziedzina область (отрасль)

OŚWIĘCIM

Tragiczny dźwięk w mowie ludzkiej. Jeden z symboli cierpienia i zbrodni człowieka.

Miasto na południowych krańcach Polski. W latach II wojny – największy w Europie hitlerowski obóz koncentracyjny.

W Oświęcimiu (Auschwitz) i w sąsiedniej Brzezince (Birkenau), ogromnym kombinacie zagłady, zamordowano 4 miliony ludzi dwu-

dziestu kilku narodowości. Oświęcim był miejscem wyniszczenia polskiej inteligencji, działaczy politycznych, członków ruchu oporu, ludności żydowskiej (w akcji tzw. * ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej), jeńców radzieckich, Cyganów. Więźniowie ginęli masowo w rezultacie niewolniczej pracy, głodu, nieludzkich warunków bytowania, tortur i egzekucji. Wśród ofiar znalazł się franciszkanin, ojciec Maksymilian Kolbe, beatyfikowany w 26 lat po wojnie.

Od wiosny 1942 roku w obozie dokonywano masowego uśmiercania więźniów przede wszystkim gazem zwanym cyklonem B.

Obóz był terenem zbrodniczych eksperymentów medycznych. Więźniowie wykorzystywani byli do katorżniczej pracy, m.in.** przez koncern IG-Farben.

Oświęcimską "fabryką śmierci" oprócz planowej zagłady milionów ludzi z wielu okupowanych krajów Europy przynosiła jednocześnie hitlerowskiej Rzeszy poważne zyski. Całe mienie przywożonych do obozu ludzi (a często jechali oni tu ze swym dobytkiem) było grabione i magazynowane. Tysiące transportów odjechało z Oświęcimia do Rzeszy z kompletami ubrań, bielizny, z biżuterią i złotem, z artykułami codziennego użytku, z wózkami dziecięcymi, a nawet z protezami kalek.

Przed ewakuacją obozu w 1945 roku hitlerowcy spalili 29 spośród 35 baraków-magazynów. W tych nie zniszczonych znaleziono po wyzwoleniu blisko 350 tysięcy kompletów ubrań męskich, ponad 800 tysięcy kompletów ubrań kobiecych, pięć i pół tysiąca par obuwia damskiego, 58 tysięcy par obuwia męskiego, niezliczone ilości szczotek do zębów, pędzli do golenia, okularów, różnego rodzaju naczyni, a także odzieży dziecięcej.

Od początków istnienia obozu utworzył się tam ruch oporu. To jedna z najpiękniejszych i najbardziej bohaterskich kart w zmaganiach z hitlerowskim najeźdźcą. Początki ruchu oporu w Oświęcimiu datują się od pierwszego przybyłego tu transportu więźniów. Ale organizacyjne cechy zarysowały się pod koniec 1940 roku. W tym czasie na terenie obozu powstały jakby dwa ośrodki ruchu oporu, zorganizowane przez polskich więźniów politycznych. Jeden skupiał grupę polskich socjalistów na czele z wybitnymi politykami Norbertem Barlickim i Stanisławem Dubois. Drugi, ściśle współpracujący z pierwszym, skupiał więźniów, którzy przed aresztowaniem należeli do wojskowych organizacji konspiracyjnych. Po-

* Czytaj: tak zwanego – так называемого.

** Czytaj: między innymi – в частности.

wstawały liczne grupy samopomocy, które z biegiem czasu łączyły się, poczęły tworzyć jeden wspólny obozowy ruch oporu.

Z narażeniem życia udzielała pomocy więźniom okoliczna ludność. Wiele osób zostało aresztowanych i zamęczonych.

W nocy z 26 na 27 stycznia 1945 roku Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau przestał istnieć. Pozostały tylko ślady największej zbrodni, jaką popełniono w dziejach ludzkości. Pozostały więźniarskie baraki, ruiny krematoriów, rzędy drutów, strażnicze wieże, budynki obozowe. Pozostało największe cmentarzysko, jakie zna historia cywilizowanego świata. 27 stycznia hitlerowski obóz zagłady wyzwolony został przez Armię Radziecką. Żołnierze-wyzwoliciele, którzy wkroczyli na teren obozu, zastali tam 7 tysięcy wynędzniałych, półżywych więźniów, w tym 180 dzieci.

Na mocy uchwały Sejmu teren obozu ogłoszono Pomnikiem Męczeństwa. Mieści się tutaj państwowe muzeum.

Oświęcim – obok Hiroshimy, Warszawy i innych tragicznych miejsc na kuli ziemskiej – cmentarz milionów, dokument ludzkiego cierpienia i symbol wiecznej hańby zbrodniarzy. Przestroga po wsze czasy.

Olgierd Budrewicz

KOMENTARZ DO TEKSTU

zbrodnia преступление
zagłada уничтожение
ruch oporu движение сопротивления

ostateczne rozwiązanie kwestii
окончательное решение вопроса

jeniec radziecki советский военнопленный

więzień заключённый

tortura пытка

egzekucja зд. казнь

beatyfikować причислить к лику блаженных

zysk прибыль

mienie имущество

magazynować складировать

Rzesza рейх

zmagania z hitlerowskim najeźdźcą противоборство гитлеровским захватчиком

liczny многочисленный
z narażeniem życia рискуя жизнью

dzieje ludzkości история человечества

drut зд. колючая проволока

strażnicza wieża сторожевая вышка

największe cmentarzysko самое большое кладбище

wynędzniały зд. измождённый, измученный

na mocy uchwały на основании закона

kula зд. шар

hańba позор, бесчестье

Lekcja 28

Tematy gramatyczne

Forma nieosobowa czasu przeszłego

Zdania bezpodmiotowe z orzeczeniem wyrażonym formą nieosobową czasu przeszłego

Zdania bezpodmiotowe z orzeczeniem wyrażonym формами зворотними часowników незворотних

CZEŚĆ I

Forma nieosobowa czasu przeszłego

В польском языке сказуемое может быть выражено безличной формой глаголов прошедшего времени.

Безличная форма образуется от основы страдательных причастий с помощью окончания -o, например: *czytano, pisano, umyto*

Zdania bezpodmiotowe z orzeczeniem wyrażonym formą nieosobową czasu przeszłego

Безличная форма употребляется в качестве сказуемого в предложениях, соответствующих русским неопределённо-личным предложениям со сказуемым, выраженным глаголом в 3-м лице множественного числа прошедшего времени, например:

Mówiono mi o tym. – Мне об этом говорили.

Bratu kupiono nowy płaszcz. – Брату купили новый плащ.

Русские предложения указанного типа являются неопределённо-личными, так как к ним можно поставить вопрос именительного падежа. Польские предложения со сказуемым типа *mówiono, kupiono* – безличные, так как к ним нельзя поставить вопрос именительного падежа.

Рассмотрим два типа предложений:

- 1) Na tym placu wybudowano piękną bibliotekę (построили).
- 2) Na tym placu została wybudowana piękna biblioteka (была построена).

Первое предложение – безличное. Слово *bibliotekę* является прямым дополнением. Второе предложение – личное. Слово *biblioteka* является подлежащим. Второй тип предложений менее употребителен.

1. Proszę użyć czasowników w formie nieosobowej czasu przeszłego:

1. Dla domu akademickiego (zamówić) specjalne umeblowanie. 2. (Obliczyć), że na obejrzenie wszystkich pomieszczeń nowego gmachu trzeba mieć 750 godzin czasu. 3. Czy wszystkie meble (wnieść) do mieszkania? 4. Na trzynastym piętrze (zrobić) specjalne przejście do domu akademickiego. 5. Wczoraj (widzieć) go w teatrze. 6. Wszystkie książki (zdzjąć) z półek. 7. O tym (pisać) w gazetach. 8. Czy (kupić) już szafy do nowego mieszkania? 9. (Opowiedzieć) mi, że liczba wind w tym gmachu wynosi 66. 10. We wczorajszej audycji (nadawać) ciekawe przemówienie. 11. Na posiedzeniu (mówić) o projekcie nowej elektrociepłowni. 12. Czy wasze prace pisemne już (sprawdzić)? 13. Bibliotekę (zaopatrzyć) w specjalne windy do podawania książek. 14. Kiedy (rozpocząć) budowę tego kina? 15. Nikt nie siadał do stołu: (czekać) na ojca.

2. Proszę przetłumaczyć na język polski używając formy nieosobowej czasu przeszłego:

1. Скажите, чтобы включили радио. 2. После ужина стали танцевать. 3. Дома очень удивились, что я сегодня не иду на лекции. 4. Мне об этом ничего не говорили. 5. Когда тебе сказали об этом письме? 6. Мне предлагали другую комнату, но я остался в старой. 7. Об этой опере много писали. 8. Раньше не умели так строить.

Zdania bezpodmiotowe z orzeczeniem wyrażonym formami zwrotnymi czasowników niezwrotnych

Для передачи значений, выражаемых в русском языке предложениями типа: “Дни поздней осени бранят обыкновенно” и “Имена собственные пишутся с большой буквы”, т. е. для передачи повторяемости, привычности явлений, в польском языке употребляются безличные предложения со сказуемым, выраженным 3-м лицом единственного числа (в прошедшем времени – в среднем роде) невозвратных глаголов с добавлением к ним возвратного местоимения, например:

- 1) W pokoju chorego się nie pali. – В комнате больного не курят.
- 2) Rozmowy prowadzi się na poziomie ministrów spraw zagranicznych. – Переговоры ведутся на уровне министров иностранных дел.

В первом примере и в польском и в русском предложении подлежащего нет. Сказуемое польского предложения

не допускает постановку вопроса именительного падежа, сказуемое русского предложения формально допускает постановку вопроса “кто?”, поэтому польское предложение безличное, русское предложение – неопределённо-личное.

Во втором примере польское предложение построено так же, как и в первом, т. е. это предложение безличное, русское же предложение – личное со сказуемым, выраженным в форме страдательного залога.

В русском предложении слово “переговоры” отвечает на вопрос именительного падежа, т. е. является подлежащим; в польском предложении слово *roz-towu* отвечает на вопрос винительного падежа, т. е. является прямым дополнением.

В сложных предложениях *się* ставится обычно после союза (союзного слова) и соотносительного слова, например: *Jak się wie, że będzie deszcz, to się nie wychodzi z domu w jasnym obuwiu.*

3. Proszę porównać budowę syntaktyczną zdań polskich i rosyjskich (znaleźć podmiot, orzeczenie, dopełnienie):

1. Dlaczego wyrazy “burza”, “rzeka” pisze się przez “rz”?	Почему слова “burza, rzeka” пишутся через “rz”?	
2. Wyrazy “hall”, “chopinowski” wymawia się inaczej niż się pisze.		Слова “hall, chopinowski” произносятся не так, как пишутся.
3. Takich rzeczy się nie zapomina.		

Неопределённо-личные формы с *się* употребляются в настоящем, прошедшем и будущем временах (в отличие от форм на **-no**, **-to**):

Mile się z panem gada. – С Вами приятно болтать.

Myślało się, że on nie wróci. – Думали, что он не вернётся.

Roboty nigdy się nie przebierze. – Всех дел не переделаешь.

4. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Nie od razu Kraków zbudowano.
2. Jak się robi filmy?
3. Uprasza się o niepalenie.
4. Wyrzucono mnie ze studiów!
5. Niedawno znaleziono nieznaną portret Natalii Puszkiny.
6. Mówi się “trudno” i kocha się dalej.
7. I chce się i boję się.
8. Zupełnie gotowało się raz na tydzień.
9. Wilkowi owce poruczono.
10. Zrobi się, szefie.
11. W przyszłości na pewno będzie się o tym dużo mówiło.
12. Na kopercie nie podano adresu nadawcy.

5. Proszę użyć orzeczenia w formie zwrotnej:

1. Ciepłe ubranie (nosić) w zimie. 2. W czytelni (wydawać) książki tylko do czytania na miejscu. 3. Tu tylko (wysiadać), a (wsiadać) na przeciwnej stronie ulicy. 4. Pierwszy urlop (otrzymywać) dopiero po jedenastu miesiącach pracy. 5. Nie wiem, na której półce (stawić) u was szklanki. 6. Jak (mieszkać) na piętnastym piętrze, to (nie chodzić) po schodach, tylko (jeździć) windą. 7. Jak (nie mieć), co (lubić), to (lubić), co (mieć) (powiedzonko). 8. Nie można mówić o książce, której (nie czytać). 9. Przed wejściem na salę (zdejmować) płaszcz. 10. Z czego (robić) papier? 11. Jakie suknie (nosić) następnego lata? 12. W Moskwie (wystawiać) teraz kilka nowych sztuk pisarzy polskich. 13. W metrze nie (palić). 14. Jak (mieć) dobry słownik, to łatwiej było tłumaczyć. 15. Jak (mieć) silny kaszel, to nie (chodzić) do teatru. 16. Gdzie (sprzedawać) bilety do teatru?

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Скажите мне, пожалуйста, где покупают такие чемоданы? 2. Так вальс не танцуют. 3. В маленьких залах не ставят большие статуи. 4. Простите, в каком окне принимают телеграммы? 5. Почему ты не ответил на мое письмо? Так не делают! 6. Когда хотят хорошо знать иностранный язык, то работают над ним несколько лет. 7. Два корпуса гуманитарных и естественных факультетов будут строить напротив главного здания Московского университета. 8. Кота в мешке (worek) не покупают. 9. Об этом много спорили. 10. Раньше чай заваривали (zaparzać) не так. 11. Как делать деньги? 12. Александра Дюма (Dumas) всегда считали второразрядным писателем.

Słownik do tekstu

adwokat адвокат

asysta свита, эскорт

blący ничтожный, незначительный

brakować недоставать, не хватать

bronić się (przed kim? czym?)

1) защищаться; 2) сопротивляться, оказывать сопротивление (кому? чему?)

budzić 1) будить; 2) (w kim? w czym?) пробуждать, вызывать (у кого? у чего)

bynajmniej совсем (не), несколько, ничуть

chalupa 1) изба, хата; 2) халупа, лачуга

chłop 1) крестьянин, 2) парень, мужик

czerwoność краснота

czyn 1) поступок, действие; 2) обязательство, почин

czynić делать

doraźnie немедленно

drobny 1) маленький, мелкий; 2) *мн.* **drobne** мелочь (деньги)

fatalny роковой
godny достойный
grzbiet 1) хребет, спина; 2) верх, (верхний) край
haniebny позорный, скверный
hultaj 1) бездельник, лоботряс, негодяй; 2) гуляка, кутила
istota существо; сущность
izba 1) комната; 2) палата; (**sądowa**) судебная палата
krajanka кусочки, ломтики
kula 1) шар; 2) пуля, ядро
kupka кучка
ława (sąd) przysięgłych суд присяжных
mniejsza o to не в этом дело
mrzyć моросить
nader весьма, чрезвычайно
nastręczać 1) рекомендовать; 2) доставлять, предоставлять
naznaczyć 1) обозначить, помечать; 2) назначить, наметить, определить
niemal почти
obchodzić 1) обходить; 2) (**kogo? co?**) касаться, интересоваться (кого? что?); 3) праздновать, отмечать
oberwaniec оборванец, оборвыш
obficie обильно
obojętny 1) равнодушный, безучастный; 2) безразличный; 3) *хим.* нейтральный
obrońca защитник
ocalić спасти
ogarniać 1) охватывать; 2) понимать, уяснять себе
ogon хвост
okoliczność обстоятельство
okręcić обернуть, обмотать
opinia 1) мнение; 2) репутация, слава, 3) оценка, отзыв, характеристика

oskarżony обвиняемый, подсудимый
piętno отпечаток
plócienny полотняный
porząć 1) начать; 2) зачать (ребёнка)
podnieść się (z miejsca) подняться, встать (с места)
poganiacz погонщик
pojmować понимать, постигать
pomyślny благополучный, успешный, удачный
poniekąd отчасти, в известной степени
porcięta портки
posunąć się подвинуться
poszkodowany пострадавший, потерпевший
powetować возместить, наверстать
powierzyć 1) поручить; 2) доверить, вверить
powlekać покрывать (слоем чего-либо)
powściągnąć сдержать, удержать
prezes (sądu) председатель (суда)
prokurator прокурор
przeciwległy противоположный
przemijać миновать, проходить
przestępca преступник
przestępstwo преступление
przysięgły (sędziego) присяжный (заседатель)
pstry пёстрый
pulpit пюпитр, пульт
rozchlapać się (о дожде) заледить
rozpytywanie расспросы
rys 1) очерк; 2) черта, свойство (характера); 3) *мн.* rysy черты лица
rzucić бросить
sięgać po głowę хвататься за голову

słuszność правильность, верность, справедливость
sprawa дело
sprawina дельце
stora штора
strop 1) свод, перекрытие; 2) кровля
świecznik подсвечник, канделябр, светильник
świtka свита, свитка, сермяга (старинная мужская верхняя одежда, по преимуществу на территории Белоруссии и Украины)
szczep 1) племя, род; 2) прививок, привитой саженец
szmer 1) шум, шорох; 2) ропот
targnięcie się посягательство
trać проказа
ukarać наказать
urząd 1) учреждение, отдел, бюро, управление; 2) должность, пост
utrzymywać 1) удерживать; 2) содержать, иметь на иждивении; 3) поддерживать (отношения, связи); 4) содержать (в порядке); 5) утверждать, твердить
uznać признать
użyteczny полезный, пригодный
wielce очень
włamanie взлом
włóczyć się 1) бродяжничать, странствовать; 2) шататься,

слоняться, бродить; 3) тянуться, ползти
wniosek 1) предложение; 2) заключение, умозаключение, вывод; 3) заявление, ходатайство (**na piśmie**)
wokanda перечень дел, подлежащих рассмотрению суда
wprost 1) прямо; 2) напротив
wszak ведь, же
wybijać 1) выбивать; 2) пробивать
wyborny превосходный, отличный
wyświetlać 1) выяснять, разъяснять; 2) демонстрировать, показывать (фильм); 3) проявлять (фото)
wywołać вызвать
zaciszny 1) тихий, безветренный; 2) укромный, уединённый
zajęcie зд. интерес, увлечение
zakłębić się закрубиться
zamach 1) покушение; 2) (**stanu**) переворот; 3) (**ręki**) взмах руки
zaród зд. зародыш
zasada 1) основа, принцип, правило; 2) *хим.* основание, щёлочь
zazwyczaj обычно
zbrodnia преступление
znużenie утомление, усталость
zwieszać się свешиваться, висеть, виснуть

ТЕКСТ ПОДСТАВОВЫ

З ВЛАМАНИЕМ

Dnia tego izba sądowa była niemal pustą. Deszcz mżył od rana, rozchlapało się błoto, jaki taki był kontent, że w domu siedzieć może.

Zresztą świeżo ukończona sprawa panów Gradewitza i Hornszteina wyczerpała poniekąd ciekawość publiczną. Wiedziano,

że na wokandzie stoją same chłopskie sprawy, przy których posiedzenia włoką się jak smoła i które nie nastreczają sposobności ani do świetnych wystąpień adwokatury, ani do eleganckich zebrań towarzystwa.

Sami panowie przysięgli byli tegoż zdania. Po hotelach potworzyli się partyjki wista, preferansa, bakarata; wstawano od kart późno, spano długo, jedzono obficie.

Sądzono sprawę ostatnią, która wisiała na wokandzie na samym ogonie, niczyjego zajęcia nie budząc, nikogo nie obchodząc wielce. Nędzna jakaś sprawina o ser i masło...

W lekko ogrzonym powietrzu chwiała się po ścianach wesołe płomyki gazu, ukazując złocenia odnowionego sufitu; szare, opuszczone w wysokich oknach story nadawały sali mimo jej znacznych rozmiarów jakiś charakter zaciszny, domowy niemal. Pan prokurator stał teraz w pełnym świetle zwieszającego się od stropu świecznika.

Stojąc tak u szczytu stołu, wprost amfiteatralnie ustawionych pod przeciwległą ścianą ław przysięgłych, miał pan prokurator po prawej ręce stołki i pulpity obrońców, a po lewej świetne mundury prezesa i asysty jego.

Na ławie przysięgłych jak zwykle pstrokacizna, różnorodność ubiorów, stanów, fizjonomii, wieku; wszystkie te rysy powlekał i podobnymi je sobie czynił jeden wspólny wyraz znużenia.

Pan prokurator kończył swoją mowę.

– Drobnie przestępstwa – mówił – jak drobne szczepy. Z drobnych szczepów wyrastają drzewa, a z drobnych przestępstw zbrodnie. Cóż to jest przestępstwo małe, a co jest przestępstwo wielkie? W zasadzie jest to zawsze toż same targnięcie się na prawo, ten sam zamach na porządek społeczny. Gdyby sprawiedliwość częściej wypalała najpierwszy zaród winy, trąd zła nie ogarniałby nas całych z tak fatalną i niepowściągniętą siłą. Przestępca w czas ukarany to często ocalony człowiek, ale za późno jest sięgać po głowę naznaczoną haniebnym piętnem win niezmytych i niepowetowanych.

Tymczasem mały szmer powstał za stołem i w ławkach.

Pan obrońca podnosi się ze stołka i przez chwilę nie wie, co począć z długimi rękami w przykrótkich rękawach. Opiera je wreszcie o pulpit i podnosi czoło, na które mu wybija lekka, przemijająca czerwoność.

– Zadanie moje, Wysoki Sądzie, jest nader łatwym zadaniem, powiedziałbym, nawet zadaniem wdzięcznym, gdyby nie było rzeczą uznaną, że wszystkie w ogóle zadania ludzkiego życia są rzeczą

niewdzięczną. Ale o to mniejsza. O cóż tu idzie? Idzie o zjedzone masło i sery. Jako obrońca dodany z urzędu pojmuję całą ważność tego przedmiotu i winy powierzonych mi klientów bynajmniej zmniejszać nie myślę. Oskarżeni nie zapierają istoty czynu. Tak jest, Wysoki Sądzie! Zjedli oni trzy krajanki sera i cały funt masła. Może nawet więcej niż cały funt masła, jak utrzymuje strona poszkodowana. Może! Takim hultajom apetyt zazwyczaj służy wybornie.

Co jest wszakże rzeczą ciekawą i zastanowienia godną – dodał rzuciwszy głową jak bilardową kulą na przeciwne ramię – to w jaki sposób masło owe spożytym zostało: z chlebem czy bez chleba?

Nie jest to bynajmniej dla biegu sprawy okolicznością obojętną, że w takim złym, niepomyślnym roku na dziesięć chłopskich zółdków bywa dziewięć pustych, bo jeżeli obronę, jakiej dostarcza klientowi adwokat, uważam za błahą i bezużyteczną, to przeciwnie, najwyższe znaczenie przypisuję temu wszystkiemu, przez co sprawa sama się broni. Jeżeli Wysoki Sąd uznaje słuszność tej mojej skromnej opinii, to stawiam wniosek, aby doraźnie wezwać oskarżonych o wyświechtanie tego ze wszech miar interesującego momentu sprawy.

Małe, szare postacie zaruszały się, zakłębily i posunęły ku obrońcy krokiem.

Wszystkich ich teraz dobrze widać było.

Pięciu ich było.

Chłopcy drobni, przymizerowani, spaleni wiatrem i słońcem. Najstarszy mógł mieć lat ze czternaście może, najmłodszy z dziesięć albo i mniej jeszcze. Ot, poganiacze wiejscy od gęsi, od cieląt, a może wprost z chałupy.

Na jednych grzbietach wisiały płócienne świtki, na drugich półkożuszki porwane, różną nicią szyte: najmłodszy miał tylko siwą koszulinę, wypuszczoną po wierzch na takież okręcone sznurkiem u bosych nóg porcięta.

Pan zapytuje, czy ten ser i masło zjedli z chlebem? Skądżeby oni chleb wzięli, kiedy tam chleba nie było? Chleba i nie pieką teraz nawet, we wsi żyta mało. A to by Pan Jezus dał, żeby na siew nie brakło.

Panowie pospuszczali oczy: niechętnie przyjmowano cały ten epizod sprawy. To rozpytywanie chłopaka, ta kupka wywołanych nie wiadomo po co z właściwego miejsca oberwańców, wszystko to podobać się nie mogło. Uważano to za romanse dobre w książce, ale nie w sądowej sali.

Według noweli Marii Konopnickiej "Z włamaniem"

Analiza tekstu

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

grzbiet { хребет, спина
корешок (книги)
(верхний) край, спинка
хребет (горный)

izba { комната
помещение
палата

izba sądowa	судебная палата
izba deputowanych	палата депутатов
izba gmin	палата общин
izba przyjęć	приёмный покой (в больнице)
izba wytrzeźwień	вытрезвитель
izba porodowa	родильный дом
izba kontroli	инспекция
izba adwokacka	коллегия адвокатов
Naczelna Izba Kontroli	Верховная контрольная палата

urząd { учреждение, отдел, бюро, управление
должность, пост

urząd celny	таможенное управление, таможня
urząd skarbowy	налоговая инспекция
urząd pocztowy	почтовое отделение
urząd stanu cywilnego	бюро записи актов гражданского состояния
urząd statystyczny	статистическое управление
objąć urząd	вступить в должность, занять пост
powołać na urząd	назначить на пост
z urzędu	по долгу службы
obronca z urzędu	защитник по назначению

ogarniać { охватывать
понимать, уяснять себе
усваивать, овладевать
разг. прибирать, приводить в порядок
разг. одевать

sięgać { (po co?) тянуться (за чем?), доставать (что?)
(do czego?) обращаться (к чему?), черпать (из чего?)
(po co?) добиваться (чего?), покушаться (на что?)
(do czego? po co?) доходить (до чего?), достигать (чего?)
(czego?) вести начало (от чего?), восходить (к чему?)

wysoko sięgać высоко метить
nie trzeba daleko sięgać за примером дело не станет

obchodzić { обходить
(kogo? co?) касаться (кого? чего?), интересоваться (кого? что?)
(jubileusz) праздновать, отмечать (юбилей)

utrzymywać { удерживать
содержать, иметь на иждивении
поддерживать (отношения, связи)
содержать (в порядке, чистоте)
утверждать, твердить

wniosek { предложение
заключение, вывод
(na piśmie) заявление, ходатайство

zgłosić wniosek внести предложение
dojść do wniosku прийти к выводу
wyciągnąć wniosek сделать вывод
z tego wypływa wniosek из этого следует вывод
wolne wnioski разное, текущие дела (в повестке дня)

wyświetlać { выяснять, разъяснять
(film) демонстрировать, показывать
проявлять (фото)

✓ *Zwroty*

sięgać po głowę – хвататься за голову
mniejsza o to – не в этом дело
budzić zajęcie – возбуждать интерес
stawiać wniosek – вносить предложение

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

błoto грязь
sprawa дело
chłop крестьянин; парень, мужик
czynić делать
brakować недоставать, не хватать
zasada основа, принцип, правило
drobny маленький, мелкий
uznać признать

wyborny	превосходный, отличный
zamach	покушение
godny	достойный

✓ *Niezgodności rodzaju w języku polskim i rosyjskim*

włamanie ВЗЛОМ

✓ *Składnia rzędu czasowników*

budzić (*w kim? czym?*) – пробуждать, вызывать (*у кого? чего?*)
 sięgać (*po co?*) – тянуться (*за чем?*); (*czego?*) – восходить (*к чему?*)

7. Proszę przetłumaczyć pytania i odpowiedzieć po polsku:

1. Какое дело рассматривается в суде? 2. Кем являются преступники? 3. На каких умозаключениях основана речь прокурора? 4. Какие аргументы выдвигает защитник? 5. Как защищаются (оправдываются) преступники?

8. Proszę odnaleźć w tekście zdania bezpodmiotowe.

9. Proszę przetłumaczyć na język polski:

Господа присяжные заседатели! Прошу Вас со всей серьезностью отнестись к рассматриваемому делу. Хочу подчеркнуть, что подсудимый совершил кражу только по причине безысходной ситуации, в которой оказались он и его семья: у безработного не было денег на лечение тяжело больной жены. Конечно, это не снимает с него ответственности за совершённое преступление, но данное обстоятельство смягчает вину подсудимого.

10. Proszę przeczytać opisane sytuacje i powiedzieć w jaki sposób należałoby na nie zareagować:

1. Wsiadasz do pociągu, konduktor sprawdza bilety, wkładasz rękę do torby, do kieszeni i nagle uświadamiasz sobie, że bilet został zgubiony.

2. Twój kolega zaprosił cię do restauracji, zamawiacie obiad, a po posiłku okazuje się, że brak wam pieniędzy.

3. Jedziesz autobusem i widzisz, że na przystanku jakiś facet zostawia swój plecak i szybko wyskakuje z wozu.

CZĘŚĆ II

 Proszę zapamiętać nowe wyrazy:

akt oskarżenia	обвинительный акт	kryminalista	уголовник, уголовный преступник
-----------------------	-------------------	---------------------	---------------------------------

orzec вынести приговор (суда)
oszust аферист
podanie заявление, прошение
powiernik доверенный, поверенный
powód истец, жалобщик; *жен.*
powódka истица
pozwany ответчик; *жен.* **pozwana**
на ответчица
przesłuchanie допрос
reķoczyn рукоприкладство

rozpoznanie слушание (дела),
разбирательство
rozprawa заседание суда, судебное разбирательство; *мн.*
прения
skazaniec осуждённый, приговорённый
umyślny преднамеренный
wnioskodawca заявитель
zarzut обвинение
zaskarżyć обжаловать, подать
кассационную жалобу

 Proszę zapamiętać nowe zwroty:

karany sądownie имеющий судимость
nabrać ważności (mocy prawnej) вступить в силу
obciążyć zarzutem morderstwa
обвинить в убийстве
posiedzenie jawne открытое заседание (суда)
posiedzenie tajne закрытое заседание (суда)

skazać na karę więzienia приговорить к тюремному заключению
ustalić winę установить виновность
więzienie dożywotnie пожизненное заключение
wnieść powództwo предъявить (возбудить) иск
złożyć podanie подать заявление

11. Proszę ułożyć zdania z nowymi wyrazami.

12. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Wczoraj na działce pod Warszawą ujawniono zwęglone zwłoki ludzkie po pożarze w altance; ustalenie tożsamości ofiar trwa. 2. Dziś sejmowa komisja śledcza podczas tajnego posiedzenia przesłuchiwała kolejnych trzech świadków. 3. Specjalna komisja nadzoruje przebieg planu działań podjętych w kierunku przygotowania osób niepełnosprawnych do pracy. Jak i osoby upośledzone umyślowo mają one prawo na aktywne życie. 4. Po ustaleniu winy morderca został skazany na karę więzienia dożywotniego. Wyrok ogłoszono dzisiaj, po ukończeniu półtorarocznego śledztwa. 5. Wczoraj komisja śledcza przystąpiła do wyjaśnienia szczegółów i okoliczności zdarzenia w kopalni „Górnik”. Komunikat oficjalny zostanie wydany po ukończeniu badań. Chodzą jednak pogłoski, że prawda się nie ujawni. Jak się już zdarzało, raport zostanie podkolorowany, a ktoś padnie kozłem ofiarnym (козлом отпущения). 6. Status obserwatora w UE*

* UE – Unia Europejska

pozwala krajom kandydującym na zabieranie głosu podczas posiedzeń i zgłaszanie poprawek do omawianych raportów. 7. Mężczyzna wypierał się w sądzie, że nie dotykał żony. Jednak po przesłuchaniu świadków, którzy słyszeli krzyki i pogrożki, jego postępowanie zostało zakwalifikowane jako rękoczyn.

13. Z poprzedniego ćwiczenia proszę powybierać słownictwo prawne i wytłumaczyć znaczenia wyrazów.

Słownik do tekstu

bezbronny беззащитный, безоружный

beznamiętność бесстрастность, равнодушие

błagalny умоляющий

blysk блеск, сверкание

cecha 1) свойство, черта, признак; 2) метка, клеймо

ćwiartka четверть, четвертушка; (**papieru**) четвертушка (листа)

czworobok четырёхугольник

dobitnie убедительно

dojrzały зрелый

doñośny звучный, громкий

drżeć дрожать

dzierżyć держать

dźwięczny звонкий, звучный

jednostka 1) единица (измерения); 2) личность; 3) *воен.* часть, подразделение

kara наказание

karac карать, наказывать

kodeks karny (kryminalny) уголовный кодекс

kradzież кража

litość сострадание, милосердие, жалость

meritum суть, сущность

mistrzowski 1) мастерский, искусный; 2) *спорт.* чемпионский

mówca оратор, выступающий

(na)wskroś насквозь

niewiadomość неизвестность

niezachwianie непоколебимо

niezrównany несравненный, бесподобный

obciążyć 1) нагрузить, отяжелить, отяготить 2) (**kogo czym?**) возложить (на кого что?)

oboczny параллельный

ogolocić 1) обнажить, оголеть; 2) ограбить, обобрать

określenie определение

ośniewać 1) ослеплять, поражать; 2) очаровывать

orzeczenie 1) заключение, мнение; 2) *юр.* решение, постановление, приговор; 3) *лингв.* сказуемое

oskarżać 1) (**o co?**) обвинять (в чём?); 2) (**kogo?**) подавать жалобу, заявлять (на кого?)

panować 1) (**nad czym?**) владеть (чем?); 2) царствовать, княжить; 3) господствовать, царить

pewny 1) уверенный, 2) верный, надёжный; 3) решительный

pieczołowity заботливый, бережный

pod sądny подсудимый

pośpiech спешка, поспешность;

z pośpiechem поспешно

prawo karne уголовное право

prezydować председательствовать

przewidzieć 1) предвидеть, предугадать, предусмотреть; 2) прозреть
przewinienie проступок, провинность
pyszny 1) спесивый, надменный, кичливый; 2) великолепный, замечательный
rabunek грабеж, хищение
rozporządzać 1) распоряжаться, повелевать; 2) располагать, иметь в своем распоряжении
sformułowanie формулировка
skrzydło крыло, фланг
skutek следствие, последствие, результат
spełnić исполнить, выполнить
spojrzenie взгляд
stopień 1) ступень (лестницы); 2) степень; 3) звание, чин; 4) отметка, оценка; 5) градус
teza тезис
troskliwy заботливый, внимательный
więzienie тюрьма, тюремное заключение
wina вина, виновность, виноватость
wskazać указать, показать

wyciągnąć вытянуть
wyniosłość 1) возвышенность, возвышение; 2) высокомерие, надменность
wyrok приговор, решение
zakwalifikować квалифицировать
zależniony испуганный, робкий
zamieszanie замешательство, суматоха, хаос
zapatrywać się 1) смотреть, иметь точку зрения; 2) (**na kogo? co?**) подражать, следовать (кому? чему?)
zasiadać 1) усаживаться, садиться, 2) сидеть, занимать место, входить в состав
zbiedzony обездоленный
zbiorowy коллективный, совместный
zgoła вовсе, совсем
złodziej вор
zreasumować резюмировать
zszeregować 1) выстроить в ряды, уложить в ряд; 2) систематизировать
zwrot 1) поворот; 2) лингв. оборот, выражение; 3) возврат, возвращение

TEKST PODSTAWOWY

Z WŁAMANIEM (dokończenie)

Pan prezes powstał, objął okiem zebranych, pomilczał chwilę i przystąpił do zreasumowania sprawy. Wszystkie spojrzenia zwróciły się teraz na niego.

Był to jeden z tych mówców, którzy nad słuchaczami panują nieodpartą siłą logiki i beznamiętności.

Spełnioną została kradzież.

Był to punkt, na którym stanęli mocno i mówca, i oni sami. Punkt ten, ogołocoony z wszelkich dadatków i określeń, podrósł niejako i utworzył rodzaj wyniosłości, z której pole walki na wskroś

było widnym. Rozwinął teraz przed nimi mówca merita sprawy krótką, frontową linią.

Przemówił, zrobił mały, nieznaczny ruch ręką i kazde z obu skrzydeł rozpadło się raz jeszcze, tworząc regularny czworobok. Tak kradzież prosta jak kradzież z włamaniem mogła być spełniona pojedynczo albo i zbiorowo. Teoria stowarzyszeń przestępczych, jedna z najświetniejszych tez prawa karnego, jakich mistrzowskim przedstawieniem rozporządzał mówca, dostarczyła mu przepysznych, po prostu olśniewających zwrotów, których największą siłą była ich niezrównana prostota.

Żadnego zamieszania, żadnej dwuznaczności. Cechy obu rodzajów przestępstw zostały określone jasno, zszeregowane systematycznie, postawione niezachwianie, wskazane dobitnie.

I sami oskarżeni przedstawiają się teraz w zgoła innym świetle. Nie jest to już kupka zalęknionych i zbiedzonych dzieci, ale szajka złodziejska zorganizowana w przestępnych i przez kodeks kryminalny przewidzianych celach.

Pan prezydujący kończąc mowę swoją wszedł do paragrafów: nie można zostawiać przysięgłych w niewiadomości co do skutków orzeczenia stopnia i rodzaju winy. Kara za kradzież bywa bardzo różną. Inaczej karze prawo kradzież spełnioną przez jednostkę dojrzałą, inaczej przez małoletnią; inaczej spełnioną pojedynczo, a inaczej spełnioną zbiorowo, która zazwyczaj nosi na sobie obciążającą cechę rabunku; inaczej wreszcie zapatruje się kodeks na kradzież prostą, a inaczej na kradzież z włamaniem. Ta ostatnia należy do kategorii ciężkich przewinień i nawet przez małoletnich spełniona, więzieniem do dwu lat jest karana.

Skończył i usiadł.

Panowie zza stołu wychodzili do obocznej izby. Oddalano się dla sformułowania pytań, które miały być stawiane przysięgłym...

Nagle zabrzmiało. Sąd idzie!

– Sąd idzie! Sąd... Sąd idzie! – zaszepotały głosy.

Chłopcy wyciągnęli szyje ku drzwiom i otwarli usta jak wrota.

Panowie zasiadają z pośpiechem swe miejsca za stołem; prezes nie siada nawet. W pięknej jego ręce szeleści drobna ćwiartka papieru, na której postawiono pytania.

Są krótkie i jest ich dwa tylko.

Pierwsze: czy kradzież spełniona przez podsądnych w wiadomych okolicznościach obciążających jest kradzieżą prostą? I drugie: czy jest kradzieżą z włamaniem?

Słowa te, jasne i beznamiętne, brzmią w wielkiej pustej sali dźwięcznie i donośnie.

Nie jest to jeszcze wyrok, ale błysk miecza podniesionego pewną, silną ręką.

Miecz ten wszakże nie zostawia nikogo bezbronnym. Owszem: sprawiedliwość, która go dzierży w ręku, troskliwą jest i pieczołowitą w tej ostatniej chwili, niemal tak jak litość. Zostawia ona raz jeszcze głos oskarżonemu. Chce, by przysięgłym, gdy im między tak a nie wybierać przyjdzie, towarzyszył głos ten zalękniony, drżący, błagalny.

Na sali zabrzmiał dzwonek. Panowie przysięgli wynosili werdykt.

Na pierwsze pytanie większość głosów odpowiedziała: n i e.

Na drugie większość głosów odpowiadała: t a k.

Przestępstwo zostało zakwalifikowane jako kradzież z włamaniem.

Według noweli Marii Konopnickiej "Z włamaniem"

Analiza tekstu

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

jednostka { единица (измерения)
личность
воен. часть, подразделение

rozporządzać { распоряжаться, повелевать
(*czyt?*) располагать (*чем?*)
иметь в своём распоряжении (*что?*)

prawo { prawo karne – уголовное право
prawo majątkowe – вещное право
prawo jazdy – водительские права
закон { prawa natury – законы природы
prawo ciężenia powszechnego – *физ.* закон всемирного тяготения

mieć prawo (*do czego?*)

иметь право (*на что-либо*)

rozbawić praw

лишить прав, поразить в правах

jakim prawem

по какому праву

litera prawa

буква закона

złamać prawo

нарушить (попрать) закон

wyjąć (*kogo?*) spod prawa

объявить (*кого-либо*) вне закона

w imieniu prawa

именем закона

orzeczenie { заключение, мнение
юр. решение, постановление, приговор
лингв. сказуемое

świąteczny } великолепный
(prze) pyszny }

stopień { ступень (лестницы)
степень (научная, родства)
звание, чин
отметка, оценка
градус
метеор. балл
техн. (wodny) каскад

✓ Zwroty

stowarzyszenie przestępcze преступная организация

✓ Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu

złodziej вор

więzienie тюрьма, тюремное заключение

pyszny спесивый, надменный, кичливый; великолепный,
замечательный

✓ Niezgodności rodzaju w języku polskim i rosyjskim

teza тезис

stopień ступень; степень

pośpiech спешка

✓ Składnia rzędu czasowników

obciążyć (kogo czym?) – возложить (на кого что?)

panować (nad czym?) – владеть (чем?)

oskarżać (o co?) – обвинять (в чём?); (kogo?) подаwać жалобу,
заявлять (на кого?)

zapatrywać się (na kogo? co?) – подражать, следовать (кому? чему?)

14. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. W jaki sposób pan prezes zreasumował sprawę? 2. Jakie rodzaje kary przewiduje prawo za kradzież? 3. Na jakie pytania odpowiadali przysięgli? 4. Jaki werdykt wynieśli przysięgli?

15. Proszę odnaleźć w tekście zdania bezpodmiotowe.

16. Proszę użyć odpowiedniego wyrazu w odpowiedniej formie:

1. Według ... sądu matkę opieki nad dziećmi.	stopień
2. Portret pamięciowy sprawcy pomógł ująć go i ...
o morderstwo.	oskarżyć
orzeczenie
3. Omal nie przewróciłem się, tym schodom brak
jednego	pozbawić praw
prawo karne
4. Nie siadam za kierownicę, bo nie otrzymałem
jeszcze	prawo jazdy
5. Ależ dziś gorąco, ile jest ...?	
6. Pranie brudnych pieniędzy należy do jednego z
rodzajów	
7. Kiedy chodziłam do szkoły, bardzo nie lubiłam
odpowiadać na pytanie "Jakie masz dzisiaj ...?"	

17. Proszę odnaleźć w noweli wyrazy bliskoznaczne do:

oskarżony, zbrodniarz, orzeczenie, świętować, całkiem, doskonały, pogląd, przemówienie, wywołać, bardzo, ważny, osoba, reguła, niesławny, szczęśliwy, nieważny, wyjaśnienie, zwykle, organizacja, zdecydowany, adwokat.

18. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Мудрый приговор

Царю македонскому Филиппу пришлось однажды судить двух разбойников, и он присудил одному из них бежать из Македонии, а другому – его преследовать.

2. Я имею право не слушать

К древнегреческому философу Аристиппу пристал с бранью прохожий. Философ повернулся и пошёл прочь, не отвечая на ругань. Озадаченный прохожий крикнул вдогонку:

– Почему ты уходишь, ничего не ответив?

– Ты имеешь право ругаться, а я имею право не слушать, – сказал Аристипп.

3. Мог ли я знать?

На улице Эзопу встретился градоправитель, который спросил его, куда он держит путь.

– Не знаю! – ответил Эзоп.

Правитель возмутился и, кликнув стражу, велел отвести его в тюрьму.

– А что я тебе говорил! – воскликнул Эзоп. – Мог ли я знать, идя по улице, что попаду в заключение?

Правитель, удивлённый остроумием раба, отпустил его на свободу.

19. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski i odpowiedzieć na pytanie tytułu:

Czy nic się nie przedawnia?

Urząd Skarbowy po kilku latach nie może mieć do nas pretensji o pieniądze – jeśli nie przedstawi ich wcześniej. Zgłoszenie dziś przez Polskę wniosku o moralne i materialne zadośćuczynienie przez Mongolię za straty wynikłe z najazdu tatarskiego w XIII w. wywołałoby zdziwione spojrzenia. A jednak ... Indianie domagają się zwrotu ziemi, Grecy – posagu Nike, Anglicy – Kubusia Puchatka.

Połowy XVIII w. sięga przepis zaskarżony przez Indian kanadyjskich z prowincji Nowa Szkocja w 2000 r. W myśl postanowienia brytyjskiego gubernatora z 1756 r., za dostarczenie skalpu Indianina otrzymywało się nagrodę. Okazało się, że rozporządzenia nigdy nie odwołano, a więc obowiązuje. Schyłku XVIII w. sięgnął spór o własność pobenedyktynskich zabudowań klasztornych na Świętym Krzyżu.

W Tatrach różne pretensje co do własności hal i lasów sięgają, z grubsza biorąc, połowy XIX w., kiedy to władze austriackie przeprowadziły prywatyzację działek, w pierwotnie stanowiących dobra królewskie; również wtedy Austriacy wystawili pewną ilość ziemi na sprzedaż.

W Piatigorsku, w Krainie Stawropolskiej (Północny Kaukaz), w 1992 r. wybuchł spór pomiędzy lokalną społecznością polską a niemiecką o używanie przywróconego do służby religijnej kościoła. Władze przyznały świątynię społeczności niemieckiej; grupa polska podniosła, że wybudowano ją w 1844 r. za pieniądze zebrane przez polskich zesłańców.

Trudno powiedzieć, czy w kategoriach poważnych trzeba traktować zgłoszony w 1998 r. przez brytyjską parlamentarzystkę postulat, by Stany Zjednoczone zwróciły Anglii Kubusia, Klapouchego, Prosiaczka, Maleństwo i Tygrysa, których (dokładniej: ich pluszowe modele, służące do ilustracji) wydawca "Kubusia Puchatka" 70 lat temu podarował nowojorskiej bibliotece publicznej. Wnio-skodawczyni nawiązała do greckich żądań wobec British Museum; nie jest jasne, czy uczyniła to po to, by wzmocnić swój wniosek, czy dla wyśmiania wniosków greckich.

Na tle żądań zadośćuczynienia sięgających średniowiecza, pretensje majątkowe odnoszące się do historii najnowszej – o nich słyszymy na co dzień – zdają się aktualne tak, jak gdyby dotyczyły absolutnej współczesności.

Według artykułu Marcina Kuli "Nic się nie przedawnia" z pisma "Polityka". 2001, nr 1.

20. Po przeczytaniu żartu proszę opowiedzieć o zabawnym wypadku "kryminalnym" ze swojego życia lub z życia swoich znajomych:

- Wczoraj złodzieje włamali się do naszego domu.
- Czy coś ukradli?
- Nie, przeszukali cały dom, nic nie znaleźli i zostawili nam na stole 10 dolarów.

TEKST DODATKOWY

NAPAD RABUNKOWY

Pewnego wieczora pani Mimi, właścicielka sklepu z kapelusami, wyszła na ulicę. Wtem podbiegł do niej jakiś drab i gwałtownym ruchem wtłoczył ją do stojącego opodal samochodu, za kierownicą którego siedziała kobieta. Samochód pomknął pełnym gazem.

- A teraz szanowna paniusia odda ciacki - zażądał mężczyzna, bawiąc się pistoletem. - I ani mru-mru, strzelam celnie.

Odebrawszy z rąk pani Mimi torebkę z całodziennym utargiem, rabusie pomknęli za miasto i tam kazali poszkodowanej opuścić samochód.

- Jaki to był samochód? - spytał panią Mimi inspektor, który osobiście zajął się tą sprawą. - "Renault", "Simca", "Citroen"?

- Zdaje się, że to był "Renault"... A może "Citroen"...

- Czy to był duży samochód?

- Jakby to panu powiedzieć, inspektorze... Nawet dość duży, ale wewnątrz mały. A może na odwrót...

- Mierzono do pani z broni - westchnął inspektor. - Jaka to była broń?

- Pamiętam, że miała dziurkę na końcu.

- Ale czy to był pistolet, automat, browning, rewolwer, nagan? - inspektor tracił panowanie nad sobą. - A może to była armata?

- O, tak! Z całą pewnością armata!

- Czy rabusie zawiązali pani oczy?

- Nie.

- Wobec tego proszę powiedzieć, jakimi ulicami panią wieziono?

- Panie inspektorze, przecież to nie był wycieczkowy autokar. Tylko w takim pojeździe przewodnik wymienia mijane ulice.

- Dobrze, może wobec tego powie pani, czy samochód, który odjechał z panią, skręcił w prawo, czy w lewo?

– Chwileczkę, tylko sobie przypomnę... W prawo! A może – w lewo?

– Czy pani jest paryżanką?

– Oczywiście.

– Wobec tego powinna pani wiedzieć, którądy panią wieziono.

Czy przejeżdżała pani przez Sekwanę?

– Skąd ja mogę to pamiętać, panie inspektorze? – pani Mimi była bliska płaczu.

– Dobrze. Ale jak wyglądali przestępcy, chyba pani pamięta?

– Panie inspektorze, doprawdy strasznie mi przykro, że tak mało mogę panom pomóc. Co ja pamiętam? To był mężczyzna i kobieta. Jemu nawet nie przyjrzałam się. Na nią też nie patrzyłam. Pamiętam tylko, że miała na sobie beżowy kostium, którego spódnica przybrana była od dołu takimi fikuśnymi zakładkami. Długość normalna, jakieś dziesięć centymetrów niżej kolan. Dekolt półokrągły, talia bez paska, ale uszyte tak, że można nosić również z paskiem. Na szyi ta kobieta miała kolię z brylantami, ale to nie były prawdziwe brylanty, lecz szkiełka. Ta kobieta pachniała perfumami “Margriffe” firmy “Corvan”, ale ona nie zna umiaru – jaka elegancka kobieta wleje na siebie tyle perfum! – pani Mimi zrobiła przerwę i omal nie rozplakała się. – Panie inspektorze, bardzo mi przykro, że niewiele mogę panom pomóc, ale ja naprawdę nic nie pamiętam...

Jednakże twarz inspektora jaśniała radością.

– Bardzo jestem pani zobowiązany. Jeszcze tylko jeden szczegół: czy mogłaby pani, chociaż w przybliżeniu, określić ile ta kobieta mogła mieć lat?

– Myślę, że skończyła już pięćdziesiąt. Była bardzo tęga, nalaną twarz...

Dysponując tak drobiazgowym opisem inspektor mógł ująć przestępców bez specjalnego trudu. Ale udało mu się to dopiero po wielu miesiącach. Gdyż siedząca za kierownicą tamtego samochodu kobieta była zgrabna jak łania, szczupła i nie miała więcej niż dwadzieścia pięć lat.

*Według opowiadania Szandora Nowobogackiego
“Napad rabunkowy” z pisma “Przyjaciółka”. 1977, nr 57*

KOMENTARZ DO TEKSTU

napad нападение, налёт

wtem вдруг

drab верзила, тёмная личность

gwaltowny сильный; внезапный,
резкий

wtłoczyć зд. втиснуть

pomknąć помчаться, понестись
na pełnym gazie на полном ходу
ciaćki (cacki) зд. безделушки
ani mru-mru ни гу-гу
utarg выручка
rabuś грабитель, разбойник
panowanie nad sobą самообла-
дание
armata пушка
wobec tego зд. поэтому
któřędy как, где (каким путём)

fikuśny затейливый, чудной
kolia кольцо, ожерелье
szkiełko стёклышко
umiar зд. чувство меры
tegi полный, полнотелый
nalana twarz заплывшее лицо
drobiazgowy подробный, скру-
пулёзный
łania лань; зд. **kobieta jak łania**
писаная красавица

Lekcja 29

Tematy gramatyczne

Liczebniki porządkowe złożone

Liczebniki nieokreślone

Zdania podrzędne przyczynowe ze spójnikiem **dlatego że**

Zdania podrzędne celowe

Liczebniki porządkowe złożone

В составных порядковых числительных форму порядкового числительного имеют, в отличие от русского языка, не только единицы, но также и десятки, например:

sto dwudziesty pierwszy	сто двадцать первый
dwieście trzydziesty drugi	двести тридцать второй
czteryście pięćdziesiąty czwarty	четыреста пятьдесят четвёртый
pięćset pięćdziesiąty piąty	пятьсот пятьдесят пятый
osiemset dziewięćdziesiąty siódmy	восемьсот девяносто седьмой

Таким образом, если в составное порядковое числительное входят и единицы и десятки, то форму порядкового числительного имеют два последних элемента, а в остальных случаях, так же как и в русском языке, один, например:

tysiąc pięćdziesiąty piąty	tysiąc dziewięćsetny
tysiąc dziewięćset pięćdziesiąty	tysiącny (tysięczny)*
tysiąc dziewięćset piąty	

1. Proszę napisać słownie następujące liczebniki porządkowe:
1875, 423, 2816, 5484, 3762, 6370, 4541, 1002, 1100, 5000.
2. Proszę uzupełnić tekst używając liczebników porządkowych:
Urodziłem się w ... roku. Zacząłem chodzić do szkoły w ... roku. Ukończyłem szkołę w ... roku. Od roku ... jestem studentem. W roku ... ukończę studia.
3. Proszę napisać daty słowami:
1. Adam Mickiewicz urodził się w roku 1798 i zmarł w roku 1855. 2. Juliusz Słowacki urodził się w roku 1809 i zmarł w roku 1849. 3. Fryderyk Chopin urodził się w roku 1810 i zmarł w roku 1849. 4. Jan Matejko urodził się w roku 1838 i zmarł w roku 1893.

* В современном литературном языке употребляются обе формы, однако в составных порядковых числительных лишь вторая из них, например: *dwutysięczny, trzutyсяczny* и т. п.

Liczebniki nieokreślone

Слова *ile, tyle, kilka, wiele* выступают, так же как и в русском языке, в качестве неопределённо-количественных числительных. Они склоняются по образцу количественных числительных, например:

Przyp.	Forma męskoosobowa	Forma niemęskoosobowa
M.	wielu	wiele
D.	wielu	wielu
C.	wielu	wielu
B.	wielu	wiele
N.	wielu (wieloma)	wielu (wieloma)
Msc.	o wielu	o wielu

Примечание. Следует запомнить сочетания. *ile (tyle, wiele) ludzi.*

В польском языке существуют особые неопределённо-количественные числительные для приблизительного обозначения количеств: *kilka, kilkanaście, kilkadziesiąt, kilkaset.*

Приблизительные количества в пределах первого десятка обозначаются с помощью слова *kilka* (несколько), в пределах второго десятка – с помощью слова *kilkanaście*, в пределах сотни – с помощью слова *kilkadziesiąt*, в пределах тысячи – с помощью слова *kilkaset.*

Приблизительное количество может обозначаться также с помощью составных форм, в которые наряду с обычными количественными числительными входят неопределённо-количественные числительные, например: *trzydzieści kilka, sto kilkanaście, czterysta kilkadziesiąt* и т. п.

Неопределённые числительные бывают не только количественными, но также порядковыми, например: *kilkudziesiąty* и собирательными, например: *kilkoro.*

Так как неопределённо-количественные числительные не имеют прямого соответствия в русском языке, то переводить их приходится описательно, например:

Zapłaciłem sto kilkanaście rubli. – Я заплатил около ста двадцати рублей.

Zapłaciłem sto kilkadziesiąt rubli. – Я заплатил больше ста рублей.

W pokoju było kilkanaście osób. – В комнате было десятка полтора-два народу (человек 15).

Na półce leżało kilkadziesiąt książek. – На полке лежало несколько десятков книг.

4. Proszę przeczytać i odpowiedzieć na pytania:

W rodzinie Kowalskich jest tylko jeden dziadek. Ojców jest dwóch. Jest też trzech synów. Dwóch synów jeszcze chodzi do szkoły. Trzeci już od kilkunastu lat pracuje.

W rodzinie są dwie babki, trzy matki i cztery córki. Dwie z nich są dorosłe i pracują. Jedna z córek nie ma jeszcze piętnastu lat i jest uczennicą ósmej klasy.

A teraz proszę policzyć: 1. Ilu mężczyzn jest w tej rodzinie? 2. Ile jest kobiet? 3. Z ilu osób się składa rodzina Kowalskich?

5. Proszę użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1. Dziś nie przyszło ... studentów.	wielu
2. Brat opowiadał mi o ... z was.	kilku
3. ... bym nie pomyślał, że tam pracuje ... bibliotekarzy.	ile
4. ... masz siostr?	kilkadziesiąt
5. Profesor Sławski otrzymuje listy od ... swoich studentów.	nigdy
6. Na ... miejsc jest obliczona ta widownia?	tylu
7. Nie widzieliśmy się od ... lat.	wiele
8. Widziałem go przed ... godzinami.	ilu
9. Na sali było za mało miejsc, ... osób stało.	
10. ... studentów przyjechało na kongres?	
11. Auto robi ... kilometrów na godzinę.	

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Сколько у тебя братьев? 2. Он уже несколько дней болен гриппом. 3. Многие из моих товарищей начали изучать ещё один славянский язык. 4. Я много лет езжу в отпуск на юг. 5. Мы поедem в Катовицы и вернёмся через несколько недель. 6. Мы осмотрели несколько музеев. 7. Второе действие оперы начнётся через несколько минут. 8. Я не был там уже столько лет!

Zdania podrzędne przyczynowe ze spójnikiem dlatego że

Придаточные предложения причины отвечают на вопрос "dlaczego?". Они могут присоединяться к главным с помощью союза **dlatego że**, например:

On nie mógł przyjść, dlatego że był chory.

Придаточные предложения причины могут присоединяться к главному и с помощью других союзов: **bo**, **ponieważ**, **bo-**

wiem и некоторых других. Возможно и бессюзное присоединение этих предложений.

В разговорной речи особенно часто употребляется союз **bo**.

7. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я купил билеты на воскресенье, потому что в другие дни я занят. 2. Почему ты не написал, когда приходит поезд? – Потому что я сам не знал, каким поездом приеду. 3. Она не придёт, потому что больна. 4. Я не видел лиц артистов, потому что сидел далеко. 5. Почему ты не идёшь с нами? – Потому, что я уже видел этот фильм. 6. Я тебе не звонил, потому что у меня болело горло. 7. Он не приехал, так как не успел купить билет. 8. Мы заключили договор о дружбе, ибо наши страны стремятся к миру.

8. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Nie mogę ci dać pieniędzy, bo sam w tej chwili nie mam ani grosza. 2. Oddajemy hołd pamięci Tadeusza Kościuszki, bo-wiem człowiek ten poświęcił całe swoje życie walce o niepodległość. 3. Spieszę się bardzo, ponieważ za godzinę mam ważne posiedzenie.

Zdania podrzędne celowe

Придаточные предложения цели отвечают на вопрос “*po co?*”. Они могут присоединяться к главным с помощью союзов **by, żeby, aby**, например:

On poszedł do sklepu, żeby kupić sobie jakieś obuwie.

В главном предложении может быть употреблено соотносительное слово **po to**, например:

Objaśniam wam po to, żebyście mogli lepiej zrozumieć.

Наиболее употребителен союз **żeby**, особенно в устной речи.

9. Proszę uzupełnić zdania:

1. Pójdę z tobą, ... ci pokazać, gdzie to jest. 2. Przejdziemy tędy, ... nie wracać tą samą drogą. 3. Po co bierzesz ze sobą zeszyt? – ... po spacerze pójść od razu do biblioteki. 4. Wyjeżdżamy dopiero jutro, ale niech już dziś wszystko będzie gotowe, ... się jutro nie spieszyli. 5. Chcę, ... to zrozumiał. 6. Nie możemy zdążyć do was na ósmą, ... mamy bilety do kina na szóstą.

10. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Я тебе не позвонил только потому, что вчера поздно вернулся домой. 2. Я бы очень хотел, чтобы завтра не было дождя: мы едем на экскурсию. 3. Они просили, чтобы вы пришли к пяти часам. 4. Я говорю вам об этом для того, чтобы вы знали, почему нас не будет.

11. Proszę użyć odpowiedniego spójnika (dlatego że, żeby):

1. Siedźcie cicho, ... nie obudzić chorego. 2. Kopernik wyjechał do Włoch nie tylko ... chciał studiować medycynę, ale ... studiować astronomię. 3. Przyjechałem do Krakowa ... obejrzeć stare gmachy Uniwersytetu. 4. Chcę sobie kupić słownik, ... nie umiem tłumaczyć bez słownika.

Słownik do tekstu

atrakcyjny привлекательный

dostawa поставка; доставка

dotrzeć дойти, достичь

dozorować (kogo? co?) надзирать, присматривать

fachowiec специалист, профессионал

fundacja 1) фонд (капитал); 2) организация, учреждение, существующее на пожертвованный фонд

gwarancja 1) гарантия; залог; 2) поручительство, ручательство

handel торговля

handlować торговать

handlowy торговый

ilość количество

interes 1) дело, сделка; 2) польза

inwestycje капиталовложения, инвестиции

jakość качество

kojarzyć 1) соединять, сочетать; 2) ассоциировать

kontrahent контрагент, партнер

koszt 1) издержки, затраты, расходы; 2) стоимость, цена

mentalność образ (способ) мышления; душевный склад; психика

mylić 1) (kogo?) вводить в заблуждение; 2) (co?) путать, ошибаться

naprawić 1) отремонтировать, починить; 2) исправить, восстановить; 3) возместить

nastawić się (do kogo? czego?) настроиться, отнестись (к кому? чему?)

niedzwiedz медведь

niezwykły необыкновенный

notatka заметка

obórót towarowy товарооборот

oferta предложение, оферта

opłacać się окупаться

podejście подход

pomyłka ошибка

popyt спрос

powoływać się ссылаться

powściągliwy сдержанный

produkcja 1) продукция; 2) производство

przedsiębiorca

предприниматель

przedsiębiorstwo предприятие

przekształcać (się) преобразовывать(ся), превращать(ся)
przemysłowiec промышленник
przyzwyczajenie привычка
rafineria нефтеперерабатывающий завод
ropa naftowa нефть
rynek рынок
rzewny чувствительный, сентиментальный; трогательный
służbowy 1) служебный; 2) деловой
spółka компания, общество, товарищество
stosować 1) применять; 2) (co? do czego?) приспособлять
stracić 1) потерять, утратить; 2) понести убытки, ущерб, урон
towarzystwo общество, товарищество
ufać доверять
umowa договор, соглашение, контракт
upadłość банкротство, несостоятельность
uścisk зд. объятие
wdrażać technologic внедрять технологии

więzy gospodarcze экономические связи
wizytówka визитная карточка
współpracować сотрудничать
wybredność привередливость
wylewność 1) откровенность; 2) многословие
wyrób 1) выделка; изготовление, производство; 2) изделие, продукт
wzajemne stosunki взаимные отношения
zakład 1) предприятие; 2) залог
(za)inwestować инвестировать
zarząd 1) управление, правление (organ); 2) управление (действие)
zarządzanie управление
zaspokajanie potrzeb удовлетворение потребностей
zbyt сбыт, реализация
zdobyć (rynek) зд. завоевать (rynek)
zepsuć się испортиться
związek 1) связь; 2) *mat.* соотношение, зависимость; 3) союз
zysk прибыль, выгода, барыш

TEKST PODSTAWOWY

CZY MNIE JESZCZE PAMIĘTASZ?

Polska ma z Rosją kłopot handlowy – więcej od niej kupuje, niż sprzedaje. Ma także kłopot mentalny – trudniej się z Rosjanami robi interesy, bo się zeuropeizowali kosztem słowiańskiej wylewności. Służbowo nie stosują już bruderszaftów, rzewnych piosenek ani niedźwiedzich uścisków. Handlują po nowemu – bez sentymentu, niepolitycznie i zeby się opłacało.

W kontaktach z rosyjskimi kontrahentami Polacy chętnie powołują się na starą przyjaźń między narodami. Ponad dziesięć lat nie było polskich firm na wschodnim rynku i teraz chcą o sobie przypomnieć. Szynka, leki, telefony, ubrania – przecież kiedyś w Moskwie

nie mogli się tej produkcji nachwalić. Warto wrócić, bo Rosja to rynek gigantyczny i coraz więcej tam bogatych ludzi. Trzeba wrócić, bo Polski nie stać na handlowanie jedynie z Zachodem.

Rosjanie pamiętają przyjaźń i jakość towarów z bratniego kraju, ale nie ma to dla nich większego znaczenia. Prawie wszystko, co im potrzebne, kupują na Zachodzie leżącym dalej niż Polska. Teraz obowiązujące zwroty w towarzystwie rosyjskich ludzi interesu to: etap transformacji, pragmatyczne podejście i czysty zysk. Rosyjski biznesmen: powściągliwy, miły, konkretny, rozdający wizytówki z fonetycznie po angielsku zapisanym nazwiskiem. Wcale niemłody, wychowany na pionierach i partii, a jaki niesowiecki.

– Rosyjski biznes jest w stanie euforii, bo może współpracować z zachodnimi firmami i Polska być może nie jest dla niego aż tak atrakcyjna – powiada Arkadij Iwanowicz Wolski, przewodniczący Rosyjskiego Związku Przemysłowców i Przedsiębiorców, gdzie trudniej się dostać niż na Kreml. – Tylko że Zachód mamy już za sobą. Czas naprawić rosyjsko-polskie więzy gospodarcze.

Paweł Kubicki, kierownik biura handlu i marketingu spółki Telefony Polskie SA, namawia Rosjan, aby wydobyli z pamięci aparaty telefoniczne “sdielano w Polsce”. Kiedyś to był szal – ZSRR brał każdą ilość z pocałowaniem ręki, bo produkt miał renomę. W niektórych rosyjskich urzędach i hotelach pracują telefony z Radomia. W Tadżykistanie służą za uliczne automaty.

Rosja interesuje Radom jako rynek zbytu, a także inwestycji. Tylko czy Radom zainteresuje Rosję? – Nasze wyroby są tam dalej znane, ale od lat nie ma dostaw nowych urządzeń – przyznaje Paweł Kubicki. – Chcemy w Rosji wdrażać nowe technologie internetowe.

Podobny problem mają Pracownie Konserwacji Zabytków Zamek SA, które jeszcze jako państwowe przedsiębiorstwo miały w ZSRR renomę firmy doskonałych fachowców. Potem, mniej więcej dziesięć lat temu, kontakty się uśpiły. Teraz Rosjanie to są prawdziwi Europejczycy, mają pieniądze i większą możliwość zaspokajania różnych potrzeb i coraz trudniej do nich dojść z ofertą, bo mają kontakty z Zachodem ponad naszymi głowami – ocenia Przemysław Woźniakowski, dyrektor generalny Zamku. – Mamy może ostatnią szansę naprawy kontaktów handlowych z Rosją. Nie wykorzystamy – stracimy.

Klaudiusz Balcerzak, prezes spółki produkującej wędliny wie, że Rosjan stać już na wybredność, bo z nimi handluje. – Każdy, kto będzie chciał zrobić na Rosjanach szybki interes, przegra – uważa pan Balcerzak. – Przy konkurencji na tamtym rynku można ich zdobyć najwyższą jakością produktu.

Według Wiaczesława Zacharowa, wiceprezesa Związku Rosyjskich Spółek Bankowych, stosunki Warszawa – Moskwa zepsuły się, jak tylko przestali je dozorować politycy. – Trudno mi mówić, jak są nastawieni rosyjscy biznesmeni do polskiego rynku, bo przyglądając się pracy naszych banków wiem, że klienci nie są z Polską w ogóle związani – wykląda Wiaczesław Zacharow. – Rosyjskie banki obsługują przeważnie ludzi współpracujących z państwami zachodnimi. Polski z Zachodem raczej się nie kojarzy. To oczywiście szkoda, jest co naprawiać we wzajemnych stosunkach.

– Wiadomo, że dla Polski powrót na rynek rosyjski jest teraz największym wyzwaniem, ale to nie będzie łatwe ze względu na konkurencję zachodnich firm. Warto skorzystać z przewagi, jaką daje pamięć o jakości polskich towarów i bliskość mentalna z Rosjanami – mówi Siergiej Stankiewicz, były doradca prezydenta Borysa Jelcyna, który zamieszkał w Polsce i reprezentuje rosyjskiego giganta naftowego firmę Łukoil.

Kiedy już Polak z Rosjaninem zasiądą do rozmów, to wciąż im się mylą słowa: rosyjskie – radzieckie, pan – towarzysz, Rosja – Sowietki Sojuz. Większość ludzi interesu w Rosji jest w tym wieku, że dokładnie pamięta tamte czasy. Kiedyś kupowali upadające fabryki, szli z sowchozów do pracy w biznesie albo mieli świetne powiązania polityczne, dzięki którym łatwiej przejść do produkcji i handlu. Śmieją się z tych słownych pomyłek obyczajowo-politycznych, że to wspólna historia obu narodów. Rosjanie będą podkreślać podobieństwa w mentalności, ale polscy biznesmeni robiący interesy na Wschodzie widzą, że część socjalistycznych przyzwyczajzeń poszła w zapomnienie. W kontaktach biznesowych Rosjanie zupełnie nie piją już wódki.

– Dawniej przychodziło się i mówiło: dawaj, sdielajem i już butelka była na stole. Teraz tak nie ma – wspomina Andrzej Waloch, prezes zarządu Energopolu 7 Trading SA, firmy zajmującej się od lat eksportem do Rosji. – Nie ma też kontraktów rządowych. Uważam, że rząd powinien pomagać firmom handlującym ze Wschodem. Nikt nie pójdzie z biznesem na Wschód, jeśli nie ma gwarancji rządu.

Stare pokolenie rosyjskich ludzi interesu zmieniło się nie do poznania, a tu do głosu dochodzi nowe, znające języki, stypendyści amerykańskich fundacji. – Kupiliśmy upadający zakład produkcji żelbetonu, ale na żelbeton nie ma popytu, więc go nie produkujemy – oświadcza Jewgienij Michajłow, lat 33, informatyk, doradca ekonomiczny powiatu* w obwodzie kaliningradzkim, student zarzą-

* *powiat* – средняя административная единица в Польше; при передаче российских реалий – район

dzania i marketingu w Poznaniu, stypendysta Fulbrighta, świeżo upieczony przedsiębiorca. – Teraz produkujemy makaron, ale będziemy rozwijać także inną produkcję. Znaleźliśmy partnera spod Warszawy, który z nami zainwestuje. Chodzi o to, żeby sprzedawać nasz towar dalej do Rosji.

Michajłow i jego kolega Maksym Sawinow z Kaliningradzkiej Dumy Obwodowej, z wykształcenia ekonomista, również stypendysta, nie mają wątpliwości, że z Polską da się robić interesy. Tylko żeby już Polacy nie powoływali się na dawne czasy, bo nowemu pokoleniu nic nie mówią polskie marki dostępne na rynku rosyjskim, kiedy panowie Michajłow i Sawinow byli dziećmi. Nie ma już w Rosji ciał politycznych, które nakazywały robienie interesów wbrew finansowej logice.

Niedawno polskie firmy podpisały kilka dużych umów z Rosjanami. Będziemy wspólnie montowali autobusy w Kaliningradzie. Stankiewicz mówi, że Łukoil prowadzi z Rafinerią Gdańską rozmowy o stworzeniu sieci stacji benzynowych w Polsce. Tylko kto dla kogo jest bardziej interesującym rynkiem zbytu?

– Obrót towarowy między naszymi krajami wyniósł w zeszłym roku ok. 6 mld dol., przy czym polski eksport do Rosji jest trzy razy mniejszy niż rosyjski do Polski – liczy Arkadij Iwanowicz Wolski. – Wy na tym tracicie więcej niż my, ale my przekształcamy się w kraj, który eksportuje tylko ropę naftową i gaz. Uważam, że nasze wzajemne obroty powinny być mniej więcej równe.

– Żyjemy w czasach, kiedy wreszcie do wszystkich dotarło, że należy współpracować z sąsiadami – mówi Wiktor Tio, menedżer z Kaliningradu, który buduje centrum małego i średniego biznesu. – Trzeba się tylko na nowo zrozumieć i dogadać. My w Rosji traktujemy Polaków jak starych znajomych, którym zawsze bardziej się ufa niż nowym.

Według artykułu Marcina Kołodziejczyka w czasopiśmie "Polityka" nr 5, 2002

Analiza tekstu

✓ *Skrótownice*

SA – Spółka Akcyjna – Акционерное общество

ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich – Союз Советских Социалистических Республик

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

produkcja { производство
продукция

wyrób { выделка, изготовление, производство
изделие, продукт

zakład { предприятие, завод; учреждение
залог

koszt { издержки, затраты, расходы
стоимость, цена

interes { интерес(ы), польза, выгода
дело, сделка, торговая операция
дело, предприятие, фирма

związek { связь
mat. состояние, зависимость
союз

dostać się { достаться
попасть (куда-либо)
забраться, проникнуть (куда-либо)
добраться (до чего-либо)

✓ **Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim**

renomina	реноме
szansa	шанс
makaron	макароны

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

mylić (się)	путать(ся), ошибаться
konserwacja	реставрация
naprawić	починить
dogadać się	договориться

✓ **Składnia rzędu czasowników**

nastawić się (*do kogo? do czego?*) – настроиться, отнестись

12. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Jakie czynniki sprzyjają rozwojowi rosyjsko-polskich stosunków gospodarczych? 2. W czym polscy i rosyjscy ludzie interesu widzą problemy? 3. Czy podziela Pan/i opinie biznesmenów przedstawione w tekście? 4. Czy są różnice pomiędzy starym i nowym pokoleniami rosyjskich przedsiębiorców? 5. Co należy zrobić, żeby naprawić wzajemne więzy gospodarcze? 6. Jak Pan/i uważa,

kto dla kogo jest bardziej interesującym rynkiem zbytu? 7. Co Pan/i wie o aktualnych kontaktach ekonomicznych pomiędzy Rosją a Polską? 8. Jak Pan/i ocenia obecny stan stosunków rosyjsko-polskich w ekonomice? 9. Jakie polskie towary widział/a Pan/i na naszym rynku? 10. Co Pan/i wie o rosyjskim biznesie w Polsce?

13. Proszę wypisać z tekstu międzynarodowe terminy ekonomiczne.
14. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski: *kierownik, prezes zarządu, przewodniczący, wiceprezes.*
15. Proszę podać polski odpowiednik wyrazów obcych: *biznesmen, ekonomika, kontrakt, administrowanie, specjalista, bankructwo, problem, kompania, transformować, produkt.*

16. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Dawniej przychodziło się i mówiło... 2. Trzeba się tylko na nowo zrozumieć i dogadać. 3. Polski z Zachodem raczej się nie kojarzy. 4. Kiedyś to był szaf – ZSRR brał każdą ilość z pocałowaniem ręki, bo produkt miał renomę. 5. Mniej więcej dziesięć lat temu kontakty się uspiły. 6. Polska ma z Rosją kłopot mentalny – trudniej się z Rosjanami robi interesy, bo się zeuropeizowali kosztem słowiańskiej wylewności. 7. My w Rosji traktujemy Polaków jak starych znajomych, którym zawsze bardziej się ufa niż nowym. 8. Da się z Polską robić interesy.

17. Proszę uzupełnić tekst wyrazami w odpowiedniej formie: *przedsiębiorca, atrakcyjny, więzy gospodarcze, rozmowa, wymiana handlowa, biznes, wzajemne kontakty gospodarcze, jakość, współpraca, umowa, eksport, kontrakt, inwestycje, zakład, podejście, ropa naftowa, dostawa, szansa, produkcja.*

1. Możliwości rozwoju ... dwustronnej to główny temat polsko-rosyjskich ... plenarnych. 2. Podczas spotkania rozmawiano głównie o poprawie klimatu dla rosyjskich ... w Polsce. 3. Podpisany niedawno nowy ... w sprawie ... gazu do Polski jest przykładem konstruktywnego ... obu stron. 4. Premier Federacji Rosyjskiej wyraził zadowolenie z coraz bardziej umacniających się ... obu krajów, które także jego zdaniem zyskały nową ... 5. Chodzi szczególnie o ... długofalową dotyczącą ... rosyjskiej ... do Polski i jej tranzytu przez terytorium Polski. 6. ... dla rosyjskiego ... jest to, że Polska stanie się bardziej ... terenem do inwestowania. 7. Premierzy zwiedzili Wojskowe ... Lotnicze, w których remontowane i modernizowane są przede wszystkim śmigłowce ... rosyjskiej używane przez polskie si-

ły zbrojne. 8. W ubiegłym roku wystąpił wyraźny wzrost .. polskiego do Rosji, choć nadal ma się ujemne saldo ... 9. Polscy i rosyjscy ... mówili o doświadczeniach we ...

✓ Zwroty

stać (*kogo?*) (*na co?*) – быть в состоянии что-либо сделать

Nie stać mnie na to. – Я не могу себе этого позволить.

kosztem (*kogo?*) – за (*чей?*) счёт; на (*чей?*) счёт; в ущерб (*чьим?*)
интересам

robić interesy – вести дела

reprezentować interesy – представлять, выражать интересы

ludzie interesu – деловые люди; деловые круги

prowadzić rozmowy – вести переговоры

(*co?*) poszło w zapomnienie – было предано забвению, было за-
быто

zmienić się nie do poznania – измениться до неузнаваемости

dochodzić do głosu – 1) получать возможность говорить, 2) начи-
нать звучать; приобретать влияние; брать верх, одолевать

nie mieć wątpliwości – не сомневаться

18. Proszę znaleźć w tekście zdania z podanymi wyżej zwrotami i przetłumaczyć je, a także ułożyć swoje zdania, używając tych wyrażień.

19. Proszę się zastanowić, jaka jest różnica pomiędzy słowami *handel* i *handlowanie* i podać przykłady użycia tych wyrazów w zdaniach.

20. Proszę przetłumaczyć:

Качество по разумной цене.

Этот девиз позволил польским фирмам закрепиться на российском рынке. Кризис 1998 года вынудил их сократить продажи более чем вдвое. Но уходить из России поляки не собираются.

Ещё некоторое время назад на российском рынке работали почти 7 тысяч польских фирм-экспортёров и около 2 тысяч импортёров. Причём не только в Москве и Санкт-Петербурге. Польские компании достаточно мобильны – они давно уже осваивают Башкирию, Татария, Тюмень, Новосибирскую, Иркутскую области и другие регионы России. До августа 1998 года взаимный товарооборот прирастал на 25 – 30% ежегодно. В 1997 году (самом благополучном до кризиса) Россия и Польша наторговали друг с другом на \$ 5 млрд. Потом было 17 августа.

“По сравнению с 1997 годом польские предприятия уменьшили свой экспорт в Россию почти на 70%, – жалуется Януш Файковский, торговый советник посольства Польской Республики в России. – Особенно снизились поставки сельхозпродуктов, мебели и медикаментов”.

Именно эти товары составляют основу польского экспорта в Россию. В его структуре преобладают четыре торговые группы: продовольствие (колбасы, мясо, сыры, шоколад, овощи) – около 40%; изделия химической промышленности (лекарства, пластмассы, моющие средства, косметика) – 17%; продукция электромашиностроения (холодильники, малотоннажные грузовые автомобили) – 11%; мебель и светильники – 10%.

Означает ли такое резкое сокращение экспорта, что поляки разочаровались в России? Недавний опрос, проведенный польским посольством среди работающих в России бизнесменов, показал, что это не так. Никто из них не сомневается, что работать стало сложнее, многие российские партнёры приостановили контракты. Но при этом польские бизнесмены отмечали, что в основном они имеют дело с надёжными контрагентами. Зачастую польские экспортёры отказываются торговать в кредит, а это сильно осложняет ведение дел.

Эксперты считают, что изменить ситуацию может только помощь на государственном уровне по двум основным направлениям. Во-первых, нужны банковские и государственные экспортные кредиты с правительственными гарантиями, а также механизм финансирования поставок польской продукции за счёт выручки от добавочного импорта нефти (это около \$200 млн. в год). Во-вторых, необходимо завершить создание договорно-правовой базы хозяйственных связей. Подписанное ещё в 1992 году межправительственное соглашение о взаимной поддержке и защите капиталовложений до сих пор не ратифицировано российской стороной. Это должно сделать государство. Остальное сделают люди и фирмы.

21. Proszę przeczytać w osobach, przetłumaczyć i powtórzyć z pamięci:

1

- W jakich terminach będą dostarczone wasze wyroby?
- Taką ilość jesteśmy w stanie dostarczyć w bieżącym kwartale. Czy odpowiadają panu terminy dostaw?
- Przepraszam, ale wasze terminy są dla nas nie do przyjęcia.

2

- Klienci są zadowoleni z jakości naszych wyrobów.
- Ale mam zastrzeżenia co do opakowania i znakowania towaru.
- Dotychczas nie mieliśmy żadnych narzekań na to. Opakowanie naszych towarów jest trwałe...

3

- Nasze urządzenie jest niezawodne w pracy. To jest udoskonalony model.

- A w jakim języku jest sporządzona dokumentacja techniczna?

- W polskim, angielskim i niemieckim.

- A po rosyjsku?

- Można będzie zamówić tłumaczenie.

4

- Dzięki wysokiej jakości nasze wyroby cieszą się popytem na rynku.

- To świetnie, a jakie są warunki płatności?

- Zależy, w jakiej walucie dokonana będzie płatność.

22. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony albo swoich wariantów:

1

- Co oferuje pańska firma?

wasze przedsiębiorstwo; pana fabryka

- Nasza firma specjalizuje się w produkcji galanterii skórzanej.

obuwia; konfekcji

2

- Mamy zamiar zakupić wasze wyroby.

rozszerzyć asortyment oferowanych towarów; zamówić większą ilość wyrobów

- Podpiszemy kontrakt na dostawę próbnej partii towaru.

umowę

- Postaramy się uwzględnić życzenia państwa.

spełnić tę prośbę

- Prosimy o dostarczenie pierwszej partii natychmiast po podpisaniu kontraktu.

w trzecim kwartale bieżącego roku

3

- Czy ma pani projekt kontraktu?

- Owszem, ale najpierw proponuję omówić walutę i tryb płatności.

jakość i ilość towaru; terminy dostaw

- Czy ma pani jakieś zastrzeżenia?

coś do dodania

– Jaka jest cena tego modelu? – Cena wynosi ...za sztukę. – Wasze ceny są dla nas do przyjęcia.	urządzenia parę; metr; kilogram warunki; cena jest nieco wygórowana; cena nam nie odpowiada

23. Proszę po zapoznaniu się z tekstami dodatkowymi ułożyć kontrakt, który mógłby być zawarty pomiędzy producentem a hurtownikiem.

SŁOWOTWÓRSTWO

С помощью суффикса **-yjn-**, **-ijn-** образуются прилагательные от заимствованных существительных на **-ja(-ia)** и **-je**, например:

inwestycja – inwestycyjny	wakacje – wakacyjny
atrakcja – atrakcyjny	unia – unijny
produkcja – produkcyjny	linia – linijny

TEKSTY DODATKOWE

DIALOGI HURTOWNIKA Z PRODUCENTEM

Dialog 1

Oznaczenia: **H** – hurtownik; **P** – producent.

(Hurtownik ogląda oferowane lalki, kiwa przecząco głową, chowa do pudełka i odsuwa je w stronę producenta.)

H: Rozczarował mnie pan. Nie chciałbym się z taką lalunią obudzić rano w łóżku, boby mi resztkę włosów stanęła dęba na głowie.

P: Co to ma znaczyć? Dwa miesiące temu zamawiał pan te lalki, a teraz zrobił się pan taki wybredny? To nie pan ma się z nimi kłaskać do wyra, tylko dzieci...

H: Pan chce, żeby ze strachu zaczęły się jękać?

P: Co pan, kpiny pan sobie z nas urządza? Pan zamawiał i pan bierze.

H: Ja biorę to, czego chce rynek. A rynek chce mieć teraz wszystko „super-ekstra”. A ja czuję rynek jak Rubinstein fortepian.

P: Znalazł się Rubinstein... Pan ma takie pojęcie o rynku, jak ja o odmawianiu brewiarza. Pan nie ma pojęcia o marketingu.

H: Ja nie mam pojęcia o marketingu? Zebyś pan miliony wywalił w promocję czegoś takiego, to pan nie wyjdiesz na swoje. Ta oferta to najlepszy dowód, że pan się zatrzymał na poprzednim etapie.

P: Tyle lat to szło jak woda...

H: Teraz zamiast wody dzieci chcą coca-coli. A coca-cola toto nie jest. Od samego patrzenia na te stroje można dostać skrętu kieszek... Nie, mnie pan chlamu nie wciśnie.

(Zdenerwowany hurtownik wychodzi, trzaskając drzwiami.)

P: *(Krzyczy w stronę hurtownika)* Ja za panem listów gończych rozsyłał nie będę!

KOMENTARZ DO TEKSTU

hurtownik оптовик

odmawianie brewiarza чтение

przecząco отрицательно

МОЛИТВ

wybredny привередливый

list gończy объявление о розыске

kpina шутка

Dialog 2

(Hurtownik ogląda lalki bez entuzjazmu.)

H: "Barbie" to one nie są. Do Disneylandu bym się z nimi nie pchał. Nie wiem, czy znajdę na to zbyt.

P: Tyle lat sprzedawał pan nasze zabawki i nigdy pan na tym nie stracił.

H: Czasy się zmieniają, niestety, na gorsze, a gusta, niestety, na lepsze. Klient już nie chce, żeby laleczki były brzydsze od córeczki. Nie wiem, kto to ode mnie weźmie. Może pan poszuka innego hurtownika...

P: Po tylu latach mam szukać innego kontrahenta? Przecież pan sam dwa miesiące temu zamówił tysiąc sztuk!

H: Co pan chce, przez te dwa miesiące rynek się zmienił jak wdowa po ślubie, nie chce jeść ze starych talerzy. A my ślubu nie braliśmy...

P: Ale tradycja się chyba liczy, prawda? Tyle lat nasze wyroby się podobały...

H: Bo nie było konkurencji.

P: Mieliśmy popyt, ale nigdy nie szukaliśmy innego kontrahenta. A tę partię wykonałem specjalnie dla pana...

H: Proszę pana, te lalki nie są ani ładne, ani tanie...

P: Dogadajmy się jakoś... Na "dzień dobry" zejdem 10% z ceny. Idzie pan na to? Nad czym się pan jeszcze zastanawia? To dobry interes.

H: Właśnie się zastanawiam, ile na nim mogę stracić.

P: Przez tyle lat graliśmy w tej samej drużynie jak przyjaciele, a teraz chce mnie pan wykopać na aut?

H: Panie, ja nie mam nic przeciwko panu, ale trzeba patrzeć w przyszłość, ta cena nie rokuje zysku...

P: Niech pan się postara włożyć moje buty. Mogę zejść góra o 15%, inaczej bym się umoczył. I tak wyjdę tylko na remis. (*Żeby nasielić argumentację wyciąga jakąś lalkę, demonstruje.*) Niech pan tylko popatrzy na ten model: lalunia jak kontrabas, tu wcięta, tam wycięta, sam by pan chciał taką „misskę” dostać na urodziny.

H: (*Patrzy z dezaprobatą.*) Miss Polonia dla ubogich... Chyba na prowincję by to trzeba było pchnąć... Chciałbym panu jakoś pomóc.

P: Na Marszałkowskiej też pójdzie jak woda... Jak nie będzie innych.

H: Przyjacielu, panu się śnią dawne czasy. Monopol się skończył. (*Sięga do teczki, wyjmując superelegancką lalkę.*) To jest oferta. Japoński model. Taka rzecz pójdzie jak lody na Saharze. Idzie Dzień Dziecka, byłby na tym obrót i zysk, że aż głowa boli... No, ale czego nie robi się dla przyjaciół... (*Chowa elegancki model.*) Przetrzymam ten towar, a na Dzień Dziecka wypchnę te pańskie sierotki. Może jakoś pójdą, jak nie będzie konkurencji... Robię to tylko dla pana.

P: Wiedziałem, że na starych znajomych można liczyć.

H: Prędzej na znajomych niż na pieniądze z tego interesu.

*Według "Skutecznych negocjacji" Roberta Błauta.
Warszawa, 1995*

KOMENTARZ DO TEKSTU

ślub бракосочетание, свадьба

wykopać na aut выбить в аут

rokować сулить (выгоду)

remis зд. по нулям

wcięta, wycięta вогнута, выгнута

z dezaprobatą неодобрительно

КОНТРАКТ

Контракт – это коммерческий документ, представляющий собой договор о поставке товара или о предоставлении каких-нибудь услуг, согласованный и подписанный экспортёром и импортёром.

Силу договора имеет также заказ, который делается иногда даже и без формального предложения импортёром экспортёру в тех случаях, если они давно уже сотрудничают друг с другом или дело касается сравнительно небольших партий товара.

Контракты подписываются или между малознакомыми друг с другом партнёрами, или по желанию одной из сторон, или, если дело касается крупных поставок несколькими партиями и, естественно, растянутых во времени, или постоянных в течение нескольких лет или десятилетий и дольше, как, например, поставки из России нефти, газа и т.п.

В контракте содержатся следующие основные данные:

– номер контракта;

– место и дата заключения контракта;

- наименования сторон, заключающих контракт;
- предмет контракта (наименование и количество товара);
- качество товара;
- цена за единицу товара и общая стоимость поставки;
- место поставки;
- сроки поставки;
- требования к упаковке и маркировке;
- условия и порядок платежа;
- условия сдачи и приёмки товара;
- транспортные условия;
- условия о гарантиях и санкциях;
- условия об арбитраже;
- условия о технической документации;
- прочие условия;
- юридические адреса сторон;
- подписи экспортёра (продавца) и импортёра (покупателя).

Все приложения к контракту являются его неотъемлемой частью. Контракты составляются в письменном виде.

KONTRAKT NR ...

W ramach Porozumienia Rządowego pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską “Paged” Spółka Akcyjna – zwana dalej “Sprzedawcą”, z jednej strony, i “Eksportles” Państwowe Przedsiębiorstwo Importowo-Eksportowe, zwane dalej nabywcą, z drugiej strony, zawarły następujący kontrakt:

1. Towar, ilość, jakość.

Sprzedawca sprzedaje, a nabywca kupuje:

karton “Dupleks” z pokryciem bezdrzewny 30 000 m², arkuszy o formacie jak w załączonej specyfikacji, o wadze ogólnej 30 ton.

2. Cena.

Cena USD 500 - za jedną tonę i rozumie się franco wagon granica białorusko-polska łącznie z opakowaniem.

3. Warunki płatności.

Zapłata za dostarczony towar będzie dokonywana poprzez inkaso w ciągu 14 dni od daty otrzymania dokumentów przez Bank Nabywcy po przedłożeniu:

- 1) faktury w 3-ch egzemplarzach,
- 2) wtórnika kolejowego listu przewozowego,
- 3) specyfikacji w 3-ch egzemplarzach,
- 4) certyfikatu, stwierdzającego polskie pochodzenie towaru, zgodność jego jakości i warunków technicznych z niniejszym kontraktem – w 3-ch egzemplarzach,

5) kopii zawiadomienia o wysłaniu towaru, podając:

- a) datę zgłoszenia
- b) numer wagonu
- c) wagę brutto i netto.

4. Terminy dostaw.

Towar będzie dostarczony w dwóch partiach po 15 000 ton w I i II kwartale 20... r. Sprzedawca ma prawo wysłać towar wcześniej po uprzednim zawiadomieniu o tym Nabywcy i uzyskaniu jego zgody.

5. Opakowanie i znakowanie.

Po 50 arkuszy w drewnianym okratowaniu. Znakowanie czarną niezmywalną farbą, dalej – jak w specyfikacji.

6. Gwarancja.

Sprzedawca gwarantuje jakość towaru, odpowiadającą normom międzynarodowym.

7. Reklamacje.

Sprzedawca uwzględni reklamacje, dotyczące tylko gatunku towaru, którego niezgodność zostanie stwierdzona podczas wyładunku i odbioru i poparta protokołem odbioru, który ma być sporządzany każdorazowo w obecności przedstawiciela Sprzedawcy.

8. Arbitraż.

Wszystkie spory, mogące powstać w toku realizacji niniejszego kontraktu lub związane z nim, podlegają rozpatrzeniu w trybie postępowania arbitrażowego, przy czym:

- a) jeżeli pozwanym w takim sporze będzie Sprzedawca, to rozstrzygać będzie Komisja Arbitrażowa przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie;
- b) jeżeli pozwanym w takim sporze będzie Nabywca, to rozstrzygać będzie Komisja Arbitrażowa przy Rosyjskiej Izbie Handlu Zagranicznego w Moskwie.

9. Adresy prawne Stron.

Sprzedawca: "Paged" Spółka Akcyjna z o.o. Warszawa, Plac Trzech Krzyży, 18.

Nabywca: "Eksportles" Przedsiębiorstwo Importowo-Eksportowe, Moskwa, Smolenskaja Siennaja pł. 32/34.

10. Załączniki.

Za nieodłączną część niniejszego kontraktu uważa się następujące załączniki:

1) Specyfikacja na 1 ark.

Warszawa, dnia 20... r.

Sprzedawca (podpis)

Nabywca (podpis)

Lekcja 30

Tematy gramatyczne

Stopniowanie przysłówków

Użycie stopnia wyższego i najwyższego przysłówków w konstrukcjach składniowych

Liczebniki ułamkowe

Liczebniki zbiorowe

Stopniowanie przysłówków

Наречия, образованные от качественных прилагательных, имеют степени сравнения.

Сравнительная степень наречий образуется от основы положительной степени с помощью суффикса *-iej*, при этом наблюдаются те же фонетические процессы (смягчения или чередования согласных), что и при образовании сравнительной степени прилагательных, например: *ładnie – ładniej, ciekawie – ciekawiej, trudno – trudniej, nisko – niżej*.

Превосходная степень образуется от сравнительной степени с помощью приставки *naj-*, например: *ładniej – najładniej, trudniej – najtrudniej, niżej – najniżej, mocniej – najmocniej*.

Наречия с суффиксами *-ko, -eko, -oko* образуют сравнительную и превосходную степень прямо от корня с теми же чередованиями, что и прилагательные, например: *blisko – bliżej – najbliżej; daleko – dalej – najdalej; wysoko – wyżej – najwyżej, prędko – prędziej – najprędziej*.

Следующие наречия образуют сравнительную и превосходную степень, так же как соответствующие прилагательные, супплетивно:

dobrze – lepiej – najlepiej	dużo, wiele – więcej – najwięcej
źle – gorzej – najgorzej	mało – mniej – najmniej

От наречия *lekko* степени сравнения образуются следующим образом: *lekko – lżej – najlżej*.

Użycie stopnia wyższego i najwyższego przysłówków w konstrukcjach składniowych

Для выражения сравнения при наречиях, употребляются те же предлоги *od, z, spośród* и тот же союз *niż*, что и при прилагательных, например:

On tłumaczy lepiej ode mnie.
 On tłumaczy lepiej niż ja.
 On tłumaczy najlepiej z nas.
 On tłumaczy najlepiej spośród nas.

Для усиления превосходной степени наречий употребляется та же частица **jak**, что и при прилагательных, например:

Wracaj jak najprędzej!

Сравнительная и превосходная степень наречия *bardzo* употребляется для выражения описательных форм сравнения прилагательных и наречий, например: *bardziej (najbardziej) trudny; bardziej (najbardziej) trudno*.

В отличие от русского языка формы польских наречий в сравнительной и превосходной степени никогда не совпадают с соответствующими формами прилагательных, например:

To jest przetłumaczone **lepiej**. (лучше)

To tłumaczenie jest **lepsze**. (лучше)

Kto z was **najlepiej** tłumaczy? (лучше всех)

Czyje tłumaczenie jest **najlepsze**? (лучше всех)

1. Proszę utworzyć stopień wyższy od następujących przymiotników i przysłówków:

szeroki – szeroko	ciepły – ciepło
obszerny – obszernie	zimny – zimno
dawny – dawno	daleki – daleko
jasny – jasno	radosny – radośnie
głęboki – głęboko	chłodny – chłodno
młody – młodo	szczęśliwy – szczęśliwie
wesoły – wesoło	ładny – ładnie
wygodny – wygodnie	spokojny – spokojnie

2. Proszę użyć przymiotnika albo przysłówka w odpowiedniej liczbie i rodzaju:

1. Na język obcy jest ... tłumaczyć niż tłumaczyć z obcego języka na rodzimy.	krótszy – krócej
2. Sobie wezmę ... tłumaczenie, a tobie dam...	dłuższy –
3. Jesienią dni są coraz ...	dłużej
4. Dawniej pracowałem ... , teraz wracam do domu nie o dziewiątej, lecz o siódmej.	łatwiejszy – łatwiej
5. W lecie ... jest wstawać wcześniej niż w zimie.	trudniejszy –
6. W marcu dni są ... niż w lutym.	trudniej
7. Postaraj się powtórzyć swoje opowiadanie ...	

3. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Мы переезжаем на другую квартиру. Теперь я буду жить ближе к университету, смогу выходить из дому позже, а возвращаться буду раньше. 2. Эти туфли мне малы, дайте, пожалуйста, побольше. 3. Дайте мне, пожалуйста, больше тетрадей. 4. Эти номера я уже читал, может быть есть более свежие? 5. Лучше всего сделаем так: встанем на полчаса раньше и зайдем за ними. 6. Самые красивые платки всегда бывают в этом магазине. 7. Это место лучше, отсюда я вижу всю сцену. 8. Я отсюда лучше вижу. 9. Лучше повесим ковер сюда, так будет оригинальнее. 10. На моей полке меньше книг, чем на твоей. 11. У него меньше книг, чем у тебя. 12. Этот шкаф меньше, чем тот. 13. Надень платье потеплее. 14. Вчера было теплее. 15. Не говори мне, чем заканчивается рассказ. Так интереснее будет читать.

Liczebniki ułamkowe

Дробные и смешанные числа выражаются следующим образом: *półtora, dwa i pół, dwie trzecie, trzy czwarte, pięć ósmych* и т. п.

Półtora не изменяется по падежам и имеет две формы рода: мужской/средний – *półtora*, женский – *półtory, półtorej*.

Слова *pół* и *ćwierć* присоединяются к целым числам с помощью союза *i*. Существительные после них ставятся в родительном падеже единственного числа, например:

Spędzimy tam dwa i pół miesiąca.

Знаменатели дробей с числителем *dwie, trzy, cztery* обозначаются порядковыми числительными в именительном падеже множественного числа, например: *trzy czwarte*. При числителе *pięć* и более знаменатель выражается числительным в родительном падеже множественного числа, например: *pięć ósmych*. Дробь присоединяется к целым числам с помощью союза *i*, так же как и в русском языке, например: *dwa i trzy piąte*.

В дробях с числителем *jedna* знаменатель обозначается порядковым числительным в именительном падеже единственного числа женского рода, например: *jedna trzecia*.

4. Proszę napisać słownie:

$2\frac{1}{4}$, $3\frac{3}{4}$, $5\frac{4}{7}$, $6\frac{1}{2}$, $10\frac{1}{8}$, $12\frac{5}{6}$, $23\frac{1}{2}$, $241\frac{2}{11}$, $35\frac{3}{8}$.

5. Proszę zastąpić cyfry słowami:

1. Po $4\frac{1}{2}$ latach nauki zostałem nauczycielem. 2. Córeczka mojej koleżanki ma już $6\frac{1}{2}$ lat. 3. Jego synek ma dopiero $1\frac{1}{2}$ roku. 4. $\frac{3}{4}$

studentów pierwszego roku mieszka w domu akademickim. 5. $\frac{3}{4}$ to więcej niż $\frac{5}{8}$, $\frac{4}{9}$ to mniej niż $\frac{1}{2}$.

6. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Сколько лет вашей (обращаясь к мужчине) сестре? – Четырнадцать с половиной. 2. Я купила себе на костюм три метра с четвертью. 3. Что больше: три десятых или четыре пятнадцатых? 4. Я два с половиной года не был на юге.

Liczebniki zbiorowe

Собирательные числительные имеют следующую форму: *dwoje, troje, czworo, pięcioro, sześcioro, siedmioro, dziesięcioro* и т. д.

Они сочетаются с существительными и склоняются следующим образом:

M.	dwoje ludzi
D.	dwojga ludzi
C.	dwojgu ludziom
B.	dwoje ludzi
N.	dwojgiem ludzi
Msc.	o dwojgu ludziach

По образцу *dwoje* склоняются все собирательные числительные. Собирательные числительные имеют две основы: 1) именительного/винительного падежей; 2) косвенных падежей.

Основа косвенных падежей образуется путем прибавления *-g-* к основе именительного/винительного падежей, например: *dwoj-*, *dwojg-*.

В дательном и предложном падежах – связь согласования, т. е. существительное при собирательном числительном ставится в этих же падежах, например: *trojgu ludziom, o czworgu kolegach*.

В остальных падежах – связь управления, т. е. существительное при собирательном числительном ставится в родительном падеже, например: *pięciorga ludzi, z sześciorgiem kolegów*.

Собирательные числительные употребляются с существительными:

- не имеющими единственного числа, например: *czworo drzwi*;
- обозначающими лиц разного пола, например: *dwoje rodziców*;
- обозначающими молодые существа (соответствующие наименования относятся в польском языке к существительным среднего рода), например: *troje dzieci, czworo cieląt*;

г) в некоторых выражениях, например: z *dwojga zlego* (из двух зол); *na dwoje babka wróżyła* (бабушка надвое сказала).

При подлежащем, выраженном сочетанием собирательно-го числительного с существительным, сказуемое ставится в единственном числе, а в прошедшем и будущем времени, а также в условном наклонении – в среднем роде, например:

W tym pokoju **jest** troje drzwi.

Pięcioro moich kolegów **jedzie** na wycieczkę.

Dwoje jej dzieci **zginęło** na wojnie.

Za stołem **mogłoby** się zmieścić jeszcze dziesięcioro osób.

Siedmioro studentów **będzie mogło** zdawać egzamin z historii języka polskiego już jutro.

7. Proszę napisać słownie odpowiedni liczebnik:

1. W tej klasie jest (30) dzieci. Dziś (3) nie przyszło. 2. Na korytarzu tego piętra jest (10) drzwi, o (2) mniej niż na dole. 3. Z (15) dzieci z naszego domu (8) wyjechało na lato nad morze. 4. Wczoraj przyjechała Mikulska z (3) dzieci. 5. Opowiedz mi o tych (3), którzy otrzymali złote medale.

8. Proszę przeczytać na głos, co pisała polska prasa w 2001 roku o pewnej rosyjskiej firmie. Może uda się zgadnąć, co to za firma?

Państwo w państwie.

$\frac{1}{3}$ wszystkich odkrytych światowych złóż gazu znajduje się w Rosji, z czego ponad 60 proc. należy do firmy X. Od tego wielkiego koncernu zależy, czy w rosyjskich domach będzie ciepło i elektryczność, a przedsiębiorstwa będą mogły normalnie pracować. $\frac{2}{3}$ elektryczności w Rosji (w tym $\frac{4}{5}$ w europejskiej części kraju, gdzie koncentruje się rosyjski przemysł i gdzie mieszka większość ze 147 mln ludzi) produkowane jest w elektrowniach spalających gaz. Bez tej firmy nie istniałby rosyjski przemysł chemiczny.

Eksport 120 mld metrów sześciennych gazu do europejskich państw OECD przynosi corocznie do budżetu Rosji co najmniej 10 mld dolarów. 150 tys. km gazociągów, które także są własnością koncernu, zszywa postsowiecką przestrzeń mocniej niż połączone siły dawnej KPZR, KGB i armii radzieckiej razem wzięte.

Trudno sobie wyobrazić, jak działałoby państwo o nazwie Federacja Rosyjska, jeśli na jego terytorium nie działałoby jeszcze jedno państwo o nazwie firma X. Czyż można więc dziwić się, że poprzedni jej szef pan Z przesiadł się na fotel premiera Federacji, a aktualny szef pan W podejmowany jest w Europie jak szef rządu lub władca udzielnego szejkanatu?

Firma X jest jedną z tysięcy spółek akcyjnych działających w Rosji. Jej akcje są notowane na giełdzie i teoretycznie każdy, kto ma odpowiednią ilość gotówki, może stać się współwłaścicielem. Jedna akcja kosztuje obecnie ok. 8,6 rubla, czyli niespełna 35 centów. Prawda, akcji jest sporo, bo ponad 23 miliardy. Większość, ale nie bezwzględna (35 proc.), posiada skarb państwa rosyjskiego. 35,99 proc. należy do rosyjskich osób prawnych – firm i władz regionalnych. W rękach rosyjskich osób fizycznych znajduje się 18,7 proc. akcji, pozostałe 10,31 proc. trzymają akcjonariusze zagraniczni, z których największym jest niemiecka firma Ruhrgaz.

Spółka ma swój zarząd, na którego czele stoi 67-letni pan W i sześciu jego zastępców, 11-osobową radę nadzorczą, która nazywa się radą dyrektorów, oraz siedzibę przy ulicy Namiotkina w Moskwie, przeszło 10 km od centrum miasta. Koncern znajduje się wprawdzie na liście 500 największych firm świata (The Global 500), ale na dość odległym 403 miejscu i z rezultatami, które wcale nie rzucają na kolana: kapitalizacja (czyli wartość rynkowa akcji) – 6,2 mld dol., dochód w roku ubiegłym 12,5 mld dol. Dla porównania: kapitalizacja najwyższej notowanej kompanii naftowej Exxon Mobil (3 miejsce na Liście 500) wynosi 302 mld dolarów – czyli ok. 50 razy więcej niż firmy X.

9. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Детскую сказку о трёх поросятах (prosię) я читал несколько раз.
2. Около 10 тыс. школьников занимаются на курсах при МГУ.
3. Из 18 лауреатов Нобелевской премии, наших соотечественников, 11 являлись выпускниками или профессорами Московского Университета.
4. 12% всех открытий, зарегистрированных в СССР, принадлежат учёным МГУ.
5. За последние 10 лет более 40 работ учёных МГУ получили Государственную премию Российской Федерации.
6. В Московском университете преподают 2,5 тыс. докторов и почти 6 тыс. кандидатов наук, около 1 тыс. профессоров и 2 тыс. доцентов и старших преподавателей.
7. Университетская Научная библиотека им. Горького насчитывает 9 млн. томов, из них более 2 млн. – литература на иностранных языках.
8. Эта крупнейшая библиотека обслуживает в год около 55 тыс. читателей, которым выдается 5,5 млн. книг.
9. Велики международные связи университета – он входит в ассоциацию университетов и имеет прямые договоры о сотрудничестве с более чем 60 зарубежными центрами.
10. В Европейском союзе (Unia) до 1 мая 2004 года проживало 379 млн.

человек. 11. После вступления 10 новых государств это число превысило 453 млн., а количество славян возросло с 0,015% до 12,6%. 12. Трое мальчишек играют (*bawić się*) с четырьмя щенками (*szczenię*). 13. У тебя же есть 5 брюк, зачем ты купила ещё одни? 14. 1/3 студентов нашего вуза – иногородние.

Słownik do tekstu

adapter проигрыватель	ojczysty родной (напр.: język o., dom o., kraj o.)
bliźnię близнец	otoczenie окружение, окружающие
bohaterka героиня	pensja зарплата
członek член	peryferie периферия, окраина
domowy домашний	pokojówka горничная
dzielić делить, разделять	prosię поросёнок
dziennik 1) ежедневное издание; 2) дневник	prowadzić gospodarstwo вести хозяйство
geografia география	przedszkolak разг. дошкольник, ребёнок, посещающий детский сад
gęś гусыня	przeprowadzić wywiad (z kim?) взять интервью (у кого?)
gospodarstwo хозяйство	przyjemny приятный
gotowanie варка, приготовление пищи	sąsiad сосед
gromada толпа, большая группа, скопление	skomplikowany сложный
gromadka небольшая группа	spory довольно большой, немалый
imponujący внушительный	sprzątanie уборка
kaczka утка	stać (kogo? na co?) быть в состоянии что-л. сделать
kopiarka ксерокс	stado 1) стадо; 2) стая
korespondent корреспондент	szklarnia теплица
kosiarka зд. газонокосилка	ślusarz слесарь
koza коза	śmiać się (z kogo? z czego?) смеяться (над кем? над чем?)
koźlę козлёнок	utrzymywać się (z czego?) держаться (на что?), жить (на что?)
krewny родственник	warsztat samochodowy авторемонтная мастерская
krowa корова	widocznie по-видимому, очевидно, вероятно, видно
kura курица	wieloletni многолетний
kurczę цыплёнок	wojsko армия
laptop ноутбук	
laserowy лазерный	
liczny многочисленный	
maciora зд. свиноматка	
marzyć мечтать	
mechanik механик	
miejscowy местный	
młodo wyglądający моложавый	
odwiedziny посещение (родственников, знакомых)	

wydać 1) дать, выдать; 2) издать;
3) израсходовать; 4) родить
wydawać się казаться
wyjątek исключение
wywiad 1) интервью; 2) разведка

wyżywić прокормить
zarobek заработок
zaś (союз противительный) же, а
zmywanie naczyń мытьё посуды

TEKST PODSTAWOWY

NIEZWYKŁA RODZINA

W którymś z dzienników ukazało się ciekawe zdjęcie: młodo wyglądająca kobieta w otoczeniu sporej gromadki dzieci w różnym wieku. Było tam kilkoro małych dzieci – widocznie jeszcze przedszkolaków, kilku chłopców i kilka dziewcząt w wieku szkolnym. Jedno z dzieci matka trzymała na ręku.

Z wywiadu, który przeprowadził korespondent owego dziennika, dowiadujemy się ciekawych szczegółów o tej wielodzietnej rodzinie. Otóż jest to matka czternaściorga dzieci. Pracuje jako pokojówka w miejscowym hotelu. Mąż jej był ślusarzem, później ukończył technikum. Obecnie jest mechanikiem w jednym z warsztatów samochodowych.

“Złota rączka – mówią o nim klienci i sąsiedzi. – Potrafi naprawić wszystko od kosiarki po kopiarke i adapter laserowy, no może z wyjątkiem laptopu”.

Mieszkają w niewielkim domku na peryferiach miasta nad dużą rzeką w Środkowej Rosji. Z czego się utrzymuje tak wielka rodzina? “W każdym razie nie z mojej pensji – śmieje się matka. – Zarobki męża są całkiem niezłe, no i gospodarstwo pozwala wyżywić dzieci”.

Gospodarstwo naprawdę jest imponujące: duży ogród warzywny, szklarnia, koza z dwojgiem kozłat (matka marzy o krowie, ale na razie rodziny nie stać na to), maciora, co tej zimy wydała na świat aż ośmioro prosiąt, kury, kaczki, a także spore stado gęsi. Nawet na fotografii widać kilkoro kurcząt.

Na zdjęciu nie widzimy całej rodziny, bo ojciec tego dnia pracował wieczorem, z dzieci zaś również brakuje kilkorga, bo trzech starszych chłopców, w tym bliźnięta, poszło już do wojska, a jedna z dziewcząt właśnie pojechała w odwiedziny do krewnych, którzy mieszkają na Syberii.

Kontynuując wywiad korespondent powiedział, że czytelnicy, a szczególnie czytelniczki, którzy przeczytają tę notatkę o matce-bohaterce ciekawi będą dowiedzieć się, jak ona daje sobie radę z prowadzeniem gospodarstwa na tak liczną rodzinę.

Okazuje się, że sprawa ta nie jest bynajmniej tak skomplikowana, jak by się to mogło wydawać. Po prostu każdy z członków rodziny, prócz tylko najmłodszego, który ma pół roku, bierze udział w sprzątanii, gotowaniu, zmywaniu naczyń, w zakupach i innych sprawach domowych. I każdy stara się zrobić to lepiej i prędzej niż inni, to znaczy jak najlepiej i jak najprędzej.

Nawet ta dziewczynka, co ma cztery i pół roku, stara się pomóc starszym.

Starsi bracia i starsze siostry pomagają i rodzicom i rodzeństwu. Pomoc w nauce dzielą między sobą. Jeden ze starszych braci pomaga w matematyce i fizyce, drugi w chemii. Z dziewcząt – jedna w historii i geografii, druga – w języku ojczystym i języku obcym.

Cała ta rodzina sprawia przyjemne wrażenie.

Analiza tekstu

✓ Wyrazy bliskoznaczne

wojsko	armia
zdjęcie	fotografia
dziennik	gazeta

✓ Zwroty

w którymś ... – в одном из ...

w różnym wieku – разного возраста

sprowadzać wrażenie – производить впечатление

z wyjątkiem – за исключением

✓ Użycie wyrazów

ten i ów	кое-кто
w owych czasach	в те времена
ni z tego ni z owego	ни с того ни с сего

✓ Składnia rzędu czasowników

przeprowadzić wywiad (z kim?) – взять интервью (у кого?)

udzielić wywiadu (dla kogo?) – дать интервью (кому?)

utrzymywać się (z czego?) – содержаться (на что?), жить (на что?)

śmiać się (z kogo?) – смеяться (над кем?)

✓ Wieloznaczność wyrazów

dziennik	{	дневник
		ежедневное издание (газета, журнал)
		выпуск новостей (по телевидению, радио)

stado { стадо
стая

wydać { выдать, дать
израсходовать
издать
перен. родить

wywiad { интервью
разведка

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

spory	довольно большой, немалый
liczny	многочисленный
pensja	зарплата
gęś	гусыня
krewny	родственник

✓ **Wyrazy, na które trzeba zwrócić uwagę**

помос помощь помóc помочь

9. Proszę powiedzieć “tak” czy “nie”:

1. Krewni tej rodziny mieszkają za Uralem. 2. Matka marzy o nowej szklarni. 3. Najmłodsza córka nie ukończyła jeszcze pięciu lat. 4. Ojciec ma wykształcenie średnie zawodowe. 5. Każdy z członków rodziny wykonuje swoją pracę domową: jeden zmywa, druga robi zakupy i t.d. 6. Matka prowadzi hotel. 7. Najmłodsze dziecko siedzi na kolanach matki. 8. Na zdjęciu brakuje trojga dzieci. 9. Chłopcy są mocniejsi w naukach ścisłych i przyrodniczych, a dziewczęta – w humanistycznych. 10. Ojciec jest właścicielem warsztatu samochodowego.

✓ **Użycie przyimków**

na Syberii в Сибири na Syberię в Сибирь

Uwaga: Podobna różnica w użyciu przyimków występuje i przy niektórych innych nazwach geograficznych, na przykład:

na Krymie в Крыму на Крым в Крым

10. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Gdzie się ukazało ciekawe zdjęcie? 2. Kim jest ta młodo wyglądająca kobieta? 3. W jakim otoczeniu widzimy ją na zdjęciu? 4. Gdzie siedziało najmłodsze dziecko? 5. Skąd dowiedzieliśmy się o

tej rodzinie? 6. Kim są z zawodu ci rodzice czternaściorga dzieci? 7. Gdzie mieszkają? 8. Czy na zdjęciu widzimy całą rodzinę? 9. Ilu starszych braci poszło już do wojska? 10. Dlaczego na zdjęciu nie widzimy ojca? 11. Do kogo i dokąd pojechała jedna z córek? 12. Czy matka ma wiele kłopotu z prowadzeniem gospodarstwa? 13. Jak star- si bracia i starsze siostry pomagają w nauce młodszemu rodzeństwu?

11. Proszę połączyć dwie części zdań:

Jedna z sióstr jest bezdzietna,	przed wyjściem z domu.
Nie lubię gotowania,	pracujesz w biurze i prowadzisz
Dawniej pracowałam w przed- gospodarstwo na tak liczną rodzinę.	
szkolu	bo jestem zmęczona.
Chciałbym pójść do wojska,	ale brakuje mi kilku lat.
Staram się sprzątać mieszkanie	jako sprzątaczką.
Prawdziwa z ciebie bohaterka:	jadam obiady w restauracji.
Nie spotkałem jeszcze człowieka,	druga wielodzietna.
Nie pójdę do kina,	który by lubił zmywanie naczyń.

12. Proszę uzupełnić zdania używając w odpowiedniej formie wy- razów umieszczonych z prawej strony:

1. Który ... państwo prenumerują?	dobry
2. Chętnie byśmy pojechali ...	dobrze
3. Ona zna chemię ... niż ty.	Krym
4. Było to ..., kiedy ludzie jeszcze nie znali ani tram- dziennik	
wajów ani autobusów.	owe czasy
5. Nowy słownik jest ... od starego.	stado
6. ... wilków trudno wyżywić się w zimie.	
7. Dowiedziałam się o tym ... telewizyjnego.	

13. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Который из твоих братьев старше? 2. У тебя, кажется, больше денег, чем у меня. 3. Самому младшему её ребёнку во- семь с половиной лет. 4. Какой иностранный язык ты знаешь лучше – французский или английский? 5. Мытьё посуды не са- мое приятное занятие. 6. Мне нужна помощь. Ты можешь мне помочь? 7. Брату всё время не хватает денег, и он жалуется, что не в состоянии прокормить семью. 8. Корреспондент “Новостей” первого канала телевидения взял интервью у президента страны. 9. Министр иностранных дел соседнего государства в интервью журналу “Политика” продолжал утверждать, что нарушенный кризисом баланс торгового обмена удастся восстановить. 10. Сосед смеётся надо мной, называя мою зарплату внушитель- ной. 11. Сказка о волке и семерых козлятах произвела на детей в

детском саду сильное впечатление. 12. Местный предприниматель вероятно собирается издать книгу “Три поросёнка”.

14. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

– Ilu synów, ile córek mieli twoi dziadkowie?

– Którzy? Ze strony ojca, czy ze strony matki?

– Jedni i drudzy.

– Dziadkowie ze strony matki mieli sześcioro dzieci. Czterech synów i dwie córki.

– To rzeczywiście liczne potomstwo. No a dziadkowie ze strony ojca mieli o wiele mniej?

– Tak, ich potomstwo było o połowę mniejsze.

– To znaczy troje?

– Najpierw urodziła im się córka, po półtora roku syn.

– Więc dwoje?

– Nie, słuchaj dalej. Trzecie dziecko urodziło się dopiero po szesnastu i pół latach.

– Domyślam się (догадываюсь), że to byłaś właśnie ty.

– Skąd wiesz?

– Twoja matka kiedyś opowiadała mi o tobie.

15. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Gdzie się zatrzymasz w Poznaniu?

– W najlepszym hotelu.

– W jakim celu tam jedziesz?

– Nie mogę ci powiedzieć.

– Jesteś bardzo tajemniczy (скрытый).

w najtańszym motelu

Po co

To zależy

2

– Czy nie ma ani jednego wolnego pokoju w tym hotelu?

– Niestety, wszystkie pokoje są zajęte.

– Może jest chociaż jedno łóżko wolne?

– Niestety, nie.

sanatorium

jedno łóżko jest wolne

3

– Proszę pani, zarezerwowałem jednoosobowy pokój z łazienką.

– Zaraz sprawdzę. Owszem, jest dla pana zarezerwowany pokój jednoosobowy z łazienką.

– Na którym piętrze?

– Na pierwszym.

dwuosobowy; trzyosobowy

drugim; trzecim

- Chciałbym prosić o pokój z łazienką. - Może być dwuosobowy? - Bardzo panią proszę o jednoosobowy. - Niestety, nie ma. Są tylko dwuosobowe.	widokiem na morze; widokiem na jezioro trzyosobowy; czteroosobowy

TEKST DODATKOWY

PODRÓŻ ÓSMA

A więc stało się. Byłem delegatem Ziemi w Organizacji Planet Zjednoczonych czy ściślej – kandydatem, chociaż i nie tak było, nie moją bowiem, lecz całej ludzkości kandydaturę miało rozpatrzyć Zgromadzenie Plenarne.

W życiu nie odczuwałem tak potwornej tremy. Wyschnięty język obijał się o zęby jak kołek, a kiedy szedłem po rozłożonym od astrobusa czerwonym chodniku, nie wiedziałem, czy to on tak miękko ugina się pode mną, czy moje kolana. Należało oczekiwać przemówień, a ja słowa nie wykrztusiłbym przez spieczoną emocją gardło, ujrzawszy więc dużą, lśniąca maszynę z chromowanym szynkwasem oraz małymi szparkami na monety, czym prędzej wrzuciłem jedną, podstawiając zapobiegliwie przygotowany kubek termosu pod kran. Był to pierwszy międzyplanetarny incydent dyplomatyczny ludzkości na arenie galaktycznej, ponieważ rzekomy automat z wodą sodową okazał się zastępcą przewodniczącego delegacji tarrakańskiej w pełnej gali. Na całe szczęście to właśnie Tarrakanie podjęli się zarekomendowania naszej kandydatury na sesji, ja jednak nie od razu się o tym dowiedziałem, to zaś, że ów wysoki dyplomata opluł mi buty, wziąłem za zły znak, fałszywie, gdyż była to tylko wonna wydzielina gruczołów powitalnych. Pojąłem wszystko, przełknąwszy tabletkę informacyjno-translacyjną, którą podał mi jakiś zyczliwy urzędnik OPZ; natychmiast otaczające mnie, brzękliwe dźwięki zmieniły się w mych uszach w doskonale zrozumiałe słowa, czworobok aluminiowych kręgli u końca pluszowego dywanu stał się półkompanią honorową, zaś witający mnie Tarrakanin, do tej chwili przypominający raczej bardzo dużą struclę, wydał mi się osobą od dawna znaną, o zupełnie przeciętnym wyglądzie. Nie opuściła mnie tylko trema. Podjechał mały toczak, przekonstruowany specjalnie dla przewozu istot dwunogich, jak ja, towarzyszący mi Tarrakanin nie bez trudu wślawił się za

mną do jego wnętrza i siadając zarazem po mej prawej i lewej stronie, rzekł:

– Szanowny Ziemianinie, muszę panu wyjaśnić, że nastąpiła drobna komplikacja proceduralna, związana z tym, że właściwy przewodniczący naszej delegacji, najbardziej powołany do wprowadzenia waszej kandydatury jako specjalista-Ziemista, został niestety wczoraj wieczorem odwołany do stolicy i ja mam go zastąpić. Czy zna pan protokół...?

– Nie... nie miałem okazji – wybąkałem, nie mogąc jakoś definitywnie usadowić się na fotelu toczaka, który nie został dostatecznie przysposobiony dla potrzeb ludzkiego ciała. Siedzenie przypominało stromą jamę prawie półmetrowej głębokości, tak że na wybojach kolanami dotykałem czoła.

– No, nic, poradzimy sobie... – rzekł Tarrakanin. Jego fałdzi-sta szata, zaprasowana w graniaste kształty o metalicznym poblasku, którą wzięłem przedtem za bufet, wydała lekki dźwięk, on zaś, odchrząknawszy, ciągnął:

– Historię waszą znam; cóż za wspaniała rzecz, ludzkość! Zapewne, wiedzieć wszystko, to należy do mych obowiązków. Delegacja nasza wystąpi w punkcie porządku dziennego osiemdziesiątym trzecim, z wnioskiem przyjęcia was w poczet Zgromadzenia jako członków pełnoprawnych, zupełnych i wszechstronnych... a papierów uwierzytelniających nie zgubił pan czasem?! – wtrącił tak nagle, że drgnąłem cały i zaprzeczyłem gorliwie. Ów pergaminowy rulon, nieco rozmiękły od potu, ścisnąłem w prawicy.

– Dobrze – podjął – więc, nieprawdaż, wygłoszę przemówienie, obrazujące wasze wysokie osiągnięcia, które uprawniają was do zajęcia miejsca w Federacji Astralnej... jest to, rozumie pan, pewnego rodzaju starożytna formalność; nie spodziewacie się chyba jakichś wystąpień opozycyjnych... co?

– Nnie... nie sędzę – bąknąłem.

– Zapewne! Skądże by zresztą! Więc formalność, nieprawdaż, niemniej potrzebne mi są pewne dane. Fakty, szczegóły, rozumie pan? Energią atomową, rozumie się, dysponujecie?

– O tak! tak! – zapewniłem skwapliwie.

– Świetnie. A, istotnie, mam to tutaj, przewodniczący zostawił mi swoje notatki, ale jego charakter pisma, hm, więc... od jak dawna dysponujecie tą energią?

– Od szóstego sierpnia 1945!

– Wybornie. Co to było? Pierwsza stacja energetyczna?

– Nie – odparłem, czując, że się rumienię – pierwsza bomba atomowa. Zniszczyła Hiroszimę...

– Hiroszimę? Jakiś meteor?

– Nie meteor... miasto.

– Miasto...? – rzekł z lekkim niepokojem. – Więc jak by to powiedzieć... – medytował przez chwilę. – Lepiej nic nie mówić – zdecydował nagle. – No, dobrze, ale jakieś powody do chwały są mi niezbędne. Proszę coś podsunąć, szybko, za chwilę będziemy na miejscu.

– E... e... loty kosmiczne – zacząłem.

– Rozumieją się same przez się, gdyby nie one, nie byłoby pana tutaj – wyjaśnił mi, jak pomyślałem, trochę zbyt obcesowo. – Czemu poświęćcie główną część dochodu narodowego? No, proszę sobie przypomnieć, jakieś ogromne przedsięwzięcia inżynierskie, architektura w skali kosmicznej, wyrzutnie grawitacyjno-słoneczne, co? – podpowiadał mi szybko.

– A, buduje się... buduje – wypaliłem. – Dochód narodowy nie jest zbyt wielki, sporo pochłaniają zbrojenia...

– Zbrojenia czego? kontynentów? Przeciwno trzęsieniom ziemi?

– Nie... wojska... armii...

– Co to jest? Hobby?

– Nie hobby... konflikty wewnętrzne – bełkotałem.

– To nie jest żadna rekomendacja! – powiedział z jawnym niesmakiem. – Przecież nie przyleciał pan tu prosto z jaskini! Uczeni wasi musieli dawno obliczyć, że ogólnoplanetarna współpraca jest zawsze korzystniejsza od walki o łupy i hegemonię!

– Obliczyli, obliczyli, ale są przyczyny... natury historycznej, proszę pana.

– Zostawmy to! – rzekł. – Przecież ja nie mam was tutaj bronić, jako oskarżonych, ale zalecać, rekomendować, wyliczać wasze zasługi i cnoty. Rozumie pan?

– Rozumiem.

Język miałem tak sztywny, jakby mi go kto zamroził, kołnierzyk frakowej koszuli dławił, gors jej rozmiękał od potu, lecącego strumieniami, zaczępiłem listami uwierzytelniającymi o order i naddarłem zewnętrzny arkusz. Tarrakanin, niecierpliwy, zarazem pańsko-wzgardliwy i częścią swego ducha nieobecny, podjął z niespodziewanym spokojem i miękkością (szczwany dyplomata!):

– Będę mówił raczej o waszej kulturze. O jej wybitnych osiągnięciach. Macie kulturę?! – dorzucił z nagłą.

– Mamy! wspaniała! – zapewniłem go.

– To dobrze. Sztuka?

– O, tak! muzyka, poezja, architektura...

– A więc jednak architektura! – zawołał. – Doskonale. Muszę sobie zanotować. Środki wybuchowe?

– Jak to wybuchowe?

– No, eksplozje stwórcze, sterowane, dla regulacji klimatu, przesuwania kontynentów, łożysk rzecznych – macie to?

– Na razie tylko bomby... – powiedziałem i szeptem już dodałem: – Ale są bardzo rozmaite, napalm, fosfor, nawet z gazem trującym...

– To nie to – powiedział sucho. – Będę się trzymał życia duchowego. W co wierzycie?

Ten mający nas rekomendować Tarrakanin nie był, jak już się zorientowałem, specjalistą od ziemskich spraw i myśl o tym, że istota o podobnej ignorancji ma niebawem zdecydować swym wystąpieniem o naszym być lub nie być na forum całej Galaktyki, zapałała mi, prawdę mówiąc, dech. Co za pech – myślałem – trzebaż było, że akurat musieli odwołać tego właściwego, który był Ziemistą!

– Wierzymy w powszechne braterstwo, wyzność pokoju i współpracy nad wojną i nienawiścią, uważamy, że człowiek powinien być miarą wszystkich rzeczy...

Położył ciężką przylgę na moim kolanie.

– Dlaczego człowiek? – powiedział. – Zresztą, mniejsza o to. Ale pana wyliczenie jest negatywne: brak wojny, brak nienawiści – na litość mgławicową, nie macie żadnych pozytywnych ideałów?

Było mi okropnie duszno.

– Wierzymy w postęp, w lepsze jutro, w potęgę nauki.

– Nareszcie coś! – zawołał. – Tak, nauka... to dobre, to mi się przyda. Na jakie nauki łożycie najwięcej?

– Na fizykę – odparłem. – Badania nad energią atomową.

– Już wiem. Wie pan co? Niech pan tylko milczy. Już ja się tym zajmę. Ja będę mówił. Proszę zostawić mi wszystko. Otuchy! – Wypowiadał te słowa, gdy maszyna zatrzymywała się przed gmachem.

*Według powieści Stanisława Lema
"Z dzienników gwiazdowych Ijona Tichego"*

KOMENTARZ DO TEKSTU

potworna trema чудовищное
волнение

szynkwias зд. стойка (в баре)

w pełnej gali при полном пара-
де

gruczoł железá

kompania honorowa рота почётного караула
strucla студель (род сладкого пирога)
papiery uwierzytelniające верительные документы
charakter pisma почерк
przedsięwzięcie предприятие, начинание
wyrzutnia зд. стартовый ракетный комплекс
zbrojenie вооружение, армирование

jaskinia пещера
łup трофей
pańsko-wzgardliwy барственно-пренебрежительный
szczwany прожжённый
środki wybuchowe взрывчатые вещества
eksplozja взрыв
ignorancja невежество
przyłga присоска
otuchy! держитесь! крепитесь!

Lekcja 31

1. Proszę sprawdzić, czy umie Pan/i odpowiedzieć na poniższe pytania:

1. Gdzie jest położona Polska? 2. Czy jest dużym krajem? 3. Z kim sąsiaduje? 4. Co wiesz o jej ustroju państwowym? 5. Jakie ma symbole narodowe? 6. Kto jest obecnie prezydentem, a kto premierem RP? 7. Co możesz powiedzieć o polskiej przyrodzie, klimacie oraz atrakcjach turystycznych? 8. Co za "kraina wielkich jezior" leży na północy Polski? 9. Czy Polska należy do państw bogatych? 10. Jak nazywa się Polaków, mieszkających poza krajem? 11. Co Polacy świętują 3 maja i 11 listopada? 12. Czy znasz inne święta obchodzone w Polsce (nie tylko państwowe)?

CZEŚĆ I

Słownik do tekstu

chrzest крещение

dzielnica область, район, квартал

klejnot 1) драгоценность; 2) *перен.* жемчужина, сокровище

majestatyczny величественный, величавый

nizina низменность

obręb 1) предел, граница; 2) *перен.* сфера, область

przecięcie пересечение

przeplwać 1) проплывать; 2) переплывать; 3) протекать

przyczynić się (do czego?) способствовать, содействовать (чему?)

rolny сельскохозяйственный, аграрный

rozkwit расцвет, процветание

sakralny сакральный, обрядовый, ритуальный

stanowić зд. составлять, представлять (собой)

stopa 1) стопа, нога; 2) основание, подножие

szereg 1) ряд, шеренга; 2) некоторое количество

świątynia храм, святилище

tożsamość тождественность, тождество, идентичность

układ 1) расположение; 2) договор; 3) рельеф

usytuowanie расположение, размещение

właściciel владелец, хозяин, собственник

współczesny современный

żeglowny 1) мореходный; 2) доходный

ТЕКСТ PODSTAWOWY

POLSKA. KRAJ I LUDZIE

W samym sercu Europy, na przecięciu odwiecznych dróg kupieckich i współczesnych szlaków komunikacyjnych z zacho-

du na wschód i ze Skandynawii na południe, leży Polska. Jej granice wyznaczone są na północy przez wody Morza Bałtyckiego, z którego wyjście na świat dają Polsce trzy duże porty: Gdynia, Gdańsk i Szczecin, i na południu przez grzbiety Karpat, z osadzonym w nich klejnotem: wysokimi, skalistymi Tatrami. Od wschodu granica biegnie wzdłuż nizinnej, majestatycznej rzeki Bug, od zachodu zaś granicę stanowi pracowita, żeglowna Odra. Przez środek kraju przepływa największa z polskich rzek – Wisła (1047 km).

Właśnie nad Wisłą położona jest stolica państwa – Warszawa i szereg innych historycznych miast polskich, jak Kraków, Sandomierz, Kazimierz, Płock, Toruń i Gdańsk. W obrębie tych miast znajdują się zarówno dzielnice nowoczesne, jak i obszary zabytkowe (Stare Miasto w Warszawie i Gdańsku, śródmieście Krakowa, rynki w Kazimierzu i Sandomierzu), których przeszłość sięga XII i XIII wieku. W ponad tysiącletniej historii Polski były okresy (np. za panowania jednej z najpotężniejszych dynastii w Europie XVI w. – Jagiellonów), kiedy to kraj przeżywał swój niebywały rozkwit handlując produktami rolnymi z całą Europą, zaś bogactwo właścicieli ziemskich przyczyniało się do wznoszenia wspaniałych rezydencji, pałaców, dworów i świątyń.

Chrzest Polski w roku 966 i wielowiekowe, mocne przywiązanie narodu polskiego do religii chrześcijańskiej (rzymskokatolickiej) zadecydowało nie tylko o setkach pięknych budowli sakralnych, komponujących zarówno miejski jak i wiejski pejzaż, ale również określiło polską tożsamość kulturową jako przynależną do cywilizacji łacińskiej.

Centralne usytuowanie w Europie odgrywało i odgrywa dla Polski nadal ważną rolę. Lata światowych wojen przynosiły jej klęski i nieszczęścia, okresy pokoju natomiast dobrą koniunkturę gospodarczą podnoszącą stopę życiową mieszkańców i stwarzającą korzystne układy handlowe również dla państw sąsiednich.

Obecnie, po zmianach w tej części Europy, Polska sąsiaduje: od północnego wschodu i wschodu z Rosją, Litwą, Białorusią i Ukrainą, od południa – ze Słowacją i Czechami i od zachodu – z Niemcami.

Analiza tekstu

✓ Składnia rzędu czasowników

przyczyniać się (do czego?) – способствовать (чему?)

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

stopa	{	ступня, стопа, нога	ślady stóp
		фут	
		основание, подножие	u stóp góry
		эк норма	stopa procentowa – норма процента stopa wartości dodatkowej – норма прибавочной стоимости stopa zysku – норма прибыли

układ	{	система, структура	układ słoneczny
		расположение, расстановка, соотношение	układ stosunków politycznych
		композиция, компоновка	układ dzieła
		договор, соглашение, пакт	układ o nieagresji
		рельеф	układ poziomy

✓ *Użycie wyrazów*

leżeć nad (oceanem, morzem, wodą) – находиться на ..., быть расположенным на ... (о населённых пунктах).

Kraków leży nad Wisłą.

Gdańsk leży nad Bałtykiem.

zerwać układy – разорвать договорённости

układy są w toku – переговоры ведутся

współczesny – современный, существующий одновременно с кем-л. или чем-л.

powoczesny – современный, относящийся к настоящему, новейший, прогрессивный

współczesna literatura – современная литература

muzyka współczesna Moniuszce – музыка времён Монюшко (современная ему)

powoczesna technika – современная (новейшая) техника

powoczesne poglądy – прогрессивные взгляды

✓ *Zwroty*

stopa życiowa – жизненный уровень

dowód tożsamości – удостоверение личности

2. Proszę przetłumaczyć pisemnie:

1. Od wschodu granica biegnie wzdłuż nizinnej, majestatycznej rzeki Bug, od zachodu zaś granicę stanowi pracowita, żeglowna Odra.

2. W ponad tysiącletniej historii Polski były okresy (np. za panowania jednej z najpotężniejszych dynastii w Europie XVI w. – Jagiellonów), kiedy to kraj przeżywał swój niebywały rozkwit handlując produktami rolnymi z całą Europą, zaś bogactwo właścicieli ziemskich przyczyniało się do wznoszenia wspaniałych rezydencji, pałaców, dworów i świątyń.

3. Chrzest Polski w roku 966 i wielowiekowe, mocne przywiązanie narodu polskiego do religii chrześcijańskiej (rzymskokatolickiej) zadecydowało nie tylko o setkach pięknych budowli sakralnych, komponujących zarówno miejski jak i wiejski pejzaż, ale również określiło polską tożsamość kulturową jako przynależną do cywilizacji łacińskiej.

3. Proszę odpowiedzieć na pytania i pokazać na mapie:

1. Gdzie przebiegają lądowe granice Polski? 2. Z jakimi państwami Polska ma granice na lądzie? 3. A z kim Polska graniczy na morzu? 4. Jakie porty ma Polska na Bałtyku? 5. Jakie miasta leżą nad Wisłą? 6. Jak dawno powstało państwo polskie? 7. Czy pamięta Pan/i legendę o założeniu państwa polskiego? 8. Kto to zrobił? 9. Gdzie to było? 10. Jak nazywała się pierwsza stolica Polski? Dlaczego właśnie tak się nazywała? 11. Jakie jeszcze miasta były stolicami państwa? 12. Jakie Pan/i zna polskie dynastie królewskie? 13. Jaką religię wyznaje większość Polaków? 14. Jak można określić położenie Polski w Europie? 15. Czy to jest dogodne położenie?

4. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Не могу вспомнить, когда состоялось крещение Руси? 2. Традиция строить в Польше храмы из кирпича (cegła) восходит к средневековью. 3. Учёные – современники Коперника – придерживались теории Птолемея. 4. Расположение города на берегу судоходной реки способствовало его процветанию. 5. После поражения восстания в варшавском гетто (getto) этот район столицы был полностью разрушен. 6. Ряд современных транспортных развязок (rozwiązanie) улучшит движение в пределах центральной части города. 7. Какие Вы знаете крупнейшие польские реки? Покажите по карте, где они текут.

CZĘŚĆ II

Słownik do tekstu

bojer спорт. буер
bydło скот

depresyjny зд. ниже уровня моря
drób дом. птица

drzewostan зд. породы деревьев
hodować разводить, выращивать
jezioro озеро
kajakarz байдарочник
kolejka linowa канатная дорога,
 фуникулёр
krajobraz пейзаж, вид, ландшафт
kraniec край, рубеж, граница
malowniczy живописный
metale żelazne i nieżelazne чёрные и цветные металлы
modrzew лиственница
myśliwy охотник
niezliczony неисчислимый, бесчисленный
obfitować (w co?) изобиловать (чем?)
olów свинец
opady осадки
opak почка, бутон
paliwo топливо, горючее
pasmo зд. полоса, ряд, цепь
podstawa основание, база, основа

pofałdowany зд. складчатый
przestrzeń 1) пространство; 2) расстояние; 3) территория
rezerwat заповедник, заказник, резервация
rzepak рапс
schronisko турбаза, приют
spragniony жаждущий
surowiec сырьё
teren 1) местность, территория, район; 2) *перен.* поле, сфера; 3) местá, периферия
trzoda chlewna свиньи
walor достоинство, положительное качество, ценность
węgiel уголь
wyciąg 1) выписка; 2) подъёмник
wzniesienie возвышенность
zasobny (w co?) зажиточный, богатый (чем?)
żeglarz 1) мореплаватель, моряк; 2) яхтсмен
żółknąć желтеть
żyto рожь

TEKST PODSTAWOWY

POLSKA. KRAJ I LUDZIE

(ciąg dalszy)

Polska należy do krajów średniej wielkości; jej powierzchnia równa 312 683 km² stawia ją na 9 miejscu w Europie i 66 w świecie. Polska jest nieco większa m.in. od Wielkiej Brytanii i Włoch. Zajmuje 3% obszaru Europy.

Polska jest krajem zasadniczo nizinnym; średnia wysokość terenu wynosi ok. 170 m npm. Nie oznacza to jednak wcale, że krajobrazy są monotonne. W wielu regionach Polski spotyka się obszary pofałdowane, z pasmami malowniczych wzgórz i wzniesień. Na północy kraju, w pobliżu Gdańska, występują tereny depresyjne. W położonych na przeciwległym krańcu Polski górach najwyższy szczyt – Rysy – ma wysokość 2499 m. Regiony górskie i podgórskie odwiedzane są przez bardzo licznych turystów i ludzi spragnionych odpo-

czynku. Przepiękne widoki, urozmaicone szlaki pieszych wędrówek, doskonale warunki do uprawiania sportów zimowych oraz niezliczone pensjonaty, schroniska i hotele, a także kolejki linowe i wyciągi sprawiają, że warto przyjechać tam o każdej porze roku. Podobnie dużym powodzeniem cieszy się "kraina wielkich jezior" na północy Polski, odwiedzana nie tylko przez żeglarzy, kajakarzy i wędrowców w lecie, ale także zimą, gdy skute lodem rozległe przestrzenie jezior przemierzać można szybszym od wiatru bojerem.

Klimat panujący w Polsce należy do umiarkowanych. Wiosna zieleń – pierwsze pąki i liście – pojawiają się zwykle na początku kwietnia. Żółkną, złoć, czerwienią się i opadają - w październiku i listopadzie. Zimy nie są zbyt mroźne, jedynie w regionie północno-wschodnim temperatury spadają poniżej - 20°C (rekord w XX stuleciu – - 34°C). Lata, ostatnio coraz bardziej suche, są ciepłe, niekiedy nawet upalne (rekord – + 38°C). Średnia wielkość rocznych opadów – ok. 600 mm.

Roślinność Polski nie należy do ubogich, choć nie jest już tak bogata jak w dawnych wiekach, kiedy ogromne puszcze i bory z urozmaiconym drzewostanem: sosen, dębów, grabów, buków, jodeł, lip, jesionów, cisów, modrzewi i wielu innych gatunków pokrywały $\frac{3}{4}$ terytorium kraju. Dziś lesistość Polski nie przekracza 28% powierzchni. Z zachowanych w niezmiennym, pierwotnym stanie kompleksów leśnych wymienić należy, jedyną już tego rodzaju w Europie, Puszcę Białowieską (58 tys. ha w granicach Polski). Pod ochroną znajduje się także wiele rezerwatów, parków narodowych oraz krajobrazowych o wyjątkowych walorach przyrodniczych i widokowych, obfitujących bogactwem flory i fauny.

W polskich lasach występują nadal liczne gatunki zwierząt; do częściej spotykanych należą sarny, jelenie, dziki, łosie, lisy, zające i borsuki. W górach na południu kraju żyje na wolności kilka (a może kilkanaście) niedźwiedzi. Pod stałą, szczególną opieką służb leśnych znajdują się stada (ponad 300 sztuk) unikalnych w świecie żubrów (nie mylić z północnoamerykańskimi bizonami), przyciągających do Polski fotografików i myśliwych z różnych krajów i kontynentów.

Polska jest zasobna w bogactwa naturalne. Głównymi surowcami są: węgiel kamienny występujący na południu kraju (jakościowo jeden z najlepszych w Europie), węgiel brunatny, rudy metali nieżelaznych, zwłaszcza cynkowo-ołowiowych, rudy miedzi, niklu, kobaltu oraz siarka, sól kamienna i potasowa. Polska jest także jednym z największych w świecie producentów srebra.

Do najbardziej rozwiniętych działów gospodarki polskiej należy przemysł elektromaszynowy, spożywczy, lekki (zwłaszcza włókienniczy), chemiczny, elektroniczny oraz paliwowo-energetyczny. Podstawą produkcji rolnej są małe i średniej wielkości gospodarstwa indywidualne. Największą powierzchnię przeznaczają się pod uprawę żyta, ziemniaków, roślin pastewnych, buraków cukrowych, rzepaku, a także słynących ze swej jakości i walorów smakowych warzyw i owoców. Rozwinięta jest również hodowla trzody chlewnej, bydła i drobiu.

Analiza tekstu

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

wyciąg { wypиска, извлечение
экстракт, вытяжка
подъёмник, лебёдка

✓ *Składnia rzędu*

obfitować (w co?) – изобилловать (чем?)

być zasobnym (w co?) – быть богатым (чем?)

✓ *Wyrażenia bliskoznaczne*

nieco } więcej, dalej itd. – чуть больше, дальше и т.д.
trochę }

cieszyć się popularnością – пользоваться популярностью

cieszyć się powodzeniem – пользоваться успехом

5. Proszę przypomnieć sobie, co to znaczy:

Wzór: m – metr.

km ²	npm.	г.	°C
m.in.	ha	пр.	mm.
%	tys.	w.	ok.

6. Proszę przeczytać na głos:

1. Polska należy do krajów średniej wielkości; jej powierzchnia równa 312 683 km² stawia ją na 9 miejscu w Europie i 66 w świecie. Polska jest nieco większa m.in. od Wielkiej Brytanii i Włoch. Zajmuje 3% obszaru Europy.

2. Sejm liczy 460 posłów, natomiast Senat – 100 senatorów.

3. Większość (62%) ludności mieszka w miastach. Statystyczny Polak żyje 66,8 lat, natomiast Polka 75,5. Na 100 mężczyzn przypada w Polsce 105 kobiet.

4. 58 tys. ha w granicach Polski.

5. W granicach Polski mieszka ponad 38 mln. osób i pod tym względem Polska zajmuje 7 miejsce w Europie i 25 w świecie.

6. Zimy nie są zbyt mroźne, jedynie w regionie północno-wschodnim temperatury spadają poniżej -20°C (rekord w XX stuleciu – -34°C). Lata, ostatnio coraz bardziej suche, są ciepłe, niekiedy nawet upalne (rekord — $+38^{\circ}\text{C}$). Średnia wielkość rocznych opadów – ok. 600 mm.

7. W położonych na przeciwległym krańcu Polski górach najwyższy szczyt – Rysy – ma wysokość 2499 m.

8. W ponad tysiącletniej historii Polski były okresy (np. za panowania jednej z najpotężniejszych dynastii w Europie XVI w. – Jagiellonów), kiedy to kraj przeżywał swój niebywały rozkwit.

9. Polska jest krajem zasadniczo nizinnym; średnia wysokość terenu wynosi ok. 170 m npm.

10. Istnieje 16 województw, które kierowane są przez administrację państwową (wojewoda i jego urząd), 308 powiatów ziemskich, 65 powiatów grodzkich (miast) oraz 2489 jednostek podstawowych zwanych gminami, pozostających w rękach samorządu lokalnego.

7. Proszę wyszukać na mapie wymienione w tekście obiekty geograficzne i znaleźć w słowniku ich tłumaczenie.

8. Proszę przetłumaczyć pisemnie:

1. Pod ochroną znajduje się także wiele rezerwatów, parków narodowych oraz krajobrazowych o wyjątkowych walorach przyrodniczych i widokowych, obfitujących bogactwem flory i fauny.

2. Roślinność Polski nie należy do ubogich, choć nie jest już tak bogata jak w dawnych wiekach, kiedy ogromne puszcze i bory z urozmaiconym drzewostanem: sosen, dębów, grabów, buków, jodeł, lip, jesionów, cisów, modrzewi i wielu innych gatunków pokrywały $\frac{3}{4}$ terytorium kraju. Dziś lesistość Polski nie przekracza 28% powierzchni.

3. W wielu regionach Polski spotyka się obszary pofałdowane, z pasmami malowniczych wzgórz i wzniesień.

4. Przepiękne widoki, urozmaicone szlaki pieszych wędrówek, doskonałe warunki do uprawiania sportów zimowych oraz niezliczone pensjonaty, schroniska i hotele, a także kolejki linowe i wyciągi sprawiają, że warto przyjechać tam o każdej porze roku.

5. Podobnie dużym powodzeniem cieszy się "kraina wielkich jezior" na północy Polski, odwiedzana nie tylko przez żeglarzy, kajakarzy i wędrowców w lecie, ale także zimą, gdy skute lodem rozległe przestrzenie jezior przemierzać można szybszym od wiatru bojerem.

6. Polska jest zasobna w bogactwa naturalne.

9. Proszę użyć wyrazów w nawiasach w odpowiedniej formie:

1. Zeszłego roku byliśmy (Płock). 2. Nigdy nie widziałem (Sudety). 3. Spędziliśmy kilka tygodni (Pojezierze Pomorskie). 4. Gdzie byś chciał pojechać w sierpniu: (Morze Czarne) czy też (Bałtyckie)? 5. Bardzo nam się spodobał (Bug). 6. Mam zamiar pojechać (Kazimierz). 7. Tatry to część (Karpaty). 8. Trójmiastem nazywają (Gdańsk, Sopot i Gdynia). 9. Tata uwielbia polowanie, więc wszystkie urlopy spędza (Puszcza Białowieska). 10. (Włochy) nie byłam ani razu. 11. Szczecin jest głównym miastem (Pomorze Zachodnie). 12. (Śląsk Cieszyński) mieszka dużo Czechów.

10. Proszę przetłumaczyć:

1. Вы (обращаясь к мужчине) были когда-нибудь на Мазурском поозёрье? 2. Мы только сегодня приехали из Сандомира. 3. Где расположена Малопольская возвышенность? 4. Я возвратился из Силезии. 5. Варта – небольшая река. 6. Граница Польши с Германией проходит по Одере. 7. В Торуня находится университет им. Николая Коперника. 8. Климат в Польше умеренный, растительный мир достаточно разнообразный. 9. Полезные ископаемые сосредоточены в основном в южных и западных регионах страны.

✓ *Użycie wyrazów*

liczba – число, количество (то, что **może** być сосчитано)

ilość – количество (то, что **nie może** być сосчитано)

Liczba mieszkańców – число жителей

Ilość mleka – количество молока

pasmo górskie – горная гряда

pasmo wzgórz – цепь холмов

11. Proszę użyć wyrazów “liczba” lub “ilość” w odpowiedniej formie:

1. ... studentów tej uczelni zwiększyła się w tym roku o sto pięćdziesiąt jeden osób. 2. Nie kładź do herbaty takiej dużej ... cukru. 3. Powiedz mi, jaka ... pieczywa będzie nam potrzebna na dziś i jutro. 4. Na jaką ... widzów obliczona jest ta widownia?

12. Proszę porównać każdy akapit (абзац) części II tekstu podstawowego do Pani/Pana kraju (albo regionu) według wzoru:

Wzór: Polska należy do krajów średniej wielkości, a Rosja – dużych.

Klimat panujący w Polsce należy do umiarkowanych, a w Moskwie jest kontynentalny.

CZĘŚĆ III

📖 Słownik do tekstu

gmina 1) гмина (единица адм.-террит. деления Польши);
2) община (религ. и т. п. объединения)

godło 1) эмблема, девиз; 2) герб

kadencja срок полномочий, со-
зывает

niepodległość независимость

obczyzna чужбина

poseł зд. депутат

powiat повят

powszechny всеобщий, повсе-
местный, поголовный

przeciętnie в среднем

równoległy параллельный

samorząd lokalny местное са-
моуправление

ustawodawczy законодательный

wewnętrzny внутренний

wizerunek изображение

województwo воеводство

wykonawczy исполнительный

zarządzać 1) управлять, править;

2) распоряжаться, приказыв-
ать

ТЕКСТ PODSTAWOWY

POLSKA. KRAJ I LUDZIE

(zakończenie)

Jak na warunki europejskie Polska jest państwem o średniej gęstości zaludnienia. Na jeden kilometr kwadratowy przypada przeciętnie 122 osoby. W granicach Polski mieszka ponad 38 mln. osób i pod tym względem Polska zajmuje 7 miejsce w Europie i 25 w świecie. Na obczyźnie, w różnych krajach świata, w tym w Stanach Zjednoczonych A. P., Rosji, Niemczech, Kazachstanie, Czechach, Słowacji, Francji, Kanadzie, Ukrainie, Brazylii, Białorusi i Litwie, żyje kilkanaście milionów Polaków oraz osób polskiego pochodzenia. Mniejszości narodowe (białoruska, litewska, niemiecka, ukraińska, żydowska) stanowią 2-3% ogółu ludności kraju. Większość (62%) ludności mieszka w miastach. Statystyczny Polak żyje 66,8 lat, natomiast Polka 75,5. Na 100 mężczyzn przypada w Polsce 105 kobiet.

Polska jest republiką parlamentarną. Jej oficjalna nazwa – Rzeczpospolita Polska – swą tradycją sięga początków XVI w. Godłem Polski jest od XIII w. wizerunek orła białego w czerwonym polu. Barwami narodowymi od 1831r. są kolor biały (górnny) i czerwony (dolny) w dwóch równoległych pasach. Najwyższym organem ustawodawczym władzy państwowej jest dwuizbowy parlament (Zgromadzenie Narodowe), składający się z Sejmu i Senatu, wybierany na 4-letnią kadencję. Sejm liczy 460 posłów, natomiast Senat – 100 senatorów.

Sprawami związanymi z zapewnieniem praworządnego zarządzania państwem zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu – instancje wybierane przez Sejm. Istnieje również instytucja Rzecznika Praw Obywatelskich.

Funkcję głowy państwa sprawuje prezydent, wybierany w wyborach powszechnych na okres 5 lat. Prezydent jest najwyższym przedstawicielem państwa w stosunkach wewnętrznych i międzynarodowych. Czuwa m.in. nad przestrzeganiem konstytucji, zarządza wybory do Sejmu i Senatu, jest zwierzchnikiem sił zbrojnych.

Najwyższym organem wykonawczym władzy państwowej jest Rada Ministrów (rząd), na której czele stoi prezes (premier).

Pod względem administracyjnym Polska podzielona jest w sposób trzystopniowy. Istnieje 16 województw, które kierowane są przez administrację państwową (wojewoda i jego urząd), 308 powiatów ziemskich, 65 powiatów grodzkich (miast) oraz 2489 jednostek podstawowych zwanych gminami, pozostających w rękach samorządu lokalnego.

W Polsce szczególnie uroczyście obchodzone są dwa święta narodowe: 3 maja (rocznica uchwalenia w dniu 3 maja 1791 r. konstytucji – pierwszej w Europie i drugiej w świecie Ustawy Zasadniczej) oraz 11 listopada (Święto Niepodległości).

Analiza tekstu

✓ *Wyrazy bliskoznaczne*

barwa, kolor – цвет, окраска

barwy narodowe – цвета государственного флага

kraj, kraina – страна, край

Слово “kraina” может означать целую страну или какую-либо её часть. Нередко это слово встречается во фразеологических оборотах, например: *Kraina mlekiem i miodem płynąca. Kraina wschodzącego słońca. Kraina cudów.*

✓ *Wieloznaczność wyrazów*

pas {
 пояс
 ремень
 зона, полоса

✓ *Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu*

ołów	свинец	poseł	зд. депутат
ubogi	бедный, нищий, скудный	podstawa	основа

13. Proszę znaleźć w tekście wyrazy bliskoznaczne do: *teren, wyjątkowy, droga, pejzaż, wielowiekowy, położenie, kolejka linowa, bogaty, granica, świętować, liczny, wzgórze, przeważnie, obszar, graniczyć, skrzyżowanie, przyczynić się, różnorodny, niezmienny, zaleta, konstytucja, osiedle, przedstawiciel.*

14. Proszę wypisać z tekstu antonimy: np. wojna – pokój.

15. Proszę przetłumaczyć pisemnie:

1. Jak na warunki europejskie Polska jest państwem o średniej gęstości zaludnienia.

2. Mniejszości narodowe (białoruska, litewska, niemiecka, ukraińska, żydowska) stanowią 2-3% ogółu ludności kraju.

3. Jej oficjalna nazwa – Rzeczpospolita Polska – swą tradycją sięga początków XVI w.

4. Sprawami związanymi z zapewnieniem praworządnego zarządzania państwem zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu – instancje wybierane przez Sejm. Istnieje również instytucja Rzecznika Praw Obywatelskich.

5. Pod względem administracyjnym Polska podzielona jest w sposób trzystopniowy.

6. Funkcję głowy państwa sprawuje prezydent. Czuwa m.in. nad przestrzeganiem konstytucji, zarządza wybory do Sejmu i Senatu, jest zwierzchnikiem sił zbrojnych.

16. Proszę użyć w odpowiedniej formie wyrazów: *barwa, warunek, kraina, pas, nieobecny.*

1. Czas pomyśleć o płaszczu zimowym: zima już za ... 2. Od tej stacji zaczyna się ... graniczny. 3. Zaczynamy lądowanie. Proszę zapiąć ... bezpieczeństwa. 4. Nie będziemy mówili o ... 5. Takie ... nam odpowiadają. 6. Czytałam moim dzieciom bajkę o ... cudów. 7. Co to znaczy “ ... ochronna”? – To jest taka ... , która chroni od wrogów zwierzęta, ptaki, owady. 8. Zgodziła się, ale postawiła

✓ *Użycie wyrazów*

w tym – в том числе

rzecznik rządu – представитель правительства

rzecznik prasowy – пресс-атташе

sprawować funkcję – выполнять обязанности

sprawować władzę – осуществлять власть, руководить, управлять

17. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Число жителей Москвы постоянно увеличивается.

2. Летом мы жили в деревне, расположенной на берегу Балтий-

ского моря. 3. Берега этого озера очень живописны. 4. Польша – низинная страна. 5. Все парламентарии присутствовали на совместном заседании Национального собрания. 6. Маршрут, что начинается у подножия горы и кончается на вершине, пользуется бешеной популярностью у туристов. 7. Улучшение жизненного уровня населения на полпроцента – предел мечтаний этого правительства. 8. Какова расстановка политических сил в нижней палате? 9. Знаю я такой тип людей, прежде, чем иметь с ним дело, пусть хотя бы предъявит удостоверение личности. 10. Переговоры на высшем уровне способствовали заключению договора о ненападении. 11. Если собственник разумно наладит производство, норма прибыли может составлять до 15%. 12. На территории воеводства власть осуществляет воевода и его администрация. 13. Все присутствующие встали и запели национальный гимн.

18. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

Nauczycielka: Janku, nazwij miasta położone nad Wisłą.

Janek: Warszawa, Kraków, Poznań.

N.: Kto chce poprawić odpowiedź Janka, niech podniesie rękę. Oho, cała klasa podniosła rękę. Nie wstyd ci, Janku?

J.: Pomyliłem się, proszę pani, już sobie przypomniałem. Poznań leży nad Odrą.

N.: Zosiu, popraw nowy błąd Janka.

Zosia: Poznań, proszę pani, leży nad Wartą.

N.: A teraz nam Staś powie, na prawym czy na lewym brzegu.

Staś: Poznań leży na obu brzegach Warty.

N.: Stawiam ci piątkę. A Jankowi dwójkę.

2

Halina: Poznałyśmy się mniej więcej przed dwoma tygodniami, ale wiemy już o sobie dość dużo.

Jadwiga: Chce pani powiedzieć, że czas już opowiedzieć coś niecoś (кое-что) o swojej rodzinie?

H.: Ma pani rację. Mogę zacząć. Mój mąż przez jedenaście miesięcy w roku jest wojskowym.

J.: A co robi w ciągu dwunastego?

H.: Jest wędkarzem i kajakarzem.

J.: Pewnie na Mazurach?

H.: W zeszłym roku byliśmy na Pojezierzu Pomorskim, dwa lata temu na Mazurach.

J.: A mój mąż zawsze i wszędzie gra w szachy.

19. Proszę ułożyć listę polskich miast, gór, rzek itd.
20. Kto wymieni więcej polskich miast (województw itd.) czy też ułoży najlepszą krzyżówkę z realiów polskich?
21. Proszę przetłumaczyć:

a) Kłopoty z hymnem.

“Pieśń Legionów Polskich we Włoszech” napisał Józef Wybicki pod melodię ludowego mazurka w lipcu 1797 r. w Reggio nell’Emilia we Włoszech, gdzie kwaterował Henryk Dąbrowski ze swoim wojskiem. Mazurek Dąbrowskiego stał się polskim hymnem dopiero w 1926 r., bowiem osiem lat trwały w niepodległej Polsce spory o to, który utwór dostąpi tego zaszczytu. Narodowcy optowali za “Rotą”, piłsudczycy za “Pierwszą brygadą”, były też kandydatury “Warszawianki”, “Gaude Master Poloniae” i “Bogurodzicy”. W III RP po raz pierwszy przed rozpoczęciem meczu hymn odśpiewała solistka a capella; jak w Ameryce w 1999 r. Miało to miejsce w hali Gryfa w Słupsku, gdzie nasi koszykarze pokonali Austrię w ramach kwalifikacji do mistrzostw Europy 2001. Mniej szczęśliwie było pół roku później, przed dwumeczem siatkarki z USA w Spokane. Pisano wówczas, że “Polski hymn grany z wariacjami na elektronicznym klawierze i instrumencie klawiszowym interesująco odświeżył nasz odbiór Mazurka Dąbrowskiego”. Nasi przegrali oba mecze.

Oficjalnym hymnem naszej drużyny piłkarskiej jest “Polsko, do boju” tenora Torzewskiego. Utwór ten – komentowała “Gazeta Wyborcza” – “będący połączeniem opery i disco polo, jest tak koszmarny, jak gra Polaków za czasów trenera Łazarka”.

Ostatnio mały skandal wybuchł z powodu wykorzystania hymnu narodowego przez operatora sieci komórkowej Idea. Po wysłaniu esemesa można sobie “w doniosłych chwilach” odsłuchiwać Mazurka Dąbrowskiego. Młodzieżówka Unii Pracy założyła w tej sprawie doniesienie do prokuratury. Tymczasem Polacy nie znają swojego hymnu. Kiedy parlamentarzystów poprzedniej kadencji zaproszono, by zaśpiewali wszystkie cztery zwrotki, zdecydowana większość nie potrafiła wyjść poza pierwszą.

Z zagranicznych kłopotów z hymnem warto odnotować petycję do władz słynnego tenora Luciano Pavarottiego z 1994 r. z propozycją zmiany hymnu. Obecny, jego zdaniem, spowodował, że włoska drużyna przegrała mecz o mistrzostwo świata. Nie jesteśmy więc sami.

б) Прозападные славяне.

10 лет назад поляки не только покинули социалистический лагерь, но и восстановили историческое название своего государства: Речь Посполита Польша.

Польша – самое крупное государство Восточной Европы и девятое по величине на всём континенте. Её территория – 313 тыс. кв. км. Она граничит с семью странами: Россией, Германией, Чехией, Словакией, Украиной, Белоруссией и Литвой.

Большую часть почти 39-миллионного населения составляют поляки, лишь около миллиона – этнические меньшинства. Так, правда, было не всегда. До второй мировой войны треть населения Польши составляли евреи, украинцы, белорусы, немцы. Насильственные переселения и нацистский геноцид сделали своё дело. И всё же присутствие многих культур, их взаимовлияние – одна из отличительных черт Польши.

В мире существует большая польская диаспора: 10 млн. поляков живут в США, Канаде, Бразилии, Франции, на территории бывшего СССР. Зарубежную польскую общину сами поляки называют Полонией.

Большинство поляков – католики, и влияние религии в стране очень велико. Церковь активно вмешивается в общественную жизнь. Например, во времена социализма она поддерживала оппозиционное движение “Солидарность” и сыграла существенную роль в свержении коммунизма. Поляки гордятся тем, что их соотечественник кардинал Кароль Войтыла в 1978 году был избран римским папой. В то же время полякам свойственна веротерпимость (в XVIII веке, например, в стране жила треть всех евреев мира).

Польша стала первой восточноевропейской страной, освободившейся от коммунизма. В 1989 году в ней пришло к власти первое в странах соцлагеря некоммунистическое правительство Тадеуша Мазовецкого. Уже в следующем году правящая в стране Польская объединённая рабочая партия объявила о самороспуске, была изменена конституция и введён пост президента. Первым посткоммунистическим главой Польши стал многолетний лидер “Солидарности” Лех Валенса. Спустя пять лет он уступил молодому, энергичному лидеру левых демократов Александру Квасьневскому, который и сегодня уверенно опережает по популярности всех других политиков.

Польша прошла через “шоковую терапию” и период умеренных реформ. Стратегическая цель польской внешней политики – вступление в Евросоюз (в марте 1999 года Польша стала

членом НАТО). На страны ЕС приходится 65% внешней торговли страны. Доля стран бывшего СССР – 16% в польском экспорте и 8% в импорте. В Россию поляки поставляют в основном сельхозпродукцию и продовольствие, изделия химической и целлюлозно-бумажной промышленности, машины. А ввозят главным образом нефть и газ.

Приложение КОММЕРСАНТ-ВЛАСТЬ. 1999, 30 ноября

22. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Gdzie spędzacie urlop? – Na Mazurach. – Czy zawsze mieszkacie w namiotach? – Tak, albo w domkach kempingowych. – Czy to drogo kosztuje? – Nie, właśnie kosztuje bardzo tanio.	wakacje; ferie zimowe w górach w hotelu; w pensjonacie w schronisku nie bardzo; to zależy

2

– O której dokładnie odjeżdżamy do Płocka? – Odjazd pociągu godzina ósma trzydzieści. – Czy państwo są przygotowani do wyjazdu? – Tak, trzeba jeszcze tylko nadać bagaż. – A gdzie spędzacie urlop? – Tydzień na Kujawach i dwa tygodnie na Węgrzech. – A my cały czas na Podhalu.	do Sandomierza; do Kazania dziewięć pięć drogi; podróży zarezerwować hotel w Niemczech; we Włoszech w Tatrach; w Sudetach

3

– Czy jest rano pociąg do Zakopanego? – Nie, nie ma. Trzeba się przesiadać. – Gdzie jest przesiadka? – W Krakowie.	po południu; wieczorem; do Wrocławia; do Poznania w Radomiu; w Katowicach

4

– Wybieram się w podróż. – Dokąd? – Chcę zwiedzić Europę Południową. – Czy jedziesz pociągiem? – Nie, autostopem.	a mianowicie Polskę; kraje Nadbałtyckie statkiem autem kolegi

– Chcę pochodzić po górach, zwiedzić
Beskid Śląski.	} odpocząć
Pieniny; Bieszczady
autokarem
– Czy wybiera się pani samochodem?	
– Nie, lecę samolotem.	

23. Proszę jeszcze raz odpowiedzieć na pytania ćwiczenia №1.

TEKSTY DODATKOWE

DLA CHLEBA

Góralu! Czy ci nie żal
 Odchodzić od stron ojczystych?...
 Świerkowych lasów i hal
 I tych potoków przejrzystych.
 Góralu! Czy ci nie żal?
 Góral na lasy spoziera
 I łązy rękawem ociera.
 I rzekł: “Ha, darmo, kiej trzeba!
 – Dla chleba, panie, dla chleba”.

Góralu! Wróc się do hal,
 W chacie zostali ojcowie,
 Gdy od nich pójdiesz w dal,
 Co z nimi stanie się – kto wie?...
 – Czy ci i starszych nie żal?...
 A góral jak dziecko w głos płacze:
 “Och, może już ich nie zobaczę.
 Ha, darmo, paniczu, kiej trzeba:
 Dla chleba, panie, dla chleba”.

I poszedł z grabkami i kosą
 W guńce starganej i boso.
 Precz poszedł w doliny – w dal.
 Góralu! Żal mi cię, żal!

Michał Bałucki

KOMENTARZ DO TEKSTU

świerk ель

hala горный луг (в Татрах)

przejrzysty прозрачный

spozierać поглядывать

rzec молвить

darmo напрасно, тщетно

grabki уменьш. от **grabie** грабли

guńka, gunia гуня (верхняя одежда жителей Татр)

stargany изодранный

boso босиком

Salomon otrzymał w spadku państwo silne, żyjące w dobrobycie i pokoju. Pokonane i ujarzmione ludy ościenne przestały być niebezpieczne. Z bogatym królem Tyru Hiramem nadal pozostawał w mocy pakt przyjaźni, zawarty przez Saula. Ponadto młody król odniósł wielki sukces dyplomatyczny, faraon bowiem oddał mu w małżeństwo swoją córkę i przyłączył do Izraela jako wiano miasto Gezer, które zdobył na Filistynach. Powinowactwo z dynastią egipską zabezpieczało granicę od południa i wzmacniało potęgę polityczną Izraela.

Plemiona hebrajskie po raz pierwszy od niepamiętnych czasów mogły oddać się bez przeszkód pracy pokojowej. Pamięć o tych błogich czasach przetrwa pokolenia, a jeden z późniejszych kronikarzy zapisze następującą pochwałę:

– “I mieszkał Juda i Izrael bez wszelkiej bojaźni, każdy pod winnicą swoją i pod figą swoją, od Dan aż do Beer Szeby po wszystkie dni Salomonowe”.

Salomon okazał się nie tylko zręcznym dyplomata, lecz również zapobiegliwym włodarzem państwa. Najwyższe godności w administracji powierzył oddanym stronnikom i przyjacielom. W ten sposób urzędy kanclerza, marszałka dworu, naczelnego wodza armii, komendanta straży przybocznej, pisarzy i sekretarzy oraz głównego poborcy podatków spoczyły w rękach ludzi całkowicie pewnych, zaufanych.

Król, nauczony przykrym doświadczeniem, dążył ponadto do umocnienia swojej władzy przez osłabienie plemion izraelskich. W tym celu podzielił państwo na dwanaście okręgów administracyjnych, które częściowo tylko pokrywały się z obszarami poszczególnych plemion. Na czele każdego okręgu postawił swego namiestnika i wodza garnizonu.

Okręgi musiały kolejno przez jeden miesiąc w roku dostarczać żywności dla dworu i armii.

Głębokim reformom uległa również armia. Dawid miał zaufanie tylko do piechoty, a sam jeździł na ośle. Po zwycięstwie odniesionym nad królem Adarezerem, kazał spalić rydwany. Zachował sobie tylko sto pojazdów z zaprzęgiem dla celów pałacowych. Salomon otrzymał więc w spadku armię przestarzałą, nie odpowiadającą potrzebom chwili. Teraz, przełamując głęboko zakorzenione uprzedzenie Izraelitów do koni, zorganizował potężny korpus jazdy, złożony z czternastu tysięcy rydwanów bojowych. Unowocześnił rów-

niez tabor wojskowy przez wprowadzenie wozów i zaprzęgów konnych. Wybudował poza tym stajnie w rozmaitych miastach izraelskich, między innymi w Megiddo, gdzie umieścić najliczniejszy oddział nowej jazdy. Obowiązek dostarczania obroku i słomy spadał kolejno na poszczególne okręgi państwa. Dzięki tym zarządzeniom rosła potęga Izraela, a Salomon zasłynął jako mędrzec.

Według "Opowieści biblijnych" Zenona Kosidowskiego

KOMENTARZ DO TEKSTU

włodarz хозяин, властитель
dobrobyt благополучие
pokonać победить, одолеть
ujarzyć покорить
ościenny соседний, смежный
zawrzeć pakt przyjaźni заключить договор о дружбе
ponadto кроме того, к тому же
wiano приданое
powinowactwo зд. родство
od niepamiętnych czasów с незапамятных времён
przeszkoda препятствие
 błogi блаженный, благотворный
przetrwąć pokolenia передаваться из поколения в поколение
kronikarz летописец
winnica виноградник
figa фига, инжир
zręczny ловкий
zapobiegliwy предусмотрительный, заботливый, бережливый
godności зд. высокие должности
oddany преданный
marszałek dworu гофмаршал, гофмейстер

naczelný wódz верховный главнокомандующий
straż przyboczna личная охрана
porobca сборщик (налогов)
spoczywać w czyichś rękach находиться в чьих-то руках
zaufany доверенный, верный
przykry неприятный
żywność продовольствие
rydwan колесница
pojazdy konne гужевой транспорт
zaprzęg (zaprząg) упряжка
spadek наследство
przełamać сломить, преодолеть
uprzedzenie предубеждение
potężny мощный
jazda зд. кавалерия, конница
unowocześnić модернизировать
tabor обоз; табор
wprowadzenie введение
wóz воз, телега
stajnia конюшня
zarządzenie распоряжение, постановление
mędrzec мудрец

Lekcja 32

Tematy gramatyczne

Czasowniki modalne

Orzeczenie w zdaniach bezpodmiotowych

Odmiana rzeczownika państwo

Czasowniki modalne

В польском языке, так же как и в русском, существуют модальные глаголы, т. е. такие, которые выражают отношение говорящего лица к действию (дают оценку возможности, желательности или необходимости данного действия), например:

Czy mogę wejść? Chcę kupić herbaty. Pragnę z tobą się spotkać. (Я жажду встречи с тобой.)

Модальные глаголы в сочетании с инфинитивами образуют модальное составное сказуемое. Модальные глаголы, выполняя функцию связки в составном сказуемом, не теряют при этом своего семантического содержания.

Одни и те же модальные глаголы могут выражать различные оттенки модальности.

I. Глагол **mieć** в сочетаниях с инфинитивом используется как модальный глагол, который может выражать:

1) Предстоящее действие, например:

Mamy dziś pójść do teatru. – Мы сегодня *должны (собираемся, нам сегодня предстоит)* пойти в театр.

Со **masz dziś uczynić, nie odkładaj na jutro.** – Не откладывай на завтра то, что *можешь сделать* сегодня.

2) Действие предполагаемое или подвергаемое сомнению, например:

Założycielami Warszawy mieli być Wars i Sawa. – Основателями Варшавы *якобы были* Варс и Сава.

Za godzinę mają przyjąć goście. – Через час *должны прийти* гости.

3) Приказание, например:

Wszyscy się mają stawić na ósmą. – Всем *явиться* к восьми.

II. Глагол **musieć** выражает:

1) Долженствование, чаще всего вызванное внешними обстоятельствами, например:

Muszę się rozegnać, bo mój pociąg odjeżdża za pół godziny. – Я *вынужден* попрощаться, так как мой поезд отходит через полчаса.

Kto chce ryby jeść, **musi się zmuszyć.** – Чтобы рыбку съесть, *надо* в воду лезть (посл.).

2) Стремление вызвать в ком-либо сознание необходимости, например:

Pan **musi** chwilę poczekać: pan dyrektor jest zajęty. – Вам *придётся* минутку подождать – директор занят.

Musisz mi dać tę książkę. – Ты *непременно должен* дать мне эту книгу.

3) Предположение, например:

Musisz być bardzo zmęczony po takim ciężkim dniu? – Ты, *должно быть*, очень устал после такого тяжёлого дня?

4) Необязательность (с отрицанием), например:

Nie musisz tego opowiadać. – *Вовсе не обязательно* (нет никакой надобности) об этом рассказывать.

III. В качестве компонента модального составного сказуемого, выражающего долженствование, основанное на внутреннем сознании или понимании необходимости, употребляется краткое предикативное прилагательное **powinien**. Например:

Lektor powiedział, że **powinniśmy** codziennie czytać polskie piśma, jeśli chcemy dobrze znać język polski. – Преподаватель сказал, что *мы должны* ежедневно читать польские газеты, если хотим хорошо знать польский язык.

Предикативное прилагательное **powinien** перешло в разряд глаголов и образует формы настоящего и прошедшего времени.

Czas teraźniejszy					
Liczba pojedyncza				Liczba mnoga	
Osoba	R. męski	R. żeński	R. nijaki	F. męsko- osobowa	F. niemęsko- osobowa
1	powiniennem	powinnam		powinniśmy	powinniśmy
2	powinieneś	powinnaś		powinniście	powinniście
3	powinien	powinna	powinno	powinni	powinny

Czas przeszły			
Liczba pojedyncza			
Osoba	R. męski	R. żeński	R. nijaki
1	powiniennem był	powinnam była	powinno było
2	powinieneś był	powinnaś była	
3	powinien był	powinna była	
Liczba mnoga			
Osoba	F. męskoosobowa	F. niemęskoosobowa	
1	powinniśmy byli	powinnyśmy były	
2	powinniście byli	powinnyście były	
3	powinni byli	powinny były	

К числу модальных относятся также глаголы: **chcieć, móc, woleć** и некоторые другие.

Будущее сложное время модальных глаголов **móc, chcieć, musieć** образуется – во избежание стечения двух инфинитивов – лишь с помощью формы на **-ł**, например:

Nie będę mógł przyjść. – Я не смогу прийти.

Jak będziecie chcieli odpocząć, to przyjdźcie do nas w niedzielę. –

Если вы захотите отдохнуть, приходите к нам в воскресенье. Będę musiał kupić sobie papieru. – Мне придётся купить бумаги.

1. Proszę wstawić jeden z czasowników modalnych: *móc, mieć, musieć, być* *powinnym*:

1. Na rozkaz władz carskich Mickiewicz ... opuścić Litwę.
2. Na tym placu za dwa lata ... stanąć kilka nowych gmachów.
3. Każdy młody i zdrowy człowiek ... uprawiać sporty.
4. Nawet starzy i chorzy ... uprawiać niektóre sporty.
5. Wczorajsze zebranie ... się odbyć w naszym audytorium, ale w ostatniej chwili zostało przeniesione do auli.

2. Proszę użyć odpowiedniej formy czasowników modalnych:

1. One (powinien) tu być nie później jak za godzinę, bo potem (mieć) jeszcze pójść do domu towarowego po płaszczyk dla Zosi.
2. Pan (musieć) poczekać kilka minut.
3. Już czwarta, a pociąg (mieć) być kwadrans po trzeciej.
4. Jak (mieć) iść, to chodźmy, bo potem będzie za późno.
5. Helena jest najstarsza w domu, (musieć) więc pomagać matce.
6. (Musieć) wstąpić do Wolskiego, on pewnie jest chory.
7. (Mieć) tu być o dziesiątej, ale go nie ma. (Powinien) był pójść do niego wczoraj, bo on się już wczoraj czuł niedobrze.
8. Wydaje mi się, że masz gorączkę. (Powinien) pójść do lekarza.
9. Przepraszam cię bardzo, (mieć) do ciebie zadzwonić o ósmej, ale nie mogłam.

3. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Вам (обращаясь к мужчине) не следовало это делать. 2. В котором часу должны были прийти Аня и Андрей? 3. Скажи ему, что он должен быть на вокзале не позже восьми. 4. Когда он должен приехать? 5. Ты не должна была ей это говорить. 6. Нам надо торопиться: уже четверть восьмого, а начало спектакля в половине восьмого. 7. В понедельник всем явиться на час раньше. 8. Ты должен помнить, что скоро будут экзамены.

Orzeczenie w zdaniach bezpodmiotowych

Для выражения сказуемого в безличных предложениях используются:

1) Слова, употребляемые только в составе сказуемого, например: *można, nie można, nie wolno, trzeba, należy, widać, słychać*.

Глаголы *widać* и *słychać* полностью утратили личные формы.

2) Слова, употребляемые как в составе сказуемого, так и в качестве той или иной части речи, например: *czas, szkoda, żal, brak*.

Особенность этих сказуемых заключается в том, что глагольная связка настоящего времени при них отпускается, например:

Żal mi dziadka: został zupełnie sam.

Chodź tu, stąd lepiej widać (видно).

Już dawno nie byłem u Jerzego.

Co u niego słychać (слышно)?

Wielka szkoda (жаль, жалко), że oni już wyjechali.

W tej książce brak (не хватает) kilku stron.

3) Качественные наречия. При качественном наречии связка настоящего времени используется факультативно, например:

Nie wychodź bez płaszcza: jest bardzo zimno.

Dlaczego siedzisz w płaszczu? – Zimno mi.

Связка прошедшего времени во всех указанных типах сказуемого ставится, так же как и в русском языке, в среднем роде, например:

Trzeba było kupić papieru.

Wczoraj było bardzo ciepło.

Żal mi jej było.

О других типах сказуемого в безличных предложениях говорилось ранее (в ур. 28).

4. Proszę uzupełnić zdania używając wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1. Nie poszedłem do kina, bo ... mi było czasu, muszę przed egzaminami dużo pracować.	żal
widać
należy
słyszeć
szkoda
2. Nie ... tak głośno rozmawiać w pokoju chorego.	
3. Co ... u rodziców?	
4. Zaraz zacznie padać deszcz, chodź prędzej, ... mi nowej sukni.	
5. Z tamtego okna ... pomnik Adama Mickiewicza.	
6. ... mi go bardzo, jest ciężko chory.	

5. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Нельзя разговаривать в зрительном зале во время спектакля. 2. Не следует так поздно ложиться. 3. Здесь так темно, что ничего не видно. 4. Не хватает нескольких тетрадей, надо будет поискать. 5. Пойдёмте, уже пора. 6. Жалко, что вы не можете поехать вместе с нами. 7. Умер профессор Анджеевский, мне его очень жалко. 8. Тебе купить бумаги? – Спасибо, не надо. 9. Стоит ли идти на этот фильм?

Odmiana rzeczownika państwo

Слово *państwo* в значении “государство” склоняется следующим образом:

M./W.	to państwo
D.	tego państwa
C.	temu państwu
B.	to państwo
N.	tym państwem
Msc.	o tym państwie

В этом значении – это существительное единственного числа среднего рода, а следовательно согласующиеся с ним определения и сказуемое ставятся в единственном числе и среднем роде, например:

Państwo polskie istnieje tysiąc lat.

To państwo jest bardzo nowoczesne.

Другая функция слова *państwo* – обозначение смешанного женско-мужского общества (*panie i panowie*), как минимум двух лиц разного пола (*pan i pani*), супругов.

Склонение в этом случае такое:

M./W.	ci państwo
D.	tych państwa
C.	tym państwu
B.	tych państwa
N.	tymi państwem
Msc.	o tych państwu

Поскольку во втором значении речь идёт о нескольких людях, согласующиеся с существительным *państwo* определения и сказуемое – множественного числа и лично-мужские, например:
Ci państwo siedzą na naszych miejscach.

Czy państwo lubią literaturę współczesną?

Państwo Trzmielowie i Kaczyńscy dawniej mieszkali w jednym bloku.

Ci państwo są bardzo nowocześni.

Форма винительного падежа, как и у других лично-мужских существительных, совпадает с родительным падежом, например:
Widzę tych państwa.

В предложном падеже окончание слова зависит от значения:

Mówię o państwie (государстве).

Mówię o państwu (людях).

6. Proszę przetłumaczyć pytania i odpowiedzieć na nie:

1. Jakie są symbole narodowe państwa polskiego? 2. Czy należy pomagać starszym państwu? 3. Które większe państwa sąsiadują z Polską? 4. Jak by państwo ocenili ten podręcznik języka polskiego? 5. Co słyhać o państwu Grzegorzewskich? 6. Nie ma tu tych państwa, którzy mnie szukali? 7. Gdzie są państwa indeksy?

7. Proszę przetłumaczyć, używając wyrazu „państwo”:

1. Подай кофе тем за третьим столиком. 2. Вы знаете английский стишок о десяти негрятях (*murzyniątko*)? 3. В этом арабском государстве женщинам не разрешается водить машину. 4. Передайте той паре с ребёнком, что доктор их примет через десять минут. 5. Это не моя собака, а тех людей. 6. У супругов Валенса было семеро детей. 7. Эти люди уже знают, что самолёт опаздывает?

Słownik do tekstu

archaizowany архаизованный

brak 1) отсутствие, нехватка,
2) брак, изъян; 3) не хватает

chwała хвала
dotyczyć касаться
dziedzina область, отрасль
dzisiejszy нынешний, сегодняшний
inicjatywa инициатива
kontynuacja продолжение (действие)
metoda метод
nadzieja надежда
należy следует, полагается
nie wolno не разрешается
oryginał 1) (czegoś) подлинник;
2) (z kogoś) чужак
pisarz 1) писатель; 2) писец,
писарь
początkujący начинающий (о
человеке)
podręcznik учебник
polegać (na kimś) полагаться
(на кого-л.)
polegać (na czymś) заключаться
(в чем-л.)
potop потоп
pragnąć жаждать; желать
praktyka практика
prawda правда

problematyka проблематика
próbować пробовать, пытаться
przeważać преобладать
przystąpić (do kogoś, do czegoś)
приступить
przyznać się (do czegoś) сознаться
rok akademicki учебный год (в
вузе)
samodzielnie самостоятельно
samodzielność самостоятель-
ность
sądzić 1) судить; 2) полагать
slawa слава
słychać слышно
sposób способ
stosować применять
szkoda 1) убыток, вред; 2) жаль,
жалко
uprzedzić предупредить
wiersz 1) стихотворение; 2) стро-
ка
wstyd 1) стыд; 2) стыдно
zadać задать (урок, что-л. вы-
полнить)
zmusić się заставить себя
zrozumiały понятный
życzyć желать

TEKST PODSTAWOWY

OSTATNIE ZAJĘCIE

Profesor: Dzisiejsze zajęcie jest ostatnie. Rok akademicki już się kończy. W następnym roku będą państwo pracowali samodzielnie.

Student: Panie profesorze, na czym będzie polegała nasza praca samodzielna? Jeśli wykładów już nie będzie, to wielka szkoda.

Profesor: Wykłady będziemy kontynuowali, ale muszę was wszystkich uprzedzić, że, co dotyczy praktyki językowej, powinniście stosować inne metody, niż na początku studiów. Więcej samodzielności, więcej własnej inicjatywy w pracy. Podręcznik jest swego rodzaju kontynuacją metod szkolnych: "Co mamy zadane?", "Czego się

trzeba na jutro nauczyć?”, “Nie wolno przepuścić ani jednego ćwiczenia”, “Tego wiersza należy nauczyć się na pamięć”.

Sądzę, że nie brak wśród was takich, co by pragnęli uczyć się w ten sposób aż do końca. Mam jednak nadzieję, że przeważająca większość studentów chce przystąpić jak najszybciej do studiów w prawdziwym znaczeniu tego słowa. Uważam, że czas już, żeby każdy z was jak najczęściej brał do ręki poważne prace naukowe z dziedziny językoznawstwa ogólnego, polonistyki, no i naturalnie, nie powinniście zapominać o literaturze pięknej. Możecie już czytać pisarzy polskich w oryginale.

Studentka: Panie profesorze, próbowałam czytać “Potop” Sienkiewicza, ale mi szło jak z kamienia. Kiedy zwracałam książkę, bibliotekarka zapytała, czy mi się spodobała. Wstyd mi było się przyznać, ale trudno, musiałam powiedzieć prawdę. Nie mogłam się zmusić do przeczytania.

Profesor: Archaizowany język “Potopu” jest rzeczywiście za trudny dla początkujących. Szkoda, że bibliotekarka nie uprzedziła o tym. Lepiej zacząć od czegoś łatwiejszego. Może od autorów współczesnych. Radziłbym “Sławę i chwałę” Iwaszkiewicza. Język tej powieści jest bardziej zrozumiały, a problematyka niezwykle ciekawa.

Student: Właśnie czytam tę powieść, skończyłem już pierwszy tom. Ze swojej strony radzę również koleżankom i kolegom, żeby przeczytali “Sławę i chwałę”.

Profesor: Mam wrażenie, że już czas na dzwonek, ale go nie słychać. Skończmy więc naszą rozmowę. Życzę państwu jak największych sukcesów.

Studenci: Dziękujemy panu profesorowi.

Analiza tekstu

✓ Składnia rzędu

przyznać się (*do czego?*) – признаться (*в чём?*)

polegać (*na kim?*) – полагаться (*на кого?*)

polegać (*na czym?*) – заключаться (*в чём?*)

✓ Wieloznaczność wyrazów

oryginal { подлинник
 чудак

brak { нехватка; отсутствие изъян, брак
не хватает, недостает

szkoda { убыток; вред
жаль, жалко

zdanie { грам. предложение
мнение

8. Proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Jaki charakter ma ostatnie zajęcie?
2. Co się stara wytłumaczyć swoim studentom profesor?
3. Jakiego zdania jest o swoich studentach?
4. O czym mówi studentka?
5. Jaka jest odpowiedź profesora?
6. Kto sądzi tak samo jak profesor?
7. Na jakim kierunku studiów były prowadzone zajęcia?
8. Czy Pan/i czytał/a coś z polskiej literatury pięknej w oryginale?
9. Co to jest polonistyka?

9. Proszę uzupełnić zdania używając (w odpowiedniej formie) wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1. Co za ... z naszego dziadka.
2. W ... kilku stron.
3. Nie mogę dalej pisać: ... mi papieru.
4. ..., żeście nie przyszli.
5. ... mi czasu na chodzenie do kina.
6. Pożar lasu to wielka ... dla gospodarki.
7. Sprawa ... na tym, że ty nigdy nie chcesz się przyznać do winy.
8. To jest człowiek, na którym można ...
9. Co twoim... musimy teraz zrobić?
10. Nie radzę ci kupować tej sukienki: ... pieniędzy.
11. W tym ... zapomniałeś użyć czasownika.

szkoda
brak
oryginał
zdanie
polegać

✓ **Zwroty**

co dotyczy	что касается
w ten sposób	таким образом
mam nadzieję	я надеюсь
mam wrażenie	у меня такое впечатление
idzie jak z kamienia	даётся с трудом; не выходит; не получается
ale trudno	ничего не подделаешь

✓ **Niezgodność rodzaju w języku polskim i rosyjskim**

metoda метод

✓ **Różnice w znaczeniu polskich i rosyjskich wyrazów o podobnym brzmieniu**

samodzielny	самостоятельный
nie wolno	нельзя, не разрешается

10. Proszę przetłumaczyć na język rosyjski:

1. Mam wrażenie, że brak inicjatywy bardzo mu przeszkadza w pracy.
2. Wy tłumacz mi, na czym polega ta sprawa.
3. Stosowanie nowej metody dało doskonale wyniki.
4. Nie można w ten sposób mówić o ludziach.
5. Boję się, że mi pójdzie jak z kamienia.
6. Szkoda, że nie możesz pójść na koncert razem z nami.
7. Dziadek znów zachorował. Bardzo mi go żal.
8. Nie mam żalu do twojej siostry.
9. Moim zdaniem, egzamin nie będzie trudny.

11. Proszę uzupełnić zdania używając czasowników umieszczonych z prawej strony:

1. Czy ... ojca, że ciotka ma przyjechać nie wcześniej niż za tydzień?
naprawić
próbować
przystąpić
przeważać
sądzić
uprzedzić
odpocząć
2. Co ... o tej sprawie?	
3. ... mu wytłumaczyć, ale nic z tego nie wyszło.	
4. ... mi zegarek!	
5. Najpierw ..., potem zaczniemy sprawdzać nasze tłumaczenie.	
6. Wśród opowiadań tego zbioru (сборник) ... tłumaczenia z języków obcych.	
7. Powiedz mi nareszcie, kiedy ... do pracy nad podręcznikiem.	

12. Proszę przetłumaczyć na język polski:

1. Тебе не стыдно, что ты не читал ни одного романа, ни одного рассказа такого известного писателя?
2. Я надеюсь, что это оригинал.
3. Этот начинающий поэт пишет прекрасные стихи.
4. Ты, видимо, не понимаешь современную музыку.
5. Большинство из них, таким образом, уже приступило к самостоятельной работе в области юриспруденции.
6. В чём заключается разница между этими словами?
7. Здесь не хватает одной тетради и трёх учебников.
8. У меня такое впечатление, что гости были недовольны сегодняшним вечером.
9. Ничего не поделаешь, такие люди в обиде на весь мир.
10. Это вас (обращение к нескольким людям) не касается.
11. Я считаю, что в научной работе следует полагаться на оригиналы.

13. Proszę przeczytać w osobach, potem powtórzyć z pamięci:

1

- Proszę zatrzymać taksówkę: muszę na chwilę wstąpić do tego sklepu.
- Tu nie wolno się zatrzymywać.
- No to niech pan się zatrzyma trochę dalej.

2

– Wstyd mi się przyznać, ale w lodówce jest pusto, nie mam nic takiego, co by można było podać do stołu.

– Daj spokój! Przynieśliśmy wszystko, co trzeba.

3

– Bardzo mi ciebie żal.

– Z jakiego powodu?

– Bo ostatnio masz wiele kłopotów. Mąż ciężko chory. Dzieci się źle uczą.

– Mężowi jest już trochę lepiej. Za parę dni już będzie mógł zająć się dziećmi.

4

– Jakie masz plany na wakacje?

– Rodzice uważają, że powinnam spędzić je u dziadków.

– A ty też jesteś tego zdania?

– Prawdę mówiąc wolałabym wyjechać gdzieś na wycieczkę.

5

– Telefonowano z biblioteki i proszono, żebyś zwrócił książki wzięte przed miesiącem.

– Oj, zupełnie zapomniałem! Powinienem był dawno przedłużyć.

– No to radzę ci zrobić coś jak najszybciej: albo zwróć książki albo poproś o przedłużenie.

14. Proszę w podanych dialogach użyć wyrazów umieszczonych z prawej strony:

1

– Jutro są imieniny Ewy.

– Czy nie powinniśmy posłać kwiatów?

– Myślę, że powinniśmy pójść z kwiatami i osobiście złożyć jej życzenia.

– Przyznam się, że nie mam na to ochoty.

– Musisz to zrobić koniecznie.

urodziny

kupić jakiś prezent

mi się nie chce

Ależ bardzo cię proszę

2

– Dzień dobry, panie profesorze.

– Dzień dobry pani.

– Panie profesorze, pragnę panu podziękować za pomoc.

– Nie ma o czym mówić. Chciałbym, żeby się pani jak najlepiej powiodło.

– Jeszcze raz serdecznie dziękuję.

dyrektorze

panu

dyrektorze, jestem panu bardzo wdzięczny za pomoc

Nie ma za co, drobiazg
Życzę panu sukcesu.

Serdeczne dzięki!

- Czy mozesz pójść jutro na koncert?
- Niestety nie mogę, bo muszę odwiedzić matkę.
- To może zobaczymy się pojutrze.
- Bardzo chętnie. Zapraszam cię do kina.

pójść do lekarza
w sobotę
na kawę

- Mam duzo do roboty.
- Co robisz?
- Muszę skończyć artykuł.
- Ja też chciałbym jak najszybciej skończyć artykuł.

przygotować referat
przygotować tłumaczenie

- Chodź ze mną na spacer.
- Wolę odpocząć w domu.
- Czy nie jesteś chora?
- Chyba nie, ale czuję się bardzo zmęczona.

do kina
obejrzeć film telewizyjny

- Pójdziemy dziś do kina?
- Nie mam czasu, bo muszę odrobić zadanie domowe.
- Moze zrobisz to jutro?
- Co masz zrobić jutro, zrób dzisiaj!

do teatru; do parku
napisać wypracowanie

- Powinniście państwo pojechać w tym roku nad morze.
- Nie, w tym roku nigdzie nie pojedziemy.
- Musicie siedzieć cały czas w mieście?
- Tak, bo przyjeżdża do nas Wanda.

w góry
Agnieszka

TEKST DODATKOWY

BITWA POD GRUNDWALDEM

Rycerze nabierali tchu w piersi i osadzali się mocniej w siodłach. Bitwa miała tuż, tuż nastąpić.

Już serca w obu wojskach były jak młoty, ale trąby nie dawały jeszcze znaku do boju.

Nastąpiła cięższa może od samej bitwy chwila oczekiwania. Na polu między Niemcami a armią królewską wznosiło się od strony Tannenberga kilka odwiecznych dębów, na które powłazili chłopci miejscowi, aby patrzeć na zapasy tych wojsk tak olbrzymich, jakich

od niepamiętnych czasów świat nie widział. Lecz prócz tej jednej kępy całe to pole było puste, szare, przeraźliwe, do obumarłego stepu podobne. Chodził tylko po nim wiatr, a nad nim unosiła się cicho śmierć.

Wtem wstał wicher. W tej również chwili wstrząsnął powietrzem przeraźliwy głos rogów i całe skrzydło litewskie zerwało się na kształt niezmiernego stada ptactwa do lotu. Konie wyciągnąwszy szyje i potuliwszy uszy rwały ze wszystkich sił przed siebie; jeźdźcy wymachując mieczami lecieli z krzykiem okropnym przeciw lewemu skrzydłu Krzyżaków.

Mistrz właśnie znajdował się przy nim. Wzruszenie jego już przeszło, a z oczu szły mu, zamiast łez, skry. Ujrzawszy więc rozpędzoną ćmę litewską zwrócił się do Frydrycha Wallenroda, który na tej stronie dowodził, rzekł:

– Witold pierwszy wystąpił. Poczynajcieże i wy w imię Boże!

I skinieniem prawicy ruszył czternaście chorągwi żelaznego rycerstwa.

Litwa ugięła się pod straszliwą nawałą Niemców. Pierwsze szeregi, najlepiej zbrojne, złożone z możniejszych bojarów, padły mostem na ziemię. Następne zwały się z wściekłością z krzyżactwem, lecz żadne męstwo, żadna wytrwałość, żadna moc ludzka nie mogła ich od zguby i klęski uchronić. I jakże mogło być inaczej, gdy z jednej strony walczyło rycerstwo całkiem zakute w stalowe zbroje i na koniach stałą osłonięnych, z drugiej lud, rosły wprawdzie i silny, ale na drobnych konikach i skórą jeno okryty?... Próżno też szukał uporny Litwin, jak do skóry niemieckiej się dobrać. Sulice, szable, ostrza oszczepów, palki nasadzone krzemieniem lub gwoździami odbijały się tak o żelazne blachy jak o skałę lub jak o mury zamkowe. Ciężar ludzi i koni gniótł nieszczęsne Witoldowe zastępy, cięły ich miecze i topory, bodły i kruszyły kości berdysze, tratowały kopyta końskie. Książ Witold daremnie ciskał w tę paszczę śmierci coraz nowe watahy, daremny był upór, na nic zaciekłość, na nic pogarda śmierci i na nic rzeki krwi! Pierzchło naprzód tatarstwo, Besaraby, Wołochy a wkrótce pękła ściana litewska i dziki popłoch ogarnął wszystkich wojowników.

Większa część wojsk pierzchła w stronę jeziora Lubeń i za nią pognały główne siły niemieckie czyniąc kośćbę tak straszną, że całe pobrzeże pokryło się trupami.

Druga część wojsk Witoldowych, mniejsza, w której było trzy pułki smoleńskie, cofała się ku skrzydłu polskiemu, parta przez sześć chorągwi Niemców, a następnie i przez te, które wracały z

pogoni. Lecz lepiej zbrojni Smoleńszczanie skuteczniejszy stawili też opór. Bitwa zmieniła się tu w rzeź. Potoki krwi okupowały każdy krok, każdą niemal piędź ziemi. Jeden z pułków smoleńskich wycięto niemal co do nogi.

Dwa inne bronily się z rozpaczą i wściekłością. Lecz zwycięskich Niemców nic już nie mogło powstrzymać. Niektóre ich chorągwie ogarnął jakby szał bojowy. Pojedynczy rycerze bodąc ostrogami i wspinając rumaki rzucali się na oślep ze wzniesionym toporem lub mieczem w największą gęstwinę nieprzyjaciół. Cięcia ich mieczów i berdyszów stały się niemal nadludzkie, cała zaś ława prac, trając i miażdżąc konie i rycerzy smoleńskich przyszła na koniec w bok czelnemu i walnemu hufcowi polskiemu, albowiem oba od godziny już przeszło zmagaly się z Niemcami, którym Kuno Lichtenstein przewodził.

Lecz trwało to krótko. Ni jeden Niemiec nie wyszedł żywy z tej burzy i po chwili powiała znów nad polskimi zastępami odbita chorągiew. Wiatr poruszył ją, rozwinął i rozkwitła wspaniale jak olbrzymi kwiat, jako znak nadziei i jako znak gniewu Bożego dla Niemców, a zwycięstwa dla polskich rycerzy.

Całe wojsko powitało ją okrzykiem tryumfu i uderzyło z taką zapamiętałością w Niemców, jakby każdej chorągwi przybyło w dwójnasób sił i żołnierzy.

Stało tam wśród polskiej piechoty kilka rot zaciężnych Czechów. Jedna z nich zachwiała się jeszcze przed spotkaniem, ale zawstydzona w porę, została na miejscu i rzuciwszy swego dowódcę płonąła teraz żądzą bitwy, aby wynagrodzić męstwem chwilową słabość. Lecz główne siły składały pułki polskie, złożone z konnych, ale nie pancernych ubogich włodyków, z piechot miejskich i najliczniejszych kmiecych, zbrojnych w rohatyny, w ciężkie oszczepy i w kosy, osadzone sztorcem na dragach.

– Gotuj się! gotuj! – wołał ogromnym głosem Zyndram z Maszkowiec przelatując jak błyskawica wzdłuż szeregów.

– Gotuj się! – powtórzyli mniejsi przywódcy.

Więc kmiecie zrozumiawszy, że przychodzi na nich czas, popierali drągi od dzid, cepów i kos o ziemię i przeżegnawszy się krzyżem świętym, poczęli popluwać w pracowite ogromne dłonie.

I dało się słyszeć przez całą linię to złowrogie popluwanie, po czym chwycił każdy broń i nabrał tchu. W tej chwili przyleciał do Zyndrama pacholek z rozkazem od króla i szepnął mu coś zdyszonym głosem do ucha, a on zwróciwszy się do piechurów machnął mieczem i zakrzyknął:

– Naprzód!

– Naprzód! ławą! równo! – rozległy się wołania przywódców.

– Bywaj! Na psubraty! W nich!

I szli jak powódź. Szły pułki najemne i pachołkowie miejscy, kmiecie z Małopolski i Wielkopolski i Ślązacy, którzy przed wojną schronili się do Królestwa, i Mazury spod Elku, którzy od Krzyżaków uciekli. Zajaśniało i rozbłysło od grotów na oszczepach i od kos całe pole.

Aż doszli.

– Bij! – zakrzyknęli dowódcy.

– Uch!

I stęknął każdy jako krzepki drwal, gdy się pierwszy raz toporem zamachnie, a potem jął walić, ile mu sił i pary w piersiach starczyło. Wrzask i krzyki wzbity się aż ku niebiosom.

Fragment powieści Henryka Sienkiewicza "Krzyżacy"

KOMENTARZ DO TEKSTU

nabierać tehu w piersi перево-

дить дыхание

tuż, tuż вот-вот

oczekiwanie ожидание

odwieczny вековой

niepamiętny незапамятный

kępa несколько деревьев

przeraźliwy жуткий

rwaly przed siebie неслись впе-

рёд

przeciw зд. навстречу

okropny ужасный

wzruszenie волнение

rozpędzona śma мчащаяся масса

skinieniem prawicy взмахнув де-

сницей

możniejszy знатный

zwarły się z wściekłością столк-

нулись с бешеным порывом

wytrwałość стойкость

zguba гибель, поражение

całkiem zakuty w zbroję весь

закован в броню

drobne koniki малорослые ло-

шадки

jeno *устар.* только

próżno напрасно

sulice, oszczepy, berdysze виды

старинного вооружения

blacha зд. доспехи

ciężar... gniótl... zastępy тя-

жесть сминала... отряды

cięły рубили

daremny напрасный

pierzchnąć побежать

ręknąć сломаться

popłoch ogarnął паника охва-

тила

cofać się отступить

ku skrzydłu в сторону фланга

parta przez sześć chorągwi под

напором шести полков

rogon погоня

opór сопротивление

rzeź резня

piędź пядь

wyciąć co do nogi перебить до

одного

rozpacz отчаяние

wściekłość бешенство

powstrzymać остановить
szal безумие
pojedynczy зд. отдельные, не-
которые из
bodać ostrogami пришпоривая
na ośleп вслепую, не глядя
gęstwina гуща, чаща
nadludzki сверхчеловеческий
ława стенка, сомкнутый ряд
prać переть
tratować топтать, давать
miażdżyć сокрушать, уничтожать
zмагаć się (z kim?) бороться (с
кем-л.)
przewodzić предводительст-
вовать
zapamiętałość исступление
w dwójnasób *устар* вдвое
zaciężny наёмный (о войсках)
zachwiać się заколебаться
zawstydzony пристыженный
żądza *перен.* жажда
wynagrodzić компенсировать

**złożone z konnych, ale nie pan-
cernych ubogich włodyków i
piechot kmiecych** состоя-
щие из верховых, но не
имеющих панциря мелко-
поместных землевладельцев
и крестьянской пехоты
osadzone sztorcem na drągach
укрепленные на древках ост-
риём вперёд
pracowity 1) трудолюбивый;
2) нагруженный
złowrogі зловеший
pacholek солдат, вестовой
piechur пехотинец
bywaj! в путь!
psubrat *прост* сволочь
powódź наводнение
grot наконечник (металлический)
stęknąć ухнуть
krzepki сильный, бодрый
drwal дровосек
wrzask галдёж

GRAMATYKA

CZĘŚCI MOWY

RZECZOWNIK

Rodzaj

Rzeczowniki posiadają trzy rodzaje. Każdy rzeczownik odnosi się do jednego z trzech rodzajów.

Do rodzaju męskiego odnoszą się:

1. Rzeczowniki twar-dotematowe (prócz niektórych na -ew i rzeczownika **głab**) nie mające końcówki w mianowniku liczby pojedynczej np.: człowiek, las, stół.

2. Część rzeczowników miękkotematowych, np.: dzień, marlarz, gołab.

Jeśli temat jest zakończony spółgłoskami **b', p', w'**, to w mianowniku liczby pojedynczej spółgłoski te twardnieją **b, p, w**, co wynika z ich właściwości fonetycznych, np.: gołab – goł**bia**, paw – paw**ia**.

3. Rzeczowniki zakończone na **-a, -o** lub inną samogłoskę, jeśli oznaczają męczyzn, np.: poeta, Kościuszko, Antoni, Jerzy, Linde.

Do rodzaju żeńskiego odnoszą się:

1. Rzeczowniki zakończone na **-a, -i** (prócz oznaczających męczyzn), np.: matka, czytelnia, gospodyni.

2. Część rzeczowników miękkotematowych nie mających końcówki w mianowniku liczby pojedynczej, np.: wolność, przyjaźń, rzecz.

3. Niektóre rzeczowniki na **-ew**, np.: brew, krew, marchew i rzeczownik “głab”.

Są to rzeczowniki miękkotematowe, np.: brew – brwi, głab – głębi.

Do rodzaju nijakiego odnoszą się rzeczowniki zakończone na **-o, -e, -ę, -um**, np.: okno, pole, imię, ciele, muzeum.

Wyjątki: album, kostium (rodzaj męski).

U w a g a. Zdarza się czasem niezgodność pod względem rodzaju z językiem rosyjskim mimo podobieństwa dźwiękowego, np. rzeczowniki: ból, cel, medal, detal, piec, Poznań, Kazań są rodzaju męskiego, rzeczowniki: straż, geś są rodzaju żeńskiego.

Niektóre rzeczowniki mogą się odnosić i do rodzaju męskiego, i do rodzaju żeńskiego, np.: ten sierota i ta sierota, ten kaleka i ta kaleka.

Liczba

Rzeczowniki posiadają formy liczby pojedynczej i liczby mnogiej.

Niektóre rzeczowniki posiadają formy tylko jednej z liczb.

Do rzeczowników używanych tylko w formie liczby pojedynczej (singularia tantum) należą:

1. Rzeczowniki zbiorowe, np.: obuwie, garderoba, młodzież, chłopstwo, nauczycielstwo.
2. Rzeczowniki oderwane (abstrakcyjne), np.: zdrowie, wolność, pobyt, przyroda, komunizm.
3. Wiele rzeczowników materialnych, np.: mleko, masło, mydło, cukier, sól, stal, atrament.

Do rzeczowników używanych tylko w formie liczby mnogiej (pluralia tantum) należą:

1. Nazwy par osób, np.: rodzice.
2. Nazwy niektórych przedmiotów parzystych lub składających się z dwóch części, np.: spodnie, usta.
3. Nazwy niektórych okresów czasu, np.: wakacje, wczasy.
4. Nazwy niektórych przedmiotów i pojęć oderwanych, np.: studia.
5. Nazwy niektórych rzeczowników materialnych, np.: skrzypce.
6. Nazwy niektórych krajów, gór, miast, wsi itp., np.: Niemcy, Węgry, Tatry, Bałkany, Alpy, Himalaje, Kielce, Katowice, Urle (nazwa wsi).

Odmiana

Rzeczowniki polskie odmieniają się przez przypadki, które odpowiadają na takie same pytania jak w języku rosyjskim. Prócz sześciu właściwych przypadków istnieje forma zwana wołaczem.

I. Mianownik	Kto? Co?
II. dopełniacz	Kogo? Czego?
III. Celownik	Komu? Czemu?
IV. Biernik	Kogo? Co?
V. Narzędnik	Kim? Czym?
VI. Miejscownik	O kim? O czym?
VII. Wołacz	

Wołącz właściwie nie jest przypadkiem, gdyż nie służy do wyrażenia stosunków syntaktycznych między wyrazami. Służy on do zwracania się, np.:

Litwo! Ojczyzno moja! ty jesteś jak zdrowie ... (Mickiewicz).

System deklinacyjny

Zależnie od końcówek przypadkowych możemy podzielić rzeczowniki na następujące grupy deklinacyjne:

✓ *I deklinacja (męska)*

1. Rzeczowniki rodzaju męskiego nie mające końcówki w mianowniku liczby pojedynczej, np.: chłop, śnieg, nóż, koń, gołąb.

2. Zdrobniałe imiona męskie i nazwy pokrewieństwa, jak również niezdrobniałe imiona obce na **-o**, np.: Kazio, dziadunio, Leonardo.

3. Częściowo, a mianowicie w formach liczby mnogiej, do I deklinacji należą również nazwiska mężczyzn na **-o** i rzeczowniki na **-a** oznaczające mężczyzn (nazwy zawodów, nazwiska itp.), np.: Fredro (Fredrowie), Matejko (Matejkowie), maszynista (maszyniści), Wałęsa (Wałęsowie).

✓ *II deklinacja (nijaka)*

Wszystkie rzeczowniki rodzaju nijakiego, np.: drzewo, morze, źrebię, sanatorium.

✓ *III deklinacja (żeńska samogłoskowa)*

1. Rzeczowniki rodzaju żeńskiego o końcówkach **-a**, **-i**, np.: córka, gospodyni.

2. Rzeczowniki rodzaju męskiego na **-a** i nazwiska mężczyzn na **-o**, w formach liczby pojedynczej, np.: mężczyzna, Zagłoba, Moniuszko.

✓ *IV deklinacja (żeńska spółgłoskowa)*

Rzeczowniki rodzaju żeńskiego nie mające końcówki w mianowniku liczby pojedynczej, np.: powieść, sól, myśl, noc, rzecz, twarz, brew.

Twardy i miękki wzór

Zależnie od spółgłoski końcowej tematu rzeczownika w I, II i III deklinacji rozróżnia się dwa wzory deklinacyjne: twardy i miękki. Rzeczowniki IV deklinacji nie mają takiego podziału.

Rzeczowniki żywotne i nieżywotne

W formach liczby pojedynczej rodzaju męskiego rozróżniamy rzeczowniki żywotne i nieżywotne.

Rzeczowniki męskoosobowe i niemęskoosobowe

W liczbie mnogiej nie ma podziału na rzeczowniki żywotne i nieżywotne, występuje natomiast podział na rzeczowniki męskoosobowe i niemęskoosobowe.

Do rzeczowników męskoosobowych należą nazwy mężczyzn, np.: człowiek, brat, robotnik.

Do niemęskoosobowych – wszystkie inne, np.: koń, dom.

Odmiana rzeczowników I deklinacji

Liczba pojedyncza

✓ *Wzór twardy*

W liczbie pojedynczej według wzoru twardego odmieniają się rzeczowniki zakończone spółgłoską twardą, prócz tylnojęzykowych.

M.	chłop	naród
D.	chłop-a	narod-u
C.	chłop-u	narod-owi
B.	chłop-a	naród
N.	chłop-em	narod-em
Msc.	o chłop-i-e	o narod-i-e

W wołacz i miejscowniku wzoru twardego ostatnia spółgłoska tematu ulega zmiękczeniu, wskutek czego zachodzą wymiany spółgłosek.

Przykłady wymiany spółgłosek

Przyp.	r – rz	d – dź	z – ź	s – ś
M.	autor	naród	wóz	pas
Msc.	o autorze	o narodzie	o wozie	o pasie

Przyp.	ł – l	t – ć	st – śc	zd – źdź
M.	artykuł	kął	list	zjazd
Msc.	o artykule	o kącie	o liście	o zjeździe

✓ *Wzór miękki*

W liczbie pojedynczej według wzoru miękkiego odmieniają się rzeczowniki zakończone spółgłoską miękką, stwardniałą lub tylnojęzykową.

M.	koń	dworzec	chłopiec	robotnik	gołąb
D.	koni-a	dworc-a	chłopc-a	robotnik-a	gołębi-a
C.	koni-owi	dworc-owi	chłopc-u	robotnik-owi	gołębi-owi
B.	koni-a	dworzec	chłopc-a	robotnik-a	gołębi-a
N.	koni-em	dworc-em	chłopc-em	robotniki-em	gołębi-em
Msc.	o koni-u	o dworc-u	o chłopc-u	o robotnik-u	o gołębi-u
W.	koni-u	dworc-u	chłopcze	robotnik-u	gołębi-u

Według tegoż wzoru odmienia się kilka rzeczowników na **b, p, w** np.: gołąb, karp, paw, jedwab, Wrocław i inne nazwy miast na **-aw**.

✓ *Uwagi o końcówkach zależnych od wzoru odmiany*

W miejscowniku i wołaczu wzoru twardego występuje końcówka **-e** z wymianą spółgłosek (patrz wyżej).

W miejscowniku i wołaczu wzoru miękkiego występuje końcówka **-u**. Rzeczowniki osobowe z przyrostkiem **-ec** mają w wołaczu końcówkę **-e** z wymianą spółgłosek **c – cz**.

Twardotematowe rzeczowniki **“dom, syn, dziad”** mają w wołaczu i miejscowniku, a rzeczownik **“pan”** w miejscowniku końcówkę **-u**: o domu, o synu itd.

✓ *Uwagi o końcówkach niezależnych od wzoru odmiany*

Dopełniacz ma końcówki: **-a, -u**.

Końcówkę **-a** mają:

1. Rzeczowniki żywotne, np.: lekarza, konia, gołębia.

Wyjątek. wołu.

2. Nazwy miesięcy, części ciała, naczyń, narzędzi, miar, wag, monet, tańców, np.: stycznia, nosa, talerza, noża, metra, grama, rubla, walca.

3. Rzeczowniki zdrobniałe, np.: stolika, nożyka, kwiatka, papierka.

Wyjątek: domku.

4. Rzeczowniki niezdrobniałe z przyrostkiem **-ik(-yk)**, np.: słownika, imbryka.

Końcówkę **-u** mają:

1. Rzeczowniki umysłowe, np.: czasu, nastroju, wysiłku.

2. Rzeczowniki nieżywotne zapożyczone, np.: sztandaru, komitetu, autobusu.

3. Nazwy dni tygodnia, np.: poniedziałku, czwartku.

4. Rzeczowniki oznaczające przedmioty, w których możemy wyróżnić części składowe, np.: narodu, ludu, domu, roku, deszczu, śniegu, ogrodu.

5. Niektóre rzeczowniki materialne, np.: granitu, brązu.

Nazwy geograficzne polskie i bardziej przyswojone mają najczęściej końcówkę **-a**, nazwy bardziej obce – końcówkę **-u**, a mianowicie:

1. Nazwy posiadające słowiańskie przyrostki lub **e** ruchome mają przeważnie końcówkę **-a**, np.: Dunajca, Niemna.

2. Nazwy rzek nie posiadające słowiańskiego przyrostka ani **e** ruchomego mają przeważnie końcówkę **-u**, np.: Bugu, Sanu, Donu, Dniepru, Dunaju, Amuru.

3. Nazwy miast – polskie lub inne słowiańskie, jak również zakończone na **-burg** i niektóre obce bardziej przyswojone mają końcówkę **-a**, np.: Krakowa, Kijowa, Poznań, Kazania, Wrocławia, Jarosławia, Lublina, Szczecina, Hamburga, Berlina, Paryża, Wiednia.

4. Nazwy miast na **-grad**, **-gard**, jak również niektóre obce mają końcówkę **-u**, np.: Leningradu, Starogardu, Budapesztu, Bukaresztu, Rzymu, Londynu, Amsterdamu.

5. Nazwy krajów obcych i ich poszczególnych części mają przeważnie końcówkę **-u**, np.: Kazachstanu, Egiptu, Uralu, Kaukazu, Krymu.

Niektóre rzeczowniki mają końcówki zależne od znaczenia, np.: geniusza (genialnego człowieka) i geniuszu (wielkiego talentu), zamka (do zamykania) i zamku (pałacu).

Dla znacznej liczby rzeczowników nie można ustalić zasady regulującej użycie tej lub innej końcówki; tak np. nazwy grammatyczne mają przeważnie końcówkę **-a**: rzeczownika, mianownika, wołacza. Mamy tu jednak: **imiesłowu**.

Niektóre rzeczowniki zapożyczone mają końcówkę **-a**, np.: szpitala, ratusza.

Celownik ma końcówkę **-owi**, wyjątkowo **-u**.

Końcówkę **-owi** mają w zasadzie wszystkie rzeczowniki, np.: studentowi, koniowi, domowi.

Końcówkę **-u** ma następująca grupa rzeczowników: panu, chłopu, ojcu, bratu, chłopcu, psu, kotu, orłu, lwu, osłu, światu, owsu, bogu, diabłu, księdzu.

U w a g a. W niektórych wyrazach dają się zauważyć wahania, np.: Niemcu i Niemcowi.

Nazwy geograficzne na **-ów** mają końcówkę **-u** przy użyciu przyimka **ku**, np.: ku Krakowu, ku Piotrkowu.

Biernik rzeczowników żywotnych jest równy dopełniaczowi, biernik rzeczowników nieżywotnych – mianownikowi, np.: widzę lekarza, widzę konia, widzę dom.

Narzędnik ma końcówkę **-em**, np.: chłopem, wiekiem, domem.

✓ *Wymiany samogłosek*

W niektórych rzeczownikach – niezależnie od wzoru odmiany – zachodzą wymiany samogłosek.

Przykłady wymiany samogłosek

M.	błąd	świat	las	stół	koniec
D.	błądu	świata	lasu	stołu	końca
C.	błądowi	światu	lasowi	stołowi	końcowi
B.	błąd	świat	las	stół	koniec
N.	błądem	światem	lasem	stołem	końcem
Msc.	o błędzie	o świecie	o lesie	o stole	o końcu
W.	błądzie	świecie	lesie	stole	końcu

Liczba mnoga

✓ *Wzór twardy*

W liczbie mnogiej według wzoru twardego odmieniają się wszystkie rzeczowniki twar-dotematowe w tym zakończone spółgłoską tylnojęzykową.

Forma niemęskoosobowa

M./W.	dom-y	ps-y	gmach-y	pomnik-i	śnieg-i
D.	dom-ów	ps-ów	gmach-ów	pomnik-ów	śnieg-ów
C.	dom-om	ps-om	gmach-om	pomnik-om	śnieg-om
B.	dom-y	ps-y	gmach-y	pomnik-i	śnieg-i
N.	dom-ami	ps-ami	gmach-ami	pomnik-ami	śnieg-ami
Msc.	o dom-ach	o ps-ach	o gmach-ach	o pomnik-ach	o śnieg-ach

Mianownik formy niemęskoosobowej wzoru twardego ma końcówkę **-y**, po spółgłoskach **k, g** – końcówkę **-i**.

Rzeczowniki zakończone na **-ans** mają końcówkę **-e**, np.: romanse, finanse, seanse. Dopełniacz ma końcówkę **-ów**.

Forma męskoosobowa

Przyp.	p – p'	d – dź	t – ć	ch – ś
M./W.	chłop-i	sąsiedz-i	student-i	Czes-i
D.	chłop-ów	sąsiad-ów	student-ów	Czech-ów
C.	chłop-om	sąsiad-om	student-om	Czech-om
B.	chłop-ów	sąsiad-ów	student-ów	Czech-ów
N.	chłop-ami	sąsiad-ami	student-ami	Czech-ami
Msc.	o chłop-ach	o sąsiad-ach	o student-ach	o Czech-ach

Przyp.	z – ź	r – rz	k – c	g – dz
M./W.	Francuz-i	autorz-y	robotnic-y	biolodz-y
D.	Francuz-ów	autor-ów	robotnik-ów	biolog-ów
C.	Francuz-om	autor-om	robotnik-om	biolog-om
B.	Francuz-ów	autor-ów	robotnik-ów	biolog-ów
N.	Francuz-ami	autor-ami	robotnik-ami	biolog-ami
Msc.	o Francuz-ach	o autor-ach	o robotnik-ach	o biolog-ach

Mianownik formy męskoosobowej wzoru twardego ma końcówkę **-i**, po spółgłoskach **r, k, g** – końcówkę **-y**. Ostatnia spółgłoska tematu ulega wymianie.

✓ *Wzór miękki*

Według wzoru miękkiego odmieniają się rzeczowniki o temacie zakończonym spółgłoską miękką lub stwardniałą.

M./W.	koni-e	gości-e	lekarz-e	dworc-e	chłopc-y
D.	kon-i	gość-i	lekarz-y	dworc-ów	chłopc-ów
C.	koni-om	gości-om	lekarz-om	dworc-om	chłopc-om
B.	koni-e	gość-i	lekarz-y	dworc-e	chłopc-ów
N.	koń-mi	gość-mi	lekarz-ami	dworc-ami	chłopc-ami
Msc.	o koni-ach	o gości-ach	o lekarz-ach	o dworc-ach	o chłopc-ach

Mianownik wzoru miękkiego rzeczowników męskoosobowych i niemęskoosobowych ma końcówkę **-e**.

Rzeczowniki osobowe z przyrostkiem **-ec** mają końcówkę **-y**.

Dopełniacz ma po spółgłoskach miękkich końcówkę **-i**, po stwardniałych – **-y**. Rzeczowniki z przyrostkiem **-ec** mają w dopełniaczu końcówkę **-ów**.

Język współczesny ujawnia tendencję do rozszerzenia zakresu użycia końcówki **-ów**, np.: uczniów.

Nieraz ten sam rzeczownik może być użyty i z jedną, i z drugą końcówką, np.: towarzyszy i towarzyszków, pokoi i pokojów.

W narzędniku niektóre rzeczowniki zakończone spółgłoską miękką mają końcówkę **-mi**, np.: końmi, gośćmi, liśćmi, ludźmi, pieniędzmi, braćmi.

- ✓ **Końcówki mianownika liczby mnogiej niezależnie od charakteru ostatniej spółgłoski tematu**

Niektóre rzeczowniki oznaczające pokrewieństwo, godność, nazwy niektórych narodów mają końcówkę **-owie**.

M.	ojc-owie	pan-owie	profesor-owie	oficer-owie	Arab-owie
----	----------	----------	---------------	-------------	-----------

- ✓ **Ogólne uwagi o końcówkach liczby mnogiej**

Celownik ma we wszystkich deklinacjach końcówkę **-om**.

Biernik rzeczowników męskoosobowych jest równy dopełniaczowi, innych rzeczowników – mianownikowi.

Wołacz zawsze jest równy mianownikowi.

Narzędnik ma we wszystkich deklinacjach końcówkę **-ami**. Kilka rzeczowników miękkotematowych ma końcówkę **-mi**. W kilku utartych zwrotach zachowała się stara końcówka **-y**, np.: dawnymi czasy.

Miejscownik ma zawsze końcówkę **-ach**.

- ✓ **Odmiana rzeczowników rodzaju męskiego na -a i nazwisk męskich na -o w liczbie mnogiej.**

Rzeczowniki te odmieniają się według I deklinacji tylko w liczbie mnogiej.

M./W.	maszyniśc-i	wykładowc-y	Moniuszk-owie
D.	maszynist-ów	wykładowc-ów	Moniuszk-ów
C.	maszynist-om	wykładowc-om	Moniuszk-om
B.	maszynist-ów	wykładowc-ów	Moniuszk-ów
N.	maszynist-ami	wykładowc-ami	Moniuszk-ami
Msc.	o maszynist-ach	o wykładowc-ach	o Moniuszk-ach

Odmiana rzeczowników II deklinacji

Liczba pojedyncza

M./B./W	okn-o	jabłk-o	pol-e
D.	okn-a	jabłk-a	pol-a
C.	okn-u	jabłk-u	pol-u
N.	okn-em	jabłki-em	pol-em
Msc.	o okni-e	o jabłk-u	o pol-u

M./B./W.	imi-ę	ciel-ę	muze-um
D.	imi-eni-a	ciel-ęci-a	muze-um
C.	imi-eni-u	ciel-ęci-u	muze-um
N.	imi-eni-em	ciel-ęci-em	muze-um
Msc.	o imi-eni-u	o ciel-ęci-u	o muze-um

Liczba mnoga

M./B./W.	okn-a	jabłk-a	pol-a
D.	okien	jabłek	pól
C.	okn-om	jabłk-om	pol-om
N.	okn-ami	jabłk-ami	pol-ami
Msc.	o okn-ach	o jabłk-ach	o pol-ach

M./B./W.	imi-on-a	ciel-ęt-a	muze-a
D.	imi-on	ciel-ąt	muze-ów
C.	imi-on-om	ciel-ęt-om	muze-om
N.	imi-on-ami	ciel-ęt-ami	muze-ami
Msc.	o imi-on-ach	o ciel-ęt-ach	o muze-ach

✓ *Niektóre właściwości rzeczowników II deklinacji*

Rzeczowniki na -ę mają w mianowniku, bierniku i wołaczu liczby pojedynczej temat krótszy niż w innych przypadkach.

W zależności od rozszerzonego tematu innych przypadków rzeczowniki te dają się podzielić na dwie grupy.

Do pierwszej należą te, których częśćka rozszerzająca temat ma formę **-en'** dla liczby pojedynczej i **-on-** dla liczby mnogiej.

Jest to niewielka grupa rzeczowników: imię, plemię, ramię, brzemie, strzemie, wymię, znamie, ciemie.

Do drugiej grupy należą te, których częśćka rozszerzająca temat ma formę **-ęć-** dla liczby pojedynczej, **-ęt-** (w dopełniaczu **-ąt-**) dla liczby mnogiej.

Jest to grupa rzeczowników oznaczających stworzenia niedorośle, np.: dziewczę, ciełe, prosię.

Należą tu również wyrazy: zwierzę i bydłę.

✓ *Uwagi o końcówkach II deklinacji*

Liczba pojedyncza

Dopełniacz ma końcówkę **-a**.

Celownik ma końcówkę **-u**.

Biernik i wołacz są równe mianownikowi.

Narzędnik ma jak i w I deklinacji końcówkę **-em**.

Miejscownik rzeczowników na -o, o temacie zakończonym spółgłoską twardą, prócz tylnojęzykowych, ma końcówkę -'e. Rzeczowniki na -'e, -ę, jak również na -o (o temacie zakończonym spółgłoską tylnojęzykową) mają końcówkę -u. Na tym polega rozróżnienie wzorów w deklinacji II.

Liczba mnoga

Mianownik ma końcówkę -a.

Dopełniacz jest czystym tematem bez końcówki. Przy zbiegu spółgłosek występuje e ruchome.

Inne przypadki mają końcówki właściwe wszystkim deklinacjom. Rzeczowniki na -um mają końcówki I deklinacji.

Odmiana rzeczowników III deklinacji

Liczba pojedyncza

✓ Wzór twardy

M.	zon-a	drog-a	poet-a	Moniuszk-o
D.	zon-y	drog-i	poet-y	Moniuszk-i
C.	zoni-e	drodz-e	poeci-e	Moniuszc-e
B.	zon-ę	drog-ę	poet-ę	Moniuszk-ę
N.	zon-ą	drog-ą	poet-ą	Moniuszk-ą
Msc.	o zoni-e	o drodz-e	o poeci-e	o Moniuszc-e
W.	zon-o	drog-o	poet-o	Moniuszk-o

Przykłady wymiany spółgłosek

Przyp.	k – c	g – dz	ch – sz	t – ć	d – dź
M.	książka	noga	mucha	poeta	woda
C./Msc.	książce	nodze	musze	poecie	wodzie

Przyp.	s – ś	z – ź	r – rz	śł – śl	zn – źń
M.	masa	bluza	siostra	Wiśła	ojczyzna
C./Msc.	masie	bluzie	siostrze	Wiśle	ojczyźnie

✓ Wzór miękki

M.	ziemi-a	ulic-a	czytelni-a	lini-a
D.	ziem-i	ulic-y	czytelni-i	lini-i
C.	ziem-i	ulic-y	czytelni-i	lini-i
B.	ziemi-ę	ulic-ę	czytelni-ę	lini-ę
N.	ziemi-ą	ulic-ą	czytelni-ą	lini-ą
Msc.	o ziem-i	o ulic-y	o czytelni-i	o lini-i

M.	wykładowc-a	gospodyn-i	pan-i
D.	wykładowc-y	gospodyn-i	pan-i
C.	wykładowc-y	gospodyn-i	pan-i
B.	wykładowc-ę	gospodyn-i-ę	pani-ą
N.	wykładowc-ą	gospodyn-i-ą	pani-ą
Msc.	o wykładowc-y	o gospodyn-i	o pan-i
W.	wykładowc-o	gospodyn-i	pan-i

✓ *Uwagi o końcówkach liczby pojedynczej III deklinacji*

Dopełniacz ma końcówkę **-y** po spółgłoskach twardych (prócz **g, k**) i stwardniałych; po spółgłoskach miękkich, jak również po **g, k** występuje końcówka **-i**.

Celownik i miejscownik wzoru twardego mają końcówkę **-e**. Wskutek zmiękczenia następują wymiany spółgłosek. Wzór miękki ma w tych przypadkach końcówkę **-i** po spółgłoskach miękkich, **-y** po stwardniałych.

Biernik ma końcówkę **-ę**. Rzeczownik **pani** ma końcówkę **-ą**.

Wólcacz ma końcówkę **-o** prócz zdrobniałych rzeczowników miękotematowych, które mają końcówkę **-u**, np.: Zosiu, mamusiu, babciu.

Narzędnik ma końcówkę **-ą**.

Rzeczowniki na **-i** zachowują tę końcówkę we wszystkich przypadkach prócz biernika i narzędnika.

Rzeczownik **idea** odmienia się według wzoru miękkiego.

Liczba mnoga

✓ *Wzór twardy*

M./B./W.	żony	drogi
D.	żon	dróg
C.	żon-om	drog-om
N.	żon-ami	drog-ami
Msc.	o żon-ach	o drog-ach

✓ *Wzór miękki*

M./B./W.	ziemi-e	czytelni-e	lini-e	gospodyn-i-e
D.	ziem	czytelni	lini-j(i)	gospodyń
C.	ziemi-om	czytelni-om	lini-om	gospodyn-i-om
N.	ziemi-ami	czytelni-ami	lini-ami	gospodyn-i-ami
Msc.	o ziemi-ach	o czytelni-ach	o lini-ach	o gospodyn-i-ach

✓ **Uwagi o końcówkach liczby mnogiej III deklinacji**

Mianownik wzoru twardego ma końcówkę -y, a po spółgłoskach g, k – i. Mianownik wzoru miękkiego ma końcówkę -e.

Dopełniacz jest czystym tematem bez końcówki.

Przy zbiegu spółgłosek występuje e ruchome, np.: matek, tyżek.

Rzeczowniki na -ni-a mają końcówkę -i. Niektóre z nich jednak nie mają końcówki, np.: sukien, kuchen.

Rzeczowniki miękkotematowe zapożyczone typu linia mają dwie formy: linii, linii; lekcji, lekcyj. Formy jednakowe z formami liczby pojedynczej (linii, lekcji) są używane wtedy, gdy budowa zdania wskazuje wyraźnie na liczbę mnogą. W innych wypadkach używa się formy na -ij, -yj, np.:

Jutro nie będzie żadnych lekcji. Jutro nie będzie lekcyj.

Inne przypadki mają końcówki właściwe wszystkim deklinacjom.

Odmiana rzeczowników IV deklinacji

Liczba pojedyncza

M./B.	dłoń	kolej	powieść	podróż	rzecz
D.	dłoni-i	kole-i	powieśc-i	podróż-y	rzecz-y
C.	dłoni-i	kole-i	powieśc-i	podróż-y	rzecz-y
N.	dłoni-ą	kolej-ą	powieści-ą	podróż-ą	rzecz-ą
Msc.	o dłoni-i	o kole-i	o powieśc-i	o podróż-y	o rzecz-y
W.	dłoni-i	kole-i	powieśc-i	podróż-y	rzecz-y

Liczba mnoga

M./B./W.	dłoni-e	kolej-e	powieśc-i	podróż-e	rzecz-y
D.	dłoni-i	kole-i	powieśc-i	podróż-y	rzecz-y
C.	dłoni-om	kolej-om	powieści-om	podróż-om	rzecz-om
N.	dłoń-mi	kolej-ami	powieści-ami	podróż-ami	rzecz-ami
Msc.	o dłoni-ach	o kolej-ach	o powieści-ach	o podróż-ach	o rzecz-ach

✓ **Uwagi o końcówkach IV deklinacji**

Liczba pojedyncza

Biernik jest równy mianownikowi.

Dopełniacz, celownik, wołacz i miejscownik mają po spółgłoskach miękkich końcówkę -i, po spółgłoskach stwardniałych – -y.

Narzędnik ma końcówkę -ą jak w III deklinacji.

Liczba mnoga

Użycie końcówek mianownika **-i, -y, -e** nie może być ujęte w reguły, jest więc zjawiskiem nie gramatycznym, lecz leksykalnym.

Częściowo jednak daje się ustalić pewne normy, np.: rzeczowniki o temacie zakończonym spółgłoskami **-ż(rz), -c** mają końcówkę **-e**, np.: podróże, twarze, noce.

Rzeczowniki o temacie zakończonym spółgłoskami **-ść** mają końcówkę **-i**, np.: powieści, kości.

Dopełniacz ma końcówki **-i, -y**.

W narzędniku kilka rzeczowników miękko tematowych ma końcówkę **-mi**, np.: dłońmi, nićmi, kośćmi; reszta, jak zwykle, **-ami**.

Odmiana rzeczowników nie mających liczby pojedynczej (pluralia tantum)

Rzeczowniki pluralia tantum nie rozróżniają rodzajów, ponieważ formy rodzaju ujawniają się w liczbie pojedynczej.

W zależności od końcówek mianownika i dopełniacza można je jednak podzielić na następujące grupy deklinacyjne:

Odmiana męska, np.: rodzice – rodziców, wczasy – wczasów.

Odmiana żeńska, np.: drzwi – drzwi, Tatry – Tatr, Katowice – Katowic, spodnie – spodni.

Odmiana nijaka, np.: usta – ust, Iwaniska – Iwanisk (nazwa miejscowości).

Właściwości odmiany niektórych rzeczowników

1. Używane tylko w formie liczby mnogiej nazwy niektórych krajów (pluralia tantum) mają w miejscowniku końcówkę **-ech**, np.: w Niemczech, we Włoszech, na Węgrzech.

2. Rzeczowniki **rok** i **człowiek** tworzą liczbę pojedynczą i mnogą od różnych tematów: rok – lata, człowiek – ludzie.

3. Rzeczownik **brat** w liczbie mnogiej odmienia się w następujący sposób: M. bracia; D. braci; C. braciom; B. braci; N. braćmi; Msc. o braciach.

4. Rzeczowniki **miesiąc**, **tysiąc**, **pieniądz**, **zajac** mają w D. l. mn. formę: miesiący, tysięcy, pieniędzy, zajęcy.

5. Rzeczowniki **przyjaciel**, **nieprzyjaciel** tworzą liczbę mnogą przypadków zależnych od tematu **przyjaciół (ó)** np.: z przyjaciółmi.

6. Rzeczowniki **ręka**, **oko**, **ucho** zachowały w liczbie mnogiej pozostałości liczby podwójnej, np.: mianownik ma formę: ręce, oczy, uszy;

narzędnik ma dwie formy: rękami – rękoma, oczami – oczyma, uszami – uszyna.

Rzeczowniki **oko** w znaczeniach *нетля; блѣстка; ячея* i **ucho** w znaczeniach *ушко; ручка* tworzą zwykle formy liczby mnogiej: oka, ucha; ok, uch, itd.

7. Rzeczownik **sędzia** odmienia się częściowo jak rzeczownik, częściowo jak przymiotnik: M. sędzia; D. sędzi, sędziego; C. sędzi, sędziem; B. sędzię, sędziego; N. sędzią; Msc. o sędzi; W. sędzio.

8. Rzeczownik **ksiądz** odmienia się tak: M. ksiądz; D. księdza; C. księdzu itd.; M. l. mn. księża; D. księży; N. księżmi itd.

9. Rzeczownik **książe** odmienia się tak: M. książe; D. księcia; C. księciu itd.; M. l. mn. książęta; D. książąt. C. książętom itd.

10. Rzeczowniki z przyrostkiem złożonym **-anin** oznaczające przynależność społeczną lub narodową mają w formach liczby mnogiej pojedynczy przyrostek **-an**, np.: Słowianin – Słowianie.

Dopełniacz liczby mnogiej tych rzeczowników jest czystym tematem bez końcówki, np.: Słowian.

Niektóre rzeczowniki tego typu mają w dopełniaczu końcówkę **-ów**, np.: Amerykanów, republikanów.

11. Rosyjskie nazwiska na **-in**, **-ów**, **-oj** odmieniają się jak rzeczowniki, np.:

Mickiewicz spotykał się z Puszkinem.

Niekrasowowi bardzo się podobały wiersze Nikitina.

Czytałem “Opowieść o prawdziwym człowieku” Polewoja.

PRZYMIOTNIK

Przymiotniki stosując się do rzeczowników odmieniają się przez rodzaje, liczby i przypadki.

Rodzaj przymiotników

W liczbie pojedynczej przymiotników rozróżniamy rodzaj męski, żeński i nijaki, np.: dobry chłopiec, dobra córka, dobre dziecko.

W liczbie mnogiej przymiotniki mają dwie formy: męskoosobową – jeśli przymiotnik odnosi się do rzeczownika oznaczającego mężczyznę, np.: dobrzy uczniowie, młodzi chłopcy, lotnicy rosyjscy;

i niemęskoosobową – we wszystkich innych wypadkach, np.: dobre konie, młode matki, wesołe dzieci, szkoły rosyjskie.

Odmiana przymiotników

Liczba pojedyncza

Przyp.	Rodzaj męski	Rodzaj nijaki	Rodzaj żeński
M.	mał-y	mał-e	mał-a
D.	mał-ego	mał-ego	mał-ej
C.	mał-emu	mał-emu	mał-ej
B.	mał-ego,mał-y	mał-e	mał-ą
N.	mał-ym	mał-ym	mał-ą
Msc.	o mał-ym	o mał-ym	o mał-ej

M.	ostatn-i	ostatni-e	ostatni-a
D.	ostatni-ego	ostatni-ego	ostatni-ej
C.	ostatni-emu	ostatni-emu	ostatni-ej
B.	ostatni-ego ostatn-i	ostatni-e	ostatni-ą
N.	ostatn-im	ostatn-im	ostatni-ą
Msc.	o ostatn-im	o ostatn-im	o ostatni-ej

Przymiotniki twar-dotematowe i miękko tematowe nie tworzą różnych wzorów deklinacyjnych.

Przymiotniki rodzaju męskiego i nijakiego różnią się między sobą tylko formami mianownika i biernika.

Przymiotniki rodzaju żeńskiego mają dwie końcówki przypadków zależnych: w dopełniaczu, celowniku i miejscowniku -ej, w bierniku i narzędniku -ą.

Liczba mnoga

Przyp.	Forma męskoosobowa	Forma niemęskoosobowa
M.	mał-i	mał-e
D.	mał-ych	mał-ych
C.	mał-ym	mał-ym
B.	mał-ych	mał-e
N.	mał-y mi	mał-y mi
Msc.	o mał-ych	o mał-ych

M.	ostatn-i	ostatni-e
D.	ostatn-ich	ostatn-ich
C.	ostatn-im	ostatn-im
B.	ostatn-ich	ostatni-e
N.	ostatn-imi	ostatn-imi
Msc.	o ostatn-ich	o ostatn-ich

Mianownik formy męskoosobowej ma końcówkę **-i** lub **-y** z odpowiednimi wymianami spółgłosek: **g – dz, k – c, r – rz, d – dź, ch – ś, sz – ś, s – ś, ż – ź, ł – l, t – ć, st – ść, sł – śl, zł – źl**, np.: młody – młodzi, wysoki – wysocy, drogi – drodzy, starszy – starsi, duży – duzi.

Przymiotniki o temacie zakończonym spółgłoską miękką lub **-c, -dz** mają mianownik formy męskoosobowej równy mianownikowi rodzaju męskiego, np.: ostatni żołnierz – ostatni żołnierze, obcy człowiek – obcy ludzie, cudzy sąsiad – cudzy sąsiedzi.

Imiesłowy z przyrostkiem **-on(y)** oraz przymiotnik **wesoły** mają wymianę samogłosek **-o – e**, np.: zmęczony – zmęczeni, wesoły – weseli.

Mianownik formy niemęskoosobowej równy jest biernikowi, np.: małe, wysokie, stare.

Biernik formy męskoosobowej równy jest dopełniaczowi, np.: dużych chłopców.

Biernik formy niemęskoosobowej równy jest mianownikowi, np.: duże konie, duże domy, duże córki.

Rzeczownikowa forma przymiotników jakościowych

Język polski zachował niewielką liczbę takich przymiotników tylko w formie mianownika rodzaju męskiego liczby pojedynczej, mianowicie: **zdrów, wesół, ciekaw, winien, łaskaw, godzien, pełen, świadom, syt, pewien, rad, kontent, wart** i niektóre inne.

Przymiotników **rad, kontent, wart** używa się tylko w tej formie.

Przymiotniki w formie rzeczownikowej w zdaniu są orzecznikami, np.: Jestem pewien. Bądź zdrów. On zawsze jest wesół. Gotów jestem ci pomóc. Ciekaw jestem, kto to napisał.

Stopniowanie przymiotników

Przymiotniki jakościowe tworzą trzy stopnie: równy, wyższy i najwyższy.

✓ *Stopień wyższy*

Stopień wyższy tworzy się od stopnia równego za pomocą przyrostków **-sz(y), -'ejsz(y)**, np.: młody – młodszy, trudny – trudniejszy.

Przyrostek **-sz(y)** przyłącza się do tematów zakończonych spółgłoską pojedynczą, np.: now-y – now-szy, ciekaw-y – ciekaw-szy, zdrow-y – zdrow-szy, młód-y – młód-szy; lub spółgłoskami **rd, st**, np.: tward-y – tward-szy, prost-y – prost-szy.

Przed przyrostkiem **-sz(y)** zachodzi wymiana niektórych końcowych spółgłosek tematu, mianowicie: **l – ł, g – ż, c – t**, jak również samogłosek **o – e, a – e**, np.: wesoly – weselszy, drogi – droższy, gorący – gorętszy, biały – bielszy.

Przyrostek **-ejsz(y)** przyłącza się do tematów zakończonych na trzy spółgłoski lub dwie, z których drugą jest **n, l, w**, np.: bystry – bystrzejszy, łatwy – łatwiejszy, trudny – trudniejszy, biegły – bieglejszy.

Niektóre przymiotniki o temacie zakończonym na **-st, -dr** mogą się łączyć z każdym z dwu przyrostków stopnia wyższego, np.: gęsty – gęstszy – gęściejszy, mądry – mędrszy – mądrzejszy.

Czasem różnicy form towarzyszy różnica znaczenia, np.: mędrszy – *мудрее*, mądrzejszy – *умнее*.

Przymiotniki z przyrostkami **-k(i), -ok(i), -ek(i)** tworzą stopień wyższy nie od tematu rozwiniętego, lecz wprost od rdzenia, np.: niski – niższy, wysoki – wyższy, daleki – dalszy.

✓ *Stopień najwyższy*

Stopień najwyższy tworzy się od stopnia wyższego za pomocą przedrostka **naj-**, np.: nowszy – najnowszy, starszy – najstarszy.

✓ *Stopniowanie niektórych przymiotników*

Następujące przymiotniki tworzą stopień wyższy i najwyższy od innego rdzenia niż stopień równy:

dobry	–	lepszy	–	najlepszy
zły	–	gorszy	–	najgorszy
duży	–	większy	–	największy
wielki	–	większy	–	największy
mały	–	mniejszy	–	najmniejszy

Przymiotnik **lekki** tworzy stopnie w następujący sposób: lekki – lżejszy – najlżejszy

✓ *Stopniowanie opisowe*

Stopień wyższy i najwyższy możemy utworzyć opisowo za pomocą przysłówków **bardziej, najbardziej**, np.: trudny – bardziej trudny, najbardziej trudny.

Od niektórych przymiotników stopień wyższy i najwyższy możemy utworzyć tylko opisowo, np.: zmęczony, bardziej zmęczony, najbardziej zmęczony; chory, bardziej chory, najbardziej chory.

✓ **Odmiana przymiotników w stopniu wyższym i najwyższym**

Przymiotniki w stopniu wyższym i najwyższym odmieniają się tak samo jak w stopniu równym, np.: starszy, starsza, starsze, starszego itd.; starsi, starsze, starszych itd.

✓ **Użycie spójników i przyimków przy stopniu wyższym i najwyższym**

Przy porównaniu jakości różnych przedmiotów przymiotnik w stopniu wyższym wymaga użycia spójnika **niż**, po którym rzeczownik kładziemy w mianowniku, np.: Jestem starszy niż brat; lub przyimka **od**, po którym rzeczownik kładziemy w dopełniaczu, np.: Jestem starszy od brata.

Stopień najwyższy wymaga przy porównaniu przyimków **z**, **spośród**, **wśród** itp.:

Jestem najstarszy z braci.

Kto jest najstarszy spośród was?

On był najmłodszy wśród nas.

✓ **Użycie wzmacniającej partykuły przy przymiotnikach w stopniu najwyższym**

Przy stopniu najwyższym może być użyta partykuła **jak** wyrażająca najwyższy stopień natężenia właściwości, np.:

Współzawodnictwo ma na celu osiągnięcie jak najlepszych wyników pracy.

Przymiotnikowa odmiana rzeczowników

Substantywowane przymiotniki i imiesłowy oraz rzeczowniki o formach przymiotnikowych odmieniają się jak przymiotniki. W niektórych przypadkach odmiana tych wyrazów różni się od odmiany przymiotników.

Do tej grupy należą:

1. W rodzaju męskim:

a) nazwiska na **-ski, -cki, -dzki**, np.: Kraszewski, Słowacki, Rudzki;

b) imiona na **-i, -y**, np.: Antoni, Jerzy;

c) nazwiska na **-i, -y, -e**, np.: Gorki, Batory, Linde;

d) nazwy zawodów, stanowisk itp., np.: budowniczy, przewodniczący.

W liczbie pojedynczej nazwiska na **-e** mają w narzędniku i miejscowniku końcówkę **-em**, np.: Lindem.

W liczbie mnogiej nazwiska (prócz zakończonych na **-ski, -cki, -dzki**) i imiona mają w mianowniku końcówkę **-owie**, np.: Lindowie, Antoniowie.

Nazwy zawodów mają przeważnie końcówki przymiotnikowe; niektóre mają **-owie**, np.: budowniczowie.

2. W rodzaju żeńskim:

- a) nazwiska na **-ska, -cka, -dzka, -owa**, np.: Skłodowska, Konopnicka, Siemiradzka, Orzeszkowa;
- b) substancywowane przymiotniki (nazwy geograficzne, nazwy zawodów i inne), np.: Biała-Podlaska, krawcowa, królowa.

Nazwiska na **-ska, -cka, -dzka** odmieniają się zupełnie jak przymiotniki. Inne wyrazy należące do tej odmiany mają w wołaczach formę rzeczownikową, np.: Orzeszkowo, krawcowo, królowo.

3. W rodzaju nijakim: nazwy niektórych opłat i nazwy geograficzne, np.: komorne, czesne, Zakopane.

Odmieniają się one jak przymiotniki we wszystkich przypadkach prócz narzędnika i miejscownika. Te dwa przypadki mają końcówkę **-em**, np.: komornem, o komornem; Zakopanem, o Zakopanem.

Wyrazy tego typu należą do rodzaju nijakiego i nie mają liczby mnogiej.

ZAIMEK

Podział zaimków

Osobowe: ja, ty, on (ona, ono), my, wy, oni (one).

Zwrotny: siebie.

Dzierżawcze: mój, twój, jego, jej, nasz, wasz, ich, swój.

Wskazujące: ten, tamten, ów.

Pytające-względne: kto, co, jaki, który, czyj, ile.

Określające: taki, każdy, wszystek, wszelki, wszelaki, sam, ten sam, taki sam, inny, siaki, owaki.

Przeczące: nikt, nic, niczyj, żaden.

Nieokreślone: pewien, niektóry (zwykle w formach liczby mnogiej: niektórzy, niektóre);

wszystkie zaimki utworzone od pytająco-względnych za pomocą dodania partykuł: **-ś, -kolwiek, byle, lada, -kolwiek bądź**, np.: ktoś, cokolwiek, byle jaki, lada jaki, czyjkolwiek bądź.

Odmiana zaimków osobowych i zaimka zwrotnego

ja – ty; siebie

M.	ja	ty	—
D.	mnie	ciebie	siebie
C.	mnie, mi	tobie, ci	sobie
B.	mnie, mię	ciebie, cię	siebie, się
N.	mną	tobą	sobą
Msc.	o mnie	o tobie	o sobie

my – wy

M.	my	wy
D.	nas	was
C.	nam	wam
B.	nas	was
N.	nami	wami
Msc.	o nas	o was

on – ona – ono

M.	on	ono	ona
D.	jego, niego, go	jego, niego, go	jej, niej
C.	jemu, niemu, mu	jemu, niemu, mu	jej, niej
B.	jego, niego, go	je, nie	ją, nią
N.	nim	nim	nią
Msc.	o nim	o nim	o niej

oni – one

M.	oni	one
D.	ich, nich	ich, nich
C.	im, nim	im, nim
B.	ich, nich	je, nie
N.	nimi	nimi
Msc.	o nich	o nich

Formy mianownika **oni** i biernika **ich** są formami męskoosobowymi, to znaczy, że używa się ich tylko w stosunku do mężczyzn, np.: Andrzej i Michał są kolegami. Oni są studentami uniwersytetu. Często spotykam ich tam.

Maria i Zofia są koleżankami. One są studentkami uniwersytetu. Często spotykam je tam.

Przy oznaczaniu kobiet i mężczyzn razem używa się formy męskoosobowej, np.:

Michał i Zofia studiują na uniwersytecie. Oni są studentami pierwszego roku.

Zaimków 1 i 2 osoby używamy w mianowniku (tzn. w funkcji podmiotu) tylko wtedy, gdy na nie pada przycisk logiczny, np.:

Czy to ty dzwoniłaś do mnie wieczorem?

Czy dzwoniłaś do mnie wieczorem?

W pierwszym zdaniu przycisk logiczny pada na zaimek **ty**, w drugim – na czasownik **dzwoniłaś**.

Formy: **mi, mię, ci, cię, mu, go** są enklitycznymi czyli krótkimi formami zaimków osobowych (w przeciwieństwie do: **mnie, Ciebie, tobie, jego, jemu, niego, niemu**, które nazywamy pełnymi).

Jak wiadomo z fonetyki, enklitykami nazywamy wyrazy nie mające na sobie przycisku i wymawiane łącznie z wyrazem poprzedzającym.

Właściwość użycia zaimków enklitycznych polega na tym, że nie mogą one stać na początku zdania. Na końcu zdania również należy ich unikać. Tylko w bardzo krótkich zdaniach mogą one stać na końcu, np.: Spotkałem go.

Jeśli zdanie jest bardziej rozwinięte, należy postawić zaimek enklityczny wewnątrz zdania, np.: Widziałem go wczoraj.

Pełnych form używa się:

a) gdy na zaimek pada przycisk logiczny, np.:

Komu on oddał książkę – tobie czy jemu?

Czy on ci oddał książkę?

W pierwszym zdaniu akcent logiczny pada na zaimki **tobie, jemu**, w drugim – na czasownik **oddał**;

b) po przyimku, np.: Idę do Ciebie.

Krótkiej formy zaimka zwrotnego **się** używamy przy czasownikach zwrotnych, np.: myć się, czesać się.

Krótką formą zaimka zwrotnego użyta przy czasowniku nie-zwrotnym nadaje temu czasownikowi charakter uogólniający, np.: W pokoju nie siedzi się w czapce.

Po przyimkach używa się form zaimka 3 osoby zaczynających się od **n**, np.: Pójdziemy do niego.

Narzędnik i miejscownik mają tylko formy z **n**, np.: Interesuję się nim.

Pełne i krótkie formy zaimków **mój, twój, swój**

Zaimki dzierżawcze **mój, twój, swój** posiadają na równi z pełnymi formami również formy krótkie.

Przyp.	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
	Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki	Forma męskoosobowa	Forma niemęskoosobowa
M.	twój	twoja, twa	twoje, twe	twoi	twoje, twe
D.	twojego, twego	twojej, twojej	twojego, twego	twoich, twoich	twoich, twoich
C.	twojemu, twemu	twojej, twojej	twojemu, twemu	twoim, twoim	twoim, twoim
B.	twojego, twego	twoją, twoją	twoje, twoje	twoich, twoich	twoje, twoje
N.	twoim, twoim	twoją, twoją	twoim, twoim	twoimi, twoimi	twoimi, twoimi
Msc.	o twoim, o twoim	o twojej, o twojej	o twoim, o twoim	o twoich, o twoich	o twoich, o twoich

Właściwości odmiany zaimków wskazujących **ten, tamten**

Zaimki **ten** i **tamten** odmieniają się jednakowo, np.: mianownik liczby pojedynczej: **ten (ta, to)**, **tamten (tamta, tamto)**; mianownik liczby mnogiej: **ci, tamci** (forma męskoosobowa), **te, tamte** (forma niemęskoosobowa).

Jedynie biernik liczby pojedynczej ma niejednakowe końcówki w rodzaju żeńskim: zaimek **tamta** ma normalną końcówkę przymiotnikową **-ą (tamtą)**; zaimek **ta** ma końcówkę rzeczownikową **-ę (tę)**, np.:
Daj mi **tamtą** książkę. Daj mi **tę** książkę.

Właściwości odmiany i użycia zaimków przeczących **nikt, nic, niczyj**

Zgłoski **ni** przy zaimkach przeczących, w odróżnieniu od języka rosyjskiego, nie oddziela się od zaimka użytego z przyimkiem, np.: Jeszcze z **nikim** o **niczym** nie rozmawiałem.

Zaimek **nic** ma w dopełniaczu dwie formy: **niczego** i **nic**. Bardziej używaną jest forma **nic**, np.: **Nic** nie pamiętam.

Zaimek **niczyj** zachowuje we wszystkich formach **-y**, np.: **niczyjego**, **niczym**.

Formy **weń, zeń, nań**

W mowie pisanej napotykamy niekiedy formy **weń, zeń, nań** powstałe z połączenia przyimków **w, z, na** z formą biernika zaimka 3 osoby **niego**, np.: Spojrzał **nań** (na niego) pytająco.

LICZEBNIK

Liczebniki główne

Liczebnik **jeden** posiada trzy formy rodzajowe: **jeden, jedna, jedno** i odmienia się jak przymiotnik.

Liczebnik **dwa** posiada dwie formy rodzajowe – rodzaj męski (nijaki) **dwa** i rodzaj żeński **dwie**.

Liczebniki począwszy od **trzech** nie posiadają form rodzajowych.

Liczebniki główne mają również formę męskoosobową i niemęskoosobową, np.:

Dwaj koledzy. Dwóch kolegów. Dziesięciu ludzi.

Dwa konie. Dwie koleżanki. Dziesięć osób. Dziesięć ołówków.

Liczebnik **jeden** użyty w liczbie mnogiej staje się zaimkiem, np.:

Jedni (o mężczyznach) siedzą, inni stoją.

Jedne (o kobietach) już przyszły, drugie jeszcze nie.

Związki syntaktyczne liczebników 1 – 4

Liczebnik **jeden** zgadza się z rzeczownikiem tak samo jak przymiotnik, np.:

Na stole leży jeden ołówek. Nie mam ani jednego ołówka.

Przy liczebnikach **dwaj, dwa, dwie, trzech, trzy, czterej, cztery** kładzie się rzeczowniki w mianowniku liczby mnogiej, np.: dwaj studenci, dwa stoły, dwie studentki, trzech wykładowcy, trzy domy, czterej koledzy, cztery książki.

Orzeczenie przy takim podmiocie ma formę liczby mnogiej, np.:

Dwaj studenci poszli do teatru. Trzy książki leżały na półce.

Przy formach mianownika **dwóch, trzech, czterech** kładzie się rzeczownik w dopełniaczu liczby mnogiej, a orzeczenie przy takim podmiocie ma formę liczby pojedynczej (w czasie przeszłym i w trybie warunkowym – w rodzaju nijakim), np.:

Dwóch astronomów przyszło do obserwatorium.

Trzech braci mieszka razem.

Przy każdym stoliku siedzi czterech gości.

Czterech robotników zrobiłoby tę pracę w ciągu jednego dnia.

Odmiana liczebników głównych od 5 i wyżej

Wszystkie przypadki formy niemęskoosobowej prócz mianownika i biernika posiadają końcówkę **-u**.

Forma męskoosobowa ma końcówkę **-u** we wszystkich przypadkach.

W narzędniku występuje równoległa, obecnie rzadziej używana, forma z końcówką **-oma**.

W liczebnikach drugiego dziesiątka: **jedenaście – dziewiętnaście** przed końcówką **-u** następuje stwardnienie dwóch ostatnich spółgłosek, np.: jedenastu, piętnastu.

W liczebnikach z pierwszą częścią składową **dw**a odmieniają się obie części, np.: dwieście – dwustu.

W liczebnikach **pięćset, sześćset, siedemset, osiemset, dziewięćset** odmienia się tylko pierwsza część składowa, np.: pięciuset, dziewięciuset.

W liczebnikach głównych złożonych z kilku wyrazów odmieniają się wszystkie wyrazy, np.: tysiąca sześciuset siedemdziesięciu czterech.

Związki syntaktyczne liczebników od 5 i wyżej

Przy liczebnikach począwszy od **pięciu** kładzie się rzeczowniki w dopełniaczu liczby mnogiej, np.:

Pięć książek. Osiem stołów. Dziesięciu studentów.

Dwustu dwudziestu trzech interesantów.

Przy podmiocie wyrażonym takim połączeniem orzeczenie ma formę 3 osoby liczby pojedynczej (w czasie przeszłym i w trybie warunkowym – w rodzaju nijakim), np.:

Na biurku leży sześć książek.

Na biurku leżało sześć książek.

Gdyby nie ten błąd, sześciu uczniów otrzymałoby piątkę.

W przypadkach zależnych (prócz biernika) wszystkie liczebniki główne są w związku zgody z rzeczownikiem, np.:

Chodziłem na spacer z pięciu (pięcioma) kolegami.

Czytałem powieść o dwóch kapitanach.

Kupiłem dwa ołówki i sześć zeszytów.

Biernik liczebników głównych wymaga dopełniacza liczby mnogiej, np.: Kupiliśmy dziesięć zeszytów.

Liczebniki złożone kończące się na **jeden** wymagają po sobie rzeczownika w dopełniaczu liczby mnogiej i zachowują zawsze formę rodzaju męskiego, np.: dwadzieścia jeden stołów, trzydzieści jeden piór, czterdzieści jeden książek.

Liczebniki porządkowe

Liczebniki porządkowe odmieniają się jak przymiotniki i tak samo jak one pozostają w związku zgody z rzeczownikami, np.:

Nie widzę trzeciego tomu.

Użyte w liczbie mnogiej mogą mieć formę męskoosobową, np.: Malinowski i Gałeczki pierwsi ukończyli pracę.

W liczebnikach porządkowych złożonych, w odróżnieniu od języka rosyjskiego, formę liczebników porządkowych mają nie tylko jednostki, lecz również dziesiątki, np.: sto dwudziesty pierwszy, dziewięćdziesiąty ósmy.

W liczebnikach porządkowych złożonych odmieniają się tylko te człony, które mają formę liczebników porządkowych, np.:

Mickiewicz urodził się w roku tysiąc siedemset dziewięćdziesiątym ósmym.

Liczebniki nieokreślone

Liczebniki nieokreślone **tylę, ile, wiele, kilka** odmieniają się jak inne liczebniki i tak samo łączą się z rzeczownikami, np.:

Ile osób tam było?

Ilu chłopców tam było?

Język polski posiada specjalne liczebniki dla wyrażenia ilości w sposób przybliżony, niedokładnie.

W języku rosyjskim istnieje odpowiednik tylko dla liczb pierwszego dziesiątka.

kilka – *несколько*

kilkadziesiąt – (20 – 90)

kilkanaście – (11 – 19)

kilkaset – (200 – 900)

W skład liczebników złożonych nieokreślonych mogą też wchodzić zwykłe liczebniki główne, np.: trzydzieści kilka, sto kilkanaście, czterysta kilkadziesiąt.

Liczebniki nieokreślone mogą być nie tylko głównymi, lecz i porządkowymi, jak również zbiorowymi, np.: sto kilkadziesiąty, kilkoro.

Ponieważ liczebniki nieokreślone nie mają bezpośrednich odpowiedników w języku rosyjskim, tłumaczyć je należy opisowo, np.: Zapłaciłem **sto kilkanaście rubli**. – Я заплатил *сто с чем-то (с лишним)* рублей.

W pokoju było **kilkanaście osób**. – В комнате было *десятька полтора-два* народу.

Na półce leżało **kilkadziesiąt** książek. – На полке лежало *несколько десятков* книг.

W połączeniu z rzeczownikiem **ludzie** używa się formy **tylę, ile** itd. np.:

Wiele ludzi uprawia sporty bez względu na wiek.

Liczebniki zbiorowe

Liczebniki zbiorowe mają dwa tematy:

- a) mianownika i biernika, np.: dwoj-e, troj-e, czwor-o;
- b) innych przypadków, np.: dwojg-a, trojg-u, czworgi-em.

Liczebniki zbiorowe w celowniku i miejscowniku zgadzają się z rzeczownikiem, w innych przypadkach rządzą dopełniaczem liczby mnogiej, np.: trojgu ludziom, o czworgu skrzypcach, siedmioro cieląt.

Liczebniki zbiorowe łączą się z rzeczownikami:

- a) nie mającymi liczby pojedynczej, np.: czworo drzwi;
- b) oznaczającymi osoby różnej płci, np.: dwoje rodziców;
- c) oznaczającymi osoby lub stworzenia niedorośle (rodzaj nijaki), np.: pięcioro dzieci.

Przy podmiocie wyrażonym połączeniem liczebnika zbiorowego z rzeczownikiem orzeczenie kładzie się w liczbie pojedynczej (w czasie przeszłym i trybie warunkowym – w rodzaju nijakim), np.:

W pokoju jest troje drzwi.

Dwoje dzieci już chodziło do szkoły.

W tej klasie mogłoby się zmieścić jeszcze ośmioro dzieci.

Liczebniki ułamkowe

Liczebniki oznaczające liczbę całych przedmiotów i połowę mają następujące formy: **póltora (póltory), półtrzecia, półczwarta** itd.

Wyrazy **pół, ćwierć** łączą się z liczebnikami głównymi w następujący sposób: dwa i pół, sześć i ćwierć.

Ułamki wyraża się w następujący sposób:

Licznik (*числитель*) ma formę liczebnika głównego (dla 1, 2 w rodzaju żeńskim), a mianownik (*знаменатель*) – formę liczebnika porządkowego, np.: dwie szóste.

Przy liczniku **1** kładziemy mianownik w I przypadku liczby pojedynczej rodzaju żeńskiego, np.: jedna piąta;

przy liczniku od **2** do **4** kładziemy mianownik w I przypadku liczby mnogiej, np.: trzy piąte;

przy liczniku od **5** – w dopełniaczu liczby mnogiej, np.: pięć jedenastych.

CZASOWNIK

Czasowniki przechodnie i nieprzechodnie. Czasowniki zwrotne

W języku polskim, tak samo jak w języku rosyjskim, istnieją czasowniki przechodnie i nieprzechodnie.

Od czasowników przechodnich tworzą się czasowniki zwrotne za pomocą enklitycznej formy zaimka zwrotnego **się**, np.: myć – myć się.

Niektóre czasowniki z **się** nie mają przechodniego odpowiednika, np.: śmiać się, bać się, namyślać się, przysłuchiwać się, starać się.

Czasowniki tego typu nie posiadają znaczenia zwrotności.

Niektóre czasowniki przechodnie nie mogą stać się zwrotnymi, np.: osiągnąć.

Czasowniki zwrotne mogą oznaczać czynność wzajemną, np.: Moi bracia bardzo się kochają (*любят друг друга*).

Zaimek **się** może stać w zdaniu nie tylko po czasowniku, do którego się odnosi, lecz także po innych wyrazach, najczęściej po wyrazach akcentowanych, np.: Jutro się nie zobaczymy.

Czasowniki polskie nie zawsze zbiegają się pod względem zwrotności z odpowiednimi czasownikami rosyjskimi, np.:

wracać	возвращаться	bawić się	играть
korespondować	переписываться	zmęczyć się	устать
zostać	остаться	denerwować się	нервничать
walczyć	бороться	spóźnić się	опоздать
dążyć	стремиться		

Niektóre czasowniki zwrotne różnią się znaczeniem od odpowiednich niezwrotnych, np.:

dostać	получить	dostać się	попасть, проникнуть
zwrócić	возвратить	zwrócić się	обратиться

Strona czynna i strona bierna

Czasowniki polskie posiadają stronę czynną i stronę bierną.

Strona bierna wyraża się za pomocą imiesłowu biernego, np.:

Uniwersytet Krakowski został założony w XIV wieku.

Postać niedokonana i dokonana

Czasowniki dokonane tworzą się od czasowników niedokonanych przeważnie za pomocą przedrostków, np.: robić – zrobić, tłumaczyć – przetłumaczyć, żenić się – ożenić się.

Czasowniki zapożyczone również tworzą postać dokonaną za pomocą przedrostków, np.: projektować – zaprojektować.

Niektóre czasowniki tworzą postać dokonaną za pomocą przyrostka **-ną-**, np.: stukać – stuknąć.

Są jednak czasowniki niedokonane z tym samym przyrostkiem, np.: płynąć.

Postać niedokonana tworzy się od czasowników postaci dokonanej zwykle za pomocą tych samych przyrostków co w języku rosyjskim: **-a-**, **-wa-**, **-ywa-** (**-iwa-**), np.: spóźnić się – spóźniać się, zdobyć – zdobywać, zatrzymać – zatrzymywać, przysłuchać się – przysłuchiwać się.

Przy tworzeniu postaci niedokonanej za pomocą przyrostka **-a-** powstają wymiany samogłosek, np.: otoczyć – otaczać, omówić – omawiać.

Zachodzą też niektóre inne wymiany w tematach, również zbliżone do rosyjskich, np.: zacząć – zaczynać, ubrać – ubierać, zapomnieć – zapominać.

Bardzo rozpowszechnione są w języku polskim czasowniki postaci niedokonanej wyrażające wielokrotność, np.: widzieć – widywać, spać – sypiać, mówić – mawiać, mieć – miewać, grać – grywać.

Czasowniki wielokrotne w połączeniu z przedrostkami nie tworzą postaci dokonanej. Z połączeń tego typu powstają zwykle czasowniki o innym znaczeniu, np.: grywać – przygrywać (*аккомпанировать, подыгрывать*), jadać – zajadać (*уплетать*).

Niektóre czasowniki tworzą formy postaci od różnych rdzeni, np.: mówić – powiedzieć, brać – wziąć, oglądać – obejrzyć, kłaść – położyć.

Niektóre czasowniki nie mają odpowiedników innej postaci, np.: umieć, móc, mieć, wiedzieć.

Tryby

Czasowniki polskie mają takie same tryby jak rosyjskie: oznajmujący, rozkazujący i warunkowy.

Tryb oznajmujący ma czasy: teraźniejszy, przeszły, przyszły (prosty i złożony). Istnieje też czas zaprzeczony, obecnie mało używany.

Dwa tematy czasowników

Czasowniki, tak samo jak w języku rosyjskim, posiadają dwa tematy: temat czasu teraźniejszego i temat bezokolicznika lub czasu przeszłego, np.: pisać, pisa-ć

Od tematu czasu teraźniejszego tworzą się:

czas teraźniejszy	imiesłów współczesny przymiotnikowy
czas przyszły prosty	imiesłów współczesny przysłówkowy
tryb rozkazujący	

Od tematu bezokolicznika tworzą się:
 bezokolicznik tryb warunkowy
 czas przeszły imiesłów uprzedni
 czas zaprzeszyły imiesłów bierny
 czas przyszły złożony

Czas terażniejszy

Formę czasu terażniejszego posiadają tylko czasowniki postaci niedokonanej.

Zależnie od końcówek osobowych czasu terażniejszego czasowniki mogą być podzielone na trzy grupy koniugacyjne:

I koniugacja:

-ę, -esz, -e, -emy, -ecie, -ą, np.:

Osoba	Liczba pojedyncza			Liczba mnoga		
1	pisz-ę	myj-ę	rys-uj-ę	pisz-emy	myj-emy	rys-uj-emy
2	pisz-esz	myj-esz	rys-uj-esz	pisz-ecie	myj-ecie	rys-uj-ecie
3	pisz-e	myj-e	rys-uj-e	pisz-ą	myj-ą	rys-uj-ą

II koniugacja:

-ę, -isz(-ysz), -i(-y), -imy(-ymy), -icie(-ycie), -ą, np.:

Osoba	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
1	widz-ę	leż-ę	widz-imy	leż-ymy
2	widz-isz	leż-ysz	widz-icie	leż-ycie
3	widz-i	leż-y	widz-ą	leż-ą

III koniugacja:

-am, -asz, -a, -amy, -acie, -ą lub -em, -esz, -e, -emy, -ecie, -ą, np.:

Osoba	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
1	czyt-am	umi-em	czyt-amy	umi-emy
2	czyt-asz	umi-esz	czyt-acie	umi-ecie
3	czyt-a	umi-e	czyt-aj-ą	umi-ej-ą

✓ *Oboczności tematów czasu terażniejszego*

W I i II koniugacji mogą występować dwie oboczności tematu czasu terażniejszego.

Czasowniki I koniugacji twar-dotematowe mają dwie oboczności tematu czasu terażniejszego: temat 1 osoby liczby pojedynczej i temat 2 osoby liczby pojedynczej, np.: bior-ę, bierz-esz.

Temat 1 osoby występuje w 1 osobie liczby pojedynczej i 3 osobie liczby mnogiej, temat 2 osoby występuje we wszystkich innych formach, np.:

1 os. 1. poj.	strzyg-ę	piek-ę	plot-ę	płyn-ę	rw-ę
2 os. 1. poj.	strzyż-esz	piecz-esz	pleci-esz	płyni-esz	rwi-esz
3 os. 1. mn.	strzyg-ą	piek-ą	plot-ą	płyn-ą	rw-ą

Czasowniki mające w bezokoliczniku przyrostek **-owa-** zmieniają go na przyrostek **-uj-**, np.: rys-owa-ć, rys-uj-ę.

Czasowniki I koniugacji o temacie zakończonym spółgłoską stwardniałą lub miękką tematów obocznych nie posiadają, np.: skacz-ę – skacz-esz, buduj-ę, – buduj-esz.

Czasowniki II koniugacji o tematach zakończonych na **-c-**, **-dz-** i częściowo na **-sz-**, **-szcz-**, **-źdź-** mają również dwie oboczności, występujące w tych samych osobach, co i w I koniugacji, np.:

1 os. 1. poj.	chodz-ę	plac-ę	prosz-ę	goszcz-ę	jeżdż-ę
2 os. 1. poj.	chodz'-isz	plac'-isz	prosz'-isz	gość'-isz	jeżdż'-isz
3 os. 1. mn.	chodz-ą	plac-ą	prosz-ą	goszcz-ą	jeżdż-ą

Czasowniki III koniugacji mają w 3 osobie liczby mnogiej temat nieściągnięty, czyli większy o dwie głoski (**-aj** lub **-ej**) od tematu innych form, np.:

1 os. 1. poj.	czyt-am	rozumi-em
3 os. 1. mn.	czytaj-ą	rozumiej-ą

Czas przeszły

Liczba pojedyncza

Osoba	Rodzaj męski				
	pisać	mieć	wziąć	nieść	wieźć
1	pisa-ł-em	mia-ł-em	wzią-ł-em	nios-ł-em	wioz-ł-em
2	pisa-ł-eś	mia-ł-eś	wzią-ł-eś	nios-ł-eś	wioz-ł-eś
3	pisa-ł	mia-ł	wzią-ł	niós-ł	wióz-ł
Rodzaj żeński					
1	pisa-ł-am	mia-ł-am	wzię-ł-am	nios-ł-am	wioz-ł-am
2	pisa-ł-aś	mia-ł-aś	wzię-ł-aś	nios-ł-aś	wioz-ł-aś
3	pisa-ł-a	mia-ł-a	wzię-ł-a	nios-ł-a	wioz-ł-a
Rodzaj nijaki					
3	pisa-ł-o	mia-ł-o	wzię-ł-o	nios-ł-o	wioz-ł-o

Liczba mnoga

Osoba	Forma męskoosobowa				
	pisać	mieć	wziąć	nieść	wieźć
1	pisa-l-iśmy	mie-l-iśmy	wzię-l-iśmy	nieś-l-iśmy	wieź-l-iśmy
2	pisa-l-iście	mie-l-iście	wzię-l-iście	nieś-l-iście	wieź-l-iście
3	pisa-l-i	mie-l-i	wzię-l-i	nieś-l-i	wieź-l-i
Forma niemęskoosobowa					
1	pisa-ł-yśmy	mia-ł-yśmy	wzię-ł-yśmy	nios-ł-yśmy	wioz-ł-yśmy
2	pisa-ł-yście	mia-ł-yście	wzię-ł-yście	nios-ł-yście	wioz-ł-yście
3	pisa-ł-y	mia-ł-y	wzię-ł-y	nios-ł-y	wioz-ł-y

Tematem czasu przeszłego jest temat bezokolicznika. W niektórych wypadkach występują oboczności, a mianowicie:

1. Jeśli temat bezokolicznika kończy się na **-e-**, np.: krzycze-ć, temat czasu przeszłego w formie męskoosobowej jest taki sam, np.: krzy-cze-li, a w liczbie pojedynczej i w formie niemęskoosobowej kończy się na **-a-**, np.: krzycza-ł, krzycza-ły.

2. Jeśli temat bezokolicznika kończy się na **-ą-**, temat czasu przeszłego jest taki sam w rodzaju męskim, np.: wzią-łem, a we wszystkich innych formach występuje **-ę-**, np.: wzię-ł-am, wzię-ł-iśmy, wzię-ł-yśmy.

3. Jeśli temat bezokolicznika kończy się na **-ź-**, **-ś-**, np.: wieźć, nieść, pleść, w czasie przeszłym występuje temat **wieź-**, **nieś-**, **plet-**, np.: wieź-liśmy, plet-liśmy; 3 osoba liczby pojedynczej rodzaju męskiego ma formę: wiozł, niósł, plótł. We wszystkich innych formach występuje temat taki sam, jak w 1 osobie czasu teraźniejszego, np.: wiozę – wiozłem, plotę – plotłem.

4. Czasowniki: **trzeć**, **drzeć**, **(u)mrzeć** tworzą czas przeszły od tematu **tar-**, **dar-**, **(u)mar-**, np.: umarł.

✓ *Właściwości końcówek czasu przeszłego*

Czas przeszły posiada końcówki osobowe, które mogą się odrywać od czasowników i przyłączać do innych wyrazów, zwykle do pierwszego w zdaniu wyrazu akcentowanego, np.: Wczorajśmy nie mogli u was być, ale postaramy się przyjść jutro.

Czasowniki zwrotne przenoszą zaimek zwrotny razem z końcówką, np.: Kiedyście się spotkali?

✓ *Niosobowa forma czasu przeszłego*

Czas przeszły posiada w liczbie mnogiej niosobową formę powstałą z imiesłowu biernego, np.: mówiono, zrobiono, zawołano.

Formy nieosobowej używa się jako orzeczenia w zdaniach bezpodmiotowych, np.: Nic mi o tym nie mówiono.

Czas zaprzeszczy

Osoba	Liczba pojedyncza		
	Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
1	czytałem był	czytałam była	czytało było
2	czytałeś był	czytałaś była	
3	czytał był	czytała była	
Liczba mnoga			
	Forma męskoosobowa	Forma niemęskoosobowa	
1	czytaliśmy byli	czytałyśmy były	
2	czytaliście byli	czytałyście były	
3	czytali byli	czytały były	

Czas zaprzeszczy jest formą złożoną z osobowych form czasu przeszłego danego czasownika z dodaniem do nich czasownika **być** w 3 osobie czasu przeszłego.

Czas zaprzeszczy oznacza czynność, która się odbyła dawno lub przed inną czynnością wyrażoną czasem przeszłym. W języku współczesnym jest rzadko używany i zawsze może być zastąpiony czasem przeszłym, np.:

Mąż jej zginął (był) w czasie wojny.

Widzę, że zacząłeś się interesować sprawami, na które przedtem nie zwracałeś (był) uwagi.

Czas przyszły

Czas przyszły prosty

Osoba	Liczba pojedyncza		
	1	napisz-ę	kupi-ę
2	napisz-esz	kup-isz	zawoł-asz
3	napisz-e	kup-i	zawoł-a
Liczba mnoga			
1	napisz-emy	kup-imy	zawoł-amy
2	napisz-ecie	kup-icie	zawoł-acie
3	napisz-ą	kup-ią	zawoł-ają

Formy czasu przyszłego prostego posiadają czasowniki postaci dokonanej.

Czas przyszły ma takie same końcówki, jak czas terażniejszy, np.: napiszę, napiszesz; pomówię, pomówisz; przeczytam, przeczytasz.

Czas przyszły złożony

Osoba	Liczba pojedyncza		
	Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
1	będę czytał (czytać)	będę czytała (czytać)	będzie czytało (czytać)
2	będziesz czytał (czytać)	będziesz czytała (czytać)	
3	będzie czytał (czytać)	będzie czytała (czytać)	
Osoba	Liczba mnoga		
	Forma męskoosobowa	Forma niemęskoosobowa	
1	będziemy czytali (czytać)	będziemy czytały (czytać)	
2	będziecie czytali (czytać)	będziecie czytały (czytać)	
3	będą czytali (czytać)	będą czytały (czytać)	

Czas przyszły złożony tworzą czasowniki postaci niedokonanej. Istnieją dwa typy czasu przyszłego złożonego.

Pierwszy składa się z czasownika **być** w czasie przyszłym i 3 osoby czasu przeszłego (imiesłowu nieodmiennego) danego czasownika, np.: będę chodził.

Drugi zamiast imiesłowu nieodmiennego ma bezokolicznik, np.: będę chodzić.

Oba typy mają w języku współczesnym jednakowe znaczenie. Pierwszy typ jest częściej używany.

Czasowniki modalne dla uniknięcia zbiegu dwóch bezokoliczników tworzą czas przyszły złożony tylko z imiesłowem nieodmiennym, np.: będziemy musieli pójść.

Tryb rozkazujący

Osoba	Liczba pojedyncza				
	pisać	ciągnąć	mówić	chodzić	czytać
2	pisz	ciągnij	mów	chodź	czytaj
3	niech pisze	niech ciągnie	niech mówi	niech chodzi	niech czyta
Osoba	Liczba mnoga				
	piszmy	ciągnijmy	mówmy	chodźmy	czytajmy
2	piszcie	ciągnijcie	mówcie	chodźcie	czytajcie
3	niech piszą	niech ciągną	niech mówią	niech chodzą	niech czytają

Tryb rozkazujący tworzy się od tematu czasu teraźniejszego, np.: mów, rób, pisz.

Czasowniki I koniugacji, posiadające dwie oboczności tematu czasu teraźniejszego, tworzą tryb rozkazujący od tematu 2 osoby, np.: nieś, bierz, pleć.

Czasowniki III koniugacji tworzą tryb rozkazujący od tematu 3 osoby liczby mnogiej, np.: *czytaj, umiej*.

Tematy zakończone zbiegiem spółgłosek przybierają głoski **-ij, -yj**, np.: *ciągnij, trzyj*.

Przed spółgłoskami zamykającymi zgłoskę (prócz sonornych i środkowojęzykowych) zachodzi wymiana **o – ó**, np.: *rób, mów, ale: goł, goń, chodź, noś*.

Forma 2 osoby liczby pojedynczej jest czystym tematem, 1 i 2 osoba liczby mnogiej przybiera odpowiednio końcówki **-my, -cie**, np.: *czekaj, czekajmy, czekajcie*.

3 osoba liczby pojedynczej i liczby mnogiej tworzy tryb rozkazujący opisowo za pomocą partykuły **niech(aj)** i 3 osoby czasu teraźniejszego (od czasowników niedokonanych) lub czasu przyszłego prostego (od czasowników dokonanych), np.:

Niech ojciec już idzie, bo późno.

Niech państwo nie zapomną, że pociąg odjeżdża za godzinę.

Tryb warunkowy

Osoba	Liczba pojedyncza		
	Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
1	czytałbym	czytałabym	czytałoby
2	czytałbyś	czytałabyś	
3	czytałby	czytałaby	
Liczba mnoga			
Osoba	Forma męskoosobowa		Forma niemęskoosobowa
1	czytalibyśmy		czytałybyśmy
2	czytalibyście		czytałybyście
3	czytaliby		czytałyby

Tryb warunkowy składa się z 3 osoby czasu przeszłego, partykuły warunkowej i końcówek osobowych czasu przeszłego, np.: *rozmawiałbym, rozmawialibyśmy*.

Partykuła warunkowa wraz z końcówką osobową (i zaimkiem zwrotnym) może się odrywać od czasowników i przyłączać do innych wyrazów, tak samo jak końcówki osobowe czasu przeszłego, np.: *Ja bym nie umiał tak ładnie przeczytać*.

Jeśli zdanie rozpoczyna się od spójnika podrzędnego, partykuła wraz z końcówką osobową zawsze przyłącza się do spójnika, np.: *Gdybym miał czas, poszedłbym z wami*.

Czasem spotyka się forma czasu zaprzeszłego trybu warunkowego, np.: *Byłbym to zrobił, gdybym miał czas*.

Bezokolicznik

Większość bezokoliczników ma na końcu **-ć**, np.: czytać, chodzić.

Niektóre bezokoliczniki mają na końcu **-c**, np.: piec, móc, lec.

Są to zwykle czasowniki, które w języku rosyjskim mają na końcu **“чь”**, np.: *печь, мочь, лечь*. Polskim bezokolicznikom typu: nieść, wieść, wieźć, pleść itp. w języku rosyjskim odpowiadają bezokoliczniki na **“ти”**, np.: *нести, вести, везти, плести*.

Imiesłów

Imiesłowy polskie mogą być odmienne (*причастия*) i nieodmienne (*деепричастия*).

✓ *Imiesłów odmienny (przymiotnikowy)*

Imiesłowy odmienne mogą być czynne lub biernie. Imiesłowy odmienne odmieniają się jak przymiotniki.

Form czasów imiesłowy polskie nie posiadają. Imiesłów odmienny czynny nosi nazwę imiesłowu współczesnego, gdyż wyraża czynność dodatkową jednoczesną z czynnością główną zdania wyrażoną orzeczeniem.

Imiesłów współczesny odmienny tworzą czasowniki postaci niedokonanej za pomocą przyrostka **-ąc(y)** od tematu czasu teraźniejszego. W I i II koniugacji występuje temat 1 osoby liczby pojedynczej, w III koniugacji występuje temat 3 osoby liczby mnogiej, np.: bior-ąc-y, pracuj-ąc-y, siedz-ąc-y, czytaj-ąc-y.

✓ *Imiesłów bierny*

Imiesłowy biernie tworzą się za pomocą przyrostków **-n(y)**, **-on(y)**, **-t(y)** od tematu czasu przeszłego lub teraźniejszego.

Przyrostek **-n(y)** przyłącza się do tematów bezokolicznika:

a) na **-a-**, np.: czyta-n-y, pisa-n-y, gra-n-y;

b) na **-e-** (które się wymienia z **-a-**: widzieć – widzia-łem), np.: widzia-n-y, powiedzia-n-y.

Przyrostek **-on(y)** przyłącza się do tematów czasu teraźniejszego czasowników, które w czasie przeszłym mają temat zakończony:

a) samogłoskami **-i-**, **-y-**, np.: chwalony, robiony, suszony;

b) spółgłoskami (prócz **ř**), np.: niesiony, wieziony, pieczony.

W imiesłowach, utworzonych od tematów rozwiniętych, zakończonych na **-ci-**, **-dzi-**, **-si-**, **-zi-**, **-ści-** zachodzi stwardnienie,

np.: stracić – stracony, prowadzić – prowadzony, opuścić – opuszczony.

Przyrostek **-t(y)** przyłącza się do tematów rdzennych bezokolicznika na **-i-, -y-, -u-, -ą-** (**-ę-**), jak również do tematów czasu przeszłego na **-r (-ł)**, np.: wypić – wypity, umyć – umyty, obuć – obuty, zacząć – zaczęty, podrzeć – podarł – podarty.

Czasowniki z przyrostkiem **-ną-** tworzą imiesłów bierny dwójako.

Jedne z nich przybierają do tematu 2 osoby czasu teraźniejszego przyrostek **-on-**, np.: zginąć – zgini-esz – zgini-ony, ciągnąć – ciągni-esz – ciągni-ony.

Inne zmieniają **-ną-** na **-nię-** i przybierają przyrostek **-t-**, np.: osiągnąć – osiągnięty, pociągnąć – pociągnięty.

✓ *Imiesłów nieodmienny (przysłówkowy)*

Imiesłowy nieodmienne form czasów również nie mają. Mogą one być współczesne lub uprzednie.

Imiesłów współczesny nieodmienny tworzy się za pomocą przyrostka **-ąc** od tych samych tematów, co imiesłów współczesny odmienny, np.: biorąc, pracując, siedząc, wołając.

Imiesłów uprzedni (tj. wyrażający czynność dodatkową, która poprzedza czynność główną zdania wyrażoną w orzeczeniu) tworzą czasowniki postaci dokonanej.

Imiesłów uprzedni tworzy się od tematu 3 osoby czasu przeszłego za pomocą przyrostków **-wszy, -szy**.

Przyrostek **-wszy** przyłącza się do tematów samogłoskowych, np.: odda-wszy, przyrostek **-szy** – do spółgłoskowych z zachowaniem na piśmie nie wymawianej w mowie potocznej spółgłoski **ł**, np.: zjad(ł)-szy.

Tablica porównawcza imiesłówów rosyjskich i polskich

читать	czytać	прочитать	przeczytać
читающий	czytający	–	–
читавший	–	прочитавший	–
читанный	czytany	прочитанный	przeczytany
читаю	czytając	прочитав	przeczyтаwszy

U w a g a. Imiesłówów uprzednich w języku współczesnym rzadko się używa. Najczęściej zamiast nich występuje zwrot “przyimek **po** + rzeczownik czasownikowy w miejscowniku”, np.: Po przeczytaniu tekstu zacząłem tłumaczyć (прочитав).

Właściwości niektórych czasowników

1. Czasownik **iść** i pochodne od niego tworzą czas przeszły, tryb warunkowy i imiesłów uprzedni od rdzenia **szed-** (**szl-**, **szł-**), np.: **szedłem, szliśmy, szła, szedłbym, przyszedłszy.**

2. Czasowniki: **jeść, wiedzieć** (w czasie teraźniejszym) i **dać** (w czasie przyszłym) i pochodne od nich odmieniają się podobnie do czasowników III koniugacji, np.: **jem, wiem, dam, lecz w 3 osobie liczby mnogiej mają formy: jedzą, wiedzą, dadzą.**

Rzeczowniki odczasownikowe

Polskie rzeczowniki odczasownikowe posiadają więcej cech czasownikowych niż rosyjskie. Mają one: formy strony, np.: **mycie** (strona czynna), **mycie się** (strona zwrotna); formy postaci, np.: **mycie** (postać niedokonana), **umycie** (postać dokonana).

Rzeczowniki odczasownikowe występują w języku polskim znacznie częściej niż w języku rosyjskim. Używa się ich często tam, gdzie w języku rosyjskim występują bezokoliczniki lub imiesłowy uprzednie, np.:

Daj mi coś do czytania.

Po napisaniu listu przeczytałem go jeszcze raz.

Rzeczowniki odczasownikowe tworzą się od tematu bezokolicznika za pomocą przyrostków **-ni(e)**, **-ci(e)**, np.: **czytanie, mówienie, mycie.**

Rzeczowniki odczasownikowe rządzą tym samym przypadkiem, co i czasowniki, np.: **rządzić państwem, rządzenie państwem.**

Rzeczowniki utworzone od czasowników, które rządzą biernikiem, rządzą dopełniaczem, np.: **czytać pisma, czytanie pism; pisać listy, pisanie listów.**

Znaczenie form czasów

✓ *Czas teraźniejszy*

Formy czasu teraźniejszego używa się dla:

1. Wyrażenia teraźniejszości w ścisłym znaczeniu, tj. czynności współczesnej z chwilą mówienia, np.: **Piję herbatę.**

2. Oznaczenia zjawisk stałych lub regularnie się powtarzających, np.:

W zimie dni są krótsze niż w lecie. Nigdy nie miewam kataru.

3. Wyrażenia znaczeń ogólnych stojących niejako poza czasem (w przysłowiach, sentencjach, formułach naukowych itp.), np.:

Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada.

Dziewięć dzieli się przez trzy.

4. Wyrażenia czynności przyszłej, jeśli chcemy podkreślić, że zostanie ona dokonana na pewno i w najbliższej przyszłości, np.:

Jutro wyjeżdżam na wczasy.

Od przyszłego tygodnia zaczynam się uczyć języka czeskiego.

5. Dla nadania żywości opisowi wydarzeń, które miały miejsce w przeszłości (czas terażniejszy historyczny), np.:

Wczoraj przychodzi do mnie nagle koleżanka i mówi, że ma dla mnie bilet do teatru, więc ubieram się jak najprędzej i wychodzimy na ulicę. Wsiadamy do taksówki i jedziemy na Plac Teatralny.

✓ *Czas przyszły prosty*

Form czasu przyszłego używa się dla oznaczenia:

1. Czynności, która odbędzie się w przyszłości, np.: Zaczekam na was po wykładach.

2. Czynności jednoczesnej z innymi czynnościami wyrażonymi czasem terażniejszym, np.:

Na morze, na morze! – Jan stary zawoła. – Słyszycie? (*M. Konopnicka*).

3. Czynności współczesnej z innymi czynnościami wyrażonymi czasem przeszłym, np.: Droga trwała długo, to jeden przystanie, to drugi się zatrzyma.

✓ *Czas przyszły złożony*

Czasu przyszłego złożonego używa się dla oznaczenia czynności przyszłej niedokonanej, np.: Jutro będziemy pracowali.

✓ *Czas przeszły*

Czasu przeszłego używa się dla oznaczenia czynności, która się odbyła (odbywała) w przeszłości, np.: Wczoraj (prze)czytałem ciekawy artykuł.

Czas przeszły w odróżnieniu od języka rosyjskiego, nie może być użyty w znaczeniu czasu przyszłego bezpośredniego, np.:

До свидания! Я пошёл. – Do widzenia! Już idę.

Пошли, ребята? – Idziemy, chłopcy?

✓ *Czas zaprzeczony*

Czas zaprzeczony, który dawniej, jak wskazuje jego nazwa, oznaczał czynność uprzednią względem innej przeszłej, obecnie może być użyty nie tylko w tym znaczeniu, lecz dla oznaczenia

jakiegokolwiek czynności przeszłej, np.: Nikt nie zwrócił był na to uwagi.

Niektóre właściwości użycia formy trybów

Znaczenie form trybu oznajmującego zawiera się w znaczeniach form poszczególnych czasów.

W odróżnieniu od języka rosyjskiego tryb rozkazujący może być skierowany nie tylko do innych osób (rozmówców), lecz i do siebie samego łącznie z innymi osobami, np.: Chodźmy (ja i ty lub ja i wy) do domu.

Przy trybie rozkazującym używa się często partykuł **no**, **-że** uwydatniających charakter intonacji, np.:

Chodź no prędzej! Powiem ci coś ciekawego.

Chodźże prędzej! Już dwie godziny czekam na ciebie.

Dla złagodzenia formy rozkazującej używa się takich, np. zwrotów:

Proszę cię, daj mi cukier.

Bądź łaskaw, podaj mi cukier.

Form opisowych trybu rozkazującego używa się również w charakterze jednej z form grzecznościowych, odpowiadających rosyjskiej formie grzecznościowej wyrażanej 2 osobą liczby mnogiej, np.:

Niech wujek przyjdzie do nas, pokażę wujkowi nowe książki.

Niech kolega nie zapomni zadzwonić do biura.

Tryb rozkazujący może wyrażać ustosunkowanie się do jakiegokolwiek faktu, np.:

Niech się co chce dzieje, krakowiak się śmieje (*przystawie*)

Rób dla niej wszystko, a ona nawet nie zauważy.

W znaczeniu trybu rozkazującego może być użyty bezokolicznik, np.: Chłopcy, cicho być!

Tej formy używa się często w rozporządzeniach, napisach itp., np.: Zdejmować okrycia przed wejściem.

Tryb warunkowy prócz swych zasadniczych znaczeń może wyrażać:

1. Grzeczny sposób zwracania się o coś do ludzi, np.:

Prosiłbym o ciszę.

Chcielibyśmy się dowiedzieć, na jaki dworzec przyjeżdża pociąg z Poznania.

2. Złagodzone żądanie, np.: Mógłbyś już przestać.

PRZYSŁÓWEK

Tworzenie przysłówków jakościowych od przymiotników

Od przymiotników jakościowych tworzy się przysłówki za pomocą przyrostków **-o**, **-e**, np.: niedaleko, przyjemnie.

Od tematów zakończonych spółgłoską miękką lub stwardniałą tworzy się zwykle przysłówki za pomocą przyrostka **-o**, np.:

Przymiotnik		Przysłówek
Rodzaj męski	Rodzaj nijaki	
średni	średnie	średnio
świeży	świeże	świeżo

Od tematów zakończonych spółgłoską twardą mogą powstawać przysłówki zarówno z przyrostkiem **-o**, jak też **-e**, np.:

Przymiotnik		Przysłówek
Rodzaj męski	Rodzaj nijaki	
ciepły	ciepłe	ciepło
dobry	dobre	dobrze

Formy przysłówków nigdy nie zbiegają się z formami przymiotników rodzaju nijakiego.

Stopniowanie przysłówków jakościowych

Przysłówki utworzone od przymiotników jakościowych mogą się stopniować.

Stopień wyższy przysłówków tworzy się od tematu stopnia równego za pomocą przyrostka **-iej**, np.: ładnie – ładniej, trudno – trudniej.

Stopień najwyższy tworzy się od wyższego za pomocą przedrostka **naj-**, np.: najładniej, natrudniej.

Przysłówki z przyrostkami **-ko**, **-eko**, **-oko** tworzą stopień wyższy i najwyższy wprost od rdzenia, np.: blisko – bliżej, daleko – dalej, wysoko – wyżej.

Następujące przysłówki tworzą stopień wyższy i najwyższy od innych rdzeni:

dobrze	– lepiej	– najlepiej
źle	– gorzej	– najgorzej
dużo	– więcej	– najwięcej
wiele	– więcej	– najwięcej
mało	– mniej	– najmniej

Przysłówek **leko** tworzy stopnie w następujący sposób: **leko** – **lżej** – **najlżej**.

✓ *Stopniowanie opisowe*

Stopień wyższy i najwyższy możemy tworzyć opisowo za pomocą przysłówków **bardziej**, **najbardziej**, np.: **bardziej** (**najbardziej**) **wesoło**.

Tworzenie przysłówków od różnych części mowy

Prócz przysłówków na **-o**, **-e** istnieją inne przysłówki, które w zależności od tego, od jakiej części mowy powstały, możemy podzielić na kilka poszczególnych grup:

1. Przysłówki powstałe z form przypadkowych rzeczowników z przyimkami lub bez przyimków, np.: **wieczorem**, **czasem**, **celem**, **dęba**, **do góry**, **doprawdy**, **na dół**, **na górę**, **na oko**, **na pamięć**, **na dole**, **na górze**, **od razu**, **od dołu**, **po drodze**, **po części**, **podczas**, **pod górę**, **pod koniec**, **w bok**, **w dal**, **w nocy**, **w lecie**, **za bezcen**, **za dnia**, **za męża**, **z boku**, **z góry**, **z czasem**.

Koń stanął **dęba**.

Naucz się tego **na pamięć**.

Pod koniec byłem tak zmęczony, że już nic nie pamiętam.

Przed wyjazdem zapłaciłem za mieszkanie **z góry** za dwa miesiące.

Nie znam się na komputerze, ale **z czasem** się nauczę.

Po części masz rację, ale on też ma swoją rację.

2. Przysłówki powstałe z przypadków zależnych dawnych przymiotników w formie rzeczownikowej z przyimkami, np.: **do czysta**, **od późna**, **na nowo**, **na lewo**, **od dawna**, **od nowa**, **po polsku**, **po swojemu**, **z daleka**, **z bliska**, **na zimno**, **na gorąco**, **z chłopska**, **z polska**.

Siedzieliśmy **do późna** w nocy.

Ten gmach bardzo ładnie wygląda **z daleka**, a **z bliska** jest jeszcze ładniejszy.

Mieszkała w mieście od dziecka, ale zawsze lubiła się ubierać **z chłopska**.

3. Przysłówki powstałe z liczebników: **trzykrotnie**, **poczwórnienie**, **we dwoje** i inne.

On **trzykrotnie** był odznaczony medalem.

Złóż ten papier **poczwórnienie**.

Byliśmy w teatrze **we dwoje**.

4. Przysłówki powstałe z zaimków w przypadkach zależnych z przyimkami: **dlatego**, **dlatego**, **po co**, **potem** i inne.

Dlatego nie idziesz na spacer?

Wyjeżdżałem na tydzień i **dlatego** nie mogłam być w niedzielę.

Po co bierzesz ze sobą słownik?

5. Przysłówki powstałe z imiesłów z przyimkami lub bez: **niechący**, **na siedząco**, **na leżąco**, **na stojąco** i inne.

Nie mam teraz czasu na obiad, **przekaszę** coś **na stojąco** i pobiegnę.

Przepraszam mocno, zrobiłem to **niechący**.

6. Przysłówki powstałe z innych przysłówek: **na zawsze**, **od kiedy**, **pojutrze**, **przedwczoraj** i inne.

Przedwczoraj otrzymałam telegram od rodziców: **przyjeżdżają pojutrze**.

Czy nie wiesz, **od kiedy** zaczęły się wykłady?

7. Przysłówki zaimkowe: **gdzie**, **tu**, **tam**, **kiedy**, **jak**, **tak** i inne.

Chodź **tu** prędzej!

Kiedy oni wyjeżdżają?

PRZYIMEK

Przyimki łączące się z jednym przypadkiem

Z dopełniaczem: **do**, **od**, **dla**, **bez**, **koło**, **około**, **dokoła**, **obok**, **według**, **prócz** (**oprócz**), **u**, **wśród**, **spośród**, **znad**, **zza**, **spod**, **spoza**, **sprzed** i niektóre inne, np.:

Natura ciągnie wilka **do lasu** (*przysłowie*).

Biblioteka jest otwarta **od ósmej**.

Mam **dla ciebie** ciekawą książkę.

Bez pracy nie ma kołaczy (*przysłowie*).

Przystanek autobusowy znajduje się **koło domu akademickiego**.

Jej córka ma **około pięciu lat**.

Dokoła domu rosną drzewa.

Oni mieszkają **obok nas**.

Według mnie on nie ma racji.

Wszyscy przyszli **prócz ciebie**.

Piąte koło **u wozu** (*porzekadło*)

Kto **spośród was** zna język włoski?

Znad lasu ukazał się samolot.

Jakiś mężczyzna wyszedł **zza rogu** ulicy.

Spod szafy wyskoczyła mysz.

Kto tam wygląda **spoza** ciebie?

Nie mógł zapomnieć tego spotkania **sprzed** lat.

Z celownikiem: **przeciw** (przeciwko), **wbrew**, **dzięki**, **ku** i niektóre inne, np.:

Nie mam nic **przeciwko** temu.

Dzięki pomocy kolegów ukończyłem pracę **prędzej**.

Idziem **ku** tobie, ziemio, matko miła (*M. Konopnicka*).

Z biernikiem: **przez**, **poprzez**, np.:

Przez całą drogę rozmawialiśmy wesoło.

Przez ciebie spóźniliśmy się do teatru.

W tym miejscu nie wolno przechodzić **przez** ulicę.

Mickiewicz został **przez** władze carskie wysłany z Litwy.

Pomnóż pięć **przez** szesnaście.

Rozmawiałem z nią **przez** telefon.

Pytał mnie **poprzez** uśmiech ironii.

Z miejscownikiem: **przy**, np.:

On otrzymał mieszkanie **przy** fabryce.

Usiedliśmy **przy** stoliku.

Przyimki łączące się z dwoma przypadkami

Z dopełniaczem i celownikiem: **naprzeciw** (**naprzeciwko**), np.:

Mamy miejsca **naprzeciwko** okna.

Szliśmy **naprzeciw** słońcu.

Z dopełniaczem i biernikiem: **mimo**, **pomimo**, np.:

Mimo wszystko nie zgadzam się z tobą.

Pomimo deszczu wybraliśmy się na wycieczkę.

Z biernikiem i narzędnikiem: **miedzy**, **po między**, **pod**, **przed**, **nad**, **ponad**, np.:

Nie kładź palca **miedzy** drzwiami (*przystowie*).

Między oknami stało biurko.

Pojadę na całe lato **pod** Warszawę.

Kto **pod** kim dołki kopie, sam w nie wpada (*przystowie*).

Przed dom zajęchało auto.

Bardzo dużo pracowałem **przed** egzaminem.

Czy pojedziesz w tym roku **nad** Wolgę?

Bardzośmy przyjemnie spędzili czas **nad morzem**.

Samolot wzniósł się **ponad las**.

Samolot przeleciał **ponad lasem**.

Z biernikiem i miejscownikiem: **w, na, o, po**, np.:

Miej serce i patrzaj **w serce** (*Mickiewicz*)

Lipski podziękował **w imieniu** wszystkich kolegów.

Trafiła kosa **na kamień** (*przysłowie*).

Zna się **na tym** jak koza na pieprzu (*przysłowie*).

Nie rozumiem **o co** chodzi.

O wilku mowa, a wilk tu (*przysłowie*).

Idę **po książkę**.

Po wykładach pójde do biblioteki.

Poznać głupiego **po śmiechu** (*przysłowie*).

Co nagle, to **po diable** (*przysłowie*)

Przymyki łączące się z trzema przypadkami

Z dopełniaczem, biernikiem i narzędnikiem: **za**, **z**, np.:

Było to **za króla** Ćwiczka (*npu yape Γopoxe*).

Wziąć nogi **za pas** (*wyrażenie idiomatyczne*).

Modli się pod figurą, a diabła ma **za skórą** (*przysłowie*).

Robić **z igły** widły (*wyrażenie idiomatyczne*)

Nie widzieliśmy się **z rok** czasu.

Z jakim kto przestaje, takim się staje (*przysłowie*).

SPÓJNIK

Spójniki współrzędne

Spójniki współrzędne możemy podzielić na kilka grup:

1. Łączne: **i, a, oraz, też, także, również, jak również, zarówno jak**, np.:

Między ZSRR **a** PRL istniał układ o przyjaźni, pomocy wzajemnej i współpracy.

W czytelnicy znajdują się pisma rosyjskie **oraz** polskie.

Poczekajcie na mnie: ja **też (także, również)** pójde do biblioteki.

Na posiedzeniu byli obecni **zarówno** inżynierowie, **jak** robotnicy fabryki.

Najczęściej używa się spójnika **i**. Spójnik ten może się powtarzać, np.:

Do pracy jadę **i** metrem, **i** tramwajem.

2. Przeciwstawne: **a, ale, lecz, jednak, jednakże, zaś, za to**, np.:

Dziś wstałem o siódmej, **a** wczoraj o wpół do ósmej.

Chcieliśmy pójść do kina, **ale** już było późno.

Nie przypuszczałem, że mi się to uda, **jednak(że)** postanowiłem spróbować.

Do kina chodzę bardzo rzadko, **za to** do teatru prawie co tydzień.

Spójnik **lecz** jest bardziej literacki niż **ale**. W mowie potocznej używa się zwykle **ale**:

Sienkiewicz pisał nie tylko powieści, **lecz** także nowele.

Spójnika **zaś** nigdy nie kładzie się na początku zdania:

Wiktor już od dziecka uprawiał sporty, Andrzej **zaś** zaczął się interesować sportem dopiero jako student.

3. Rozłączne: **albo, albo – albo, lub, czy, czy – czy, ani, ani – ani, bądź – bądź**, np.:

Będę u ciebie jutro **lub (albo)** pojutrze.

Spójniki **lub** i **albo** różnią się od siebie tym, że **lub** nie może się powtarzać i nie może stać na początku zdania.

Wynika z tego, że nie może on być odpowiednikiem rosyjskiego *либо – либо*. W tym znaczeniu używa się spójnika **albo – albo**:

Albo chodźmy od razu, **albo** odłóżmy to na jutro.

On ukończył wydział matematyczny **czy też** fizyczny.

Nie wiem, **czy** on przyjdzie jutro.

Czy chcesz **czy** nie chcesz, musisz to zrobić.

Nie mam na to czasu **ani** chęci.

Nie mam na to **ani** czasu, **ani** chęci.

4. Objaśniające: **to jest, czyli, więc, toteż, zatem, jako**, np.:

W tym parku są same drzewa liściaste, **to jest** buki, dęby, brzozy i inne. PAN, **czyli** Polska Akademia Nauk, mieści się w Pałacu Staszica.

Dużo pracowaliśmy, byliśmy **więc** pewni dobrych wyników.

Teraz fabryki były już nasze, **toteż** staraliśmy się pracować jak najlepiej.

Mickiewicz w pierwszych dniach pobytu w Moskwie nie miał jeszcze ani znajomych, ani przyjaciół, spędzał **zatem** czas w smutku i samotności.

Znany polski krytyk i tłumacz Boy Żeleński pracował **jako** lekarz kolejowy.

Spójniki podrzędne

Spójniki podrzędne możemy podzielić na kilka grup:

1. Przyczyny: **bo; dlatego, że; ponieważ; albowiem; iż; wskutek tego, że; dzięki temu, że; gdyż; wobec tego, że; z powodu tego, że.**

Spójników: **ponieważ; albowiem; wskutek tego, że; dzięki temu, że; wobec tego, że; w związku z tym, że; z powodu tego, że** używa się przeważnie w mowie naukowej, politycznej, dziennikarskiej itp., np.:

Posiedzenie zostało przeniesione na inny dzień **z powodu tego, że (w związku z tym, że; ponieważ; wobec tego, że; gdyż)** przewodniczący nie mógł być obecny.

Najbardziej używane są spójniki: **bo; dlatego, że; np.:**

Biegł prędko, **bo** było już późno.

Jeśli zdanie podrzędne kładziemy przed nadrzędnym, musimy zamiast spójnika **bo** użyć spójnika **ponieważ**, np.:

Ponieważ było już późno, biegł prędko.

2. Celu: **żeby; aby; by; po to, żeby**, np.:

Każda matka chce, **żeby (aby, by)** jej dzieci żyły w szczęściu i spokoju.

Kopernik studiował język grecki, **by** móc się zapoznać z utworami autorów starożytnych.

Pojechałam na południe głównie **po to, żeby** się kąpać w morzu.

W mowie potocznej używa się najczęściej spójnika **żeby**.

3. Warunkowe: **jeśli, jeżeli, jak, jakby, gdyby, skoro**, np.:

Przyjemniej jest jeździć na nartach, **jeśli** nie ma wielkiego mrozu.

Jeżeli przedstawienie zaczyna się o ósmej, musimy wyjść z domu za pół godziny.

Spójnik **jeżeli** w odróżnieniu od rosyjskiego spójnika *если* nie ma odcienia mowy potocznej.

Jak dostanę urlop w lecie, to przyjadę do was.

Jakbym jutro nie musiał wstać o siódmej, to bym poszedł z wami na ostatni seans.

Gazetka ścienna byłaby ładniejsza, **gdyby** miała więcej ilustracji.

Spójnik **skoro** jest mało używany w mowie potocznej.

4. Przyzwalające: **chociaż; choć; choćby; chociażby; mimo że; mimo to, że**; np.:

Pójdę na spacer, **choć** jestem trochę niezdrów.
Kwiaty pięknie wyrosły, **mimo że** słońca było mało.

5. Porównawcze: **jak, jakby, niż, niby, niżeli, jak gdyby, im – tym**, np.:

Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz (*przysłowie*).

Spojrzała na niego tak, **jakby** go pierwszy raz widziała.

Żegnał się z tym miejscem, **jak gdyby** już nigdy nie miał powrócić.

Im dalej w las, **tym** więcej drzew (*przysłowie*).

Na sali zebrało się więcej osób, **niż** było miejsc siedzących.

A on krzyknął **niby** ranny zwierz.

Kombinat Nowa Huta dawał więcej stali **niżeli** wszystkie huty w Polsce przedwojennej.

6. Czasowe: **kiedy, gdy, jak, nim (zanim), od czasu jak, aż póki (dopóki), dopóty – dopóki, od czasu gdy, jak tylko**, np.:

On był jeszcze dzieckiem, **gdy** po raz pierwszy wziął udział w zawodach sportowych.

Nie było jej w domu, **kiedy** przyjechali rodzice.

Jeszcze długo trzeba będzie czekać, **nim** ta praca będzie skończona.

Juz się nie zobaczymy **aż** do twego powrotu.

Od czasu jak zacząłem codziennie uprawiać gimnastykę, czuję się zdrowszy.

Nie mogę wyjść z domu, **dopóki** nie wróci matka.

Dopóty dzban wodę nosi, dopóki mu się ucho nie urwie (*przysłowie*).

Wyślij telegram, **jak tylko** przyjedziesz.

SKŁADNIA

PODMIOT

Podmiot może być wyrażony: rzeczownikiem, zaimkiem rzeczownym, bezokolicznikiem i każdą inną częścią mowy użytą w znaczeniu rzeczownika, np.:

W ogrodzie rosną **kwiaty**.

Kiedy **ona** tu była?

Chory już wyzdrowiał.

Nasze **dziś** jest lepsze niż wczoraj.

Czytać jest przyjemnie.

Dziesięć dzieli się przez dwa i przez pięć.

W odróżnieniu od języka rosyjskiego bezokolicznik rzadko występuje w roli podmiotu. Znacznie częściej odpowiednio do rosyjskiego podmiotu wyrażonego bezokolicznikiem w języku polskim występuje podmiot wyrażony rzeczownikiem odczasownikowym, np.:

Chodzenie na dalekie wycieczki było dla mnie największą przyjemnością.

Podmiot może być również wyrażony grupą wyrazową, np.:

Do audytorium weszło **pięciu studentów**.

Jedna piąta równa się dwóm dziesiątym.

ORZECZENIE

Orzeczenie czasownikowe

W charakterze orzeczenia czasownikowego występują czasowniki w formach osobowych, np.:

Czytam książkę.

Będę czytał książkę.

Czytałem książkę.

Czytaj!

Bardzo często w charakterze orzeczenia czasownikowego występują czasowniki **być** i **mieć**, np.:

Gdzie jest mój zeszyt?

Nie mam czasu.

Orzeczenie imienne

✓ *Łącznik*

Łącznik w orzeczeniu złożonym bywa używany zwykle nie tylko w czasie przeszłym i przyszłym jak w języku rosyjskim, lecz i w czasie teraźniejszym, np.:

Ten ołówek **jest czerwony**.

Jego płaszcz **był kupiony** w zeszłym roku.

Kiedy to **będzie gotowe?**

✓ *Orzecznik rzeczowny*

Orzecznik rzeczowny kładziemy zwykle w narzędniku, np.:

On **jest poetą**.

One **będą nauczycielkami**.

Oni **są studentami**.

Jeśli w charakterze łącznika występuje zaimek wskazujący **to**, orzecznik rzeczowny kładzie się w mianowniku, np.:

Wiedza to potęga.

Konstrukcji tej odpowiada w języku rosyjskim zdanie z pauzą (graficznie wskazywaną przez myślnik), np.: *Знание – сила.*

Jeśli w charakterze łącznika występuje czasownik **nazywać się**, orzecznik rzeczowny kładzie się również w mianowniku, np.:
Nazywam się Hreczecha.

Orzecznik rzeczowny kładzie się czasem w mianowniku, jeśli zdanie ma silne zabarwienie uczuciowe, np.:

Nie chcę wojny, **matka jestem.**

✓ **Orzecznik przymiotny**

Orzecznik przymiotny kładziemy zwykle w mianowniku, np.:
Ta powieść **jest** bardzo **ciekawa.**

Przy orzeczniku przymiotnym, wyrażonym imiesłowem utworzonym od czasownika dokonanego, w charakterze łącznika częściej występuje czasownik **zostać**, np.:

Nowy gmach uniwersytetu **został (był) otwarty** 1 września 1953 roku.

Jeśli łącznik jest wyrażony czasownikiem **robić się**, **stawać się** itp., orzecznik przymiotny może być w narzędniku, np.:

Pogoda **stawała się** coraz **zimniejszą.**

✓ **Orzeczenie złożone z łącznikiem wyrażonym czasownikiem modalnym**

W charakterze łącznika mogą występować czasowniki modalne, tj. wyrażające stosunek osoby mówiącej do czynności (orzekające, czy owa czynność jest możliwa, pożądana lub też konieczna).

Czasowniki modalne w roli łącznika nie tracą swego zasadniczego znaczenia.

W charakterze orzecznika przy czasownikach modalnych występują bezokoliczniki, np.:

Czy **możesz** mi dać herbaty?

Muszę to przepisać.

Chcę pójść na spacer.

Ten sam czasownik modalny może wyrażać różne odcienie modalności.

Czasownik **mieć** (który posiada również i inne znaczenia) może występować jako modalny.

W charakterze czasownika modalnego może on wyrażać:

1. Czynność, która ma nastąpić, np.:

Mamy wyjechać na lato w góry.

2. Czynność przypuszczalną lub wątpliwą, np.:

Mieli przyjść na ósmą. Nie rozumiem, dlaczego nie przyszli.
Słyszałam, że on **ma zostać** dyrektorem teatru, lecz nie wierzę w to.

3. Rozkaz, np.:

Macie w tej chwili **wyjść** z pokoju!

Czasownik **musieć** wyraża:

1. Konieczność zwykle wynikającą z okoliczności zewnętrznych, np.:

Muszę dziś dużo **pracować**, bo jutro mam egzamin.

2. Chęć wzbudzenia w kimś poczucia konieczności, np.:

Musisz **pójść** do lekarza.

3. Przypuszczenie, np.:

Czemu to dziecko tak płacze? **Musi** być chore.

W charakterze czasownika modalnego wyrażającego wewnętrzne poczucie obowiązku używa się przymiotnika **powinien**.

Przymiotnik **powinien** przeszedł całkowicie do kategorii czasowników. Posiada on formy czasu teraźniejszego i przeszłego i formy rodzaju, jak również formę męskoosobową i niemęskoosobową (w obu czasach), np.:

Moja kolezanka jest chora. **Powinnam** do niej **pójść**.

Nie powinieneś tak **mówić**.

Powinniście były **zrobić** to wczoraj.

Do czasowników modalnych odnoszą się również czasowniki **chcieć**, **móc** i niektóre inne.

Zależność orzeczenia od podmiotu

Przy kilku podmiotach wyrażonych rzeczownikami zmysłowymi orzeczenie ma formę liczby mnogiej, np.:

Szafa i tapczan stały koło ściany.

Przy kilku podmiotach wyrażonych rzeczownikami umysłowymi orzeczenie może mieć formę liczby pojedynczej lub liczby mnogiej, np.:

Radość i wesele jest (są) w całym domu.

Jeśli jednym z podmiotów jest rzeczownik męskoosobowy, orzeczenie kładzie się w formie męskoosobowej, np.:

Brat i siostra **uczyli** się razem.

Przy podmiocie wyrażonym bezokolicznikiem w roli orzecznika występuje przysłówka, przy podmiocie zaś wyrażonym rzeczownikiem odczasownikowym – przymiotnik, np.:

Chodzić do teatru jest przyjemnie.

Chodzenie do teatru jest przyjemne.

Przy podmiocie wyrażonym połączeniem liczebników ilościowych z rzeczownikiem w mianowniku liczby mnogiej orzeczenie ma formę liczby mnogiej, np.:

Dwa fotele stały w pokoju.

Dwie lampy stały na biurku.

Trzej studenci siedzieli na ławce.

Przy połączeniach liczebników ilościowych z rzeczownikiem w dopełniaczu liczby mnogiej orzeczenie ma formę liczby pojedynczej, a w czasie przeszłym jest w rodzaju nijakim, np.:

Czterech braci mieszka razem.

Na sali siedziało sto pięćdziesiąt osób.

Przy podmiocie wyrażonym grupą “mianownik + narzędnik z przyimkiem z” orzeczenie stoi w liczbie mnogiej, np.:

Ojciec z synem pracowali razem.

Orzeczenie imienne bez łącznika

Czasem napotyka się orzeczenie imienne użyte bez łącznika. Bywa to:

1. Na tle kontekstu, np.:

Co z ojcem? Ojciec **chory**.

2. Jeśli czynność wyrażona orzeczeniem jest aktualna, np.:

Wszystko w **porządku**. Możemy jechać.

Wyrażenie orzeczenia w zdaniach bezpodmiotowych

Orzeczenie w zdaniach bezpodmiotowych może być wyrażone:

1. Za pomocą formy nieosobowej czasu przeszłego, np.:

Opowiadano mi o tym.

2. Za pomocą form zwrotnych czasowników niezwrotnych, np.:

To się robi w następujący sposób.

Pocztę przynosi się codziennie.

Przyłączenie do czasowników niezwrotnych zaimka zwrotnego **się** nadaje tym czasownikom znaczenie czynności, które wyrażają normalność zjawisk, normy postępowania itp.

3. Za pomocą niektórych wyrazów występujących tylko w charakterze orzecznika (**można, nie można, nie wolno, trzeba, należy, widać, słyszać**), np.:

Tu **nie wolno** palić.

Mów **głośniej**, nic **nie slyszać**.

4. Za pomocą niektórych wyrazów występujących tak w charakterze orzecznika, jak też w charakterze różnych części mowy (**żal, szkoda, brak, czuć** itp.), jak również przysłówków jakościowych, np.:

Szkoda mi tego płaszcza na taką pogodę.

W tym roku w czerwcu już **było** bardzo **gorąco**.

Łącznik (w czasie teraźniejszym) w zdaniach typu 3 i 4 opuszczamy.

Jeśli orzecznik jest wyrażony przysłówkiem jakościowym, łącznik może być użyty lub opuszczony, np.:

Dziś (**jest**) **gorąco**.

DOPEŁNIENIE

Dopełnienie może stać w różnych przypadkach zależnych z przyimkami lub bez.

Dopełnienie bliższe

Dopełnienie bliższe kładzie się po czasownikach przechodnich w bierniku bez przyimka, a po przeczeniu w dopełniaczu, np.:

Profesor Głowacki wykłada **matematykę**.

Nie znam **matematyki**.

Dopełnienie dalsze

Dopełnienie dalsze w dopełniaczu bez przyimka wyraża:

a) opis, np.: aleje **parku**;

b) miarę, np.: kilo **cukru**, cetnar **ziemniaków**;

c) podzieloną całość, np.: brzeg **rzeki**, okolice **Krakowa**;

d) przynależność, np.: pamiętnik **nauczycielki**, książka **brata**;

e) chwilową funkcję społeczną, np.: dyrektor **fabryki**, student **uniwersytetu**;

f) uzupełnienie czynności wyrażonej rzeczownikiem odczasownikowym, np.: wyzwolenie **Warszawy**; zbudowanie **gmachu**.

Dopełniacz występuje jako dopełnienie w zdaniach bezpodmiotowych, np.:

Szkoda czasu i atlasu.

Żal mi lata.

Dopełniacza używamy w zwrotach: palić **papierosa**; tańczyć **walca** (**mazura** itp.); grać **marsza**; mieć **bzika** (*быть не в своем уме*); mieć **pecha** (*терпеть неудачи*).

Dopełniacz występuje zawsze po zaprzeczonych czasownikach przechodnich, np.:

Nie czytałem tej **powieści**.

Dopełniacza używa się także wówczas, gdy po zaprzeczonym czasowniku stoi drugi czasownik, np.:

Nie mogłam znaleźć swego **zeszytu** do gramatyki.

Dopełniacza używa się w znaczeniu cząstkowym, tj. gdy czynność wyrażona czasownikiem nie obejmuje całego przedmiotu, np.:

Kup **chleba**.

Zapomniałam nalać **mleka**.

Dopełnienie dalsze przy przymiotnikach i przysłówkach w stopniu wyższym kładzie się w dopełniaczu z przyimkiem **od**, np.:

On jest starszy **od ciebie**.

Ona śpiewa lepiej **ode mnie**.

Dopełnienie dalsze przy przymiotnikach i przysłówkach w stopniu najwyższym kładzie się w dopełniaczu z przyimkami: **z**, **spośród**, **spomiędzy**, np.:

On jest najstarszy **z (spośród, spomiędzy, wśród) nas**.

Dopełnienie dalsze w celowniku wyraża osoby lub przedmioty, dla których odbywa się czynność, np.:

Służę **ojczyźnie**.

Opowiadam **synowi**.

Pomagam **ojcu**.

W celowniku kładzie się dopełnienie dalsze, oznaczające osobę, do której odnosi się czynność, odpowiadające rosyjskiemu dopełnieniu w dopełniaczu z przyimkiem "y" (*у меня упал карандаш*) np.:

Spadł **mi** ołówek.

W celowniku wyraża się zwykle subiekt czynności zdania bezpodmiotowego z orzeczeniem typu: wesoło, trudno, gorąco, chcę się itp., np.:

Czy **ci** nie zimno?

Żal **mi** tego chorego.

Nie chce **mi** się mleka, nalej mi herbaty.

Jak **ci** na imię?

Dopełnienie dalsze w bierniku oznacza przedmiot czynności wyrażonej czasownikiem trzecioosobowym (tj., używanym tylko w 3 osobie) w zdaniu bezpodmiotowym, np.:

Piotra bolą zęby.

Matkę boli głowa.

Dopełnienie dalsze w narzędniku bez przyimka oznacza narzędzie lub środek, za pomocą którego odbywa się czynność, np.: pisać **piórem**.

Przykłady przyimkowego wyrażenia dopełnienia podane są w dziale przyimków.

CZASOWNIKI, RZECZOWNIKI, PRZYMIOTNIKI RÓŻNIĄCE SIĘ SKŁADNIĄ RZĄDU OD ODPOWIEDNICH WYRAZÓW ROSYJSKICH

Przypadek, w którym kładziemy dopełnienie, może zależeć od składni rzędu wyrazu nadrzędnego.

W wielu wypadkach daje się zauważyć zgoda składni rządów w języku polskim i rosyjskim. Istnieje jednak szereg wyrazów różniących się rządem. Oto najczęściej spotykane.

✓ *Czasowniki*

bronić (<i>kogo? czego?</i>)	защищать (<i>кого? что?</i>)
chorować (<i>na co?</i>)	болеть (<i>чем?</i>)
cieszyć się (<i>z czego?</i>)	радоваться (<i>чему?</i>)
czekać (<i>na kogo? na co?</i>)	ждать (<i>кого? что?</i>)
dbać (<i>o kogo? o co?</i>)	заботиться (<i>о ком? о чём?</i>)
dokonać (<i>czego?</i>)	совершить (<i>что?</i>)
głosować (<i>na kogo? za kim?</i>)	голосовать (<i>за кого?</i>)
gratulować (<i>komu? czego?</i>)	поздравлять (<i>кого? с чем?</i>)
korzystać (<i>z czego?</i>)	пользоваться (<i>чем?</i>)
martwić się (<i>o kogo? o co?</i>)	огорчаться, беспокоиться (<i>о ком? о чём?</i>)
opierać się (<i>na czym?</i>)	опираться (<i>на что?</i>)
osiągnąć (<i>co?</i>)	достичь (<i>чего?</i>)
pilnować (<i>kogo? czego?</i>)	следить, присматривать (<i>за кем? за чем?</i>)
polegać (<i>na kim?</i>)	полагаться (<i>на кого?</i>)
polegać (<i>na czym?</i>)	заключаться (<i>в чём?</i>)
położyć się (<i>na czym?</i>)	лечь (<i>на что?</i>)
potrzebować (<i>czego?</i>)	нуждаться (<i>в чём?</i>)
prosić (<i>kogo? o co?</i>)	просить (<i>у кого? что? кого? о чём?</i>)
pytać (się) (<i>kogo? o co?</i>)	спрашивать (<i>у кого? что? о чём?</i>)
słuchać (<i>kogo? czego?</i>)	слушать (<i>кого? что?</i>)
spieszyć się (<i>o ile?</i>)	идти вперёд, спешить (<i>на сколько?</i>)
spóźnić się (<i>o ile?</i>)	опаздывать, отставать (<i>на сколько?</i>)

szukać (<i>kogo? czego?</i>)	искать (<i>кого? что?</i>)
śmiać się (<i>z kogo? z czego?</i>)	смеяться (<i>над кем? над чем?</i>)
uczyć się (<i>czego?</i>)	учить (<i>что?</i>)
udawać (<i>kogo? co?</i>)	притворяться (<i>кем? чем?</i>)
walczyć (<i>o kogo? o co? przeciw komu?</i>)	бороться (<i>за кого? за что? против кого?</i>)
winszować (<i>komu? czego?</i>)	поздравлять (<i>кого? с чем?</i>)
zabierać (<i>komu? co?</i>)	отнимать (<i>у кого? что?</i>)
zabierać się (<i>do czego?</i>)	приниматься (<i>за что?</i>)
żenić się (<i>z kim?</i>)	жениться (<i>на ком?</i>)

O czasowniku trzecioosobowym **boleć** (*kogo? co?*) była już mowa wyżej (patrz "Dopełnienie").

✓ *Rzeczowniki*

Walka, obrona, prośba, pilnowanie itd. rządzą tym samym przypadkiem, co odpowiednie czasowniki, np.: walka o pokój.

✓ *Przymiotniki*

zadowolony (<i>z kogo? z czego?</i>)	доволен (<i>кем? чем?</i>)
podobny (<i>do kogo?</i>)	похож (<i>на кого?</i>)

PRZYDAWKA

Przydawki mogą być:

1. Uzgodnione czyli przymiotne.
2. Nieuzgodnione czyli dopełniaczowe i przyimkowe.
3. Rzeczowne.

Przydawka przymiotna może być wyrażona przymiotnikiem, zaimkiem przymiotnikowym, imiesłowem odmiennym, liczebnikiem porządkowym, liczebnikiem głównym w przypadkach zależnych, np.:

Czytam **ciekawą** książkę.
 Proszę o **ciemniejszą** suknię.
 On miał **najtrudniejszy** temat.
 Kupię sobie **taki sam** płaszcz.
 Patrzała przez okno za **odchodzącym** synem.
 Nie widzę na półce **dwunastego** tomu.
 Szedłem z **pięcioma** kolegami.

Przydawka nieuzgodniona może być wyrażona:

1. Dopełniaczem bez przyimka (przydawka dopełniaczowa), np.: "Halka" to opera **Moniuszki**.

Jego ojciec pracuje w fabryce **obuwia**.

Kopernik był uczonym światowej **slawy**.

2. Rzeczownikiem w jednym z przypadków zależnych z przyimkiem (przydawka przyimkowa), np.:

Daj mi czystą chustkę **do nosa**.

Czy masz maszynę **do pisania**?

W wielu miastach istnieją teatry **dla dzieci**.

Twoje zeszyty leżą w szufladzie **od biurka**.

Czy masz proszek **na ból głowy**?

On jest posłem **na sejm**.

Do pokoju weszła dziewczyna **o pięknych oczach**.

Uwaga. Przydawka z przyimkiem **o** składa się zawsze z rzeczownika i przymiotnika.

3. W charakterze przydawki nieuzgodnionej może występować cały zwrot, np.:

Do wagonu wsiada młoda kobieta **z dzieckiem na rękę**.

Z wielką przyjemnością czytam powieść **pod tytułem "Nad Niemnem"**.

Przydawka rzeczowna zgadza się całkowicie z wyrazem określającym, np.:

Czytałem **"Proletariuszkę Annę"**. Nie czytałem **"Proletariuszki Anny"**.

WYRAŻENIE NIEKTÓRYCH OKOLICZNIKÓW

Okoliczniki czasu

Okoliczniki czasu mogą się wyrażać:

1. Przysłówkami czasu: **teraz, zawsze, nigdy, zaraz, dziś, jutro, wczoraj, pojutrze, nazajutrz, wieczorem, wieczór** itd., np.:

Dziś jest niedziela, **jutro** będzie poniedziałek, a **pojutrze** wtorek.

Wyjechałem do rodziców **nazajutrz** po egzaminach.

Wieczorem będę tłumaczył.

Jutro wieczór będę tłumaczył.

Przysłówek **zaraz** bywa zwykle używany z czasem przyszłym, np.:

Я **сейчас** приду. **Zaraz** przyjdę.

Z innymi czasami odpowiednio do rosyjskiego "сейчас" używamy przysłówka **teraz**, np.:

Я *сейчас* занят. Jestem **teraz** zajęty.

Только *сейчас* я понял. Dopiero **teraz** zrozumiałem.

Przysłówka **zaraz** możemy używać i z czasem przeszłym, jeśli ten czas przeszły jest późniejszy od innego czasu przeszłego, np.:

Jak tylko wszedłem do pokoju, **zaraz** zauważyłem zmiany.

2. Okoliczniki czasu mogą być wyrażeniami przyimkowymi:

a) Miejscownikiem z przyimkiem **po** odpowiednio do rosyjskiego dopełniacza z przyimkiem “после” np.:

Po wykładach pojedę do domu.

b) Dopełniaczem z przyimkiem **za** lub częściej wyrażeniem przyimkowym **za czasów** odpowiednio do rosyjskiego miejscownika z przyimkiem “при” lub wyrażenia przyimkowego “во времена” (во время) itp, np.:

Za czasów carskich Rosja była krajem rolniczym.

Było to **za Piasta**.

c) Narzędnikiem z przyimkiem **przed** odpowiednio do rosyjskiego dopełniacza z przyimkiem “до” lub narzędnika z przyimkiem “перед”, np.:

Ten dom wybudowano jeszcze **przed wojną**.

Przed egzaminami co wieczór siedziałem w czytelni do godziny jedenastej.

d) Biernikiem z przyimkiem **przez**, odpowiednio do rosyjskiego biernika z przyimkiem “за” (lub bez przyimka), np.:

On nie pisał do mnie ani razu **przez cały rok**.

Milczał **przez całą drogę**.

e) Wyrażeniem “**w ciągu + dopełniacz**” odpowiednio do rosyjskiego “в течение + dopełniacz” lub “за” z biernikiem, np.:

On to zrobił **w ciągu ośmiu godzin**.

f) Dopełniaczem z przyimkiem **od** odpowiednio do rosyjskiego dopełniacza z przyimkiem “с” lub wyrażenia “уже + biernik”, np.:

Od poniedziałku zaczę pracować na budowie.

Od miesiąca nie mam wiadomości od matki.

g) Dopełniaczem z przyimkami **od – do** odpowiednio do rosyjskiego dopełniacza z przyimkiem “с – до” lub “с – по” z biernikiem po ostatnim przyimku, np.:

Czytelnia jest otwarta **od dziewiątej rano do szóstej** po południu.

Byłem tam **od stycznia do marca**.

h) Narzędnikiem rzeczownika oznaczającego miarę czasu z przyimkiem **przed** lub wyrażeniem “biernik + **temu**” odpowiednio do rosyjskiego “biernik + **тому назад**”:

Byłem tam **przed rokiem**. Byłem tam **rok temu**.

i) Wyrażeniem “w + miejscownik + dopełniacz” odpowiednio do rosyjskiego “в + biernik + dopełniacz”, np.:

Nie zapomnij o telegramie **w dniu przyjazdu**.

✓ *Zależność okoliczników czasu od czasu orzeczenia*

Okoliczniki oznaczające pewien odcinek czasu uzależnione są w wielu wypadkach od czasu orzeczenia, a mianowicie:

Okolicznik czasu odpowiadający rosyjskiemu okolicznikowi wyrażonemu biernikiem z przyimkiem “**через**” wyraża się:

a) jeżeli orzeczenie ma formę czasu przeszłego – miejscownikiem z przyimkiem **po**, np.:

Wyszedłem z domu, ale **po chwili** wróciłem.

b) jeśli orzeczenie ma formę czasu przyszłego – biernikiem z przyimkiem **za**, np.:

Wychodzę z domu, ale **za chwilę** wrócę.

Okoliczniki miejsca

Okoliczniki miejsca odpowiadające na pytanie **gdzie?** mogą być wyrażone:

1. Przysłówkami miejsca: **tu, tam, wszędzie, nigdzie, gdzie, na górze, na dole, blisko, daleko** itd., np.:

Kto **tu** mieszka?

Gdzie byłeś?

Byłem **tam** wczoraj.

Jego rodzice mieszkają **daleko**.

Na górze jest sala koncertowa, **na dole** biblioteka.

2. Wyrażeniami przysłówkowymi, np.:

Radom leży **na południe** od Warszawy.

3. Wyrażeniami przyimkowymi, np.:

a) Miejscownikiem z przyimkami: **w, na, po, przy**, np.:

Zostawiłem książkę **w domu**.

Czy byłeś **na Kaukazie**?

Chodziliśmy **po salach** muzeum.

Studiuję **na uniwersytecie**.

Położy się **na kanapie**.

Siedzę **przy biurku**.

Mamy metro **przy samym domu**.

On mieszka **przy fabryce**.

b) dopełniaczem z przyimkami: **obok, koło, dokoła, wzdłuż**, np.:

Nasze audytorium jest **obok auli**.

Kto to stoi **koło okna**?

Dokoła domu rosły drzewa.

Wzdłuż ścian stoją półki i szafy.

c) Narzędnikiem z przyimkami: **za, pod, nad, przed, między**, np.:

Za domem znajduje się ogród.

Oni mieszkają **pod Moskwą**.

Warszawa leży **nad Wisłą**.

Nad biurkiem wisi portret dziadka.

Auto zatrzymało się **przed mostem**.

Czy nie wiesz, kto siedzi **przed nami**?

Przed domem rośnie drzewo.

Między Warszawą a Kazimierzem kursują autobusy.

Okoliczniki miejsca odpowiadające na pytanie **dokąd?** mogą być wyrażone:

1. Przysłówkami miejsca: **tu, tam, wszędzie, nigdzie, gdzie, dokąd, na górę, na dół, w górę, w dół, naprzód** itd., np.:

Chodź **tu** prędzej.

Kiedy **tam** pojedziesz?

Wszędzie dzwoniłem, ale go nie znalazłem.

W tym roku **nigdzie** nie wyjadę.

Dokąd pójdziemy: do kina czy do teatru?

Wszyscy pobiegli **naprzód**.

2. Wyrażeniami przyimkowymi, np.:

a) dopełniaczem z przyimkiem **do**, np.:

Chodźmy **do domu**.

Zaraz przyjdę **do ciebie**.

Wieczorem wyjeżdżam **do Trójmiasta**.

b) Biernikiem z przyimkami: **na, za, pod, nad, przed, ponad, między, w**, np.:

Wstąpiłem **na uniwersytet**.

Ołówek upadł **pod stół**.

Pojedziemy **nad morze**.

Chodźmy **w tamtą stronę**.

Auto zajechało **przed dom**.

Nie kładź palca **między drzwiami**

(przysłowie).

c) Celownikiem z przyimkiem **ku** (dla oznaczenia przybliżania się), np.:

Idziemy **ku coraz lepszej przyszłości**.

Okoliczniki odpowiadające na pytanie **skąd?** mogą być wyrażone:

1. Przysłówkami miejsca: **skąd, stąd, stamtąd, znikąd, z bliska, z daleka**, np.:

Skąd przychodzisz? **Znikąd** nie mieliśmy jeszcze wiadomości.
Czy miałeś **stamtąd** list? On przyjechał **z daleka**.

2. Wyrażeniami przyimkowymi, np.: dopełniaczem z przyimkami: **z, zza, spod, sprzed**, np.:

Wracam **z teatru**. Wyciągnij łyżwy **spod kanapy**.
Przychodzili chłopcy **zza rzeki**. Daj mi dywanik **sprzed łóżka**.

Prócz wymienionych grup język polski posiada takie okoliczniki miejsca, które odpowiadają na pytanie **którędy?**

Okoliczniki te mogą być wyrażone:

1. Przysłówkami miejsca: **tędy, tamtędy, którądy**, np.:

Którędy pójdziemy? **Tędy** czy **tamtędy**?

2. Wyrażeniami przyimkowymi, np.:

a) Narzędnikiem bez przyimka, np.:

Szliśmy **lasem**.

b) Biernikiem z przyimkiem **przez**, np.:

Do Krynicy można jechać **przez Kraków**.

Okoliczniki sposobu

Okoliczniki sposobu mogą się wyrażać za pomocą:

1. Przysłówek sposobu, np.:

One rozmawiały **szeptem**. Mów **głośniej**.

2. Imiesłowów nieodmiennych współczesnych, np.:

Odpoczywał **leżąc** z zamkniętymi oczyma.

3. Rzeczowników w różnych przypadkach z przyimkami, np.:

On tłumaczy **bez słownika**. Słuchaliśmy **w milczeniu**.

On patrzy na to **przez palce**.

4. Porównania, np.:

Na dworze leje **jak z cebra**.

Okoliczniki przyczyny

Okoliczniki przyczyny mogą się wyrażać:

1. Przysłówkami przyczyny, np.:

Dlaczego nie piszesz?

Czegoż płaczesz? – starego pytał czyżyk młody (*Krasicki*).

2. Rzeczownikami w różnych przypadkach z przyimkami, np.:
Śmieliśmy się z radości. Ona to napisała przez nieuwagę.

3. Całymi zwrotami, np.:

Wobec późnej pory postanowiliśmy odłożyć rozmowę do jutra.
On nie mógł wyjechać z powodu choroby.

Okoliczniki celu

Okoliczniki celu mogą się wyrażać:

1. Przysłówkiem celu **po co** lub wyrażeniem przyimkowym **po co**, np.:

Po co ci niebieski ołówek? Po co ona poszła?

2. Rzeczownikami w różnych przypadkach z przyimkami, np.:
Idź **po chleb**. Chodźmy do lasu **na jagody**.

3. Bezokolicznikiem, np.:

Pojadę na morze **odpocząć**.

Okoliczniki stopnia i miary

Okoliczniki stopnia i miary mogą się wyrażać przysłówkami lub wyrażeniami przyimkowymi, np.:

Tłumaczmy teraz **o wiele** lepiej.

Ten pokój jest **daleko** większy.

Ona jest starsza od brata **o rok**.

Fabryka wykonała plan **w stu procentach**.

Ta suknia jest **o kilka centymetrów** za długa.

NIEKTÓRE UWAGI O BUDOWIE ZDAŃ

Rodzaje zdań pojedynczych

W języku polskim na równi ze zdaniami podmiotowymi bardzo często występują zdania, które chociaż nie posiadają podmiotu, są jednak zdaniami zupełnymi, np.:

Słuchałem radia. Byliśmy w teatrze. Zamknij okno. Jestem zmęczony.

Forma tych zdań pozwala zadać pytanie do podmiotu, np.:

Kto słuchał radia? Kto był w teatrze?

Częste użycie takich zdań wynika z tego, że czasowniki polskie posiadają końcówki osobowe we wszystkich czasach i trybach, przez co zaimki osobowe (szczególnie 1 i 2 osoby) w roli podmiotu zwykle się opuszcza.

Co się tyczy zaimka 3 osoby, to w zdaniu izolowanym jest on potrzebny, np.:

On przywitał się ze wszystkimi.

Jeśli zaś z kontekstu wiadomo, o kim jest mowa, zaimek 3 osoby również się opuszcza, np.:

Michał wszedł do mieszkania. Przywitał się ze wszystkimi.

Zdania bezpodmiotowe

✓ *Zdania bezpodmiotowe z orzeczeniem wyrażonym formą nieosobową czasu przeszłego*

Dla oddania znaczeń wyrażanych w języku rosyjskim zdaniami o podmiocie zaznaczonym niewyraźnie (неопределённо-личные) używa się zdań bezpodmiotowych z orzeczeniem wyrażonym formą nieosobową czasu przeszłego, np.:

Mówiono mi o tym.

Bratu kupiono nowe palto.

Różnica polega na tym, że do orzeczenia typu **mówiono, kupiono** nie można zadać pytania *кто?*, do orzeczenia zaś typu “*говорили*”, “*купили*” można formalnie zadać takie pytanie.

✓ *Zdania bezpodmiotowe z orzeczeniem wyrażonym formami zwrotnymi czasowników niezwrotnych*

Dla wyrażenia regularności zjawisk używa się zdań z orzeczeniem wyrażonym 3 osobą liczby pojedynczej (a w czasie przeszłym – w rodzaju nijakim) czasowników niezwrotnych z dodaniem do nich zaimka zwrotnego, np.:

Tak się po polsku nie mówi. – Так по-польски не говорят.

Tu rozpocznie się budowę nowej biblioteki. – Здесь начнётся строительство новой библиотеки.

W pierwszym przykładzie zarówno w polskim zdaniu, jak też w rosyjskim podmiotu nie ma. Forma orzeczenia w polskim zdaniu nie pozwala zadać pytania do podmiotu, forma zaś orzeczenia rosyjskiego dopuszcza takie pytanie. Zdanie polskie jest więc bezpodmiotowe, rosyjskie zaś jest zdaniem o podmiocie zaznaczonym niewyraźnie.

W drugim przykładzie zdanie w języku polskim jest zbudowane tak samo jak w pierwszym. Zdanie w języku rosyjskim jest podmiotowe z orzeczeniem wyrażonym stroną bierną.

W polskim zdaniu wyraz **budowę** jest dopełnieniem bliższym, w zdaniu zaś rosyjskim wyraz “*строительство*” jest podmiotem.

SZYK WYRAZÓW

Szyk wyrazów w języku polskim jest, tak samo jak w języku rosyjskim, swobodny, ale nie dowolny.

Podmiot może stać przed orzeczeniem (szyk zwykły), np.: *Andrzej czyta*; lub po nim (szyk przestawny), np.: *Przyjechali goście*.

Szyk przestawny obowiązuje w słowach autora, jeśli rozcinają one mowę bezpośrednią lub następują po niej, np.:

– *W takim razie – powiedział Andrzej – będę u ciebie za godzinę.*

– *Przychodź częściej – zawołał Andrzej.*

Partykuła pytajna *czy*, jak również przysłówki i zaimki pytajne zawsze stoją na początku zdania, np.:

Czy masz pióro?

Która godzina?

Kiedy on przyjdzie?

Z kim rozmawiałeś?

Najbardziej akcentowane wyrazy wysuwają się na początek zdania, np.:

Nigdy nie zapomnę o tym dniu.

Zaimek zwrotny *się*, końcówki osobowe czasu przeszłego i partykuła warunkowa *by* wraz z końcówkami osobowymi zwykle stoją po pierwszym w zdaniu wyrazie akcentowanym, np.:

On się zawsze tak głośno śmieje.

Kiedyście tam byli?

Jemu bym nigdy o tym nie powiedziała.

Drugie miejsce akcentowane jest na końcu zdania. Najmniej akcentowane wyrazy pozostają w środku zdania. W związku z tym krótkie formy zaimków (enklityczne) nigdy nie mogą stać na początku zdania, a na końcu bywają tylko w bardzo krótkich zdaniach, np.:

Pomóż mi.

Przepraszam cię.

Przy zbiegu dwóch zaimków enklitycznych zaimek zwrotny *się* kładziemy zwykle po innych zaimkach, np.:

Bardzo mi się tam spodobało.

Zaimek enklityczny w celowniku kładzie się przed enklitycznym zaimkiem w bierniku lub dopełniaczu, np.:

Piotr mi je pokazał.

Piotr mi go nie pokazał.

Przydawkę wyrażoną jednozgłoskowym zaimkiem wskazującym (np.: *ten, ów*), jeśli nie jest ona akcentowana logicznie, często kładziemy po wyrazie określającym, np.:

Dziewczyna ta jest studentką pierwszego roku.

Ale:

Ta dziewczyna jest studentką pierwszego roku, a tamta już kończy uniwersytet.

Dopełnienie kładzie się zwykle po wyrazie dopełnianym, np.:

Helena kupiła książkę.

Przy kilku dopełnieniach najpierw kładziemy dopełnienie w celowniku, później dopełnienie bliższe, np.:

Kupiłam bratu książkę.

Dopełnienie z przymikiem dla kładziemy po dopełnieniu bliższym, np.:

Kupiłam książkę dla brata.

Przydawka przymiotna może stać przed lub po wyrazie określanym.

1. Przed wyrazem określanym kładzie się przydawki oznaczające materiał, rozmiar, barwę, kształt, zaletę lub wadę oraz inne właściwości, np.:

Duży dębowy stół.

Tłumaczę bardzo trudny tekst.

Wczoraj przyjechała moja starsza siostra.

Na oknie stały piękne czerwone kwiaty.

2. Po wyrazie określanym kładzie się przydawki oznaczające ważne cechy wyróżniające lub wchodzące w skład nazwy, np.:

Powstanie listopadowe.

Uniwersytet Jagielloński.

Związek Radziecki.

Wybrzeże Gdańskie.

Przydawkę nieuzgodnioną kładzie się po wyrazie określanym, np.:

Książka brata.

Sklep ubrań męskich.

Jeśli wyraz ma przydawkę rzeczowną i przymiotną, to przydawkę przymiotną kładziemy przed wyrazem określanym, np.:

Polska Dywizja imienia Kościuszki.

Naczelna Izba Kontroli.

Przy kilku przydawkach przymiotnych po wyrazie określanym kładzie się tę przydawkę, która ma znaczenie wyróżniające, np.:

Tu jest dział rosyjskiej literatury pięknej, a tu rosyjskiej literatury naukowej.

Tu jest dział naukowej literatury rosyjskiej, a tam naukowej literatury polskiej.

Przy zwiększeniu ilości przydawek przymiotnych może nastąpić zmiana ich miejsca, np.:

Rzeczpospolita Polska.

Polska Rzeczpospolita Ludowa.

Przydawkę rzeczowną zwykle kładzie się po wyrazie określającym, np.:

Czytałem powieść "Wrzesień".

Nazwiska kładzie się po imieniu, np.:

Adam Mickiewicz. Mikołaj Kopernik.

Jedynie w alfabetycznych zestawieniach stoi nazwisko na pierwszym miejscu, np.:

Adamski Jan. Balicki Józef. Czapliński Michał itd.

W zdaniach przydawkowych z zaimkiem względnym **który** zaimek ten kładzie się na pierwszym miejscu (nie licząc przyimków) w zdaniu, np.:

Autorzy, których utwory uznano za najlepsze, otrzymali nagrody.

NIEKTÓRE WŁAŚCIWOŚCI ZDAŃ ZŁOŻONYCH

✓ *Zdania przydawkowe z zaimkami względnymi który i co*

Zdania przydawkowe z zaimkiem względnym **który** występują w języku polskim częściej niż w rosyjskim. Wynika to stąd, że język polski nie posiada form imiesłowów odmiennych czasu przeszłego, np.:

Studenci, którzy złożyli wszystkie egzaminy, jadą do domu wczasowego. – Студенты, сдавшие все экзамены, едут в дом отдыха.

W języku polskim mamy tu zdanie przydawkowe, w rosyjskim zaś – zwrot imiesłowowy.

Zamiast zaimka **który** może w niektórych wypadkach występować zaimek **co**, np.:

Zły to ptak, co własne gniazdo kala (марает) *(przysłowie).*

✓ *Kiedy w zdaniu pojedynczym i złożonym; gdy tylko w zdaniu złożonym*

W zdaniu pojedynczym wyraz **kiedy** jest zawsze przysłówkiem pytającym, np.:

Kiedy tam byłeś?

W zdaniu złożonym **kiedy** może być:

1. Przysłówkiem względnym, np.:

Nie pamiętam, kiedy tam byłeś.

2. Spójnikiem, np.:

Kiedy tam byłem, spotkałem twego brata.

Wyraz **gdy** jest tylko spójnikiem i może występować tylko w zdaniu złożonym, np.:

Spotkałem tam twego brata, gdy tam byłem.

✓ **Zdania podrzędne ze spójnikiem że**

Zdaniom podrzędnym ze spójnikiem **że** odpowiadają w języku rosyjskim zdania podrzędne ze spójnikiem “что”, np.:

Myślałem, że dziś będzie deszcz (что – союз).

✓ **Zdania podrzędne z zaimkiem co**

Zdaniom podrzędnym z zaimkiem **co** odpowiadają w języku rosyjskim zdania podrzędne z zaimkiem “что”, np.:

Nie pamiętam, co on mówił (что – союзное слово).

✓ **Opuszczanie wskaźnika w zdaniu nadrzędnym**

W zdaniach nadrzędnych, tak samo jak w języku rosyjskim, mogą występować wskaźniki, np.:

W zdaniu nadrzędnym	W zdaniu podrzędnym
ten	który
ten	co
taki	jaki
taki	który
tyle	ile
gdzie	tam itd

Na konferencję zostali wybrani ci, co pracowali najlepiej.

*Przemysł polski ma dziś szereg **takich** gałęzi, **jakich** przedtem nie miał.*

W języku polskim częściej niż w rosyjskim opuszcza się wskaźniki, np.:

Kopernik zdawał sobie sprawę, że jego teoria godzi w autorytet kościoła. – Коперник отдавал себе отчет в том, что его теория подрывает авторитет церкви.